

itung 1453 Ξ / 1

F 958/12

**BREVIARIUM
SCRIPTURISTICUM
TOMULI TRES.**

BREVIARIUM
SCRIPTURISTICUM
IN
DOMINICALIA TOTIUS ANNI
EVANGELIA,

COMPENDIOSE EXHIBENS:

COMMENTARIUM EORUNDEM LITERALEM,
CONCORDANTIAM APPARENTIUM ANTILOGIARUM,
DOCUMENTA MORALIA, DOCTRINAS VARIAS, PAR-
TIM AD THEOLOGIAM MORALEM, ET POLEMICAM,
PARTIM AD SS. CANONES PERTINENTES,
VETERIS TESTAMENTI CUM NOVO
CONCORDANTIAM.

Contus

OPUS

Andesiensis

OMNIBUS VERBI DIVINI PRÆCONIBUS
UTILISSIMUM.

TOMULUS I.

A DOMINICA I. ADVENTUS USQUE
AD DOM. VI. POST PASCHA INCLUSIVE.

SUPERIORUM PERMISSU.

~~~~~
AUGUSTÆ VIND. ET OENIPONTI,
SUMPTIBUS JOSEPHI WOLFF. MDCLXXII.

Td 171/263

Approbatio Censoris.

Præfens Commentarium in Dominica totius anni Evangelia sub titulo: *Breviarium Scripturisticum*, sua non minus utilitate, quam eruditione omnibus verbi divini ministris ita se commendat, ut in explicandis, intelligendisque evangelicis veritatibus in ordine ad diversi generis doctrinas loco amplissimorum voluminum servire valeat; & cum insuper ab orthodoxæ fidei principiis, & sacris morum regulis nusquam deflectere deprehendatur; dignissimum censeo, quatenus sub Approbatione hujus ordinariatus episcopalis novis typis ad continuum plurimorum emolumentum evulgetur. Augustæ Vindel. die 18. Augusti 1771.

Josephus Herz,

SS. Theologiæ Lic. Rev. & Sereniss. Archiepisc. Trevir. & Episc. Augustani Confiliarius Ecclesiasticus, Visitator per Dioccesin Generalis, Reverend. Consistor. Assessor, ac Librorum Cenfor.

Imprimatur ex Vicariatu.

Joannes Herz,

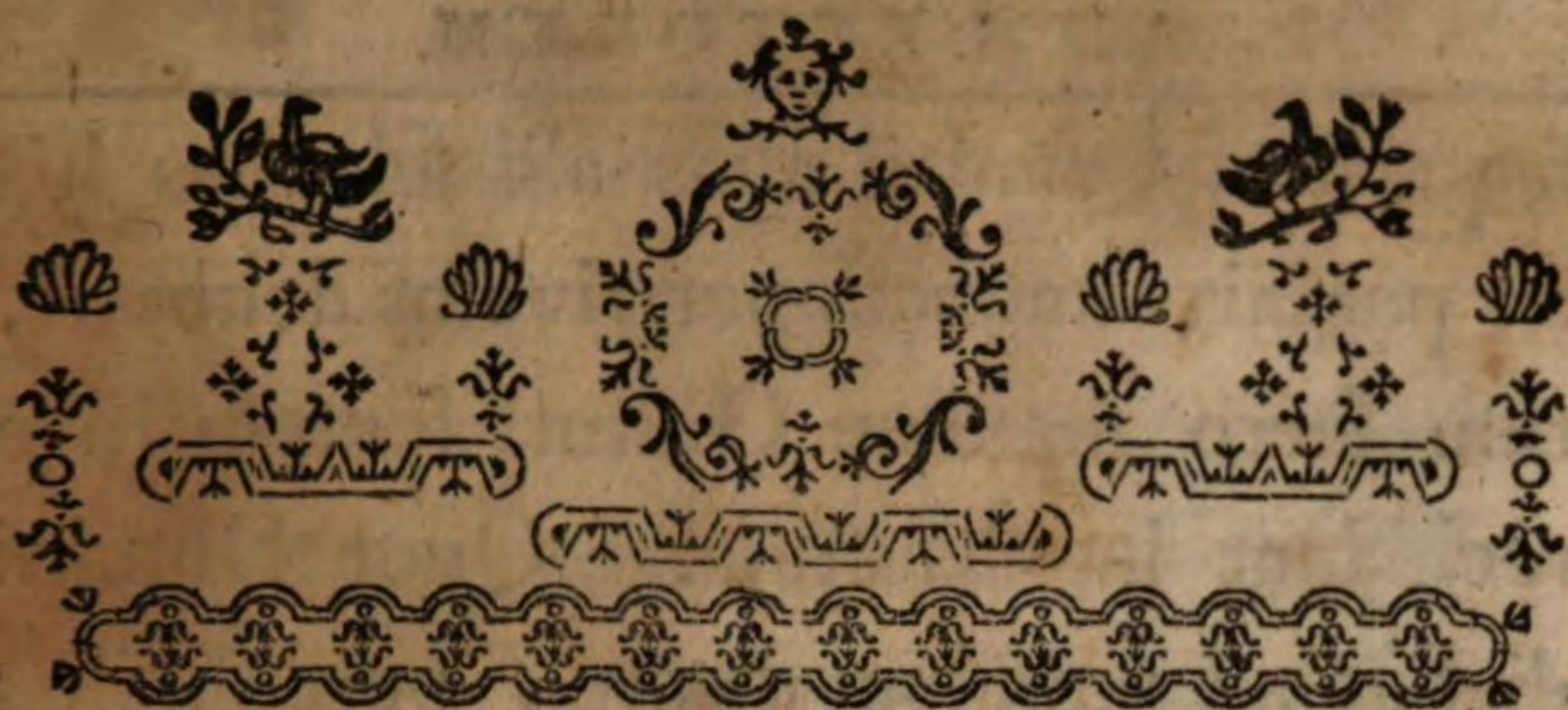
SS. Theol. Licent. Reverendiss. ac Sereniss. Archiep. Trevir. & Episc. August. Confil. Eccl. Fiscalis, Visit. Gen. & Can. ad S. Gertrud. ac Provicarius Generalis.

Bibliopola.

Latuit quidem hoc Opus Germaniam hucusque ferme omnem, & paucis vel nomine tenus innotescere cæpit; eo tamen congestum id labore est improbo, iis haustum de fontibus optimis, ut qui *Eruditionem Evangelicam* ordinatam, solidamque in Cathedram adferre velit, hic eam omnem collectam nullo negotio inveniat, quam dispersam non sine fastidio per ingentia illa Biblicorum volumina colligere deberet. Ex Theologia porro cum ascetica morali, tum polemica, ac denique ex utroque jure materias suppeditat suggestu dignissimas. Omnia verbo dicam: Opus hoc iis Verbi divini præconibus non nisi utilissimum, commodissimumque esse potest, qui, ut esse deberent omnes, Evangelii, ac Patrum veri amatores sunt.

AD LECTOREM.

Seu de sacris, seu de profanis dicas rostris, fortissima pro utrisque hic tibi liber arma ministrat. Judicas? ex hoc velut fonte omnem æquitatis justitiæque legem hauries. Linguam in acerrimos fidei orthodoxæ adversarios acuis? non alio acrius cote, atque hoc volumine exacues. Vitia eradicas, virtutem inferis? messem hujus uberrimam, certissimum inde auferes illorum exitium. Res tædii plenissima: longo difficilique circuitu per dispersos vagari Commentarios, ut ea vix tandem attingas, quæ brevi jucundoque compendio, uno velut intuitu, hic con-

sequere. Quod si alias alii scientias his ex paginis tamquam per rivulos delibent, tum sacro maxime Oratori fontem istæ recludunt inexhaustum. Quot Domini diebus ad populum dicere, perdifficile; cum vero omnis Apostolicis in laboribus abierit hebdomas, hoc tamen munere statuto die defungi, viribus etiam humanis fortasse superius: si compendiariam hanc viam tibi familiarem habueris, horæ spatio, quod desperabas, tamquam per ludum conficies. Omnis deinde Eloquentiæ sacræ nervus una Veritas Evangelica est: hoc oratio omnis stet fundamento, uno hoc absolvatur robore, oportet. Evangelia, quo sese per dominicos dies consequuntur, ordine isthic ad literam, ut dicimus, illustrantur: apparentes secum Antilogiæ componuntur: exinde honestæ morum regulæ e singulis eruuntur; tum quidquid seu ad Theologiæ Moralis, Polemicæque, seu ad SS. Canonum rem facit,

cit, quolibet eorum dierum sermone explanatur, propugnaturque. Denique, ut desit omnino nihil, quæ ad commodissimum Scripturæ usum esse possunt, ex veteri quoque Testamento figuræ adferuntur, quæ in quodvis Dominicæ Evangelium quam proxime convenire videbantur. Ut adeo nihil sit, quod addas, demasve: imprudens, si ampliora desideres; injuriosius, si quid detractum velis. Quid quod, hoc libro duce, pro erudita æque atque rudi concione Orator evades extemporalis? Abscondita illa Scripturæ pandit oracula: quæ inter se diffidere videntur, conciliat: Testamenti utriusque nexum arctissimum ostendit: quam virtutem commendat, tam flagitia dejicit: rudem instruit: eruditum confirmat. Is jam labor est tuus, (si tamen labor, quod sponte venit) ut huc oculos conjicias; quod oculis, hoc animo atque arte tua excipias: in succum, atque sanguinem tuum convertas; concioni, pro

qua agis Orator, conformes: nisi me jam ipsa ludit veritas, faciles inde in tua vota venient animorum conversiones. Uno itaque opusculo commodis tuis quam plurimis consultum itur: laborum onus, quod immensum dicendi munus imponit, levatur: sumptibus tuis, quos in librorum officinas profusas esse oporteret, parcitur: pro Dei causa dicenti verborum sesuumque gravitas, copia, concinnitasque accumulatur. Utere, Amice Lector, & tuis solum emolumentis ab Authore laboratum esse intelliges. Id precor, ut operis hujus labores, tuamque in eo pervolvendo assiduitatem copiosa animorum spolia consequantur.

Vale, & fave.

DOMI-

DOMINICA I. ADVENTUS.

EVANGELIUM: *Erunt signa in Sole, & Luna, &c.*

D. Lucæ c. 21. v. 25. usque ad 34.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Contenta in cap. 21. D. Lucæ correspondent iis, quæ D. Matth. recenset cap. 24. & D. Marcus cap. 13. Dixerat hæc Christus die Martis, post Dominicam Palmarum; scilicet, biduo post triumphalem suum in Urbem ingressum, & triduo ante suam mortem, ut ostendit Cornel. a Lapide in Chronotaxi n. 64. & 65. Materia, & argumentum sermonis est funestum Urbis, & Templi Hierosolymitani, ac tandem universi Orbis excidium. Occasio sermonis hæc erat: Cum Christus in Triumphali suo in Urbem ingressu prædixisset excidium Hierosolymæ, ut refert D. Lucas cap. 19. v. 41. &c. Discipuli post biduum, ut Magistrum ad commiserationem, & revocandam excidii sententiam excitarent, ostendebant ei admirandam Templi Salomonei fabricam, pulchritudinem, & magnificentiam, quæ æternitatem mereri videbatur. *Post comminationem (verba sunt D. Hilarii) tamquam commovendus ambitione templi esset Dominus, magnificentiam exstructionis ei ostendunt. Verum Ma-*
Brev. Script. Tom. I. A gi-

gistro in sententia sua persistente, & excidium Urbis, ac Templi iterato prænunciante, discipuli (quatuor nominat D. Marcus cap. 13. v. 3. Petrum, Jacobum, Joannem, & Andream) dum super montem Oliveti federet Magister, teste Matth. cap. 26. v. 3. rogabant eum secreto, dicentes: *Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum, cum fieri incipient?* Lucæ 21. v. 7. Quibus ille, imprimis signa, quæ excidium Templi, & Urbis præcessura erant, exposuit a v. 9. usque ad 20. inclusive. Tandem a v. 25. (a quo incipit Evangel. Dominicæ Imæ Adventus) exponit signa præcessura excidium universi orbis, & secundum adventum gloriosum Christi Judicis; horum signorum, quædam contingent in cælo, quædam in terra. *In cælo* Sol obscurabitur, non perdendo lumen suum intrinsecum; sed propter subtractionem Divini concursus, non spargendo radios ad extra, ut innuit D. Th. in 4. dist. 48. q. 1. a. 4. & idcirco tum lunam, tum stellas, quæ lumen a sole mutuuntur, necesse est, simul obscurari, ita, ut densissimæ tenebræ futuræ sint supra universam terram; quas Abulensis in cap. 4. Matth. q. 161. *per trihorium* duntaxat, sicut in morte Christi, putat duraturas. Sylveira autem lib. 6. cap. 50. q. 2. n. 3. *per triduum* sicut olim in Ægypto, Exodi 10. v. 22.

In terra autem erit pressura gentium, præ confusione sonitus maris, & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore. Rationem hujus horridici sonitus, quem maria, & flumina edent, & exinde causati in hominibus timoris, angustiae, & pressuræ assignat Christus, his verbis v. 26. Nam *Virtutes cælorum commovebuntur.* *Virtutes cælorum* (inquit Suarez p. 3. d. 56. f. 3.) *sunt Angeli, motores cælorum; qui tunc velut Ministri justitiæ, & vindictæ Divinæ contra impios mutabunt consuetum ordinem, & modum movendi cælos;* unde omnia inferiora miscebuntur, ac fusque deque vertentur cum horribili sonitu. Maldonatus, & Cornelius in c. 24. D. Matth. per virtutes cælorum intelligunt, *polos, & cardines cæli,* quos in fine mundi ita concutiendos, & con-

vel-

vellendos docent, ut cœlum suo loco sit cessurum, juxta illud Isai. 34. v. 4. *Cœli complicabuntur sicut liber; & juxta illud Apoc. 6. v. 14. & 16. Cœlum recessit sicut liber involutus, & omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sunt, & dicunt (homines) montibus, & petris: cadite super nos, & abscondite nos a facie sedentis super thronum, & ab ira Agni, quoniam venit dies magnus iræ.* Hinc etiam Christus in hoc Evangelio subdit: *Et tunc (nempe post signa, & commotionem cœlorum) videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & majestate.* D. Matth. c. 24. v. 30. addit: ante adventum Christi Judicis appariturum in cœlo *signum Filii hominis*, nempe (juxta communem PP. expositionem) *signum Crucis.* Unde Ecclesia in Officio S. Crucis canit: *Hoc signum Crucis erit in cœlo; cum Dominus ad judicandum venerit.* Aliqui cum Anselmo putant, non veram Crucem, sed tantum imaginem Crucis ab Angelis in aëre efformatam; alii tamen probabilius cum S. Chrysostom. Homil. de Cruce, & latrone dicunt: ipsum lignum Crucis tunc appariturum, ut cecinit Sibylla lib. 6. Carminum:

*O! signum felix, in quo Deus ipse pependit,
Nec te terra capit, sed cœli tecta videbis,
Cum renovata Dei facies ignita micabit.*

D. Thom. opuscul. 3. asserit: etiam alia passionis instrumenta tunc apparitura. *Hinc (teste Salmerone) credunt DD. Ecclesiæ, cum Cruce etiam columnam, flagella, coronam spineam, clavos, & lanceam, & reliqua passionis instrumenta apparitura.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur Imo: Evangelium hoc contradicere Matthesi. Matthæus enim cap. 24. v. 39. dicit, *stellas casuras de cœlo.* Et Joan. Apoc. cap. 6. v. 13. addit, *casuras super terram, sicut grossi cadunt de ficu, quæ a magno vento movetur.* Matthesis autem demonstrat: *stellas singulas esse majores tota*

terra; quomodo igitur terra potest esse aptus terminus, ad quem cadant?

CONCORDIA EJUSDEM.

Hæc Antilogia concordatur multipliciter! *Imo* cum D. Hieronym. Ven. Beda, Carthuf. Cajetano, & Jansenio, per *ly cadent* intelligendo, non casum per motum localem stellarum, sed occasum per privationem luminis; ut sensus sit: stellarum lumen ita cadet, seu occidet, ut homines putaturi sint, stellas ipsas de cœlo cecidisse; Scriptura enim sæpe loquitur de rebus, non prout sunt in se, sed prout apparent hominibus. *Ido*: cum Cornel. a Lapide in cap. 24. Matth. intelligendo, per stellas non sedem firmamenti, sed cometas, & meteora, quæ tunc ex perturbatione elementorum in aere gignentur, & in terram decident; quo pacto vulgus dicere solet: stellas de cœlo cadere, dum accensas in aere exhalationes conspicit, in terram relabi; quam expositionem Sylveira lib. 6. cap. 50. q. 6. n. 45. dicit; esse ad mentem S. Augustini lib. 20. de Civit. cap. 24. *Illio*: per stellas cum eodem Cornel. intelligendo minimas, nobisque terricolis nunc invisibiles, non autem visibiles, quæ solæ sunt majores terra. *IVto*: dicendo cum D. Chrys. Homil. ad Neophytos, Euthymio, & Maldonato: stellas etiam majores, ac visibiles vere casuras de cœlo: quamvis enim *quoad figuram* majores sint terra, quamdiu servant suum situm, & locum naturalem in cœlo; tamen per violentum casum ita immutabuntur, convolventur, & condensabuntur, (naturaliter, si corruptibiles, supernaturaliter, si ex natura rei sunt incorruptibiles,) ut sufficiens spatium reperturæ sint in terra.

ANTILOGIA II.

Videtur *Ido*: hoc Evangelium contradicere Evangelio: nam Matth. cap. 24. v. 37. 38. & 39. dies Judicii dicitur venturus hominibus subitus, & inexpectatus, sicut olim inopinatum venerat diluvium eis, quos obruit: *Sicut in diebus Noe, ita erit adventus Filii hominis.* Sicut enim erant ante diluvium

vium comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes; ita erit & adventus Filii hominis. Cum autem Lucas hic v. 26. dicat: homines visis signis in sole, & stellis, auditoque horrifico maris, ac fluctuum sonitu, *arescentes præ timore* expectaturos ea, quæ supervenient orbi; quomodo finis mundi, & Judicii dies poterit illis esse inexpectatus?

CONCORDIA.

Dicendum cum Cornelio in Matth. cap. 24. post solis, lunæque eclipsim, cæteraque signa, excidium orbis præcedentia, dabit Deus aliquod tempus quietis, & pacis; & tunc homines impii, velut obliti priorum signorum, tradent se gulæ, luxuriæ, quibus ante assueverant: atque tunc Deus finem illis, mundoque inducet, omnesque subito, & pro tunc inexpectato interitu obruet. Præterea tanta tunc erit reproborum excoecatio mentis, & duritia cordis, ut, visis etiam ac durantibus illis signis, gulæ, & luxuriæ sint indulguri, aut non credentes instare diem Judicii, aut illum parvi pendentes; quo pacto insensati dicere solent: etiam si infernum apertum ante pedes viderem, a peccando non desisterem; & idcirco D. Chrysost. in hunc locum ait: *Pax, & lascivia insensatis erit; justis autem vitam in tribulatione trahentes mœreant.*

§. III.

ASCETICO - MORALIA.

Triplicem Domini adventum novimus: *Ad homines, in homines, contra homines*, Bernard. Serm. 3. de adventu triplici. Adventus *ad homines* præteritus, *in homines* præsens, *contra homines* futurus est. *Imus* factus est per Incarnationem, qua *Verbum caro factum est*. *II Idus* fit quotidie per gratiam tam actualem, quam habitualement. *III Itius* fiet in fine mundi, quando Christus venturus est ut Judex cum potestate magna, & Majestate. In *Imo* visibiliter advenit Christus,

stus, in magna carnis infirmitate, vilitate, & contemptu. In *2do* advenit quotidie invisibiliter cum magna gratiæ suavitate, qua hominibus innotescat, quod latebat & suave fiat, quod non delectabat. In *ultimo* adveniet visibiliter, cum magna potestate, & Majestate.

Potestas Judicii apparebit in tribus. *imo*: quod ad ejus mandatum omnes mortui surrecturi sint in momento de monumentis. *2do*: quod omnes justi, & impii ipsum, ut Deum, Dominum, ac Judicem suum suscepturi sint, ac veneraturi. *3tio*: quod in omnes laturus sit sententiam, adeo efficacem, cui nemo resistere, nec contradicere possit, aut ausit.

Majestas apparebit tum in immenso splendore corporis, tum in omnium Angelorum, Judicem stipantium, decore, tum in nubis, cui infidebit, fulgore, tum in prævio tubæ clangore, tum in tonitruorum fragore, &c.

Hunc *3tium* Christi Judicis adventum *contra homines* proponit hodierni Evangelii litera; literam mystice accommodat Ecclesia primo adventui *ad homines* in carne; utque fideles hoc adventuali tempore (quod ab Apostolis institutum, & a primis Christianis *tempus renovationis* appellatum fuit, teste Durando in Rationali cap. 2.) per affectuosam tum *1mi* tum *3tii* adventus considerationem, sollicitè sibi procurent *2dum* adventum Christi in homines per gratiam, eosdem jubet verbis Evangelistæ levare capita: *Levate capita vestra. Lucæ 21.* hoc est: elevate intentiones vestras, quæ sunt capita, & principia humanarum actionum. Vulgare prudentiæ politicæ symbolum est: serpens caput suum, sub reliquo corpore in spiras contracto, præservans ab intentato vulnere; sed prudentiæ Christianæ emblemata idem est, quod æternitatis hieroglyphicum, nempe: serpens in sese uno circulo revolutus, & caudam dente prehensens; ita nimirum: ut caput sit in cauda, seu in fine; & finis in capite; videlicet: ut rite opereris, finis operis in capite & intentione operantis sit, oportet; utque christiane opereris, levandum est caput, elevanda operis intentio, levanda a terra, & elevanda
in

in coelum; indignum æternitatis coeli adoreis est caput, quod non est elevatum in coelum, sed obliquatum in terram. *Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*, exclamat Sponsa Cant. 8. *Quid manus læva Sponsi auxiliantis facit sub capite Sponsæ?* quærit sollicite Melleus Cantic. Expositor, & respondet sibi quam melleæ, tam acute: *Læva Sponsi auxiliantis elevat caput Sponsæ a terrenis intentionibus; ut elevatum dextera præmiantis inter amplexus coronet; læva levat caput; ut relevatum dextera coronet.* Deus homini os sublime dedit, coelumque tueri iussit, & erectos ad sidera tollere vultus. Celsitatem humanæ dignitatis deprimit, quisquis caput obliquat in terram, affectuum terrenorum pondere pressus, non amplius homini similis est, sed brutis, imo immundis animalibus, quæ Deus per legem Mosaicam non tantum a suis aris, sed etiam a focis, & mensis Judæorum voluit exclusa. Adverte mysterium: inter immundas, & populo electo prohibitas volucres, prima omnium numeratur aquila, quamvis & volatu sit excelsissima, & aspectu solis illustrissima; nidulatur illa, ut scribit Job. cap. 39. *in præruptis altissimorum montium verticibus*, oculosque suos in solem tam generose defigit, ut idcirco sacrosancta Theologia, Solis Divini contemplatrix, eam sibi in symbolum, ipsumque S.R. Imperium in Augustale scutum delegerit. Cur igitur volucris hæc volatu tam sublimis, visu tam nobilis, soli tam amica, ipsiusmet Jovis tam armigera, & trifulci fulminis gerula, cur, inquam, arceatur ab aris, & focis? cur non admittitur ad sacrificium? cur inter cibos abominandos, & primo quidem loco numeratur a Moyse? Acutam hujus dubii solutionem insinuat Origenes in c. 12. Lev. ubi observat: avem hanc, adeo insignem, amoris lucis solaris copulare infamem cadaverum famem: & caput, quod paulo ante levaverat ad solis obtutum, mox obliquare in coenofas paludes: & quæ prius sublimi alarum remigio Olympum superaverat, facta ipsius prope coeli incola, mox ubi aut a cæno suffocatum bovem, aut in fimo vermibus

scatentem equum conspicit, capite, & intentione in terram obliquata, congenitæ nobilitatis immemor, in profundas valles devolat, direpto cadavere famem sedatura. Hac igitur de causa Deus, qui maximopere detestatur contrarias repugnantium intentionum affectuumque copulas; exclusit ab aris, a focis, a sacrificio, & edulio aquilam: quod hæc in se concludat elevationem capitis ad solem, & depressionem ejusdem in terram; sublimem volatum in cœlum, & turpe præcipitium in cœnum; gloriosum lucis amorem, & infamem cadaveris famem. Non equidem displicet Deo, quod aquila simplici oculorum obtutu contempletur cadavera, aut quod homo simplici intellectus speculativi intuitu inspiciat cujuslibet rei creatæ naturam, & proprietates; sed illud prohibet: ne intentione, & affectu voluntatis feratur in quidlibet; quamvis enim consideratio creaturæ cujuslibet per se innoxia sit, intentio tamen, & electio rerum fini ultimo repugnantium, odibilis est Deo; *omnia probate, quod bonum est, tenete*: monet Paulus I. ad Thessal. 5. v. 20. quasi diceret: omnia per intellectum considerate: & an summo bono, seu fini ultimo subordinata sint, probate; sed per intentionem, & affectum voluntatis, unum, quod summum est bonum, tenete. Unitas intentionis, in sublimi elevatæ, est absoluta hominis Christiani perfectio, cœli laureis coronanda. Sancti viri Elcana, qui pater erat Samuelis, Spiritus Sanctus duobus verbis plenum complexus est elogium, dum I. Reg. cap. I. de illo dixit: *Fuit vir unus*; quæ verba expendens Magnus Gregorius, hanc Pontificali sua eloquentia dignam subjunxit sententiam: *Perfectio viri in præconio ponitur unitatis*. Nempe: ut, qui mundum despicit, mentem non dividat, sed levato in cœlum capite supernis inhiat, & ad ea sola aspi- ret. Elcana vir unus erat, *Vir*: quia proposito fortis, *unus*: quia intentione singularis; quemcunque in proposito fortem, & intentione unum auditis, hunc virum unum, virum perfectum, & sanctum affirmate; similem dicite illi Cherubino, qui unus gla-
dio

dio suo paradifum custodivit fortiter, & unitate amoris in Deum ferebatur ardentem. Perfectio viri in præconio confistit unitatis. Ille, ille perfectionis Christianæ apicem conscendit, qui, levato in cœlum capite, cor non dividit in repugnantes intentiones; modo honoris Divini studiosus, mox honoris proprii avidior; nunc sollicitus, quomodo placeat soli Deo, mox animo fluctuans, quomodo placeat etiam hominibus; nunc cum Abraham, elevato in cœlum capite, stellas numerans, & pretium ponens æternitati, mox cum Caino in terram proclivis, luteas exstruens domos vanitati. Neque hic negotium quispiam facessat Gregorio, opponendo id, quod de Elcana scriptum est in testamento veteri, in novo pariter scriptum esse de Juda Iscariote, de infami inter Apostolos Apostata Marci II. v. 43. *Judas unus de duodecim.* Hanc enim objectionem dudum prævertit, & eleganti Lucæ antithesi elisit D. Cyril. hom. de Juda proditore: *Erat Judas unus numero, & non unus merito; erat unus nomine, non unus Numine; unus corpore, non unus corde, quod perversa intentione a Numine obliquavit in nummos.* Numero, nomine, & corpore quilibet homo unus est, sed rarus, qui sit unus intentione; plurimi per damnabilem repugnantium intentionum multipliciter evadunt tricipites Cerberi, aut monstrosæ septem capitum Hydræ. Perfectio viri in præconio ponitur unitatis; nempe: in unitate intentionis, in solum Deum, finem ultimum constanter erectæ. *Oculi stultorum in finibus terræ sunt,* inquit Regum sapientissimus Prov. 27. v. 24. Tirinus legit: *Oculi stultorum vagi in fines terræ,* quia dum in centrum deberent intendere, vagantur in circumferentia circuli, & idcirco juxta Regium Prophetam Psal. II. v. 3. *Impii in circuitu ambulant.* Nimirum: per obliquas, & cochleatas vias vitiorum, usque dum deploranda vertigine notati, perveniant ad centrum terræ, & in puncto ad infernum descendant. Job. 27. v. 13. Huc eleganter alludit D. Gregorius 17. Mor. cap. 5. inquiens: *Via elati superbia, via raptoris avaritia, via lubrici con-*

*cupiscentia carnalis est: in his viis iniquus oculos defigit, quia solis vitiis intendit; unde per Salomonem dicitur: oculi stultorum in finibus terræ: quia hoc solum tota cordis intentione conspiciunt, per quod ad finem terreni desiderii perducuntur; nequaquam vero suæ intentionis obtutum in terrena figeret homo, si ad sancta sui Redemptoris itinera mentis oculos levaret. Unde per Salomonem alibi dicitur: (Eccles. 2. v. 14.) oculi Sapientis in capite ejus. Quia videlicet Sapiens tota intentione considerat caput suum, Christum, cujus se membrum per fidem pensat. Hucusque Gregorius. Levate igitur capita vestra a terra, erigite oculos in coelum; non fascinet obtutum interjecta creaturarum moles, media non abducant a fine. O anima (verba sunt melliflui Doctoris med. c. 3.) Dei insignita imagine, decorata similitudine, redempta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, hæres Dei, cohæres autem Christi! Quid tibi cum terra? Quousque sedebis in terreno pulvere? Virgo filia Sion (lamentationes sunt Jeremiæ) sordes in pedibus tuis, quia non es recordata finis tui. Thren. 1. v. 9. Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Quomodo dispersi sunt lapides Sanctuarii in capite. Thren. 4. v. 1. Ædificavit (vanitas) in gyro tuo (fines terrenos) circumdedit te felle, & labore: in tenebrosis collocavit te, quasi mortuam sempiternam, ibidem cap. 3. v. 5. & 6. Circum (labyrinthum) ædificavit adversum te, ne egrediaris: aggregavit (pondere terreno) compedem tuam ibid. v. 7. ne expedite feraris ad bonum increatum, cujus jugum suave, & onus leve. Eja anima! ut ex pedibus detergas sordes terreni pulveris, ut excutias compedes inferni, ut dissolvas vincula colli tui, ut eleves caput hucusque in terram depressum, corde Augustiniano ingemina: Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te, in Solil. 6. Ingemina corde Bernardino: Hæc est voluntas tua Deus! ut amemus te, & propter te, & nos non nisi in te; hic enim est finis noster, hæc consummatio, & perfectio nostra. Bern. lib. de dilig. Deo. Ingemina corde Loyolæo illam Ignatianam tesseram: Omnia ad
ma-*

maiores Dei gloriam : aut illam : Quam sordet mihi terra, dum caelum aspicio ! Ingemina corde Theresiano: Nihil quaero, nisi Deum, nec quidquam volo, aut ago, nisi propter Deum. Ex vita ejusdem. Ingemina corde Seraphico: Deus meus, & omnia. Ex vita S. Francisci. Triangulari corde, quod non rotundus mundus, sed solus Triunus Deus explere potest, nec unicam stillam voluptatis, nec unicum radium dignitatis, nec unicum objectum utilitatis, quod Deo, unico fini ultimo repugnet, desidera.

Intentio in solum Deum constanter erecta, sit tibi columna nubis per diem, & columna ignis per noctem, lux itineris tui in utroque tempore. Exod. 13. v. 21. qua columna nubis omnes, ac singulas actiones diurnas, qua columna ignis omnem nocturnam quietem, omnes nocturnos arteriae pulsus, omnem sanguinis circulationem, omnem pectoris respirationem, omnem denique motum cordis dormientis anticipata devotione dirigas ad finem ultimum: ad majorem Dei gloriam.

Intentio in Deum erecta, sit tibi portentosa virga Moysis, quae siccum vestigium praestet per mare rubrum, per mare mortuum hujus seculi Exodi 14. v. 16. sed absit, ut intentio serpat projecta in terram, ne velut virga Moysis projecta in terram vertatur in colubrum. Exodi 7. v. 9.

Recta intentio sit tibi virga Aaron. Num. 17. v. 6. quae sola, inter reliquas duodenas singularum Tribuum virgas, germinavit, & fulgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt. Ibidem. v. 8. & 9. quia (ut habet Hebraea, & Chaldaea lectio) *Virga Aaronis erat in medio ceterarum virgarum*; proinde sola virga Aaron erat in centro, in Deo stabilita, & in solum Deum erecta, reliquae in gyro, & circulo vitioso, in quo impii ambulant per obliquas intentiones.

Recta intentio sit tibi virga illa vigilans, quam Deus ostendit Jeremiae cap. 1. v. 11. quia homo per rectam intentionem sollicitus, & vigilanter studet, in omnibus placere soli Deo.

Recta intentio sit virga Assueri aurea, Esth. 4. v. 11. felicius, quam manus Midæ, omnia converter-

vertens in aurum; dum etiam actionibus ex se indifferentibus tantum tribuit pretium, quanti valet coelum.

Recta intentio sit illa Davidica virga directionis, virga regni, id est: dirigens ad regnum coeleste. Psal. 44. v. 7. sit virga virtutis, emissā ex Sion, dominans in medio inimicorum, (vitiōrum) ac tandem triumphans in splendoribus Sanctorum. Psal. 109. v. 2.

§. IV.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

Ex occasione illius textus Evangelici: *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube.* Ad confirmandam fidem Christianorum potest utiliter pro concione tractari controversia de universali Judicio: imo: contra Judæos, qui sicut non credunt primum Filii Dei adventum; ita increduli expolunt secundum, sed alium quendam confingunt, qui nunquam futurus est; nempe: adventum Messiae, puri hominis, & quidem ad solum temporale totius mundi regnum obtinendum. 2do: contra Albanenses, qui Hæretici, licet primum Christi adventum admiserint, negarunt tamen secundum ad universale Judicium; cum nullum tale futurum opinati sint, teste Guidone Carmelita. Hi Hæretici facile refelluntur ex Evangelio, quod acceptant. Contra Judæos autem agendum est testimoniis, ex veteri testamento desumptis.

Imum desumitur ex Isaia cap. 66. v. 15. *Ecce Dominus veniet in igne, & quasi turbo quadrigæ ejus: reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis; quia in igne Dominus judicabit.* Et rursus v. 23. *Veniet omnis caro, ut adoret coram facie mea, dicit Dominus: & egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me; vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.*

Idum desumitur ex Joelis cap. 2. *Dabo prodigia in caelo, & in terra: sanguinem, & ignem, & vaporem furni: sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & terribilis.* Item ex cap. 3. v. 2. *Congregabo omnes gen-*

gentes, & deducam eas in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis. Et ibid. a v. 12. usque ad 16. Consurgant, & ascendant gentes in vallem Josaphat, quia ibi sedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu.

III Itium defumitur ex Soph. cap. 1. v. 12. In illo tempore scrutabor Jerusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fœcibus suis, qui dicunt in corde suo: non faciet Dominus bene, & non faciet male, id est: non retribuet præmia bonis, nec poenas malis. Et v. 15. Dies iræ, dies illa, dies tribulationis, & angustiae, dies calamitatis, & miseriae, dies tenebrarum, & caliginis, dies nebulæ, & turbine, dies tubæ, & clangoris.

IV tum defumitur ex Malach. cap. 4. v. 1. Ecce veniet dies, succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem: Et v. 5. Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis, & convertet cor Patrum ad filios, & cor filiorum ad parentes eorum. Ad quem textum alludens Ecclesiasticus, eumque elucidans cap. 48. v. 9. & 10. his verbis alloquitur Eliam: Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum, qui scriptus es in judiciis temporum (nempe: tempore Anti-Christi ante diem Judicii) lenire iracundiam Domini, conciliare cor Patris ad filium, & restituere Tribus Israel; nimirum: ut exponit Tirinus: Tua prædicatione facies Judæos, Patriarcharum filios; circa Messiae personam, aliaque veræ fidei mysteria sentire idem, quod olim senserunt SS. Patriarchæ; & sic reconciliando Patres cum filiis, restitues veræ fidei Tribus Israel. Porro, sicut Eliæ, qui erat ex circumcissione, legitur Ecclesiastici 48. v. 10. commissa specialiter ante diem Judicii conversio Judæorum; ita Ecclesiastici cap. 44. v. 16. Henoch, qui erat ex præputio, specialiter commissa legitur eo tempore conversio Gentium: Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det Gentibus poenitentiam. Hos duos Præcursores, & testes secundi adventus, Joan. Apoc. c. 11. vocat duas olivas, & duo candelabra in conspectu Domini, eosdemque asserit, saccis amictos, per 1260. dies

dies prædicaturos veram fidem, & poenitentiam, suosque sermones maximis miraculis confirmaturos; ac tandem ab Anti-Christo occidendos Hierosolymis; & postquam tribus diebus, & dimidia publice jacuerint insepulti, resuscitandos, & palam in coelum assumendos.

Hæc adducta 4. veterum Prophetarum testimonia tam sunt clara, tamque consentanea iis, quæ de secundo adventu Christi, qua Judicis universalis, dicuntur in Evangelio, ut cervicositati coecorum, & furdorum Judæorum deploranda sola supersint illa Dei verba apud Isaiam 42. v. 19. *Quis cæcus, nisi servus meus? & quis surdus, nisi ad quem socios meos misi.*

Cæterum ad obstruendum os Hæreticis, tum Albanensibus, tum iis, quorum tacito nomine meminit Augustinus de agone Christi cap. 17. solvenda sunt duo eorum sophismata.

Imum est: Omnes homines vel sunt credentes, vel non credentes in Christum, Filium Dei incarnatum; atqui credentes non judicantur: non credentes autem jam judicati sunt, juxta illud Joan. 3. v. 18. *Qui credit in eum, non judicatur; qui autem non credit, jam judicatus est;* ergo nullus homo superest in fine mundi judicandus. Resp. Sensum textus D. Joannis esse hunc: *Qui fide divina, per charitatem operante, finaliter usque ad mortem credit in Christum, non judicatur judicio damnationis. Qui fide viva finaliter in eum non credit, jam quidem judicatus est judicio damnationis, secreto, & interno, quod fit in mente Divina, nondum autem judicatus est judicio externo, publico, & manifesto.* Cui in præsentia omnium hominum, a principio usque ad finem mundi creatorum, præsidebit Christus, Judex publicus, dicturus sententiam condemnationis iniquorum, & sententiam præmiationis justorum. Unde 2. ad Cor. 5. v. 10. dicitur: *Omnes nos NB. manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum: ergo.*

Idem est: Singuli homines statim post mortem

tem judicantur in judicio particulari, juxta illud ad Hebræos 9. v. 27. *Statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autem judicium.* Atqui Deus non judicat bis in idipsum, ut dicitur Nahum. 1. v. 9. (nempe: juxta translationem 70. Interpretum, ubi Vulgata habet: *Non consurget duplex tribulatio.*) ergo præter judicium particulare, non erit aliud judicium universale in fine mundi.

Respondeo, explic. min. Deus non judicat bis in idipsum *sub eadem judicii forma* aut *vindicando* (hoc enim verbo *vindicandi*, non autem *judicandi* usi sunt 70.) bis, pœna duplici, adæquante idem peccatum, C. sensum min. non judicat bis in idipsum *sub diversa judicii forma*, nempe: in judicio privato, & particulari per S. Michaelem Archangelum, aut per S. Angelum Custodem: in judicio autem universali, & publico per ipsum Christum, corporaliter præsentem, N. sensum min. Præterea in judicio particulari judicatur sola anima separata, in universali totus homo redivivus: ergo.

S. V.

EX JURE CANONICO.

Cum gens Judæorum superfutura sit usque ad finem mundi, juxta illud Christi in hodierno Evangelio: *Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant:* idcirco Ecclesia tolerat Judæos, prohibetque illos extirpare; tum quia juxta D. August. sunt librarii Christianorum, deferentes libros veteris testamenti, quibus ipsis convincantur, & fideles erudiantur; tum quia juxta Apostol. ad Rom. 11. & Malach. 4. sub finem mundi convertendi sunt ad Christum: proinde, Principes Christiani non possunt eos pro libitu ex suis ditio- nibus ejicere, quamdiu pacifice, honeste, & citra scandalum vivunt. Ne tamen Christiani, ex nimis familiari cum Judæis communicatione, scandalum, & periculum fidei patiantur, constitutæ sunt in Jure Canonico quædam regulæ, quæ populo pro concione subinde utiliter exponi possunt ad cautelam, & instructionem.

Omnia

Omnibus igitur Christianis (Laicis quidem sub poena excommunicationis, Clericis vero insuper sub poena depositionis) prohibetur:

I. Cohabitare Judæis in eadem domo. Can. *Nul-
lus* 13. causa 28. q. 1. Item cap. *Judæi* 3. de *Judæis*.

II. Judæum medicum accersere, aut medicinas ab eo paratas (excepto casu necessitatis) accipere. *Ibidem*.

III. Balneare cum Judæis. *Ibidem*.

IV. Vesci eorum asymis, etiam seorsim. *Ibid.*

V. Invitare Judæos ad convivia, aut vicissim eorum accedere mensas. Can. *Omnes*. 14. causa 28. q. 1.

VI. Servire, & famulari Judæis, sive intra, sive extra ipforum domos. Cap. *Ad hæc* 8. de *Judæis*.

VII. Agere nutrices, & obstetrices Judæorum. *Ibidem*.

VIII. Prohibetur: ne Judæis aliquod officium publicum, (in quo Christianis dominari, aut eosdem molestare possent) committatur. Cap. *ex speciali*. 18. de *Jud.*

IX. Prohibetur: ne novas Synagogas erigere permittantur. Cap. *Judæi*. 3. & cap. *Consulari*. 7. de *Judæis*, ubi Gregorius Papa Episcopo Lucensi ita mandat: *Judæos de novo construere Synagogas, ubi non habuerant, pati non debes. Verum, si antiquæ corruerint, vel ruinam minentur, ut eas recedificent, potest æquanimiter tolerari; non autem, ut eas exaltent, aut ampliores, & pretiosiores faciant, quam ante fuerint.*

X. Prohibetur Judæis: ne die Veneris sancto portas, & fenestras apertas habeant. Cap. *Quia super his*. 4. de *Judæis*.

XI. Prohibentur Judæi prodire in publicum hebdomada sancta per dies lamentationis; item jubentur iidem utriusque sexus, deferre vestes, quibus publice discernantur a Christianis. Cap. *in nonnullis* 15. de *Judæis*, ubi simul redditur hæc ratio prohibitionis; quod nempe, non observato hoc vestium discrimine, contigerit sæpius, ut per errorem Judæi Christianorum, & Christiani Judæorum mulieribus commiscerentur.

Privilegia Judæis concessa a Clemente III. exprimuntur Cap. *sicut Judæi* 9. de *Judæis*. Ut nempe inviti ad Baptismum non compellantur: ut suis rebus non spolientur: ut in suis festivitatibus non molestantur fustibus, & lapidibus: ut cœmeteria eorum non violentur: ut ad præstanda insolita servitia non cogantur. Si quis autem, hoc decreti tenore cognito, contraire præsumpserit, pœnam excommunicationis, aut privationis officiorum incurrit, nisi præsumptionem condigna satisfactione correxerit.

Præterea Joannes XXII. in Extravag. Com. Cap. *Dignum*. 2. de *Judæis*. præcipit, ut Judæi ad fidem conversi defendantur ab omnibus injuriis, & molestiis. Extat etiam nova Constitutio Pauli III. quæ incipit: *Cupientes*. In qua Judæis conversis permittuntur omnia bona, etiam ex usuris, & alio illicito quæstu acquisita; dummodo personæ, quibus alioquin facienda esset restitutio, sint incertæ, ac ignotæ.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Per hanc haud aliud intelligimus, quam admirabilem illam utriusque Testamenti harmoniam, ut ferme in novo nihil memorabile admodum gestum sit, quod non in antiquo aut prædictum verbo, aut figura quadam præambula sit adumbratum; teste gentium apostolo ad Cor. 10. *Omnia in figura contingebant illis*. Atque his ipsis ex figuris, a quibus aut dicendi initium, aut saltem declarandi Evangelii occasionem pulchre fumes, unam alteramve in Dominicam quamque designabimus, quæ scilicet aut viris aliis eruditissimis, aut nobis quam proxime convenire fuerant visæ. Incipiamus. Signis judicium præcessuris quid accuratius respondet, quam signa illa terrifica, quæ scelerum ultor Deus in Ægypti cœlo terraque præire jussit, priusquam & Pharaonem & regnum illud universum supremæ vindictæ subjiceret? Exod. 10. vel si judicem Christum adumbratum cupis; Moysen habes ib. c. 32. in

monte quidem pro populo deprecantem, at in *valle* ejusdem populi scelus acerbe fatis ulciscientem.

DOMINICA II. ADVENTUS.

EVANGELIUM: *Cum audisset Joannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? &c.* Matth. 11. a v. 2. usque ad 11. quibus correspondent ea, quæ Lucas recenset cap. 7. a v. 18. usque ad 28.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Tempus institutæ hujus legationis erat annus ætatis Christi 32, prædicationis autem Evangelicæ 2., circa dimidium Junii, ut annotat Tirinus in Chronico. Locus, seu terminus *a quo* legationis, fuit carcer, in quem Joan. Baptistam Mense Decembri anni prioris conjecit Herodes Antipas; carcer autem situs erat in arce Mecheruntina in confinibus Galilææ, & Arabiæ, ut testatur Josephus. Occasio legationis fuerunt miracula Christi, præsertim tria illa recentissima, quæ Christus descendens de monte Thabor (in quo tunc ex omnibus discipulis selegit 12. & nominavit Apostolos, & insuper sermonem illum habuit, qui de monte cognominatur, & totius Evangelicæ legis quoddam compendium est) patraverat; nempe: leprosum mundando in agro Capharnaensi: & urbem ingressus servum Centurionis jam jam moriturum sanando: denique die sequenti, in ingressu civitatis Naim, quæ 2. mill. distat a monte Thabor, mortuum filium unicum viduæ resuscitando. *Accepit autem* (verba sunt D. Lucæ cap. 7. a v. 16.) *omnes timor, & magnificabant Deum, dicentes: quia Propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitavit plebem suam; & exiit hic sermo in universam Judæam de eo, & in omnem circa regionem, & nunciaverunt Joanni discipuli ejus*
de

de omnibus his; & convocavit duos de discipulis suis Joannes: & misit ad Jesum, dicens: Tu es, qui venturus es? an alium expectamus?

Ex hac Joannis quæstione Tertull. lib. de Bapt. cap. 10. & Justinus quæst. 38. ad Orthodox. intulerunt: Joannem dubitasse de Jesu, an esset verus Messias, ab omnibus Prophetis promissus, & a Judæis avidissime expectatus? sed male; ratio est: quia Joannes ante sesquiannum, dum 6. Januarii Christum baptizaret in Jordane, videns spiritum S. in specie columbæ, super eum descendentem, & audiens illam Patris æterni vocem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*; Divina revelatione didicit, & palam testatus est: Christum esse verum Messiam, & Agnum Dei tollentem peccata mundi. Hinc ipsemet Baptista apud Joannem Evang. c. i. v. 33. ita loquitur: *Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu S., & ego vidi, & testimonium perhibui; quia hic est Filius Dei.* Ne quis autem suspicari auderet: Joannem mutasse suam sententiam, omnem inconstantiae suspicionem ab eo removit ipse Christus, dum post abitum duorum ablegatorum diceret ad turbas: Joannem nec esse arundinem vento agitatam, nec hominem mollibus vestitum, & aularum appetentem; quem proinde nec molli- ties, nec ambitio aulica in transversum egerit; sed esse Angelum, adeoque veritati sibi revelatæ firmiter, & constanter adhærentem.

Alii opinantur: Joannem illis verbis non quæ- sivisse: utrum Jesus esset verus Messias? sed utrum post suam mortem descensurus esset ad limbum, quo Joannes se paulo post descensurum præfagiebat? Hanc opinionem insinuat D. Hieronym. his verbis: *Non ait: Tu es, qui venisti, sed tu es, qui venturus es?* Et sensus est: *Manda mihi, qui ad inferos de- scensurus paulo post sum, utrum te etiam inferis debeam nunciare, sicut nunciavi superis; an vero alium ad hæc Sacramenta limbiculis nuncianda missurus es?* & D. Gregor. hom. 6. in Evang. *Joannes requirit, non quia*

esse ipsum Redemptorem mundi dubitat; sed quærit, ut sciat: an ipse, qui per se in mundum venerat, per se etiam ad inferni claustra descendet? Similia habet Origenes Tom. 1. in Joannem. D. Cyprianus in expositione Symboli ad art. Descendit ad inferos.

Sed neque hæc opinio congruit literæ Evangelicæ, & responso Christi, quod nullam prorsus mentionem continet descensus ad inferos. Præterea, Joannes Christi testimonio fuit plus quam Propheta, adeoque optime novit futurum Christi descensum ad inferos, utpote prædictum a pluribus aliis Prophetis, nempe: Psal. 13. v. 10. Osee 13. v. 14. Zach. 9. v. 11. Ex quo ulterius refellitur opinio Christiani Grammatici, & quorundam aliorum, quos refert D. Chrysof. homil. 57. dicentium: Joannem non dubitasse de persona Christi veri Messiae; sed ignorasse, utrum venturus esset ad passionem, ac mortem crucis.

Vera, & communis sententia est: hanc Joannis interrogationem non processisse ex ulla dubitatione propria, sed formatam fuisse, ad tollendum dubium, & errorem suorum discipulorum, qui, inordinato amore Joannis obtenebrati, imprudenter contendebant, Christum non esse Messiam, ut refertur Joan. 3. Proinde, Baptista prævidens imminere sibi necem ab Herode, mittit eos ad Christum, ut ipsius doctrina, & miraculis illuminati, eum verum esse Messiam credant, ejusque discipulis adunentur. Audiatur D. Basilius Seleucus Orat. 34. *Veretur Joannes, ne post suam mortem Discipuli, pertinaci quodam honoris studio, & veteris Magistri desiderio, Christum deserant, & aliquam sectam Joannis cognominent, eamque Christianæ inimicam inducant.* Et paulo post, ita Joannem suos discipulos alloquentem inducit: *Omisso famulo Deum recognoscite: non enim discipuli mei, sed condiscipuli estis sub uno Magistro Christo.* Audiatur item S. Chrysof. hom. 3. in Matth. *Si Joannes aperte discipulis suis consulisset, ut Christo tanquam meliori adhærerent, nullo pacto ei credidissent; sed singulari Joannis modestiæ, ac humilitati dictum adscribentes, magis ipsum coluissent.* Et rursus ibidem: *Non omnes*

omnes mittit, sed duos, quos forte e cæteris faciliores ad credendum putabat; & qui simpliciter absque suspicionem interrogare possent, ac rebus ipsis discere, quantum interesset Joannem inter, & Jesum. Similia habet D. Hilarius, Cyrill. Euthym. Theophylactus, &c. citati a Cornelio, & Sylveira. Finis igitur primarius Joannæ legationis fuit, instructio discipulorum, & conjunctio eorumdem cum Christo; secundarius, veneratio Christi, ut docet Origenes Tom. I. in Joannem his verbis: *Miserunt prius Judæi ab Hierosolymis Sacerdotes, & Levitas ad Joannem, ut interrogarent: Tu quis es? Tanta veneratione quærebant Joannem; erga Christum autem nullum tale honoris officium exercuerunt; sed quod erga Joannem Judæi, hoc Joannes erga Christum persequitur, per proprios discipulos interrogans: Tu es, qui venturus es, &c.* Hæc de interrogatione Joannis: nunc de responso Christi.

In præsentia horum ablegatorum plurima miracula patrauerat Dominus, juxta illud Lucæ 7. v. 21. *In ipsa autem hora multos curavit a languoribus, & plagis, & spiritibus immundis, & cæcis multis donavit visum.* Et idcirco, ad quæstionem legatorum non tam verbis (quia calumniis obnoxium est verbale de seipso testimonium) sed factis respondit; nempe: talibus miraculis, quibus Messiam tamquam certissimis indiciis dignoscendum prædixerat Isa. cap. 35. v. 4. *Deus ipse veniet, & salvabit nos; tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt; tunc saliet, sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mortuorum, &c.* Lucæ 4. v. 18. *Spiritus Domini unxit me, ad evangelizandum pauperibus misit me.* Ad quæ alludens Christus dixit ablegatis: *Euntes renuntiate Joanni (miracula) quæ audistis (ex relatione aliorum, præsertim Andreæ, & Petri,) vestrorum nuper sub Joanne condiscipulorum (& vidistis) coram oculis vestris a me ideo patrata, ut quæstioni non verbo, sed facto responderem: cæci vident, claudi ambulant, &c. &c. Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me, id est: qui ex humilitate, & passibilitate humanitatis meæ de Divinitate mea non*

dubitaverit. *Quibus postremis verbis (inquit Hieronym. epist. 151. ad Alyasium) non Joannem, sed discipulos ejus percutit, dumque abditum in cordibus eorum scandalum se cognoscere significat, eo ipso probat, se simul esse Deum, cordium scrutatorem.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur *Imo*: Evangelium contradicere Deuteronomio; nam Deut. cap. 34. v. 10. dicitur de Moyse: *Non surrexit ultra Propheta in Israel, sicut Moyses.* Christus autem hic Matth. 11. v. 11. post discessum ablegatorum inter alia Baptistæ encomia dicebat ad turbas: *Amen dico vobis: non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista*, id est: ut magis explicat D. Lucas c. 7. v. 7. *Non surrexit major Propheta.* Sed hæc facile conciliari possunt.

CONCORDIA.

Respondeo enim: In Deuter. statim explicari præminentiam Moyfis esse quidem supra cæteros Prophetas, attamen non *simpliciter*, sed tantum *secundum quid*; nam post illa verba: *non surrexit ultra Propheta in Israel, sicut Moyses*, adduntur hæc verba, ejus eminentiam restringentia: *in omnibus signis, & portentis, quæ fecit in terra Ægypti.* Proinde, licet Moyfes fuerit Joanne major *secundum quid*, nempe *in dono miraculorum*, quod est gratia gratis data; Joannes tamen fuit Moyse, & reliquis Prophetis major *simpliciter*, *in dono gratiæ sanctificantis, aliisque prærogativis*; fuit enim quasi continuum miraculum, utpote miraculose conceptus ex sterili, miraculose sanctificatus in utero; miraculose Christum, in utero Mariæ latentem, ex utero Elisabethæ agnovit, in circumcissione Patri loquelam miraculose reddidit, Angelicam tota vita innocentiam absque omni etiam veniali culpa miraculose conservavit, quadruplici insignitus laureola: Virginitatis, Doctoratus, Martyrii, ac Prophetiæ; & quidem Prophetiæ adeo extraordinariæ, ut de illo ita canat Eccle-

Ecclesia: *Cæteri tantum cecinere vatum corde præsa-*
go, jubar adfuturum; tu quidem mundi scelus aufe-
rentem indice prodis. Non fuit vasti spatium per orbis,
sanctior quisquam genitus Joanne, qui nefas sæcli
meruit lavantem tingere lymphis. His consonat D.
Ambr. Serm. 54. inquit: Joannes præcellit cunctis,
eminet universis, antecedit Prophetas, supergreditur
Patriarchas. Et D. August. Serm. 4. de Baptista in-
quit: Quisquis Joanne major est, non tantum homo,
sed Deus est.

ANTILOGIA II.

Videtur *II*do: Evang. contradicere sibi ipsi, dum
 post illud Baptistæ datum Elogium: *Non sur-*
rexit inter natos mulierum major Joanne Baptista,
 mox subdit: *Qui autem minor est in regno cælorum,*
major est illo: cum enim gradus gloriæ commensu-
 retur gradibus gratiæ, non potest quispiam Joanne
 esse gloria major in cælo, si est ipso gratia minor
 in terra. Proinde, si quis Joanne major est in glo-
 ria, major utique est ipso etiam in gratia, adeo-
 que aut falsum est illud: *Inter natos mulierum non*
surrexit major Joanne, aut illud: *Qui minor est in*
regno cælorum, major est illo. Sed

CONCORDIA.

Respondeo: Concordia hujus Antilogiæ dependet
 a legitimo sensu horum ultimorum verborum,
 qui duplex esse potest juxta diversam commatis in-
 terpunctionem: si enim fervetur hæc vulgatæ edi-
 tionis interpunctio: *qui minor est in regno cælorum,*
major est illo; sensus literæ est: *Quilibet etiam mini-*
mus in cælo Angelus (nullus enim homo tunc ad-
 huc fuerat in cælo, dum hæc loquebatur Christus)
est Joanne major, tum propter naturæ Angelicæ præ-
humana excellentiam, tum propter status patriæ supra
statum vice eminentiam: cum enim Christus v. 10.
 Joannem vocasset *Angelum;* ne quis per errorem
 putasset, illum vere, ac proprie esse Angelum (prout
 teste Eusebio lib. 1. Demonstrationum cap. 5. multi
 dicebant, Joannem non fuisse hominem, sed An-
 gelum incarnatum) idcirco mox v. 11. præcludit

hujus erroris occasionem, asserendo: nullum quidem inter natos mulierum esse majorem Joanne; quemlibet tamen, quantumvis minimum in cœlo Angelum, esse Joanne tunc adhuc viatore majorem, non tantum ratione naturæ, sed etiam ratione status beatifici; siquidem quilibet etiam minimus beatus comprehensor, excellentior est quolibet quantumvis sanctissimo viatore. Hunc sensum tenent D. Ambrosius. Hieronymus. Paschasius, Beda, &c.

Si autem cum P. Francisco Luca ita fiat interpretatio: *Qui autem minor est, in regno cœlorum major est illo.* Sensus literæ (quem tenent D. Chrysostomus. homil. 38. in Matth. D. Hilarius, Theophilus, Rupertus, &c.) est iste: *Ne ex eo, quod dicebat; inter natos mulierum non surrexisse majorem Joanne; putetis, illum esse Messiam; idcirco declaro vobis: Christum, qui ætate, numero discipulorum, & multorum opinione erronea Joanne minor est, nihilominus in regno cœlorum, id est: vero judicio tum Dei, tum beatorum Angelorum, tum fidelium viatorum (nam regnum cœlorum vocatur in Scriptura Ecclesia non tantum triumphans, sed etiam militans) major est illo, tum naturæ, & personarum Divinæ excellentiæ, tum sanctitatis, & doctrinæ sublimitate, tum omnium aliis veræ magnitudinis, & eminentiæ titulis.* Proinde, Christus, ne putaretur, superiori elogio etiam sibi præposuisse Joannem, mox se majorem homine declarat, sed valde modeste per tertiam personam, & subtili verborum involucro, alludens ad illud, quod Baptista prius Christo dederat testimonium, Joannis i. v. 27. *Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est, cujus ego non sum dignus solvere corrigiam calceamenti.*

Utrumque hunc sensum adducit, & approbat D. Augustinus. lib. 2. contra adversarium legis cap. 5. & tr. 13. in Joannem, & in utroque evanescit omnis Antilogia, seu contradictio. Sed restat

Dubium: utrum Joannes solo Christo sit minor, major autem, & sanctior omnibus absolute puris hominibus, ipsa adeo Matre Dei?

Resp.

Resp. negative; *Primo* enim, ut cum aliis annotat Cornelius a Lapide, Joannes hic non videtur comparari, nisi cum hominibus veteris testamenti; & ideo dicitur in præterito: *Non surrexit major. Ido*: ut observat Abulensis q. 33. non comparatur cum foeminis, sed cum viris, dum dicitur: *inter natos mulierum. IIItio*: Non comparatur, nisi cum his, qui ceciderunt in Adamo, & ex casu surrexerunt per gratiam Christi; hinc dicitur: *non surrexit major.* Mater Dei autem nunquam surrexit, quia nunquam cecidit; adeoque est extra lineam comparisonis cum Joanne. *IVto*: Ut acute adnotavit D. August. in lib. quæst. novi, & veteris testam. q. 26. *Christus non dixit: Joannes est major omnibus inter natos mulierum; sed dixit: inter natos mulierum nemo est major Joanne, adeoque non exclusit æqualitatem aliquorum etiam virorum cum Joanne, sed solum majoritatem supra Joannem.* Hinc complures cum D. Cyrillo lib. 2. Thesauri cap. 4. & Isidoro Pelusiota lib. 1. epist. 68. Apostolos, & alios quosdam eximios in Lege Evangelica Sanctos, æquant Joanni, negantque esse minores in gratia. Imo S. Cæsarius Dialogo 3. Joannem Evangelistam præfert Baptistæ: *Quis est ille, (verba sunt Cæsarii) minor in regno cælorum, major autem Joanne Baptista? nisi Joannes Theologus, qui in regno cælorum, id est: in Collegio Apostolico, reliquis ætate minor, fuit cæteris, etiam Joanne Baptista major, ratione intimæ familiaritatis, ac amicitie cum Christo.*

§. III.

DOCUMENTA MORALIA.

Hæc desumi possunt partim ex facto, partim ex dicto, partim ex persona Joannis.

DOCUMENTUM EX FACTO.

Joannes vinculis præpeditus, cum personaliter accedere Jesum non posset, misit saltem discipulos. Discite Patresfamilias morbis, aut negotiis impediti: domesticos mittere ad templum, ad Missam, ad conciones, ut & sibi profint audiendo, & vobis

audita referendo. *Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* 1. ad Timoth. 5. v. 8.

Joannes in vinculis imminetia post mortem suam præfagiens scandala, & schismata ex errore, & inordinato suorum discipulorum affectu, eosdem sollicitè in Christi optimi Magistri disciplinam trahere ac traducere adlaborat. Discite Parentes: liberos vestros probis tutoribus, instructoribus, & educatoribus mature consignare; siquidem a bona prolium educatione, non tantum privatæ familiæ, sed & ipsius Reipublicæ salus potissimum dependet. Audio Sponsam Cant. 7. v. 13. cantillantem: *In portis nostris omnia poma nova, & vetera, dilecte mi, servavi tibi.* Sed vix credo, inter omnia poma vetera nullum fuisse putridum. Cur igitur Sponsa in portis, id est: in Curiiis (quæ apud Judæos supra portas civitatis locabantur) pomum putridum servat dilecto? *Aliquisne malo fors usus in isto est?* Ovid. 2. Meta. ad saporem quidem nullus: ad sapientiam vero non modicus; quod non sapit gustui, sapit intellectui; advertite! grandibus corrupta vitiis, putrescebat florentissima alias Atheniensium Respublica, extremæ ruinæ jam jam proxima; quam, ut ex munere suo fulcirent summa ejus columnina, de opportuno remedio consultaturi, Senatum in curiam convocant, ubi sapientior cæteris Xenadas, suam primo loco expositurus symbolice sententiam, *pomum putridum* in mensa collocans: *En*, inquiebat, *corruptam Rempublicam nostram! o cives! aliquisne malo fors usus in isto?* Negarunt simul omnes, aliis usibus, præterquam porcorum filiquis opportunum malum putridum. Pessime subjunxit Xenadas) judicaturi estis de Imperio vestro, qui tam male de pomo; cultello simul pomum putridum scite dividens, grana eximit, civibusque exempta exhibens, inquit: Nunquid non usibus apta sunt grana hæc? si nempe congruæ terræ insita, ubi germinare in frutices cœperint, tenellæ dein plantulæ sedula hortulani cura irrigentur, ut crescant, & erigantur sollicitè, ne male crescant. Enimvero
nos

nos fenes, corruptis jam moribus, putrida fumus poma, correctioni haud amplius opportuna; at eos, qui ex semine nostro germinarunt, liberos, quasi teneras adhuc plantulas, in nobile labentis reipublicæ incrementum sollicite educare studeamus. Nulla alia ætas culturæ est aptior; quidquid inferitur, in naturam vertit; arbusculæ sylvestri simillima, quæ infitos benignioris naturæ furculos sibi incorporans adscititia fertilitate gaudet, *miraturque novas frondes, & non sua poma.*

Vidimus aliquando, educationis beneficio Elephantes in aere funambulos: urfos ad tibiam fallios: murem, felem, & canem, pacificos commensales; &c. &c. a teneris assuescere multum est. Binos eodem fusos utero catellos educaverat Lycurgus apud Plutarchum; sed in culina unum, ad lingendas ollas: in campo alterum, ad captandas feras. Opportuno tempore utrumque abduxit ad forum; ubi effusis ad spectaculum civibus, hac arte diligentem filiorum educationem cupiebat persuasam. Ollam utrique cum offa; utrique itidem solutum objicit leporem; cum culinarius, educationis suæ haud immemor, contempto lepore ad ollam profilit; venaticus, sprete bene olida offa, leporem insequitur. En! quos mater genuit pares, quam dispares formavit educatio? *Qui mali sunt, non fuere matris ab alvo mali, sed malos, aut bonos facit dispar educatio,* canit Satyricus apud Lipsium. Eodem Evæ utero fusi fuere Cain, & Abel; sed Cain ad agriculturam educatus, inter boves corruptetas evasit fratricida Abelis, qui ad omnem mansuetudinem educatus inter oves erat pastorculus. Eodem partu Rebecca edidit gemellos, Esau, & Jacob; sed Esau inter feras, quarum venator erat ab adolescentia, didicit ferociam, & voracitatem; Jacob penes sagacem matrem remanens, didicit politiam, qua & fratri jus primogenituræ præriperet, & focero greges ovium abstraheret, ipsique Angelo prævaleret in lucta; *Qui mali sunt, non fuere matris ab alvo mali, &c.* O! quam verum est illud Aristot. 8. Polit. cap. I. *Ex institutione ma-*

la evadunt pueri nequam, nequiores adolescentes, juvenes nequissimi. Nec aliunde putemus evenire, quod plerumque verum sit vulgare illud proloquium: Heroum filii noxæ; verum itidem illud Ælii Spartiani testimonium: Neminem prope magnorum virorum utilem reipublicæ filium reliquisse; verum denique illud Augusti Cæsaris lamentum, quo filios suos male educatos, tanquam carcinomata reipublicæ deplorabat. Cum enim magnates, & heroes gravibus plerumque reipublicæ negotiis distenti, educationi prolium per semetipsos vacare non possint; idoneos tamen præceptores sibi substituere plerumque negligunt, quam utiles reipublicæ personalibus officiis, tam noxii filiis. Utinam tam industrios saltem instructores filiis, quales aut canibus, aut equis, aut falconibus instruendis præficere curent! Sed de hoc satis, repeto verba Apostoli: Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior. Ergo monet Paulus ad Ephes. cap. 6. v. 4. O! Parentes, educate filios vestros in disciplina, & correptione Domini.

DOCUMENTUM ex persona Joannis, prout a Christo laudatur.

Pleraque encomia, quæ in hoc Evangelio Christus attribuit personæ Joannis, commendant constantiam Baptistæ; dum ipsum negat similem instabili arundini vento agitatæ. Imitemur Joannem Baptistam, non autem in omnes formas mutabilem Poetarum Protheum: nec Mythologorum Empuzam, nec Historicorum Tharandum, nec Physicorum Chamæleontem, nec Plinii Polypum, nec ullum aliud inconstantiae sive symbolum, sive exemplum.

Pudeat, Christianum non induruisse in petram constantiae exemplo Joannis; dum etiam Ethnicos doctrina Christi, & exemplo Joannis destitutos, audit, tum verbo, tum facto profiteri invictam animi constantiam. Audiamus primo verbalia documenta

cumenta Senecæ: *Solis virtus, & lux integra est, etiam inter opposita, dum inter nubila lucet, nec minor, nec tardior est sereno; sic virtus semper est eadem, nec plus adversus virtutem possunt calamitates, & damna, & injuriæ, quam nebulae adversus solem* Ep. 92. Quæritur: an bonum sit, fortiter torqueri, & magno animo dura pati, & patienter ægrotare? Si hæc bona essent, utique optabilia forent; nihil autem ex his videtur voto dignum; nec repertus videtur hucusque, qui eo nomine Diis votum exsolverit, quod flagellis cæsus, aut quod in equuleo factus sit longior, &c. Ad hoc propositum dubium in libello, qui Christianus Seneca dicitur, cap. 14. de constantia in adversis eleganter ita respondet: *Distingue ista; & invenies, in his esse aliquid bonum, atque optandum: tormenta a me abesse velim; sed si tamen sustinenda fuerint, ut me in aliis fortiter, & constanter geram, curabo; non sum tam demens, ut ægrotare cupiam; sed si tamen ægrotandum fuerit, ut nihil intemperanter, nihil effœminate agam, optabo; ita non ipsa mala, & incommoda optabilia sunt, sed virtus, qua fortiter, & constanter perferantur incommoda.* Hæc ille. Audiamus nunc ejusdem exempla, quæ ex gentilismo profert Epist. 104. Socrates 27. annos exegit inter varios bellorum casus; post bella 30. sustinuit Tyrannos sibi infensos: uxor erat pervicax: liberi indociles: post hæc omnia carcer, & venenum; *at ille ne vultum quidem mutavit: æqualis semper in tanta fortune inæqualitate.* Porro, cum Catone infestius fortuna egit, & pertinacius; nemo tamen vultum Catonis mutatum, toties mutata republica vidit.

Quodsi nec verba movent, nec exempla trahunt Ethnicorum, saltem arundineam instabilitatem nostram figant verba, & exempla Sanctorum. In aula Pilati milites posuerunt arundinem in dextra Christi, Lucæ 22. *Arundo* (inquit D. Ambrosius in hunc locum) *apprehenditur manu Christi; ut humana instabilitas jam non sicut arundo moveatur a vento, sed virtute Christi corroborata firmetur.* Et in eap. 7. Lucæ ait: *Jure arundini comparamur, qui*
nullum

nullum solidæ justitiæ fructum germinamus; qui forensibus criniti phaleris, nodis obsiti, vacuo oris strepitu sonori, intus inania, & foris speciosa sectamur; hanc tamen arundinem nostram, dum Scriba ille, velociter scribens, manu sua compactam attemperat, incipit non arundo esse, sed calamus, quo præcepta coelestium scripturarum tabulis cordis inscribantur. Hæc Ambrosius. Audiatur & D. Gregor. homil. 6. in Evang. *Arundo vento agitata Joannes non erat; quia hunc nec Herodis aula blandum, nec carcer faciebat asperum: nec prospera ipsum erigere, nec adversa poterant inclinare; non erat arundo, quem a status sui re-titudine nulla rerum varietas inflectebat; sic semper fuit (ut vulgari dicitur proverbio) Joannes in eodem.*

Repeto verba Gregorii: *Arundo vento agitata Joannes non erat; sed addo: nec arundo erant tot myriades SS. Martyrum, de quibus Ecclesia in officio de communi MM. istud legit capitulum ex cap. 3. Sapientiæ desumptum: Fulgebunt justi, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent; non arundines, sed scintillæ confumentes arundinetum. Non erat arundo Eleazarus Sacerdos, lib. 2. Machab. cap. 6. a v. 17. Non erat arundo mater cum septem filiis Machabæis ibidem cap. 7. quorum constantiam eleganti Panegyrico dilaudat D. Gregor. Nazian. Orat. 20. utque omittam cæteros, quorum palmis, & laureis plena sunt martyrologia, non erat arundo Thomas Morus, mirabile illud immobilitatis animi portentum, qui amplissima Cancellariatus Anglicani dignitate ab Henrico VIII. cujus incestuosas cum Anna Bolena nuptias damnaverat, spoliatus; dum insuper ad necem raperetur, partim a ministris regiis sollicitatus, ut sententiam mutaret, respondit: se jam mutasse sententiam; quod dictum cum ad aulam e vestigio retulissent, atque Rex id ipsum manu propria Thomæ signatum sibi exhiberi postulasset: tum Morus subridens, Regiis ablegatis sensum sui dicti ita exposuit: Scire vos velim, me prius statuisse, barbam, raso mento, deponere, ut elegantior comparerem in ferali theatro; nunc vero*

vero mutasse sententiam, ut barba eandem cum capite fortunam subeat, carnificis securi simul detondenda; dixit, & invariaturum vultum carnificis ferro subjecit; dignissimus illo, quod sibi vivens erexerat, epitaphio: *Hic nihil est MORI*: partim, quia in eo sepulchro præfaga mente sciverat, corpus suum nequaquam tumultandum; partim, quia Moro nihil erat mori, cum per mortem nihil eidem eripi potuerit; vitam siquidem temporalem, quæ sola per Henrici tyrannidem illi erepta est, pro nihilo semper habuit.

§. IV.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

Occasione textus: *Dicite Joanni, quæ audistis, & vidistis, &c.* ex Theologia Polemica tractari pro concione fructuose possunt, generatim quidem, omnia signa credibilitatis, quæ doctrinam Christi convincunt esse evidenter credibilem: speciatim autem illud signum, quod desumitur a miraculis, per quod solum Christus in hodierno Evangelio respondit discipulis Joannis, dubitantibus de persona Messiae; ut patet ex §. I. Commentarii literalis. Nondum abbreviata est manus Domini; siquidem nostro etiam sæculo plurima patrantur prodigia in iis regionibus Americanis, Africanis, & Asiaticis, in quas recenter inducitur vera Christi fides; & in ipsa Europa, partim apud Thaumaturgas Christi, ejusque Matris imagines, partim ad Sanctorum tumulos, eorumque reliquias, cæcis visum, claudis gressum, surdis auditum, mortuis denique vitam restitui, notorium est. Quod si effrontes quidam hoc signum miraculorum tentent eludere, his admovendus est aries D. August. lib. 22. de Civitate cap. 5. hoc irrefragabili contentus dilemmate: *Vel creditis miracula in confirmationem doctrinæ Evangelicæ esse facta, vel non creditis? si creditis? ergo necesse est, ut simul credatis, doctrinam hanc esse veram, & a Deo revelatam; miracula enim sunt signa, quibus Deus illam obsignat, & authenticam reddit loquelam, ac doctrinam; & si in testimonium falsæ alicujus doctrinæ*

doctrinæ miraculum ederet Deus, evaderet falsus testis; si non creditis? hoc solum grande miraculum ad faciendam fidem sufficit, quod orbis terrarum doctrinam Evangelicam, quæ ut speculativa intellectui, ut practica appetitui humano est difficillima, sine ullis miraculis crediderit. Quod ipsum argumentum ita urget D. Thom. contra Gentes lib. i. cap. 6. Hæc tam admiranda mundi ad fidem Christianam conversio, certissimum est indicium præteritorum miraculorum; ita: ut ea ulterius iterari necesse non sit, cum in suo effectu appareant evidenter; esset enim omnibus miraculis mirabilius, si ad credendum tam ardua, & ad operandum tam difficilia, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset a simplicibus piscatoribus.

S. V.

EX JURE DIVINO, ET HUMANO.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

Inter alia incarnatæ suæ Divinitatis signa, istud loco ultimo Christus indicavit Joannis discipulis: *Pauperes evangelizantur*. Quod verbum Theophylactus, & Euthymius exponunt *active*; ut sensus sit: *pauperes Apostoli prædicant Evangelium*: communius autem cum Syro interprete exponitur *passive*; ut sensus sit: *Pauperibus prædicatur Evangelium*. Ut-
rumque hunc legitimum sensum detorquent in suum sensum perversum quidam Pseudopolitici, dum hujus textus prætextu abutuntur ad palliandum suam iniquitatem, qua impugnant verbo, & facto viro-
rum Apostolicorum, & Ecclesiæ Ministrorum stipendia, decimas, primitias, aliasque oblationes, seu offertoria. Ut igitur os loquentium iniqua ob-
struatur, si simul manus, ad pendenda Ministris Ecclesiæ stipendia contractæ, expediantur a laqueis diaboli, remonstrandum est, legitimum ejusmodi decimarum, & oblationum debitum, ex lege tam divina, quam humana. Et quidem

Imo: Ex lege divina veteri Genes. 14. v. 20. Abraham Melchisedecho dedit decimas ex omnibus. Lev. 27. v. 30. Omnes decimæ terræ, sive de pomis arborum, sive de frugibus, Domini sunt, & illi sanctifican-

Edificantur. Et v. 32. *Omnia decimarum bovis, & ovium, & caprarum, quae sub pastoris virga transeunt; quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.* Et Numer. cap. 18. v. 21, *Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo foederis.*

II do: Ex lege divina nova, seu Evangelica: Christus Lucae 10. v. 7. discipulis ad evangelizandum missis dicebat: *In eadem domo manete, edentes, & bibentes, quae apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua.* Et Paulus 1. ad Cor. 9. v. 7. *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Et v. 11. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus?* Et v. 13. *Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quae de Sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant? ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.*

III tio: Ex jure humano Ecclesiastico, in quo speciali Titulo (lib. III. Decret. Tit. 30. & causa 16. quæst. 7.) per plurimos Canones jus decimarum ostenditur, & variae in violatores poenae statuuntur. Porro decimæ triplices sunt:

Imo: *Personales*, quæ solvuntur ratione ipsius personæ, puta: ex lucro personali negotiationis, venationis, piscationis, militiæ, opificii, & artificii; & hæc solvendæ sunt ex puro lucro: adeoque deductis omnibus expensis, & quidem illi Parocho, a quo persona percipere solet Sacramenta, & alia Divina.

II do: *Prædiales*, quæ solvuntur ex proventibus prædiorum, & fundorum, puta: ex frumento, vino, fructibus arborum, molendinis, & ex ædibus locatis.

III tio: *Mixtæ*, quæ solvuntur ex pecoribus, eorumque foetu, lacte, lana, &c.

Prædiales, & *mixtæ* solvuntur absque demptione impenfarum Parocho loci, in quo sunt prædia, & fundi, & ubi pecora pascuntur, & aluntur;

tur; etiamſi ſolvens non percipiat ab eo Divina. *Personales* tenentur ſolvere omnes, & ſoli Laici Chriſtiani. *Prædiales*, & *mixtas* tenentur ſolvere omnes prædiorum, & pecorum poſſeſſores, etiam Judæi, & infideles; etiam Clerici, & Religioſi, ſpectato jure communi, & ſecluſo ſpeciali privilegio; quale habent mendicantes. Quod ſi tamen Parochus careat congrua ſuſtentatione, poteſt decimas exigere ex omnibus prædiis, nulla obſtante præſcriptione, aut privilegio exemptionis.

Præter decimas debentur Deo, & Parocho *primitiæ*, & *oblaciones*: *Primitiæ* dicuntur, primi fœtus animalium, & primi fructus novorum agrorum, vinearum, hortorum, &c. Proinde primitiæ ejusdem pendendæ ſunt, etiamſi fœtus, aut fructus novi non pertingant uſque ad decimum numerum; ſolebantque eas pendere etiam Gentiles ſuis Sacerdotibus, teſte Plinio lib. 18. hiſt. c. 2. ubi refert: Romanos novas fruges, aut vina non guſtaſſe, prius quam Sacerdotes libaſſent primitias. Nunc autem, teſte Laymanno, apud Chriſtianos plerisque in locis primitiarum exactio per deſuetudinem eſt abolita.

Oblaciones, ſeu *Offertoria* dicuntur illa dona, quæ fideles ultro ad altare deponunt; olim non tantum pecuniam, ſed eulogias, ſeu panem, & vinum offerebant ad altare.

Ne vero ſupra memoratas decimas, oblationes, &c. quatenus hodiedum adhuc in uſu ſunt, fideles metu minuendæ felicitatis bonorum ſuorum temporalium perſolvere detrectent, ſed potius ſpe ejusdem augendæ illas promptiſſime perſolvant:

Audiant imo D. Auguſtinum Serm. 219. de Tempore, ubi inquit: *Deus, qui totum dignatus eſt dare, decimam partem dignatur recipere; non ſibi, ſed Clericis profuturam. Hæc autem eſt juſtiſſima Dei conſuetudo: ut, ſi illi decimam non dederis, tu ad decimam revoceris: dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti?* Et hom. 48. inter 50. *Majores noſtri, ait, ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant; modo autem,*

tem, quia discessit devotio Dei, accessit indictio fisci - - - hoc tollit fiscus, quod non capit Christus.

Audiant 2do D. Hieronym. in cap. 3. Malach. ubi exponens illum Prophetæ textum: *Propter decimas, & primitias, vos in pecunia maledicti estis; sic in persona Dei paraphrastice loquitur: Quia mihi non redditis decimas, & primitias: idcirco in fame, & penuria maledicti estis: vos me supplantatis, & fraudatis, & privatis anno toto. Ecce annus expletus est, & nihil in thesauros meos, sed in horrea vestra comportastis; & pro negatis decimis, & primitiis, ubertatem possessionum vestrarum, & omnem frugum abundantiam perdidistis.*

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Elia in cœlum subducto, Elisæus, quamquam de magistri sui raptu minime dubius, a discipulis tamen ceteris per montes & valles Eliam vestigari sedulo voluit, ut nempe & illis omnem de Eliæ ascensu dubitationem eximeret. 4. Reg. 2. Joannem hic vides de Messiae adventu certum quidem, discipulos tamen ad eundem ablegantem suos, ut vel sic omne de Messia dubium iis præcideret.

DOMINICA III. ADVENTUS.

EVANGELIUM: *Miserunt Judæi ab Hierosolymis Sacerdotes, & Levitas ad Joannem, ut interrogarent eum: Tu quis es? &c. Joan. i a v. 19. usque ad 29.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Tempus institutæ hujus legationis ad Joannem fuit annus Christi 31. inchoatus, dies 56. post baptizatum a Joanne Christum; adeoque prima dies mensis Martii, cum Februarius illo anno, utpote bis sextili, habuerit dies 29.

C 2

Occasio,

Occasio, & causa legationis hæc erat: Judæi, totumque Synedrium Sacerdotum, partim ex translato jam a Tribu Juda ad Herodem scepro regio, partim ex completis 70. hebdomatibus Danielis, sciebant, adesse tempus promissi a Deo Messiae; cumque multi per experientiam, multi per famam publicam cognovissent, Joannem in deserto vitam agere Angelicam, baptizare ritu novo, & zelosa prædicatione omnes invitare ad pœnitentiam, cœperunt dubitare: utrum ipse esset Christus? juxta illud D. Lucæ cap. 3. v. 15. *Existimante populo, & cogitantibus omnibus in corde suo de Joanne, ne forte ipse esset Christus?* Idcirco ad explorandam rei veritatem adornarunt hanc legationem: ita Origenes Tom. 7. D. Cyrill. lib. 1. cap. 7. D. August. tr. 4. in Joannem. D. Greg. hom. 7. in Evangelia; & communiter Scripturistæ. Illi autem Sacerdotes, & Levitæ, ad Joannem ablegati, videntur fuisse selecti ex ipsomet corpore Synedrii (ut recte adnotat Baronius:) cum enim Messiae adventus maxime spectaret ad fidem, & religionem, oportebat, ejus inquisitores deligi ex illo magno Concilio, in quo negotia fidei, & religionis tractabantur.

Terminus a quo legationis, erat *Hierosolyma*, & terminus ad quem, *Bethania*; non quidem illa Lazari, & Marthæ prope Jerusalem cis Jordanem, sed altera trans Jordanem, quatuor horis a mari mortuo distans; quæ etiam vocatur *Bethabara*, id est: *Domus transitus, seu trajectus*. Item *domus navis*: quia illic Hebræi venientes ex servitute Ægyptiaca, prima vice duce Josue transierunt Jordanem, ingressuri terram promissionis; quem locum Joannes delegit pro suo Baptismo, tum ob aquarum copiam: tum ob viciniam eremi, in qua ipse degebat: tum ob memoriam primi trajectus Hebræorum: tum ob magnam frequentiam hominum concurrentium ad illum trajectum.

Quod attinet formulam legationis: Legati astutia usi, non quæsierunt aperte: *Esne tu Christus?* sed occulte: *Tu quis es?* cum enim scirent, Joannem esse Zachariæ, summi Sacerdotis filium, adeoque

que ex Tribu Levi prognatum, Messiam vero ex Tribu Juda gignendum; metuebant aliquam suæ irreflexionis, & hallucinationis reprehensionem, si directe, & explicite interrogassent: *Esne tu Christus?* quia tamen etiam sciebant, Tribum Leviticam esse tantopere per frequentissima connubia cum Tribu Juda sanguine commixtam, ut dubitarent, an non sufficienter Prophetia de origine Messiae, etiamsi ex Tribu Levitica nasceretur, impleatur; idcirco hujus dubii resolutionem a Joanne petebant terminis generalibus: *Tu quis es?*

Joannes autem divino lumine secreta cordium, & sensum verborum a legatis intentum cognoscens, respondit expresse: se non esse Christum; quod responsum grandi verborum energia ita exprimit Evangelium: *Confessus est, & non negavit, & confessus est: quia non sum ego Christus.* Hebræi enim (teste Cornelio a Lap.) dum aliquid vehementer, & valde deliberate volunt asseverare, idipsum assertive congeminant, & negative triplicant; proinde partim ad excitandam auditorum attentionem, partim ad significandam sui responsi deliberationem, & veritatem; ita locutus est Baptista: confiteor, & non nego; confiteor, quia non sum ego Christus.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Postquam Joannes tam asseveranter negasset, se esse Christum, ablegati nihilominus, continuantes inquisitionem, interrogaverunt eum: *Quid ergo? Elias es tu? & dixit: non sum. Propheta es tu? & respondit: non. Dixerunt ergo ei: quis es? ut responsum demus his, qui miserunt nos; quid dicis de te ipso? ait: ego vox clamantis in deserto: dirigite viam Domini, sicut dixit Isaïas Propheta, &c.* In quo contextu tres apparent antilogiæ.

ANTILOGIA I.

Videtur imo: Joannes negando, se esse Eliam, contradicere Christo, qui Joannem affirmavit esse Eliam, Matth. II. v. 14. inquit: *Ipse est Elias,*
C 3 qui

qui venturus est, & Matth. 17. v. 10. ubi discipulis interrogantibus: *Quid ergo scribæ dicunt: quod Eliam oporteat primum venire?* Christus Joannem per Eliam intelligens respondit: *Dico autem vobis, quia Elias jam venit.*

CONCORDIA.

Respond. verbis D. Greg. hom. 7. in Evangelia: *Si subtiliter veritas ipsa requiratur, hoc, quod inter se contrarium sonat, quomodo contrarium non sit, invenitur; ad Zachariam namque de Joanne Angelus dicit: ipse præcedet ante illum, in spiritu, & virtute Eliæ; qui idcirco venturus in spiritu, & virtute Eliæ dicitur: quia sicut Elias secundum Domini adventum præveniet, ita Joannes prævenit primum; & sicut ille præcursor venturus est Judicis; ita iste præcursor factus est Salvatoris. Joannes igitur in spiritu Elias erat, in persona Elias non erat. Quod ergo Dominus fatetur de spiritu, hoc Joannes negat de persona. Hucusque Greg. Non ergo Joannes contradixit Christo; quia non negavit, se esse virtualiter Eliam, neque quoad officium, & spiritum præcursoris; sed contradixit tantum ablegatis; qui, cum unum tantum crederent adventum Christi, non distinguentes adventum primum humilem Christi, ut Redemptoris in carne passibili; idcirco sensum quæstionis suæ formaverunt de ipsa formali persona Eliæ, alludentes ad illud Malachiæ cap. 4. v. 5. *Ecce, ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus.**

Proinde, per hoc primum Baptistæ responsum ita fuit turbata ablegatis phantasia, ut inceperint dubitare: an illa persona, cum qua loquebantur, esset Joannes Zachariæ filius, & non potius Elias, aut alius Propheta.

ANTILOGIA II.

Videtur 2do: Joannes negando, se esse Prophetam, contradicere suo patri Zachariæ, qui repletus Spiritu sancto dixerat de hoc suo recens nato, Lucæ 1. v. 76. *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis.*

CON-

C O N C O R D I A.

Responderi potest *imo* cum D. August. tr. 4. in Joannem : non fuisse Prophetam *formaliter*, seu talem, qui futurum Christi adventum prædiceret; sed fuisse ipsiusmet Christi testimonio Prophetam *eminenter*, aut plus quam Prophetam, seu talem, qui Christum præsentem digito indicaret; quod ipsum innuebat Zacharias, vocans eum *Prophetam Altissimi*; nempe: extraordinarium, qualem duntaxat Joannes se esse negavit.

Responderi potest *2do*: magisque literaliter cum D. Thom. Chryf. Cyrillo, &c. quod ablegati per hanc suam quæstionem: *Propheta es tu?* intellexerint illum, quem Moyfi promisit Deus, Deuter. 18. v. 18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui*; quibus verbis semper intellexerunt Judæi, promissum esse Messiam; ut dicitur Act. 3. v. 22. Proinde, hi Legati, quia teste Evangelio erant Pharisei, adeoque quam in Scriptura versati, tam genio versuti; ut Joannem, qui prius expresse negaverat, se esse Christum, caperent in sermone his verbis: *Propheta es tu?* rursus implicite interrogant: utrum sit Messias? & idcirco Joannes negando, se esse Prophetam, in Deuteronomio promissum, non patri suo Zachariæ, sed solis contradixit Phariseis.

A N T I L O G I A III.

Videtur *3tio*: Joannes contradicere sibi ipsi; nam v. 23. dicit: se esse vocem clamantis; id est (juxta expositionem D. Paschafii lib. 3. in Matth.) *vocem divinam, qua Pater æternus suum Verbum in carne occultatum patefecit mundo*. Versu autem 27. dicit: se non esse dignum solvere corrigiam calceamentorum Christi. Vox in ore loquentis est, calceamenta in pedibus. Si ergo Joannes in se agnoscit sublimem dignitatem vocis, ex ore divino prodeuntis, quomodo potest reputare se indignum, qui admittatur ad pedes Christi, ad præstandum vilissimi servi officium? *Solvere enim calceamenta* (inquit D. Chryf.) *vilissimi servi ministerium est*.

CONCORDIA.

Respondeo: Joannem agnovisse, & professum fuisse indignitatem servi, spectata natura, & persona sua; dignitatem autem vocis divinæ, spectata gratia Dei; quemadmodum etiam Paulus 1. ad Corinth. 15. v. 9. dixit: *Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus; quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei; gratia autem Dei sum id, quod sum.*

§. III.

DOCUMENTA MORALIA.

Horum alterum tropologice desumi potest ex Judæorum quæstione: alterum analogice ex Joannis responsione.

DOCUMENTUM IIMUM ex quæstione: Tu quis es?

Difficillimum est, nosse seipsum: Tesseræ olim erat Thaletis, inter 7. Græciæ Sapientes, non octavi; ad quam difficultatem respiciens Plato, in Pseudolo fidenter asseruit: *Vix decimum quemque in foro esse, qui seipsum novit;* quia tamen communi adagio, pulchrum, & difficile convertibilia sunt, idcirco Clementi Alex. lib. 3. Pædag. *Disciplinarum omnium pulcherrima, quia difficillima est, seipsum nosse.* Quinimo, cœlo lapsum Thaletis cognomen canit Juvenalis: *Credite: de cœlo descendit, nosse teipsum; nam qui se novit, novit & ille Deum.* Confirmat idipsum supra citatus Clemens lib. 4. Stromat. his verbis: *Qui seipsum novit, Deum novit.* Confirmat novissimum illud D. August. votum: *Domine: noverim me, noverim Te!* quasi diceret: Si novero me, noscam & Te. Confirmat exemplum Nabuchodonosoris; qui, ut cognosceret Deum cœli, debuit prius seipsum nosse inter bestias terræ, Daniel. 4. Confirmat denique coronatus Vates Psal. 138. v. 6. *Mirabilis facta est scientia tua ex me:* quia teste Mellifluo, *præcipuum speculum, seu ænigma ad videndum Deum est animus rationalis seipsum noscens.* Ut igitur hanc æque pulchram, ac difficilem condiscas disciplinam, tuique perfectam assequaris notitiam; frequens, ac rigidus inquisitor
tui

tui ipsius, identidem ingemina: *Tu quis es?* utque te ipsum decimes, & saltem intra illum decimum, a Platone supra definitum, numerum reponas, temetipsum juxta sapientissimum Cornel. a Lap. in cap. i. Joan. consilium, *per omnia decem Aristotelis prædicamenta institue inquisitionem.* Exemplum ejus supposito in nonnullis:

Inquire imo: *Tu quis es*, in prædicamento substantiæ? invitat te ad hoc ipse Salomon Prov. 3. v. 3. *Honora Dominum de tua substantia*; inquirendo videlicet in tuammet substantiam, *Tu quis es?* Et responde tibi, confitens simul humiliter Deo cum Davide Psal. 38. v. 6. *Substantia mea quasi nihilum ante te*; nempe: in comparatione tuæ substantiæ o Deus! Quære, & responde cum Francisco Seraph. *Quis tu Domine, & quis ego? Tu abyssus entis, ego abyssus nihili, substantia mea tanquam nihilum. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia.* Psal. 68. v. 2. *Ex limo terræ formatum est corpus meum, & in hunc limum corporis infixus, & impressus est spiritus animæ meæ, imago substantiæ divinæ; & ideo comparative ad substantiam Dei immortalis, nulla est substantia hominis mortalis. Substantia mea tanquam nihilum ante te. Homo natus de muliere.* Job. 14. v. 1. *Homo natus! Quid est homo?* Platoni animal implume bipes. Nascitur gallus, & plumatus est: nascitur vitulus, & pilosus est: nascitur piscis, & squamosus est: nascitur homo de humo, & solus nudus est. En animal implume, frigoris mancipium, caloris ludibrium, pudoris naufragium.

Nudus egressus sum ex utero matris meæ; & nudus revertar illuc. Job. 1. v. 12. *Sum homo natus de muliere. Una mulier fecit confusionem in domo Regis.* Judith. 14. v. 16. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.* Psal. 50. *Una mulier, mater mea, implevit confusione faciem meam, dum peperit non tantum nudum corpore, sed & veste gratiæ originalis spoliatum in anima. Memorare, quæ mea substantia? numquid vane constituisti omnes filios hominum?* Psal. 88. v. 48. *Non vane: quamvis enim sim homo, natus de muliere, quæ*

cum guloso marito suo, Proto-parente meo, turpius, quam filius prodigus Lucæ 15. devoravit substantiam suam, & simul portionem substantiæ, (gratiæ,) quæ me contigisset; ut idcirco *repletus* sim multis miseriis. Job. 14. v. 1. Beatus tamen fuero, si monitum S. Catharinæ Senensi a Christo datum servavero: *Beata eris, si noris: quis sim ego, & quæ tu? Ego sum, qui sum, tu es, quæ non es.*

Inquire 2do: *Tu quis es, in actione?* quam personam, & quam bene agis in hoc magno mundi theatro, in quo factus es *spectaculum Deo, Angelis, & hominibus?* 1. ad Cor. 4. v. 9. Utinam spectaculum Deo ad gloriam, Angelis ad complacentiam, hominibus ad ædificationem! Examina omnes, & singulas actiones tuas, quam rectæ sint in intentione, quam accuratæ in executione, quam ordinatæ, & radicatæ in charitate, quæ incipit ab *Ego*. Cogaris forte ingemiscere, aut cum Sandæo: *Sum molendinum semper aliis, nunquam mihi laborans;* aut cum famoso illo apud P. Barry Secretario: *Plurima chartæ rismata conscribendis mei Principis epistolis insumpsi: nec unicum folium confessioni sacramentali impendi.* Si Prædicator es Evangelii, cum Paulo 1. ad Cor. 9. v. 27. castiga corpus tuum, & in servitutem redige: *ne forte, cum aliis prædicaveris, ipse reprobus efficiaris.* Si Operarius es in vinea Domini, recale frequenter illud Christi monitum Matth. 16. *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur: animæ vero suæ detrimentum patiatur?*

Inquire 3tio: *Tu quis es, in tempore?* Expende *Imo* hæc duo temporis adverbia, *quando, & quamdiu:* quando natus, & quamdiu vives? heri natus, & hodie vivis, cras fors morieris; hesterni quippe sumus, & crastinum ignoramus; *quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram.* Job. 8. v. 3. Expende 2do: usum, & abusum temporis. Forte eorum es e numero, de quibus Job. cap. 17. v. 12. *Noctem verterunt in diem.* Et Seneca epist. 122. *Instituunt omnia contra naturam; dicunt: non oportet trito, ac vulgari modo vivere; dies publicus relinquatur, & proprium nobis, ac peculiare mane fiat.* Lucet? *somni tempus*

tempus est. Tenebrescit? nunc vigilemus, nunc operemur, nunc prandeamus. Quam turpis, qui alto sole semi-somnis jacet: cujus vigilia media die incipit, & adhuc multis hoc antelucanum est. Mihi certe defunctorum loco sunt isti; quantum enim a funere absunt, qui ad faces, & cereos vivunt? Hæc Seneca.

Inquire 4to: Tu quis es, in loco? præsertim sacro? Forſan ex domo Dei facis speluncam latronum? Matth. 21. v. 13. & ex domo orationis domum negotiationis? Joannis 20. v. 16. Numquid ergo (querulatur Deus ad Jerem. cap. 7. v. 11.) spelunca latronum facta est domus mea, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? Ego, Ego sum: Ego vidi, ait Dominus. Sæpe cum Bernardo in locis sacris repetenda est hæc quæstio: Bernarde dic, quare es hic?

DOCUMENTUM II DUM ex Joannis responso:
Non sum.

Sum apud Grammaticos verbum substantivum, apud Theologos est nomen, & quidem nomen proprium solius Dei. Postquam Deus Exodi 3. v. 10. imposuisset Moyſi munus legationis, tum ad Pharaonem, tum ad filios Israel ducendos ex Ægypto, dixit Moyſes ad Deum: Ecce, ego vadam ad filios Israel, & dicam eis: Deus Patrum vestrorum misit me ad vos: si autem dixerint mihi: quod est nomen ejus, quid dicam eis? & dixit Deus ad Moyſen: Ego sum, qui sum, hoc nomen mihi est in æternum. Exod. 3. v. 11. &c. Ergo sum est nomen proprium Dei; ergo qui superbo fastu de seipſo dicit: Ego sum, cum superbissimo Lucifero sese æquiparat Deo, humiliandus usque ad centrum terræ, usque ad inferni novissima; qui vero cum humillimo Joanne seipſum abnegat, confitendo suum nihilum, & dicendo: Non sum; quod non est per naturam, fit per gratiam, fit quodammodo Deus, naturæ divinæ particeps, hæres Dei, cohæres autem Christi. Vox superba, vox est diabolica: Ego sum; cujus echo perstrepat in cavernis inferni, ad confusionem superborum. Vox humilis, vox Joannea est: Non sum; cujus echo resonat in fornice cœli, ad consolationem humilium: quibus

quibus Deus impertit gratiæ suæ plenitudinem. Audiatur D. August. tr. 30. in Joannem: *Verbum vocem amat: Verbum Altissimi, vocem humillimam amat.* Nisi Joannes de se diceret: *Non sum*, vox verbi divini non fieret; nempe: *Verbum*, quod *caro factum est*, ex ancilla humili, (Joan. 1.) *factum* etiam est *super Joannem* humilem, (Lucæ 3.) & super utrumque suarum effudit plenitudinem gratiarum. Submissa vox humilitatis, est efficax illex Divinitatis: siquidem Deum ex summo cœlo ad se allicit, qui se cum humili Joanne in suum *non*, in suum *nihilum* abjicit. *O! quam magna* (exclamat D. Ber. de Ascens.) *virtus est humilitas, cui se inclinat ipsa divina Majestas!* Optime sibi prospicit, qui se maxime despicit: qui vasa cordis exinanita habet per humilitatem, super hunc Deus suarum effundit abundantiam gratiarum. Elifæus, ut pauperem ditaret viduam, non aliud expetiit, quam vacua vasa, quæ repleret oleo: & mox, ubi defecerunt viduæ vasa vacua, cessavit etiam portentosa olei scaturigo. 4. Reg. 4. 3. Liberalissimus Deus, ut pretioso beneficentiæ suæ oleo nos repleat usque ad summum, nihil exigit aliud, nisi vacuum ab amore excellentiæ cor, vacuum a sui æstimatione animum; verbo: vasa exinanita per humilitatem. Horret natura vacuum: sed non author naturæ, & gratiæ Deus; cujus creatrix omnipotentia præclarissimas quasque creaturas produxit ex vacuo puri nihili. *Esto nihil* (exclamat magnus ille Hispaniæ Asceta, Joan. Avila) *esto nihil per humilitatem, ut Deus aliquid eximium creet per suam benignitatem.* Dic cum humillimo Joanne: *Non sum, non sum Christus, non sum Elias, non sum Propheta, non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum.* Repeto cum D. Aurelio: *Verbum vocem amat, Verbum Altissimi vocem humillimam amat.* Nisi Joannes de se diceret: *Non sum*, vox Verbi divini non fieret.

Vere Joannes, non tantum *Baptista*: sed & *Chrysostomus* fuit, quia *Os aureum*. Non fuit æs sonans, non cymbalum tinniens, non os argenteum, voce argentea alte sonans, sed fuit os aureum, vox per humilitatem obtusa; sicut aurum inter cætera

tera metalla obtusum est, minimeque sonorum; & vel ideo cæteris pretiosius. Ut proinde non possim probare superstitiosas illorum observationes, quæ, ut discernant: cujusnam Joannis, Baptistæ, an Evangelistæ, æstivalis, an hyemalis nomine quispiam sit insignitus, solum os considerant; & siquidem os magnum, & diductum conspexerint, Joannem acclamant æstivalem, Joannem Baptistam: si parvum, & gracile, hyemalem, & Evangelistam Joannem salutant. Sed falluntur: Joannes Baptista parvulum, & per humilitatem constrictum habuit os, quod vix sufficeret pro hac obtusa voce: *Non sum.* O! vocem, obtusam quidem, sed auream, parum sonoram, sed multum pretiosam, qua Deus ipse, ejusque gratia comparatur, & emitur. Submissa vox humilitatis, & potens illex Divinitatis; ad vocem humilem sequitur verbum gratiæ; ad vocem superbam verbum furoris, & iræ divinæ. Isaïæ 3. *Factum est per os Prophetæ verbum Domini, plenum furoris super filias Sion; non ideo, quod candorem pudicitiae contaminassent tetræ carbonibus intemperantiæ: nec quod abdicato veri Dei cultu adoraverint saxa Sidoniorum, & idola Gentilium; sed quod fastuosa capitis, & colli elatione superbirent. Et dixit Dominus: pro eo, quod elevatae sunt filiae Sion, & ambulaverunt extento collo, decalvabit Dominus verticem filiarum Sion; & Dominus crinem earum nudabit; - - auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas - - & mutatoria, palliola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & acus, & specula, & syndones, & vittas, & teristra; & erit pro suavi odore foetor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium.* Isaïæ 3. a v. 16. usque ad 24.

Dicebat fastuosus Rex Babylonis: *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Audis vocem superbiæ? sed audi etiam vocem furoris, & iræ Domini: Cumque (inquit facer textus) sermo adhuc esset in ore Regis, vox de coelo ruit.*
Tibi

Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex: regnum tuum transibit a te, & ab hominibus ejicient te, & cum bestiis, & feris erit habitatio tua; fœnum quasi bos comedes. Dan. 4. a v. 27. usque ad 29. En super vocem Regis superbam, factum est verbum Domini plenum furoris. Horrendum verbum Spiritus Sancti: *Deus superbis resistit.* Jacobi 4. v. 6. & 1. Petri 5. v. 5. Horrendum D. August. est verbum: *Superbus resistit Deo, resistit superbis Deus, frangendo ejus superbiam; resistit superbus Deo, impediendo ejus gratiam;* quia nempe Deus oleo suæ misericordiæ non replet, nisi vasa exinanita per humilitatem.

Lampas oleo plena (ut habetur in fabulis) dum sub noctem obscuram succensa luceret, & sparsis quaquaverfum radiis, aulam regii palatii illuminaret, ita secum cœpit fastuose fermocinari: *Ego sum: ego sum stellis lucidior, luna splendidior, sole illustrior; ubi nunc sunt stellæ? ubi luna? ubi sol? nemo comparet, nemo aulam illustrat; ego sola noctem dissipō, sola fugo tenebras, sola Regi luceo cum jucunditate; dumque hæc fastuoso ore deblaterat, paulo violentior Zephyrus aperta fenestra aulam ingressus, lampadem extinxit, fecitque ex lucerna laternam, & sic tota superbi fastus gloria evanuit in fumum.* Misertus tamen misellæ lampadis Zephyrus, lychnum adhuc modice scintillantem repetito flatu redanimavit, & reaccendit, adjecto hoc humilitatis documento: *Nunc luce, sed tace!*

Idem documentum tibi inculco, quisquis fatuo igne jactantiæ coruscas: si quod naturæ talentum, aut gratiæ donum, quo luceas, accepisti, *luce, sed tace;* noli buccinare fastuosum illud: *Ego sum. Tace!* aut, si tamen aliquid loqui lubet: loquere voce aurea, voce obtusa, voce submissa, voce Joannea: *Non sum.* Ex me nihil; *gratia autem Dei sum id, quod sum.* Si Deus tam exquisita corporis forma te ornavit, ut in fronte ludant gratiæ, in genis purpurent rosæ, in labiis rubeant coralia, in dentibus candicet ebur, in oculis gemini radiant soles; *luce, sed tace!* Quid superbis terra, & cinis?
pul-

pulvis es, & in pulverem reverteris. Si sanguinis prærogativa & nobilis profapiæ privilegio beavit te Dominus; *luce, sed tace.* Noli crocitare cum Graculo, alienis pennis superbiente. Si Avi, Proavi, & Atavi, quod suum est, tibi evulserint: quid proprii retinebis honestamenti? Stemmata, quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo ordine censeris? Sola vera nobilitas est, clarere virtutibus. Si aut sacra, aut profana, aut utraque simul eruditione, ac sapientia plenus, scholarum cathedras, templorum exedras, tribunalium subsellia illustras; *luce, sed tace.* Vas plenum est minime sonorum. Ova mala, & ventosa, aquis supernatant: bona, & plena merguntur ad fundum. Spica inanis caput superbe erigit, quod granosa humiliter inclinat, &c. &c.

§. IV.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

De hac, ex occasione illius textus Evangelici: *Confessus est, & non negavit*, utiliter tractari potest

De externa Fidei Confessione.

Hæresis siquidem Gnosticorum erat: licere ad vitandam mortem, & tormenta, negare fidem ore, dummodo retineretur in corde. Eundem errorem secuti postmodum Priscillianistæ, quorum tessera erat: *Jura, perjura, secretum prodere noli.* Errorem istum refutavit Tertull. speciali libro, quem intitulavit Scorpiacum, seu pharmacum contra scorpiones. Eundem errorem jam dudum damnavit Christus Matth. 10. v. 32. & 33. *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, (adeoque confessione sensibili, & externa ab hominibus perceptibili,) confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in coelis est: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui est in coelis.* Damnavit eundem errorem Apost. ad Rom. 10. v. 9. & 10. *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit a mortuis,*

tuis, saluus eris, corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Nempe: Deus meretur, & jure suo exigit cultum, & obsequium fidei, non tantum internum, & intellectuale, sed etiam externum, & vocale. Et qui fidem ore negat, licet in corde eam retineat, eo ipso virtualiter, & implicite negat, Deum dignum esse illo obsequio, quod ei exhiberi debet per externam fidei confessionem. Hinc gravissime peccavit Petrus, ore negans Christum, quamvis in corde fidem Christi retinuerit.

Sed movetur quæstio *imo*: Utrum silentium habeatur pro negatione, quando quis interrogatus de sua fide, tacet? resp. Tunc silentium æquivalere negationi; quando consideratis omnibus circumstantiis denotat erubescientiam fidei. Hinc illud Lucæ 9. v. 26. *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in Majestate sua.* Non item, si solum significet contemptum interrogantis, eo, quod is non habeat jus interrogandi, aut aliunde judicetur indignus responso.

2do: An censeatur negare fidem, qui ad publicam citationem Tyranni non comparet? resp. Negative; quia talis citatio est injusta, & tyrannica; adeoque non habet vim obligandi, &c.

S. V.

EX THEOLOGIA MORALI.

De Confessione Sacramentali.

De hac, occasione ejusdem textus: *Confessus est, & non negavit*, utiliter tractari potest. In lib. Numer. cap. 5. v. 6. *Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: loquere ad filios Israel: Vir, sive foemina, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum.* Et Salomon Prov. 38. v. 13. *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Erat igitur jam in ipsa lege veteri instituta peccatorum con-

confessio, quam in lege nova Christus ad rationem Sacramenti elevavit; cum ei attribuit remissionem peccati ex opere operato.

Cæterum: quod ex opere operantis ingenua confessio mereri possit remissionem, vel ipsi Gentiles naturali instinctu agnoverunt. Hinc illud Senecæ lib. de moribus: *Ubi confessio, ibi remissio*. Hinc illud Arist. (citati a Cor. Hazardt discursu 6. in Genes.) *Qui peccatum confitetur, non multum differt ab eo, qui non peccavit*. Hinc denique, Japonia ante omne lumen fidei divinæ, mox a primo sui exordio habuit, & constanter retinuit ritum confitendi peccata in particulari, ut testatur idem Hazardt loc. cit.

Ingeniosam reflexionem facit Isidorus Pelusiotæ lib. 2. epist. 48. considerans quartam Patriarchæ Jacob benedictionem, Genes. 49. v. 8. *Juda, te laudabunt fratres tui, & adorabunt te filii Patris tui. Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est*. Quid hoc? vel Jacob exigit ex justitia, vel ex benevolentia? si ex benevolentia: cur non Josepho, aut Beniamino, charissimis filiis suis consignat sceptrum? si ex justitia: cur præterit primogenitum Ruben? cur secundo genitum Simeonem? cur tertio genitum Levi? cur Judæ quarto genito defert regios cum sceptro honores? At inquies: peccavit Ruben, dormiendo cum Bala, concubina Patris sui; quod illum minime latuit, Genes. 35. v. 23. Peccaverunt Simeon, & Levi, perfide occidendo Sichemitas, in ultionem stupri illati Dinæ sorori suæ. Genes. 34. v. 35. Peccaverunt, fateor, isti: sed numquid a peccato immunis fuit Judas, commixtus adulterinæ, & incestuosæ Thamari nurui? Gen. 38. v. 18. Ita est: peccavit equidem Judas; sed simul mensuram nominis sui adimplevit: *Judas* enim juxta D. Hieronym. interpretatione latina dicitur *confessio*. Peccavit Judas; sed peccatum suum palam confessus est, & non negavit, dum de meretrice Thamar diceret, Genes. 38. v. 26. *Justior me est*, & propter hanc ingenuam peccati confessionem, senioribus

fratribus praelatum fuisse Judam, affirmat Isidorus loc. cit.

O! si etiam Judas Iscariotes, exemplum Judæ Patriarchæ secutus, mensuram nominis sui explevisset per congruam peccatorum confessionem; ad quam invitabat eum benignissimus Jesus, cum proprio compellavit nomine: *Juda! osculo Filium hominis tradis?* Lucæ 21. v. 48. Quasi diceret juxta Paraphrasim Cyrilli Hierosolym. Cathech. 2. *Memento nominis tui o Juda! quod confessionem significat: argentum accepisti, Magistrum prodidisti, gratiam perdidisti, confitere.* Sed numquid non confessus peccatum suum fuit Judas? dum poenitentia ductus retulit 30. argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens: *Peccavi, tradens sanguinem justum,* Matth. 27. v. 4. Ita quidem: sed confessus fuit, non sicut oportebat. Imprimis enim, ut observat D. Ambr. *Non fuit confessus integre, de sola se accusavit prodicione; furta sua, & gravia contra Christum, & Magdalenam murmura reticuit.* Deinde hæc Judæ confessio non processit ex spe veniæ, sed ex desperatione. *Hinc projectis in templo argenteis recessit, & abiens laqueo se suspendit.* Ibidem v. 5. Denique non est confessus legitimo Ministro absolutionis: confessus est Ministris Synagogæ; confiteri debuit Christo tunc, dum ab eo invitabatur ad fructuosam confessionem. Prædicator hic nanciscitur latissimum campum exponendi requisita fructuosæ confessionis, conformiter ad dogmata fidei, & Theologiæ Moralis, confirmando singula pateticis exemplis, quibus turgent tum specula exemplorum, tum historiæ Ecclesiasticæ.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Numinis jussu in Betlehem venerat Samuel, ut de filiis Isai unum in Saulis locum inungeret regem. Primus Prophetæ occurrit Eliab natu maximus, statura, vultu prorsus spectabilis, quem in regem unxisset Samuel, nisi divinitus inspiratus non hunc, sed alium, Davidem nempe intellexisset ele-

electum 1. Reg. 16. Synagoga quoque in Joannem Sanctorum natu primum conjecerat oculos virum prorsus admirabilem, quem pro Messia habuisset, nisi ipse confessione sua missis ad se legatis exemisset errorem.

DOMINICA IV. ADVENTUS.

EVANG. *Anno autem quinto decimo Imperii Tiberii Cæsaris, &c.* Lucæ 3. a v. 1. usque ad 7.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Describit hoc loco magna cum accuratione Evangelista imo prædicationem, & Baptismum Joannis; & imprimis tempus inchoatæ prædicationis ponit annum decimum quintum Imperatoris Tiberii, qui erat Privignus Augusti Cæsaris; & qui postmodum ex actis Pilati audiens admiranda de sanctitate, & miraculis Christi, volebat eundem inter Deos referre: sed obstitit Senatus Romanus, eo, quod ipso inconsulto id attentasset.

2do: Nominat Pontium Pilatum, qui erat Procurator, seu Præses Judææ, ordine quintus, Præfectus Judæis a Tiberio anno Imperii 13, adeoque biennio ante inchoatam Joannis prædicationem. Præfuit vero Pilatus Judææ annis novem, adeoque secundo anno Pilati Christus baptizatus est, & anno quinto crucifixus.

3tio: Nominat reliquos Tetrarchas, tunc regnantes; pro quo notandum: quod Herodes infanticida, quinto post infanticidium die moriens, tres filios reliquerit superstites: Archelaum, Herodem Antipam, & Philippum. His vero de successione in regnum paternum inter se contendentibus, Augustus Cæsar regnum in quatuor partes, seu Tetrarchias divisit; quibus totidem Tetrarchas, seu Dynastas præfecit; nempe: primam Tetrarchiam Judææ, attribuit Archelao, quem cum anno Christi

duodecimo ejecisset, Judæam commisit gubernandam Cyrino, Syriæ Præsidi, qui primo loco sui Procuratorem Judææ constituit Poponium: huic denique ipse Augustus suffecit Procuratorem secundum, Marcum Ambicium; tertium vero Annium Ruffum; quartum deinde creavit Tiberius Valerium Gratum; quintum denique Pontium Pilatum. Secundam Tetrarchiam Galilææ, attribuit Augustus Herodi Antipæ. Tertiam Iturææ, & Trachonitidis, commisit Philippo. Quartam denique Tetrarchiam Abilinæ, attribuit Lisanæ, quem licet Beda putet fuisse quartum Herodis infanticidæ filium, adeoque fratrem cæterorum Tetrarcharum, puta: Archelai, Herodis Antipæ, & Philippi; Josephus tamen scriptor eorum fere coævus lib. 14. antiquitatum testatur: eum fuisse extraneum; nempe: filium Lisanæ senioris, nepotem vero Ptolomæi Minnæi.

Sæcularibus Principibus subjungit Lucas duos Ecclesiasticos: Annam, & Caipham; atque hac tam accurata Principum tum Sacrorum, tum profanorum chronologia simul tacite indicat: verbum Domini factum esse super Joannem; seu Deum mandasse Joanni: ut Christum inciperet palam prædicare mundo eo tempore, quo inchoabatur 70. annorum hebdomas, in qua Angelus Danieli prædixerat: Christum specialiter manifestandum populo.

Huic mandato divino mox obsecutus Joannes, circuibat omnem regionem Jordanis: qui ad radices montis Libani oritur e duobus fontibus, quorum unus vocatur *Jor*, & alter *Dan*: unde nomen, & omen fluvii compositum *Jordan*, latine juxta interpretationem D. Hieron. in Ezech. c. 47. *fluvius judicii*. Ad hunc igitur fluvium baptizare coepit jussu Dei Joannes, juxta illud Joan. i. v. 33. *Qui me misit, baptizare in aqua*. Ex quo ultimo verbo Suarius p. 3. t. 3. d. 25. f. 1. colligit: quod Joannei Baptismi essentia, non in verbis aliquibus, sed in sola aquæ ablutione constiterit. Baptismus autem iste non sanctificabat ex opere operato, sed erat tantum signum quoddam protestativum, quo homi-
nes

nes a Joanne baptizati, & peccata sua confitentes, ut dicitur Matth. 3. v. 6. profitebantur, se agere poenitentiam, & disponere ad remissionem peccatorum per actus contritionis: ut docet D. Thom. p. 3. q. 28. a. 3. Hinc etiam dicebatur *Baptismus Poenitentiae*. Quem dum Baptista conferret, ferventer simul exhortabatur ad poenitentiam, qua se praearent ad digne excipiendum Messiam, paulo post legem novam promulgaturum.

Materiam ejusmodi exhortationum exponit Matth. cap. 3. v. 2. his verbis: *Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum coelorum; id est: nova Ecclesia*. Et v. 8. *Facite ergo fructum dignum poenitentiae*. Et a v. 10. usque ad 13. *Jam securis ad radicem arboris posita est* (nempe: ut exponit Toletus: prope est Christus, qui instar securis praecidet a radice Abrahæ incredulos Judæos, & eidem radici inferet Gentes in se credituras;) *omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam, qui autem post me venturus est, fortior me est: ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni. Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili*. Similia, & plura alia refert Lucas cap. 3. a v. 7. usque ad 18. ubi materiam exhortationum Joannearum hisce concludit verbis: *Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo*.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Colligitur hæc ex verbis: *Sub Principibus Sacerdotum Anna, & Caipha*. Cum enim constet ex Scriptura, unum duntaxat, & numquam duos simul fuisse in Synagoga summos Sacerdotes, seu Pontifices, cur hic a Luca duo simul numerantur? præsertim, cum constet ex Josepho lib. 18. cap. 1. & 5. Caipham fuisse creatum Pontificem a Valerio

Grato, qui erat Pilati antecessor, & perseverasse in Pontificatu, toto tempore Pilati, usque ad finem Imperii Tiberii Cæsaris.

CONCORDIA.

Responderi potest cum Baronio ad annum Christi 31. Annam conjungi cum Caipha, Summo Sacerdote, non; quod & ipse Annas esset tunc Summus Sacerdos, sed quia erat primarium caput, & veluti Præses magni Synedrii, ad quem idcirco Christus in passione prius, quam ad Caipham ductus est, ut ab Anna primum examinaretur in causa religionis. Sed hanc Baronii opinionem aliqui cum Sylveira lib. 3. cap. 1. q. 10. impugnant ex eo: quod Herodes anno Christi 31mo omnes Seniores magni illius Synedrii, excepto solo Baba, interfecerit; proinde si Annas fuisset, seu membrum, seu caput Synedrii, utique interfectus simul fuisset; adeoque non mansisset superstes usque ad passionem Christi.

2do responderi potest cum Maldonato, dicendo: ideo hos duos nominari a Luca, quod alternis annis fungerentur Summo Pontificatu, quem simoniace a Romanis emerant; non autem juxta legem Mosaicam canonica generis successione obtinebant. Sed contra est: quia, teste Josepho, Valerius Gratus Annam privavit Summo Pontificatu, eumque contulit Caiphæ, qui hac dignitate functus est toto eo tempore, quo Pilatus præfuit in Judæa.

3tio: Et optime responderi potest cum Cornelio a Lapide in cap. 3. Lucæ, dicendo: quod, quamvis unus duntaxat fuerit Summus Pontifex, nempe: Caiphas; plures tamen fuerint Principes Sacerdotum, seu Pontifices non summi; ut patet ex Matth. cap. 26. v. 3. & ex historia passionis Dominicæ; ubi passim nominantur Principes Sacerdotum, accusantes, & condemnantes Christum. Quia igitur inter hos Principes Sacerdotum duo tunc fuere præcipui; nempe: Caiphas, tanquam Summus Pontifex actualis, Annas vero tanquam Summus Pontifex emeritus, & idcirco summæ apud Judæos auctoritatis; idcirco hi duo nominantur a D. Luca, & An-
nas

nas quidem loco primo, utpote senior ætate, & dignitate Pontificia, & Socer Caiphæ.

ANTILOGIA II.

Hæc se nobis offert in his Evangelii verbis: *Videbit omnis caro salutare Dei.* Carnis nomine juxta consuetam Scripturæ phrasin, homo, & per salutare Dei intelligitur Deus, Salvator Incarnatus. Proinde, juxta unanimum PP. expositionem, præfens textus hunc habet sensum: *Omnis homo videbit in carne Christum Deum, Salvatorem suum.* Unde jam oritur quæstio: quo pacto id verificetur? cum certum sit, non omnes homines vidisse Christum in carne?

CONCORDIA.

Variæ sunt hujus difficultatis solutiones. *Imo:* Titus Bostrensis interpretatur: omnes visuros salutare Dei, in quantum ad omnes perventurus erat fructus Incarnationis, & prædicationis Evangelicæ. *2do:* Lyranus, & Abulensis per omnem carnem, intelligunt, non simpliciter omnes, sed multos homines; eo, quod nomina universalialia, & collectiva sæpe in Scripturis recipiant ejusmodi sensum restrictum. Sic Genes. 41. v. 57. dicitur: *Omnes Provinciæ* (id est: multæ) *veniebant in Ægyptum, ut emerent escas:* Et Psal. 71. v. 11. *Adorabunt eum omnes* (id est: multi) *Reges terræ, omnes* (id est: multæ) *Gentes servient ei.* *3tio:* D. Bonaventura ita hunc textum exponit: *Videbit Christum omnis caro,* id est: *aliqui de omni carne, natione, & genere hominum; ita ut fiat distributio pro generibus singulorum, non autem pro singulis generum.* *4to* denique S. August. lib. 2. de civitate cap. 29. S. Gregor. hom. 20. in Evang. S. Remigius in epist. 2. ad Thessal. S. Antonius Ulisippo. Ser. super Dominicam quartam Adv. censent: hanc Joannis propositionem verificari per hoc: quod omnes omnino homines, tam electi, quam reprobi, nemine penitus excepto, visuri sint in carne Deum Salvatorem in extremo die judicii; quod confirmari potest ex Job. cap. 19. v. 25.

& 26. Scio, quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.

§. III.

DOCUMENTA MORALIA.

Joannes, qui nuper ad quæstionem Pharisæorum respondit: se esse vocem clamantis in deserto; hodie munus suum auspicatus vocem exerit, & ad confertam turbam prima verba faciens, documenta salutis nervosissime proponit. Auscultemus tantisper tam eximium Prædicatorem, audiamus materiam, formam, & modum primæ concionis. Dicebat ergo ad turbas, quæ exhibant, ut baptizentur ab ipso: *Genimina viperarum! quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiae; jam enim securis ad radicem posita est. Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Lucæ 3. a v. 7. usque ad 10.

Quid hoc? o Divinissime Joannes! in prima tua dictione peccare videris contra leges Rhetoricæ: munus Oratoris est, in principio dictionis benevolum reddere auditorem; quomodo autem benevolos speras, quos tam acri, tam mordaci, tam acerbo, tam infami epitheto compellas: *Genimina*, seu *progenies viperarum*? Profecto, dum AA. tuos aperte vocas genimina viperarum, parricidium iisdem tacite exprobras, quasi diceret: vos estis progenies viperarum, quia sicut proles viperinæ matrem suam parientem enecant: ita vos, ac Patres vestri crimine parricidali, & ferocia viperina occidistis, & occiditis Prophetas, qui vos Deo, & coelo parturiunt.

Denique, thema primæ concionis tuæ deligis valde durum, inamœnum, horridum; Jonam, non Joannem te dicet auditor; minacem, inquam, Jonam, non blandum, & gratiosum Joannem. Jonas, ut refert sacra historia, ingressus grandem illam civitatem Ninive, & plenam terroribus concionem suam primam exorsus clamabat: *Adhuc 40. dies, & Ninive subvertetur.* Jonæ 3. v. 4. Tu itidem prima

ma concione a terroribus venturæ iræ exordiris: *Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira?* *Ventura ira animadversio est extremæ ultionis*; ut inquit Greg. hom. 10. in Evang. Dilabatur auditor, terrificis his concussus minis; nec redibit secundo ad Oratorem, sic peccantem contra præcepta Rhetoricæ. Sed enim, alia sunt præcepta profanæ, alia sacræ Rhetoricæ; alia Tullii, alia Spiritus Sancti; Joannes utpote Præcursor, & Præco Christi, ex mandato Dei, & vaticinio Isaiaë cap. 40. v. 3. & 4. parare debebat viam Domini: rectas facere semitas ejus: implere valles: humiliare montes, & colles: prava, & obliqua rectificare: aspera complanare. Istud autem præstare non potuit, nisi prædicando, & efficaciter persuadendo poenitentiam; quæ vias per peccatum obliquatas denuo rectificat, asperasque complanat; dum & montes, & valles adjustat, id est: & peccata per excessum, & peccata per defectum a medio rationis commissa emendat, & expiat. Porro: ad persuadendum efficaciter poenitentiam, opportunissimum argumentum est, quod desumitur a memoria venturæ iræ, & animadversione extremæ ultionis in die Judicii. Cujus enim peccatoris cor, quantumlibet durum, non conteratur per dolorem, & non collique scat in lachrymas poenitentiae; si vel solum recogitet venturam iram, id est: tremendum irati Judicis Christi vultum, peccatoribus judicandis omni inferno intolerabiliorem?

Profecto, omnes plagæ Ægyptiacæ: omnes phialæ Apocalypticæ: omnia tormenta diaboli: omnes poenæ, seu damni, seu sensus, quas in inferno patiuntur, & æternum patientur damnati, sunt infra condignum culpæ peccatricis animæ; umbræ sunt ad iram venturam, quam Deo rebellis, & impenitens omnis experietur in extremo judicio; & quam Joannes Baptista in prima sua concione oggerbat viperinis peccatoribus pro motivo poenitentiae. Hæc ventura ira, & vultus iratus Dei hominis, personaliter venturi ad supremum judicium, omnibus damnatis, tum hominibus, tum dæmoni-

bus futurus est intolerabilior, quam omnia reliqua inferni tormenta. Tunc plangent omnes Tribus terræ, dum videbunt *Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & majestate.* Matth. 24. v. 30. Tunc dicent montibus: *cadite super nos; & collibus: operite nos.* Luc. 13. v. 30. operite, & abscondite nos a vultu irati Judicis.

Augustus Cæsar, ut testatur Aurelius Victor, ita fulgurabat oculis, ut aspici vix posset: unde curiosior non nemo, dum oculos, quos in vultum Augusti paululum levarat, mox toto tremens corpore demisisset; causam a Cæsare rogatus, respondit: fulmen oculorum tuorum ferre non possum. Et quis feret fulmen oculorum Augustissimi cœli, terræque Imperatoris, tunc Judicis severissimi? Certe: in horto non tam voce, quam vultu a Christo prostratos fuisse milites, docet Dionysius Carthus. tr. 48. in Lucam sic loquens: *Christus capiendus vultum suum ostendit in terrore, & majestate, egredientibus ex oculis ejus igneis radiis, & divino quodam fulgore faciem mirabiliter irradiante, atque hoc vultus sui apparatu hostes suos exterruit, & prostravit.* Hinc etiam paulo post iidem scelerati milites in atrio Pontificis tam studiose velaverunt faciem ejus, ne videlicet per ejus aspectum deterrerentur a patrandis injuriis.

Quid (exclamat D. August. tr. 1. in Joannem) *quid faciet judicaturus, si hæc fecit judicandus?* Si Christi tunc judicandi vultus intolerabilis fuit scelestis, quanto magis judicaturi? Nil ego jam miror grandem illam Apostolorum, in monte Thabor vultum transfigurati Salvatoris spectantium, consternationem, ob quam teste Matth. c. 17. v. 6. *Ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde.* Cessat admiratio, dum causa consternationis patet, tum ex Hieronymo dicente: *Talis apparuit in monte Thaboreo, qualis futurus est in extremo Judicio;* tum ex Basilio Seleuciensi ita loquente: *Futurum orbis Judicem tunc se repræsentabat.* Nil amplius miror, sanctissimum Jobum, recordatione hujus irati vultus olim in extremo Judicio apparituri, conterritum, infernales præoptasse pœnas: Quis mihi hoc tribuat,

ut

ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus? Job. 14. v. 13. Quo itidem respiciens Ecclesia, ita ejulat in tertio responforio Imi Nocturni in Officio defunctorum: *Domine, quando veneris judicare, ubi me abscondam a vultu iræ tuæ?* Nihil etiam miror curiosam illam quæstionem: quando nam damnati non volent exire extra infernum? Nil etiam miror communem hujus quæstionis resolutionem: nempe: in die Judicii; quando extra infernum horribiliorem inferno experturi sunt poenam ex conspectu irati vultus divini. Hinc, ut ex inferno violenter protrahantur ad vallem Josaphat, opus erit jussu Dei, & tuba Archangeli 1. ad Thessal. 4. v. 15. At ex valle Josaphat sponte redibunt ad speluncam inferni. *Ibunt hi in supplicium æternum.* Matth. 15. v. 46. Ibunt; non compellentur, non trudentur, non rapiuntur, non præcipitabuntur; ibunt, & ultro ruent fugitivi in orcum, ad declinandam acerbitatem irati vultus divini, quem ipsis infernalibus flammis sentient acriorem. Nil itidem miror, ipsos dæmones tam vehementer sacris exorcismis torqueri, quemadmodum ipsi insolentibus gestibus, spumis, gemitibus, fremitibus, ejulatibus, latratibus, boatibus, ululatibus, grunnitibus, & rugitibus per Energumenum corpora editis manifestant; causa tantæ torturæ est: quod singulæ exorcismorum orationes terminentur solemni hac clausula: *qui venturus est judicare vivos, & mortuos, & sæculum per ignem.* Qua formula identidem dæmonibus refricatur memoria venturæ iræ, & irati vultus divini; cujus acerbicatem super omnia pertimescunt diaboli, teste Tertulliano l. de resurrectione. Nil denique miror, ipsummet Christum, non in cælum erecto, sed in terram inclinato capite expirasse, Joan. 19. v. 30. Levaverat ille paulo ante oculos in cælum, auxilium, & solatium a Patre postulans, dicendo: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* sed advertens vultum Patris adhuc irati, utpote humano generi per solam mortem Christi fidejussoris perfecte reconciliandi, acerbicatem irati vultus paterni non sustinens, mox oculos demisit, & hanc poenam (verba

ba

ba sunt S. August. in Enchiridio) *videndi Deum iratum damnatis reliquit.* Christus, in theatro passionis personam peccatoris repræsentans, copiose sustinuit infernalem pœnam sensus; utpote expertus intensiorem dolorem, quam omnes simul sumpti Martyres, & damnati ex inflictis tormentis. Toleravit etiam fortiter ipsam quodammodo pœnam damni, in derelictione sui a Patre, & privatione omnis solatii; ut idcirco David Psal. 17. ita gemat in persona Christi crucifixi: *Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbaverunt me; dolores inferni circumdederunt me.* At plus, quam infernalem pœnam videndi Deum iratum damnatis reliquit; & idcirco oculos mox a vultu irati Patris retrahens, inclinato capite emisit spiritum. Pilatus autem mirabatur, si jam obiisset, & accersito Centurione, interrogabat eum: *si jam mortuus esset?* Marci 15. v. 44. Non mireris Pilate Christum jam mortuum, si scires, quod vel per unicum momentum paulo ante spectaverit irati Patris vultum. Porro: hunc ipsum Dei irati vultum, quem Christus spectavit moriturus, ipse spectandum exhibebit scelestis, mundum judicaturus, illumque tam terrificum, ut eosdem non tantum percellere ad confusionem, non tantum plus, quam ignis infernalis torquere ad dolorem, non tantum exanimare ad mortem, sed etiam, si velit, possit redigere in nihilum. *Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.* Psal. 33. v. 17. Aquila, & Symmachus vertunt: *ut in nihilum redigat substantiam eorum.* Quis igitur ad hanc pœnam peccati, pœnarum omnium terribilissimam, toto corpore, & animo non contremiscat? Cujus cor recordatione hujus iræ venturæ non colliquecat in dolorosas lachrymas, præteritorum scelerum condigne expiativas, & simul non glacietur in crySTALLUM, imo lapidescat in adamantem per efficax propositum non peccandi de cætero? Ut idcirco opportunissime Joannes Baptista in prima sua hodierna concione, ad persuadendos animabus dignos pœnitentiæ fructus, usus sit efficacissimo venturæ iræ divinæ motivo. Concludo cum S. Gregorio

gorio Pap. Homil. 20. in hodiernum Evangelium :
*Ventura ira, est animadversio ultionis extremæ; quam
 tunc peccator fugere non valebit, qui nunc ad lamenta
 poenitentiae non recurrit.*

§. IV.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

Occasione illius textus: *Parate viam Domini*: tractari potest contra Lutherum, Calvinum, & Jansenistas controversia de libertate humana; hæc enim verba continent exhortationem ad operationes bonas, & rectas; exhortatio autem non potest recte fieri, nisi respectu operationum liberarum; quis enim nisi stultus adhortetur ad ponendas, vel non ponendas actiones necessarias?

§. V.

OBSERVATIONES PECULIARES CIRCA ANTIPHONAS MAJORES.

Pro fine hujus quartæ Adventus Dominicæ adjungimus observationes circa Antiphonas majores, quæ postremis ante nativitatem Domini diebus in Officio divino dici solent, & pro consolatione, pioque affectu excitando fidei populo utiliter proponi possunt.

ANTIPH. I. *O Sapientia! quæ ex ore Altissimi prodisti, attingens a fine usque ad finem fortiter, suaviterque disponens omnia: veni ad docendum nos viam prudentiæ.*

Postquam sapientissimus Regum Salomon, Proverbiorum 30. v. 19. tres enumerasset vias, intellectu suo difficiles: nempe: viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, & viam navis in medio mari; mox quartam subjungit, eamque candide fatetur, penitus sibi esse ignotam: *Viam viri in adolescentia*. Hugo vero, & Isidorus ex antiquissimis manuscriptis codicibus legunt: *Viam viri in adolescentula*. Chaldæus: *Viam viri in Virgine*. Tres illæ viæ difficiles, sunt typus, & figura quartæ, omni intellectui creato naturaliter ignotæ; per quam, velut ab incognito, ad nos venit incarnata Dei Sapientia, ut nos doceret viam

am prudentiæ. Quemadmodum enim aquila in aere volat, serpens per petram repit, navis per mare transit sine ulla aeris, petræ, & aquæ corruptione, aut etiam relicto divisionis, ac viæ vestigio; ita etiam via viri in adolescentula Virgine, seu incarnatio Christi in utero Mariæ facta est sine omni læsione, & corruptione Virginis, quæ in hoc textu Hebræo significatur per *Alma*, ad quam ingressus est *Gaber El*, id est: *vir Deus*, seu *homo Deus*, nuntiante Archangelo, quidcirco dicitur Gabriel, quod *Gaber El* seu *virum Deum* incarnandum nunciarit.

ANTIPH. II. *O Adonai, & Dux Israel! qui Moyse in igne flammæ rubi apparuisti, & ei in Sina legem dedisti: veni ad redimendum nos in brachio extenso.*

Deus præfiguraturus futurum incarnationis Mysterium, apparuit Moyfi in rubo ardenti, non consumpto. Ignis indicabat naturam divinam: rubus humanam; sicut enim ignis ille non combussit rubum, ita Divinitas non consumpsit humanitatem. Hinc illud M. Gregorii lib. 28. *Moralium* cap. 2. *Quid per succensum rubum aliud ostenditur; nisi quod Christus Jesus in igne Divinitatis suæ miseras nostræ carnis, quasi rubi spinas suscepit; & tamen inconsumptam humanitatis nostræ substantiam, etiam in ipsa Divinitatis flamma servaverit.* Ex hoc autem, quod humanitas assumpta, sed non consumpta sit a Divinitate, oritur admirabilis illa *communicatio idiomatum*, seu mutua proprietatum, & prædicatorum Deum inter, ac hominem verificatio; vi cuius in eodem supposito, seu persona Christi, humana de Deo, & divina attributa de homine veraciter prædicantur, dicendo: *Hic Deus est mortalis; hic homo est immortalis, &c.* quia tales propositiones ita resolvi debent juxta bonam dialecticam: *Hoc suppositum Christi, habens Divinitatem, est habens mortalitatem ratione humanitatis: & hoc suppositum Christi, habens humanitatem, est habens immortalitatem ratione Divinitatis.* Quæ Theologica doctrina subinde exponenda est populo per congruas, & vulgares instantias, ne in hac idiomatum communicatione perperam intellecta, experiantur petram scandali, & lapidem offensionis. ANTIPH.

ANTIPH. III. *O Radix Jesse! qui stas in signum populorum, super quem continebunt Reges os suum, quem gentes deprecabuntur: veni ad liberandum nos, jam noli tardare.*

Quot commata, tot signa, & motiva admirationis. Christus juxta vaticinium Isaiaë dicitur: *Flos de radice Jesse*. Isaiaë II. v. 1. Quomodo igitur est simul flos, & simul radix Jesse? Utrum radix ratione Divinitatis, qua produxit Jesse: flos autem ratione humanitatis, quæ effloruit ex semine Jesse? Utrum, quia Christus est verbum, per quod factum est, & per quod in suo flore conservatur omne ens? nam Hebraicum nomen *Jesse*, latine significat *Ens*, seu *existens*, adeoque Christus, in quantum Deus, hoc est productor, & conservator est omnis entis, recte dicitur radix; in quantum autem ut homo effloruit ex semine Jesse, recte dicitur flos de radice Jesse, seu entis.

Præterea Christus in hac antiphona dicitur, *stans in signum populorum*: Utrum signum ad placitum populorum: quia a libero hominum arbitrio, & beneplacito dependet, ut Christus iis fiat aut signum prædestinationis, aut signum reprobationis? Utrum *signum Dei hominibus reconciliati*? quale fuit arcus iridis post diluvium, de quo Gen. 9. v. 13. *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum inter me, & inter terram.* Utrum *signum clementiæ*? quale in sceptro aureo exhibuit Assuerus. Esther. 8. v. 4. Utrum *signum Jonæ Prophetæ*? de quo Matthæi 12. v. 39. *Generatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ; sicut enim fuit Jonas in ventre Ceti tribus diebus, & noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Utrum signum illud? de quo locutus Dominus ad Achaz, Isaiaë 7. *Dominus ipse dabit vobis signum: Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Utrum denique illud signum, datum Regi Ezechiaë ægrotanti, in pignus convalescentiæ, Isaiaë 38. v. 7. & 8. *Hoc autem erit tibi signum a Domino; quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus est: ecce, ego reverti faciam umbram linearum, per quas descenderat*
in

in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est sol decem lineis per gradus, quos descenderat; ad quod Mariophili alludentes ita in Officio Immaculatæ Conceptionis salutant Virginem: Salve horologium, quo retro gradiatur sol in decem lineis, Verbum incarnatur: homo ut ab inferis, ad summa attollatur, immensus ab Angelis paulo minoratur.

ANTIPH. IV. *O clavis David! & sceptrum domus Israel, qui aperis, & nemo claudit; claudis, & nemo aperit: veni, & educ vinctum de domo carceris, sedentem in tenebris, & umbra mortis.*

Admirabilem fane clavim! Davidi certe ea fuit clavis musica, qua Psal. 48. aperuit in Psalterio ænigmaticam propositionem: *Aperiam* (inquit David) *in Psalterio propositionem meam.* Chaldæus cum Hieronymo legunt: *Aperiam in cythara ænigma meum.* Sed quod illud? *Frater non redimit, redimet homo; nempe: æquale redemptionis pretium pro culpa Adamitica, quod præstare nullus potuit frater purus homo, superabundanter exsolvit homo Deus, de quo Pilatus dixit: Ecce homo. Est clavis scientiæ, Lucæ II. v. 52. erudiens ruditatem naturæ per lapsum dementatæ; quid enim saperet, quæ venenato serpentis afflatu intoxicatum scientiæ pomum gulosa curiositate admordens, ad amentiam usque desipuit? dumque proterva Divinitatis æmulatione, clavim carpere tentat omnis scientiæ, retulit ramum ignorantiae. Quid hic ageret unigenita divini intellectus soboles, æternis Verbi splendoribus expolita sapientia, ut digesta pomi cruditate, ortam exinde ruditatem nostram expoliret? carnem humanam induit, nosque erudit: Apparuit gratia Dei, Salvatoris nostri erudiens nos. Ad Tit. 2. *In terris visa est, & cum hominibus conversata est incarnata Dei Sapientia. Baruch. 3. Et cum sit clavis David, cingulo mortalitatis nostræ sese appendit, ut clavi scientiæ destitutos, exules filios Evæ, faceret rursus aulae coelestis Camerarios; tandem laborioso prædicandi munere perfunctus Magister optimus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ, & ad æternalem suam sedem, unde egressus erat, reversus, suo in terrestri cathedra Vicario binas erudiendis**

endis amplius hominibus tradidit claves; *alteram scientiæ, alteram conscientiæ*, ut exponit Bernard. five ut exponit Guarricus, *alteram fidei, alteram morum. Tibi dabo claves. Matth. 16.*

ANTIPH. V. *O oriens, splendor lucis æternæ! Et sol Justitiæ: veni, Et illumina sedentes in tenebris, Et umbra mortis.*

O solem admirabilem! qui longe alio, quam sol naturalis, ordine 12. Zodiaci signa percurrit. Primo enim per Incarnationem Sol iste divinus fuit in signo Virginis, ex qua carnem assumere dignatus est. Ido: Per Nativitatem fuit in signo Tauri, utpote natus in stabulo, in quo *bos cognovit Possessorem suum. Isaiaë 1. v. 3.* Illtio: fuit in signo Aquarii, dum baptizatus a Joanne contactu suo aquas Jordanis sanctificavit. IVto: fuit in signo piscium, partim dum ex piscatoribus faciebat Apostolos, partim dum duobus piscibus miraculose saturabat complura hominum millia, Matth. 14. partim dum mutis (quorum hieroglyphicum sunt pisces) reddebat loquelam. Vto: fuit in signo Sagittarii, seu Arcitenentis, dum ultra triennium prædicans Evangelium quot verba locutus, tot ejaculatus est partim *sagittas salutis Domini. 4. Reg. 13. v. 17.* partim *sagittas ardentes*, de quibus scriptum est Psal. 7. v. 13. *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, Et paravit illum, Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit:* Verbum enim Domini sicut credentibus est sagitta salutis, ita incredulis est sagitta mortis, & sagitta ardens inferni. VIto: fuit in signo Arietis, dum validissimum in sua passione arietem muris, & portis infernalibus admovens, pro murali coronam recepit spineam, præfiguratus in illo ariete, quem Abraham vidit inter vepres hærentem cornibus, & quem assumens obtulit holocaustum pro filio. Genes. 22. v. 13. VIImo: fuit in signo Libræ, dum in statera crucis appensus per valorem infinitæ satisfactionis præponderavit gravitati peccatorum. VIIIvo: fuit in signo Scorpionis, dum mortem illam, quæ peccati est *stipendium* ad Rom. 6. v. 2. devicto mortis aculeo nobis per peccatum infixio, vitæ propriæ di-

spendio, morteque sua superavit. IXno: fuit in signo Capricorni, dum post mortem suam descendens ad inferos, diabolo per grandem illum hircum caprarum Dan. 9. mystice significato, superba confregit cornua, quibus infestabat, & sternebat etiam justos. Hinc illud Psal. 74. v. 11. *Cornua peccatorum* (Estius exponit: *Cornua superbicæ diabolicæ*) *confringam, & exaltabuntur cornua iusti.* Xmo: fuit in signo Geminorum, partim dum in triduo mortis per geminatam unionem hypostaticam remansit Divinitas in corpore, & anima separatis, partim dum post resurrectionem palpanda sui corporis vulnera obtulit Thomæ, qui dicitur Didymus, seu Gemellus. XImo: fuit in signo Cancri, partim quando per resurrectionem suam, deposita carnis passibilitate, & mortalitate, corpus induit immortale, & gloriosum, conformiter illi: *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* 1. ad Corinth. 15. v. 53. partim quando per admirabilem in cœlos ascensionem regressus est ad Patrem, a quo exivit juxta illud: *Exivi a Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem,* Joan. 16. v. 28. XIImo: fuit, est, eritque usque ad consummationem sæculi in signo Leonis, nempe: in SS. Eucharistiæ Sacramento, per leonem Samsonæum figurato, de quo Philisthæis Samson proposuit hoc ænigma: *De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo.* Judic. 14. v. 14. post consummationem autem sæculi iudicaturus vivos & mortuos, erit Sol iste Justitiæ in signo illius Leonis, de quo Amos. 3. v. 8. *Leo rugiet, quis non timebit?*

ANTIPH. VI. *O Rex gentium! & desideratus earum, lapisque angularis, qui facis utraque unum: veni, & salva hominem, quem de limo formasti.*

Christus Jesus dicitur Rex non tantum Judæorum, sed etiam gentium, & desideratus earum; quia ardentius ab iisdem desideratus est, ut tamquam lapis angularis eas cum Judæis per unitatem fidei connectens unam ædificaret Ecclesiam *super fundamentum Apostolorum*; ut dicitur ad Ephes. 2. v. 2.

ANTIPH.

ANTIPH. VII. *O Emmanuel! Rex, & Legifer
noster, expectatio gentium, & Salvator earum:
veni ad salvandum nos, Domine Deus noster.*

O Emmanuel nobiscum Deus! de quo ita propheta-
vit Isaias cap. 7. v. 15. *Butyrum, & mel comedet, ut
sciat reprobare malum, & eligere bonum:* ad exem-
plum autem pueri Emmanuelis vixit olim in Eccle-
sia sacer ritus, (quem etiamnum servant Christiani
Æthiopes) ut recens Baptizatis daretur lac, & mel,
quem ritum Tertull. lib. de corona militis cap. 3. his
expressit verbis: *Ex Baptismo suscepti lactis, & mel-
lis concordiam prægustamus.* Similia habet D. Hie-
ronym. in cap. 55. Isaiaë.

O Emmanuel! butyrum, & mel comedisti: &
quidquid reprobasti, vere malum est; quidquid
autem elegisti, vere bonum est. *Ergo* (illatio
est D. Bernardi Serm. 3. de Nativ.) *malum est vo-
luptas carnis, malum divitiæ, malum honor, & glo-
ria mundi; bonum autem dolor, paupertas, & con-
temptus; quia hæc elegit, illa autem reprobat Em-
manuel, sciens reprobare malum, & eligere bonum.*
*Aut igitur Christus fallitur, aut mundus errat; sed
divinam Sapientiam falli impossibile est; errat ergo
mundus, errant omnes mundi, & vanitatis sectatores.*
Ita Bernard. Notent hoc delicati vanitatis, & volu-
ptatis Camilli: notent inflati mundanæ gloriæ secta-
tores, Christique sequantur vestigia; ne aliquando,
sed fero, ingeminare cogantur: *Ergo erravimus a
via veritatis.* Sap. 5. v. 6.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Jonam si intueris in urbe Ninive imminente jamjam
ruina prædicantem pœnitentiam, nonne Joannem
vides in deserto clamantem, & prædicantem pœni-
tentiae Baptismum in proximum Messiaë adventum?
Joan. 3.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS.

EVANGELIUM. *Erant Pater ejus, & Mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo. Lucæ 2. a v. 33. usque ad 40. inclusive.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Quæ in Evangelio præcedentis Dominicæ recensentur, contigerunt die 40. post Nativitatem Christi, nempe: 2. Februarii, dum Virgo Mater legem Moyfaicam Levit. 12. de purificatione puerperæ præscriptam, supererogatorie observans, Filium suum, utpote primogenitum, juxta legem Exodi 13. latam Deo præsentaret, & offerret in templo, moxque iterum redimeret 5. siclis, id est: 20. Julis, seu regalibus, adeoque 3. florenis Rhenensibus, & fere 20. Xris.

Recenset autem Evangelium *imo*: admirationem Mariæ, & Josephi super verbis, quæ Simeon (Sacerdotem fuisse probabilius censent plerique PP. & Interpretes, quamvis pauci aliqui cum Theophylacto putent fuisse Laicum) Jesulum brachiis suis complexus, de eo olorine occinebat in suo cantico: *Nunc dimittis, &c. &c.* appellans eum *Salutare*, seu *Salvatorem mundi, lumen gentium, & gloriam Israëliti populi.*

Recenset *2do*: benedictionem a Simeone imperitam Parentibus Mariæ, & Josepho; si Sacerdos fuit Simeon, utebatur sine dubio hac formula Sacerdotalis Benedictionis Num. 6. v. 24. a Deo præscripta: *Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.* Qua eadem benedicendi formula laudabiliter uti possunt Neomystæ post suas primitias populo benedicentes.

Recen-

Recenset 3tio: verba, quæ Simeon post benedictionem dixerat Mariæ, vaticinans: Christum positum *indirecte* quidem in ruinam, & damnationem: *directe* vero in resurrectionem, & salutem multorum ex Israelitis; & in signum, cui contradicetur. Quibus ultimis verbis Tertullianus *lib. de carne Christi cap. 23.* putat: Simeonem alludere ad illud Isaïæ 7. *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce, Virgo concipiet, & pariet Filium.* Verba Tertulliani sunt: *Agnoscamus ergo signum contradicibile, conceptum, & partum Virginis Mariæ, de quo Academici isti has formant contradictiones: peperit, & non peperit; Virgo, & non Virgo, &c.* Origenes autem per signum contradictionis intelligit portentosam Christi vitam universam; & mortem, cui non tantum Judæi, & Gentiles lingua, sed & mali Christiani impia sua vita contradicunt. Denique Barradius putat: hic alludi ad serpentem æneum pro signo salutis in cruce exaltatum a Moyse. Numer. 21. quasi diceret Simeon: Christus, sicut serpens æneus, in cruce ponetur in signum salutis; multi illum viva fide aspicient in resurrectionem gratiæ, & gloriæ; plurimi contradicent, & contemnent in suam ruinam. Quæ expositio optime cohæret cum sequentibus verbis Simeonis: *Et tuam ipsius (o Maria! quæ tunc sub cruce stabis) animam pertransibit gladius, (doloris, & compassionis) ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.*

Hæc causalis censetur obscura, & difficilis. Sex diversas expositiones refert Cornelius in cap. 2. Lucæ, octo Sylveira Tom. 1. lib. 2. cap. 6. quæst. 12. ex his duæ placent, quarum una hanc particulam: *ut connectit cum solo gladio compassionis Marianæ, ut sensus sit: Ideo animam, & cor tuum maternum penetrabit, & vehementer afficiet gladius compassionis, ut per tuam constantem inter tantos dolores sub cruce stationem multi alii animati cogitationes veræ fidei, & piæ affectiones in Christum, quas ob metum Judæorum eousque in corde celaverant, tandem opere, & signo externo revelent;* quo pacto Joannes, qui prius fugerat in horto, constantia Matris dolorosæ anima-

tus cum eadem stetit sub cruce, & Joseph ab Arimathæa, qui prius, teste Joanne cap. 19. v. 28. *Erat discipulus Jesu occultus propter metum Judæorum*, tunc teste Marco cap. 15. v. 45. *audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu*, & Nicodemus, qui vivum Dominum nocte tantum frequentare consueverat, tunc palam ad condiendum corpus demortui, *attulit mixturam myrrhæ, & Aloes, quasi libras centum.* Joan. 19. v. 19.

Denique teste Luca cap. 23. v. 48. *Omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud (Filii patientis, & Matris compatientis) & videbant, quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur; & hac publica pœnitentia palam testabantur internam suam fidem in Christum.*

Altera expositio D. August. epist. 59. eaque magis literalis, particulam *ut* connectit non tantum cum solo gladio compassionis, sed vel maxime cum signo contradictionis, ut sensus sit: *Hoc etiam, præter alios, sine, Filius in signum contradictionis positus patietur, & tu Mater compatieris, ut ex multorum cordibus, præsertim Scribarum, & Phariseorum revelentur occultæ, & prævæ cogitationes*; nam Scribæ, & Pharisei videntes compleri vaticinia Prophetarum, quæ designabant tempus venturi Messiae, ardenter eum desiderabant, sperantes eum venturum cum magna pompa, & opulentia sæculari, ut ab eo honoribus, & opibus augerentur; at ubi viderunt Christum humilem, & pauperem, suæ ambitioni, & avaritiæ adversari, eamque palam carpere; cœperunt doctrinam ejus spernere, eique contradicere, & novo Doctore Theandrico necem occulte machinari, donec eam tandem executive procurassent; & per hoc facinus palam declarassent suas erroneas, & solam terram sapientes de vero Messia cogitationes.

Nempe Simeon, tamquam & ipse Phariseus (siquidem teste Galatino lib. de arcanis fidei cap. 3. fuit non tantum filius, sed simul etiam discipulus Hillelis, qui juxta D. Hieronym. in cap. 8. Isaïæ paulo ante Domini nativitatem fundavit religiosam sectam Phari-

Pharisæorum) post ardentia Messiae videndi desideria, responsum accepit a Spiritu S. non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. Cumque hunc Virgo Mater repræsentaret in templo, rursus a Spiritu sancto illuminatus eum agnovit, & inter amplexus dulcissimos palam professus est: illum esse promissum Messiam; petiitque resolvi in mortem; simulque vaticinium addidit: plerosque alios Judæos, præsertim Phariseos, erroneæ suæ opinioni de Messiae divitiis, & terrenis honoribus inhærentes, hunc puerum non recepturos pro vero Messia, sed illi olim jam viro acriter contradicturos, mortemque machinatos, ac tandem per necem ipso opere illatam, pravas suas per tot annos in corde celatas cogitationes, per effectum externum manifestaturos.

Quarto: Post testimonium Simeonis subjungitur testimonium, Christo, ut vero Messiae datum ab Anna Prophetissa, cujus Evangelista describit *imo: genus ex tribu Aser* (quod latine *beatum* sonat) per Parentem Phanuelem (quod latine *faciem Dei* significat) descendens. *2do: ætatem provecctam*, quæ juxta rationabilem computum D. Ambrosii usque ad 106. annos se extendebat: cum enim apud Judæos communiter virgines decimo quinto ætatis anno nubarent, probabile est, etiam Annam eo ætatis anno nupfisse; quia autem in Evangelio dicitur, in statu matrimoniali vixisse annis septem, in statu autem viduitatis annis 84. idcirco universæ vitæ annum circiter 106. egit tunc, dum Christus præsentaretur in templo. *3tio: Sanctitatem*, dum dicitur non discessisse de templo, die ac nocte, *serviens Deo in jejuniis, & obsecrationibus*, habitans inter religiosas viduas; erant enim juxta templum habitacula sceminarum religiosarum, tam virginum, quam viduarum, ut fuse ostendit Petrus Canisius lib. 1. Marialis cap. 12. *4to: Confessionem laudis*, qua Anna gratias agebat Deo pro Messia jam nato, omnibusque præsentibus testificabatur, eum esse Redemptorem Israelis; formalia Annæ verba Evangelista non exprimit; forte quod non fuerint diversa a verbis

Simeonis: nam in textu Græco dicitur Anna sua confessione, & prophetia *correspondisse*, seu *succinuisse* Simeoni. 5to: Recenset Evang. Mariam, & Josephum, postquam omnia secundum legem de purificatione Puerperæ, & præsentatione Primogeniti perfecissent, reversos in Nazareth; unde paulo post propter metum Herodis infanticidæ cum Puerio Jesu fugere in Ægyptum, quia infanticidium paulo post purificationem contigit mense sequenti Martio circa Pascha.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Primo videtur præsens Evangelium, prout habetur in vulgata, non concordare cum Evangelio, prout habetur in Missali Romano: nam in vulgata sic legitur: *Erat Pater ejus, & Mater mirantes, &c.* in Missali autem sic: *Erat Joseph, & Maria Mater ejus mirantes, &c.* ubi non vocatur Joseph: *Pater ejus*; & recte, cum Jesus natus sit ex Matre sine Patre.

CONCORDIA.

Respond. in vulgata Josephum recte vocari *Patrem Christi*: quia licet non fuerit *Pater naturalis*: fuit tamen *primo: Pater putativus* ex communi fama. *Secundo: Pater nutritivus. Tertio: Pater matrimonialis*, verum jus paternum habens in Christum, ut hominem; quia is erat Josepho legitime natus, non quidem ex conjugio, sed tamen in conjugio ex legitima conjuge: Joseph enim habuit verum jus maritale in corpus Virginis sibi desponsatæ; ergo habuit etiam verum jus paternum in legitimum fructum, & prolem virginei corporis; quia juxta Juris Consultos: quod legitime in meo agro nascitur, meum est; & sicut, licet in agro meo supernaturaliter, & sine omni superinjecto semine nasceretur seges, vere tamen mea esset; ita Christus vere est filius Josephi, quia natus est ex vera, & legitima ejus conjuge, licet natus sit supernaturaliter, & sine semine virili.

Pro-

Proinde sicut Christus vere est filius Mariæ, etiam si ex ea miraculose natus sit, sic etiam *jure conjugii* est vere filius Josephi: quia vir, & uxor per conjugium fiunt una persona civilis, habentque jus commune in prolem *legitime* natam, etiam si miraculose contingeret eam nasci. Videantur plura de his apud Suarezium p. 3. q. 29. d. 8. & apud Cornelium a Lap. in 1. cap. Matthæi v. 16.

Quod autem in Missali Romano ad nomen Josephi non sit additus titulus *Patris*, id forte contigit, ad præcavendum omne periculum erroneæ opinionis excitandæ in rudiore plebe, ad quam pro concione Evangelia leguntur, prout stant in Missali: ne videlicet minus sensati, audientes Josephum dici Patrem Christi, erronee putarent, illum esse Patrem naturalem.

A N T I L O G I A II.

Videntur Parentes Christi, præsertim Maria non potuisse mirari super eo, quod Simeon puerum præsentatum vocaret *Salvatorem, Lumen Gentium. &c.* cum hæc omnia tum Josepho, tum vel maxime Mariæ prius nota fuerint per angelicam annunciationem, & divinam revelationem.

C O N C O R D I A.

Respondeo *imo*: etiam rem prius notam causare novam admirationem, si novo modo proponatur; proinde licet Josephus, & Maria prius per privatas revelationes sciverint, Christum esse verum Messiam, mirabantur tamen, id ipsum a seniculo Simeone publice coram omnibus, & cum tanta affectus teneritudine, tantaque spiritus libertate prædicari, nullo habito respectu Herodis, & cum illo totius Hierosolymæ perturbatæ, ex nupero trium Regum ad cunas Neo-nati adventu.

Respondeo *2do*: Divina Mysteria, quæ naturale lumen rationis excedunt, etiam si sæpius per lumen fidei cognoscantur, non tamen desinunt esse mirabilia; sed semper renovant admirationem sui, prout recte adnotavit græcus Author in catena his verbis: *Transcendentium rerum notitia, quoties in mentem*

venerit, toties renovat in mente miraculum; imo hoc est proprium altissimis mysteriis.

ANTILOGIA III.

Videtur contradictio latere in hoc ultimo Evangelii versu. *Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia.* Syriacus legit: *Replebatur sapientia*: Vatablus: *Implebatur sapientia*: cum enim Christus mox a primo instanti Incarnationis fuerit plenus sapientia, & gratia, ita ut ejus anima neutrius augmentum recipere posset; quomodo cum veritate dici potest, quod successu temporis cresceret, confortaretur, repleretur, aut impleretur sapientia?

CONCORDIA.

Respondeo 1mo: Textum vulgatæ versionis, qui in Evangelio ponitur, ita intelligendum esse: *Puer autem crescebat* (quoad staturam corporis) & *confortabatur* (quoad robur, & vires membrorum) *plenus sapientia*, & sic disparet tota apparens contradictio.

Respondeo 2do: textum Syriacum, & Vatabli exponendum esse, aut cum D. Ambrosio lib. de Sacramento Incarnationis cap. 7. de scientia experimentalis, qua successive replebatur Christus; aut cum Theophylacto de externa manifestatione sapientiæ infusæ: verba illius sunt: *Non assumebat sapientiam* (quid enim perfectius eo, qui ab initio fuit perfectissimus?) *sed paulatim illam denudabat; si enim, quamdiu brevis fuerat staturæ, ostendisset omnem sapientiam, visus fuisset phantasma pueri, non verus puer.*

§. III.

DOCUMENTA MORALIA.

Duo tantum decerpo ex duplici fene, & gemino sexu, per hodiernum Evangelium repræsentatis; alterum ex Simeone, ex Anna alterum. Primum est mascula libertas in profitenda veritate; alterum est gratia, & gloria relucens in amore continentiae, tum virginalis, tum conjugalis, tum vidualis. Simeon latine sonat *audientem*. Simeones igitur, seu audientes

tes peto pro primo documento; Anna sonat *gratiosa*, tales probare conabor omnes continentiae, ac castitatis amantes per documentum secundum.

DOCUMENTUM IMUM *ex Persona Simeonis.*

Usque ad contemptum respectus Herodiani, usque ad indignationem Phariseorum, usque ad stuporem Mariæ, & Joseph, usque ad mortem suam, masculam spiritus libertatem in proponenda, & propugnanda veritate demonstravit Simeon; dignus idcirco honorari epithetis illis, quibus illum honoravit D. August. Serm. 13. de tempore ita loquens: *Christus in templo præsentabatur, & a Simeone, senefamoso, annoso, probato, coronato, agnoscebatur. Addo ego: & agnitus palam prædicabatur.*

Prædicabatur, inquam, a Simeone Christus *imo*: usque ad contemptum respectus Herodiani; cum sciret, Herodem vehementer esse turbatum ex fama nati Messiae, quem tamquam regni æmulum metuebat. *2do*: usque ad indignationem Phariseorum, qui graviter ferebant, a suo Collega, & quidem filio Fundatoris sectæ Pharisaicæ, palam proclamari in Messiam, unum Puerum pauperem; & per hoc damnari communem Phariseorum opinionem de opulentia expectati Messiae. *3tio*: usque ad stuporem Mariæ, & Josephi, qui mirabantur hanc libertatem spiritus in seniculo, uti exposui §. prior. *4to*: usque ad mortem, quia Simeon non potuit mori, nisi prius testimonium publicum perhiberet Incarnatæ veritati.

O si multos etiamnum in mundo Simeones reperiret veritas! Urbem regiam ingressa aliquando veritas, quærebat hospitium in palatio Regis; sed a primo limine eam repulit adulatio, per aulicos canes adulatorios. Post hanc repulsam tentavit ingredi adjacens palatio monasterium; sed fores ingressuræ veritati præcluserunt hypocrisis. Inde declinavit ad vicinas mercatorum officinas; sed e vestigio eam exturbavit fraus, falsificatis ulnis, & ponderibus verbera infligens veritati. Tum divertere volentem in taberna, & diversorio publico, pincerna abegit

git effuso in faciem potu ex adulterata menfura; progressa paululum, domos subiit opificum; sed paulo post familiare opificibus mendacium, alicubi perjurio insuper sociatum, violente veritatem extrudit in plateam; ex qua impetuosa extrusione contigit rursus veritati id, quod olim apud Isaiam cap. 59. v. 14. & 15. *Corruit in platea veritas; & æquitas non potuit ingredi; & facta est veritas in oblivionem.* Tandem sic in platea prostratæ, & oblivione quasi sepultæ veritatis miserti duo operarii (alter furdus, alter mutus erat) eam deportare nitebantur ad pauperrimum suum tugurium; sed furdi, & muti contubernium deprecata veritas, petiit ab illis deportari ad vicinum hospitale, in cujus una contignatione stulti curabantur; in altera orphani pueruli educabantur; hic a vulneribus, & languoribus suis recreari nonnihil cœpit veritas per hoc, quod stulti, & innocentes parvuli (ut fieri affolet) liberrime loquerentur veritatem; sed cum illi pueri sensim excrefcentes consuescerent mendaciolis, stulti autem convalescentes mendacia, quibus ante amentiam affueverant, reiterarent, valedicens hospitali, hospitium quærebat in Curia, ubi apud Juratos, veritatis, & æquitatis ministros sperabat non tantum securum domicilium, sed etiam efficax patrocinium adversus eos concives, a quibus nuper injuriose tractata fuerat, & contra quos actionem injuriarum, tum realium, tum verbalium instituere coram tribunali parabat. De solo sollicita erat Advocato cordato: cum ecce! unus e turba Advocatorum, sub porticu Curiae præstolantium, adventanti veritati officiose occurrens, promptissima suæ tum linguæ, tum pennæ defert obsequia. Erat is Ponticus Romanus, ex vario respectu metuens, patrocinari veritati, de quo ita Martialis lib. 2. epig. 32. pag. 23.

*Lis mihi cum Balbo est, tu Balbum offendere non vis
Pontice; cum Licino: hic quoque magnus homo est.
Vexat sæpe meum Patrobas confinis agellum,
Contra libertum Cæsaris ire times.
Quem rapuit, servat nostrum Laronia servum,
Respondes: orba est, dives, anus, vidua.*

Non

Non bene, crede mihi, servo servitur amico.

Sit liber, Dominus qui volet esse meus.

O quam multi etiamnum sunt Pontici, & Sinones! quam pauci Simeones! quam pauci scyphum aureum cum Iosepho tenent in manu; quam multi cum Beniamino eum reconditum habent in sacco! Gen. 44. Iosephus Ægypti Pro-Rex scyphum habebat aureum, quem in manum fumens solebat ex eo augurari, & manifestare occultas veritates; hic autem scyphus postmodum reconditus fuit in frumentario sacco Beniamini; calix iste Iosephinus, juxta Richard. a S. Vict. est symbolum declaratæ veritatis; hunc cordati veritatis patroni, & assertores portant in manu sine respectu humano; ignavi autem, veritatis celatores, ne aut malevolorum incurrant odium, aut lucelli cujuscipiam patiantur jacturam, scyphum Iosephinum occultant in sacco. Occultat hunc scyphum Theologus, dum pro sacro tribunali negligit aggravare conscientias libertinorum, indiscrete prætendens illud Christi apud Joannem cap. 5. v. 30. *Sicut audio, ita judico.* Officium meum est judicare solum de iis, quæ poenitens ultro subjicit clavibus Ecclesiæ. Occultat Juris peritus, & Judex, afferens: se procedere juxta allegata, & probata, non dispiciens interim, quanta veritate nitantur allegationes, & probationes. Occultat Medicus, dum ægrotantem contristare metuit, si de periculo mortis libere admoneat illis Isaïæ verbis cap. 38. v. 1. *Dispone Domui tuæ, quia morieris tu, & non vives.* Dispone domui internæ peccata dolose confitendo: externæ, de bonis temporalibus salutariter disponendo. Occultat Concionator, qui, dum esse deberet tuba veritatis, fit tibia vanitatis, aures titillans fabulis, corda ferire negligens ariete veritatis. Fœcundi calices, quem non fecere disertum? Utique etiam calix Iosephinus disertos faceret veritatis præcones, si manu prehensus ad moveretur ori, & non occultaretur in sacco. Occultat denique hunc scyphum quilibet proximus, qui fratrem errantem in viam veritatis reducere non satagit, per fraternam correctionem, illud prætendens:

dens : Inter Fratres Paulanos dari PP. Correctores, non inter homines sæculares ; aut illud Cain : *Numquid custos fratris mei sum ego?* Genes. 4. nempe : tam rari sunt cordati assertores veritatis , quam rari inter aves Phœnices, inter gemmas uniones Cleopatrarum , & inter montes Olympi ; cum plerique homines fugiant illam amaritudinem, quam veritatis manifestatio parere solet, tum audienti, tum dicenti. Lib. 2. Paralip. cap. 21. v. 12. impiissimo Regi Joram, degeneri filio Josaphati, allatæ sunt literæ ab Elia Propheta, in quibus scriptum erat : *Hæc dicit Dominus Deus David Patris tui : quoniam non ambulasti in via Josaphat Patris tui, & fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper & fratres tuos meliores te occidisti ; ecce Dominus percutiet te plaga magna, &c.* Sed quomodo hæc literæ scribi, & mitti poterant ab Elia Propheta, cum is jam ante 100. & plures annos curru igneo raptus fuit in Paradisum ? nempe : cum nullus in terra inveniretur tam cordatus vir, qui Regi idololatrarum , & fratricidæ diceret veritatem, increpando culpam, & denunciando poenam ; ordinavit Divina sapientia, ut id zelosissimus Elias exequeretur, saltem per missam ex Paradiso epistolam, quia charta minus erubescit. Daniel. 5. contra sacrilegum Regem Babylonis Balthasarem, sacra vasa aurea, & argentea ex templo Hierosolymitano asportata profanantem in convivio, fatalis sententia lata fuit in Divino consilio ; sed novo, & miro modo publicata in regali coenaculo : *in eadem hora, inquit sacer historicus, apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis in superficie parietis aulae Regiæ : hæc autem scriptura erat : Mane, Thecel, Phares ;* sic veritatem aulis exosam, cum nemo vellet loqui, coelo lapsa manus scribebat in pariete, ut saltem lapides loquerentur veritatem. En quali stratagemate uti cogatur Deus, dum in mundo non reperit Simeones.

DOCUMENTUM IIDUM *ex Persona Annæ.*

Tres Deæ, tres hortos, in tribus triangularis Tri-
na-

nacriæ promontoriis sibi aliquando construxerant, magnifice ad superbiam, deliciose ad voluptatem. In promontorio Lylibæo hortum primum extruxit Juno, merisque instruxit liliis. In promontorio Pachino hortum secundum extruxit Pallas, merisque instruxit violis. In promontorio Peloto hortum tertium extruxit Venus, merisque instruxit rosis. Atque ita lilietum erat Junonis, violetum Palladis, rosetum Veneris. Rosetum, & violetum temperatissimi odoris fragrantia Deos detrahebat ex cœlo, homines attrahebat de terra adeo frequentes, ut duplicis hujus horti topiaria angusta forent copiosis hospitibus; at lilietum Junonis, hominesque, Deosque arcebat ab ingressu, five ob vehementiam odoris, quem expirabant, five ob innocentiam candoris, quem præferebant lilia; indignata igitur Juno hortum suum a nemine frequentari: duas tertias liliorum partes ex areolis evellet, blandeq̃ue rogat Mercurium, ut congenita clependi dexteritate unam tertiam rosarum partem ex roseto Veneris, alteramque tertiam violarum ex Palladis violeto surreptam suo inferat lilieto; evacuatæ autem roseti, ac violeti areolas, rejectis a se liliis conferat, damna furti compensaturus; sperabat nimirum Juno, hac arte illud assequi, ut suum hortum præ ceteris duobus, copiosior deinceps inviseret, & commendaret hospes; quem mira varietate non dubitabat ita exornandum, ut erubesceret in rosis, & cærulesceret in violis, & candicaret in liliis. Sed rem miram! dum Mercurius commissum negotium strenue exequitur; ecce! lilia in hortum illata Veneris, nativam quidem figuram servant, sed mutato mox colore albicante, purpurascunt, roseumque imitantur ruborem: translata vero in hortum Palladis, mox cærulescunt, & violaceo tinguntur colore: servata denique in horto Junonis lilia, dum nativum candorem cum omnibus cæteris proprietatibus suis servant; illatæ interim eidem horto tam rosæ Venereæ, quam Palladiæ violæ, admirabili metamorphosi mox expallescent, & liliorum imbuuntur candore. Hinc in hodiernum

usque diem rosæ inveniuntur tam rubræ, quam candidæ; & violæ tam cæruleæ, quam albæ, lilia denique alba non minus, quam rubra, ac cærulea.

Hisce tricoloribus liliis, tamquam triplici symbolo aptissime exprimitur triplex castitas; nempe: Virginalis, Conjugalis, & Vidualis. Liliū in horto Junonis fervatum, & illibatum retinens candorem, symbolum est castitatis virginalis. Liliū vero per translationem ad rosetum Veneris (statum subintellige matrimonialem) rubescens, symbolum est castitatis conjugalis. Liliū denique per transplantationem ad violetum Palladis (ad violaceum a Joeluctuosæ viduitatis statum) cærulescens, symbolum est castitatis vidualis.

Porro omnibus hisce tribus liliis ornatam fuisse Annam Prophetissam, testatur hodiernum Evangelium: *Hæc processerat in diebus multis; & a Virginitate sua; (en liliū Virginitatis candidum ante matrimonium!) vixerat cum viro suo annis septem; (en rubicundum conjugalis continentiae liliū in matrimonio!) & hæc vidua usque ad annos 84. En cæruleum vidualis castitatis liliū post matrimonium!* Quis jam miretur, hanc ter liliatam foeminam, non tantum nomine, sed etiam reipsa fuisse Annam, id est gratiosam, & insuper ultra 100. annos longævam? cum castitas non tantum gratiosos, sed & longævos, & quodammodo immortales præstet suos sectatores. Psalter Regius Psalmum suum 44. juxta Aquilæ, & Symmachi versionem, hoc insignivit titulo: *Triumphus pro liliis*, & idcirco hunc Psalmum in Officio de Virginibus decantat Ecclesia, & desumptos ex eodem hosce versiculos, tum in Missa, tum in Breviario accommodat Virginibus: *Diffusa est gratia in labiis tuis; propterea benedixit te Deus in æternum. Specie tua, & pulchritudine tua, intende, prospere procede, & regna.* En non tantum gratam, & speciosam pulchritudinem, sed etiam longævam, & prospere procedentem ætatem liliatæ castitatis! Hinc Davidico Psalmo consonat capitulum ad Nonam in Officio de communi Virginum, desumptum
ex

ex Sapientiae cap. 4. v. 1. *O quam pulchra est casta generatio cum claritate! immortalis enim est memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud homines.* Exponam breviter singula, ad maiorem castitatis claritatem. Lucæ 1. v. 26. ubi vulgata nostra versio habet: *Missus est Angelus Gabriel ad Virginem; alii legunt: Missus est Angelus ad Liliū; sic nempe synonyma sunt: Virgo, & Liliū.* Sed audiamus Angeli ad Liliū, seu ad Virginem missi salutationem: *Ave gratia plena.* Quare Virgo, gratia plena, seu gratiosissima? nisi quia candidissimum perpetuæ virginitatis liliū. Et quidni gratiosissima sit Virginitas, quam coronat ipsa liliata Incarnati Verbi Divinitas? Hinc ille in Hymno Ecclesiastico versus: *Jesu corona Virginum, quem Mater illa concipit, quæ sola Virgo parturit; qui pergis inter lilia, septus choreis Virginum, sponsus decorus gloria, sponsisque reddens præmia.* Quæ præmia? illa nempe pulchritudinis dona, quæ non tantum mentibus, sed etiam corporibus virgineis conferre solet ille, qui est *Flos campi, & Liliū convallium.* Cant. 2. v. 1. Ille, de quo dicitur Zach. 9. v. 17. *Quid pulchrum ejus; nisi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines?* Ille, qui de se ipso per os Davidis ita loquitur Psal. 49. v. 11. *Pulchritudo agri mecum est.* Ille denique, qui, ut turpem confunderet Salomonis incontinentiam, & liliatam Virginitatis commendaret pulchritudinem, ita loqui dignatus est, Matth. 6. v. 29. *Considerate lilia agri! dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis.* Ut proinde jure optimo in has D. Cypriani Episcopi, & M. erumpam voces: *Nunc vobis ad Virgines sermo est, quarum quo sublimior est gloria, eo major & cura.* *Flos est ille Ecclesiastici germinis: decus atque ornamentum gratiæ supernaturalis, læta indoles, laudis, & honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini: illustrior portio gregis Christi.* Cypr. de discip. & habitu Virg. cap. 2.

Sed florete interim flores Virginei, sicut liliū in horto Junonio candidum; dum meus sermo tan-

tisper divertit ad rubicunda conjugalis pudicitiae lilia. Daniel. 13. v. 1. & 2. *Erat vir habitans in Babylone, & nomen ejus Joakim: & accepit uxorem nomine Susannam, filiam Helciae, NB. pulchram nimis.* Sed unde hæc tanta conjugatæ pulchritudo? Ex lilio rubicundo, quod castissima Susanna non tantum deferbat in nomine (Susanna enim, latine tum liliū, tum rosam significat) sed vel maxime in thoro servabat conjugali, quantumvis gravissime usque ad mortis periculum tentata ab adulteris. *Helcias autem, & uxor ejus laudaverunt Deum pro filia sua Susanna, cum Joakim marito ejus, & cognatis omnibus: quia non esset inventa in ea res turpis.* Ibid. v. 63. A Susanna transeamus in urbem Sufan: *Erat Esther formosa valde, & incredibili pulchritudine omnium oculis gratiosa, & amabilis videbatur, & adamavit eam Rex Assverus plus quam omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite ejus.* Esther 2. v. 15. & 17. Sed quæ causa tam portentosæ pulchritudinis Estherianæ? dicam cito: educata fuit in urbe Sufan, id est: *in civitate Lili;* implevitque mensuram nominis sui, habitans *in occulto*, nec egrediens in publicum cum periculo castitatis: *Esther* enim latine vertitur: *occulta*, seu *abscondita*; & idcirco ante matrimonium in statu Virginitatis, liliū erat candidum, liliū Junonium; sed in hortum Veneris, in statum matrimonii translata, liliū facta est rubicundum, utpote regio diademate purpuratum.

Tandem etiam liliū violaceum, liliū Palladium contemplemur in admirabili vidua Judith; quæ teste Scriptura erat eleganti aspectu nimis. Judith. 8. v. 7. ita: ut aulici, & servi Holofernīs ipsam conspicientes, dicerent alter ad alterum: *Non est talis mulier super terram in aspectu, & pulchritudine,* ibid. cap. 11. v. 19. Sed unde hæc in fœmina jam quadragenaria (tot enim annorum tunc fuerat juxta computum Tirini) formositatis raritas? non aliunde nisi a liliis; nam imo: juxta Græcum textum; Juditha fuit ejusdem patriæ, & tribus cum viro suo Manasse, adeoque & nata, & educata, semperque ha-

habitans erat in Bethulia; *Bethul*, latine Virginem: *Bethulia* Virginitatem significat. 2do: Dum ex urbe Bethulia transfret ad castra Holofernis, manus exornavit liliis cap. 10. v. 3. id est: armillis in formam liliorum contextis; quorum conspectu admonita, etiam in castris petulantissimorum militum, & in tentorio libidinosi Holofernis, evasit in liliatam, simulque laureatam Palladem; dum non minus casta, quam forti manu, in cervicem Holofernis proprium ejus enssem Perficum hæc Pallas vibravit, usque ad internecionem superbi Ducis, juratique Judæorum hostis: usque ad confusionem factam in domo Regis Nabuchodonosor: usque ad liberationem Bethuliæ, totiusque Judææ. Hinc suavissimus ille castissimæ Judithæ jubilus: *Vivit Dominus, quoniam custodivit me Angelus ejus, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem; & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari; sed sine pollutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria sua, in evasione mea, & liberatione vestra.* ibid. cap. 13. v. 20. Hinc gloriosissima illa ab universo populo victrici Palladi, liliatæ Judithæ, facta acclamatio: *Tu gloria Jerusalem! tu lætitia Israel! tu honorificentia populi nostri: quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eo, quod castitatem colueris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideo & manus Domini confortavit te, & ideo eris benedicta in æternum.* ibid. cap. 15. v. 10. & 11. Hinc denique præclarissimum illud divini Scriptoris de Juditha testimonium: *Et Judith magna facta est in Bethulia; & præclarior erat universæ terræ Israel; erat enim virtuti castitas adjuncta; ita ut non cognosceret virum omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir ejus.* ibid. cap. 16. v. 25. & 26.

Mansit autem Judith in domo viri sui annos 105. ibid. 16. v. 28. En alteram liliatæ castitatis prærogativam! antequam nupta Manassi in domum viri traduceretur, fuerat ut minimum annorum 15. adeoque universim annis 120 vixerat Juditha. Hodier-na autem Anna Prophetissa centesimum sextum agebat annum, dum Christus in templo præsentare-

tur; quanto autem tempore deinceps vixerit, non constat. Sed ut plurima omittam vetera longævæ castitatis exempla: unicum ex sæculo decimo quinto adduco, venerabilem Virum Antonium Hafetum, primum Parochum Guttensem in Diœcesi Leodienfi; qui, postquam integris 100. annis in eadem Parochia egisset Curatum, obiit universæ ætatis suæ anno 125. anno autem Christi 1586. cumque interrogaretur ab Episcopo Leodienfi, qua arte vitam adeo longævam produxisset? Respondit: se triū semper vixisse abstemium; luxuriæ, ebrietatis, & iracundiæ; prout testatur subscriptio cum ejus vera effigie æri incisa. Sed quid miramur longævitatē: cum castitas conferat etiam quamdam immortalitatem; ita ut castorum obitus non mors, sed somnus duntaxat nominetur in Scripturis? Sic de duodenni virguncula defuncta Jairi Principis in Synagoga Capharnaensi dicebat Christus: *Non est mortua puella, sed dormit.* Matth. 9. v. 23. Sic de Lazaro vivis erepto dicebat idem Salvator: *Lazarus amicus noster dormit.* Joan. 11. v. 11. Si amicus, ergo castus, quia Proverb. 22. v. 11. dicitur: *qui diligit cordis munditiam, habebit amicum Regem.* Sic S. Stephanus Proto-Martyr, quia Virginitatis laureola decorus, & facie Angelica præditus, non dicitur esse mortuus, sed obdormivisse in Domino Act. 7. v. 19.

Sola (verba sunt melliflui Doctoris, Divi Bernardi Epistol. 42.) *sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis loco, & tempore statum quemdam immortalis gloriæ repræsentat.* Cur ex incorrupta Virgine Pater futuri sæculi nasci voluerit, hanc ingeniosam Richardus Victorinus lib. 1. de Emman. c. 12. reddit rationem: *Ut a Virgine acciperemus primum pignus immortalitatis.* Verba sunt Richardi: *Accepit ergo natura humana in Beata Virgine quasi quamdam arrham, & pignus incorruptibilitatis suæ futuræ, integritatem incorruptibilitatis virginæ.* Nec minus ingeniosa est illa D. Hieronymi contra Jovinianum virginitatis osorem, & calumniatorem observatio: *Cur Elias etiamnum vivat: Moyse autem mortuus sit?*

fit? Si (inquit purpuratus Dalmata lib. 3. contra Jovinianum) in Moyse nuptias, in Elia virginitatem dixerim demonstrari; breviter audiam: Moysen mortuum, & sepultum; Eliam igneo curru raptum, ante immortalem esse cœpisse, quam mortuum. Immortalitatis candidatos sub albicantis messis schemate designavit Dominus Joan. 4. v. 35. *Levate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt ad messem:* Quem textum exponens Basilius magnus in oratione de vera Virginitate, ita loquitur: *Virginitas vitam nostram de corruptione ad immortalem gloriam colligit, quam castimonice prærogativam significans Dominus, dicebat: Levate oculos vestros, & videte regiones, quia jam albæ per Virginitatem sunt ad messem.*

Ex eo tempore, quo orbis Christianus, velut in liliætum conversus, albicare cœpit castitatis studio; non amplius mors falce sua demetit Virgines: sed hæc ultro ascendunt ad cœlestem Sponsi thalamum, applaudente, & admirante Angelorum choro: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, innixa super dilectum suum.* Cant. 8. v. 5. Septuaginta legunt: *Quæ est ista, quæ ascendit dealbata?* D. Ambros. in Psal. 118. Serm. 14. vertit: *Quæ est ista, quæ ascendit candida sicut lilium?* Epiphonema addit D. Paschasius in Psal. 44. *Felix igitur beata Virginitas, felix & Viduitas sancta, quæ sic quotidie ascendit, ut stet a dextris Dei!* Addamus & nos: Felix & matrimonialis continentia! cujus benedictio a Sacramento magno, *Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia, ad Ephes. c. 5. v. 22.*

S. IV.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

Calvinistæ in confirmationem sui de prædestinatione erroris, præsumunt hunc etiam detorquere hodierni Evangelii textum: *Ecce positus est in ruinam, & resurrectionem multorum.* Unde ad imitationem famosi illius dilemmatis: vel sum, vel non sum prædestinatus? si sum: quidquid egero, salvabor; si non sum: quidquid egero, damnabor; hunc

formant cornutum syllogismum, ut ad omnem vitæ flagitiosæ licentiam, & damnabilem salutis incuriam, pandant viam latissimam. Vel Christus æterno, & infallibili decreto Divino positus est in meam ruinam, vel meam resurrectionem, & salutem? si in ruinam? quidquid egero, non resurgam; si in resurrectionem? quidquid egero, non ruam.

Sed enim utrumque dilemmatis vestri cornu uno decutio ictu; negando suppositum: falso enim, & impie supponitis, prædestinationem nullatenus esse liberam homini; numquid enim in libertate, & potestate hominis nullatenus est id, ad quod faciendum Deus per Scripturam, & SS. PP. tam operose exhortatur hominem? fane non tantum semper ridens Democritus, sed vel ipse lachrymis alioquin semper madens Heraclitus cogeretur ridere stolidum exhortatorem, qui suaderet hominibus, vel ut fiant volucres, vel ut non sint mortales, vel quodlibet aliud, quod libertati, & potestati humanæ nullatenus subest. Aut igitur liberam hominis fateamini prædestinationem, aut blasphemio ore, ut stultam deridete æternam Dei sapientiam, quæ per Ecclesiasticum cap. 15. v. 18. ita loquitur: *Ante hominem vita, & mors* (utique æterna) *quod placuerit ei, dabitur illi*; quæ per S. Petrum cap. 1. v. 10. in 2. epist. ultimo vitæ anno ex carcere Mamertino missa, fideles ita adhortatur: *Fratres satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis; sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi.* Fatuitatis condemnite illam D. August. tr. 28. in Joannem sententiam: *Si non traheris; ora, ut traharis.* Insipientem denique, ut plures alios omitam, dicite S. Damascenum in Dialogo contra Manich. ita loquentem: *Quocirca bona agere, & boni effici contendamus, ut in eorum numero simus, quos Deus fore bonos prænovit, atque ad vitam præordinavit.*

Quodsi blasphemare divinam Sapientiam, quodsi SS. PP. condemnare abhorretis sententiam: *Intelligite*

gite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Psal. 33. v. 8. arrigite acutas aures vestras, & discite: prædestinationem ita esse liberalem, & liberam Deo, ut simul libera sit homini. Nemo prædestinatur ad gloriam ut *coronam*, cujus bona opera, & merita finalia non prævidentur conditionate futura. En hominis prædestinati libertatem! quia tamen meritis *pure conditionatis* nullum debetur *absolute* præmium; poteratque insuper Deus non creare illum, quem prævidit finaliter bene operaturum; en Dei prædestinantis tum libertatem, tum liberalitatem! dum & libere, & gratis creat hominem, gratisque confert illa auxilia gratiæ, quæ prævidet libere acceptanda.

Prædestinatus es? profecto non esses, si per scientiam conditionatam ab æterno prævidisset Deus, obstinate rejecturum te illa media, & gratiæ actualis auxilia, quibus salutem tuam alligavit decreto communis providentiæ, qua sincere vult, omnes salvos fieri. Prædestinatus non es? utique esses, si libere iisdem mediis te usurum prævidisset Deus; *perditio tua* Israel. Osee 13. Positus in ruinam tibi est Christus? utique non esset, si per fidem vivam, quæ per charitatem operatur, Christo libere, & finaliter adhærere voluisses. Positus est in resurrectionem? utique non esset, si libere, & finaliter separandus a Christo prævisus fuisses.

Sed audio oggannientes Calvinicolæ: *Ecce, sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, dicit Dominus.* Jerem. 18. v. 6. *An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere, aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* ad Rom. 9. v. 21. *Non est volentis, neque currentis, sed misipientis Dei.* Ibid. v. 16. *Cujus vult, miseretur, & quem vult, indurat.* Ibid. v. 18. Non ergo homini, sed soli Deo libera est tum prædestinatio, tum reprobatio. Verum enimvero, hoc ipso luto os vobis obstruo; siquidem hæc ipsa Dei prædestinantis cum figulo comparatio inducitur, tum ab Jeremia Propheta, tum a Paulo Apostolo in hunc finem, ut obstruantur ora eorum, qui ita argumentabantur: potuisset,

si voluisset, Deus creare solos illos homines, quos conditionate prævidit bene ufuros mediis, per communem providentiam determinatis; siquidem decretum creationis liberum est *soli Deo*: cur ergo me creavit, si prævidit me obstinate non usurum illis mediis? cur non reliquit me in massa puræ possibilitatis? certe melius mihi erat, si natus non fuisssem. Aut cur saltem per specialissimam benevolentiam, qua erga quosdam utitur, non abbreviavit annos vitæ meæ, decernens, tunc ex mundo me rapere, dum in statu gratiæ degerem, & antequam malitia mutaret intellectum meum? His, inquam, argumentatoribus, ut luto ora obstrueret tum Propheta, tum Apostolus, induxit illam luti, & figuli similitudinem; quasi diceret: massa illa hominum possibilitium, supposita scientia conditionata, qua alios bene, alios male ufuros mediis, per communem providentiam determinatis prævidit Deus, erat ita disposita, ut sine præjudicio humanæ libertatis, aliquam illius massæ partem posset Deus pro libitu efformare in vasa honoris, & gloriæ æternæ, aliquam in vasa contumeliæ; quia in liberrima potestate divini hujus figuli, & plasmatoris erat, creare aut hos, aut illos, aut etiam nullos; poterat item abbreviare, vel non abbreviare aliquibus cursum vitæ mortalis, ne devenirent ad illas circumstantias, in quibus eos ipse finaliter perituros præviderat.

Dicis itaque mihi (verba sunt S. Pauli ad Rom. 9. v. 19. hanc ipsam object: inducentis) *quid adhuc queritur* (seu conqueritur per Prophetas Deus, quod non omnes salventur) *voluntati enim ejus quis resistet?* Et mox subjiciens solutionem, ita objicientem alloquitur Apostolus: *O homo! tu quis es, qui respondeas Deo?* (Menochius legit: *qui disputes cum Deo*) *numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: quid me fecisti sic?* qua fronte igitur o homo examinas Deum? cur ex illa massa possibilitatis non creaverit mera vasa honoris, seu solos illos, quos prævidit libere ufuros finalibus gratiis! *an non habet potestatem figulus luti?* an non habet Deus potestatem

miserendi, cujus vult? hoc est: pro libitu creandi aliquos, non omnes, nec solos, quos prævidit usuros illis gratiæ auxiliis, quibus salutem singulorum alligavit, illo decreto providentiæ simplicis, qua omnes vult salvos fieri. Innumeri enim, qui prævidebuntur bene usuri illis mediis, manserunt nihilominus in statu puræ possibilitatis, cum Deus non sit misertus illorum ita, ut eos crearet. An non habet Deus potestatem indurandi, seu reprobandi; hoc est: pro libitu creandi quemcunque ex aliis, quos prævidit obstinate non usuros mediis offerendis?

§. V.

EX JURE CANONICO, ET THEOLOGIA MORALI.

Cum tam Simeon, quam Anna testimonium perhibuerint Christo Domino in hodierno Evangelio; opportune ex Jure Canonico tractari potest materia de testibus, eorumque qualitate, & quantitate; ostendendo simul Simeoni, & Annæ non defuisse conditiones ad legitime testificandum requisitas. Qualitas testium consistit in eo, ut sint omni exceptione majores, seu tales, qui a Jure non rejiciuntur. Porro a Jure rejiciuntur testes aliqui *in totum*; aliqui *pro certis personis*; aliqui *contra certas personas*; aliqui *in certis causis*.

In totum seu absolute ab omni testimonio rejicitur: impubes, furiosus, & mente captus, perjurus, infamis, qualis est usurarius, adulter, calumniator, famosilibelli author, si publico judicio convicti, & condemnati in ejusmodi criminibus fuerint; mulier, quæ corpore quæstum palam facit, aut fecit.

Pro certis personis prohibentur testimonium dicere: domesticus, familiaris, cognatus, affinis; item socius pro socio ejusdem criminis, aut contractus.

Contra certas personas testificari prohibentur: reus de se ipso crimen confessus contra complices, inimicus contra inimicum, si inimicitiae sint capita-

les, libertus contra Patronum, filius contra Patrem, & vice versa, Judæus contra Christianum, Hæreticus contra Catholicum, Laicus contra Clericum in causa criminali.

In certis causis a testimonio arcentur: Mulier in testamento, & causa criminali; Advocatus in causa, quam defendit; Judex in causa, quam cognoscit; quilibet in propria causa.

Quantitas, seu numerus testium requiritur *regulariter* ad plenam probationem, nimirum duo, nisi LL. expresse requirant plures. Sic Canones ad convincendum Cardinalem Episcopum requirunt testes 72. ad convincendum Cardinalem Presbyterum 44. Cardinalem Diaconum 24. Subdiaconum 7. Item in Canonica purgatione Episcopi 12. Presbyteri 7. Diaconi 3.

Dixi *regulariter* requiri saltem duos; nam in certis casibus, dum nimirum nulli fit præjudicium, sufficit unus, v. g. dum dubitatur, an quis sit baptizatus? an Ecclesia consecrata? item: dum dubitatur de voluntate obmutescentis, aut morientis, utrum petierit Confessarium? item: dum Confessarius asserit, aliquem poenituisse, & confessum esse; item: dum Parens asserit; filium invitum factum esse Monachum; item: cum agitur de crimine læsæ Majestatis.

Ex Theologia morali exponi potest octavum Decalogi præceptum: *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium*; adducendo exempla gravissimarum poenarum, quibus etiam in hoc sæculo falsi testes puniuntur tum a Deo, tum a Jure.

3. Reg. cap. 21. postquam Jezabel per falsos testes oppressisset innocentem Naboth, insimulans ipsum esse reum læsæ Majestatis, tum Divinæ, tum Regiæ: ut hac fraude, vinea, & reliqua bona Naboth ad Fiscum regium devolverentur; dictavit Deus per os Eliæ Achabo, Jezabelis marito tristem talionis poenam: *In loco hoc, in quo lixerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum*, v. 19. Sed & de Jezabel locutus est Dominus dicens: *Canes comedent Jezabel, in agro Jezrahel*, v. 23. Luerunt etiam

etiam poenam talionis illi duo testes iniqui, quorum falso testimonio inductus populus, Susannam tamquam adulteram condemnavit ad mortem; sed cum Daniel eos convicisset ex ore proprio mendacii, & falsi testimonii, confurrexit populus adversus mendaces testes, & interfecit eos. Referatur fusa historia ex cap. 13. Danielis.

Subjicio hic aliud ex Eusebio lib. 6. hist. cap. 7. Narcissum, Jerosolymorum Episcopum, de infami crimine tres malevoli accusabant, quorum primus ignem, alter morbum regium, tertius coecitatem sibi imprecabantur, si verum non esset, quod Narcisso objiciebant crimen; & ecce primus eadem die, in domo sua incendio fortuito correpta, ultricibus flammis conflagravit. Secundus regio morbo intra paucos dies consumptus. Tertius hæc videns, & poenitens, scelusque suum confessus, tantis illud deflevit lachrymis, ut visum amiserit. Plura hujusmodi exempla videri possunt, tum apud Metaphrastem in vita Gregorii cap. 50. tum apud Surium 23. Novembr. aliosque Historicos.

Porro quantum ad poenam falsorum testium, hanc apud Turcas constitutam esse refert Joannes Antonius Menacinus lib. 2. hist. Turc. cap. 6. Si quis testimonium falsum dixisse deprehendatur, hunc Candel Escher vestibibus spoliari, & foetida pelle cadaveri cui-piam per carnificem detracta indui, & mulo imponi jubet, facie versa ad caudam, quam reus freno loco manu tenens per totam urbem circumducitur ad ludibrium, ac tandem in fronte, & manu utraque, infame stigma candenti ferro inustum reportat in perpetuam falsi testimonii memoriam.

Jure Canonico falsus testis incurrit poenam excommunicationis; fit infamis, & numquam deinceps admittitur ad dicendum testimonium, cap. *Si quis convictus*, causa 22. q. 5. Si autem fuerit Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, privatur insuper officio, & beneficio, & in carcerem perpetuum detruditur. cap. *Si quis Episcopus*. dist. 20.

Pœna falsi ex *Jure Civil.* in servis quidem, & mancipiis est ultimum supplicium; in liberis *deportatio*,

tio, seu relegatio hominis extra portam civitatis ita: ut deportatus spoliatur in perpetuum jure civitatis, & bona illius applicentur Fisco.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Exod. 25. inter reliquum templi & Sacrarii ornatum duo quoque Cherubim occurrunt, qui extensis alis, averfisque vultibus, quod admirationis prorsus singularis signum est, Propitiatorium contemplantur. Per arcam Jesum intellige; per Cherubim Mariam & Josephum mirantes super his, quæ dicebantur de illo.

DOMINICA INFRA OCTAVAM
EPIPHANIÆ.

EVANGELIUM: *Cum factus esset Jesus annorum 12. &c. Lucæ 2. a v. 42. usque ad finem capitis.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Juxta præceptum divinum Exodi 23. & Deut. 16. tenebantur omnes viri ex tota Palæstina adorare Deum publice in templo Hierosolymitano ter in anno; nempe primo in festo Paschatis, quod Exodi 12. in memoriam transitus ex Ægypto. 2do: Pentecostes, quod Deut. 16. in memoriam datæ legis. 3tio: Scenopegiæ, seu in festo Tabernaculorum, quod Levit. 23. institutum erat in memoriam habitationis in deserto per 40. annos.

Non tenebantur hac lege mulieres; Deipara tamen, post reditum ex Ægypto, ultranea devotione proficiscebatur Jerosolymam cum Josepho singulis annis, saltem in Paschate, juxta illud Lucæ 2. v. 41. *Et ibant Parentes ejus per omnes annos in Hierusalem in die solenni Paschæ.*

Simul cum Parentibus Hierosolymam ad festum
Pascha-

Paschatis ascendit Jesus, cum esset annorum 12. & probabilius quidem, ascendit *prima vice*; tum, quia prius ascendisse non memoratur ab Evangelistis: tum quia prius proficisci ex Galilæa in Judæam non fuit securum propter Archelaum Judææ Tetrarcham; hinc etiam Josephus, defuncto Herode infanticida, Archelai Patre, dum ex Ægypto reverteretur cum puero, & Matre ejus, *Audiens, quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode Patre suo, timuit illo ire, & admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ.* Matth. 2. v. 22. Adeoque credibile est: Christum distulisse suum iter in Jerusalem, usque dum Archelaus Tetrarchia Judææ spoliatus ab Augusto Cæsare, & in Galiam relegatus fuisset, ut docet D. Augustinus lib. 2. de consensu Evangelistarum cap. 10.

Opponit quidem se huic opinioni Sylveira lib. 2. cap. 10. quæst. 3. asserens: Archelaum exilio multatum esse circa 16. ætatis Christi annum; sed fallitur, ut patebit ex §. II.

Consummatis autem Hierosolymæ 7. diebus azymorum, cum Parentes redirent in Nazareth, trium dierum itinere distantem Hierosolymis, Jesus incio Patre, & Matre remansit in Hierusalem; notabant quidem SS. Parentes, non adesse filium suo lateri; sed existimantes ipsum esse in comitatu cognatorum, qui paululum præcesserant, & cum quibus vesperi in eodem diversorio erant pernoctaturi, sine ulteriore cura processerunt illa die ad commune illud hospitium; sed cum ibi non appareret Christus, solite requirebant eum inter cognatos, & notos; & non invenientes, simulque audientes, a nullo cognatorum eum in itinere visum fuisse, die sequenti regressi sunt in Jerusalem, ubi tandem die tertio invenerunt eum in templo, id est: in ea templi Salomonei parte, in qua erat Academia Judaica, ubi Christus sedens *in medio Doctorum* (id est: in medio Academiæ ante Doctorum subsellia cum reliquis eorum discipulis) *audiebat, & interrogabat eos, & vicissim interrogatus respondebat ad omnem stuporem.* Dignum enim erat admiratione, quod puer duoden-

nis,

*Fallit
in Typo
bene est*

nis, & qui scholas numquam prius frequentarat, tam versatus esset in Scripturis, tam sapiens in quæstis, & tam acutus, ac prudens in responsis.

Materia quæstorum, & responforum verifimiliter fuit adventus Messiae, ut cum Euthymio communiter docent Scripturistæ. Nempe: post translatum jam sceptrum a Juda ad Herodem, & Archelaum, cæterosque alienigenas, & post expletas 70. hebdomadas Danielis, ac reliqua Prophetarum præfagia jam completa, nulla frequentior inter DD. & legis peritos agitabatur quæstio, ac de adventu Messiae; quam dum illo triduo disputari in Academia audiret Christus, suis interrogationibus movebat multa dubia de tempore venturi Messiae, ejusque Divinitate unita humanitati in eadem persona verbi, & reliquis qualitatibus, simulque ad objectiones a DD. sibi propositas respondebat.

Hisce occupatum Jesum cum reperissent Parentes, admirabantur & ipsi tantam Filii sapientiam; & postmodum *dixit* (non publice in confessu DD. sed privatim finita jam disputatione) *Mater ejus ad illum; Fili! quid fecisti nobis sic?* (nempe sine scitu nostro remanendo in Jerusaleme) *Ecce, Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te;* quæ verba non continent increpationem, sed amorosam querelam; qualis est, & illa Christi crucifixi ad Patrem æternum: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Matth. 27. v. 26. Item illa Davidis Psal. 41. v. 9. *Dicam Deo, susceptor meus es; quare oblitus es mei?*

Ad hæc respondens Jesus, ait (non reprehendendo, sed blande Parentes consolando, & factum suum modeste excusando) *Quid est, quod me quærebatis? nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* quali diceret: non erat opus dolenter, & anxie me quærere: quia poteratis cogitare, quod, quidquid ago, agam ex voluntate, & beneplacito Patris æterni, adeoque poteratis supponere, quod hæc mea a Paterno vestro latere separatio, vobis insciis facta, processerit ex voluntate Patris celestis, volentis me occupare suo aliquo negotio, cui voluntati plene acquiescere, & vestras conformare

mare voluntates soletis, sed nempe tenerrimus vester erga me amor præpedivit hanc considerationem, quæ omnem dolorem, & anxietatem in vestro corde impedivisset.

Et ipsi (Parentes) *non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos;* illud nempe verbum de negotio paterno tunc non penetrabant plene, quoad omnes circumstantias; quamvis enim scirent, Christum esse missum a Patre cœlesti ad negotium salutis humanæ perficiendum; ignorabant tamen, quando, ubi, quomodo in particulari hoc negotium peracturus esset; cum particularitates hujusmodi Parentibus nondum revelatæ fuissent divinitus, sed progressu temporis partim per experientiam, partim per revelationem, & expositionem Christi erant addiscendæ. Proinde, dum Parentes dubitarent: an, & quamdiu Christus disputationes illas continuaturus esset in templo? an, & quando iterum reversurus in Nazareth? nec præ reverentia auderent curiosius de his Christum interrogare, ipse Christus inspector cordium, resolvit hæc dubia, non verbo, sed facto: dum descendens cum eis ex Jerusalem venit in Nazareth, & ibi rursus erat subditus illis.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur S. Lucas inquiens v. 52. *Jesus proficiebat sapientia*, contradicere primo sibi ipsi, cum eodem cap. 2. v. 40. dicat: *Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia*. Si igitur adhuc puer plenus jam erat sapientia, quomodo crescente ætate in sapientia profecit? vel si in ea profecit, quomodo puer sapientia plenus fuerit?

Illo: Videtur per eadem verba etiam contradicere Apost. ad Coloss. 2. ubi sine discrimine facto inter puerilem, & virilem ætatem Christi v. 3. dicit: in Christo esse omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ, quomodo proficiens ætate, proficere potuit sapientia? vel si proficere potuit, quomodo omnes thesau-

thesauros sapientiæ, & scientiæ habuit? Præterquam quod ex priori videretur sequi, Christum fuisse inferiorem Adamo, utpote de quo Eccl. 17. dicitur: *Creatus fuit plenus scientiæ, & intellectus*; ergo.

C O N C O R D I A.

Pro hac supponendum est: in Christo nullam fuisse cognitionem pure opinativam, minus erroneam, adeoque certum est, quod omnia cognoverit cognitione scientifica. Porro triplicem in Christo scientiam distinguunt Theologi, nempe: Primo *scientiam* seu *visionem beatificam*, qua intelligebat divinam naturam in se ipsa cum suis attributis, & personalitatibus, &c. vi cuius fuit beatus, & quidem perfectiori modo, quam sint omnes alii beati. Secundo: *scientiam infusam*. Tertio demum *scientiam experimentalem*, & in ipso usu quotidiano acquisitam. Priores duæ inditæ fuerant Christo a primo mox conceptionis instanti, debitæque illi erant ex vi unionis hypostaticæ, ut docet S. August. lib. 3. de peccat. mer. & rem. cap. 29. & S. Hieronym. in illud Jerem. 31. *Fœmina circumdabit virum*. Aliique PP. Hoc supposito ad melius declaranda ea, quæ supra pag. 75. diximus:

Respond. cum Cornel. a Lapide, duplici sensu citata Lucæ verba: *Jesus proficiebat sapientia*, intelligi, & explicari posse. Primo: ut sensus sit: Christum profecisse sapientia, seu *scientia experimentalis*, ut insinuat pag. 75. scientia enim hæc experimentalis non potuit esse ab instanti conceptionis tota simul infusa, quia pendebat ab experientia successu temporis habenda; unde ad Hebr. 5. de Christo dicitur: *Didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam*, didicit enim experimentaliter, quatenus exercens actus poenitentiae, & obedientiae, ab iis ipsis actibus sumpsit in se patiendi, & obediendi experientiam.

Ido: Citata verba: *Jesus proficiebat sapientia*, intelligi, & explicari possunt hoc sensu: quod profecerit sapientia, in iudicio, & opinione hominum, cum successu temporis majoris sapientiæ opera exhibuerit; Scriptura siquidem quandoque loquitur secundum id, quod exterius cernitur, quodque vulgo

go homines judicant; cum igitur ex operibus majoris, & majoris sapientiæ, a Christo per successivas temporum vices factis, judicaverint homines, Christum in sapientia profecisse, inde secundum hoc, quod homines judicabant, Scriptura inquit: *Jesus proficiebat sapientia.* Atque hæc est expressa mens multorum PP. ac in specie S. Cyrill. lib. 10. Thesauri, ubi diferte inquit: *Non ergo ipse, sed humana proficiebat natura: nam dum indies in ipso Deitas manifestaretur, mirabilior, & sapientior videbatur; proficiebat autem in ipso natura humana hoc modo: Assumpsit sapientia Dei, hoc est: Filius Dei nostram naturam, paulatimque tum verbis, tum factis Deificationem assumpti hominis revelans, proficere ipsum revelando faciebat.* Cum igitur (concludo cum eodem S. Cyrillo cit.) audis, eum profecisse in sapientia - - - noli putare, quidquam ipsi additum fuisse - - - sed quia videntibus, atque audientibus eum, sapientiozem - - - indies se præbebat, idcirco dicitur profecisse. Atque ex his disparet in verbis supra relatis apparens Antilogia, ut consideranti patebit.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE *ex illis Christi verbis desumptum:* In his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse.

Non sine dolore amittitur, quod cum amore possidetur; non sine sollicitudine quæritur, quod cum gaudio possessum amittitur; sed non nisi cum dexteritate invenitur, quod cum gaudio possessum, cum dolore amissum, cum sollicitudine quæritur. Nil juvat sollicitudo quærendi; nisi accedat dexteritas inveniendi, quæ in eo consistit, ut res amissa quærat ibi, ubi est. Amissum cum dolore Unigenitum suum Maria quærebat, & Josephus, inter cognatos, & notos, non invenerunt ibi, ubi erat; nempe in templo, in medio Doctorum, & quidem unico, & solo salutis animarum negotio sibi ab æterno Patre commissio occupatum; quod quam

Brev. Script. Tom. I.

G

cordi

cordi sibi efflet, & quam eo totus occupari, illique infudare peroptaret, ut nos erudiret, satis declaravit velut admirabundus quærens ex quærentibus; *Quid est, quod me quærebatis? nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt (in negotio salutis animarum, quæ mihi commissæ sunt) oportet me esse?*

Condiscamus, obsecro, quotquot anima immortali fidei certitudine sumus præditi, ex hac Christi, imo totius Triunitus Deitatis pro animabus nostris impensa sedulitate sinceram impendere curam in negotio salutis animæ propriæ, quod sicut tota divinissima Trinitas ab æterno cordi habuit, sicut incarnatus Dei Filius in tempore, & sudore suo, & sanguine profuso unicum, & maximum comprobavit, ita nos omnem in illud unicum sollicitudinem æqui ejusdem æstimatores impendamus. Salus animæ nostræ, ut dicebam, est negotium totius divinissimæ Trinitatis, cujus imaginem præfert anima in tribus suis spiritualibus potentiis. Est negotium Dei Patris, qui ab æterno animam nostram decreto elevationis erexit, & direxit in finem æternæ gloriæ. Est negotium Filii, qui in tempore propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis. Est negotium Spiritus sancti, cujus sapientia conditi sumus, cujus providentia gubernamur, cujus gratia sanctificamur. Hoc proinde negotium salutis est illud negotium totius sanctissimæ Trinitatis, in quo nos oporteret unice, solícite, & constanter esse occupatos; quia pro hoc negotio a tota sanctissima Triade accepimus omnia, quæ habemus, tum naturæ, tum gratiæ talenta, quibus insculpta est illa, quam Rex Evangelicus servis suis talenta distribuens edixit, epigraphæ: *Negotiamini, dum venio.* Lucæ 19. v. 13. Proinde negotium salutis est maximum negotium nostrum, in quo tota, & quidem æterna vertitur nostra felicitas; cui negotio sedulos cooperatorum adjunxit Deus bonos Angelos, cui negotio impediendo strenue collaborant omnes dæmones: & nos soli negligamus hoc maximum negotium nostrum? omnia alia cogitemus, loquamur, opere-mur, præter hoc negotium?

Quan-

Quantum negotium faceffivit Dionyfio Syracufano illud palatium, quod poft debellatam Indiam fibi erexit in trophæum adeo magnificum, ut in illo 365. gradus; tot nempe: quot dies funt in anno, ex purpureo Sapphiro affurgerent? teſte Epiphanio lib. 12. cap. 5. de gemmis.

Quantum negotium faceffivit Neroni illa domus, quam in fimilitudinem ſphæræ cœleſtis ex puro auro, ebore, & gemmis fabricavit ad miraculum?

Quantum denique negotium faceffivit Salomoni illa domus uxori ſuæ, Pharaonis filiæ, ex meris gemmis, & lapidibus pretioſis exſtructa, 4. Regum cap. 7. Et tamen omnia hæc mundi palatia divo Auguſtino ad Pſal. 38. in comparatione cœleſtis Jeruſalem, funt *nidi hirundinum*. D. Chryſoſtomo homil. 24. in 7. cap. Matthæi, *ludicræ puerorum domunculæ*. Cur igitur nullum negotium nobis faceſſit ædificium cœleſtis Jeruſalem, quæ nulli aſſurgit in palatium, niſi ſolicite negotioſo? Cur, veluti cerebrum haberemus in calcaneo (utor phraſi Nicetæ apud Theſaurum lib. 4.) luteos hirundinum nidos in terra nobis tam anxio labore erigimus, & ad ædificanda bonis operibus æterna cœli tabernacula vix manum admoveamus? Tot curas, tot machinamenta, tot cogitationes catenatas, & implexas, tot ſtudia, tot labores, tot curſitationes impendimus de victu, & amictu; animæ, & regni cœleſtis penitus immemores; cum tamen æterna veritas Matth. 6. jubeat quærere primum regnum Dei; cum in gratiam hominis Deus prius creaverit cœlum, quam terram, ut prior, & potior eſſet homini amor, & negotiatio cœli, quam terræ; cum denique prius cœlum, quam panem a Patre cœleſti petendum docuerit Magiſter cœleſtis: ſiquidem ſecunda Dominicæ orationis petitio eſt: *adveniat regnum tuum*; quarta autem *panem noſtrum quotidianum*, &c. Ah non ſimus talpæ! quæ terram habent in deliciis: non ſimus ſorices, qui glebas rimantur pro divitiis: non ſimus ſcarabæi, qui ſtercora amplexantur pro croceis; denique non ſimus infani Neronæ, in nugis negotioſi, in feriis otioſi,

quia in his, quæ Patris nostri cœlestis sunt, oportet nos esse.

Nero dum extremam insaniret insaniam, tam fuit amens in amanda meretrice sua Poppæa, ut neglectis omnibus Imperii seriis negotiis, singulos Poppææ capillos numeraret, & singulis diversa nomina imponeret; & in libro annotata, velut in litanias texeret, & singulis canticum proponeret; aureo insuper pectine eosdem capillos pectebat, discriminebat, & explicabat; & si forte capillus de capite meretricis caderet, mox Nero aureæ inclusum pyxidi, multis cum cæremoniis consecrabat Deæ Junoni; tanta fuit vecordissimi hominis ridenda infania, vel potius deflenda protervia!

Hanc porro damnabilem Neronis stultitiam damnabilius imitantur, qui salutis æternæ incurii, solis rerum fluxarum, & caducarum curis turpiter incanescunt, qui magis sollicitantur de esca, qua farciant ventrem, quam de cibo, quo satient mentem; qui integra chartarum rhismata insumunt conscribendis rationibus œconomicis, & nec unum chartæ folium impendunt componendis cum Deo rationibus conscientiae per resolutam, & dolorosam confessionem; qui plurimas horas transigunt ante speculum pectendis, & crispandis capillis, radendæ, & comendæ barbulæ, plicandis, & explicandis vestibus, &c. & nec momentum insumunt considerandæ Christi vitæ, quæ juxta Gregorium 10. Mor. cap. 2. *Est speculum omnium salvandorum.* O! si tantam industriam, quantam capillis suæ Poppææ numerandis insane impendebat Nero, nos salutariter impendere-mus omnibus momentis in negotium salutis, juxta illud D. Bernardi in Serm. ad scholares monitum: *Sicut capillus de capite, sic nec momentum pereat de tempore, quod non impendatur negotio beatæ æternitatis.* Etenim salus æterna hominibus adultis, & ratione utentibus non obvenit titulo solius hæreditatis, sed confertur ut corona laboriosæ, & sollicitæ negotiationis.

Oculos hic tantisper levemus in montem Sion, ad regale Davidis palatium, spectemus illic Psalten Regium

Regium extraordinario agitatum zelo, concitato passu per conclave, non tam deambulare, quam discurrere, inflammato vultu succensam in pectore iram prodere, suspirare, ejulare, fremere, decachordum suum arripere, & concordare ad graves tonos, quibus mox gravissimas intonaturus est imprecationes. Sed quid hoc? Regum cæteroquin mansuetissime David? quid hoc? cui indignaris? cui irasceris? contra quem, aut quos, adeo inauspicatas auspicaturus es maledictiones? contra illos (reponit sanctissimus David) contra illos inflammatum est cor meum, & amaricata sunt per effusam bilem viscera mea, qui dixerunt: *Hæreditate possideamus Sanctuarium Dei*, contra horum socordiam exardescit zelus meus, qui solo titulo hæreditatis, absque merito propriæ negotiationis ingredi volunt in Sancta Sanctorum, in coelestem Hierusalem, contra hos in maximo salutis negotio torpentes homunciones tota vocis, & spiritus contentione intonat, & detonat dirissimas Psal. 82. imprecationes.

Auscultemus nunc cum timore, & tremore cit. Psalmi tenorem: *Deus, quis similis tibi? ne taceas, ne compescaris Deus; quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput, v. 1. & 2. Dispereant in Endor, & fiant ut stercus terræ omnes, qui dixerunt: Hæreditate possideamus Sanctuarium Dei. Deus meus! pone eos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti, sicut ignis, qui comburit sylvam, & sicut flamma comburens montes, ita persequaris illos in potestate tua, & in ira tua conturbes eos, imple facies eorum ignominia, erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi, confundantur, & pereant. v. 11. 13. 14. 15. 16. 17. 18.* Hem! quam lamentabile carmen! quam luctuosum væ perstrepat ad suavem alioquin Davidis citharam! quam horrifonæ conglomerantur imprecationes ex ore cæteroquin mansuetissimo, in vecordissima capita eorum, qui in negotio salutis desidiofi, solo titulo hæreditatis cum infantibus possidere volunt Sanctuarium Dei. Sed merito: nempe sicut is, qui temporalem quampiam hæreditatem acquirit nudo hæreditatis titulo: is parta

alieno labore fruitur felicitate, sudore alieno vescitur, negotiis alienis otatur, moribus aliorum vivit, haud absimilis Æsopico graculo, alienis plumis superbienti; ita qui cœlum solius hæreditatis titulo possidere desiderat, is contra sapientissimum divinæ providentiæ ordinem, meritis Christi, actione, & passione Christi, sanguine, & morte solius Christi, absque propria negotiatione salvari desiderat. At fatuum istud desiderium, & socordiam hominum non implet Deus; sed juxta imprecationem Davidicam, implet faciem eorum ignominia, & tamquam ultionum Dominus persequitur eos in tempestate sua, & in ira sua conturbat eos; & conculcateos, ut sterqus terræ. Non ponit eos ad rotam canonizationis, sed ponit eos, ut rotam crepitaculi, aut molæ ventosæ, & sicut stipulam ante faciem venti, futuros ventorum ludibrium; imo facit eos erubescere, conturbari, confundi, & perire in sæculum sæculi, adeoque damnateos ad æternam rotam Ixionis. Denique, ut scribit S. Hildebertus Epist.

55. *Qui dicunt: hæreditate possideamus Sanctuarium Dei: nec hæredes sunt Dei, nec cohæredes Christi.*

Et quomodo fierent cohæredes Christi? qui detrectant hæreditatem cœli capeßere eo modo, quo eam voluit, & debuit capeßere Christus. Audite illud, quod ipse Christus olim Emaüntinis discipulis, & in eorum persona vobis recitavit capitulum Lucæ 24. v. 26. *O stulti! & tardi corde! nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. Si Christus non nisi per labores, per sudores, per ærumnas, per crucem, per vulnera, & mortem intrare debuit in gloriam suam; quomodo nos delicati nihil agendo, nihil patiando, nihil negotiando, sed turpiter otando, intrabimus in gloriam alienam? si Christo naturali Filio Dei non obtigit hæreditas solo hæreditatis titulo, absque laboriosæ negotiationis merito; quo pacto filii adoptivi duntaxat, præsumunt eandem hæreditatem consequi absque omni suo merito, titulo pure gratuito? Non coronatur, nisi qui legitime certaverit, clamat Apostolus 2. ad Tim. 2. v. 5. Ipse spiritus (clamat idem Apost. ad Rom.*

Rom. 8. v. 16.) *testimonium reddit spiritui nostro, quod simus filii Dei; si autem filii, & hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen (advertite indispensabilem conditionem!) si tamen compatimur, ut & conglorificemur.* Repeto sententiam Hildeberti: *qui dicunt: sola hæreditate, sine compassione, & cooperatione propria, possideamus Sanctuarium Dei: nec hæredes fiunt Dei, nec cohæredes Christi. Hæreditas mea facta est mihi quasi leo in sylva, clamat Jerem. cap. 12. v. 8. nempe, quam laboriosa, quam negotiosa, quam periculosa est captura leonis in sylva, tam laboriosa, tam negotiosa, tam periculosa est consecutio hæreditatis æternæ. Nemo igitur in corde suo foveat fatuum desiderium cœli possidendi, titulo solius hæreditatis, sed fatagat, illud facere suum titulo laboriosæ negotiationis. Imitemur præ omnibus Christum, qui non alibi post triduanam sollicitorum Parentum inquisitionem inventus est, nisi in templo, occupatus in procurando salutis nostræ negotio, a Patre cœlesti sibi commissio, & five mundus suis crepundiis, five caro suis illecebris, five dæmon suis flagitiis, nos a salutis negotio avocare contenderint, obstinato in hoc principale negotium nostrum animo reponamus & mundo, & carni, & dæmoni christianam ex hodierno Evangelio tesseram: *In his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse.**

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA
POLEMICA.

Vidimus in Evangelio hodierno, Jesum in medio Doctorum Synagogæ, eosdem reverenter interrogantem, & modeste iisdem respondentem. Videamus nunc Lutherum in medio Doctorum Ecclesiæ, eosdem sanctissimos æque, ac sapientissimos viros, sua lingua lacescentem.

Primum sibi pro scopo delegit, quem maxime odit, S. Hieronymum: adducam pauculas e multis in purpuratum Dalmatam ab eo effusas calumnias, non adnumerando (brevitatis gratia) singula verba,

fed genuinum duntaxat sensum Lutheri exprimendo. *Hieronymus*, ait: *suis erroribus totum depravit Evangelium*, ut idcirco infernum potius, quam cælum per suas meruerit expositiones. Tomo 3. Latino fol. 220.

Non vellem 10000. florenorum accipere, ut loco Hieronymi starem coram Christo Iudice; ita Lutherum loquentem refert Aurifaber in jocos menfalibus Lutheri cap. 37. editionis Francofurt. *Illa damna, quæ Hieronymus per suam doctrinam Ecclesiæ intulit, parcat illi Deus, ego scio, quantum mihi nocuerit; in omnibus ejus libris, & scriptis nec una invenitur linea de Jesu Christo; neminem nunc ex omnibus Ecclesiæ Doctoribus magis odi, quam Hieronymum; quia non scribit, nisi de jejunio, & virginitate.* Ita Lutherus cit. lib. cap. 57.

Hieronymus multa quidem tractat de differentia legis Mosaicæ, & Evangelicæ, sed loquitur sicut cæcus de coloribus, nec debet computari inter Doctores Ecclesiæ, quia hæreticus; ita Lutherus in Serm. de differentia legis, & Evangelii de S. Hieronymo, quem D. Augustinus *Sacerdotem sanctissimum; Virum doctissimum, suumque in multis Magistrum, & instructorem sæpius gloriose nominat*, partim lib. 1. contra Julianum cap. 7. partim lib. 18. de civitate cap. 43. partim Epistola 19. ad Hieronym. cap. 4.

Nec reverentior est contra D. Chrysostomum, de quo ita apud Aurifabrum lib. cit. cap. 57. *Chrysostomus nihil apud me valet; utpote unus blatero; scripsit quidem multos libros, sed qui non sint, nisi scopæ dissolutæ, aut unus saccus plenus verborum sine sensu.* En! quam male censuret Lutherus illum, quem S. Innocentius Papa apud Nicephorum lib. 13. Ecclesiasticæ hist. cap. 2. vocat *Virum divinum, & magnum totius orbis Doctorem.*

Haud absimili protervia proscindit tum D. Cyprianum M. dum loco cit. eum vocat *debilem Theologum*; tum D. Cypriani Præceptorem Tertullianum, dum eum ibid. appellat *durum, & superstitiosum authorem*; tum D. Athanasium, dum lib. eod. cap. 74. asserit: *nihil in illo singularis doctrinæ fuisse*; tum D. Grego-

Gregorium M. dum ibid. cap. 58. ita scribit: *Gregorius Papa, fuit quidem Vir sanctus, sed sermones ejus nec unum teruntium valent; tum D. Dionysium Areopag. dum in eod. cap. sic eum censurat: Dionysius multa quidem loquitur de divinis nominibus, de cœlesti, & Ecclesiastica hierarchia, ita ut ipsum vocent divini loquum; sed sunt meræ fabulæ. Et rursus in lib. de captiv. Babil. tom. 2. Jenensi. Quæ Dionysius scripsit de Angelis in cœlesti hierarchia, sunt mera figmenta, & vana somnia; in sua autem Theologia mystica plus Platonizat, quam Christianizat; nulli suaderem legere ipsius libros, quia in illis non invenitur Christus; imo qui Christum habet, legendo Dionysium amittet Christum; ut propria didici experientia. En! quam audaci pede sanctissimorum, & sapientissimorum Virorum authoritatem proculcet.*

Sed nec parcit suo olim Parenti D. Augustino, quem ita calamo maculat: *Solebam olim legere Augustinum, sed postquam Paulus Apostolus portam mihi aperuit ad intelligendam justificationem per solam fidem, clausi, & abjeci libros Augustini lib. cit. cap. 30. & rursus in Expositione 31. cap. Geneseos: Augustinus doctrinam de meritis Christi non tractavit sano intellectu, fuitque etiam in illa stultitia, quod Monachus aliquid valeret.*

Omitto plures Lutheri calumnias, quibus singillatim, & de nomine infestat reliquos PP. & Doctores Ecclesiæ. Pauculas pro complemento subji- cio, quibus Lutherus generatim laceffit omnes, dum partim bicubitalem masculum, Philippum Melancthonem, partim se ipsum omnibus anteponit. De Philippo affert sequentia: *Apologia Philippi superat libros omnium Ecclesiæ Doctorum. lib. cit cap. 57. Non est melior liber post Scripturam sacram, quam Philippi loci communes; lege omnes Patres, & Sententiarios, & distilla omnes in quintam essentiam; nihil tamen eliquabis simile his locis communibus. ibid. c. 37.*

De se ipso autem jactat sequentia: *Ab annis 1000. nemini Episcoporum Deus tanta largitus est tanta, quanta mihi. ibid. cap. 48. Hæc est mea gloria, & honor per gratiam Dei, quod a tempore Apostolorum*

rum nullus Doctor, nullus Scriptor, nullus Theologus, nullus Jurista tam præclare, quam ego, conscientias hominum de statu sæculari instruxerit, & consolatus sit; nec Augustinum; nec Ambrosium in hoc puncto pares mihi cognosco, in hoc glorior ad Dei gloriam, & diaboli confusionem. In responso ad Georgium Ducem Saxonie tom. 6.

En, Lutherum in medio Doctorum! suo, & suorum perverso judicio, supra omnes Ecclesiæ DD. eminentem, multiplici convitio omnes laceffentem, omnium doctrinam dejicientem, suamque novam, id est: ex vetustis antiquorum Hæresiarcharum scrutis recenter concentonatum, substituentem.

DOCUMENTA MORALIA.

Opportune exponi potest quartum Decalogi præceptum de honorandis Parentibus; siquidem Christus in hodierno Evangelio omnibus prolibus perfectum præbuit exemplum honorandi Parentes. Lactiflue D. Bernardus hom. 1. super Missus. *Disce homo obedire, disce terra subdi, disce cinis obtemperare, dum de Authore tuo ex Evangelista audis: & erat subditus illis; quis? quibus? Deus, hominibus. Deus, inquam, cui Angeli subditi sunt, cui Principatus, & Potestates obediunt, subditus erat Parentibus Mariæ & Josepho. Et rursus Serm. 19. in Cantica. Formam obediendi puer Jesus pueris sanctis tradidit, dum sequi Parentes in Nazareth non despexit, Magister discipulos, Deus homines, Verbum, & Sapientia, fabrum & foeminam. Melliflue etiam D. Ambrosius cap. 18. Lucæ: Honora Parentes tuos, quia suos Dei Filius honoravit; legisti enim: & erat subditus illis; si Deus servulis, quanto magis tu Parentibus.*

Porro honor Parentibus debitus consistit potissimum in tribus, primo: in obedientia: hinc illud Pauli ad Ephes. 6. v. 1. *Filii! obedite Parentibus in Domino, hoc enim justum est; justum videlicet per ipsam legem naturæ. Hinc primum secundæ tabulæ præceptum est de honorandis Parentibus, sicut primum primæ tabulæ est de honorando Deo. Quod si Dominis obediendum est, multo magis Parentibus,*
qui

qui naturale dominium titulo generationis habent in filios; hinc illud Ecclesiastici 3. v. 8. *Qui timet Dominum, honorat Parentes; & quasi Dominis serviet his, qui se genuerunt.* Hinc Rachel Parentem suum Laban, quamvis idololatram, & furiarum plenum, cædisque avidum, reverenti tamen titulo *Domini* honoravit. Genes. 31. v. 35. *Ne irascatur Dominus meus, quod coram te assurgere nequeo.* Deut. 21. a v. 10. usque ad 21. præcipit Deus inobedientes, & contumaces filios obrui, & occidi lapidibus, eo nimirum fine, ut ex his lapidibus filialis contumaciæ vindicibus suscitentur genuini filii Abrahæ, qui singulari obedientia erga Parentes suos excelluere. Isaacum hic spectate, filium Abrahæ, qui lignorum fasce, tamquam jumentum se onerari, & velut victimam ligari, atque aræ mox immolandum a Patre imponi, sine reluctancia passus est. Genes. 22. Cogitate Jacobum, Isaaci filium, Abrahami nepotem: qui ad Matris suæ nutum profectus in Haran per 20. annos ibidem exulavit a paterna domo; ad nutum vero Patris constanter abstinuit ab uxore ducenda ex filiabus Chanaan, quantumvis formosis, & opulentis. Genes. 27. & 28. Considerate Josephum, Jacobi filium, Isaaci nepotem, Abrahami pronepotem, qui ad Patris imperium non recusavit fratres suos, in deserto curam ovium gerentes, accedere, quamvis forte non ignoraret, certum sibi a fraterna invidia imminere mortis periculum. Gen. 37. Recolite memoria juniorem Tobiam, Abrahami ex tribu Nephtali pronepotem, Patri suo promptissimam in omnibus obedientiam hisce verbis appromittentem: *Omnia, quæcumque præcepisti mihi, faciam Pater.* Tobiae 5. v. 1.

Et vero filialem hujusmodi obedientiam etiam in hoc sæculo præclare præmiare dignatus est Deus; dum Saulem filium Cis, ex obedientia Patris deperditas asinas solícite conquirentem, in Regem Israelis inunxit per Samuelem. 1. Reg. cap. 9. dum Davidem, ex obedientia Patris sui Isai pascentem oves, per eundem Prophetam simili inunctione inaugura-
vit in Regem. 1. Reg. 16. dum Josephum Patriarcham,
ex

ex obedientia Patris sui Jacob visitantem fratres in Dothain, admirabili providentia deduxit in Ægyptum, ibique ad tantam evexit dignitatem, ut esset quasi Pater Pharaonis, & Dominus universæ domus ejus; ac Princeps in omni terra Ægypti. Genes. 45. v. 8. Dum Rechabitas (origine quidem Ammonitas, sed religione veros Israelitas) eo, quod non tam præceptum rigorosum, quam simplex consilium Patris sui, de non bibendo vino, non plantandis vineis, non ædificandis domibus, non conferendis agris accuratissime observassent, Deus non tantum in singulare exemplum obedientiæ cervicosis Judæis proposuit, sed etiam amplam posteritatem, & perpetuum suum patrocinium promisit per os Jeremiæ. cap. 35. v. 18. *Pro eo, quod obedivistis præcepto Jonadab, Patris vestri, & custodivistis omnia mandata ejus, & fecistis universa, quæ præcepit vobis, propterea hæc dicit Dominus Exercituum, Deus Israel: non deficiet vir de stirpe Jonadab, filii Rechab stans in conspectu meo cunctis diebus.*

Præter obedientiam honor Parentibus debitus requirit secundo *reverentiam*; ita: ut filius nec verbo, nec opere confundat, contemnat, & subsannet Parentes. *Qui maledixerit Patri suo, aut Matri suæ, morte moriatur. Qui percusserit Patrem suum, aut Matrem, morte moriatur. Exodi 21. v. 15. & 17. Fili, suscipe senectam Patris tui, & non contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, ne spernas eum. Eccl. 3. v. 13. & 14. Maledictus a Deo, qui exasperat Matrem. ibid. v. 18. Oculum, qui subsannat Patrem, effodiant corvi. Prov. 30. v. 17.* Quaphrafi non aliud protervo filio imprecatur Salomon, nisi patibulum, aut rotam, ubi corvi maleficis primo loco oculos solent eruere. Reclamamus tantisper, partim ex sacris, partim ex profanis historiis nonnullas irreverentiæ filialis pœnas: derisit Cham Patrem suum Noe, inebriatum vino, & nudatum in tentorio suo; evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset, quæ fecerat sibi filius minor, ait: *Maledictus Cham, servus servorum erit fratribus suis. Genes. 9. v. 24.* cui maledictioni, ex receptissima Hebræorum traditione Genebrar-

nebrardus lib. 1. Chronolog. adscribit etiam nativam nigredinem Æthiopum; qui sunt nepotes Chami; cum interim nepotes ex Sem, & Japhet Chami fratribus descendentes, & sub eodem climate medios inter Æthiopes geniti, nigredinis sint expertes. Parricidale bellum adversus patrem Davidem movit irreverens filius Absalom, sed mox tantæ irreverentiæ condignas luit pœnas, dum in quercu patibulum, in propriis capillis funes nactus, & 3. lanceis per impium cor a Joabo transverberatus, ac tandem a populo lapidibus obrutus fuit 2. Reg. 18. Carolus junior cognomento Crassus, Ludovici Francorum Regis filius, seditionem adversus Patrem molitus, in præsentia Patris, ac Procerum Francofurti ad Diætam congregatorum, a dæmonibus correptus, & gravissime exagitatus, horrido ejulatu identidem exclamabat: *Hæc meæ est irreverentiæ pœna!* teste Sigeberto ad annum 873.

Dunchramus, cum adversus Patrem suum Lotharium, Francorum Regem, nimis diu sibi viventem, impio ausu bellum movisset, regnum Britanniæ occupaturus: ante pugnæ initium, toto audiente exercitu, exclamavit Parens: *Justissime Deus! judica inter me, & filium meum, sicut judicasti inter David, & Absalonem;* & mox filius castris exutus, captus, & tuguriolo cujusdam pauperis cum uxore, & liberis inclusus, subjecto a militibus igne, per vivi-comburium pœnas luit irreverentiæ, teste Baronio ad annum 564.

Denique honor Parentibus debitus exigit tertio *Gratitudinem filialem.* Apostolus 1. ad Timoth. 5. v. 4. jubet, filios mutuam vicem reddere Parentibus, *quia hoc acceptum est coram Deo.* Jubet, inquam, reddere mutuam vicem, succurrendo Parentum indigentiae, in provecta ætate, in infirmitate, in paupertate, & in quacunque alia afflictione, calamitate, & necessitate. Quantos angores sustinuit Mater, dum prolem novem mensibus in utero solícite gestaret; quantos dolores, dum in lucem ederet; quantos labores, dum eam nutriret. Quanta tulit, fecitque Pater, sudavit, & alit, ut congruo postmodum victu

victu prolium obsonaret famem; ut commodo amictu tegeret nuditatem; ut proportionato geniis, & ingeniis opificio, artificio, studio erudiret ruditatem; ut suo etiam ori, & corpori detrahendo necessaria, aliquam conservaret hæreditatem! Quidni igitur tot paternis, & maternis beneficiis obligatum filiale cor, tot, tantisque benevolentiae illiciis provocata prolium gratitudo solícite fatagat juxta Apostolicum præceptum: mutuam vicem reddere Parentibus? *Malæ famæ est* (en! qui infamiæ stigma ingratis filiis inurat Ecclesiasticus cap. 3. v. 28.) *Malæ famæ est, qui derelinquit Patrem*; infamis est filius, qui Patrem sine adjutorio, & sine solatio relinquit in quacumque necessitate. Pudeat, humanos quidem genere, sed inhumanos corde filios, gratitudine superari a brutis animantibus, in curas alendorum, fovendorumque parentum solícite intentis. Ciconiæ vetulos parentes pennarum defluvio, fameque laborantes, conquisita esca nutriunt, alis suis confovent, ac de loco in locum deportant, teste D. Ambrosio lib. 5. Hexameron. cap. 16. Meropes, quam primum volare condiscunt, mox parentibus inserviunt, eosque senio confectos, captis apiculis cibant, teste Pierio in Hierogl. 17. Upupæ, e fimo erutos vermiculos, languentibus parentibus in escam, & medicinam deferunt teste Æliano lib. 10. cap. 16. de Upupis. Glires suis progenitoribus ætate confectis alimentum accurate conquirunt, teste Plinio de Gliribus lib. 8. cap. 47. Leones juniores prædam cum senioribus liberaliter dividunt, teste Plutarcho in lib. de solertia animalium. Erubescite ad hæc brutorum exempla, o bruto ingratiore filii! erubescite ad hanc volucrum gratitudinem, o vos ingrati Cuculi! Quod si vobis, ut *hominibus*, ruborem non satis excutiunt bruta; pudeat saltem ut *Christianos*, filiali gratitudine superari a Gentibus; dum apud Plinium lib. 7. cap. 38. legitis: Gentilem filiam vicem reddidisse lactanti se olim Matri, quam carceri mancipatam, & morti per inediam sufferendæ adjudicatam, uberibus suis diu sustentavit; tanta Senatus Populique Romani (postquam

ferius id intellexit) approbatione, ut carcer ille in templum Deæ Pietatis fuerit consecratus. Dum ex Valerio Max. lib. 5. cap. 4. intelligitis alterius filiae Romanæ gratitudinem, quæ Patri suo Cymoni, ad similem poenam damnato, lacte suo vitam conservavit. Dum ex Calepini relatione discitis, Publium Cornelium, eo, quod cæco Parenti in baculum sese devovisset, eundem manuducendo, gloriosum Scipionis agnomen sibi, totique Corneliorum Familiæ promeruisse. Dum ex testimonio Dioscori lib. 47. auditis: Quinti Ciceronis filium maluisse omnibus tormentis excarnificari, quam ut vulgaret latebram, qua Patrem ad necem quæsitum oculuerat. Dum in Æneide Virgilii spectatis pium Æneam, sublatum in humeros Patrem Anchisen, incendio subducentem.

Nec defunt domestica, quæ Christiani pronius forsan imitentur, fidelium exempla; habemus apud Ruffinum lib. 10. Hist. Ecclesiasticæ cap. 7. & 8. Constantinum Magnum, qui Matri Helenæ amplissimam fecit potestatem regiiis thesauris pro arbitrio utendi; duasque civitates Matris nomine ad sempiternum ejus honorem insignivit; ac tandem defunctæ pretiosam statuam erexit. Habemus apud Antonium Panormit. lib. 2. cap. 28. Alphonsum Arragoniæ Regem, qui lecticam, qua infirmus Parens Ferdinandus deferebatur, longo itinere pedestri succollavit, & defunctum grandibus expensis funeravit. Habemus apud Fulgofum lib. 5. cap. 4. Toletanum Juvenem, qui pro Parente suo aurifabro, a Petro I. Castellæ Rege ex falsis suspicionibus ad mortem damnato, multis precibus, ac lachrymis agere non destitit, donec impetrasset, ut servato in vivis Patre, ipse filius extremo supplicio afficeretur. Et ne longior sim, habemus apud Evangelistas ipsum Christum, qui Matth. 15. redarguit severe Phariseos docentes: licere intuitu religionis omittere pietatis officia erga Parentes; & Joannis 19. expiraturus in cruce de Matre sua accommodanda sollicitus, eam dilecto discipulo Joanni affectuose commendavit; ad quod Salvatoris nostri partim documentum, par-

tim

tim exemplum respiciens Concilium Gangrense (dist. 30. cap. *Si quis filii*) relatum, anathemate ferit ingratos filios, qui sub prætextu cultus divini, & Religionis, deferunt parentes usque adeo indigos, ut non aliter, quam ope filiorum adjuvari possint.

§. V.

EX JURE CANONICO, ET
CIVILI.

Ut Mater Dei vindicetur a calumnia quorundam Hæreticorum, afferentium, ipsam sibi indebite usurpasse *potestatem Patriam* in Filium, dum diceret: *Fili, quid fecisti nobis sic? &c.* Et ut Filius defendatur contra blasphemiam eorum, qui dixerunt, eum peccasse contra reverentiam Parentibus debitam, reponendo: *Quid est, quod me quærebatis? &c.* Ut denique simul instruantur partim parentes, quid licite per *potestatem patriam* exigere possint a filiis: partim filii, quid salva reverentia negare possint parentibus, adnotanda sunt ex utroque Jure quædam de potestate patria.

Hæc alia est *naturalis*, quæ tam Patri, quam Matri jure naturæ competit; alia *civilis*, quæ ex dispositione Juris civilis soli Patri, non item Matri competit, tum in personam, tum in quædam bona filii. Ex hac civili potestate competebat olim Patri in liberos *Jus vitæ, & necis*, ut habetur L. finali *de Patria potestate*: sed hoc jure abolito, Imperatoris LL. constitutum est. *1mo*: ut Pater tempore famis, aut in alia extrema necessitate constitutus, possit filium familias vendere. *2do*: ut possit castigandum offerre judici, dicturo ex Patris præscripto, dummodo non iniquo, sententiam. *3tio*: ut inter Patrem, filium nulla lis esse possit, nisi de bonis castrensis, in quibus filius pro Patre familias habetur. *4to*: ut filius suo nomine contra nullum agere possit in judicio sine licentia Patris. *5to*: ut non possit uxorem ducere sine Patris consensu; alioquin proles, ex matrimonio Patre invito contracto, suscepta, civiliter illegitima censetur. *6to*:
ut

ut Pater impuberibus filiis possit testamento dare tutores. 7mo: ut possit substituere pupillariter.

Solvitur Patria potestas 1mo: morte naturali Patris, aut filii. 2do: morte *civili*, quæ contingit tum per *deportationem* Patris, aut filii; tum per servitutem pœnæ, id est: condemnationem ad fodienda metalla, tum per Religiosam Professionem. 3tio: *per dignitatem filii*; si nempe is fiat Confiliarius summi Principis, aut Consul, aut Prætor; aut Magister Equitum, aut Episcopus. 4to: *præscriptione*, si nempe Pater per decennium passus est filium vivere tamquam hominem sui Juris. 5to: *emancipatione*; & hæc olim erat triplex: *Legitima*, quæ secundum LL. 12. tabularum fiebat per imaginarias venditiones. *Anastasiana*, quæ ex præscripto Anastasii Imperatoris fiebat per rescriptum a Principe impetratum. *Justinianea*, quæ ex statuto Justiniani fieri poterat coram quocunque competente Magistratu, & Judice. Hisce temporibus præfatæ emancipationum solennitates, non sunt amplius in usu, sed censetur Pater filium tacite emancipasse, si ipsi dominium concedit in bonis profectitiis, aut usumfructum in adventitiis; apud plerasque nationes præsumitur etiam emancipasse, si filium collocavit in Matrimonium.

His suppositis: Dicendum 1mo: Deiparam non arrogasse sibi potestatem patriam in Filium; tum quia potestas *naturalis* competit non tantum Patri, sed & Matri; tum quia potestas *civilis* competens soli Patri, inducta est legibus Romanorum, quibus B. V. non subjacebat.

Dicendum 2do: Christum nihil omnino egisse contra reverentiam Parentibus debitam, five sine illorum scitu remanendo in Jerusalem, five causam facti sui libere, & juxta expositionem D. Bonaventuræ, *duriuscule* exponendo: quia amor, obedientia, & reverentia erga Parentes, postponi debent amor, obedientiæ, & reverentiæ erga Deum, & cedere negotiis, ac obsequiis divinis, juxta illud Matth. 10. v. 37. *Qui amat Patrem, aut Matrem plus, quam me, non est me dignus.* Et Lucæ 14. v. 26. *Si quis*

venit ad me, & non odit Patrem suum, & Matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, non potest meus esse discipulus. Quod ipsum nervosis verbis exposuit D. Hieronymus in Epist. ad Heliodorum: *Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine, & scissis vestibis ubera, quibus te nutrierat, mater ostendat, licet in limine jaceat Pater: per calcatum perge Patrem; siccis ad maternas lachrymas oculis ad vexillum crucis evola.*

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Tobiæ & Annæ luctus considera ob missum scilicet in Mediam Tobiam filium; porro eorundem gaudia intueri, filio nimirum per Raphaelem incolumi recepto: & luctus vidisti, & gaudia Mariæ, ac Josephi, filio itidem suo jam amisso, jam inter doctores invento. Tob. 10.

DOMINICA II. POST EPIPHAN.

EVANGELIUM: *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, &c.* Joannis 2. v. 1. usque ad 11. inclusive.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Tempus harum nuptiarum indicat ipse Evangelista, dum primum hujus capituli versum ita incipit: *& die tertio nuptiæ factæ sunt*, nempe: die tertia a prima primorum discipulorum Andreæ, & Petri vocatione; ut colligitur ex capite præcedente. Hæc autem dies tertia juxta accuratam Cornelii, & Tirini Chronologiam erat quinta dies Martii, primo anno prædicationis, adeoque sexagesima dies a Baptismo Christi.

Locus erat Cana; non illa Phœnicie prope Sidonem, in Tribu Aser sita, quæ *Cana Sidoniorum*, item *Cana gentium*; aut *Cana major* dicebatur; sed *Galilææ*, non longe a mari Tiberiadis, in Tribu Zabulon.

bulon, supra vallem Carmelon sita, & tribus horis a Nazareth distita, quæ *Cana minor* vocabatur.

Erat Mater Jesu ibi. v. 1. Cum nulla hic, neque amplius deinceps fiat mentio S. Josephi, colligit inde S. Epiphanius hæresi 77. ipsum non amplius in vivis fuisse superstitem.

Vocatus est autem & Jesus, & Discipuli ejus ad nuptias. v. 2. Vocatus, tamquam consanguineus Sponsi, quem Nicephorus lib. 8. cap. 30. putat fuisse Simonem Cananæum, postea Apostolum; Rupertus autem, Beda, & D. Thom. 2da 2dæ quæst. 186. art. 4. ad 1. Joannem Evangelistam, quod idem sentit D. Antoninus Parte 2da tit. 1. qui insuper P. 3. tit. 21. §. 3. scribit: a nonnullis antiquioribus proditum fuisse, Sponsam in his nuptiis fuisse Mariam Magdalenam, quæ indignata, se ante consummationem Matrimonii a Sponso, Discipulis Christi se adjungente, relictam, vagæ postmodum indulserit libidini.

Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum: vinum non habent, v. 3. Non indicat vini defectum tamquam ignoranti, quem sciebat omniscium; nec postulat imperando, vel expresse rogando vini supplementum, sed modestissime solum insinuat Sponsi, & convivarum necessitatem, cui non dubitat, Jesum pro sua providentia, & charitate subventurum; audiatur D. Bernard. Ser. 46. in Cant. *Non precatur Dominum, non imperat Filio; defectum vini tantum insinuasse contenta; ita cum beneficis, & ad liberalitatem propensis agendum est; non enim gratia violente extorquenda, sed occasio gratiæ tantum proponenda est.*

Et dicit ei Jesus: quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea. v. 4. Multiplex est hujus versus expositio. D. August. Serm. 8. in Joannem, D. Gregor. L. 8. Epist. 42. & multi alii PP. hæc verba: *Quid mihi, & tibi est mulier,* ita explicant, quasi diceret Christus: *Tu, o Mater! in præsentī negotio non es mihi Mater, sed quasi mulier extranea, quia a te accepi humanitatem, non Divinitatem, cujus est hoc miraculum patrare; non secundum tua, & cognatorum*

vota, sed juxta voluntatem æterni Patris, qui tempus, & horam pro eo patrando definivit. S. Bernard. in Dominicam secundam Epiph. ita hunc versum exponit: Manifeste video, quod non velut indignans, aut confundere volens teneram Matris Virginis verecundiam: quid mihi, & tibi? sed propter nos ita respondit; ut doceret: conversos ad Deum non debere tangi carnalium cura Parentum. Aliter D. Epiphan. hæresi 51. & Justinus M. q. 136. Quid ad me, & ad te est hæc vini penuria? nam huic defectui providere non ad invitatos, sed ad invitantes pertinet. Mihi præplacet quorundam apud Salmeronem lib. 6. tr. 6. sententia; qui putant, esse verba legenda non caperata fronte, per modum reprehensionis, sed sereno, & subridente vultu, per modum blandissimæ exclamationis: Quid mihi, & tibi est mulier? ut tam modeste insinuas, quod mandare poteras? tanta enim inter me, & te est conjunctio, ut non possim non satisfacere tuo desiderio; sed patientiam habe, quia nondum venit præfixa a Patre hora patrandi hoc primum miraculum. Et in hoc ipso sensu Christi verba intellexisse sanctissimam Matrem, satis colligi potest ex versu sequenti.

Dicit Mater ejus ministris: quodcumque dixerit vobis, facite, v. 5. quæ verba ita exponit S. Gaudentius Brixianus: Non mandaret Mater ministris: quæcumque dixerit vobis, facite, nisi Spiritu Sancto plena, faciendi a Christo vini ex aqua notitiam certam habuisset.

Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex, positæ secundum purificationem Judæorum (qua scilicet Pharisei juxta suas traditiones sæpius inter epulas purificabant manus, aqua ex hydriis sumpta,) capientes singulæ metretas binas, vel ternas, v. 6. Metreta est genus mensuræ, continens sextarios Hebraicos 72. Romanos 48. Boemicos 36. proinde si supponamus, singulas hydrias continuisse tantum binas metretas, omnes sex simul sumptæ continebant Boemicas urnas 3. & sextarios 48. si autem supponamus, hydrias fuisse trium metretarum, tunc simul sumptæ continebant quinque urnas Boemicas, abs-
quo

que 8. sextariis. *Dicit eis Iesus : implete hydrias aqua; & impleverunt eas usque ad summum, v. 7.* Ex quo patet liberalitas Christi, dum totam hanc sex plenarum hydriarum aquam convertit in vinum, non tantum copiosum, sed insuper præstans, ut v. 9. & 10. testatur ipse Architriclinus, seu triclinii, & convivii Præfectus, qui apud Gentiles dicebatur *Modimperator*; istud autem Architriclini munus apud Judæos obire solebat unus e Sacerdotibus, ut testatur S. Gaudentius tract. 3. & ex eo Baronius; est autem verisimile: Christum Dominum aquam illam convertisse in vinum rubrum; tum, quia in Palæstina solius fere vini rubri usus erat: tum, ut clarius ex ipso colore appareret miraculosa aquæ conversio. Litera quatuor residuorum versuum non indiget expositione.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur hæc latere in v. 11. ubi dicitur: *Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ.* Primo enim, Christus vix plene trimestris, in Ægyptum fugiens, complura ibidem patravit miracula, ut refert Sozomenus lib. 5. cap. 20. & D. Hier. super illud Isaïæ 19. v. 1. *Ecce Dominus -- ingreditur Ægyptum, & commovebuntur simulachra Ægypti a facie ejus,* ex antiqua traditione refert, idola in Ægypto miraculose corruisse ad ingressum Christi. Secundo: duodennis demonstravit in templo portentosam sapientiam supra naturam, & ætatem, ad stuporem Doctorum, & Parentum. Tertio: in deserto 40. diebus vitam sine omni alimento sustentavit, quod est opus miraculosum, & supra totam naturam.

CONCORDIA.

Respondeo: Evangelistam non asserere, hoc miraculum fuisse simpliciter primum omnium, sed fuisse primum, quod in Cana Galilææ, primum, quod tempore prædicationis, primum, quod coram di-

scipulis patratum fuit; hinc mox subdit: *Et crediderunt in eum Discipuli ejus.*

ANTILOGIA II.

Videtur, totum hoc hodiernum Evangelium esse de falsitate suspectum: cum enim Evangelista tam accurate recenscat reliquas nuptiarum circumstantias minus principales; puta tempus, locum, convivas, numerum, & magnitudinem hydriarum, &c. cur reticet nomina Sponsi, & Sponsæ? Vel enim illa scivit, vel non scivit; si scivit, cur suppressit? si non scivit nomina Sponsorum, quomodo scire poterat alias minutias nuptiarum?

CONCORDIA.

Respondeo: reticentiam illam nominum factam non ex ignorantia, sed ex modestia; nempe: Joannes, more sibi familiari, noluit, suum proprium nomen exprimendo, aperte indicare se Sponsum fuisse, adeoque etiam in gratiam sui illud miraculum patratum esse; sed contentus fuit, per accuratam reliquarum etiam minutarum circumstantiarum narrationem, & sui nominis reticentiam, suggerere sufficiens fundamentum, rationabiliter conjecturandi de persona Sponsi, nomen autem Sponsæ suppressit, ut pudori consulere Magdalene, propter id, quod dictum est §. I.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Primum in Cana Theandricæ omnipotentiae miraculum, non fuit terrificum severitatis ostentum, sed blandum benignissimæ charitatis prodigium: dum Christus nuptiali convivio non tantum amabilem suam indulgit præsentiam, sed etiam liberalem impendit providentiam, qua non tantum necessitati, sed insuper deliciosæ convivarum voluptati prospecturus, insipidum, & languidum aquæ elementum, portentoso omnipotentis dexteræ digito, convertit in vinum sapidum, vegetum, fervidum, & calefactivum; poterat equidem vinum illud *per crea-*

creationem producere ex nihilo, sed maluit *per conversionem*, aquam mutare in vinum, non absque multiplici moralitatis mysterio. Expendo unicum, quod suppeditat S. Chrysostomus super præsens Evangelium, inquiens: *Aquam in vinum convertere, est teporem convertere in fervorem spiritus, languidas actiones virtutum transformando in actiones heroicas.* Discamus ergo aquosum teporis nostri phlegma convertere in vinum fervoris per heroicas actiones, vulgato illo ascetarum excitati axiome: *Unica actio heroica mille prævalet remissis.*

Exercuerat aliquando, vino charitatis inflammata Virgo D. Theresia, heroicum quoddam virtutis opus, a quo natura ipsius vehementissime abhorruerat, atque in hoc unico heroicæ virtutis opere tantopere sibi complacuit divina Majestas, ut heroicæ Theresiæ dixerit: *Filia, si mundum non condidissem, illum nunc in tui gratiam conderem.* O rem miram! rem stupendam! Itane Deus unicum hominis opus heroicum, suo divino sex dierum opere, nempe: creatione mundi per sex dies conditi, judicat remunerandum? Itane tanti æstimat unicam ferventem nostram actionem, quanti suum sex dierum laborem? Itane cælum, terra, & lux, primæ diei opera: Itane firmamentum, aquas ab aquis dividens, opus diei secundæ: Itane mare cum arida, herbis, & plantis jam investita tertiæ diei labor: Itane sol, luna, & stellæ, quartæ diei exercitium: Itane pisces, & aves diei quintæ industria: Itane jumenta, reptilia, ac tandem ipse homo, supremum sextæ diei artificium, unicæ humanæ actioni heroicæ cedere debent in præmium?

Miror equidem hanc tam profusam, & vix non prodigam unicus Theresiani operis heroici per divinum sex dierum laborem compensationem! sed magis obstupesco illam ipsiusmet divinæ autoritatis quasi jacturam, quam incarnata Dei Majestas facere dignata est, ad præmiandum unicum heroicum opus Stephani. Heros iste, & primus ex adultis pro Christo Martyr, dum a furente lapidaretur Synagoga, ita pro lapidatoribus suis orabat: *Domine,*

ne statuas illis hoc peccatum. Act. 6. Heroica sane oratio! Inimicos non odisse, apud Gentiles erat fortitudinis prodigium; at inimicos diligere, benefacere his, qui oderunt nos, orare pro persequen- tibus, non nisi Christianæ magnitudinis heroicum est exercitium. Audiamus nunc, quanti istud in Stephano æstimaverit filius Dei: *Stephanus vidit cæ- los apertos* (en! ut ipsi cœli aperiantur ad heroicæ virtutis spectaculum?) *& filium Dei stantem a dex- tris virtutis Dei.* Quid hoc? vidit *Filium Dei stan- tem.* Numquid non, juxta Apostolicum fidei sym- bolum, Christus post suam in cœlos ascensionem, *sedet ad dexteram Patris omnipotentis?* Cur igitur si- tum mutat? cur assurgit? cur stat Dei Filius, dum pro inimicis heroice deprecatur Stephanus? Expo- no mysterium: Assurgere alteri, est magna honoris testificatio. Hinc juxta Satyricum: *Grande nefas, & morte piandum, si Juvenis Vetulo non assurrexerit.* Hinc illæ Amani adversus totam Judæorum gentem furie, quod Mardochæus, sedens ante fores Palatii Regii, sibi transeunti non assurgeret, Esther. 5. v. 13. Assurgit igitur in cœlo Jesus, ut honoret Step- hanum; & quasi oblitus suæ Majestatis, stat, ut vel hoc ipso situ demonstret, quanti æstimet generosas, & heroicas fervorum suorum actiones. Alia bona opera nostra, sed remissa, sed languida, & cum a- quoso phlegmate exercita, sedens spectare solet Je- sus; ad opus heroicum assurgit; stat eo plane mo- do, quo in spectaculis theatralibus, languidas Co- mœdorum scenas spectare auditores solent seden- do, ad scenas vero excitatas, & præclara quapiam, ac rara actione animatas sese erigunt, assurgunt, stant. Sed quid ego miror, humanissimum Dei Fi- lium tanti æstimasse servi sui Stephani opus heroi- cum, quando etiam immanissimis Tyrannis in pre- tio sunt actiones fervorum suorum heroicæ? Epi- stolam legebat aliquando Solymannus, Turcarum Imperator, innixus fenestræ, qua ex regali pala- tio in subjectum hortum patebat prospectus; legen- tem cingebat numerosa simul ac lectissima Proce- rum, & aulicorum corona; cum ecce, sive violen- tiore

tiore Æoli flatu, five alio casu e manibus Solyman-
ni epistola elabatur, & in subjectum hortum dilabi-
tur: illico tota aulæ Nobilitas, qua data porta ruit,
per gradus palatii non tam currit, quam glomera-
tur, præceps in hortum properat, ad delapsam epi-
stolæ folium volat, quolibet ambiente, primum
referendæ epistolæ honorem. Interea Mahomet,
qui tunc intet reliquos aulæ Ministros præsens ade-
rat, dum alios per portam pleno agmine ruentes
conspicit, ut omnes anteverteret, mirabili usus viæ
compendio, ausu heroico, sese ex altissimi palatii
fenestra in hortum præcipitat, epistolam de cespite
levat, & primus Imperatori relatam præsentat;
quo heroico Mahometis obsequio tantopere dele-
ctatus fuit Solymannus, ut ipsum aulæ suæ pri-
mum Ministrum esse jufferit, immensis opibus au-
xerit, &, (quod apud Turcarum Imperatores rarif-
simum est gratiæ indicium,) ad osculum manus
admiserit. Tantum valuit ad benevolentiam, etiam
immanissimi Tyranni conciliandam, vel unicus actus
heroicus, animosi plenus obsequii, fervorisque
haud vulgaris! ut proinde verissimum sit illud Pro-
verb. 22. v. 29. *Vidisti virum velocem in opere suo?*
coram Regibus stabit, nec erit ante ignobiles. Profe-
cto Mahomet heroica sua velocitate id promeruit,
ut tamquam primus, ac supremus Aulæ, & Portæ
Ottomanicæ Minister staret, non tantum coram So-
lymanno, sed etiam coram aliis duobus Turcarum
Imperatoribus Solymanni successoribus. Quis por-
ro dubitet, longe facilius unica ferventi actione ca-
pi humanissimum cor clementissimi Imperatoris cœ-
lorum, quam Imperatoris barbari? cum ipse in per-
sona Sponsi fateatur, vel uno crine Sponsæ cor suum
vulnerari: *Vulnerasti cor meum soror mea, sponsa:*
vulnerasti cor meum in uno crine colli tui. Cant. 4. v. 3.
Quis est iste crinis, cor divinum tam mirabiliter
vulnerans? seu (ut Symmachus vertit) *excitans ad*
amorem? Crines Sponsæ (juxta expositionem Me-
nochii, & Tirini) sunt crines Samsonæ fortitudi-
nis, denotantes generosas, & heroicas actiones;
quarum etiam unica sufficit ad ingentem Dei amo-
rem,

rem, grandem sanctitatem promerendam. Recolamus obiter Sanctorum historias, & in singulis prope ipsorum vitis legemus, totam, qua eminebant, sanctitatem, ab una aliqua generosa, ferventi, & heroica actione promanasse. Nota est toti orbi miranda D. Alexii sanctitas, quæ originem duxit ab una generosa fuga, qua is e domo paterna spontaneus exul sese proripuit, & prima nuptiarum nocte intactam Sponsam deferuit. Istud porro animadversione est dignissimum: quod nullus alias ex Cœlitibus Generosi, aut Generosæ insignitus nomine colatur in Ecclesia, præterquam 17. Julii, qua die simul annua recolitur memoria S. Alexii, S. Generosi, & Generosæ, quasi divina providentia ordinans, ut eodem die simul hi tres colerentur, vellet, virili quidem sexui per S. Generosum, sexui autem muliebri per S. Generosam, utrique per S. Alexium indicare: ad eminentem sanctitatis gradum non aliter perveniri, nisi per generosas, & heroicas virtutum actiones.

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA
POLEMICA.

Triplex Hæreticorum circa nuptias error confutari potest ex hodierno Evangelio. Primus est eorum, qui sine discrimine omnes nuptias damnant; quales fuerunt Marcionistæ, Saturnini, Gnostici, Tatiani, Priscillianistæ, Manichæi, & plures alii, de quibus ita olim prophetavit Apostolus 1. ad Tim. 4. v. 1. 2. 3. *Spiritus autem manifeste dicit: quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere.* Hunc errorem sua præsentia, & patrato miraculo in nuptiis Canæ refutavit Christus. Audiatur D. August. tract. 9. in Joannem. *Dominus invitatus venit ad nuptias, ut confirmaret, quod ipse fecerit nuptias; futuri enim erant, de quibus dixit Apostolus, prohibentes nubere, & dicentes, quod malum essent nuptiæ, & quod*
dia-

diabolus eas fecisset; sed qui bene eruditi sunt in fide Catholica, noverunt, quod Deus fecerit nuptias; & sicut conjunctio est a Deo, ita divortium est a diabolo. Audiatur D. Bernard. Serm. 66. in Cant. Capite vobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas, in hypocrisi plane, & vulpina dolositate loquuntur mendacium, prohibentes nubere; fingentes se id dicere amore castitatis, quod magis causa turpitudinis fovendæ, & multiplicandæ adinvenierunt; tolle enim de Ecclesia honorabile (utpote per ipsam Christi præsentiam honoratum) connubium; tolle thorum immaculatum, nonne Ecclesiam replebis concubinariis, incestuosis, mollibus, masculorum concubitoribus, omni denique genere immundorum?

Alter error est eorum, qui cum Montano, & Novatianis prohibent, Viduas ad secundas transire nuptias. Contra quos D. Bernard. in cit. Serm. ita disputat: Quidam tamen dissentientes ab errore priorum (nempe Marcionistarum, & aliorum, omnes indiscriminatum nuptias damnantium) inter solas Virgines matrimonium contrahi posse affirmant; verum quid in hac dissensione afferre possint rationis, non video; nisi quod pro libitu quisque suo Sacramenta Ecclesiæ, tamquam Matris viscera, dente vipereo certatim dilacerare contendat; non etenim maritalis copula corporum requirit integritatem, sed sexuum aptitudinem; sexuum expressa est diversitas, non virginitas, dum de Adamo, & Eva dictum est: Masculum, & feminam creavit eos; quid enim si dixisset: Virgines creavit illos; num propterea sequeretur, solas Virgines licere conjungi? & tamen quomodo Hæretici exultassent ex solâ verbi occasione? quomodo exufflassent secundas, & tertias nuptias? quomodo insultassent Catholicæ Ecclesiæ, quæ scorta, & lenones ad invicem tanto libentius copulat, quanto minus dubitat, eos de turpi statu transire ad honestum. Paulus concedit Viduæ, ut cui vult, nubat; Montanus e contra præcipit: nulla, præter Virginem nubat; atque hunc Montani errorem hodiernus Evangelista ipso suo confutat silentio, speciali Spiritus Sancti instinctu reticet nomina sponsi, & sponsæ; ne si Joannes semper Virgo se ipsum prodidisset, fuisse sponsum, Montanus, & Novatiani hoc testimonio abuterentur ad confirmationem sui erroris.

Ter-

Tertius error est eorum, qui cum Luthero, & aliis coelibatui, viduitati, & virginitati, præferunt statum conjugalem, eo, quod putent, Christum sua providentia, & primo miraculo eum supra reliquos status nobilitasse. Sed hunc errorem refutant suo facto tum Christus, qui semper Virgo permanfit: tum vocati ad nuptias discipuli ejus, Andreas, Jacobus, Philippus, & Nathanael, seu Bartholomæus, qui etiam post hoc miraculum, virgines, & coelibes permanferunt: tum denique ipse Sponsus Joannes, qui non consummato matrimonio Virgo deinceps semper vixit. Eundem refutat disertis verbis Apost. I. ad Cor. 7. v. 38. 39. 40. *Qui Matrimonio jungit virginem suam, bene facit; Et qui non jungit, melius facit; mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult, nubat, tantum in Domino: beatior autem erit, si sic permanferit secundum meum consilium.*

En! ut Apostolus diserte statum utrumque, virginalem nempe, & vidualem præferat conjugali! Arca Noe sic jussu Dei fabricata, ut triplici distingueretur contignatione, figura erat Ecclesiæ militantis, ut docet D. August. lib. 15. de civit. cap. 26. *Hæc triplex Arce contignatio, triplicem designabat statum; infima conjugalem; media vidualem; suprema virginalem.* Theophylactus in expositione primæ epistolæ ad Timoth. comparat virginitatem auro, viduitatem argento, matrimonium plumbo. D. Hieronym. in epist. ad Eustoch. ita scribit: *Laudo nuptias, sed quia Virgines generant, colligo de spinis rosam, de terra aurum, de concha margaritam.* Margarita igitur virginitas est, concha matrimonium; aurum virginitas, terra matrimonium; rosa virginitas, spinæ matrimonium. Comparuit in nuptiis Jesus, ut colligeret de spinis rosas, de terra aurum, de concha margaritam, dum ad preces Matris Virginis ex aqua fecit vinum, germinans Virgines, quo delibato Joannes ex merito factus est Virgo, cui Virgini Virginem Matrem suam in cruce postmodum commendavit.

§. V.

EX THEOLOGIA MORALI, ET JURE
CANONICO.

Triplex bonum annexum est matrimonio. *Bonum Sacramenti*, quod ad vinculum: *Bonum fidei*, quod ad usum: *Bonum prolis*, quod ad fructum Matrimonii pertinet. Bonum Sacramenti respicit hominem, *ut Christianus est*: Bonum fidei respicit hominem, *ut homo est*: Bonum prolis respicit hominem, *ut animal est*.

Bonum Sacramenti accessit Matrimonio per Christi justificationem: cum enim contractus matrimonialis inter Christianos inducat gravia onera, qualia non inducebat in lege Mosaica; congruum erat, ut Christus talem contractum elevaret ad rationem Sacramenti; attribuens illi virtutem collativam gratiæ Sacramentalis, ad ferenda facilius ejusmodi onera opportunæ; Christus enim abrogato *libello* repudii, reddidit Matrimonium indissolubile, abrogavit itidem *Polygamiam*, seu simultaneam uxorum pluralitatem, adeoque tenetur nunc maritus uxorem, quantumvis rixosam, quantumvis sterilem, quantumvis vetulam diligere affectu maritali, servare ipsi fidem conjugalem, nec potest illam repudiare, aut aliam superinducere spe prolis, sicut olim licebat in lege Mosaica; ad quæ onera facilius portanda, quis non videt, necessariam esse specialem Dei gratiam? ut proinde congruum fuerit, collationem gratiæ annectere contractui matrimoniali in lege nova, utpote magis oneroso, quam olim fuerit in lege veteri; præterquam quod specialia auxilia gratiæ requirantur, tum ad sobrie utendum matrimonio, tum ad sancte educandam prolem.

Bonum fidei conjugalit consistit in tribus. *Primo*: ut alter alteri petenti reddat debitum conjugale; ad quod reddendum tenetur sub mortali, si alter serio, & honesto modo petat; ad petendum vero per se loquendo neuter tenetur; tenetur tamen subinde per accidens, si pudibunda consors illud petere verecundetur, & periclitetur de incontinentia; & hæc dicitur

tur *fides debiti*. *Secundo*: ut abſtineat ab adulterio, immunditia, & omni turpitudine, & hæc vocatur *fides thori, ſeu lecti*. *Tertio*: ut ſub eodem teſto habitent; unde non poteſt alter ab altero invito diu abeſſe ſine omni neceſſitate, & ſi vir domicilium mutet, tenetur uxor ipſum ſequi. Item ſi vir ob crimen aliquod (dummodo iſtud non ſit contra fidem Matrimonii commiſſum) mittatur in exilium; & hæc vocatur *fides teſti*; Et vi huius ultimæ fidei tenentur ſpecialiter conjuges, ut pro miraculo habeatur, ſi vel in ſepulchro non litigent. Meminit D. Hieronymus Epitaphii, quod Romæ in via Tiburtina legerat in hæc verba compoſitum: *Sta viator! ſpecta miraculum! hic vir, & uxor non litigant.*

O rixoſi! & idcirco exoli Deo Patri, Filio, & Spiritui ſancto conjuges; ſiquidem imaginem Dei, in Trinitate perſonarum unius, concordia conjugalis exprimit, diſcordia deſtruit. Deus Pater in paradifo fundavit nuptias, & egit ipſe paranympum, dum adduxit Evam ad Adamum, ut duo eſſent in carne una; at diſcordes conjuges ſeparant, quod Deus conjunxit: deſtruunt, quod Deus fundavit, & ædificavit.

Filius Dei tum per unionem phyſicam cum humanitate, tum per moralem cum Eccleſia, ſe ipſum exemplar conjugum propoſuit; hinc Paulus ad Ephes. 5. v. 32. de Matrimonio clamat: *Sacramentum hoc magnum eſt - - in Chriſto & Eccleſia*; Humanitatem, quam ſemel in Sponſam aſſumpſit Filius Dei, dimiſit numquam, odio habuit numquam, contumelia affecit numquam. Eccleſiam vero, alteram Sponſam ſuam ita dilexit, ut pro ipſa mortuus ſit; hinc Paulus ad Ephes. 5. v. 24. & 25. inclamat conjugibus: *Viri, diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea*. Et ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto; ita & mulieres ſubjectæ ſint viris ſuis in omnibus.

Spiritus ſanctus, tamquam vinculum pacis, & glutinum charitatis ſatagit ita conjungere, & conglutinare corda conjugum, ut de quolibet eorum reciprocè dici poſſit, quod ſcriptum eſt 1. Reg. 18. v. 1.

Ani-

Anima Jonathæ conglutinata est animæ David, & dilexit eum Jonathas quasi animam suam; at discordes conjuges divinum istud amoris glutinum resolvunt peiori, quam fuerit Xantippæa rixarum, & jurgiorum aqua, &c.

*Tertium est bonum prolis; dicitur autem proles esse bonum Matrimonii, quia est primarius finis Matrimonii; cum autem proles a Parentibus non tantum alendæ corporaliter, sed etiam honeste educandæ sint moraliter: idcirco studiose curandum est Parentibus, ne aut nimia lenitate, aut negligentia sua proles evadant discolæ, indisciplinatæ, ac tandem sceleratæ; D. Chrysoft. lib. 3. contra vituperatores vitæ monasticæ, illos Parentes, qui perperam educant filios, parricidis peiores pronuntiat his verbis: *His ego Patres parricidis omnibus immaniores dixerim; parricidæ enim corpus ab anima separant; mali educatores, corpus & animam æternis ignibus tradunt.* Consonat D. August. in Psal. 50. *Filius perniciose sentiens Patris lenitatem, juste postea sentiet Dei severitatem.* Abesan de Bethlebem, qui immediate post Jephthen judicaverat Israelem, 30. habuit filios, & totidem filias, quas emittens foras, maritis dedit: & ejusdem numeri filiis suis accepit uxores introducens in domum suam. Jud. 12. v. 8. & 9. Abdon autem Pharatonites, qui tertius post Jephthen judicavit Israelem, habuit 40. filios, & 30. ex eis nepotes, ascendentes supra 70. pullos asinarum, ibid. v. 14. & tamen ex tanto filiorum generosorum, & nepotum numero nullus sive Abesano, sive Abdoni successit in ducale folium, & supremi Judæorum Judicis officium, ut recte observat Franc. Labata Tit. de educatione, nec ullus canam attigit senectam in pœnam improbæ educationis, nempe juxta D. August. Apophthegma: *Filius perniciose sentiens Patris lenitatem, juste postea sentit Dei severitatem.* Timeo (exclamat D. Cæsarius Arelat. Episcopus homil. 15. de aspera admonitione) *timeo, & nimium expavesco horrendum Heli Sacerdotis exemplum, qui pro eo, quod audiens, filios suos adulteria committere, dissimulavit, aut illos cedere, aut a communione suspendere: contentus,**

tentus, leniter duntaxat illos admonere; utrumque filium eodem die occisum perdidit, & ipse cadens de sella, fractis cervicibus mortuus est, & nomen ejus de libro vitæ deletum est.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Exod. 17. Moyfes virga petram tangit, & fluunt aquæ sitienti populo: Virgo movet verbo petram, quæ Christus est juxta Apostolum, & aquæ vinum sunt illis, qui vinum non habebant.

DOMIN. III. POST EPIPHANIAM.

EVANGELIUM: *De Leproso mundato, & servo Centurionis curato.* Matth. 8. a v. 1. usque ad 14.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Utrumque hoc miraculum patravit Christus anno ætatis suæ 32. prædicationis secundo, sub medium Maji, cum descenderet de monte Thabor, in quo duodecim elegerat Apostolos, & longum ad eosdem coram ingenti hominum turba habuerat sermonem, qui summam vitæ Christianæ, & professionis Evangelicæ complectitur.

In hoc ergo de monte Thabor ad agrum Capharnaensem descensu occurrit Christo leprosus, v. 2. Lepra est morbus contagiosus, ulcerum foetore, & putridi halitus expiratione alios inficiens, ut idcirco leprosi, tum lege veteri Lev. 13. tum consuetudine omnium gentium a communi hominum consortio arcerentur. Differt a cancro particulari, unam aliquam corporis partem depascente; & vocatur etiam a Medicis *Elephantia*, seu *Elephantiasis*; quod Elephantes præ cæteris brutis huic morbo videantur obnoxii. Incolæ Regni Boemiæ patrociniis S. Adalberti, ab hoc morbo sunt immunes.

Adorabat Jesum dicens: *Domine, si vis, potes me*

me mundare, ibidem v. 2. Leprosus iste, partim ex interna inspiratione divina, partim ex notitia primorum miraculorum, concepit fidem de Divinitate Christi, & agnoscebat in ipso, qua Deo, potentiam esse æqualem, imo eandem cum voluntate. *Si vis, potes*, quasi diceret: *voluntas tua, potentia est*, ut loquitur Cassianus lib. 5. cap. 21. Non dicit: *velis mundare*, aut *mundes me a lepra*; sed cum plena resignatione petit conditionate: *si vis: potes*; sciebat enim (ut eleganter exponit D. Albertus Magnus) quod voluntas Dei ita sit omnipotens, ut simul sit bona, & non nisi bonum faciens; nesciebat autem, utrum suæ animæ bona esset corporis curatio, & idcirco eam sub conditione postulat.

Et extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens: volo, mundare: v. 3. τὸ *mundare* non est infinitivus verbi activi, sed imperativus passivi, adeoque juxta animadversionem D. Hieronymi per comma, seu colon, dispungendum est a priori verbo, *Volo*. Eleganter D. Ambrosius in cap. 5. Lucæ: *Tangit, propter Manichæum; dicit, volo, propter Photinum; imperat, propter Arium*. *Tangit* propter Manichæum, qui docebat: Christum non habere verum, sed phantasticum corpus, adeoque nec tangere, nec tangi potuisse. *Dicit volo* propter Photinum, qui docebat: Christum esse merum hominem, & carere divina, ac omnipotente voluntate. *Imperat* propter Arium, qui docebat: Christum esse minorem Patre, nec posse quidquam imperare, sed Patris duntaxat imperia exequi. D. Paschasius lib. 5. in Matth. observat, quod Christus hunc leprosum verbo simul, & tactu curaverit ideo, ut ostenderetur in verbo Divinitas, & in tactu humanitas. D. Hieronym. lib. 1. in cap. 8. Matth. notat: Christum ex æquo, & distinctim respondisse duplici postulationi leprosi; ille dixerat: *si vis*; Dominus respondit: *volo*; ille præmiserat: *potes me mundare*; Dominus jungit, & dicit: *mundare*. D. Chrysost. homil. 16. observat insuper: Christum in nullo alio miraculo patrando usum fuisse verbo: *volo*; verba oris aurei sunt: *Certe tot ac talia signa operatus, numquam hoc verbo usus refertur: hinc, ut de*
Brev. Script. Tom. I. I sua

sua potestate, opinionem tum leprosi, tum populi adstantis firmaret, addidit: volo.

Et confestim mundata est lepra ejus. ibidem; quæ verba exponens Orig. homil. 5. inter diversas, ita inducit Christum loquentem: Non tardasti credere, non tardo sanare: non distulisti confessionem, non differo mundationem. Et ait illi Jesus: vade, nemini dixeris, sed vade, ostende te Sacerdotibus, & offer munus, quod præcepit Moyses, v. 4. Tria hic Albertus Magnus annotat documenta, a Christo data: Primum documentum humilitatis colendæ, & vitandæ ostentationis, dum juxta Matthæum, ait: - - juxta Lucam, præcipit: juxta Marcum, comminatus est leproso, ut nemini diceret. Mundavit leprosum Dominus; verba sunt D. Chrysoft. homil. 96. & jussit illum tacere, ostendens, quam esset alienus ab aura gloriæ, & jactantice pompa. Et quamvis præviderit, quod non esset taciturnus; (nam secundum Marcum i. v. 45. Leprosus ille statim cœpit prædicare, & diffamare sermonem, (Christus tamen, quantum in se erat, fugiebat ostentare, quod fecerat; & D. Ambr. lib. 5. in Lucam: Præcepit, nemini dicere, ut doceret: non esse vulganda nostra beneficia, sed premenda, ut non solum a mercede abstineamus pecuniæ, sed etiam gratiæ.

Secundum documentum erat obedientiæ, & observantiæ legalis, dum leprosum mundatum jussit ire ad Sacerdotem, qui ex lege divina Lev. 13. debebat judicare de qualitate, & mundatione lepræ.

Tertium gratitudinis, dum præcepit oblationem muneris, quod pro mundatione lepræ constitutum erat, Lev. 14. vel agnus pro ditioribus, vel duo turtures, aut totidem pulli columbarum pro pauperibus.

In testimonium illis ibid. v. 4. quasi diceret: ut illi videntes, te a lepra mundatum, tuæ sanitatis sint oculati testes, adeoque testimonio illorum solvaris ab irregularitate legali, & restituaris communi hominum societati, templo, & sacrificiis, juxta legem Levit. 14.

Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & male torquetur. v. 5.

&

& 6. Post leprosum, qui Judæus erat, in agro Capharnaensi mundatum, accessit Christum, jam in ipsa urbe existentem, Centurio gentilis, ex Romanorum legione dux 100. militum (quem Lucius Dexter in suo Chronico ad annum Christi 34. ait, fuisse Cajum Cornelium, origine Hispanum, cujus filius Cajus Oppius, pariter Centurio, crucifixioni Christi præfens, visis in ejus morte miraculis ad fidem conversus, eam deinde cum parente suo tum in Judæa, tum in Hispania prædicavit) postulans curationem servi sui paralytici. Paralysis juxta Galenum lib. 4. est morbus, in quo dimidia pars corporis resolvitur, motu, sensuque interceptis; hinc a Græcis vocatur *Hemiplexia*, id est: *semi apoplexia*; cum autem totum corpus hoc morbo afficitur, vocatur *apoplexia*. Nunc utrumque, inquit Celsus lib. 3. cap. 27. *Paralysem appellari video.*

Et ait illi *Jesus: Ego veniam, & curabo eum; & respondens Centurio ait: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus; nam & ego homo sum, sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: vade, & vadit, &c. v. 8. & 9.* quasi diceret: Si ego, licet sub altiori potestate mei Tribuni, & Cæsaris constitutus, impero tamen pro libitu, & efficaciter, militibus mihi subjectis, quanto magis tu Christe, qui ut Deus sub nullius potestate, potes imperio tuo facere, quidquid vis, & solo verbo absque ingressu in domum meam, sanare servum meum.

Audiens autem miratus est, & sequentibus se dixit: non inveni tantam fidem in Israël. v. 10. Non hic fit comparatio cum toto simpliciter Israele, quasi fides Centurionis fuerit etiam major, quam Beatissimæ Virginis, aut sicut Joannis Baptistæ, aut Patriarcharum; sed præfertur fides Centurionis fidei eorum Israelitarum, qui eousque sanitatem a Christo postularunt; ut exponit Abulensis hic quæst. 35. aut juxta D. Hieronym. loquitur Christus de fide, quam in populo Israelitico invenit a tempore suæ prædicationis.

Dico autem vobis: quod multi ab Oriente, & Occidente

cidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno cœlorum, filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium, v. 11. & 12. Ex occasione tantæ fidei, in Centurione gentili deprehensæ, prædicit Christus gentium vocationem, & Judæorum reprobationem; explicat autem tum hic, tum alibi sæpius, regnum cœlorum per metaphoram convivii, ut patet ex verbo *recumbent*, & in Græco textu *discumbent*; quia vero apud veteres, & præsertim apud Judæos, convivia non per modum prandii in meridie, sed per modum cœnæ vesperi celebrabantur, ut fuse hoc loco probat Cornelius, idcirco triclinia communiter vocabantur, *cœnacula*, quæ copioso lampadum, ac candelarum lumine illustrabantur; *extra* autem cœnacula, erant tenebræ, quæ idcirco a Christo vocantur *exteriores*. Sensus proinde est: filii regni, id est: Judæi, quibus per promissiones Abrahamæ, Isaaco, & Jacobo factas, destinatum fuerat regnum, non tantum terrenum, sed & cœleste: propter suam perfidiam, qua in Christum credere noluerunt, a regno, & convivio cœlesti ejicientur in exteriores gehennæ tenebras. *Et dixit Jesus Centurioni: vade. & sicut credidisti, fiat tibi; & sanatus est puer in illa hora. v. 13.* Credidisti: quod absens solo verbo possem curare servum tuum, curetur ergo absens per meum verbum: *fiat.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur Matthæus, dicendo, ipsum Centurionem accessisse ad Jesum, contradicere Lucæ, qui cap. 7. ita loquitur: *Centurionis autem cujusdam servus, male habens, erat moriturus, qui illi erat pretiosus. Et cum audisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret, & salvaret servum ejus; at illi cum venissent ad Jesum, rogabant eum solícite, dicentes ei: quia dignus est, ut hoc illi præstes; diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse*

se ædificavit nobis. Jesus autem ibat cum illis, & cum jam non longe esset a domo, misit ad eum Centurio amicos dicens: Domine, noli vexari; non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres, propter quod & me ipsum non sum arbitratus dignum, ut venirem ad te, sed dic verbo, & sanabitur puer meus.

C O N C O R D I A.

Respondeo cum D. Chrysostomo, homil. 27. Matthæus, & Lucas sibi non contradicunt, sed eorum quilibet, quæ ab altero prætermissa sunt, diligenter supplet. Proinde ex utroque sic exponenda est historia: ut primo Centurio, utpote gentilis, reputans se indignum conspectu, & alloquio Christi, miserit ad eum Seniores Judæorum, qui a Christo absente sanitatem servo suo impetrarent; deinde, cum Christus non longe a domo sua esset, misit ille obviam amicos suos, qui humiliter deprecarentur ingressum Christi in suam domum. Tandem, cum non obstante hac per amicos deprecatione conspexisset Christum domui suæ magis appropinquantem, ipsemet personaliter foras excurrrens, Christoque occurrens, humilem deprecationem suam renovavit. Durante autem ipso Centurionis cum Christo colloquio ante domum, amici prius ablegati, domum citius ingressi, invenerunt servum jam sanum, ut significat Lucas v. 10.

A N T I L O G I A II.

Videtur Lucas, contradicere sibimet ipsi in verbis supra relatis; si enim Centurio prius per Seniores Judæorum rogavit Jesum, *ut veniret, & sanaret servum suum*, quomodo postea per ablegatos amicos dicere cum veritate potuit: *non sum dignus, ut sub tectum meum intres, propter quod & me ipsum non sum arbitratus dignum, ut venirem ad te.* Centurio hoc ipso, quod rogaverit, ut Christus veniret ad se, putabat se dignum, ut Christus veniret ad se; quomodo igitur potuit arbitrari se indignum, ut veniret ad Christum?

C O N C O R D I A.

Respondeo cum Cornelio a Lapide : Seniores Judæorum proponendo petitionem Centurionis, aliquid ex sensu suo proprio addidisse ; Centurio enim, tamquam vir magnæ tum fidei, tum humilitatis, Judæis solum commisit, petere a Christo, *ut sanaret servum suum*, illi vero utpote minoris fidei, & humilitatis, de suo addiderunt, ut *veniret*, & veniendo sanaret servum. Sicut etiam ex suo addiderunt motivum, tum veniendi, tum sanandi, quia dignus est, *ut hoc illi præstes ; diligit enim gentem nostram.*

Lucas igitur more suo, brevitatis gratia convolvit dicta Centurionis, & Judæorum, quæ respective sic explicanda sunt, ut quædam ex commissione Centurionis, quædam ex spontanea Judæorum additione profecta sint. Hinc Centurio ignarus, quod de suo adjecerint Judæi, constanter persistit in prius concepta humili opinione sua, qua judicabat se indignum, tum ut Christus veniret ad se, tum ut ipse veniret ad Christum : istudque judicium suum, tum per amicos secundo loco ablegatos, ac tandem per semetipsum candide aperuit.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Desumo istud ex illo hodierni Evangelii textu, tropologice exposito : *Sanatus est puer in illa hora.* Nemo vivit tam scelerate, qui non optet mori beate : desperatissimæ vitæ sit, necesse est, qui bonæ, & felicitis mortis caret desiderio. Interroga, quemcunque voles, improbum : talisne mori vellet, qualis vivere audent ? & neminem reperies, tam parum sollicitum sui, tam incurium agonis futuri, nisi aut Deum negans sit Atheus, aut infernum ignorans Ethnicus, aut poenarum æternitatem non credens cum Origene Hæreticus. Nempe verissimum est asceticum illud Gersonis effatum : *Omnes bene mori optant, sed bene vivere pauci curant ; cum tamen paucis contingat, bene mori, quibus curæ non erat, bene vivere.* Qualis vita, mors est ita. Ergo ut omnibus contingat

gat bene mori, omnibus solícite discendum est bene vivere. Sed unde? optima bonæ vitæ magistra mors est, & frequens mortis meditatio; nec morbos animi feliciter curat alia medicina, quam illa, quæ conficitur ex illo pulvere, de quo scriptum est Genes. 3. v. 19. *quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Sanatus est puer in illa hora, Matthæi 8. In illa hora, in qua juxta Lucam erat moriturus, adeoque in hora mortis. Audiatur Glossa Origenis: *In illa hora, qua jamjam erat moriturus servus Centurionis, sanatus est virtute divina: sanabitur & peccatrix anima in illa hora, qua recogitaverit ultimam mortis horam.* Sic corporaliter mortuorum funera sanant spiritualiter mortuorum vulnera; pus, & sanies defluens ex mortuali calvaria, est nobile pharmacum, quo sanantur conscientiae ulcera. Verbo: optima bene vivendi, ac moriendi regula, quotidiana mortis memoria. Ab hac eapropter salutari mortis memoria tuam, obsecro, mentem non avocet juvenilis ætas, quam vultus loquitur imago florida: etiam vix nati flores acutæ mortis falci subjiciuntur, & illi etiam, in quorum vultu suam natura formam compendiasse videtur, informe monstrum Libitina demetit; non respicit auratam verticis gloriam, cæsariem in cincinnos glomeratam, non candicans planissimæ frontis aut marmor, aut ebur, cærulescentibus velut filamentis interstinctum venuis, non genarum purpuram humano sanguine purpuratam, non toto corpore per membra omnia salientem vitam; cæca est, floridam hanc juventam, etiam telis exarmata, & falce, unico pallescentis febriculæ afflatu, in ictu oculi facit arefcere; aut si armata est, unico intentato ictu, non aliter, atque messorum maturas segetes ad nativæ Chloridis lachrymas sua falce defalcant. Specta veritatem in imagine: juvenem pulcherrium Absalonem intricata cum fronde cæsarie dependentem ex arbore, e cujus corpore non una mortis, aut falx, aut sagitta, sed triplex lancea florentem animam exturbavit. En pendet, tamquam juvenile mortis mancipium, qui Patris senescentis immature affectarat regnum; diutius, nullus dubites, victu-

rus, & regnaturus, si mortem obvenire sibi posse præcogitasset. Ex hoc arefacto flore legas velim fructum; disce: quod nulla ætas adeo vivax sit, ac florida, quæ non possit esse decalvata mortis victima. Contemplare veritatem hanc adhuc in figura. Sane in admirationem memet abripit, Gen. cap. i. ubi creato in gratiam hominum cœlo, & terra, producta luce serenissima architectricis potentiae filia, eaque a tenebris divisa, sacer subjungit textus: *Factumque est mane; & vespere dies unus.* Veneror mysterium: Deus, dierum, quibus universum condidit, numerat septenarium; sed isthunc dierum numerum percurrit sine primo; siquidem non dixit: *Factumque est mane, & vespere dies primus; sed unus.* Quid si ideo: ut vel inde discant, victuri posthac Adæ posterii, in quorum gratiam creaverat omnia: ne vel secundum sibi vitæ diem polliceantur. Eleganter in rem hanc di Tamajo in Genes. cap. primum: *Non oportebat vocari primus dies, unde numerari incipiebant vitæ humanæ curricula, ne audientes primum, tamquam de secundo securi, ultra unius diei spatium vitam duraturam præsumeremus.* Sane vix primi homines vivere cœperant, illico mortuorum animalium ab ipsomet Deo vestiuntur exuviis: *Fecitque Deus Adæ, & uxori ejus tunicas pelliceas,* Gen. 3. v. 21. Ut inde omnis Adæ discat posteritas, quod a primis vitæ diebus, meris ambiamur mortibus, continuo futura fata, si spondeat sibi longævitatē, quæ adhuc ante fata involuta est morte. Prosequor: quod amabo vitæ humanæ nutrimentum? numquid violente enecta bestiarum cadavera? quis, nisi fatuus, vitam sibi spondeat longævam, qui aliena pene sola nutritur morte? Hæc velim expende, & paucis Aurelii complexum verbis, fructum collige: *Latet, inquit ille, ultimus dies, ut observentur omnes dies.* Profecto latet, quia nescimus, sitne hodierna hæc, an crastina, ut sic vivamus, velut si quævis foret ultima. Quisquis serio hoc secum recogitat, nullum locum, tempusque nullum esse, quo non possit mori; ille, si sapiens est, sic arguit: ergo nullus locus, nullumque tempus vitæ sit, quo tali sim in statu, ut

non

non possim bene mori; si hodie non es paratus, quomodo cras eris? hodierna dies præsens, & certa est, crastina futura, & incerta; nescis, an illam sis habiturus? Ut igitur semper pro morte paratus sis, de die in diem vive, memor mortis. Enimvero infallibilis bene vivendi, moriendique est regula: præcogitata morte sic actiones suas instituere, quasi dies omnis foret postrema. Neque, quod urgeo, ab hac salutari mortis memoria, virium infractum robur, & natura, ut diverbio dicitur, Juventæ ferrea temet avocet; nil enim minus hæc ac longævitatē promittit. Unius pastoris, & pueri Davidis e funda jactus lapillus, Goliathum proster nit turrim carneam; & unicus lapis sepulchralis sæpenumero opinione quavis citius etiam Goliatho robustiores. Revoce mus in memoriam immanem illam Nabuchodonosoris statuam æternitati, quis ambigat? fabricatam. Caput aureum est; quis confringet? pectus argenteum, quod telum penetrabit? venter æreus, quæ hasta perumpet? ex ferro tibiæ, quod robur proster net? Et tamen unicus decidens e monte, non lapis, sed lapillus impingens tantum in plantam terream, in plantam testaceam, totam molem comminuit, totam terræ allisit, quæ erecta videbatur æternitati. Audiatur sacer textus: *Contrita sunt pariter testa, ferrum, ac argentum, & aurum, & reducta in favillam.* En veritatem, de qua nobis sermo est, vel prostrato in sculptam simulacro, ut inde erudiantur, quotquot plantis innituntur testaceis, quotquot membris compaginantur terreis, unum sæpenumero lapillum, etiam tunc, cum metallis firmitus stat virium robur, vitæ fabricam proster nere, facereque, ut in favillam evolet, quæ credebatur æternatura. Hæc incertissimæ mortis memoria merito teneat sollicitum, moneatque indies, quod, dum tibi firmissime stare videris, cadere possis inopin ate. *A subitanea, & improvisa morte libera nos Domine;* a vitæ, mortisque Domino supplex petit in magnis Litaniis Ecclesia, ut agnoscamus, quam periculosa sit mors inopina Ecclesiæ membro, quam totum corpus a se sollicitè optat averti; quæ ne tibi

accidat inexpectata, optima faciet vivendi, ac moriendi regula; quotidiana videlicet mortis memoria. Age ergo! cum mane fuerit, cogita, te ad vespere non perventurum: vespere autem facto, crastinum non audeas tibi polliceri mane. Surgis e somno, somni expecta fratrem, fors hodie ad futurum; ad quietem te componis, cogita cum justo Lipsio: *Ad lectum eo, fors ad lethum, & expende: an in eo statu, in quo es, polliceri tibi fidenter audeas, quod obdormies in Domino, quod in pace requiesces? Vis hujus mortis memoriæ fructum? audi, hunc compromitto: semper vives in Dei gratia, si quotidie semel minimum sincere cogitaveris, quod etiam post hoc peccatum, ad quod tentaris, etiam hac hora, qua tentaris, mori possis sine gratia. Quod autem faceres, si certo scires, te hodie e vivis abiturum, hoc nunc faciendum est, dum nescis, an sis obiturus. Forte hæc voluptæ dulcedo, ad quam te tentat Asinodæus, est modica illa mellis guttula, qua degustata exclamare cogeris cum Jonathâ: *Modicum gustavi mellis, & ecce morior.* In hoc attamen illo, si ita eveniret, fores infelicior; quia nec unam per omnem æternitatem gustare daretur stillam de torrente voluptatis. Ergo non sit tibi amara hæc quotidiana mortis memoria, quia ejus fructus velut mellioris vitæ arboris est dulcedo æterna. Sæpius calvariam tuam, quam circumfers pelle opertam, & carnibus, mentali oculo, ceu speculum inspicere, binas illas oculorum cavernas futuras aliquando plenas vermibus; nuda, & denudata cincinnis tempora; aures inhabitandas a tineis, te totum escam vermium; oro, recogita, commisce tuis, quibus vesceris, quotidianis ferculis mortualem, in quem resolvendus es, cinerem, ut ad vitam numquam in cineres redigendam enutriaris.*

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA PO-
LEMICA, ET MORALI.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

Centurio hodiernus, mittens Seniores Judæorum,
tan-

tanquam *mediatores*, & *intercessores* ad Christum, pro impetranda sanitate servi sui, egregiam præbet ansam, refellendi modernorum Hæreticorum errorem a Vigilantio, & Manichæo mutuatum, quo negant: Sanctos a nobis invocandos, & tanquam intercessores ad Deum adhibendos esse.

Veritatem catholicam D. Hieronym. contra Vigilantium cap. 3. his efficacissime probavit verbis: *Si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti, poterant orare pro cæteris, quanto magis post victorias, coronas, & triumphos? Unde sic urgeo Sectarios: Ex apertissimis Scripturæ textibus constat, pium ac utile esse, justos, ac sanctos homines, in carne mortali adhuc degentes, invocare, & eorum orationibus ad Deum sese commendare. Audiatur Paulus ad Rom. 15. v. 30. Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum. Audiatur ad Colossenses 4. v. 3. Orationi instate, orantes simul & pro nobis. Audiatur secunda ad Thessal. 3. v. 1. Fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos: & ut liberemur ab importunis, & malis hominibus. Audiatur ipse Deus, ad postulandum a Jobo patrocinium, exhortans tres ejus amicos: *Ite ad servum meum Job, & offerte holocaustum pro vobis. Job autem servus meus orabit pro vobis; faciens ejus aspiciam, ut non imputetur vobis stultitia.* Job. 42. v. 8. Ergo multo magis pium ac utile est invocare patrocinium, & orationes Sanctorum, jam in cœlo cum Christo regnantium.*

Nec opponant Hæretici illud Apostoli 1. ad Timoth. cap. 2. v. 5. *Unus Deus, unus & mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus.* Quæro enim: utrum huic suo textui idem Apostolus contradixerit, adhibendo aliquos, tum ex Romanis, tum ex Colossensibus, tum ex Thessalonicensibus, adhuc in terris degentibus *mediatores & intercessores* ad Deum? utrum ipse Deus præjudicaverit *uni, & soli Mediatori* hominum Christo, dum Jobum pro mediatore trium amicorum designavit? Nempe: Christus est
unus

unus, & solus Mediator *redimendo* per pretium sui sanguinis homines; non autem est unus, & solus Mediator *orando*, & precibus interveniendo pro mortalibus; est unus ac solus Mediator *principalis*, ac *primarius*, non excludens *mediatores secundarios*, & *sibi subordinatos*.

Istud certe nec Calvinus negat, nec ullus Hæreticorum salva fronte negare potest: Sanctos Angelos esse in sensu explicato mediatores, & intercessores hominum ad Deum, cum & Tob. 12. v. 12. Raphael dixerit ad Tobiam: *Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino.* & Zach. 1. v. 12. Angelus Domini hisce verbis intercessit pro Judæis: *Domine Exercituum, usquequo non misereberis Jerusalem, & urbium Judæ, quibus iratus es?* & Job. 33. scriptum sit: *Si fuerit pro homine Angelus loquens de millibus, ut annuncient hominis æquitatem, miserebitur ejus Dominus.* Cur igitur eam mediationem, quam sine præjudicio unius Mediatoris Christi, Angelis heterodoxi concedunt, Sanctis hominibus proterve negant? Obtrudent forte pro disparitate suum illud deliramentum: Angelis custodibus, utpote nobis in terra præsentibus, non autem Sanctis, utpote in cælo absentibus, innotescere necessitates, & invocationes nostras. Sed dicant mihi: quomodo Samueli omnia secreta in corde Saulis, afinas quærentis, ita innotuerint, ut dixerit: *Omnia, quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi?* 1. Reg. cap. 9. v. 19. Dicant: quomodo Elisæo innotuerint ea, quæ absens servus Giezi faciebat accipiendo a Naaman duo talenta argenti, & duplicia vestimenta. 4. Reg. cap. 5. v. 20. Dicant denique: quomodo Isaïæ, quomodo Jeremiæ, Ezechieli, & aliis 12. Prophetis minoribus, tot absentia, tot futura innotuerint? dicent sine dubio: *per divinam revelationem*; cur igitur idem non dicunt de Sanctis in cælo? præsertim cum Deus Cœlitibus non tantum per species creatas, uti olim Prophetis, in terra adhuc degentibus, sed etiam per suammet essentiam, tamquam speculum omnis scibilis, clarissime repræsentativum, possit talia revelare.

EX THEOLOGIA MORALI.

Erat hodiernus servus testimonio D. Lucæ cap. 7. Domino suo pretiosus; quia obediens & promptus ad obsequia, testimonio ipsiusmet Centurionis: *Dico servo meo, fac hoc, & facit.* Et idcirco Dominus tantopere sollicitus erat de servo suo infirmo. Discant ex utroque suam, tum Domini erga servos, tum servi erga Dominos obligationem, quam brevissime (quia tribus verbis) complexus est Ecclesiasticus, cap. 33. v. 25. *Panis, & disciplina, & opus servo.* Expono singula: *Panis*; en, primam Domini erga servum obligationem, qua corpori, & corporalibus servi sui necessitatibus providere tenetur. Siquidem nomine *panis*, phrasi Hebræa per synecdochen intelligitur, quidquid ad victum, amictum, lectum, & tectum est necessarium. Hinc D. August. quartam Dominicæ orationis petitionem, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie* exponens, ita loquitur Ep. 221. *sufficiantiam petimus, nomine panis omnia significantes.* Nolo ad ruborem Christianorum, recensere exempla Ethnicorum, qui servis suis non tantum ad necessitatem, sed etiam ad voluptatem edulia subministrabant. Sic teste Athenæo lib. 4to: Romani in festis Saturnalibus: Græci teste Macrobio lib. 14. in festis Mercurialibus, servis suis lauta instituebant convivium, iisdemque convivantibus ministrabant: ut ad hunc ritum respexisse videatur ipse Christus, dum Lucæ 12. v. 37. dixit: *Beati servi illi, quos, cum venerit Dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet eos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Malo ex sacris literis unum alterumve depromere tum exemplum, tum documentum. Et imprimis quidem exemplum omnibus Patribusfamilias imitandum proponit in muliere forti Salomon Prover. 31. sic de illa loquens v. 14. *Facta est quasi navis institoris de longe portans panem suum; & de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.* Erubescite Christianæ, non Isabellæ, sed Jesabeles, quæ ancillas vestras non cibariis, sed opprobriis saturatis usque ad nauseam! Sed redeamus ad textum v. 21. *Non timebit domui suæ a fri-*

a frigoribus nivis : omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus. Erubescite tum Matres , tum Patres-familias , qui nec simplicibus vestibus , sed duplicatis fustibus dorſa fervorum investire confuevistis.

Exemplum alterum partim ad imitationem , partim ad detestationem proponitur 1. Reg. cap. 32. cum latrunculos , seu prædones Amalecitas indagasset David , quadringentis viris stipatus : *Inveniant virum Ægyptium in agro , & adduxerunt eum ad David : dederuntque ei panem , ut comederet , & biberet aquam , sed & fragmen massæ caricarum ; & duas ligaturas uvæ passæ , quæ cum comediſſet , reversus est spiritus ejus , & refocillatus est ; non enim comederat panem , neque biberat aquam tribus diebus , & tribus noctibus. Dixit itaque ei David : cujus es tu ? vel unde ? & quo pergis ? qui ait : puer Ægyptius ego sum , servus viri Amalecitæ ; dereliquit autem me Dominus meus , quia ægrotare coepi nudius tertius.* En imitandam Davidis , ejusque fociorum erga servum alienum benignitatem ! & detestandam simul Amalecitæ erga servum proprium crudelitatem ! Non sic cum suo servo infirmo processit Cornelius Centurio ; non dereliquit ægrotantem , sicut Amalecites : non ejecit domo : non relegavit ad nosocomium , sicut multi faciunt Domini christiani contra documentum Ecclesiastici , cap. 7. v. 23. *Servus sensatus sit tibi dilectus , quasi anima tua : ne derelinquas eum inopem ;* Et rursus cap. 33. v. 31. *Si est tibi servus fidelis , sit tibi quasi anima tua , quasi fratrem , sic eum tracta.* At si nimia forsitan videtur indulgentia , servum tractare ut fratrem , saltem tracta ut canem , aut equum tibi charum ; ne severius tuam vindicet crudelitatem Deus , quam olim Amalecitæ crudelitatem vindicarit David , qui audita pueri Ægyptii querela , mox immisericordem herum insecutus , & affecutus , furore inflammatus sine misericordia interfecit. O si quilibet Paterfamilias ita secum discurreret , quemadmodum discurrentem hodiernum Centurionem inducit Origenes hom. 5. inter diversas : *Iste est meus servus , & ego sum servus Creatoris ; iste me super terram , & ego magnum in cœlo habeo Dominum ; si ergo ego non misereor servi mei , quomodo Deus miserebitur mei ?*

si ego huic non subvenio, quomodo Deus subveniet mihi? sic debent omnes, qui famulos, & famulas habent, cogitare; sic debent misereri, sic subvenire servis suis, & ancillis suis, sicut iste beatus Centurio fecit. Hæc Origenes. Panis servo.

Sed præter panem, juxta Ecclesiasticum debetur etiam servo: *disciplina*. En secundam Domini erga servum obligationem! qua animo, & specialibus fervorum suorum necessitatibus in genere fidei, & morum, tenetur providere. Exegit talem disciplinam jam olim a quovis Patrefamilias D. August. tract. 51. in Joannem his verbis: *Pro Christo, & pro vita æterna suos admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat benevolentiam, exerceat charitatem; ita in domo sua Ecclesiasticum, & quodammodo Episcopale implebit officium.* Exegit eandem disciplinam idem magnus Ecclesiæ Doctor, per exemplum ad comitem, cujus fragmentum appono: *Quæso mi frater, omnibus tibi subiectis, a majore usque ad minorem, regni cælestis dulcedinem, gehennæ vero amaritudinem annuncies, & de eorum salute sollicitus, ac vigil existas, qui pro omnibus tibi subiectis, qui in domo tua sunt, rationem Deo reddes. Suade ergo eis, ut caveant a superbia, detractiōe, blasphemia, ebrietate, luxuria, &c.* Exegit denique a Patribus, & Matribusfamilias talem disciplinam domesticam ipsemet Apostolus 1. ad Timoth. 5. v. 8. *Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Et profecto talis est infideli deterior, quia deterior Nabuchodonosore Rege infideli, qui tantam curam disciplinæ respectu fervorum suorum, ex captivis filiis Juda ad aulæ ministeria assumptorum, habuit, ut Præposito Eunuchorum præceperit, non tantum erudire in moribus, sed etiam docere literas, & linguam Chaldæorum, Daniel. 1. Erubescite ad hoc infidelis Regis exemplum Patres, Matresquefamilias, qui disciplinatos servos, & servas habere negligitis, qui has, & illos facilius ad tabernas, & choreas, quam ad templum, & catechesim permittitis; qui ab illis Sacramenta impio ore blasphemari dissimulatis; ad ea autem frequen-

tanda,

tanda, & suscipienda non urgetis. Si ancilla vas frangat fictile, indignamini, pretiumque ex stipendio detrahitis; aut si lapideas divinæ legis, confringat tabulas, pro nihilo reputatis. Erubescite! quod per negligentiam disciplinæ domesticæ vosmet reddatis indignos pretiosa unione cum Deo supremo omnium Patrefamilias. Audite elegantem gradationem Sapientis cap. 6. v. 19. *Cura disciplinæ dilectio est; & dilectio, custodia legum est; custodia autem legum, consummatio incorruptionis est; incorruptio autem facit esse proximum Deo.* Ergo a primo ad ultimum: cura disciplinæ proximum Deo facit. Ergo e contrario negligentia disciplinæ facit remotum, & sejunctum a Deo. Quod si aliquos Patresfamilias non satis movent argumenta hactenus adducta ex Scriptura, movebit forsan sequens petitum ab œconomia. Quoties miramini, quoties lamentamini, curas vestras œconomicas esse inanes; labores sine fructu; negotiationes sine lucro; imo sæpe cum damno? causam novercantis, & adversantis fortunæ intelligite ex Sapiente: *Disciplinam qui negligit, infelix est; & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.* Sap. 3. v. 11. Panis, & disciplina servo debetur a Domino.

Sed quid Domino debetur a servo? *Opus.* Magna laus servi est, si de eo dicere possit Dominus, quod de suo dixerat Centurio: *Dico servo meo: hoc fac; & facit.* Sed quam metuo, ne de plerisque ævi nostri servis cogantur Domini conqueri, & usurpare illa alia verba Centurionis: *Puer meus, servus meus, jacet paralyticus.* Dum sub tertium gallicinium est ad labores surgendum, jacet, & stertit in lecto: dum laborandum in stabulo, jacet in stramine aut fœno: dum laborandum in agro, jacet in molli cespite: dum laborandum in culina, jacet in foco, &c. &c. *jacet paralyticus.* Dum hoc aut illud agendum, habet paralyfim in manibus: dum huc, aut illuc eundum, habet paralyfim in pedibus: dum onus quodpiam bajulandum, habet paralyfim in dorso, & scapulis: dum nuntia expedienda, & referenda responsa, habet paralyfim in lingua: dum paulisper ad noctem vigilandum, habet paralyfim in oculis: dum aliquid ge-
nio

nio displicens mandatur, habet paralyfim in auribus: denique ad quodlibet opus Domino exhibendum, habet paralyfim. Sed percipe *stimulum*, quo famulum pigrum excitat Apostolus ad Ephes. 6. v. 5. 6. 7. *Servi, obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus.* Non fitis servi ad oculum, quamdiu præsens est Dominus, laborantes: dum dorsum vertit, otiantes; non fitis servi ad oculum hominis, sed ad oculum Dei, omnia ubique videntis, a quo (ut loquitur Chrysof. homil. 22. in cit. epistolæ Paulinæ caput) *observantur omnia vestra negotia, & curæ; hæc ad poenam, illa ad præmium.* Non fitis servi ad oculum Dominorum, sed potius oculi vestri sint in manibus Dominorum, juxta Psal. 122. v. 2. *Oculi servorum in manibus Domino- rum suorum, & oculi ancillæ in manibus Domine suæ.* Oculus in manu, seu manus oculata notissimum est symbolum industriæ, laborisque; & talis manus oculata, manus laboriosa, manus industria, erat Patriarchæ Jacob per 20. annos, totis viribus serviens Labano, quamvis iste austerus herus decies circumvenerit Jacobum, mutando mercedem ejus, Genes. 31. v. 6. & 7. Talis manus oculata, manus industria, erat in domo Putipharis, Patriarchæ Jacob filius accrescens Joseph, de quo ita Scriptura Gen. 39. a v. *Invenit Joseph gratiam coram Domino suo; & ministrabat ei, a quo præpositus omnibus, gubernabat creditam sibi domum, & universa, quæ ei tradita fuerant. Benedixitque Dominus domui Ægypti propter Joseph, & multiplicavit tam in ædibus, quam in agris cunctam ejus substantiam.* Talis manus oculata, & industria, erant ex decem servis, illi duo servi, quibus, ut refert S. Lucas 19. Homo quidam nobilis abiturus in regionem longinquam, accipere sibi regnum, & reverti, singulis dedit unam mnam, hoc est: unam libram auri, vel argenti, vel si mna hebraica fuit, duas, & ait ad illos: *negotiamini dum venio, & cum rediret accepto regno, jussit vocari ser-*

vos, quibus dedit pecuniam, ut sciret, quantum quisque negotiatus esset; venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit, & ait illi Dominus: Euge serve bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates. Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas, & huic ait: & tu esto super quinque civitates. En, duos tantum ex decem servis bonos, fideles, & industrios! Tertius enim venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario (sudarium vocat strophium, quo numquam sudorem absterferat) timui enim te, quia homo austerus es; tollis, quod non posuisti, & metis, quod non seminasti; dicit ei Dominus: de ore tuo te iudico serve nequam, sciebas, quod homo austerus sum, &c. &c. quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens utique cum usuris exegissem illam. Si hunc tertium servum otiosum, qui capitale Domini sui servavit quidem integrum, sed sine usuris infructuosum, servum nequam appellat Dominus: quo titulo compellaverit reliquos septem, de quibus tacet Evangelista, forte ideo, quod hi ipsum etiam capitale dissipaverint? Sane D. Matth. de illo servo tertio, servante pecuniam sui Domini otiosam, refert cap. 25. quod illum Dominus non tantum vocaverit servum *malum*, & *pigrum*. v. 26. sed insuper dixerit v. 30. *servum inutilem ejicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium*. Si tanta poena infligitur pigro servo, pro lucro cessante, quanta servo malevolo, & villico iniquitatis, bona Domini sui dissipanti, debetur pro damno emergente! Pro amplificatione hujus argumenti adduci præterea possunt, quæ habentur Matth. 24. de servo *vigilante*: item ea, quæ habentur Lucæ 17. de servo *arante*.

§. V.

EX JURE CANONICO.

Est in III. Decretalium tit. 48. de Eccles. ædif. vel reparandis, qui congrue tractari potest tum in dedicatione cujusvis Ecclesiæ, tum hac Dominica ex occasione illius laudis, quam Centurioni dederunt Senio-

Seniores Judæorum, ad Christum pro impetranda ferve sanitate ablegati, dicentes: *Dignus est, ut hoc illi præstes, diligit enim nostram gentem, & Synagogam ipse ædificavit nobis.* Lucæ 7. v. 5. Si homo gentilis in structuram Synagogæ Judaicæ liberales subministravit sumptus, quanto magis decet fideles, sumptibus suis ædificare, & restaurare Ecclesias Christianis? urgebo rem pluribus tum exemplis, tum argumentis.

Sumptus, quos in primam templi Jerosolymitani structuram, partim & quidem a potiori David, partim Principes populi, & Officiales regii contulerunt, essent prorsus incredibiles; nisi eos sacra Scriptura recenseret, in 1. Paralipomenon, ubi cap. 22. v. 14. David ita alloquitur filium Salomonem: *Ecce ego in paupertate mea præparavi impensas domus Domini: auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum; æris vero, & ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine; ligna, & lapides præparavi ad universa impendia, & ad hanc summam adjiciens augmentum cap. 20. v. 3. ita loquitur: Super hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo, aurum & argentum, do in templum Dei mei, exceptis his, quæ præparavi in ædem sanctam, tria millia talenta auri de auro Ophir, & septem millia talentorum argenti probatissimi.* Postmodum autem Principes familiarum, & Procures Tribuum Israel, nec non Officiales, & summi Ministri regii, a Davide persuasi, dederunt in opera domus Dei auri talenta 5000. & argenti talentorum 10000. & æris talenta 18000. ferri quoque 100000. talentorum. Quanti sumptus! o si Principes, populique Christiani, totidem saltem nummos, quot David cum suis Proceribus auri, argenti que centenarios, contribuerent in templorum ædificia.

Transeo (omissis aliis immensis sumptibus, qui tum in restaurationem ejusdem templi Salomonei a Chaldæis postea destructi, tum in templum Heliopolitanum, aliaque Judæorum facti sunt) ex veteri ad novum testamentum, & quæro: quis citra invidiam Davidis, Salomonis, Cyri, Darii, Artaxerxis, &

Machabæi, ad calculum revocabit sumptus, quos Constantinus Magnus in solas Romanas expendit Ecclesias? in Lateranensem aſſe Basilicam, in monte Coelio exſtructam: in alteram S. Petri in Vaticano: & tertiam D. Pauli in via Oſtienſi; aliasque Romæ, partim ſumptu, partim exemplo, & hortatu Conſtantini erectas, in tanto numero, ut Andreas Fulinus lib. de antiq. Rom. ſcribat; tempore Conſtantini Romæ erecta fuiſſe plusquam 3000. templorum. Piſiſſimum filium æmulata, S. Mater Helena ampliſſimum in Calvariæ monte conſtruxit templum ea magnificentia, ut teſte Nicephoro, lib. 8. hiſt. Eccleſ. cap. 28. nulli prorſus, quæcumque aut pulchritudine, aut magnitudine eximia ſunt, cederet; cui idcirco nomen novæ Jeruſalem inditum fuit, quaſi templi Jeruſolymitani. Taceo alias ab Helena ſuntuoſiſſime erectas Eccleſias, nempe unam in Bethlehem ad præſepe Chriſti: alteram in monte Olivarum: tertiam in villa Gethſemani: quartam in loco, ubi Angelus Chriſtum natum annuntiavit paſtoribus: quintam haud procul inde S. Joſepho: ſextam in Bethania S. Lazaro dedicatam: & inde ad Jordanem progreſſa ſeptimam ædificavit circa ſpeluncam, quam olim S. Joannes Baptiſta inhabitarat. Conſtantinum Juſtinianus Imperator, Helenam Theodora Juſtiniani uxor imitati ſunt. Juſtinianus enim teſte Cedreno, & Conſtantino Manafſe in Annali: omnia bona, quæ ante Imperium poſſederat, Eccleſiis donavit; ipſum quoque palatium ſuum convertit in Eccleſiam, & prope innumeras Virgini Deiparæ excitavit Baſilicas; ſed has omnes ſuperavit templum Sophiæ, ſeu Sapientiæ incarnatæ, quod ipſe incredibili ſumptu anno 557. Conſtantinopoli ædificavit; & in ejus fabricam per ſeptennium, quidquid toto orbe pretioſum, & rarum de lapidibus, columnis, auro, & argento inveniri poterat, conquiſivit; inſuper ſpeciali authentica ſtatuit, ut in eo templo conſtanter deſervirent, & annuis proventibus liberaliſſime alerentur Presbyteri 60. Diaconi 100. Subdiaconi 90. Lectores 110. Cantores 25. Oſtiarii 100. Theodora vero iisdem cum marito addicta ſtudiis, ſanctis in-

carnatæ

carnatæ Sapientiæ Discipulis, templum condidit tantæ magnificentiæ, ut templum Sophiæ Solem, istud vero Lunam, utrumque nuncupent historici Cælum terrestre. Sic isti olim pro Dei, & Sanctorum honore, incredibili prope liberalitate, & magnificentia Ecclesias fundabant, fundatas exstruebant, exstructas conservabant, collapsas restaurabant! sed frigidus hocce, & Saturnino sæculo Christiani, si in templum, ejusque ornatum, juxta Sacrorum Canonum præscriptum pauxillum quid conferre debeant, paupertatem prætendunt, accusant egestatem. Non sic David, qui etiam *in paupertate sua* præparavit impensas pro domo Dei; non sic persuasus a Davide populus, de quo loquitur ita ipse David 1. Paral. cap. 29. v. 16. & 17. *Domine Deus noster, omnis copia hæc, quam paravimus, ut ædificaretur Domus Nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia; scio Deus meus, quod probes corda, & simplicitatem diligas; unde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli universa hæc, & populum tuum, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.*

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Elifæus Propheta Naaman purpuratum Syrum mundavit a lepra consilio: 4. Reg. 5. Christus prophetarum Rex leprosum sanat tactu & imperio. Matth. 8.

DOMINICA IV. POST EPIPHAN.

EVANGELIUM: *Ascendente Jesu in naviculam, &c.* Matthæi 8. a v. 23. usque ad 28. Eandem historiam recenset Marcus cap. 4. a v. 36. & Lucas cap. 8. a v. 23.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Dum Christus anno ætatis suæ 32., prædicationis autem secundo sub initium Martii, circa Caphar-

pharnaum Galilææ superioris emporium prædicaret, & nimiam turbarum undique ad se concurrentium multitudinem tantisper declinare vellet, *naviculum cum Discipulis* conscendit in mari Galilææ, transfretaturus in regionem Gerasenorum. Inter navigandum autem *obdormivit non necessitate, sed voluntate*, ut inquit S. Augustinus Serm. 3. inter 17. ita vero dormiebat corpore, ut vigilaret non solum Deitate, sed etiam humana mente, in quantum intellectus ejus per scientiam infusam illustratus, independentem a sensibus, & phantasmatibus intelligebat, ut cum D. Thom. p. 3. q. 11. art. 2. docent Theologi. Hinc eleganter dixit Chrysost. hom. 13. *Dormit in somnum, qui populum suum vigilia æterna custodit.*

Christo dormiente, exorta est in mari procellosa tempestas, tam vehemens, ut navicula juxta D. Matth. *operiretur*, juxta D. Marcum *impleretur fluctibus*. Hinc navigantes juxta D. Lucam *periclitabantur*. Comitabantur hanc Christi naviculam plures aliæ, dicente Marco v. 36. *Et alie erant cum illo*. Sed has Venerabilis Beda, & Strabus, seu glossa, (nam Strabus Monachus Fuldensis, ex scriptis Rabani sui Magistri compilavit anno 840. glossam ordinariam) opinantur, aut nullo modo, aut saltem non tam periculose a procellis fuisse jactatas, sicut jactabatur navicula Christi; rationem dat Beda ex D. Ambrosio, quod in navicula Christi simul navigaret Judas Iscariotes.

Tanto Naufragii periculo perculsi Discipuli, *accesserunt Christum, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus*. Matth. 8. v. 25. Marcus habet: *Magister: non ad te pertinet, quia perimus?* Lucas: *Præceptor, perimus!* nempe aliqui ex Discipulis, dixerunt verba a Matthæo, alii a Marco, alii a Luca relata. Sed Evangelistæ singuli, contenti fuerunt singula referre, eo, quod omnia eundem habeant sensum.

Excitatus a somno Dominus, dixit eis: *Quid timidi estis, modicæ fidei?* Matth. v. 26. Marcus habet: *Quid timidi estis, necdum habetis fidem?* Lucas: *Ubi est fides vestra?* D. August. lib. 2. de Con. Evang. opinatur

natur: omnia hæc verba dicta fuisse a Christo, ut per repetitionem ejusdem sententiæ aliis & aliis verbis prolatae, exaggeratius reprehenderet timorem, & modicam fidem discipulorum; licet singuli Evangelistæ non referant omnia Christi verba, contenti referre singula, utpote synonyma.

Post hanc reprehensionem exurgens imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna, Matth. 26. Marcus habet: *Comminatus est ventis, & dixit mari: tace, obmutesce.* Proinde Marcus formalia Christi verba; Matthæus autem solum sensum, & efficaciam Christi verborum recenset. Idem dicendum de Luca, qui sedationem hujus tempestatis ita describit: *Surgens, increpavit ventum, & tempestatem aquæ, & cessavit, & facta est tranquillitas.* Recte autem observat Albertus Magnus, Christum prius imperasse ventis, quam mari, eo, quod causa turbati maris fuerit ventus; qui autem vult effectum tollere, debet prius ejus causam auferre.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur Matthæus contradicere tum Lucæ, tum Geographiæ, dum dicit: hanc tempestatem factam in mari Galilææ, cum Lucas dicat, eam contigisse in stagno, & partim ex Geographia, partim ex Josephi lib. 3. Belli Jud. cap. 18. constet: illam aquarum prope Capharnaum collectionem, esse tantum stagnum, seu lacum aquarum dulcium, in longitudine leucas tres, in latitudine non plene duas continentem; cujus medium interfecat, & perluit fluvius Jordanis.

CONCORDIA.

Respondeo: in phrasi Hebraica (quam etiam imitantur idiomata nostratia) omnem notabilem aquarum congregationem, vocari mare, & idcirco Matthæus hoc nomine expressit illam aquarum congregationem, Capharnaum adsitam, quo eodem nomine, eam significabat etiam Luc. v. 25. *Quis putas*

hic est, quia & ventis, & mari imperat? licet prius v. 23. eam vocaverit stagnum. Habuit nempe illa aquarum congregatio varia nomina: dicebant enim *mare Galilææ* a provincia, in qua jacebat; *mare Tyberiadis*, a præclarissima urbe, quam in honorem Tyberii Cæsaris exstruxit Herodes in tribu Zabulon, prope litus hujus stagni; dicebatur *stagnum Genesareth*, ab alia præclara urbe, quæ est prope Capharnaum, & Bethsaidam in tribu Nephtali.

ANTILOGIA II.

Videtur etiam Christus suo facto contradixisse suo verbo: nam paulo prius, quam naviculam conscendisset, cuidam Scribæ, seu Legis perito ipsum sequi volenti dixit: *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Matthæi 8. mox autem ingressus naviculam -- *Erat ipse in puppi, super cervical dormiens,* Marci 4. v. 38. ac proinde ipso facto ostendit, habere se, ubi caput reclinet.

CONCORDIA.

Respondeo: Christum illi suo Candidato per dicta verba exposuisse rigorem paupertatis Evangelicæ, quam tum Christus, tum Discipuli ejus professi sunt, & profiteri debuisset ille Doctor, si Christo sincere, ut discipulus adhærere voluisset. Sensus igitur illorum Christi verborum est: mea, & meorum discipulorum paupertas est tanta, ut singuli in particulari nihil possideamus, quoad dominium proprietatis, licet quoad usum habeamus ea, quæ necessaria sunt ad vitæ sustentationem, quorum etiam dominium in communi habere possumus; proinde illis verbis: *vulpes foveas habent*, non contradixit, per factum, quo dormiebat super cervical; quia hujus cervicalis solum usum, non dominium habuit Christus; proinde vel pertinebat ad totum Collegium Christi, vel ad aliquem nautam. Theophylactus, & Euthymius putavit, fuisse quoddam scabellum ligneum: Barradius autem ex radice Græca collegit, fuisse pulvillum plumis, aut villis fartum.

§. III.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Jonas, & Jesus. Jonas figura, Jesus figuratum; in navi Jonas, in navi etiam Jesus; in tempestate Jonas, in tempestate etiam Jesus. Navigat ex Joppen Tharſis Jonas; & ecce *Dominus miſit ventum magnum in mare, & facta eſt tempeſtas magna, & navis periclitabatur conteri.* Jonæ cap. i. v. 4. Navigat a littore Capharnaenſi in Regionem Geraſenorum Jesus, & ecce *motus magnus factus eſt in mari, ita, ut navicula operiretur fluctibus.* Matth. cap. cit. v. 24. Sæviente tempestate in mari Joppæo, *Jonas deſcendens ad interiora navis dormiebat ſopore gravi,* Jonæ i. v. 5. Sæviente tempestate in mari Galilæo, dormiebat etiam Jesus; dormientem Jonam excitat gubernator navis, dicens: *Quid tu ſopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, ut non pereamus.* Jonæ i. v. 6. Sed & dormientem Jeſum excitant diſcipuli, dicentes: *Domine, ſalva nos, perimus!* Hucusque ſexies concordant figura, & figuratum, ſed diſcordant deinceps. Surrexit excitatus a nauclero Jonas, ſed tempeſtatem ſedare non potuit, niſi vitæ ſuæ diſpendio. *Tollite me* (inquiēbat v. 12.) *& mittite in mare, & ceſſabit mare a vobis; ſcio enim, quoniam propter me tempeſtas hæc grandis venit ſuper vos.* Et ſubdit S. Hiſtoria v. 15. *Et tulerunt Jonam, & miſerunt eum in mare: & ſtetit mare a furore ſuo.* At Jesus tempeſtatem ſedavit ſolo imperio: *Imperavit ventis, & mari, & facta eſt tranquillitas magna.* Ejectum de navi Jonam abſorbet grandis cetus, & e ventre ceti ita ejulat Jonas cap. 2. v. 6. *Circumderunt me aquæ uſque ad animam: abyſſus vallavit me, pelagus operuit caput meum!* Jeſum autem nec madefecit aqua; tempeſtas illa horrida, procella illa ventorum impetu commota, non demerſit naviculam, ſed agitavit tantum velut cunas, ut dormienti Chriſto placidum conciliaret ſomnum.

Cur ita? aſſigno unicam in ſenſu tropologico cauſam, ex gloſſa ordinaria: Jesus durante tempeſtate dormiebat in puppi ſuper cervical. Puppis

cruce, cervical *patientiam*, Venerabili Bedæ significat. Dormiebat igitur Jesus in cervicali *patientia*, & ideo dormiebat placide, ac secure; Jonas autem dormiebat in carina navis *super pulvinar diaboli*; quia ex amore otii (quod pulvinar diaboli communi phrasi appellatur) & ex impatientia laborum, ærumnarum, & tribulationum, noluit ad vocem mandantis Dei proficisci in Niniven, civitatem grandem, ad prædicandam inibi poenitentiam; sed fugiens a facie Domini, descendit in Joppen, & perfoluto naulo descendit in inferiora navis, ibique dormiebat sopore sopitus gravi super pulvinar otii, seu diaboli. Decerpamus hinc utile pro moribus documentum: mundus mare est, vita nostra in hoc mundo navis est, & navigatio per marinos mundi fluctus tendens ad portum æternitatis, venti procellam, & tempestatem excitantes sunt adversitates, calamitates, tribulationes, & ærumnæ hujus sæculi: sicut enim quatuor sunt venti generales; ita quatuor sunt universalia miseriarum, & tribulationum genera, juxta totidem genera bonorum: nempe *Fortunæ, Famæ, Corporis, & Animæ*. In bonis *fortunæ* tribulamur per egestatem, & paupertatem: in bonis *famæ*, per infamiam, & calumniam: in bonis *corporis* per morbos, & mortem, in bonis *animæ* per tentationes diaboli, desolationem spiritus, ignorantiam intellectus, &c. Hinc D. Joannes Apocal. 7. v. 1. vidit quatuor Angelos, ad quatuor terræ angulos, tenentes quatuor ventos, ne nocerent hominibus; id est: quatuor origines, & causas omnium afflictionum, quæ hominibus accidere possunt in quadruplici bono hujus vitæ; quod ipsum significat illud propheticum Christi apud Marcum 13. v. 27. effatum: *Tunc* (in die Judicii) *Filius hominis mittet Angelos suos, & congregabunt electos suos a quatuor ventis*, id est: ex quadruplici generatione tribulationum; quia nemo ex adultis est electus, nisi tribulatus; siquidem de electis dictum est: *Hi sunt, qui venerunt ex tribulatione magna, & laverunt stolas suas in sanguine Agni, ideo sunt ante thronum Dei, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eo-*

eorum. Mundus ergo iste mare est; vita nostra in hoc mundo navigatio est; venti, & tempestates sunt vitæ hujus miseriæ, & calamitates; ut igitur in hac tempestuosa navigatione dormiamus secure, oportet dormire, non cum Jona super pulvinari diaboli, & impatientiæ, sed cum Christo super cervicali patientiæ. Proinde pro quæta inter tribulationum tempestates navigatione, ut portum felicitis æternitatis attingamus secure, conficiamus nobis cervical patientiæ. *Per multas enim tribulationes, teste Apost. oportet nos intrare in regnum Dei; nempe regnum cœlorum, est regnum afflictorum, contemptorum, ac tribulorum,* ut dicere solebat illuminatissimus in Spir. P. Balthasar Alvarez vitæ cap. 40. §. 1. Inde ad illud non perveniunt, nisi prius mundi tempestatibus tribulationum exagitati. Ratio est: quia Deus, *quos prædestinavit, voluit conformes fieri imaginis filii sui,* ut dicitur ad Rom. 8. Nemo proinde prædestinatus salvabitur, nisi expressam in se habuerit imaginem Crucifixi. Non vult Deus, suos electos tantum esse imagines illius pictas in superficie, sed vult esse pressas, & expressas, in prælo crucis, juxta exemplar Christi crucifixi sculptum Hierosolymis. Et hoc exemplar imprimendum est non in chartis, sed in membrana, in pelle nostra; ut omnes electi sint imagines membranæ; quo magis autem premitur membrana, eo elegantius in membrana exprimitur imago ectypa Crucifixi. Ergo patientia omnibus electis est necessaria, omnibus necessarium est cervical patientiæ, ne inter ventos tribulationum naufragium patiantur cum Jona.

Rursus veritas divinæ fidei est: neminem salvandum, nisi pie vixerit in Christo Jesu; atque altera fidei Divinæ veritas est: *Omnes, qui pie volunt vivere, in Christo Jesu, persecutionem patientur.* 2da ad Tim. c. 3. 12. Ergo nemo est salvandus, nisi persecutionem patiatur. Ergo omnibus electis necessaria est patientia. *Minus pie vivis, si minus persecutionem pateris,* sententia est Gregorii Magni in moral. lib. 3. cap. 4. Hic nempe est Curix stylus, ut, quo quis innocentior, eo sit in hoc mundo afflictior,

Etior. Est quispiam in familia Adami innocens Abel? occiditur. Genes. 4. Est quispiam in aula Putipharis castus Joseph? in carcerem mittitur. Genes. 39. Est quispiam in Samaria honorem Dei zelans Elias? pellitur in exilium, 3. Reg. 19. Est quispiam in Darii palatio pius Daniel? damnatur ad leones. Dan. 6. Est quispiam in terra Hus, Deum timens Job? ulcere percutitur a diabolo, Job. 2. Est quispiam mansuetus David, vir secundum cor Dei? maledicatur a Semei, ad mortem quæritur a proprio filio Absalone. 2. Reg. 15. Est quispiam integer vitæ, scelestisque purus Baptista? decollatur ab Herode, Matth. 14. Notissima est, utpote pro pulpitis toties decantata, illa Magni Gregorii lib. 9. epist. 39. sententia: *Ego Abelem non suspicio, qui Cainum non habuerit adversantem; nec ego Ismaelum dixero, cui non adversatur Ismael; nec Jacobum venerabor, quem Esau non persequitur; nec Josephum æstimo, cui fratres non invident, &c.* Sed audiamus tantisper choralem musicam: in primo choro intonat David Psal. 33. v. 20. *Multæ tribulationes justorum*; cui ex altero choro per antithesin respondet Jeremias, intonans cap. 12. v. 1. *Via autem impiorum prosperatur, & bene est iis, qui prævaricantur, & inique agunt.* Hos bonos musicos suo tono concionatorio ita exemplificat D. Chrysost. homil. de patientia: *Joannes Baptista in vinculis gemit, Herodes in convivio ridet; pauper Lazarus fame angustiat, dives Epulo quotidie splendide epulatur; Petrus in catena ferrea, Nero in torque aurea; Paulus ad gladium, scelestus Tyrannus stat ad sceptrum!* Concludit tamen Princeps Apostolorum, & hanc tam disparis piorum, & impiorum in hoc mundo conditionis assignat rationem 2. Petri cap. 2. v. 9. *Novit Dominus pios de tribulatione eripere, iniquos vero in diem Judicii reservare cruciandos.* Domini mei! si angustiat, si afflicti, si tribulati estis; tribulatio vestra fructum vobis grandem afferet in patientia: novit enim Dominus de tribulatione pios eripere ad gloriam. Sicut furens turbo corroboret arbores: aut ventus triticum repurgat a paleis: aut ignis aurum excoquit, & depurat a scoria; sic tribula-

bulatio animam iusti purificat a defectibus, & inflammatur charitate; nec alio pabulo fovetur melius ignis divini amoris, quam ligno crucis. *Omne gaudium* (ita Christianos per Catholicam suam Philosophiam exhortatur Apost. Jacob. c. i. v. 2.) *Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis, scientes, quod probatio fidei vestræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet,* scientes, quod non sint condignæ passionēs huius temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in vobis. Nolite impiis invidere prosperitatem, & vana fortunæ blandimenta; novit enim Deus impios in diem Iudicii reservare cruciandos. Vitulus paulo post ducendus ad macellum fovetur, lactatur, saginatur; servandus autem in vita, aratro jungitur, sub jugum mittitur, flagellis cæditur; nempe iugo premuntur, flagellis cæduntur, pane arcto, & aqua brevi sustentantur, quos ad vitam æternam divina prædestinavit misericordia; illos vero in hac vita pinguior saginat sæpenumero fortuna, quos ad inferni macella divina præscivit iustitia. Ergo necessarium est pati, aut in tempore, aut in æternitate; non enim transitur a deliciis ad delicias, sed a suppliciis ad delicias, a deliciis ad supplicia. Hinc illud Apoc. *Quantum in deliciis fuit, tantum date ei tormentorum.* Perpetua in hoc mundo infelicitas, est certum frequenter signum, & pignus æternæ felicitatis; qui vivit absque cruce, non est discipulus ejus, qui pro nobis mortuus est in cruce; qui non bajulat crucem cum Jesu, neque regnabit cum Jesu. Ut coelo potiatur homo, patiatur, oportet. *Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* Lucæ 24. v. 26. despera sine tribulatione in gloriam intrare alienam?

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA
POLEMICA.

Per navim hodiernam, tempestuosis jactatam fluctibus, communiter PP. & Scripturistæ in sensu tropologico intelligunt *Ecclesiam, & Fidem Christi*: quam
Ty-

Tyranni impia sua crudelitate, Hæretici autem suorum dogmatum falsitate, velut *spumosis fluctibus*, ut loquitur Chrysologus Serm. 21. fluctuare quidem faciunt, submergere tamen non possunt; quia usque ad consummationem sæculi sibi præsentem habet illum, qui verbo suo tranquillare & vult, & potest tempestates. Recolamus breviter nonnullas ejusmodi procellas, partim a Gentilibus, partim ab Hæreticis excitatas.

Sub Gentilibus Romanorum Imperatoribus tot erant solennes Ecclesiæ persecutiones, quot Apostoli, nempe duodecim.

Prima fuit sub Domitio Nerone, sexto Romanorum Imperatore, qui præter Principes Apostolorum Petrum, & Paulum, multa Christianorum millia peremit, & quidem teste Tacito lib. 15. exquisitissimis tormentis; ita, ut aliquos ferarum pellibus infutos, canibus dilacerandos objecerit: alios crucibus affixerit: alios igne combusserit; sed exurgens velut a somno Christus, imperavit mari, & ventis, & facta est tranquillitas magna sub quinque sequentibus Imperatoribus, Galba, Ottone, Vitellio, Vespasiano, & Tito.

Secunda excitata fuit per Domitianum, duodecimum Romanorum Imperatorem; qui, præter innumeros alios martyrio affectos, S. Joannem Evangelistam, in ferventis olei dolium conjecit, & ab hoc supplicio illæsum, relegavit in Pathmon insulam; sed rursus tempestatem hanc sedavit Christus, sub Domitiani successore, Nerva.

Tertiam excitavit Trajanus, decimus quartus Romanorum Imperator, qui S. Clementem Papam cum plurimis aliis Christianis relegavit in Pontum, S. Simeonem Cleophæ filium, centesimum, & vigesimum annum agentem in crucem egit: S. Ignatium, Antiochiæ Episcopum leonibus objecit: Onesimum, S. Pauli discipulum, Ephesiorum Episcopum lapidibus obruit: decem millia Christianorum, in exercitu suo militantium, post armilustrium relegavit in Americam, donec tandem, cum Tiberianus, ejus in Palæstina Præses scripsisset: se non amplius

plus sufficere Christianis occidendis, qui ultro martyria appeterent, hunc & reliquos omnes Præfectos iussisset, a persecutione desistere.

Quartam concitavit Hadrianus, decimusquintus Romanorum Imperator, qui lege sanxit: ut ad Christianum supplicio afficiendum, nulla iudicii forma servata, sufficeret, a quocunque delatum esse. Sub eo præter alios S. Dionysius Areopagita capite plexus: S. Eustachius cum uxore, & filiis ignito bovi æneo inclusus est; sed mortuo Hadriano tranquillavit iterum tempestatem Christus sub Imperatore Antonio Pio per annos viginti quatuor.

Quinta fuit sub Marco Aurelio Antonino Vero, decimoseptimo Romanorum Imperatore, sub quo inter plurimos alios passus est S. Polycarpus, D. Joannis Evangelistæ discipulus, Smyrnæ Episcopus: S. Justinus M. S. Felicitas cum septem filiis: S. Gervasius, & Prothasius. Tandem dum contra Marcomannos pugnans, per preces Christianorum suo exercitui, aquis destituto, pluviam, & postmodum victoriam obtinuisset, persecutionem inhibuit, atque ita navis Ecclesiæ tranquilla usa est navigatione usque ad tempestatem

Sextam, quam ex levissima occasione concitavit Septimius Severus, vigesimus primus Romanorum Imperator: cum enim ex Galliis victor triumphabundus ingrederetur, & miles quidam Christianus coronam, ob Christi spinis coronati reverentiam, non in capite, sed manu gestaret; militem in vincula mox conjecit, & tandem contra omnes Christianos orsus est persecutionem, ut multi (teste Eusebio lib. 6.) adventum Antichristi suspicarentur. Passi tunc inter alios sunt: Victor Papa, Leonides Origenis Parens, Irenæus, Perpetua, & Felicitas, &c. Sed his cædibus magis augebatur Christianorum numerus, prout Tertullianus tunc temporis existens testatur in Apologetico cap. ult. his verbis alloquens Gentiles: *Plures efficimur, quoties a vobis metimur; sanguis Martyrum, est semen Christianorum.* Post mortem Severi tranquillitate rursum per annos viginti tres Ecclesia usa est, præsertim sub Ale-

Alexandro Imperatore, nisi quod illius Juris-Consulti, præsertim Vespasianus, Christianis infensi, aliquibus dolose necem intulerint, inter quos erat S. Cæcilia cum Sponso suo Valeriano, & fratre ejus Tiburtio.

Septimam excitavit Maximinus, vigesimus sextus Romanorum Imperator, ex odio contra familiam Alexandri, sui antecessoris; in qua plurimi erant Christiani, quos omnes una cum Pontiano Romano Antistite martyrio affecit. Hac tempestate post triennium sedata, duravit rursus tranquillitas per annos duodecim, sub Imperatoribus Gordiano, & Philippo, qui primus erat Imperator Christianus.

Octavam movit Decius, trigessimus secundus Romanorum Imperator, longe sævissimam: in qua plurimi tormentorum foeditate, gravitate, & diuturnitate a Christo defecerunt. Sane Origenes (teste Epiphanio hæresi 64.) prius martyrii cupidissimus, cum in abusum sui corporis, nisi fidem defere-ret, submissum a Decio Æthiopem vidisset, Diis sacrificare maluit, quam illud corporis opprobrium pati. In hac persecutione præter alios martyrio coronatus est Fabianus Papa, & reliquus Clerus Romanus, partim peremptus, partim fuga ita dispersus, ut per integrum annum alius Papa eligi non potuerit. Multi alii Sancti, persecutionem declinaturi, in solitudinem se receperunt; inter quos erat S. Gregorius Thaumaturgus, S. Paulus primus Eremita, septem SS. Fratres dormientes, sic dicti: quod in antro, ad quod se receperant; a persecutoribus deprehensi, & conclusi, ibidem obdormiverint in Domino. Sed cum secundo Imperii sui anno Decius contra Gottomos infeliciter prælians, & in gurgitem palustrem desperate equum impellens, submersus periisset, rediit Ecclesiæ tranquillitas, sub Imperatoribus Gallo, & Volusiano; & tunc lapsi glomeratim revertebantur ad fidem, ut scribit oculatus testis D. Cyprianus de lapsis.

Nonam exorsus est Valerianus, trigessimus sextus Romanorum Imperator, quem sub initia Imperii Christianis affectissimum, Ægyptius quidam Doctor,

ctor, & Magorum Princeps, contra Ecclesiam concitavit, ut testatur Eusebius lib. 7. cap. 9. In ea persecutione, præter alios, passi sunt D. Cyprianus, & 300 illi Martyres, qui *massa candida* vocantur, eo, quod in succensam fornacem calcariam conjici maluerint, quam Jovi thus incendere; & rursus tranquillavit tempestatem Christus sub Imperatoribus Gallieno, & Claudio.

Decimam suscitavit Aurelianus, trigessimus nonus Romanorum Imperator, sub quo inter plurimos alios, martyrio coronatus est Felix Papa, & Agapytus annorum quindecim, puer Prænестinus, exquisitissimis tormentis affectus; sed cum successor ejus Tacitus Imperator, persecutionem per omnes Provincias cessare jussisset, facta est in Ecclesia per multos annos tranquillitas magna; donec omnium acerbissimam, eamque ordine

Undecimam concitasset infernus per Imperatores Diocletianum, & Maximianum Herculeum; eamque per multos annos continuasset; in Occidente quidem per Galerium, & per Maxentium: in Oriente vero per Maximinum, & Licinium; de qua persecutione ita Severus lib. 2. *Hac tempestate universus fere orbis sacro Martyrum cruore infectus est; quippe certatim ruebatur in gloriosa certamina; multo avidius tunc quærebantur martyria, quam nunc Episcopatus ambiantur. Nullis unquam bellis mundus magis exhaustus est, neque majore unquam triumpho vicit, quam cum tot annorum stragibus vinci non potuit.* In hac persecutione præter innumeros alios passi sunt S. Sebastianus, Cosmas, & Damianus, Cajus Papa, Mauritius, cum legione Thebæa, Romanus, Marcellinus Papa, Januarius, Vincentius, Agnes, Catharina, Blasius, &c. donec tandem Constantinus Magnus, anno Imperii sui septimo, hisce sex Persecutoribus exterminatis, tranquillitatem Ecclesiæ restituisset, Crucis trophæo media in urbe Romana erecto.

Duodecimam, & ultimam movit Julianus Apostata, qui ex Christiano, & Clerico, sub ipsa Imperii auspiciis ad gentilismum deflectens, Diis sacri-

cavit, Christianos primum exactiōibus atterere, deinde vi, ac dolo seducere conatus est. Judæis impense favens, ex puro odio Christianorum, iisque Jerosolymam restituere, & templum Salomonis restaurare coepit; sed opus divinitus impeditum est.

Tandem cum Persis prælians sagitta cœlo lapsa confixus, dum collectum ex vulnere sanguinem furibunda manu contra cœlum spargeret, spiritum tartareum exhalavit cum hac blasphema voce: *Vicisti Galilee!* atque ab eo tempore navis Ecclesiæ, a Gentili Romanorum Imperatorum tempestate mansit immunis; licet etiamnum a Paganis, & Turcis infestetur, sed incassum; quod sequenti disticho ad Mahometen II. Turcarum Imperatorem misso expressit Pius II. Rom. Pontifex:

Niteris incassum Petri submergere navim;

Fluctuat; at nunquam mergitur illa ratis.

Et quomodo mergetur, plena illo Spiritu Dei, qui ferebatur super aquas? Genes. i. v. 3. & figurata per Arcam Noe, quæ super aquas diluvii secure natabat? Genes. 7. Porro sicut mergi non potuit in sanguine Martyrum, per tyrannidem effuso, ita nec everti potest a ventis falsorum dogmatum per ora Hæresiarcharum, usque ad præsens sæculum continue sævientibus.

Sic frustra in Petri navim, currente primo Christianæ fidei sæculo, sævierunt Simon Magus, omnium Hæreticorum (teste Irenæo) Pater, Ebion, Cerinthus, Nicolaus Diaconus, cum aliis octo diversarum sectarum Authoribus.

Frustra secundo sæculo, Origenes, Novatus, Porphyrius, Sabellius, Paulus Samosatenus, Manes, &c. & alii 25. Frustra quarto, Arius, Donatus, Macedonius, Priscillianus, & alii 87. Frustra quinto sæculo, Crispinus, Pelagius, Nestorius, Eutyches, Dioscorus, & alii 40. Frustra denique, (ut alios brevitatis causa naviculæ Petri perturbatores prætermittamus) Frustra inquam decimo sexto sæculo: dum, quidquid fere errorum per alios prioribus sæculis Hæresiarchas conflatum fuit, id

Lu-

Lutherus sine lege, & ordine compilatum effutiit contra Romanam Ecclesiam. Ex qua tanta dogmatum confusione discipuli ejus in sectas prope innumerabiles divisi sunt, & etiamnum dividuntur. Frustra demum sæculo proxime elapso, suis afflare erroribus naviculam Petri conatæ sunt hæreses, cum perdurantes ex sæculo decimo sexto, tum aliæ decimo septimo sæculo excitatæ: nominatim Baismus, Jansenismus, Quesnellianismus, &c. Frustra, inquam, omnes isti infernales Emissarii per sæcula septemdecim hæretico suo spiritu evertere conati sunt Ecclesiam, quæ, ut dicitur Matth. 7. v. 25. *Est domus ædificata supra petram, & descendit pluvia; & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in illam domum, & non cecidit; fundata enim erat supra firmam petram;* Et rursus Matth. 16. v. 18. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.*

EX THEOLOGIA MORALI.

De Præcepto Spei.

Jactabantur grandi tempestate, & pene mergebantur in hodierna navi discipuli Christi. Cur? carebant *anchora spei*; hinc illa Christi evigilantis reprehensio: *Quid timidi estis, modicæ fidei?* Præclare D. Bernard. Serm. 7. super Psal. 90. *Media inter timorem, & præfidentiam spes est, in qua mens, & conscientia, quasi in molli strato suavissime requiescit, non est pax, neque requies, fluctuante inter spem, & metum conscientia: cum autem cæperit deficere timor, & perfici spes: nonne ejusmodi anima, singulariter in spe constituta poterit in pace in idipsum dormire, & requiescere, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Ad hanc spei anchoram nos omnes in hoc turbulento mundi æquore navigantes, sollicito hortatur Apostolus ad Hebræos 6. v. 18. hisce nervosis verbis: *Quia impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, & firmam.* Et sane hanc tutam, &

firmam spei anchoram, in omnibus suarum afflictionum, & ærumnarum fluctibus confidenter tenebant Sancti. Sic Tobias cœcitate afflictus, dum ab amicis impropereantibus his deridetur verbis: *Ubi est spes tua, pro qua eleemosynas faciebas?* Responderebat: *Nolite ita loqui, quia filii sanctorum sumus; & vitam illam expectamus, quam daturus est his, qui fidem (seu fiduciam) suam nunquam mutant ab eo;* nec ista spes Tobiae caruit bono eventu, restituti per Raphaelem visus. Sic casta Susanna, dum innocens accusaretur, & ad mortem condemnaretur, non dimisit hanc spei anchoram; sed ut Scriptura testatur, Daniel. 13. v. 35. *Flens suspexit cœlum; erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino;* nec sine effectu liberationis per Danielelem procuratæ. Sic Job, licet per dæmonem opibus, & prolibus omnibus spoliatus, ulcere pessimo per totum corpus percussus, ab uxore, & amicis derisus; anchoram tamen spei nec ex ore dimisit: *Etiam si occiderit me, in ipso sperabo, & ipse erit Salvator meus.* Job. 13. v. 15. nec spes ista caruit fructu; quia, ut habetur cap. ult. v. 12. *Dominus benedixit novissimis Job. magis, quam principio ejus, & facta sunt ei 14000 ovium, & 6000 camelorum, & 1000 juga boum, & 1000 asinæ, omnia videlicet duplicia, cum prius possessio ejus fuerit 7000 ovium, 3000 camelorum, 500 juga boum, & 500 asinæ, ut habetur cap. 1. v. 3.* Sic, ut innumeros alios præteream, David cum urso, & leone luctatus, a Saule ad necem sæpe destinatus, a Semei maledictis laceratus, a rebeli filio Absalon impugnatus, ab uxore Michol derisus, & quacumque alia tempestate jactatus, semper ad anchoram spei confugiens, identidem repetebat illum Psal. 90. v. 9. *Quoniam tu es Domine spes mea, & Psal. 70. v. 5. Domine spes mea, a juventute mea!* Quam Davidis in Deum, mox a juventute usque ad senium firmissime sperantis fiduciam, dum Serm. 9. in Psal. 90. expendit D. Bernardus, hanc practicam facit conclusionem: *Quidquid igitur agendum, quidquid declinandum, quidquid tolerandum, quidquid optandum mihi sit, tu es Domine spes*

spes mea! hæc una mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio expectationis meæ; prætendat alter meritum: sustinere jactet pondus diei, & æstus: jejunare bis in Sabbatho: non esse sicut cæteri hominum; mihi autem adhærere Deo, bonum est, ponere in Domino spem meam. Sperent in aliis alii: hic forte in scientia literarum, hic in astutia sæculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate confidat; ego propter te omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercorea, quoniam tu Domine es spes mea. Speret, qui vult, in incerto divitiarum, ego vero ne ipsa quidem victui necessaria ab alio, quam a te spero: tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor; si mihi præmia promittuntur; per te obtinenda sperabo. Si consurgant adversum me prælia: si sæviat mundus: si fremat malignus: si caro adversus spiritum concupiscat: in te sperabo. Fratres, hoc sapere, est ex fide vivere. Nec aliquis ex animi sententia dicere potest: quoniam tu es spes mea, nisi intus persuasum sit a spiritu, ut (quemadmodum monet Propheta Psal. 44.) jactet cogitatum suum in Domino, sciens, quia nutritus est ab illo, juxta illud quoque Petri 2. cap. 5. Omnem sollicitudinem vestram projicientes in Deum, ipsi enim cura est de vobis. Fratres, si hæc sapimus, ut quid cunctamur, abjicere omnino spes miseras, vanas, inutiles, seductorias, & huic uni tam solidæ, tam perfectæ, tam beatæ spei tota animi devotione, toto spiritus fervore inhærere? si quid illi impossibile, si quid vel difficile putas, quære, per me licet, alium, in quo speres. Hucusque Mellifluus. Quod si hæc ad concipiendam heroicam in Deum fiduciam nondum sufficiunt: expendamus ulterius ejusdem Psal. 90. v. 14. Quoniam in me speravit; liberabo eum. En divinam promissionem, & simul causam promissionis! Promissio est: liberabo eum, o quam liberalis, quam ampla, & universalis, utpote ad nullam particularem necessitatem restricta, sed indefinita ad omnem tribulationem extensa, est hæc promissio! Si fuerit in lacu leonum? liberabo eum de ore leonis, sicut Daniele. Si in fornace Babylonica, inter fumantes crepitantium flammarum globos? liberabo eum,

sicut tres pueros Sidrach, Misach, & Abdenago. Si fuerit catenis vinctus in carcere? *liberabo eum*, sicut Petrum. Denique si cum Paulo secunda ad Corinth. II. v. 26. fuerit in periculis latronum, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, &c. *liberabo eum*. Sed cur? audi causam promissionis: *Quoniam in me speravit*; non quia 40. diebus jejunavit, non quia flagellis dorfum cruentavit, non quia per eleemosynas marsupium emaciavit; non quia compositellam, aut Limina Apostolorum peregrinus visitavit; sed: *quoniam in me speravit*. Quid facilius, quam sperare? Ut speres; non opus est, movere pedes ad ambulandum, non digitos ad scribendum, non oculos ad legendum, non linguam ad loquendum. Spera: & sperando impetras omnia. *Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit*: promissio est a fidei, & omnipotente Deo facta Israelitis, Deut. II. v. 24. spes est pes. Gustemus adhuc semel favum Doctoris melliflui exponentis paulo ante citatum v. 10. Psal. 90. *Pes noster utique spes nostra est, quidquid calcaverit, & quocumque processerit spes nostra, obtinebit: si tamen in Deum tota figatur, ut firma sit, ut non titubet*: Quis timeat aspidem, aut basiliscum? quis leonis rugitum, aut draconis sibilum expavescat? *quoniam in te speravit, liberabo eum; liberatum autem, ne iterum egeat liberari, protegam: si tamen cognoverit Nomen meum; ne sibi tribuat, quod liberatus sit, sed Nomini meo det gloriam; protegam eum, quoniam cognovit Nomen meum; non novit Nomen ejus, qui illud assumit in vanum, qui dicit ei: Domine, Domine, & non facit, quæ dicit ipse; non novit Nomen ejus, qui eum non honorat ut Patrem, nec ut Dominum timet; non novit Nomen ejus, qui ad vanitatem, & insanias falsas convertitur. Beatus est vir, cujus est nomen Domini spes ejus, & non respexit in vanitates, & insanias falsas. Hoc Nomen cognoverat, qui dicebat: Non enim aliud est Nomen datum hominibus, in quo oporteat salvos fieri; nos quoque si novimus Nomen sanctum, quod invocatum est super nos, desiderandum utique nobis, ut semper sanctificetur in*

nobis, atque ita orandum juxta doctrinam Salvatoris: Pater noster, qui es in coelis, sanctificetur Nomen tuum. Hucusque Bernard. Deinceps autem concionator, qui amplificare voluerit sermonem, exponat septem petitiones contentas in *Pater noster*, ubi compendiose continentur omnia, quæ sperari, & peti possunt a Deo.

§. V.

EX JURE CANONICO.

Evangelium hodiernum dat occasionem tractandi capitulum tertium Tit. 13. lib. 5. Decretalium, ubi Conc. Lat. sub Alexandro III. celebratum excommunicat primo illos, qui Christianos propter negotiationem, vel aliam justam causam *navigantes*, capere, aut spoliare præsumunt.

Secundo: Illos, qui Christianos, naufragium passos, quibus secundum regulam charitatis auxilium potius præstare deberent, damnanda cupiditate spoliant. De his notandum est. *Primo*: Qui naufragos spoliant, ipso facto excommunicationem incurrunt; qui autem *navigantes*, extra casum naufragii, aut capiunt, aut spoliant, non sunt excommunicati ipso facto, sed excommunicandi per sententiam. *Secundo*: Eandem censuram incurrunt, qui spoliant navigantes, aut naufragium passos, in quocunque flumine: quia Concilium non restringit censuram ad solum mare, sed simpliciter loquitur de navigantibus, aut naufragium passis Christianis.

Tertio: Iniquæ sunt leges quorundam Principum, & Communitatum, quibus statuitur, ut bona naufragantium Fisco applicentur; cum jure non tantum Pontificio, sed etiam Cæsareo debeant naufragis restitui, prout diserte sanxit Constantinus Imperator Cod. de naufragis lib. 11. cap. 5. his verbis: *Si quando naufragio navis expulsa fuerit ad litus, ad Dominos pertineat, & Fiscus meus sese non interponat; quod enim jus habet Fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur?*

Quarto: In Bulla Coenæ, Numer. 3. excommunicantur omnes Piratæ, & latrunculi maritimi, &

omnes eorum fautores, receptores, & defensores, & n. 4. excommunicantur omnes, qui Christianorum quorumcumque tempestate jactatorum, aut naufragium passorum cujuscumque generis bona in cujuscumque maris regionibus, & littoribus inventa, furripuerint, aut ab aliis rapta receperint.

Porro hæc ultima excommunicatio non incurritur ab iis, qui bona naufragantium, non animo usurpandi, & in usum proprium convertendi, sed animo conservandi, & vero Domino restituendi acceperint; nec ab iis, qui acceperunt talia bona, quæ Dominus habuit pro derelictis, amissa omni spe recuperationis; tunc enim fiunt primi occupantis; nec ab iis, qui acceperunt tales res, quæ certo periissent, nisi quis ad eas recuperandas, & servandas periculo mortis se exposuisset. Nec denique ab his, qui tam modicum acceperint, quod non sufficeret ad culpam mortalem in genere furti. Videatur Pirrhing. lib. 5. t. 17. S. 1. §. 6.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Quæsumus Domine, ne pereamus, clamabant Jon. I. v. 14. qui hunc ipsum dormientem Prophetam vehebant, navitæ: &: *Domine salva nos, perimus!* clamabant itidem periclitantes in navi discipuli ad dormientem itidem Magistrum.

DOMIN. V. POST EPIPHANIAM.

EVANGELIUM: *De zizaniis*, Matth. 13. a v. 24. usque ad 30. inclusive.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Anno prædicationis suæ secundo, sub initium mensis Julii, Jesus egressus domo, quam Capharnai conductam habebat, exivit ad littus maris Galilææ: & propter nimium turbarum concursum, ascendens naviculam; ex hac velut ex cathedra turbas in litto-

re stantes erudiebat de regno coelorum per quatuor parabolas: feminantis, zizaniorum, sinapis, & fermenti; dimissis autem postmodum turbis, domum redux, alias tres in eundem finem parabolas, thesauri, margarittæ, & sagenæ, discipulis suis absente turba exposuit. Has tres ultimas parabolas continet Evangelium festale, partim virginum, partim viduarum; parabolam feminantis semen, cadens partim secus viam, partim in petram, partim in spinas, partim in terram bonam, proponit Evangelium Sexagesimæ. Parabolam sinapis, & fermenti, tractabit Evangelium sequentis Dominicæ post Epiphaniam sextæ. Parabolam zizaniorum sibi vendicat hodiernum. Cum autem præsens zizaniorum parabola juxta ordinem Evangeliorum ab Ecclesia per Dominicas distributorum sit prima; idcirco pro liberali, & genuino, tum hujus, tum aliarum parabolarum intelligendo sensu, necesse est prænotare generales aliquas regulas, seu Canones, quos Cornelius a Lapide, solertissimus ultra annos 40 Scripturarum interpres magno studio, partim ex SS. PP. partim ex sua propria observatione accurate conscripsit.

Regula I. In parabolis Evangelicis sensus *literalis* non est ille, quem *voces* prima fronte ostendunt. sed qui per *res* vocibus illis, juxta mentem Christi parabolizantis significatas, designatur. Prior sensus *vocum* est pure *grammaticalis*, pertinens ad Grammaticam, qui corticem literæ, seu significationem vocum a linguarum Authoribus inditam explicat, & talem examinabimus infra §. II. do, agendo de voce *zizaniorum*. Posterior sensus *rerum* est, & vocatur parabolicus; ideoque in parabola Regis, qui ad filii sui nuptias tandem per servos suos accersivit pauperes, debiles, cæcos, & claudos, postquam nobiliores, & prius invitati hospites venire recusassent, hujus parabolæ sensus literalis, & a Christo intentus, non est ille, quem literæ, & voces grammaticales ostendunt: quasi nempe Rex aliquis terrenus id ipsum aliquando fecerit; cum ad finem, & scopum Christi parabolizantis, sit impertinens, & forte numquam contigerit, sed in sensu literali para-

bolico significatur: quod Deus ad nuptias spirituales, quas Christus Dei Filius celebraturus erat cum nova Sponsa Ecclesia, vocaverit Gentiles, pauperes spiritu, & fide cœcos, &c. postquam Judæi, prius ad fidem christianam vocati, recusassent, prætendendo impedimenta rerum temporalium, quæ Christus eleganti compendio indicavit per triplex, suo loco explicandum ænigma; nempe: per villam, & quinque juga bouum emptam, & per uxorem ductam.

Regula IIIda: In parabolis, & similitudinibus non omnia sunt adæquate similia; ac proinde, nec omnia ad amussim applicanda rei, per parabolam significatæ; multa enim in parabolis dicuntur, præcise ad decorem, & elegantiam sermonis, non autem ad energiam, & vim rei significandæ; ut autem discernatur elegantia ab energia, observandus est scopus, & finis parabolæ directè intentus a parabolizante; &, quæ ad hunc finem per se spectant, illa sunt necessario applicanda rebus, per parabolam significatis; quæ autem ad hunc finem per se necessaria non sunt, illa sunt reputanda per modum ornamentum, & elegantiae. Celebre est illud D. Basilii in regulis brevioribus interrogatione 55. documentum: *Similitudines, quæ afferuntur, nequaquam eæ, omnino singulis earum rerum, ad quas significandas allatæ sunt, partibus respondent; sed illud agunt, ut mentem ad id, de quo agitur, argumentum dirigant.* Celebris item est illa D. August. lib. 16. de Civit. cap. 2. animadversio: non omnia, quæ gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa, quæ aliquid significant, etiam illa, quæ nihil significant, attexuntur; solo enim vomere terra scinditur, sed ut hoc fieri facilius possit, etiam cætera aratri membra sunt necessaria; ita & in Prophetica historia (idem est de Evangelica parabola) dicuntur aliqua, quæ nihil significant, sed dicuntur, ut adhæreant illis, quæ aliquid significant. Famofum denique est illud adagium: omnis similitudo claudicat.

Regula IIIItia: Tres solent communiter esse parabolæ partes; *Proparabola*, seu Prologus indicans, quo fine, aut contra quos parabola dicenda sit; hanc sequi-

sequitur ipsa *Parabola* : ac tandem subjungitur, *Epi-
parabola*, quasi Epilogus explicans parabolam, eam-
que applicans ad finem intentum. Exempla sunt ob-
via in plerisque parabolis Evangelii. Ex his regulis
prænotatis manifeste colligitur, quod sensus litera-
lis, ac genuinus parabolæ zizaniorum sit ille, quem
ipsemet Christus, a mari sub vesperum domum redux
ad instantiam discipulorum dignatus fuit exponere,
a versu 37. usque ad 43. his verbis: Qui seminat bo-
num semen, est Filius hominis: ager autem est mun-
dus: bonum vero semen sunt filii regni, zizania au-
tem filii sunt nequam. Inimicus autem, qui semina-
vit zizania, est diabolus; messis vero consumma-
tio sæculi est, messores autem Angeli sunt; sicut
ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic
erit in consummatione sæculi, mittet Filius homi-
nis Angelos suos, & colligent de regno ejus omnia
scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem; & mit-
tent eos in caminum ignis, ibi erit fletus, & stridor
dentium; tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Pa-
tris eorum.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Primo: Videtur Epiparabola seu explicatio Christi
non concordare cum ipsa parabola: nam in para-
bola seminans comparatur regno cœlorum: simile
est regnum cœlorum homini, qui seminat bonum se-
men in agro suo. Dein in Epiparabola seminans com-
paratur cum Rege cœlorum Christo: qui seminat bo-
num semen, est Filius hominis.

CONCORDIA.

Respondeo per regulam secundam: quod in parabo-
lis non omnia dicantur ad energiam, sed quædam
ad elegantiam; quodque (ut insinuavit cit. Basil.)
singulæ partes parabolæ non debeant necessario cor-
respondere singulis partibus rei significatæ; aut sin-
gulæ personæ in parabola inductæ, comparari ad a-
mullim, & omnimode cum personis, in Epiparabo-
la

la recensitis; proinde illorum in parabola verborum: *Simile est regnum cœlorum homini, qui seminat bonum semen, &c.* Iste est sensus: In regno cœlorum, seu in Ecclesia militante contingit aliquid simile, sicut in agro, quem Paterfamilias bono semine conferit, sed inimicus ejus superseminat zizania.

A N T I L O G I A II.

Secundo: Videtur S. Marcus contradicere S. Matth. dum cap. 4. v. 26. præsentem parabolam ita recenset: *Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciât sementem in terram, & dormiat, & surgat nocte, & die, & semen germinet, & increseat, dum nescit ille; ultro enim terra fructificat primam herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica, & cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis:* ubi D. Marcus nullam facit mentionem zizaniorum, ab inimico superfeminatorum, nec Angelorum colligentium, & comburentium zizania, nec plurimum ejusmodi, quorum meminit Matthæus.

C O N C O R D I A.

Respondeo: Parabolam a S. Marco recensitam, esse plane diversam ab illa, quam recenset Matthæus; licet enim utraque sit petita a semine, & feminante: est tamen ad diversos scopos directâ, & diversimode ordinata; sensus enim parabolæ a D. Marco relatæ est: sicut semen semel in bonam terram projectum, sua virtute germinat, & fructum producit, licet feminans interim otiose per noctem dormiat, aut exurgens per diem aliis negotiis vacet, nihil amplius de semente cogitando; sic pariter se habet verbum Dei, & doctrina Evangelica, quæ in terram boni cordis projecta, sensim sine sensu germinat, & fructificat, etiamsi feminantes Ministri Evangelici, aliis curis occupati, non advertant ad tale incrementum. Proinde finis relatæ a D. Marco parabolæ fuit: significare virtutem, & efficaciam doctrinæ Evangelicæ, & ne Præcones suæ industriæ attribuant fructum ex verbo Dei collectum, juxta illud 1. ad Corinth. 3. v. 7. *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui*

qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus. Alius autem longe diversus scopus est parabolæ zizaniorum a D. Matthæo relatæ: per hanc enim Christus tria potissimum significare voluit: *Primo:* in Ecclesia militante non solos esse homines justos, sed etiam malos, bonis, sicut zizania tritico, permistos. *Secundo:* se non esse mali seminis authorem, sed solius boni; malum autem esse e diabolo superfeminante zizania. *Tertio:* se in Ecclesia cum tritico electorum tolerare etiam zizania reproborum, usque ad messem, seu consummationem sæculi.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Zizania comeſta cauſare *ſtuporem mentis*, & quamdam veluti capitis temulentiam, probant Phyſiologi per communem experientiam; at mihi hodierna zizaniorum Parobola, ejusque Epiparabola præter ſtuporem, grandem inſuper cauſat horrorem. Stupeo admirabundus benigniſſimam Chriſti patientiam, quæ in agro Eccleſiæ, ſanguine ſuo Theandrico fœcunde irrigato, tolerat cum tritico zizania, cum bonis malos. Stupeo, quod ſeruis volentibus colligere, & a tritico ſeparare zizania, dicat: *Sinite utraque crescere usque ad messem.* Sed ſimul cohorreſco, dum ſubjunctum audio in Parabola: *Et in tempore messis dicam meſſoribus: colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos, ad comburendum.* Cohorreſco ad id, quod audio in Epiparabola: *Sicut colliguntur zizania, & igni comburuntur, ſic erit in consummatione ſæculi: mittet Filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Vix equidem dubitare poſſum, etiam quemvis alium, animæ immortalitatem aſſenſu fidei certiſſimo tenentem, ad hæc audita cohorreſcere; quod ſi tamen (ut canit Satyricus) *Segnius irritant animum demiffa per aures, quam quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus*, cuperem fane unumquemque fieri hodie ſpectatorem funeſtiſſimæ illius

illius tragoediæ, quam quondam in valle Josaphat utroque corporis oculo omnes spectabimus, & quam hic uno mentis oculo spectandam proponam. Et ecce! reducto sipario, & adornato ex nubibus throno magnifico, cui utrinque stipantibus Hierarchiis angelicis, admirabili coruscus Majestate insidet supremus vivorum, & mortuorum Judex: stat in grandi Amphitheatro, non promiscue confusus, sed ordinate per classes, & gradus familiarum, sexuum, statuum, & officiorum divisus, universus hominum coetus, juxta Prophetiam Zachariæ 12. cap. v. 12. *Familia, & familia seorsum, familia domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum; omnes familiae reliquæ, familia, & familia seorsum.* Seorsum igitur stat Clerus: seorsum collectus ex Laicis populus. Et inter Clerum seorsum stant summi Pontifices, seorsum Patriarchæ, seorsum Archi-Episcopi, seorsum Episcopi, seorsum alii Ecclesiarum Prælati, Pastores, & Rectores, &c. Inter Laicos seorsum Imperatores, seorsum Reges, seorsum Duces, Principes, & cætera nobilis, ac ignobilis hominum turba. His eum in modum per suas classes, velut in scenas theatrales, distributis, *exibunt Angeli, & separabunt.* O lamentabilem separationem! *separabunt malos de medio justorum,* colligent zizania de medio tritici. Ad spectandam primam Pontificum Summorum scenam, nolim hodie aut nostros, aut vestros conjici oculos; quoniam in eis, qui in terris beatissimi, sanctissimique Patris gesserunt titulos, quibus ad pedum oscula coronas incurvabant mundi Monarchæ, aut nulla per Angelos colligenda inveniuntur zizania, aut certe, si quæ labes eorumdem sanctitati adhæresceret, filiali cum primis observantia æmulari nos condecet geminos illos Noe filios, Sem, & Japhet: *Qui pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda Patris sui, faciesque eorum aversæ erant, & Patris virilia non viderunt.* Gen. 9. v. 23. Quod autem hic de summis Pontificibus diximus, fas est de cæteris etiam dicere Præfulum scenis; quamquam enim gravissima eorumdem humeris incumbat obligatio, ut exclamare

aust

ausit Chrysoft. tom. 4. p. 198. *Miror: an fieri possit, ut aliquis ex Rectoribus sit saluus; ea nihilominus hodie in Ecclesiarum Rectoribus muneris impositi viget observantia, Legum ac Canonum facerrimorum floret accuratio, ovium qua monitis, qua virtutum præclarissimarum exemplis pascendarum ardet zelus; ut dubitare vix liceat, eosdem ab exegetica Chrystomi parænesi omnino esse immunes. Quid? quod omnibus ea in parte irrepturis fortasse defectibus sapientissime Tridentinum præcavit Concilium Sess. 14. de Reform. Cleri in Procæmio ita inquires: Cum proprie Episcoporum munus sit, subditorum omnium vitia redarguere: hoc illis præcipue cavendum erit, ne Clerici, præsertim ad animarum curam constituti, criminosi sint, neve inhonestam vitam ipsis conniventibus ducant; nam si eos pravis, & corruptis moribus esse permittant, quo pacto Laicos de ipsorum vitiis redarguent, qui uno ab eis sermone convinci possent, quod Clericos ipsis patiantur esse deteriores? qua etiam libertate Laicos corripere poterunt Sacerdotes, cum tacite sibi ipsi respondeant eadem se admisisse, quæ in Laicis corripiunt? Monebunt proinde Episcopi suos Clericos, in quocunque ordine fuerint; ut conversatione, sermone, & scientia, commisso sibi Dei populo præeant, memores ejus, quod Levitici II. scriptum est: Sancti estote, quia ego sanctus sum. Hucusque Tridentinum. Ad multiplices Regularium utriusque sexus scenas nunc gradum facimus; ubi dignum lachrymis foret spectaculum, si per arctam crucis semitam incedentes, ad æternæ nihilominus infelicitatis barathrum delabi contingeret quospiam. Quod namque dives ille Evangelicus bysso vestitus & purpura, nutritus deliciis, epulis quotidie splendide saginatus in inferno sepultus sit, nemini sensato magna admodum stuporis est occasio; at enim si alter, Lazaro pauperior, sacco involutus, & cilicio, non sepeliatur in sinu Abrahamæ, id enim vero sanguineis deflendum lachrymis, id threnis plus quam luctuosissimis foret deplorandum. Est equidem Religiosus status ager, cui benedixit Dominus, Deut. 28. v. 3. at quis dolor, si huic benedicto agro inimicus homo super-*

superfeminaret zizania, a melloribus quondam Angelis colligenda ad comburendum? Est mellifluo Bernardo *animarum balneum*; at quis pudor, si illo ex balneo, ceu ex volutabro *ad lavacrum ovium tonsarum*, Cant. 4. v. 2. olim ascenderet foedum, illotumque animal? *Est caelum terrestre, est domus sapientiae*, Proverb. 9. v. 1. at pudor iterum! si a domo sapientiae, fatuae quaedam virgines exclusae, audire debeant: *Amen dico vobis, nescio vos?* Matth. 15. v. 13. Aliis *Scala Jacob*, Gen. 28. v. 12. Aliis *turris David*, Cant. 4. v. 4. est Religio; quid si tamen per hanc scalam, non omnes conscendant coelum: e turri David nonnulli sequestrentur in turrim Babel, eo, quod Spartanæ fortitudinis immemores abjecerint clypeum fortium? Verum scena Laicorum nos avocet. Et primo quidem spectemus illas, in quibus congregatae stant terrenæ Majestates; stant hic, sed sine Augustali diademate, sine Imperiali trabea, sine Regali sceptro. Stant Romanorum Imperatores, Reges Sinarum, Reges Hebræorum, Reges Hispaniarum, Reges Galliae. Et quis omnes enumeret? Sed quid video? in prioribus Prælatorum, ac Religiosorum scenis, Angeli separabunt malos de medio iustorum; hic autem in quibusdam scenis, separabunt iustos de medio malorum; lustremus unam Regum Hebræorum scenam, ex qua quot damnati, quotque salvati sint, constat ex sacris literis. Triplici regimine gubernabatur Hebræa gens: primum Regnum unitarum adhuc 12. Tribuum, duravit sub tribus Regibus annis 120. facta autem 10. Tribuum Israelis a Rege Roboam secessione, & solis duabus Tribubus in Roboami obsequio persistentibus, secundum Regnum Juda sub Regibus 20. duravit annis 394. Tertium autem regnum Israelis sub Regibus 19. stetit annis 242. Avetis jam scire, quot Reges ex numeratis salvati, aut damnati sint? Ex tribus Regibus, qui 12. Tribubus unitis imperarunt, damnatus est primus Rex Saul: salvatus secundus Rex David: de Rege tertio Salomone litigant Scripturarum Interpretes. Ex 20. Regibus Juda, salvati sunt quinque, damnati tredecim: de duobus est incertum. Proinde Angeli in die iudicii non separabunt Reges Juda malos

malos, de medio justorum, utpote pauciorum, sed justos, de medio malorum. Proinde, Angeli supremo die non separabunt malos Reges Israelis de medio justorum, sed sine discrimine omnes, corporibus jam vestitos, præcipitabunt in infernum. O infelicitas sceptrorum! o infelices coronæ! o infelix a Jeroboam usque ad Osiam descendens Regum Israelis series! 19. Reges Israelis coronati, 19. damnati. Non vacat singulas Laicorum scenas singillatim per texere, cursim duntaxat spectemus, quo pacto menses Angeli in his scenis zizania colligent in fasciculos, hoc est: secundum D. Augustinum Serm. 39. de Sanctis: *Rapaces cum rapacibus, adulteros cum adulteris, fornicatores cum fornicatoribus, homicidas cum homicidis, avaros cum avaris, helluones cum helluonibus, similes denique cum similibus colligendo, & colligando.* O lamentabile spectaculum! videres colligatos omnes Idololatrias cum suis sacrificulis in unum fasciculum: omnes Saracenos, Mahometanos, Turcas in unum fasciculum: omnes perfidos Judæos, eorumque Profelytos in unum fasciculum: omnes Hæresiarchas, eorumque sectatores Arianos, Lutheranos, singulos seorsim in singulos fasciculos.

Quod si jam conformiter ad mentem exponentis Euthymii, in unum fasciculum colligandi sunt omnes, quotquot scelerum eorumdem, ac alienorum participes se reddiderunt, usque adeo, ut eodem in fasciculo arsurus sit non tantum, qui primo ac per se ipsum injuriam, & damna proximi procuravit, sed & mandans imperio, consilio efficaci adjuvans, palpans laude, aut vituperio, sed & receptor scelerum, sed & injurioso silentio, mutus ac dissimulans; tum sane replicanda censeo infelicissima damnatorum corpora, inque plures divisim fasciculos colliganda. Ardebit proinde unus idemque, hinc uno in fasciculo, ut raptor, illinc in altero ut perjurus: hic ut fordens adulterio, alibi ut sacrilegii reus: simul hic, ut reus patrati a se homicidii, simul alibi ut homicidii a se non impediti; stringo cum D. Augustino in compendio: *Plurimum specie criminum reus in distinctos partitus fasciculos, in alio cum super-*
Brev. Script. Tom. I. M bis,

bis, in alio cum invidis, cum iracundis in alio, avaris, & acediosis tota interminabili æternitate cremabitur.

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA
POLEMICA.

Cum dormirent homines, venit inimicus, & superseminavit zizania in medio tritici, Matth. 13. v. 25. Cum dormirent. O quam periculosus, quam noxius est somnus! In somno Patriarcha Noe denudatus, & a filio Cham derisus fuit, Genes. 9. In somno Loth per incestum foedatus est, Genes. 19. In somno Sisara a Jahele clavo per tempora incussio terræ confixus est, Judic. 4. In somno Samson per Dalilam spoliatus est robore, septem crinibus alligato, Judic. 10. Si tam periculosus est somnus corporalis, quanto magis noxius est somnus spiritualis? experta istud grandi suo damno est nostra Germania, quando hominibus somno sepultis, & de religione parum sollicitis, superveniens Lutherus, optimo semini, & puro tritico, (quod in Germania per Rupertum, Bonifacium, Wilibaldum, Burchardum, Corbinianum, Udalricum, Wolffgangum, & alios id genus sanctissimos Episcopos seminavit Christus) superseminavit zizania. Nempe: sicut malum est posterius bono, & peccatum posterius innocentia; ita falsitas posterior est veritate, hæreses posteriores orthodoxa fide; hinc Tertullianus lib. de præscrip. adversus Hæret. cap. 31. ita scribit: *Illud est Dominicum, & verum, quod fuit prius traditum; illud autem erroneum, & falsum, quod est posterius inductum.* Simili argumento Origenistas videtur D. Hieronymus in epist. ad Pammachium, sic eum alloquens: *Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod ante non scivimus; usque ad hunc diem sine ista tua doctrina mundus christianus fuit.* Hoc eodem argumento ipse Lutherus in epist. ad Ducem Borussiae tomo secundo Wirtemb. fol. 362. impugnat Zwīnglianos, recenter emergentes: *Periculosum, inquit, & terribile est, audire aliquid, & credere contra concors testimonium, fidem, & doctrinam*

nam totius S. Christi Ecclesiæ, quæ jam supra 1500. annos per universum orbem stabilita est. Sed quis non videt, eodem telo ab antiquitate desumpto, impeti pariter novitiam Lutheri religionem? Opponunt quidem huic telo scutum Lutheristæ, dicendo: religionem Lutheranam jam olim extitisse, sed per annos 1500. occultam latuisse, & invisibilem; at enim sic vera Christi Ecclesia esse non potuit, quæ omni tempore esse debuit visibilis, & nunquam abscondi potuit, sicut civitas supra montem posita, Matth. 5. v. 15. quæ est lucerna, quam nemo in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, ut, qui ingrediuntur, lumen videant, Lucæ II. v. 33. Quæ est publicum tribunal, ad quod jubemur recurrere, Matth. 18. v. 16. Nam etiam extitisse jam olim Lutheri sectam inde evincitur: quod varios ejusdem errores illis jam temporibus viguisse legamus; quoniam, etsi jam olim bonorum operum ad salutem necessitatem cum Luthero, teste Irenæo lib. 2. cap. 20. damnaverit Simon Magus: traditiones cum eodem rejecerit, teste August. lib. 1. contra Maximum, Arius & Nestorius: Pœnitentiæ & Confirmationis Sacramenta dudum negaverint, testante Cypriano lib. 4. epistola cont. 2. Novat. &c. hæc tamen vetustatem Lutheri sectæ haud conciliant; & quamquam vetusta sunt hæresum jam pridem aut Petri clavibus dirutarum, aut suamet mole ruentium rudera; nova tamen turris Babel est, ex qua per confusionem natæ sunt plures sectæ novæ, quam fuerint 55. confusæ linguæ ædificantium turrim Babel.

§. V.

EX THEOLOGIA MORALI.

Quia fusurro, discordiarum seminator, optimo charitatis fraternæ, & amicitiae tritico superfeminat zizania, opportune hoc loco tractari potest de fusuratione. Convenit fusurratio cum detractio, tam in materia, quam in forma, sive modo loquendi; siquidem tam fusurro, quam detractor aliquod malum occulte dicit de proximo. Differunt autem in fine: quia detractor intendit denigrare famam proximi; fusurro autem intendit amicitiam separare. Hinc

glossa interlinearis super cap. i. ad Rom. v. 30. *fusurrones, detractores, Deo odibiles, &c.* ita loquitur: fusurrones sunt, qui inter amicos discordiam seminant; detractores, qui aliorum bona negant, vel minuunt. Juxta D. Thomam 2da 2dæ quæst. 74. art. 1. fusurro proprie dicitur bilinguis; quia, cum amicitia sit inter duos, fusurro conatur ex utraque parte amicitiam rumpere; & idcirco utitur quasi duabus linguis ad duos, uni dicens malum de altero. Ut autem gravitas hujus vitii magis innotescat, audiendus est Sapiens Proverb. 6. a v. 16. usque ad 19. *Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur* (Syrus legit) *execratur anima ejus.* Sex priora odii divini objecta hoc ordine enumerat Sapiens: *Primo, oculos sublimes. Secundo, linguam mendacem. Tertio, manus effundentes innoxium sanguinem. Quarto, cor machinans cogitationes pessimas. Quinto, pedes veloces ad currendum in malum. Sexto, testem fallacem, ac tandem septimo, tanquam peccatum prioribus gravius subjunxit eum, qui seminat inter fratres discordias.* Quamvis enim homicidium tertio loco positum, aliquo respectu sit gravius fusurratione, tamen ex adjunctis, & effectis, quorum fusurratio est causa, vel occasio, est ipsa tum homicidio, cæterisque quinque recensitis vitiis gravior, & Deo magis exosa. Ratio est primo: quia fusurratio sæpe tollit fraternum amorem, & charitatem, quæ nobilior est, quam vita temporalis. D. Gregorius tertia parte Pastor. admonit. 24. ait: *Omnes, qui per discordiam separantur a viriditate dilectionis, arefiunt; qui, etsi boni operis fructum in suis actionibus præferant, profecto tamen nulli sunt, quia non ex unitate charitatis procedunt.* Hinc ergo perpendant seminantes jurgia, quam multipliciter peccent; qui dum unam nequitiam perpetrant, hæc humanis cordibus cunctas simul veritates eradicat. Quisquis ergo seminando jurgia dilectionem proximi perimit, diabolo Dei inimico subservit. Hæc Gregorius. Secunda ratio est: quia ex fusurratione sæpius sequuntur tragicæ cædes, etiam sanguine conjunctorum, ut de Antipatro, Herodis filio, narrat Josephus. O! igitur quam

apte

apte lingua susurronum passim in Scripturis comparatur gladio; novaculæ acutæ, sagittæ, &c. O! quam sapienter Princeps Apostolorum, D. Petrus, teste S. Clemente epist. i. ad Jacobum fratrem Domini dicere solebat: tria esse homicidarum genera, sed parem omnium poenam. Primi generis homicidas assererat: esse occisores vitæ. Secundi, detractores famæ. Tertii, Susurrones, dissolutores amicitiae & charitatis fraternæ, quæ melior est, quam vita, & fama. O! quam erudite scripsit D. Augustinus in Decret. Gratiani cap. ii. quæst. 3. citatus: *Nemo putet, quod minus flagitium sit in verbis linguæ, amicitiam dissolventis, quam in manibus, sanguinem fundentis.* Ratio est tertio: quia Susurro non tantum particulares personas lædit, sed regias etiam domus tam profanas, quam religiosas, integras item provincias, & regna subvertit. Testem omni exceptione majorem adduco Jesum filium Syrach, qui Ecclesiastici 18. a v. 15. graphice describit Susurronem: *Susurro, & bilinguis maledictus; multos enim perturbavit, pacem habentes; item: Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem, civitates muratas divitum destruxit, & domos Magnatum effodit, virtutes populorum contrivit, & gentes fortes dissolvit, v. 16. 17. & 18.* Lingua tertia (inquit Cornelius a Lapide) est lingua Susurronis, sic dicta: quod inter duos tertia interveniat, eosque dislociet, & inter eos seminet discordias. Vatablus vertit: lingua triplex, eo, quod lingua Susurronis tres uno vulneret ictu; nempe; famam illius, de quo susurrat; charitatem illius, apud quem susurrat; & propriam Susurronis conscientiam; ut proinde pauculis immutatis de lingua Susurronis dici possit, quod de lingua detractoris dixit Bernardus, Serm. de triplici custodia cordis, oris & operis: *Lingua Susurronis quantum in se est, & illius sauciat famam, & istius vulnerat charitatem, & secum pariter utrumque perimit.* Ut proinde Susurrones passim vocentur: folles fatanæ, & tubicines diaboli.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Christum in parabolis aperientem os suum adumbratum habes in Salomone, qui locutus est tria milia parabolas, 3. Reg. 4. combusta vero zizania & servatum triticum, in exusta Sodoma, ac servato Loth. Gen. 19.

DOMIN. VI. POST EPIPHANIAM.

EVANGELIUM: *De grano sinapis, & fermento,*
Matth. 13. a v. 31. usque ad 36. inclusive.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Utramque hanc parabolam proposuit Christus, eodem tempore, & loco, quo præcedentem de zizaniis, ut patet ex §. Imo præcedentis Dominicæ. Sensus parabolicus, adeoque literalis, utriusque hodiernæ parabolæ, juxta regulas indicatas, desumendus est ex intentione Christi parabolizantis. Quia igitur Christus per primam parabolam seminis, partim secus viam seminati, & ab avibus absumpti, partim supra petram projecti, & cito arefacti, partim cadens inter spinas, & a spinis suffocati, partim in terram bonam recepti, & fructificantis, significare dignatus est: quod tres partes doctrinæ Evangelicæ, tunc a se personaliter in Judæa seminatæ, invidia dæmonis, & vitio auditorum perierint absque fructu fidei, & bonorum operum; sola quarta seminis parte fructum adferente, & in Ecclesiam Christianam succrescente; & quia mox per secundam zizaniorum parabolam, in hac ipsa quarta, seminis Evangelici in bona fidelium terra recepti, parte significavit prophetice, paulo post suam dormitionem, seu mortem, & in coelos ascensionem, superseminanda a diabolo, ejusque ministris, varia hæresum, ac scandalorum zizania, per quæ primitiva Ecclesia coarctanda, & ad parvam molem esset redi-

redigenda, inde ne discipuli, & reliqui præsentes fideles ex his primis duabus parabolis opinionem conciperent, quasi Ecclesia Christi semper in ea parvitate mansura, & numquam per totum orbem dilatanda foret, subiecit alias duas parabolas; sinapis nempe, & fermenti, per quas significare voluit ingentem vim, & efficaciam doctrinæ Evangelicæ, ejusque mirificam ex parvis principiis, orbe toto propagationem.

Proinde genuinus primæ hodiernæ parabolæ sensus est: sicut granum sinapis, mole sua quidem exiguum, & cæteris seminibus fere omnibus minus est, postquam tamen seminatum creverit, majus evadit omnibus oleribus, & in talem induratur, & dilatatur arborem, ut in ejus ramis volucres cœli habitare, & nidificare possint; ita doctrina Evangelica, quamvis in prima sua origine, & intra Judæam, cæteris Phariseorum, & Sadducæorum sectis, & doctrinis minor videatur, postmodum tamen excrescet in grandem arborem, quæ ramos suos sparget per orbem universum. Subnecto literalem D. Hieronymi expositionem lib. i. Comment. in cap. 13. Matth. *Prædicatio Evangelii minima est omnibus disciplinis; ad primam quippe doctrinam, fidem non habet veritatis; dum hominem Deum, Christum mortuum, & scandalum crucis prædicat; confer hujuscemodi doctrinam dogmatibus Philosophorum, & libris eorum, & splendori eloquentiæ, & compositioni sermonum, & videbis, quanto minor sit cæteris seminibus, sementis Evangelii! sed illa Philosophorum dogmata, cum creverint, nihil mordax, nihil vividum, nihil vitale demonstrant: sed totum flaccidum, marcidumque, & emollitum ebullit in olera, & in herbas, quæ cito arescunt, & corruunt: prædicatio autem Evangelii, quæ parva videbatur in principio, cum vel in anima credentis, vel in toto mundo sata fuerit, non exurgit in olera, sed crescit in arborem, ita ut volucres cœli, (quas vel animas, vel Angelos Dei servitio mancipatos, sentire debemus) vivant, & habitent in ramis ejus. Hucusque Hieronymus.*

Secundæ parabolæ, a fermento desumptæ, sensus literalis est: sicut fermentum (a fervendo sic dictum) quantumvis mole modicum, fervore, caloreque suo totam humefactæ farinæ massam maturat, & acore suo ita elevat, ut spirituofam, & quasi æream efficiat: atque ita aptam reddat materiam pro pane sapido, & salubri; ita Evangelica doctrina, quamvis sub initium fuerit mole exilis, sensim tamen efficaci suo tum calore, tum acore totam humani generis massam, totumque mundum per tria farinæ fata (seu modios) significatum ita fermentavit, ut a terrenis desideriis elevaverit ad cœlestia; atque ita aptam reddiderit materiam pro sapido, & mundo pane Christi. Atque ad hanc fermenti (quod ex ipsa frumenti farina conficitur) parabolam allusisse videtur S. Ignatius Martyr, qui damnatus ad bestias, dum ardore patiendi, & pro Christo moriendi inflammatus leones audiret rugientes, in hæc prorupit verba: *Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, ut panis mundus efficiar.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Videtur Evangelium dicendo: granum sinapis esse *minimum omnibus seminibus*, contradicere manifestæ experientiæ, per quam constat: semina papaveris, rutæ, & complura alia esse minora grano sinapis.

CONCORDIA.

Respondeo: Christum hoc loco granum sinapis non comparasse simpliciter cum omnibus omnium omnino herbarum seminibus, sed respectivo cum solis feminibus olerum, præsertim campestrium, & quæ usualement cibum præstant tum hominibus, tum jumentis; præterea juxta annotationem Cornelii hæc comparatio non est instituta juxta rigorem Philosophicum, sed juxta vulgarem loquendi modum: quo vocare solemus minimum, quidquid valde parvum est, aut unum inter alia respectivo minima, licet non

non fit simpliciter minus omnibus, sub eodem genere contentis. Denique juxta regulam a D. Hieronymo epist. 146. traditam: particula *omnis* in Scriptura, & vulgari sermone non semper æquipollet particulæ *nullus non*, adeoque non semper significat totam sine omni prorsus exceptione collectionem, sed sæpe valet idem, quod particula *plerique*, & significat portio-rem partem alicujus collectionis, id est, fere omnes. Proinde citatus textus Evangelicus hunc recipit sensum: granum sinapis minus est plerisque, seu fere omnibus feminibus.

A N T I L O G I A II.

Videntur, in parabola fermenti, nominanda fuisse quatuor, & non tantum tria farinæ fata, seu modii: quia juxta communem PP. expositionem per massam farinæ juxta sensum literalem significatur totum genus humanum, sparsum per totum orbem terrarum; atqui partes orbis sunt quatuor; ergo totidem in parabola ponendi erant modii, seu fata farinæ.

C O N C O R D I A.

Respondeo: Christum parabolizantem se accommodasse notitiæ, & captui suorum Auditorum, quibus ignota erat quarta pars orbis, quam Americam vocamus, & illas tres tantum dari putabant, quas a tribus filiis Noe post diluvium inhabitatas majorum traditione didicerunt, nempe: Asiam a Sem, Africam a Cham, & Europam a Japhet. Deinde juxta regulam secundam in expositione Evangelii prioris Dominicæ positam §. I. in parabolis non omnia sunt adæquate similia, adeoque nec omnia ad amissum applicari debent rei, per parabolam significatæ.

§. III.

D O C U M E N T U M M O R A L E.

Falluntur, quotquot res parvas atque modicas parvi aut nihili facere consueverunt, dum interim juxta Matth. cap. 13. etiam granum sinapis, quod minimum est in omnibus feminibus, glebæ inaratum

excrevit in arborem, quæ diffusis quaquaversum frondibus, volatilibus coeli ferviret in receptaculum. Scilicet nihil adeo parvum, quod per interval-
la non augeri, & sumptis per ætatem viribus, par maximis evadere non possit. Fontes fuerunt, modicæque aquarum origines, in quibus nunc forben-
tur navigia: scintilla fuit, quæ diffusa in incendi-
um urbes, ac oppida incineravit. *Flumina magna
vides parvis de fontibus orta*, canit Poeta. Igitur
nihil habendum pro modico, quod possit crescere.
Insuper, velut certissimum ad ruinam iter est, per
contemptum rerum minimarum incedere: ita rerum,
suapte natura, & specie exilium, diligens accura-
tio gradum ad majorem efficit. Priori asserto suffra-
gatur Eccli. cap. 13. *Qui spernit modica, paulatim
decidet*. Alterum persuadet Evangelista Matthæus
cap. 25. v. 21. illustri eorum, qui minima magni fa-
ciunt, cum fructu, & elogio: *Euge serve bone, &
fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te
constituam, intra in gaudium Domini tui*. Et num-
quid margarita est, quæ mole parva regnorum exæ-
quat pretia: numquid culex est, qui vix cernitur,
attamen inter rorsus venenati tubera dolorose sen-
titur. Quid? quod majus sæpe a rebus parvis, quam
magnis timendum est periculum. Hæc siquidem ip-
sa periculi magnitudine, ut caveantur, admonent:
illa vero, quia parva, atque exilia neglecta, cer-
tius nocent. Accedit huic sententiæ Gregor. homil.
57. ita loquens: *Non nunquam in parvis deterius,
quam in majori peccatur. Major enim quo citius cul-
pa cognoscitur, eo etiam citius emendatur; minor ve-
ro, dum quasi nulla creditur, eo pejus, quo etiam se-
curius, in usu retinetur*. Documento est infau-
sta Davidis soboles, Absalon: vallabatur ille confluente
in tutamen populo, cingebatur fortissimis Israel ar-
mis instructus, opertus galea, ingenti in præsidium
exercitu muniebatur; at enim periit, non inter pu-
gnantium spicula, non equorum obtritibus ungulis,
non sagittis certantium oppressus, at heu! crinibus,
(& quid crine levius?) e quercu pendulus, ac tum
denique a Joabo triplici lancea confossus est. 2. Reg.
cap.

cap. 18. Quin, neque lanceis, aut gladiis opus est, ut intereas, quando & tenuis sæpe, sed venenatus halitus, vox brevis, trilaterale verbum fuit, quod gladiis acrius, quod hastis crudelius vulneravit, ac cædium ingentium causa fuit. Ipse Sponsus Canticorum 4. v. 9. re, ah! quam modica, sese a Sponsa offensum queritur: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum.* Non palmaris injuria, non Sponsæ a Sponso separatio, non aliud indignum facinus, ast unica, & unus duntaxat oculi culpa fuit, cur Sponsus geminato vulnere faucietur; *Vulnerasti cor meum, &c. vulnerasti.* Aptissime hæc omnia venialis maculæ gravitatem adumbrant, quæ contempta sensim ipsius atque gravissimæ ruinæ fit occasio. Illustris est Dionysii Carthusiani sententia. *Qui ad vitandum peccatum veniale non est sollicitus, nequaquam diu esse potest sine peccatis mortalibus.* de reform. claustr. 16. Ephrem vero inquit: *Peccatum grave descendit a levibus.* Scilicet: in idem recidit, immani procella, an exiguis aquæ guttis, paulatim per rimas se insinuantibus, depressa navis intereat, inquit a simili Balde. Quod si ita est: sequendus Chrysostomus in cap. 7. inquit: *Fugiamus modica mala, magna siquidem ex iis nascuntur.*

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA POLEMICA, ET MORALI.

Cum hodierna Evangelici fermenti parabola proterve abutantur moderni sectarii, dum dicunt: novam Lutheri, Calvinique doctrinam esse illud modicum fermentum, quo Germania, Anglia, Hybernia, Scotia, Dania, Suecia, & totus fere Septentrio, brevi spatio temporis fermentatus, a Romana Catholica fide defecit, idque, velut miraculosam veræ religionis notam, simplici plebeculæ obtrudere conantur; idcirco operæ pretium fuerit, inanes hosce conatus nonnullis breviter enervare argumentis. Et imprimis quidem non diffiteor: depravatam reno-

renovatorum doctrinam similem esse fermento, non quidem *bono*; cujus efficacia totam humani generis massam ita oportet fermentari, ut a terrenis elevetur ad coelestia, & apta pro mundo pane Christi materia efficiatur; sed similem fermento Phariseorum, a quo cavere suos Christus monuit discipulos Matth. 16. v. 6. Similem item illi fermento malitiæ, & nequitiae, in quo Apostolus 1. ad Corinth. 5. prohibet, epulari fideles; similem denique illi fermento, quo vera fides Galatarum olim corrupta fuit, ad quos ita scribit gemebundus Apostolus: *Currebatis bene; qui vos impedivit veritati non obedire?* Gal. 5. v. 7. & 8. Frustra proinde sectarii tam celerem, tamque amplam Lutheranismi, aut Calvinismi propagationem jactant, tamquam miraculosam, nisi miraculosos etiam dicere velint illos progressus, quibus Manichæus brevi temporis spatio totam Africam suis erroribus contaminavit; & Arius Orientem cum Occidente ita dementavit, ut teste D. Hieron. universus prope orbis obstupuerit, se tam cito evasisse Arianum. Nempe: grande miraculum dicent Oenopolæ, si modica etiam aceti portio, generosi vini affusa dolio, totum corrumpat; aut Pharmacopolæ, si pauxillum veneni admixtum syrupo, totum pessumdet. *Siquidem* (verbis utor a Thoma Moro, Amplissimo Angliæ Cancellario, & glorioso Christi Martyre, mutuatis, quibus ille in epistola contra Pomeranum, Lutheri de miraculosa sectæ suæ propagatione vane gloriantis jactantiam, non minus scite, quam festive olim repressit) *ad propositam, & suam vitam libidinem, ac licentiam populum turmatim ruere, majus non est miraculum, quam saxa, & alia gravia deorsum cadere.* Quod doctrinam Evangelicam, quæ in quantum speculativa est, altissima Trinitatis, Incarnationis, & alia hujusmodi mysteria naturaliter incredibilia proponit: in quantum autem practica est, difficillimam propriæ voluntatis abnegationem, rigidissimam carnis, & sensuum mortificationem, accuratissimam præceptorum tam divinorum, quam humanorum observationem a suis exigit sectatoribus; quod inquam, doctrinam hanc, tum speculative,

tive, tum practice difficillimam, pauculi rudes piscatores, absque armorum vi coactiva, & absque omnibus verborum lenociniis, & blanditiis, brevi temporis spatio, per universum orbem, non tantum mulierculis, & rudibus, sed etiam potentissimis Principibus, & sapientissimis Philosophis persuaserint, hoc enim vero est manifestissimum miraculum, & evidentissimum veræ religionis Romano-Catholicæ signum, quod plurimi æstimat, & efficacissime contra infideles urget D. August. lib. 22. de civit. cap. 5. At, quod Lutheri sectam, quæ, in quantum speculativa est, nihil docet credere, sed tantum non credere (nempe, non credere septem novæ legis Sacramenta: non credere transubstantiationem Eucharisticam: non credere verum in Ecclesia Sacerdotium, & Sacrificium: non credere Sanctorum invocationem: non credere liberum arbitrium: non credere infallibilitatem Ecclesiæ, & Primatum Papæ, &c.) in quantum autem practica est, magnam inducit morum licentiam; quod, inquam, hanc naturæ lapsæ, & intellectui, ac voluntati depravatæ facilissimam Lutheri sectam, tot in Septentrione provinciæ sint amplexæ, tam longe distat a miraculo, ut potius grande fuisset miraculum, si oppositum accidisset; ut idcirco erudite dicere solitus fuerit venerabilis Pater Joannes Landspergius Carthusianus: Lutherum in perversione Germaniæ nil aliud fecisse, nisi, quod tibiam inflaverit; Germanos enim jam ante Lutheri sectam fuisse ad saltandum paratissimos, sed solum illis defuisse tibicinem, qualem deinde nacti sunt in Martino. Neque ita voluptuarium tibicinem egit Lutherus, ut non simul etiam ageret Martium tubicinem, bella, & seditiones concitando; ubi enim blandimenta, ad propagationem suæ sectæ, advertit minus proficere, illico arma Joannis Friderici, Saxonix Ducis, concitavit contra Carolum V. Imperatorem, Lutheranismum adversantem: illico universaliter rebellare, & contra catholicos Dominos arma sumere suavit subditis in lib. de capt. Babyl. & contra duo Cæsaris mandata. Qua Lutheri suasionem animatus Thomas Münzerus, grandem illam in Germania rusticorum rebellionem, & bellum excitavit

Smal.

Smalcaldicum, in quo plura quam centum millia rusticorum perierunt. Eodem medio in Helvetia usus fuit Zwinglius, in Gallia Calvinistæ, &c. Si igitur hunc partim per voluptatum illicia, partim per armorum violentiam prognatæ sectæ Lutheranæ modum sectarii nostri jactare præsumunt, tamquam miraculosum credibilitatis signum, majus profecto miraculum cogentur admittere, in secta Mahometana, quæ iisdem adminiculis, longe latius, quam Lutheranismus est propagata.

EX THEOLOGIA MORALI.

Granum sinapi contritum, ad lachrymas prolicientes aptum, est Pœnitentiæ symbolum; & idcirco opportune pro concione tractari potest de Pœnitentia, lachrymas per contritionem eliciente. Sicut autem duplices sunt lachrymæ: calidæ nimirum, & frigidæ; ita duplex est dolor, & contritio de peccatis, perfecta, & imperfecta. Lachrymæ frigidæ (teste Aristotele Probl. 23.) dicuntur illæ, quas vel oculi, morbo aliquo laborantes, fundunt, vel quas mors in agone exprimit; calidæ vero oriuntur ex sensu, vel apprehensione alicujus mali, & ideo vocantur calidæ, quia decoctæ; priores vero frigidæ, quia decoctæ non sunt, sed adhuc crudæ. Lachrymæ decoctæ contritionem perfectam, non decoctæ imperfectam, seu attritionem significant; explicentur igitur ex Theologia morali utriusque motiva, eorumque supernaturalitas, universalitas, efficacia, &c.

§. V.

EX JURE CANONICO.

In sistendo parabolæ de sinapi, tamquam Pœnitentiæ symbolo, possunt fructuose pro concione allegari Canones pœnitentiales, qui habentur in Jure Canonico, mox post Decretum Gratiani; ex quibus docendi sunt auditores, quod Ecclesia modernis temporibus longe benignius, quam olim, procedat in assignandis pœnitentiis. Specimen capia-

tur

tur ex Canone: ubi Presbytero, in fornicationem lapso, decem annorum injungitur pœnitentia, ita peragenda: ut primo anno, & dimidio singulis diebus, & solennioribus festis: dein usque ad complementum anni septimi, tribus in qualibet hebdomada diebus, nempe: feria secunda, quarta, & sexta; ac tandem residuo triennio singulis diebus Veneris in solo pane, & aqua jejunare cogatur. Nec minor pœnitentiarum rigor fuit respectu Laicorum, dum Can. 14. Homicidæ septem annorum. Can. 17. Uxoridæ decem annorum. Can. 20. Perjuro septem annorum. Can. 28. Furi sacrilego itidem septem annorum pœnitentia in pane, & aqua injungitur.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Ingentem doctrinæ Evangelicæ vim atque Ecclesiæ incrementum, quam Christus in grano Sinapis proposuit, adumbratam quoque habes in illa arbore, quam in somnis vidit Nabuchodonosor magnam & fortem, cujus aspectus erat usque ad terminos universæ terræ. Dan. 4.

DOMINICA SEPTUAGESIMÆ.

EVANGELIUM: *De operariis in vineam conductis.* Matth. 20. a v. 1. usque ad 17. exclusive. *Cæteri Evangelistæ hujus parabolæ non meminerunt.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Proposuit hanc parabolam Christus, decurrente tertio Prædicationis suæ anno, sub finem Februarii, pauculis diebus ante resurrectionem Lazari, & uno circiter mense ante suam mortem, juxta accuratam Cornelii, & Tirini chronotaxin. Occasionem parabolæ dederunt ea, quæ Matthæus in præcedenti capite 19. refert de quodam adolescente, (quem

(quem D. Hieron. putat unum fuisse ex Legisperitis) & de Petro; cum enim illi adolescenti quærenti: quid sibi faciendum foret, pro consequenda vita æterna? Christus respondisset: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; adolescens autem reposuisset: *Omnia hæc custodivi a juventute mea, quid adhuc mihi deest?* Christus (ut tacite indicaret, nihil quidem præter mandatorum observationem necessario exigi ad substantiam salutis, quamvis ad majorem salutis affecurationem, & perfectionem gratiæ, & gloriæ gradum, opportunissima sint consilia Evangelica, quæ idem adolescens inculcari a Christo prius audierat) dixit adolescenti: *Si vis perfectus esse, vade, vende, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me.* Quo verbo audito adolescens abiit tristis: *erat enim habens multas possessiones*; post abitum autem hujus adolescentis, Petrus volens a Christo elicere explicationem hujus singularis thesauri cœlestis, & præmii, quod adolescenti, si consilium paupertatis amplecti, & Christum sequi voluisset, promissum erat, in hanc prorupit quæstionem: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* Respondit Jesus: *Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione (id est: in resurrectione, quæ est quasi secunda generatio) cum sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, vel sorores, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Quia autem magnitudinem hujus promissionis admirati Apostoli, cogitare poterant, & forte re ipsa cogitabant intra se: quomodo nos viles, & rudes judicabimus duodecim tribus Israel, quæ plurimis dignitate, sapientia, & sanctitate viris abundat; quales sunt veteres sanctissimi quidam Reges, Pontifices, Patriarchæ, & Prophetæ, & moderni Legisperiti, Scribæ, & Pharisei? Idcirco, ut tacitæ huic admirationi, & objectioni occurreret Christus, suam promissionem conclusit illa, quam Matth. in ult.

ver-

versu cap. 19. refert, sententia: *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi*: quali diceret: nolite mirari, vos esse a me designatos Judices duodecim tribuum Israelis, imo totius mundi: multi enim, qui in hoc sæculo videntur primi, & cæteris eminentiores, in futuro erunt novissimi; & vicissim multi, qui hic videntur viles, & novissimi, ibi futuri sunt primi. Ut autem hanc suam sententiam (quæ simul est proparabola, seu procœmium, & argumentum secuturæ parabolæ) opportuna aliqua similitudine Apostolis explicaret Christus, habita reflexione ad circumstantiam temporis, nempe: ad finem Februarii, quando inchoari solet cultura vinearum, præsertim in calidioribus regionibus, subjecit hodiernam (a qua Matthæus vigesimum sui Evangelii caput auspicatur) parabolam de Patrefamilias, quinque diversis diei horis operarios in vineam suam conducente; & ita quidem, ut cum operariis, primo mane conductis, expressum fecerit pactum de mercede determinata, *denarii diurni*, qui æquivaleret Julio Italico, & consueta illo ævo laboris diurni merces erat; cum secundis autem hora post solis ortum tertia conductis pactus est indeterminate, de justa mercede: *quod justum fuerit, dabo vobis*. Similiter fecit cum conductis hora ab ortu solis sexta, quæ meridiem apud Judæos designabat; item cum conductis hora nona, id est: post meridiem tertia; ac tandem cum conductis hora undecima, quæ erat diei penultima. Vespere autem facto dixit Dominus vineæ procuratori suo: *Voca operarios; & redde illis mercedem, incipiens a novissimis usque ad primos*: cum vero procurator, novissimis circa undecimam conductis, dedisset singulis denarium, primi pro longiore labore putabant, se plus accepturos; sed cum & ipsi non nisi denarium recepissent, murmurabant adversus Patrefamilias, dicentes: *Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstus*. Quod audiens Paterfamilias uni eorum (murmurorum coryphæo) respondens dixit: *Amice, non facio tibi injuriam; nonne ex denario convenisti mecum? tolle quod tuum*

est, & vade, volo autem & huic novissimo (licet cum ipso determinatam denarii mercedem in pactum non deduxerim) dare, sicut & tibi. Aut non licet mihi, quod volo facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? quasi diceret: an nequitiae, & invidiæ tuæ causam præbet mea bonitas, qua benigne decrevi, etiam novissimos, prius & respectively melius præmiare? ubi Paterfamilias contra male contentos murmurones, & eorum antesignanum, hoc tacito utitur dilemmate: alterutrum fateri debebitis; aut mihi deesse potestatem disponendi pro libitu de meis rebus, & præmiis; aut oculos vestros esse nequam, dum invident iis, erga quos mea utor benignitate. Tandem totam parabolam concludit Christus hac epiparabola, quæ ad amussim correspondet proparabolæ: *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi: multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Cum igitur juxta regulas Dominica V. post Epiphaniam traditas, literalis, & genuinus parabolarum Evangelicarum sensus colligendus sit ex scopo, & fine a Christo parabolizante intento, iste vero ex parabola, & epiparabola; idcirco patet: quod scopus, & finis directe, ac principaliter in hac parabola a Christo intentus sit: ostendere, quomodo in negotio divinæ prædestinationis, seu vocationis, & electionis ad gloriam; & in ejus executione citra ullius injuriam multi, qui in hoc sæculo videntur viles, & novissimi, futuri sint primi, & superiores, multi autem, qui hic videbantur ætate, vocatione, dignitate primi, futuri sint novissimi in gloria: imo multi penitus a gloria excludendi. Ex quo ulterius colligitur literalis, seu parabolicus sensus rerum per voces parabolæ significatarum; proinde per *Paterfamilias*, seu Dominum vineæ, significatur *Deus*: per vineam *Ecclesia militans*: per conductos operarios Angeli, & homines vocati ad fidem, & bona opera: per *forum*, *mundus*: per *denarium diurnum*, præmium bonorum operum; per quinque diversas diei horas, totidem hominis ætates, puta: pueritia, adolescentia, juvenus, virilitas, & senectus; aut etiam quinque diversæ mundi

di ætates, ita, ut *primum mane*, seu prima diei hora significet primam mundi ætatem, ab Angelorum, & Adami creatione usque ad Noe; *tertia* a Noe usque ad Moyfen; *nona* a Moyse usque ad Christum; *undecima* a Christo usque ad consummationem sæculi. *Vesper* autem significat ipsum finem mundi, & extremam Judicii diem: in quo Christus tamquam Procurator vineæ secundum suam Humanitatem, mercedem publice reddet unicuique suam secundum opera ejus.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Primo: videtur parabola contradicere Theologiæ; dum in persona Patrisfamilias inducit Deum, successive, & diversis horis, seu diversis mundi, & hominum ætatibus vocantem, & conducentem operarios in vineam suæ Ecclesiæ: cum juxta bonam Theologiam, actus divinæ providentiæ vocantis homines ad meritum, & gratiam, eosque aut eligentis ad gloriam, aut reprobantis ad pœnam, nullam patiantur successione, utpote æterni.

CONCORDIA.

Respondeo: quamvis decreta divinæ vocationis, electionis, & reprobationis sint æterna, & sine reali successione, actualis tamen horum decretorum executio est temporalis, & successiva.

ANTILOGIA II.

Videtur, parabola contradicere sibi ipsi; prius enim dicit: ultimos operarios fuisse conductos circa horam undecimam, & postmodum asserit: illos usque ad vesperum una tantum hora laborasse; si enim una tantum ante solis occasum hora laborassent, non hora undecima, quæ erat diei penultima, sed hora duodecima, diei ultima in vineam missi fuissent. Nec juvat dicere: novissimos operarios, conductos quidem fuisse hora undecima, sed propter distantiam

eosdem ex foro ad vineam pervenisse primo sub initium duodecimæ, atque ita tantum hora una laborasse. Instat enim adversarius: ergo saltem vulgata versio Latina contradicit Persicæ, quæ non tantum laborem, sed ipsam etiam ultimorum operariorum conductionem contigisse hora duodecima significat his verbis: *Duodecima vero hora invenit quosdam in foro operis expertes.*

CONCORDIA.

Respondeo: ultimos operarios conductos fuisse sub finem undecimæ decurrentis, in principio duodecimæ, aut jam inchoatæ, aut paulo post inchoandæ, quod confinium in sensu accommodo recte appellatur, & undecima, & duodecima; hora nimirum undecima terminata, & duodecima inchoata.

ANTILOGIA III.

Videtur, parabola contradicere partim D. Petro in Actis Apostolorum cap. 10. v. 34. ita exclamanti: *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus;* partim D. Paulo, qui in pluribus epistolis suis negat, personarum acceptionem esse apud Deum; non videtur autem Deus per hodiernum Patrem familias significatus, citra personarum acceptionem posse novissimis operariis, puta: Apostolis, aliisve in lege Evangelica Sanctis, pro brevi paucorum respective annorum labore, æqualem, aut etiam majorem dare mercedem, quam operariis primo mane, seu prima mundi ætate conductis, qui cum Adam, Seth, Enos, Mathusalem, Noe, & aliis hujusmodi longævis Patriarchis per nongentos, & prope mille continuos annos laborarunt servientes Deo. Ergo.

CONCORDIA.

Respondeo: cum acceptio personarum sit vitium justitiæ distributivæ oppositum, idcirco non habet locum in donis pure gratuitis: sed tantum in rebus *debitis* indebite distributis; si nimirum in distributione rei debitæ, neglecta *causa*, attendatur *persona*. Hoc est: si officia, & præmia, quæ ex debito, & justa mensura justitiæ distributivæ sunt dispen-

spensanda, conferantur *alicui personæ, non propter legitimam distributionis causam*, puta: propter meritum dignitatem, & proportionem, sed propter aliquam personæ conditionem, ad hoc negotium prorsus impertinentem, seu talem, quæ per se nihil facit ad causam, propter quam hæc persona ex natura rei, aut legis dispositione sit digna, & proportionata ad tale munus, vel præmium. Sic (exemplum est Div. Thomæ 2da secundæ quæst. 63. art. 1. in ☉) si distributor honorum communium conferat alicui cathedram Magisterii propter scientiæ excellentiam, aut sufficientiam, non est acceptor personæ: quia attendit ad debitam causam; si autem alicui inepto, & indigno conferret Magisterium: quia nobilis, aut dives, aut consanguineus est, committet vitiosam acceptionem personæ, quia non causam, sed personam respiceret. Ex quibus patet: cœlestem Patrem-familias non esse personarum acceptorem, dum novissimis, brevi quidem tempore, sed ferventer operantibus, æqualem aut etiam majorem tribuit mercedem, quam primis, diutius quidem, sed non tam ferventer laborantibus: quia debita causa, & mensura distribuendæ mercedis, & gloriæ æternæ quoad adultos non est laboris diuturnitas, sed fervor, & excellentia meriti; illud autem opus in ratione meriti est excellentius, quod procedit ex majori gratia, & majore fervore charitatis, atque nobiliore motivo supernaturali; ut proinde majus gloriæ præmium debeatur uni fervido, & heroico actui, quam centum tepidis: majus item actui intenso per unum momentum duranti, quam remisso per longum tempus continuato. Hinc eleganter D. Hieronymus epist. 13. ad Paulinum ita scribit: *Noli meritum pensare temporibus; nec me idcirco meliorem putes, quod prior in exercitu Christi cœperim militare: Paulus de persecutore Apostolus, novissimus in ordine, primus est in meritis; quia extremus licet, plus omnibus laboravit, brevis fervor longum vincit teporem.* Idipsum dudum ante docuit Spiritus S. per Sapientem cap. 9. v. 13. *Consummatus in brevi, explevit tempora multa.* Sed nec ulla personarum acceptio intercedit in eo,

quod Deus in lege Evangelica præstantioribus, quam olim in lege naturæ, aut Mosaica, præveniat homines gratiarum actualium auxiliis; dando clariores intellectus illustrationes, & efficaciores voluntatis motiones supernaturales, quæ sunt particularia ferventiorum, magisque meritoriorum operum principia: nulla, inquam, hic intercedit personarum acceptio: utpote non habens locum in donis pure gratuitis, cujusmodi sunt auxilia gratiæ prævenientis omne meritum.

ANTILOGIA IV.

Videtur, parabola contradicere fidei, & favere hæresi Jovinianæ: fides enim docet: gloriam, & beatitudinem æternam dari adultis juxta mensuram meritorum, adeoque meritis inæqualibus correspondere inæquale præmium, prout contra Navatores definit Trid. Sess. 6. cap. 16. & Can. 32. Jovinianus autem docuit oppositum, allegans pro hac sua hæresi hodiernam parabolam vineæ, ubi inæqualiter laborantibus data est merces æqualis, unus nempe denarius, qui juxta SS. PP. significat præmium æternum vitæ æternæ.

CONCORDIA.

Respondeo: per æqualitatem denarii significari primo: æqualitatem beatitudinis objectivæ, non autem formalis, ut exponit D. Thomas 1^a secundæ quæst. 5. art. 2. & 3. Item 3. contra gentes cap. 58. Secundo: æqualitatem visionum quoad speciem, item quoad durationem æternam, non autem quoad intensiorem, & claritatem; *Sicut enim differt stella a stella in claritate, sic erit resurrectio mortuorum.* I. ad Corinth. 13. Denique tertio: Christus per præsentem parabolam principaliter significare intendit, quod non majus præmium recepturi sint, qui longo tempore, sed remisse, quam qui brevi, sed ferventer laborant in vinea Domini.

ANTILOGIA V.

Videtur, parabola rursus contradicere fidei, dum inducit primos, propter præmii æterni cum novissimis

vissimis paritatem, murmurantes; cum tamen in coelo, & inter beatos non possit esse murmur; hinc D. Gregor. homil. 19. ita quærit: *Quomodo murmurare dicuntur, qui ad regnum cœlorum vocantur? cœlorum enim regnum nullus, qui murmurat, accipit; nullus, qui accipit, murmurare potest?* Si dicas: murmur illud non fuisse vitiosum *murmur murmurationis*, sed tantum *murmur admirationis*, quod vitio caret. Contra instat adversarius: quia illud murmur, si vitiosum non fuisset, gravi, & dura increpatione Dominus vineæ non castigasset inquiens: *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?*

CONCORDIA.

Respondeo cum D. Chrysoſt. Illud murmur præciſe inductum eſſe per modum emblematis, ad majorem ornatum parabolæ; adeoque non eſſe ſcrupuloſe applicandum rei, per parabolam ſignificatæ, juxta regulas Dominicæ V. poſt Epiphaniam traditas. Similiter ad ornatum parabolæ pertinet illa Patrifamilias ad conducendos circa undecimam interrogatio: *Quid hic ſtatis otioſi?* quia ſi per diem cum plerisque Patribus intelligatur totum complexum ex ætatibus mundi ab Adam uſque ad conſummationem ſæculi, & per horam undecimam terminatam, initium legis Evangelicæ, manifeſtum eſt, quod nullus individuus homo, a principio mundi, uſque ad adventum Chriſti, in rerum natura, & in hac mortali vita exſtiterit, adeoque nec ſteterit otioſus. Denique (ut minutiora præteream) ad ornatum parabolæ, non autem ad energiam rei, per parabolam ſignificatæ, pertinet etiam illa otioſe in foro ſtantium reſponſio: *Quia nemo nos conduxit;* cum certum ſit, omnes, & ſingulos homines a Deo, in ordine quidem intentionis, mox ab æterno: in ordine autem executionis, quam primum uſum rationis attingunt, vocari, & conduci ad cognitionem, & amorem Dei, aliave bona opera.

ANTILOGIA VI.

Videtur, duplex illa in epilogo parabolæ poſita Chriſti ſententia, prorſus incombinate ad invicem

cem connecti per particulam *enim* : Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi; multi enim sunt vocati, pauci vero electi; siquidem particula *enim* est conjunctio causalis significans causam dicti, aut facti alicujus; non autem apparet, quomodo novissimi futuri sint primi, & primi novissimi, ideo & ob hanc causam, quod multi sunt vocati, pauci vero electi: nam quotquot futuri in cœlo, sive primi, sive novissimi in gloria, omnes tamen sunt electi, neque ullus est in cœlo *vocatus*, quin sit simul *electus*.

CONCORDIA.

Responderi potest primo ad hanc difficultatem, in textu Hebraico positam: particulam *ki* ambiguae esse significationis, ita, ut subinde significet causalem conjunctionem *enim*: subinde vero Italicum *che*, cui correspondet latina particula: *quam*, quæ sæpe adhibetur pro exprimendo affectu admirationis, ut patet ex v. i. Psalm. 72. *Quam bonus Israel Deus, his, qui recto sunt corde*; & ideo versio Arabica secundum epiparabolæ sententiam sic exponit: *Quam multi sunt vocati, pauci vero electi*. Et juxta hanc expositionem cessat tota difficultas; quia illas duas sententias non facit conjunctas, sed disparatas. Insistendo autem versioni Latinæ vulgatæ, quæ sola ab Ecclesia approbatur, tamquam authentica,

Responderi potest secundo cum Suarez: per particulam *enim*, non assignari hoc loco causam prioris sententiæ asserentis novissimos fore primos; sed assignatur causa, ob quam discipuli non debeant tantopere mirari primam sententiam; nempe quod novissimi erunt primi, & primi novissimi. Unde Christus hic formavit tacite, & æquivalenter, quoddam argumentum a fortiori; quasi diceret: Nolite tantopere mirari primos in vocatione, fore novissimos in gloria: quia, quod magis mirandum, simul ac horrendum est: *multi sunt vocati, pauci vero electi, adeoque multi ex vocatis simpliciter cœlesti gloria non potentur*. Responderi potest tertio, & optime: textum ita etiam exponi, ut *ly enim* significet causam

sam

sam prioris sententiæ; si nempe sententia posterior exponatur de speciali vocatione ad consilia Evangelica, & excellentiorem sanctitatis gradum; non autem de communi vocatione, qua omnes homines vocantur ad observationem præceptorum. Legitimus proinde sensus est, & planissimus: erunt novissimi primi, & primi novissimi, quia multi sunt quidem vocati, non tantum ad communem sanctitatem per observationem præceptorum consequendam, sed etiam ad excellentiorem sanctitatis gradum per viam consiliorum, & heroici fervoris opera obtinendum; pauci tamen sunt ad hunc excellentiorem sanctitatis gradum per viam consiliorum electi: quia pauci huic excellenti vocationi satisfaciunt, per solam præceptorum observationem; & ideo isti, quantumvis citius, aut diutius laboraverint, inferiores tamen gloriæ sedes obtinebunt; illi vero sublimiora etiam Judicum subsellia occupabunt, qui licet tardius, aut brevius, ferventius tamen non tantum præcepta cum illo divite adolescente, sed insuper consilia, sicut vos discipuli mei, amplexi sunt. Quem sensum fuisse a Christo intentum, sufficienter colligitur ex parabolæ occasione, §. Imo exposita.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Prinipale, quod Christus per hodiernam parabolam in literalis sensu intellectam nobis inculcat, documentum est nostri temporis, ad fervorem bonorum operum excitandum, dum parabolice exponit: novissimis operariis, brevi quidem tempore, sed magno fervore laborantibus, æquale quoad substantiam, majus autem quoad intensiorem æternæ gloriæ præmium dari, quam primis, diutius, sed non æque ferventer laborantibus. Nempe: ut ait D. Hieronym. epist. 13. ad Paulinum: *Meritum non est pensandum tempore, quia brevis fervor longum vincit temporem.* Quod idem aliis verbis ita expressit D. Fulgentius epist. 2. *In hoc seculo Christianis fidelibus non prodest vita longa, sed bona, & fervidis actionibus*

exercita. Quæ Christi, & SS. documenta, ut fufius inculcem, & clarius exponam; propono vobis ex una parte mihi finiftra, fpectandum virum, confpicua ftaturæ proceritate, aut Philift hæorum Goliatho parem, aut Rhodiorum coloffo fupparem; fed qui cœcutientibus ex lippitudine oculis, referat bubonem: nafo deformiter fimio, repræfentet fimiam: protenſis arcadice auribus, figuret afinum: voce obtuſa, loquatur bubalum: capillis in ſerpentes annulatis, perſonet Meduſam: manibus hiſpide hircutis, exprimat urſum: pedibus in bina vaſcula parallele turgelcentibus, efformet elephantum: nervis denique, fibris, & arteriis omnibus obrigeſcat in grandem, & inflexibilem truncum; adverto vel ſolam monſtroſi hujus longurionis imaginationem ſtomachum vobis movere ad nauleam. Convertite igitur oculos in partem alteram, mihi dexteram, & ſpectate illic juvenem, qui ſtaturæ brevitate non excedat, aut Davidem, Goliathi victorem, aut Alexandrum totius orbis domitorem, fed quem & oculorum aquilina vivacitas, & frontis amœnæ ſerenitas, & membrorum gratioſa gracilitas, & nervorum Mercurialis agilitas, & mira totius corporis ad omnes functiones flexilitas, in Ganimedem efformavit; jucundatur, ut opinor, animus veſter, contemplatione tam perfectæ in brevi, & parvulo corpusculo ſymetriæ. Sed jam translata a corporibus ad tempora cogitatione, concludamus cum magno morum Magiſtro Seneca epift. 93. *Quemadmodum in minore corpore poteſt, & plerumque ſolet homo eſſe vegetior, agilior, & activior, quam in ſtatura gigantea; ita brevi temporis intervallo, vitam per virtutis induſtriam evadere perfectiorem, quam per iners otium, aut teporem in longa annorum ſerie.* Concludamus itidem cum eruditiffimo Hebræorum Philone lib. de vera nobilitate: *Unum diem ſapientis longiſſimæ vitæ inſipientium antecellere.* Concludamus denique cum ſapientiſſimo Salomone, Sap. 4. *Senectutem venerabilem non diuturnitate, & numero annorum computari, ſed brevi vitæ immaculatæ periodo, qua homo cōſummatus in brevi explet tempora multa.* Ut proinde, ſicut
in

in moneta non attenditur numerus, sed valor, & pretium metalli, magisque æstimatur unus ex auro nummus, quam multi cuprei; ita æstimanda amplius sit unica dies in fervore spiritus exacta, quam integra annorum secula, tepore, aut inertio otio consumpta. Et vero, supra modum insipiens haberet iudicium, quisquis illud a Spiritu Sancto Genes. 22. celebratum Abrahamæ triduum, quo is interferventissimos fidei, spei, charitatis, obedientiæ, & propriæ abnegationis actus proficiscebatur ad designatum a Deo montem *Moria*, postea *Calvaria* dictum, immolaturus ibidem unigenitum, & idcirco charissimum suum Isaacum, non præferret, septingentis septuaginta septem annis, quibus vixit Lamech, Caini abnepos, mali corvi ovum pessimum, bis amens, quia bis amans, utpote duabus simul convivens uxoribus, primus in orbe bigamus, & fatidico nomine Lamechus, primus mœchus, impius Pater, dum impio septuaginta septem prolium semine terram dehonestavit; sed magis impius nepos, dum Cainum suum abavum occidit; debuisset equidem huic parricidæ aliquam gratiam orbis terrarum, nisi impiam ex Caini corpore exturbando animam, pejorem in suo retinisset. Sed consulamus ulterius exactissimum illud divinæ Sapientiæ calendarium, 1. Reg. 13. *Filius unius anni* dicitur a Spiritu Sancto, fuisse Saul, cum regnare cœpisset; tametsi juxta protocollum Synagogæ, in qua circumcissus fuerat, 50. ut minimum vitæ annos, & simul uxorem, & procreatum ex ea filium Jonatham 20. tunc annorum juvenem haberet Saul, dum abjecto agasoneo stimulo, capefferet sceptrum Israelis. Et ibidem rursus idem Saul, duobus tantum annis dicitur a Spiritu Sancto regnasse super Israel; quamvis juxta ephemerides Synagogæ certum sit, ipsum 40. annis fuisse in Regali diademate; & quod plus habet admirabilitatis, ipsimet sanctissimo cæteroquin Patriarchæ Abrahamo Genes. 12. septuaginta, & non plures, juxta Arithmeticam supputati sunt anni, dum egrederetur de Haran, quamvis juxta computum seculi a Pererio, Cornelio, & Abulensi accurate initum,

tum, egerit tunc ætatis suæ annum 135. Quo igitur pacto sex integræ annorum decades decimantur a Spiritu Sancto ex ætate Abraham? nempe: (solvo nodum cum magno Augustino quæst. 15. & aliis Scripturarum Interpretibus) in annalibus æternitatis anni supputantur secundum solum meritum probitatis, non secundum numerum ætatis; nec computus incipit a nativitate carnali, sed a principio vitæ spiritualis, & fervidæ operationis; & idcirco Sauli, ut Regi duos tantum Spiritus Sanctus computavit annos, quia totidem, nec plures in probitate regnando exegerat; & computus annorum Abrahamæ secundum stylum curiæ divinæ primo incepit ab illo die, quo Abraham magno spiritus fervore patrias ejuraverat superstitiones, & recusans adorare Ur Chaldæorum (id est: ignem, quem gens Chaldæa tamquam Deum venerabatur) projectus erat in fornacem ignis ardentis, ex qua tamen Dei munere illæsus exierat. Sic in SS. Trinitatis calendario anni nostri computantur, non secundum numerum ætatis, sed secundum merita probitatis. S. August. *Non te fallat* (documentum est Eusebii Emyfieni homil. 9. ad Monachos) *numerus dierum vitæ, aut monasticæ professionis tuæ! illum diem tantum computa, qui puritatis, & sanctæ operationis habuit lucem, & quem conversatio tenebrosa non mutavit in noctem.* O si vel uno curiosi oculi jactu liceret nobis insuper inspicere ipsum originale, & generale universæ carnis, & vitæ humanæ diarium in mente divina conscriptum! quam multos illic annos, & cana nive affatim conspersos seneciones scriptos legeremus in folio monstroforum illorum puerorum, de quibus Philo in libro de libero arbitrio hanc scripsit censuram: *Qui multum ætatis sine exercitio virtutis vivunt in corpore, non senes viri dicendi sunt, sed longævi pueri: quia nunquam attigerunt dignam virili canitie morum disciplinam*

Recogitemus itaque omnes, & singuli cujuscunque ætatis, sexus, aut status transactos vitæ annos ac dies, & in lumine vultus divini, quod signatum est super nos, disquiramus testimonium consci-
entiae

entia nostræ, an, & quot præter propter annos, aut saltem dies hucusque transactos, bona nota signatos visuri simus olim, in illo cœlesti protocollo, de quo ita canit Ecclesia: *Liber scriptus proferetur, in quo totum continetur, unde mundus judicetur.* Quam metuo, ne in hac annorum, & dierum recogitatione, reputatione, computatione, & supputatione vapulemus acerba illa ferula, & virga cenforia feveri morum cenforis Senecæ epist. 10. & 22. *Magna vitæ pars elabatur male agentibus, major nihil agentibus, maxima aliud agentibus; nemo, quam bene vivat, sed quam diu, curat, imo plerique, ut diu vivant, bene vivere recusant, cum tamen omnibus possit contingere, ut bene vivant: ut diu, nulli; siquidem bene vivere in nostra est libertate, diu in aliena potestate.* Spero equidem, non omnes hujus censuræ partes pertinere ad omnes præsentēs. Primum enim illud censuræ membrum: *Magna pars vitæ elabatur male viventibus;* non videtur omnes concernere; quamvis enim diebus singulis septem, aut octo horæ infumantur somno, atque adeo tertia fere pars vitæ Morpheo dicata elabatur, *nihil agentibus;* istud tamen non meretur ferulam cenforiam, cum somnus ejusmodi supponatur esse necessitatis, non endymionæ voluptatis. Sed quam vereor, ne plerique cogantur sustinere illum tertium ejusdem ferulæ ictum: *Maxima aliud agentibus.* Aliud nempe: aut aliter, quam præcepta vitæ christianæ præscribant: aliud, aut aliter, quam ratio officii in Republica, aut Communitate aliqua acceptati exigat: aliud, aut aliter, quam conscientia dictet. Quisquis huic censuræ obnoxium sese advertit, secum ipso reputet, quam paucos in calendario divino inscriptos habeat dies virtuose consummatos, licet in ephemeridibus mundi quam plurimos numeret consumptos. Illud autem infamiter prorsus dedecorosum esset Christiano, si quis reperiretur a Philozoa, seu inordinato temporalis vitæ amore ita dementatus, ut in ipsum quadraret illa censuræ Senecianæ Satyra: *Nemo, quam bene vivat, sed quam diu, curat, & ut diu vivat, bene vivere recusat, recusat bene vivere emaciando carnem,*

carnem, præscriptis ab Ecclesia jejuniis, & vigiliis, auditione Missæ, frigido, aut pluvio Jove, &c. quia cuticulam curat, quia robustam valetudinem vel modice labefactare metuit. Recusat virtuose consummare: quia metuit consumi. Si quis est insipiens ejusmodi Philozous, erubescat ad generosum facinus, simulque sensatum apophthegma gentilis Pompeji mirifice a Plutarcho commendati; qui, cum ad convehendam annonam, ut fame laboranti succurreret Patriæ, Alexandriam proficisceretur, gravi tempestate jactatus, ita trepidos milites, & nautas allocutus est: *Ut periclitanti succurramus patriæ, navigare est necesse: vivere me, aut vos, non est necesse.* Habet in suo gremio Roma, quos mihi substituat, Duces: habet in suo Brundusio copiosos, quos vobis suggerat, nautas & nauceros. *Navigare necesse est: vivere non est necesse.* Liceat nunc mihi Pompejano hoc apophthegmate paulisper mutato, ad fervorem excitare ignavos christianos, & laborum pro salute æterna exantlandorum pertæsos Philozoos, ex inordinato vitæ temporalis amore, bonis operibus insudare detrectantes, ad portum æternæ beatitudinis inter procellas, & sævientes hujus sæculi fluctus, spreto quovis vitæ mortalis periculo: *Navigare necesse est, vivere diu, non est necesse.* Christiano non prodest vita longa, sed bona; nec curandum est Christiano, ut diu, sed ut bene vivat; quia in accurato Trisagiæ Divinitatis calendario soli bona nota signantur dies virtuose consummati, & grandi nulla infamiter notantur dies, inutiliter consumpti.

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA MORALI.

Conventionem facta ex *denario diurno*, misit nos Deus, tamquam operarios in vineam, in Ecclesiam suam, sed *ex quali denario*? Est denarius in opere, est denarius in mercede, est unus denarius in merito, est denarius in præmio. Convenit nobiscum per pactum baptismale Deus, ex duplici denario:

rio: altero a nobis observando, altero nobis in præmium observationis dando. Denarius a nobis observandus, est denarius, seu decalogus divinorum præceptorum; denarius in mercedem observati decalogi a Deo dandus, est ipse Deus, per visionem beatificam æternum possidendus, qui de se ipso Genes. 15. dixit ad Abrahamum: *Ero merces tua magna nimis.* Denarius præceptorum optime exprimitur per cifram Romanam X. quia decalogi observatio non est sine difficultate, & sine cruce; denarius præmii æterni optime exprimitur per cifram Arabicam 10. ita: ut nulla o circularis denotet præmii æternitatem, unitas autem significet præmii substantiam, unam nempe Divinitatem, tota æternitate a beatis possidendam. Talis ergo facta est inter nos, & Deum conventio, ut nos denarium præceptorum observando, operemur salutem nostram: Deus autem nobis in præmium rependat denarium æternæ gloriæ. *Vespere autem facto dixit Dominus Procuratori suo (Pater æternus Christo) voca operarios, & redde eis mercedem;* nempe: sub vitæ, & mundi vesperam Christus sedulos operarios vocabit ad mercedem, & singulis pro rata meritorum reddet promissum æternæ gloriæ denarium. Servos autem nequam, & operarios iniquitatis adducet secum in iudicium, usus adversus illos hac amarissima exprobratione: *Nonne ex denario, nonne de decalogo convenistis mecum?* & juxta hunc ipsum decalogum instituet strictissimum processum judiciale, in quo iudicem aget ipse Christus, reum peccator, accusatorem diabolus, testem omni exceptione majorem propria peccatoris conscientia; contestes cælum, sub quo peccavit; terra, domus, anguli, in quibus peccavit; personæ, cum quibus, aut contra quas peccavit; Gentiles, Turcæ, & Idololatræ, quos peccando superavit. Auscultemus tantisper hunc feralem processum.

Ex primo decalogi præcepto, formabitur hæc quæstio: Utrum præter Deum unum, & verum, coluerit peccator Deum aliquem alienum? respondebit accusator dæmon: ipsum nullum verum Deum negasse, falsos autem, & fabulosos Deos habuisse
quam

quam plurimos; Martem, dum fureret, Mercurium, dum furaretur; Jovem, dum superbiret, Saturnum, dum proximo invideret; Bacchum, dum gulæ & ventri: Venerem, dum libidini indulgeret. Tum conscientia jussa testimonium perhibere, dicet: hunc peccatorem eorum fuisse de numero, de quibus Apostolus ad Timoth. cap. i. ingemuit: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Et mox eadem conscientia incipiet integram contra infelicem peccatorem hanc texere Philippicam: Justissime Judex! inquiet illa: iste homo dicebat quidem, te esse summum bonum; sed factis toties negavit infinitam tuam bonitatem, quoties secutus vanitatem, præ summo, & infinito bono, bonum creatum, finitum, fluxum, & caducum adamavit; dicebat ille quidem tibi: Domine, Domine! o Domine! quia ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ, Psal. 115. sed erat optimi Domini servus nequam, villicus iniquitatis, dissipans bona Domini sui, & quantum ore confitebatur, opere negabat tuam supremam dominationem; dicebat ille quidem: sub speciebus Eucharisticis esse vere, realiterque præsentem Christum, Dei, & Mariæ Filium cum corpore & anima, cum Humanitate & Divinitate; sed quod ore confitebatur, negabat ipso opere sacrilego. Audient hanc testificantis conscientie Philippicam Ammonitæ, qui suum Idolum Moloch summa cum reverentia, audient Babylonii, qui suum Baal summo cum honore, audient Ægyptii, qui suum Crocodilum summa cum devotione, timore, & tremore venerabantur, colebant, adorabant; & uno ore contra hunc sacrilegum christianum exclamabunt: reus est mortis æternæ! qui Dei vivi, & veri aram convertit in haram, templum in prostibulum. O serve nequam! o operarie iniquitatis! subjunget iratus Judex: Nonne ex denario, nonne ex decalogo, nonne ex primo, & principali decalogi præcepto convenisti mecum?

Ex secundo præcepto ejusdem denarii talis formabitur quæstio: *Utrum nomen Domini assumpseris in vanum?* Respondebit sarcastice dæmon: Justissime Judex, in hoc puncto utcunque innocens est iste, quem

quem accuso, peccator; numquam ille, aut raro nomen Dei Domini assumpsit in vanum; quia numquam, aut raro in ore habuit Deum, sed fere semper me.

Testabitur deinde conscientia hunc peccatorem sæpe in vanum, & sine causa, sæpius falso, & cum mendacio per Deum, per Sacramenta, per elementa, per alias creaturas jurasse; & nomen Domini blasphemasse; & si quando adversus casus accidisset, ore infesto, lingua impia Sanctos, & Sanctas, ipsum Sanctum Sanctorum ad horrorem audientium lacessivisse; tunc adversus hunc blasphemum christianum consurgent in judicio omnes Turcæ, omnes Saraceni, omnes Mahometani, de quibus ita scribit Nicolaus Clemens lib. 1. cap. 15. *Turcis, Saracenis, Mahometanis nullus tam durus evenire potest casus, ut fracti impatientia linguam solvant in blasphemiam, sed illud semper habent in lingua & ore: Laus Deo.* Omnes isti uno ore adversus istum blasphemum clamabunt: sit in æternum maledictus, qui benedictum nomen Domini maledixit! subjunget iratus Judex: Serve nequam, operarie iniquitatis, nonne ex decalogo, & decalogo, nonne etiam ex secundo decalogi præcepto convenisti mecum?

Ex tertio præcepto formabitur hæc quæstio: *Utrum dies Festos sanctificaverit?* Reponet cum falsa ironia accusator diabolus: Justissime Judex, vivorum & mortuorum! iste homo habuit meros dies festos, nullos profestos, nullos laboriosos; conscientia autem dicet: sanctificavit quidem dies festos, sed non tibi o magne Deus! ast sanctificabat Baccho inter calices: carnes suas immolabat Veneri inter pellices: thus adolebat Deo divitiarum Plutoni. Accidiosum contra hunc Christianum assurgens in judicio Regina Austri, dicet: ego delicate enutrita Principis, ego deliciis assueta, audita fama Salomonis, neglecta omni aeris intemperie, itineris longitudine, viarum difficultate, ex longinquis regionibus veni ad Salomonem, ut audirem sapientiam ejus. Et ecce! plus quam Salomon hic, Deus Eucharisticus, attamen ad quem videndum, & adorandum, o

nefarie peccator ! torpuisti. Reus es læsæ Majestatis , qui contempsisti Regem immensæ Majestatis. Subjunget iratus Judex : *Serve nequam, &c.*

Ex quarto præcepto formabitur hæc quæstio : *Utrum honoraverit Patrem & Matrem ?* Respondet adversarius dæmon ; Justissime Judex , da veniam tacendi tantisper , adfunt Parentes ejus , ipsos interroga , ipsi loquantur. Evocatus ergo Parens , accusatorem aget proprii filii : evocata Mater , condemnabit illum , quem in suis concepit visceribus , suis lactavit uberibus ; exaggerabit partus dolores , educationis molestias , sed pro his a filio nulla gratitudo , honor nullus , nullus amor filialis redhibitus est. O juste Judex ! exclamabit Pater : vindica sudorem , & sanguinem meum ! vindica : exclamabit etiam Mater , dolores & labores meos , ingratiissimo filio ante partum , in partu , post partum impensos. Subjunget iratus Judex : *Serve nequam, &c.* & mox eandem quæstionem extendet ad Tutores , & Curatores , ad Præceptores , & Magistros , ad Fundatores , & Benefactores , quibus fere non minor honor , & gratitudo debetur , quam Parentibus. Tempus me deficeret , si singula decalogi præcepta , eorumque singula membra fusius prosequerer. Deum bonum ! solum præceptum sextum quot dabit articulos. Assurget enim vero contra hujus præcepti violatorem christianum Gentilis Seneca , qui ita christiane in lib. de Clem. *Etiam si scirem , & Deos veniam daturos , & homines non cognituros , propter solam tamen carnis vilitatem , peccata carnis fugerem.* Hinc adversus illum confurget accusator diabolus , quem ita loquentem inducit S. August. in Ps. 88. *Nunc æquissime Judex , judica causam meam , imo judica causam tuam , adjudica esse meum , qui tuus esse noluit.* Tuus ille fuit titulo creationis , tuus titulo redemptionis , tuus omni titulo , & jure proprietatis ; sed meus factus est propria , & spontanea subjectione perversæ voluntatis. Nihil illi dedi , nihil pollicitus sum ; imo scivit , me esse suum , & totius humani generis juratum hostem ; & tamen meæ per omnia , & in omnibus obsecutus est voluntati. Tu ei dedisti vitam ,
dedisti

dedisti gratiam, promifisti gloriam; tu pro illo incarnatus, paſſus, crucifixus, & etiam mortuus es. Tuus tamen eſſe noluit, ſed meus eſſe voluit.

§. V.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

De neceſſitate bonorum operum contra Lutheranos rigidos, ſeu Electorales.

Chriſtianus ſine bono opere, eſt arbor ſine fructu, ager ſine meſſe, lampas ſine oleo, oleum ſine flamma, corpus ſine anima. Eſt arbor ſine fructu, illa nempe ficus Evangelica, cui maledixit Chriſtus, eo, quod in ea nihil inveniret, præter folia, Marci II. v. 13. Eſt ager ſine meſſe, ille nempe ager hominis pigri, urticis repletus, & ſpinis, Prov. 24. v. 30. Eſt lampas ſine oleo, & oleum ſine flamma, lampas extincta, qualem fatuæ, & a nuptiis Agni excluſæ virgines habuerunt, Matth. 25. v. 3. Eſt corpus ſine anima, ſine vita: quia vita in actione, bona vita in bona actione, chriſtiana vita in chriſtiana actione conſiſtit; ut idcirco chriſtiana fides ſine bonis, & chriſtianis operibus ſit, & jure meritiffimo dicatur *fides mortua*. Audiatur D. Jacobus Apoſt. cap. 2. a v. 20. *Vis ſcire, o homo inanis! quoniam fides ſine operibus mortua eſt? Abraham Pater noſter, nonne ex operibus juſtificatus eſt, offerens Isaac filium ſuum ſuper altare? vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides conſummata eſt? & ſuppleta eſt Scriptura dicens: credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt? Videtis, quoniam ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantum? Similiter & Rachab meretrix, nonne ex operibus juſtificata eſt, ſuſcipiens nuncios Joſue? ſicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt. Quod ſi hæc catholica Jacobi ſententia (quæ fidelibus ſapit, & ſapere debet, tamquam vivificum ex pascuis Dominiſis gramen) ſectariis noſtris ſapit, ſicut aridum ſtramen; deducamus illos ad hodiernam vineam, in qua operarii ex denario conducti, vites novellas quidem*

operose plantant, vetustiores autem traducibus propagant, radices pastinant, & fimo impinguant; palmites ridicis, & thyrsis statuminant, luxuriantes subinde pampinant, & cultris putant; sic etiam anima nostra, tamquam vitis, magna bonorum operum cultura indiget ad salutem, dum & repurganda est a forde peccati per opera pœnitentiæ, & pastinanda ligone mortis, & frequenti novissimorum recodatione; & impinguanda operibus misericordiæ, tum corporalibus, tum spiritualibus; & statuminanda per alligationem ad ridicas divinorum præceptorum; & pampinanda, avellendo superfluitatum folia, luxus atque luxuriæ fomenta; & putanda cultro mortificationis, amputando occasiones peccandi, & traducibus bonorum exemplorum propaganda. Ad hanc nempe laboriosam vitis, seu animæ nostræ culturam, quilibet homo conducitur a cœlesti Patrefamilias, dum per fidem vocatur ad vineam Ecclesiæ, promisso æternæ gloriæ denario, non *soli*, & otiosæ fidei, sed *per dilectionem operanti* ad Gal. 5. Hoc manifeste docet Christus in hodierna parabola; hoc sæpius docet in pluribus locis Evangelii. Unicum perlegamus cap. 25. D. Matth. & legemus ibi, Virgines prudentes, oleo charitatis plenas, & bonorum operum luce fulgentes, ad cœlestis Agni nuptias esse receptas; exclusas autem fatuas propter charitatis, & bonorum operum defectum. Legemus ibi, servum fidelem, datis sibi a Domino talentis bene negotiantem, & idcirco remuneratum; servum autem nequam, inutilem pro otioso talento damnatum, atque abjectum in tenebras exteriores. Legemus ibi, filium hominis in extremo iudicio decreturum operibus misericordiæ præmium vitæ æternæ, carentiis autem bonorum operum æternum ignis supplicium. Hanc ipsam orthodoxam veritatem inculcant Apostolorum Principes, Petrus & Paulus. *Satagite, ut per bona opera certam vocationem, & electionem vestram faciatis.* 2. Petri 1. v. 10. *Si habuero omnem prophetiam, & noverim mysteria omnia, & si habuero NB. omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil sum.* 1. ad Corinth. 13. v. 2. Patet autem

autem ex consequente v. 4. 5. 6. & 7. Apostolum loqui de charitate non otiosa, sed negotiosa, & bonorum operum exercitio occupata: *Charitas patiens est, benigna est: non æmulatur, non inflatur, non est ambitiosa, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, &c.* Hanc eandem veritatem admirabili prorsus energia proponit D. August. lib. *de fide, & operibus*, quem scripsit contra eos, qui ita distinguebant a bonis operibus christianam fidem, ut sine fide dicerent non posse perveniri ad vitam æternam. Excerpo unicam tanti Doctoris periodum: *Illud, inquit S. Doctor cap. 14. excutiendum est a cordibus religiosis, ne mala securitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam fidem putaverint, bene autem vivere, & bonis operibus viam Dei tenere neglexerint - - -* Hinc etiam ipse Apostolus Paulus, non quamlibet fidem, quæ in Deum creditur, sed eam salubrem, planeque Evangelicam definivit, cujus opera ex dilectione procedunt: *In Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur.* ad Gal. 5. v. 6. Unde illam fidem, quæ sufficere ad salutem quibusdam videtur, ita nihil prodesse asseverat, ut dicat: *si habeam omnem fidem, ita, ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.* Ubi autem hæc fidelis charitas operatur, sine dubio bene vivitur, plenitudo enim legis charitas. ad Rom. 13. v. 10. Jacobus autem, (pergit porro S. Augustinus:) tam vehementer infestus est eis, qui sapiunt fidem sine operibus valere ad salutem, ut illos (cap. 2. v. 13.) etiam dæmonibus comparet, dicens, *tu credis, quoniam unus est Deus, bene facis: & dæmones credunt, & contremiscunt. Quid verius, quid brevius, quid vehementius dici potuit? cum & in Evangelio legamus, dæmones credidisse: quid proderit, (ait Jacobus ibid. v. 13.) fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides salvare eum? quousque igitur falluntur, qui fide mortua sibi vitam perpetuam pollicentur: hucusque magnus Aurelius. Ut autem falsitas, & vanitas perniciosæ hujus pollicitationis magis elucescat, juvabit, succincte inane illius evertere fundamentum; & quidem*

principale illud ex epist. ad Rom. cap. 3. v. 28. desumptum: *Arbitramur, justificari hominem per fidem sine operibus legis*, ubi ita subsumit D. Aug. loc. cit. *Dum Apostolus dicit: hominem justificari per fidem sine operibus legis, non hoc ait, ut præcepta, & professa fide, opera justitiæ contemnantur, sed ut quisque faciat se per fidem posse justificari, etiamsi legis opera non præcesserint. Sequuntur enim justificatum, non præcedunt justificandum.* Et hoc est, quod paulo ante v. 24. in eodem 3. cap. suæ epistolæ ad Romanos præmiserat Apostolus, dicens: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, &c.* Siquidem gratiam justificantem, nullum ex parte hominis justificati præcedit meritum condignum, quamvis supposita jam prima gratia justificante, possit & debeat homo elicere bona opera, quibus de condigno mereatur, tum gloriam, tum gratiam secundam, seu gratiæ augmentum. Plura de necessitate bonorum operum passim habentur præmanibus, ut supervacaneum censeatur, necessitati eorundem demonstrandæ pluribus immorari.

§. VI.

MISCELLANEA EX JURE DIVINO,
ET CIVILI.*De mercede operariis solvenda.*

Hodiernus Paterfamilias parabolicus, conductos in vineam suam operarios, pacta mercede non fraudavit, neque ejus solutionem distulit, sed mox finito labore diurno, sub ejusdem diei vespere accurate omnibus persolvit. Voluit per hanc parabolæ partem confirmare Christus id, quod faciendum jam olim præceperat Deus in lege sua, Lev. 19. v. 13. *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.* Item Deut. 24. v. 14. *Non negabis mercedem indigentis, sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & in eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.* Et hinc defraudatio justæ mercedis, aut ejus injusta dilatio, vocatur peccatum
clamans

clamans in cœlum. Quod in citatis ex Moyse libris præcepit Deus, hoc Tobias senior juniore his inculcat verbis cap. 4. v. 16. Si quis tibi aliquid operatus fuerit, statim redde ei mercedem, & merces mercenarii tui non maneat apud te usque mane. S. autem Job c. 31. per ultimos tres versus, quamquam optime conscius de numquam a se admissio hoc in cœlum clamante peccato, ita nihilominus conditionate sibi imprecatur: Si adversum me terra mea (per conductos operarios culta) clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent; si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum affluxi (per mercedis, & stipendii defraudationem) pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina. Clamat nimirum ea merces in cœlum, quæ vel fraudata, vel diminuta est variis diversæ sortis operariis, & mercenariis. Cum primis vero clamat in cœlum fraudata merces, & stipendium, seu diminutum, seu detentum domesticorum servorum, & ancillarum; & hinc Jura tum civilia, tum canonica armantur contra, dum mercedem in classe privilegiatorum debitorum reponunt, ejusque defraudationem severe prohibent, & si aliter obtineri nequit, occultam ejus compensationem permittunt. Quemadmodum olim Jacob Patriarcha mirabili variegatarum virgarum artificio compensavit sibi mercedem suam, decies a Socero Laban inique mutatam. Gen. 30. Clamant etiam in cœlum negatæ animarum Zelotibus decimæ, & primitiæ, Ecclesiis annui census, & offertoria, atque ita residuum in arca aurum, & argentum æruginabit, eritque hæc ærugo ejusmodi avaris, ac defraudatoribus, vita adhuc superstite, in testimonium mendicitatis, ad quam sæpe sæpius Deus redigere solet, aut post mortem in inferno, vel etiam (prout aliquando evenit) in sepulchro manducabit de eorundem carnibus, sicut ignis. Ita, ut narrat Gregorius Turonensis de gloria Martyrum cap. 106. avaræ cuidam sceminæ, mercenarios defraudare, & decimas negare solitæ, post mortem ex sepulchro horribiliter vociferanti, recluso sepulchro, deprehensi sunt a Parocho, & plebe præsentem, dæmones, ignitum, & liquefactum cum sulphure aurum

in os defunctæ infundere; & ut refertur in speculo exemplorum dist. 9. cap. 216. eodem igniti auri supplicio, avarum quemdam divitem post mortem in re-fosso sepulchro torquebant dæmones, horrifono clamore vociferantes illud acroama, quod olim Parthi in os Cœsi Craffi, & Tomyris Regina in os capti Cyri, & Mithridates in os devicti Aquilii Romani Ducis liquatum aurum infundi jubentes, ignominiose inclamabant: *Aurum sitisti, aurum bibe!*

Si hæc in sepulchro, quid tota æternitate fiet in inferno? En quantam vindictæ divinæ iram thesaurizent sibi in novissimis diebus iniqui justæ mercedis defraudatores.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Annorum adeo quatuordecim pro Rachele servitium a suo etiam agnato exigit Laban Gen. 29. Paterfamilias contra Evangelicus vel operariis, etsi hora primum novissima vocatis, reddit denarium; quis inde non intelligit, quantum humana merces distet a divina?

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

EVANGELIUM: *Exiit, qui seminat, seminare semen suum, &c.* Lucæ 8. a v. 5. usque ad 15. inclusive. *Fusius eandem parabolam refert* Matthæus cap. 13. a. v. 3. usque ad 23. inclusive.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Anno prædicationis suæ secundo, sub initium mensis Julii, ex conscensa in mari Galilææ prope Capharnaum navicula, proposuit Christus turbæ, in littore consistenti, præsentem parabolam *seminantis semen suum*, quod partim cadens *secus viam* conculcatum, & ab avibus devoratum est: partim *super terram*, ubi natum quidem, sed ex defectu humoris paulo

paulo post arefactum est: partim *inter spinas*, a quibus postmodum suffocatum est: partim *in terram bonam*, ubi fecit fructum centuplum. Genuinum ac literalem parabolæ sensum dignatus est ipse Christus postulantes id Discipulis explicare, dum dixit: per *semen* significari *verbum Dei*, per *viam* autem, *petram*, *spinas*, & *terram bonam* significari quatuor classes hominum adultorum, verbum Dei audientium. Prima classis est Gentilium, & Judæorum, qui propositum sibi per Scripturas, & Prædicatores verbum Dei, & fidei, *audiunt quidem*, & vident allegata argumenta, & signa, quæ secundum se sufficerent ad generandum in intellectu rite disposito evidens iudicium credibilitatis: sed quod *audiunt*, & *vident*, sua culpa non intelligunt; quia nempe culpabilem ponunt obicem, propter quem signa, & motiva credibilitatis, in se evidentia, non possunt in eorum intellectu causare evidens iudicium credibilitatis, ad fidem prærequiritum; & *adimpletur* (verba sunt Christi, a Matthæo hic relata) *in eis* prophetia Isaiaë dicentis: *auditu audietis* (verba fidei) & *non intelligetis*, (sensum verborum) *videntes videbitis*, (signa credibilitatis) & *non videbitis* (significatum) *incrassatum enim est cor populi huius*, & *auribus graviter audierunt*, & *oculos suos clauferunt*, *ne quando videant oculis*, & *auribus audiant*, & *corde intelligant*, & *convertantur*, & *sanem eos*. Atque hanc primam verbi divini auditorum classem eleganter in hodierna parabola expressit Christus dicens: *aliud cecidit secus viam* (spatiosam nempe, quæ ducit ad infernum) & *conculcatum est* (a brutis & bestialibus in sensualitate radicatis passionibus) & *volucres cæli* (mali angeli, & infernales apodes) *comederunt illud*. Etenim dum semen verbi divini per ministros Evangelii seminatur in aures eorum adultorum, sive Gentilium, sive Judæorum, qui per stabilem peccandi habitum, & consuetudinem in via peccatorum stant; imo in fumosa *cathedra pestilentia*, seu malorum dogmatum *sedent*; nebulis pravorum affectuum, & spisso vitiorum fumo ita obscuratur eorum intellectus, ut reddatur inhabilis ad formandum iudicium evidens de

credibilitate doctrinæ adeo sanctæ; & ad penetrandum sensum verbi divini, quod instar gladii ancipitis pugnat contra omnia illa vitia, quibus tales homines dediti, & velut enutriti sunt. Hinc animales, & carnales ejusmodi homines, non percipiunt ea, quæ sunt Spiritus Dei; & idcirco doctrinam Christi derident ut stultam, & malunt credere, Jovem factum esse taurum, quam Deum factum esse hominem; quia in Jove taurizante habent exemplum, & sperant patrocinium suarum libidinum; & a Deo homine facto audiunt distincte præcipi continentiam, & damnari libidinem, aliaque crimina.

Secunda classis est adultorum, qui *æ* audiunt, & intelligunt verbum Dei, imo conversi a Judaismo, aut Paganismo assensum fidei præbent; sed hæc eorum fides sæpe sæpius in cordibus eorum non radicatur per robustam illam charitatem, de qua Paulus ad Rom. 8. *Quis nos separabit a charitate Dei? tribulatio, an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?* multi enim prompte, & sincere conversi ad fidem, dum nihilominus temporalibus bonis plus nimio manent affecti, exorta persecutione fidei, aut aliunde instante periculo temporalia fortunæ, honoris, & vitæ bona amittendi, aut famis, nuditatis, & paupertatis angustias tolerandi, facile alliduntur *ad petram* scandali, negantque fidem. Atque hanc secundam classem in hodierno Evangelio expressit Christus, per illud parabolicum semen, quod cecidit supra *petram*, & natum aruit, quia non habebat humorem, ex influxu videlicet cœlestis gratiæ præpedito & interrupto, per inordinatum amorem bonorum temporalium possidendorum, aut metum eorum amittendorum.

Tertia classis est eorum, qui ex christianis Parentibus nati, & inter domesticos fidei educati, doctrinam christianam, quasi sub lacte sugentes, præcepta Dei a tenera ætate servant, imo non pauci etiam consilia Evangelica sub annos pubertatis, & adolescentiæ amplectuntur, seque totos servitio Dei per vota religiosa, aut SS. Ordines mancipant. At successu temporis, in exercitio virtutum sensim languescunt, &

& intepescunt, pullulantes vitiorum spinas, & tribulos exstirpare negligunt, sub jugo Christi gemere audiuntur, illudque excutere meditantur. Hinc præcepta Dei, & dogmata fidei curiose examinant, de vero eorum sensu dubitare incipiunt, hinc & inde ex sacris Scripturis, Conciliis, & Patribus, Theologis, tandem etiam ex prohibitis hæreticorum libris sententias congerunt, easque juxta genium, & ingenium suum jam truncant, jam ampliant, jam restringunt, jam torquent, & detorquent in pravos sensus, & a vero Ecclesiæ intellectu prorsus alienos; atque ita sensim ducuntur in sensum reprobum. Exemplum hujus luculentum præbet Lutherus, qui sensim eo delapsus est, ut Papam esse Antichristum, Missam idololatriam, fidem catholicam falsam esse diceret. Idem plane usuvenire solet aliis ejusdem farinae, & furfuris, ab Ecclesia, & vera fide Apostatis, qui in ea sancte, ac pie a teneris nutriti, fundamenta, & argumenta credibilitatis evidenter cognoscebant; tales enim nonnisi post multas animi mutationes, & turpes per varia scelera casus, tandem peccatis suis, velut *spinis suffocant* præhabitam credibilitatis evidentiam, ut proinde Genevæ in proverbium abierit: quod fugientes illuc a fide catholica Apostatæ, plerumque per annos 13. aut 14. novitiatum subeant, & diuturnas luctas, & remorsus conscientiae patiantur, antequam plene deperdant evidens judicium credibilitatis, possintque ex animo discredere, ac positive negare articulos fidei prius creditos. Atque hanc tertiam classem in hodierno divi lucæ Evangelio expressit Christus per illud parabolicum semen, *quod cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocaverunt illud*; non quod spinæ vitiorum jam tunc actu fuerint in animo eorum, qui semen verbi divini statim cum lacte, & in tenera ætate sua ceperunt; sed quia successu temporis, dum fræna laxarent concupiscentiis, per culpabilem eorum socordiam creverunt spinæ, ut habet divus Matthæus cap. 13. v. 7. puta: vitiosa sollicitudo, & cura rerum secularium, & peccaminosus amor divitiarum, voluptatum vitæ, & gloriæ secularis;

laris; quæ spinæ suffocant semen verbi, etiam postquam pullulavit in spinas.

Quarta denique classis per terram bonam significata, est illorum fidelium, qui juxta ipsius Christi epiparabolam a divo Luca relatam, *in corde bono & optimo* (bono per dilectionem proximi, & optimo per dilectionem Dei, ut exponit divus August. in Psal. 7.) *audientes verbum Dei retinent, & fructum afferunt in patientia*; seu, in constanti tolerantia laborum, & dolorum in agro cordis sui colendo, semine fovendo, & sarriendo, seu a zizaniis repurgando, manipulos item bonorum operum colligendo, grana cribrando, & subinde a paleis defectuum per poenitentiam secernendo. Matth. autem v. 23. his verbis recenset Christi epiparabolam: *qui in terram bonam seminatus est* (semen receperunt) *hic est: qui audit verbum, & intelligit* (mente ruminat, penetrat, approbat, & retinet) *& fructum affert, aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero trigesimum.* Triplicem hanc fructus diversitatem varie exponunt PP. I. Euthymius, & Theophylactus fructum trigesimum accommodant incipientibus, seu viæ purgativæ; sexagesimum proficientibus, seu viæ illuminativæ; centesimum perfectis, seu viæ unitivæ. II. Remigius trigesimum dat bonæ cogitationi, sexagesimum bono verbo, & locutioni, centesimum bono operi, & actioni. III. Divus Hieron. fructum centesimum assignat statui virginali, sexagesimum viduali, trigesimum conjugali. IV. Author operis imperfecti hic hom. 13. centesimum attribuit Martyrio, sexagesimum statui Religioso, & consiliorum Evangelicorum observationi, trigesimum statui seculari, & eorum, qui sola præceptorum observatione contenti sunt. Sed hæc expositiones procedunt in sensu symbolico, & tropologico; in sensu autem literali parabolico, ponitur hic numerus definitus pro indefinito, & significatur inæqualitas valoris meritorii in bonis operibus, & consequenter inæqualitas præmii in cælo; ut exponit divus Chrys. hom. 45. & D. August. de SS. VV. cap. 16. proinde, per fructum centesimum signifi-

ficatur summus, per sexagesimum medius, seu mediocris, per trigesimum vero infimus gradus meriti in bonis operibus, ex diverso fervore, & cum varia intentione elicitis.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Primo: Dum Christus in hodierno Evangelio dicit ad discipulos: *vobis datum est nosse mysterium Regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant*, videtur contradicere suæ sinceræ voluntati salvandi omnes, eosque ad normam, & fidem suæ doctrinæ perducendi. Quis enim dicet, Magistrum quempiam habere sinceram voluntatem erudiendi suos discipulos, si illis sua dogmata sub meris parabolarum, & ænigmatum involucris proponat, & quidem eo fine, ut auditores ejusmodi dogmata non intelligant?

Respondeo: quod particula *ut*, hoc loco non significet causam, & intentionem, sed denotat affectum, consecutionem, aut concomitantiam, aut etiam solam elegantiam. Siquidem particula latina *ut*, (Hebraice per *ו* exprimi solita) ut erudite adnotat Ambr. Calepinus, non semper est conjunctio *causalis*, seu significans causam finalem, intentam ab eo, qui hac particula in suo sermone utitur; sed subinde est particula *adjunctiva* significans aliquem affectum, quomodolibet adjunctum, & conjunctum dicto & sententiæ præcedenti; interdum vero adhiberi solet elegantiae gratia; ita ut juxta capacitatem subjectæ materiæ æquivaleat particulis: *quia, cum, dum, postquam, licet, quamvis, &c.* Hinc divus Matthæus referens eandem Christi sententiam, quam ex divo Luca in hac prima Antilogia retuli, loco particulæ *ut*, usurpat particulam *quia*. Pro fundamentali & exacta horum notitia, & intelligentia, juvat audire ea, quæ fusius recenset divus Matthæus cap. 13. a v. 9. compendiose autem, & idcirco securius perstringit D. Lucas in hodierno Evangelio. Post propositam hanc primam de seminante para-

parabolam, clamabat Iesus: *qui habent aures audiendi, audiant!* quibus verbis volebat excitare in auditoribus sincerum animum, & desiderium intelligendi veritatem, a se sub hoc primo ænigmate, & parabola propositam. Audito hoc clamore Christi, accedentes discipuli dixerunt ei: *quare in parabolis loqueris eis?* quasi dicerent: hætenus turbis Judæorum clare & sine parabolis prædicare solebas, cur modo incipis loqui illis per parabolas? & respondit Christus: *ideo in parabolis loquor eis, quia* (NB. non dicit: *ut*, sed: *quia*) *videntes non vident, & audientes non audiunt, & non intelligunt, & adimpletur in eis prophetia Isaie dicentis: audietis, & non intelligetis; videntes, videbitis, & non videbitis; incrassatum est enim cor populi hujus.* Unde patet: quod Christus per suas parabolas non intenderit positive, & voluntate antecedente, sed voluntate duntaxat consequente, & ex occasione animadversæ Scribarum, & Phariseorum malitiæ pure permiserit, ut sua culpa propria non intelligerent doctrinam suam Evangelicam; adeoque nullatenus contradixit sinceræ voluntati suæ antecedenti salvandi omnes, eosque ad normam, & fidem suæ doctrinæ perducendi, si nimirum obicem sua culpa non ponerent.

Secundo: Videtur Marcus cum Luca in recensenda hac Judæorum excoecatione contradicere Matthæo. Marcus enim cap. 4. v. 11. sic habet: *Vobis datum est, nosse mysteria Regni Dei: illis autem, qui foris sunt, non est datum: in parabolis omnia fiunt, ut videntes videant, & non videant: ut audientes audiant, & non intelligant, ne quando convertantur, & dimittantur iis peccata.* Quibus verbis excoecatio, & obduratio Judæorum proponitur a D. Marco, tamquam effectus intentus per parabolas Christi. Similia habet Lucas; a D. autem Matthæo ponitur excoecatio tamquam causa assumptarum parabolarum: *Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non intelligunt.*

Respondeo: duplicem esse mentis excoecationem. Altera est in genere culpæ, & hæc fit per propriam hominis malitiam, dum culpabili pertinaciâ non

non vult intelligere veritates divinas, sufficienter propositas. Altera est in genere pœnæ, dum Deus in pœnam peccati, & contumaciæ prioris, subtrahit deinceps homini copiosum lumen & gratiam *efficacem* conversionis. *Efficacem* inquam: quia sufficientem nulli negat. Dum igitur Matthæus excœcationem Judæorum proponit, tamquam causam assumpti a Christo obscuri, & parabolici sermonis, loquitur de prima excœcatione, quæ est in genere culpæ; dum autem Marcus, & Lucas excœcationem ponunt tamquam effectum parabolarum, loquuntur de secunda excœcatione, quæ est in genere pœnæ, & consistit in carentia gratiæ efficacis, subtractæ in pœnam prioris culpabilis, & malitiœ excœcationis.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Compatior Evangelico semini, cujus una pars cadens in *viam*, partim conculcata est ab hominibus, partim devorata a volucris; pars altera cadens in *petram*, arefacta est ex defectu humoris; tertia cadens *inter spinas*, suffocata est a spinis; sola duntaxat pars cadens in *terram bonam*, fructificavit; ita nempe contra seminati verbi divini fructum, omnis mundana se armat creatura: *pure corporea* in petris, semen arefacientibus: *vegetativa* in spinis, semen suffocantibus: *sensitiva* in avibus, semen devorantibus: *rationalis* in hominibus, semen conculcantibus. Sed numquid petris, numquid spinis, numquid avibus prædicatur verbum Dei? Sic est: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*: præceptum est Christi, datum Apostolis, & omnibus verbi divini Præconibus, Marci 16. v. 15. Sed, ne hoc Christi præceptum videatur esse paradoxum, audiatur paraphrasis Magni Gregorii hom. 29. in Evangelia: *Omnis creaturæ nomine significatur homo; quia omnis creaturæ aliquid habet homo; habet enim commune esse cum lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, & intelligere cum Angelis.*

gelis. Omni igitur creaturæ prædicatur Evangelium, dum prædicatur homini. Sed proh dolor! omnis creatura contenta in homine, resistit Evangelio, & contra verbi divini fructum armatur, dum homo & prout corporeus, & prout vegetativus, & prout sensitivus, & prout intellectivus est, impedit fructum prædicati Evangelii. Doleo equidem, sed non miror, semen verbi divini cadens secus viam, cadens in petram, cadens in spinas, debitum non reddere fructum. Sed istud non tantum amare doleo, sed simul vehementer admiror: quod semen verbi a modernis Prædicatoribus, etiam in terram bonam seminatum, aut nihil, aut parum fructificet. Hoc est, quod non tantum doleo; sed etiam admiror. Admiratio nascitur ex ignorantia causæ noti effectus. Quod modernæ prædicationes aut nihil, aut parum fructificent, usque adeo notum est per experientiam, ut alia probatione non egeat: olim una prædicatio faciebat fructum trigesium, sexagesimum, etiam centesimum; nunc triginta, sexaginta, imo centum prædicationes vix faciunt unum fructum. O quantum olim in lege veteri fructificavit una prædicatio Jonæ! quantam in converso ad Deum populo Ninivitico excitavit pœnitentiam, per jejunium, & cilicium sponte assumptum, & antequam urgeret præceptum Regis, ad quem, utpote, aut in meditullio, aut in altera urbis extremitate habitantem notitia Jonæ prædicantis non statim pervenerat! quantum autem paulo post eadem prædicatio, per aulicos ad Regem delata, in ipsomet Rege (Sardanapalus is erat, ordine 37. & ultimus Assyriorum, & fere totius Orbis Monarcha) fructificaverit, recenset sacer textus 1. Jonæ cap. 3. a 6. usque ad 9. Si Sardanapalus Princeps vitæ profligatissimæ ipsosmet Sibaritas mollitiæ, Helio-gabalum luxu & luxuria superans, tot Ninivitarum per omnia vitia depravatorum millionibus ad unicam, eamque perbreve Jonæ prædicationem tam cito tamque serio grandem fecit pœnitentiæ fructum; cur obsecro nostris temporibus tam frequentes, tamque proluxæ conciones, aut nihil, aut pa-
rum

rum fructificant? olim ad unam aliquam pro concione declamatam Evangelicam sententiam tanta sequebatur peccatorum conversio, tanta vitæ mutatio, tanta morum reformatio, ut Reges & Reginae sceptris, & coronis renunciando, Magnates, Nobiles divitiis, deliciis, & omnibus mundi vanitatibus valedicendo, in monasteria, in eremos, in antra, & speluncas secesserint; quid hodie? numquam in Ecclesia Dei fuerunt tot prædicationes, numquam tot Prædicatores, quot sunt hodie: cur igitur aut nullus, aut exiguus tot prædicationum fructus est hodie? Admiratio hæc sicut nascitur ex ignorantia causæ noti effectus, ita stimulat ad inquisitionem causæ. Inquiramus igitur istius noti effectus ignotam causam. Est autem extra omne dubium, hujus sterilitatis, & tam exiguae fructificationis causam *neque* refundi posse *in semen verbi*, *neque coelestem gratiæ divinæ influxum*: quia de fide est: Deum nulli negare sufficiens gratiæ si-
ve antecedentis, siue concomitantis, siue subsequen-
tis auxilium. Unde quamvis in hodierna parabola tres partes feminis inducantur sine fructu, nulla tamen inducitur tamquam infructuosa ex defectu influentiae coelestis. Quod nostrates œconomi sæpe gemant, semen suum, etiam in terram bonam projectum, fallere spem agricolæ, causa plerumque refunditur partim in defectum, vel excessum solis, partim in penuriam vel abundantiam pluviae, partim in aeris intemperiem, fruges aut decoquentis per pruinas, aut concutientis per grandinem, aut exurentis per uredinem, aut inflammantis per fulgura. Sed quod semen verbi divini non fructificet, numquam provenit ex defectu cœli, seu gratiæ coelestis, *Deus enim, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos*, ut dicitur Matth. 5. dat omnibus sufficientes gratias illuminantes intellectum, significatas per solem, & sufficientes gratias irrigantes, & emollientes voluntatem, significatas per pluviam; cum igitur defectus fructificationis nec proveniat ex parte feminis, nec ex parte influxus divini, necesse est, ut proveniat vel ex parte Prædicatorum, vel ex parte

Auditorum, vel ex parte utrorumque. Prædicatores tantam culpam conjiciunt in Auditores, & hi totam retorquent in Prædicatores. Audiamus querelas: Auditores in Prædicatore culpæ solent primo: *Defectum bonæ & exemplaris vitæ*. Olim, inquiunt, Prædicatores erant Sancti, erant viri Apostolici, erant viri exemplares: quod pro concione dicebant, hoc ante & post concionem faciebant verbo, & opere; hodie autem prædicant sola verba, non opera: & ideo verba sine operibus sunt explosiones sine globo, fragorem edunt, sed non faciunt stragem: percellunt aures, sed non penetrant usque ad cor. Olim voces citharæ Davidicæ fugaverunt dæmonem a Saule, sed voces istæ non erant formatæ lingua, sed manu; tollebat David Citharam, & percutiebat manu sua. 1. Reg. 16. v. 23. Vox Prædicatoris non debet procedere ex solo ore, sed formari insuper debet manu, & confirmari bono opere, & sanctæ vitæ exemplo. Et ideo Christus in hodierna parabola comparavit Prædicatorem feminatori; quia Evangelica prædicatio non debet esse nuda locutio, sed debet etiam esse seminatio. Locutio fit ore, seminatio manu, & opere. Ad loquendum auri, sufficiunt verba; ad loquendum cordi, nostra necessaria sunt opera. Ut Deus efficaciter converteret mundum, in maligno positum, quid fecit? Filium suum fecit hominem; Filius Dei ante Incarnationem erat tantum *Verbum Dei*, non erat opus Dei. Quia erat *Verbum genitum, non factum*. At Filius Dei incarnatus est *Verbum caro factum*, & simul Verbum, & opus Dei: quamdiu Verbum Dei non erat junctum cum opere Dei, parvum fructum fecerat in humanis cordibus; at post unionem Verbi Dei cum opere Dei secuta est tanta, quantam miramur, conversio mundi, & inde quidem potissimum, quod istud *Verbum caro factum*, prius in exemplo fecerat ea, quæ docebat verbo, juxta illud D. Lucæ Actorum 1. v. 1. *Cæpit Jesus facere, & docere*, prius *facere*, quam *docere*. Verba intrant per aures, opera per oculos, efficacius autem anima nostra movetur visis, quam auditis, juxta illud Poetæ: *Segnius invitant animos demiss-*

demissa per aures, quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus. Deum in cœlo omnes Beati ita amant, ut non possint non amare; in terra vero tam pauci, & quidem tam languide, tamque remisse. Numquid alius Deus est in cœlo, & alius in terra? aut numquid minus dignus est, amari a Viatoribus, quam a Comprehenforibus? hoc non; sed quia Deus in cœlo est visus, in terra autem est Deus auditus; in cœlo cognitio Dei intrat per oculos: *videbimus eum, sicuti est.* 1. Joan. 2. cap. 3. in terra cognitio Dei intrat per aures, *fides ex auditu*, ad Rom. 10. v. 16. Si nos Auditores in Prædicatore nostro videremus ea, quæ ab illo audivimus, prædicatio faceret fructum centuplum; sed vita illius confundit doctrinam, & opera ejus confutant verbum prædicationis. Hæc Auditorum querela attingit quidem aliqualem, sed non tangit principalem causam infructuosæ prædicationis, patiturque retorsionem in Jona, qui licet fugitivus esset a Deo, & propter inobedientiam, ac contumaciam suam gravi tempestate punitus, & a pisce absorptus: nihilominus unica sua prædicatione convertit Regem maximum, & maximam totius mundi civitatem; neque mala Prædicatoris vita exculpat infructuosum Auditorem. *Super cathedram Moyfi* (dicebat Christus ad turbas Matth. 23. v. 2.) *sederunt Scribæ, & Pharisei, omnia, quæcumque dixerint vobis, servate, & facite, secundum opera vero eorum nolite facere; dicunt enim, & non faciunt.* Secundo: culpæ solent Auditores in Prædicatore defectum scientiæ; noster, inquiunt, concionator non seminat cum Evangelico seminatore semen suum, sed alienum; alienum autem, & furtivum semen scientiæ, non solet fructificare in cordibus Auditorum. Sed neque hæc querela affert genuinam infructuosæ prædicationis causam; fructuosi siquidem fuerunt sermones D. Ambrosii, quamvis magna ex parte a D. Basilio mutuati: fructuosi erant sermones S. Prosperi, & Venerabilis Bedæ, licet desumpti ex libris D. Augustini; fructuosi item sermones Theophylacti, & Euthymii, quos ex homiliis D. Chrysostomi excerpserunt; alieni conceptus pro concione assumpti nequaquam

quam impediunt fructum prædicationis, dummodo Concionator, prævia meditatione, & accurata ruminatione illos faciat suos, & postmodum nervosa energia populo exponat. Tertio: solent Auditores in Prædicatore culpæ defectum argumenti, seu materiæ, quem defectum jam dudum, utpote 775. annis ante verbi Incarnationem, prophetico spiritu in futuris Prædicatoribus culpavit Oseas cap. 8. v. 7. his verbis: *Seminabunt ventum, & turbinem metent, culmus non erit in eo, & germen non faciet farinam.* Multi nempe ex modernis Prædicatoribus non feminant Dei verbum, sed feminant ventum, vanissimos conceptus, quibus verba, & textus Scripturæ detorquent ad sensus a mente Dei loquentis prorsus alienos: *Qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere, quid paleis ad triticum? dicit Dominus.* Jeremiæ 23. v. 28. Hæc ultima querela plurimum quidem pravat nonnullos varios Concionatores, non tamen relevat, & excusat culpam Auditorum illorum, qui sincerum verbum Dei fastidientes, ejusmodi sibi deligunt Prædicatores, a quibus fabulas audiant ad titillationes aurium, non divinas veritates ad motum cordis; hi nempe sunt illi infructuosi Auditores, de quibus olim prophetavit Apostolus paulo ante suam mortem ita scribens, Roma Ephesum Timotheo: *Prædica verbum (Dei) instanter, opportune, importune: argue: obsecra: increpa in omni patientia, & doctrina; erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacer- vabunt sibi magistros, prurientes auribus, & a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* 2. ad Timoth. 4. v. 2. & 3. Hi sunt illi infructuosi Auditores, quos ipse Deus graviter redarguit per os Isaïæ cap. 30. v. 9. *Populus ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei, qui dicunt --- (Prophetis, & Prædicatoribus) --- loquimini nobis placentia; videte (prophe- tate, & prædicate) nobis errores (falsas Scripturarum interpretationes) auferte a nobis viam (salutis) declinate a nobis semitam (justitiæ) cesset a facie sanctus Israel.* Septuaginta, & Chaldæus vertunt: cesset ab auribus nostris sanctum verbum Dei Israel. Hi, hi

hi sunt illi steriles, & nullius fructus ac frugis Auditores, qui repudiant veros, & severos, conquirunt autem sibi meros voluptuarios, encæniales, & placentinos Concionatores: *Loquimini nobis placentia, & nolite nobis loqui ea, quæ recta sunt. Nolite loqui nobis de peccati horrore, de mortis amarore, de judicii divini rigore, de ignis purgatorii, & infernalis ardore, de poenarum infernalium æternitate. Non seminate nobis semen verbi divini, quod mortificat, & urit instar sinapis; sed loquimini nobis placentia, de sola misericordia clementissimi Dei, non autem de rigore justitiæ vindictivæ. Nolite loqui de cilicio, & jejunio afflictivo corporis, aut de eleemosyna emaciativa marsupii. Prædicate solas benignas, & favorabiles Theologorum moralium sententias, tacete rigidas, quæ scrupulos generant, libertatem stringunt, & conscientias excarnificant. Nolite nobis inculcare obligationes restitutionis, radicatae partim in formali, partim in materiali injuria, & damnificatione proximi circa bona fortunæ, famæ, honoris, & vitæ. Nolite oggerere obligationes Judicum, circa personas non acceptandas, circa munera repudianda, circa causas, & lites, juxta juris ordinem, non juxta affectus inordinationem consequendas. Nolite exaggerare obligationes mariti ad uxorem, Patris ad filium, Domini ad servum, Tutoris ad pupillum, Magistratus ad viduas, &c. O filii mendaces (cogor hic repetere indignationem provocati ad iracundiam Dei) O filii, nolentes audire legem Dei! cogor exclamare cum coronato Vate Psal. 4. v. 3. *Filii hominum usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem* (placentinorum Prædicatorum) *& quæritis mendacium* (falsarum Scripturæ interpretationum.) Vos, vos, & vestrarum aurium ad audiendas fabulas pruritus, est ultima causa, cur plurimæ hodiernæ prædicationes nihil fructificent, *etiam in terra bona*, etiam in devotis aliorum fidelium cordibus, in eodem vobiscum auditorio permixtorum: quomodo enim fructificarent paleæ, quantumvis in terram bonam seminatae? Quod autem moderni multi Prædicato-*

res meras paleas, & ventum vanitatis seminent, quis est in causa? nisi Auditores, prurientes auribus, qui a veritate auditum avertunt, ad fabulas autem convertuntur, & fabulosis ejusmodi aurium titillatoribus applaudunt? si vanos ejusmodi Concionatores nemo frequentaret, nemo laudaret, & nemo illis applauderet, nulli in Ecclesia Dei forent infructuosi Prædicatores.

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA MORALI.

*De inconstantia humani cordis ad illud Evangelii:
In tempore tentationis recedunt.*

Tentatio, animi cos, virtutis dos, lapis lydius constantiæ. Animus enim tentatione veluti cote acuitur: Virtus tentatione superatâ, velut doctatur: Constantia tentatione velut lapide lydio exploratur. Sed quam sæpe in hac proba, in hoc lapide detegitur humani cordis inconstantia! Fuit olim Athenis proposita, & a quatuor Sapientibus solerter discussa quæstio: quodnam in rebus sublunaribus esset maxime inconstans, varium, & mutabile? *Mulierem* dixit Polyhistor, quæ ingenio volatica, affectu lunatica, materiam ita canendi jam olim præbuit Poetæ: *Varium ac mutabile semper foemina. Bello, ac armis*, maximam tribuebat inconstantiam Asuarius. Vincit hodie Achilles Hectorem, vincendus cras, & Hectori cessurus in trophæum. *Varius nempe est eventus belli, nunc hunc, nunc illum consumit gladius*, 2. Reg. II. v. 25. At Minius majorem assebat *mari*, quam bello inesse inconstantiam. Fluit istud, & refluit diebus singulis: intumescit, & detumescit: nunc procellosis fluctibus attollitur in montes: mox formidabili hiatu deprimitur in abyssos. Contra autem dicebat Periclides: Fortunam esse inconstantissimam, maximeque volubilem; ut idcirco genuinum fortunæ symbolum sit rota, qua clientes suos jam attollit ad opum, & honorum fasti-

stigium, jam deprimat in miseriæ, & contumeliæ
 barathrum. Testantur id innumeri fortunæ pulli,
 imo fortunæ ludibria, exoculati Belisarii, capite
 truncati Philotæ, occisi Chyli, funerati Cleandri,
 tumulati in sterquilinio Stilicones, Flavii, Sejani,
 & Sexcenti alii, tandem sub rota inconstantis for-
 tunæ gemebundi, qui prius in ejusdem fastigio ste-
 terunt gloriosi. Verum nihil sub sole, & luna est
 mutabilius, nihil inconstantius *corde humano*. Quid-
 quid enim inconstantiae habet *mulier*: quidquid in-
 stabilitatis habet *armata Pallas*: quidquid mutabi-
 litatis habet *mare*: quidquid volubilitatis habet *for-*
tuna; id totum velut in quadam epitome compen-
 diatum continet inconstans, instabilis, mutabilis,
 volubilis affectus cordis humani; ut, si vivis co-
 loribus depingenda esset inconstantia ipsa, nihil ap-
 tius pingi posset, quam humanum cor cum lemma-
 te: *Varium, & mutabile semper cor hominis*. Quam
 enim variis, proh Deum immortalem! quamque
 contrariis vel intra unicum horæ intervallum, va-
 riat affectibus humanum cor? in hoc vel illud ob-
 jectum jam rapitur desiderio, mox repellitur fuga:
 jam amore dulcoratur, mox amaricatur odio: jam
 gaudio exultat, mox dolore tabescit: jam spe eri-
 gitur, mox deprimatur desperatione: jam efferve-
 scit ira, mox frigescit timore: jam accedit ad Deum
 durante consolatione, mox a Deo turpiter recedit,
 urgente tentatione: *in tempore tentationis recedunt*.
 Sic nempe, tentatio est cos, & lapis lydius, in quo
 ad amussim exploratur humani cordis constans in-
 constantia! Unum Protheum habet Poësis, fabulo-
 sum inconstantiae portentum; unum Hetruria fon-
 tem, nomine Protheum, qui in horas singulas, co-
 lorem, & odorem, & saporem aquæ immutat. At
 mundus tot extra fabulam veros habet Protheos,
 quot homines habent corda. Qui heri ex adaman-
 te fusus videbatur Martio pectore Heros magnani-
 mus, ad vincendas omnes tentationes diaboli resolu-
 tus: *hodie est omni muliere imbecillior*. Hic vel ille
 juvenis, qui paulo ante innocentia candidissimum
 æmulabatur cygnum, subita metamorphosi nigerri-

mum refert corvum, *tam subito corvus, qui modo cygnus erat.* O quot angelicos juvenes unica obfœna lectio, unica nequam conversatio, unicum lascivum verbum, unicus incautus aspectus, horarie transmutat in dæmones. Nimis remotum tali tentationi terminum præbuit ille, qui cecinit: *Angelicus juvenis senibus sathanizat in annis,* non exspectat senium, non canos, non rugas; in ipso juventutis flore ex Angelo fit sathan, imo uno eodemque die, una eademque hora Angelus est, & Caco-dæmon. O Instabile! o inconstans! o varium, & mutabile semper cor hominis! recipitur in corde multorum semen optimum verbi divini, five per conciones, five per spirituales lectiones, five per internos divinarum inspirationum instinctus seminatum. Credunt illi propositas sibi divinas veritates; sed ut in hodierno Evangelio conqueritur æterna veritas: *Ad tempus credunt; & in tempore tentationis recedunt.* Concipiunt illi affluente divinæ consolationis imbre peccati horrorem, virtutis amorem, desiderium cœli, metum inferni; post persolutam confessionem proponunt firmiter, declinare has vel illas peccandi occasiones, has vel illas periculosas conversationes; sed hæc animi proposita durant ad breve tempus, *in tempore tentationis recedunt.* Soliditas eorum ad occursum cujuslibet tentationis resolvitur, & diffluit, sicut fluit cera a facie ignis. Sed ne ista exaggeratius dicta esse existimentur, in memoriam revocetur Petri inconstantia, qui in tempore tentationis a magnanimis suis propositis misere recessit.

§. V.

EX JURE CANONICO.

De Prædicatione Verbi Divini.

Ad illum hodierni Evangelii textum: *Exiit, qui seminat, &c.* tractari potest utiliter quæstio Canonistica: *Cuinam licitum sit, seminare semen verbi divini?* Lib. 5. Decret. tit. 7. cap. 11. & 14. Innocentius III. & Gregorius IX. districte sub poena excom-

communicationis prohibent, ne quis Laicus, aut quiscunque alius Clericus, sine authoritate Sedis Apostolicæ, aut licentia sui Episcopi officium prædicandi verbi divini usurpet. Rationem hi duo Pontifices fundant in Epistola 1ma ad Corinth. cap. 12. ubi Apostolus perelegantem Ecclesiæ cum corpore humano similitudinem docet: sicut in corpore humano, licet eodem spiritu, seu anima informato, diversa tamen sunt membra, diversæque singulorum membrorum functiones, & operationes; ita Ecclesiam Christi esse quidem unum corpus mysticum, eodem Spiritu Dei animatum, diversa tamen esse ejusdem corporis mystici membra, diversasque membrorum functiones, juxta diversas gratiarum divisiones.

Unicuique, sunt verba Apostoli a v. 7. *datur manifestatio spiritus ad utilitatem; alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu; alii gratia sanctorum in uno spiritu, alii opera virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alteri interpretatio sermonum; hæc autem operatur unus idemque spiritus, dividens singulis, prout vult: sicut enim corpus unum est, sed membra sunt multa; ita Deus in Ecclesia quosdam quidem posuit primo Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Doctores? numquid omnes Virtutes? numquid omnes gratiam habebunt curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur? Ex quo textu patet primo: excellens Prædicatorum dignitas, utpote quos Apostolus sub nomine Doctorum comprehensos in tertia classe Hierarchiæ Ecclesiasticæ collocat, & anteponit habentibus dona miraculorum, linguarum, &c. Patet secundo: non omnibus promiscue competere munus prædicationis, sicut nec omnibus promiscue competit munus Apostolorum, Prophetarum, &c. Jure autem novo Tridentini Concilii distinctius declaratur, cuinam munus prædicationis competat Sess. 24. de Refor. cap. 4. quod ita sonat:*

nat: *Prædicationis munus, quod Episcoporum proprium est, cupiens sacra Synodus frequentius ad fide-
lium salutem exerceri, mandat, ut in Ecclesia sua ipsi
per se, aut si legitime impediti fuerint, per eos, quos
ad Prædicationis munus assumunt; in aliis autem Ec-
clesiis per Parochos, sive iis impeditis, per alios ab Epi-
scopo deputandos, saltem omnibus Dominicis, & so-
lemnibus diebus festis; tempore autem Quadragesimæ,
& Adventus Domini quotidie, vel saltem tribus in heb-
domade diebus, si ita oportere duxerint, sacras Scri-
pturas, divinamque legem annuntient, & alias quoties-
cumque id opportune fieri posse judicaverint; moneat-
que Episcopus diligenter populum, teneri unumquemque
Parochiæ suæ interesse, ubi commode fieri potest ad au-
diendum verbum Dei. Nullus autem sive secularis, sive
Regularis etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, contra-
dicente Episcopo, prædicare præsumat. Idem etiam
(Episcopi) saltem Dominicis, & aliis festivis diebus,
pueros in singulis Parochiis, fidei rudimenta, & obe-
dientiam erga Deum, ac Parentes diligenter ab iis, ad
quos spectabit, doceri curabunt, & si opus sit, etiam
per censuras Ecclesiasticas compellant.*

§. VI.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

*De Electione, & Missione Prædicatorum, &
Ministorum Ecclesiæ.*

Potest hic ex occasione textus: *Exiit, qui seminat,*
&c. aperte tractari contra Hæreticos de legitima
Prædicatorum, & Ministorum Ecclesiæ institutio-
ne, nempe: ut quis evadat verus, ac legitimus Ec-
clesiæ Pastor, & Prædicator, non sufficit (etiam ex
ipsummet Hæreticorum sententia) quod ad id ta-
lenta habeat, & doctrinam requisitam; sed tria ne-
cessario requiruntur; primo *electio*, seu legitima de-
signatio personæ ad Episcopatum, aut aliud munus
Ecclesiasticum. Secundo *ordinatio*, per quam Mi-
nister Ecclesiæ certo ritu ad tale munus consecra-
tur; quemadmodum Actorum 13. v. 13. Apostoli
per manuum impositionem Paulum, & Barnabam
ordina-

ordinarunt in Episcopos. Tertio *Missio*, seu *vocatio*, id est: collatio Jurisdictionis. *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* ad Rom. 10. v. 15. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron*, ad Hebræ. 5. v. 4. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro*, Joannis 10. v. 1. Et juxta hodiernum Evangelium, *exiit, qui seminat, Christus principalis feminator, seminare semen suum; sed non exiit, nisi missus a Patre, sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, Joannis 10. v. 31. De ordinatione Ministrorum Ecclesiæ alius erit opportunior cum Hæreticis tractandi locus, hodie solum Electio, & Missio expendenda venit.

Imprimis ergo Electio, & Missio Ministrorum Ecclesiæ non fit *ordinarie a solo Deo*; ut volunt Wickleff, Huss, & Anabaptistæ, lib. 2. de doctrin. fid. cap. 39. Ratio est: quia dum ipsemet Deus immediate, & se solo aliquos Ecclesiæ, & verbi sui Ministros eligit, & mittit, semper eorum electionem, & missionem, certis signis, & indubitatis miraculis manifestat, quibus Ecclesiæ evidenter innotescit divina ejusmodi electio, & missio, prout factum est *cum Moyse*, Exodi 4. v. 30. *Aarone*, Numerorum 16. v. 28. *Elia*, 3. Regum 18. v. 36. *Joanne Baptista*, Lucæ 1. v. 66. & ipsomet *Christo* Matthæi 9. v. 6. Atqui non omnium Ecclesiæ, & verbi divini verorum Ministrorum electio, & missio manifestabatur per evidentia miracula; ergo non omnes, sed tantum aliqui, & quidem paucissimi, adeoque non ordinarie, sed tantum extraordinarie, & rarissime eliguntur, & mittuntur immediate a solo Deo. Neque secundo, electio, & missio ejusmodi pertinet ad populum, ut contendit Lutherus in lib. de Potest. Papæ, & cum illo Brentius, Calvinus, Beza, & Puritani: nam omnibus non competit jus decernendi Pastores, neque Christus ex populi suffragio, sed motu proprio elegit, & misit duodecim Apostolos; Lucæ 6. v. 13. Item alios septuaginta duos discipulos, cap. 10. v. 1. Et hoc suo facto normam dedit futuris suis Vicariis constituendi legitimos Eccle-

Ecclesiæ Ministros; hinc etiam Apostoli, post Christi in cœlos ascensionem, absque populi suffragio deligebant, & mittebant Episcopos, aliosve Ecclesiæ Prælatos, Actorum 14. v. 22. Et hanc potestatem mittendi delegabant inferioribus Episcopis, prout Paulus eam delegavit Tito his verbis: *Reliqui te Cretæ, ut - - constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Epist. ad Titum cap. 1. v. 5. Quando autem subinde Apostoli ad ejusmodi electiones adhibebant populum, non admittebant illos tamquam electores cum jure suffragii, sed tamquam testes, qui testimonium, & informationem super moribus, & vita bona eligendorum dare possent. Sed neque tertio Imperatori, aliisve Monarchis, Principibus, & Magistratibus secularibus competit hæc electio, ac missio, ut volunt Zwingliani, Anglo-Calvinistæ, & Armeniani; quia *potestas, & jurisdictio* Ministrorum Ecclesiasticorum est *supernaturalis, & mere spiritualis*, proficisciturque a spiritu sancto, juxta illud Pauli Apostoli Actorum 20. v. 28. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Potestas autem politica, Laica pure moralis, totoque ordine inferior est. Concessit quidem Ecclesia a multis seculis quibusdam secularibus Patronis, & Fundatoribus Ecclesiarum, aut beneficiorum Ecclesiasticorum, jus nominandi, & præsentandi Ministros; non tamen illis contulit, nec conferre potest jus confirmandi, instituendi, & investiendi nominatos, ac præsentatos, eisque jurisdictionem tribuendi. Jure ergo divino *Electio, & Missio* Ministrorum Ecclesiæ spectat *ad Summum Pontificem*, Divi Petri Successorem, cui Matthæi 16. v. 18. & Joannis 12. commissum est a Christo universum ejus ovile pascendum, & gubernandum, non, quod ipse Summus Pontifex immediate per se debeat omnes, & singulos eligere, mittere, sed quod ad ipsum spectet, constituere certos suos Legatos, & Delegatos, qui id legitime facere possint, & præscribere modum, quo id facere debeant. Hinc pro temporum diversitate diversis concessit talem electionem,
&

& quidem variis modis faciendam, ut videre est Actuum Apost. 14. v. 22. & ad Titum 1. v. 3. pluraque de hoc variis in locis Juris Canonici. Ex quibus omnibus manifeste colligitur: Lutheristas, Calvinistas, aliosve Sectarios, & Hæreticos carere legitimis Ministris, & verbi divini Seminariis, solumque abundare zizaniorum superfeminariis. Siquidem Lutherus, Calvinus, & reliqui eorumdem ministelli, nec immediate a solo Deo electi, nec missi sunt, utpote destituti miraculis, ex quibus talis divina missio evidenter probari, & Ecclesiæ manifestari debet; neque a Summo Pontifice, aut aliis Summo Pontifici Romano subordinatis Episcopis.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Justitiæ præconem Noe, ut 2. Petr. 2. appellatur, quis audivit? Gen. 7. & verbi divini præcones quis etiamdum audit? inde sementis tantæ tam nullus prope fructus.

DOMINICA QUINQUAGESIMÆ.

EVANGELIUM: *Assumpsit Jesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam. Lucæ 18. a v. 31. usque ad finem. Eadem referuntur apud Matth. cap. 20. & Marc. cap. 10.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Præsens, & ultimus quidem Christi in Jerusalem ascensus, contigit inchoato quarto prædicationis anno circa dimidium Martii, decem circiter diebus ante Pascha, & Christi passionem; cum enim propter Lazarum paucos ante dies a morte resuscitatum, plurimi eo miraculo moti, in Christum credidissent: Pontifices autem, & Pharisei, invidia stimulante, in Concilio (cui præerat Caiphas) Christum

stum idcirco occidere decrevissent; ipse furorem eorum tantisper declinaturus secessit (teste Joanne cap. II. v. 54.) in regionem juxta desertum inter duas civitates Ephrem, & Jericho situm, & per aliquot dies cum discipulis morabatur in Ephrem; instante autem Paschate, ad quod celebrandum juxta Legem Mosaicam, ascendendum erat in Hierusalem, Christus ex civitate Ephrem per interjacentem Jericho tendebat Hierosolymam, quæ a Jericho distat septem leucis, id est: septem horarum itinere; ipsa autem Jericho juxta Josephum lib. 5. belli Jud. cap. 4. distabat ab Ephrem leucis duabus cum dimidia. Adrichomius tamen in accurata terræ sanctæ descriptione civitatem Ephrem ponit, non sicut Josephus juxta desertum Jerichuntis, versus Jordanem jacens, sed juxta desertum Hai, versus tribum Ephraim situm, ita, ut tres istæ urbes, Ephrem, Jericho, Hierusalem, constituent triangulum, quasi æquilaterum, cum juxta Adrichomium tam Jericho, quam Ephrem a Hierosolyma quidem leucis septem, a se vero invicem distent leucis sex. Dum igitur Christus ex Ephrem tenderet in Jericho, coepit in hoc itinere, coram solis duodecim Apostolis assumptis, id est: segregatis ex plurima turba, Christum comitante, differere de imminente post pauculos dies sua passione: *Ecce, ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis; tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.* Sæpius ante (nempe: Matthæi 16. v. 21. & cap. 17. v. 21. Item Marci 9. v. 30.) Christus prædixerat Apostolis suam passionem, & mortem, ne, si hæc ex improvviso, & sine prævia illorum notitia evenissent, nimium turbarentur, & putarent, ipsum non esse verum Messiam, orbis Redemptorem. Nunc autem morte propius instante, eandem iterum prædicit, ut Apostolos in fide sua, suæque voluntariæ passionis, nec non gloriosæ Resurrectionis amplius confirmet. *Videte* (ita Christum loquentem inducit Author imperfecti operis, qui Divus Chrysostomus pu-

putatur, homil. 35.) *quia voluntarie vado ad mortem; cum ergo venerit tenebrarum potestas, cum videritis me in cruce pendentem, ne aestimetis me purum hominem esse: nam etsi posse mori, hominis est, tamen vel- le mori, non hominis est; imo ex hac ipsa mortis meæ præsentia intelligite Divinitatem meam, annunciate, quæ ventura sunt, & sciemus; quia Dii estis vos. Isa. 41. v. 23.* Quamvis autem Matthæus, & Marcus plura alia referant, quæ in hoc versus Jerichuntem itinere acciderunt, nempe: quomodo duo filii Zebedæi per suam Matrem Salome, petierint præferri cæteris; & quomodo reliqui decem Apostoli propterea indignati sint Jacobo, & Joanni; & quomodo Christus tam filiorum Zebedæi ambitionem, quam reliquorum decem indignationem composuerit; Lucas tamen compendio usus, & his prætermis- sis, mox post passionis prædicationem recenset, cæci Jerichuntini illuminationem: *Factum est autem, cum appropinquaret Jericho, coecus quidam sedebat secus viam mendicans.* De quo cæco plura §. sequenti.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Primo: videtur Lucas contradicere Matthæo, dum post passionis, & mortis prædicationem, hæc subdit de Apostolis: *Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis. Et non intelligebant, quæ dicebantur.* Cum tamen Matthæus cap. 16. v. 21. ita scribat: *Exinde coepit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosoly- mam, & multa pati a Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere,* quæ statim intellexit Petrus; & ideo mox v. 22. coepit amanter Christum increpare, & dehortari a proposito passionis: *absit a te Domine, non erit tibi hoc,* Græca habet: *propitius esto tibi Domine, ne hoc tibi accadat.* Rursus, cum Jesus Matthæi 17. v. 21. diceret discipulis: *Filius hominis tradendus est in manus hominum, & occident eum, & tertia die resur- get,*

get, intellexerunt hæc verba discipuli; quia, ut mox subdit Evangelista v. 22. *Contristati sunt vehementer.* Denique, dum Christus Joannis 12. v. 32. longe obscurius turbis indicaret, qua morte esset moriturus, dicendo: *Ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum,* turba hoc statim intellexit. Hinc ita respondit Christo: *Nos audivimus ex lege: quia Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari* (id est: in cruce mori) *Filium hominis.* Si igitur rudis turba tam obscuram passionis, & mortis Christi prædictionem intellexit, quomodo Lucas affirmat, clariorem non fuisse ab ipsismet Apostolis intellectam.

Resp. Quod Lucas non neget, Apostolos intellexisse grammaticalem sensum eorum verborum, quibus passio, & mors Christi prædicebatur; sed solum innuit, illos tunc necdum intellexisse mysterium Passionis, & mortis Christi; necdum enim tunc intelligebant, quomodo impassibilis, & immortalis Divinitas Christi stare posset cum passione, & morte unitæ humanitatis; neque tunc sciebant, quod redemptio humani generis per decretum alligata esset passioni, & morti Christi. Atque hoc ipsum mysterium ignotum erat Petro, dum Matthæi 16. v. 22. ita loqueretur: *Absit a te Domine: non erit tibi hoc.* Quasi diceret: passio & mors, quam prædicis, non accidet tuæ humanitati propter immortalitatem Divinitatis. Unde Christus increpans Petrum, subjungit: *Vade post me sathana* (adversarius resistens passioni meæ) *scandalum es mihi, quia non sapis ea, quæ sunt Dei,* quia nondum plane intelligis mysterium immortalis meæ Divinitatis cum mortali humanitate hypostatice unitæ.

Secundo: Videntur Evangelistæ sibi vehementer contradicere, recensendo historiam cæci Jerichuntini: Lucas enim scribit fuisse unum, eumque illuminatum, dum Christus appropinquaret Jericho, & antequam ingrederetur urbem, & post ingressum fuisse describit conversionem Zachæi his verbis: *& ingressus* (nempe: post illuminationem cæci) *perambulabat Jericho, & ecce, vir nomine Zachæus, &c.*
Simi-

Similiter Marcus unum tantum nominat, dum dicit, illum illuminatum *in egressu ex Jericho: proficiscente eo de Jericho, & discipulis ejus, & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus, cæcus sedebat juxta viam mendicans, &c.* Matthæus autem concordat quidem cum Marco in eo, quod illuminationem dicit contigisse in egressu ex Jericho, sed discordat in numero illuminationum: *& egredientibus illis ab Jericho secuta est eum turba multa, & ecce, cæci duo sedentes secus viam audierunt, quia Jesus transiret, clamaverunt dicentes: Domine, miserere nostri, Fili David!*

Resp. Cum divo August. lib. 2. de Consensu Evangelist. cap. 65. Matthæum non contradicere Lucæ: quia illi duo cæci, de quibus Matthæus, sunt diversi ab illo, de quo recenset Lucas, ut exinde Christus illa vice tres cæcos illuminaverit; unum in ingressu, & duos in egressu ex Jericho; sed neque Marcus contradicit Matthæo; cum enim affirmet, unum in hoc eodem egressu illuminatum, non negat, sed tacet duntaxat alterum, contentus nimirum ad miraculi commendationem commemorare unum, ex duobus famosissimum, cui nomen erat Bartimæus, id est: filius honoris, quia erat filius Timæi, id est: honorati olim, & valde opulenti Patris. Bartimæus namque est nomen compositum ex Syriaco *Bar*, quod filium, & Græco *Timy*, quod honorem significat. Inde quidam celeberrimus ex Pythagoricis Philosophus dictus erat, Timæus, id est: *honorabilis*, aut *honoratus*. Audiatur divus Augustinus loco citato ita loquens: *Bartimæus, filius Timæi, ex magna felicitate dejectus, notissimæ erat, & famosissimæ miserie, qui non solum cæcus, verum etiam mendicus secus viam sedebat. Hinc est ergo, quod ipsum solum voluerit commemorare Marcus, cujus illuminatio tam claram famam huic miraculo comparavit, quam nota erat omnibus Bartimæi calamitas. Concordiæ huic Augustinianæ Matthæum inter, & Marcum acquiescunt, & subscribunt Interpretes cæteri.*

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Quod hodiernus Bartimæus, aut duo alii anonymi, cœci Jerichuntini, oculis capti, & potentia visiva destituti nihil viderint, miseranda quidem fuit, sed non miranda cœcitas. At si quispiam potentia visiva instructus, apertisque oculis non videret, hæc non tam miseranda, quam admiranda, imo incredibilis esset cœcitas, nisi tam mirabilem apertorum oculorum cœcitatem, non uno in loco infallibile primæ veritatis scriptum testimonium proponeret. Tres apertis oculis cœcutientium gradus ex combinatis sacræ Scripturæ textibus colligere licet. Primus, isque infimus paradoxæ hujus cæcitatis gradus est: *apertis oculis non videre ea, quæ sunt.* Secundus & comparative major est: *apertis oculis videre ea, quæ non sunt.* Tertius est superlativus, quia maxime stupendus est: *apertis oculis non videre, non sentire, non advertere hanc suam, sive primi, sive secundi gradus cœcitatem.* Primus eorum videtur satis expressus esse in Saulo, necdum Paulo. Hic post peractam lapidati Stephani tragoediam, spirans adhuc minarum, & cædis in discipulos Christi, Pontificiis instructus diplomatibus, Hierosolyma per iter sex dierum equo vectus, properans in Damascenas Synagogas, persecuturus ibidem Christianos, dum Damasco jam appropinquaret, subita luce de cœlo circumdatus, *apertis oculis nihil videbat*, Actorum 9. v. 8. Stabat posita ante Sauli oculos Damascus, amplissima simul, & nobilissima totius Syriæ Metropolis, stabant ante, & circa ipsum complures viæ comites, & tamen Saulus apertis oculis nihil videbat. En paradoxam primi gradus cœcitatem, apertis oculis non videre ea, quæ sunt ante oculos, *hoc est: videre, & non videre.* Quod Saulo contigit ante Damascum, Syriæ Metropolim, hoc multis ante seculis contigerat militibus Regis Syriæ ante Dothain, & Samariam. 4. Reg. c. 6. Eduxerat Rex Syriæ grandem exercitum contra Regem Israelis, cui capiendo multas hinc inde struxerat insidias, sed omnes in casum,

sum, eo, quod omnia hæc stratagemata Regi Israelis mature innotescerent ad cautelam. Conturbatus igitur Rex Syriæ ob elusa sua consilia, convocavit Belliduces, & aulæ Ministros, cœpitque inquirere in domesticum (uti putabat) arcanorum consiliorum proditorem; cum autem ex primario suorum Ministrorum didicisset: quod Elisæus Propheta in oppido Dothain habitans, cuncta hæc prophetico lumine agnosceret, & Regi Israelis indicaret omnia verba, quæ Rex Syriæ loqueretur in conclavi suo, misit ad eum capiendum in Dothain robur exercitus sui, qui, cum eo venissent, nocte circumdederunt civitatem. Et Ecce Elisæus, præmissa ad Deum oratione, qua Syros excœcari petebat, hostibus processit obviam, dixitque ad eos: *Sequimini me, & ostendam vobis virum, quem quæritis*, & avertens illos a Dothain, deduxit illos in Samariam, ita, ut non nisi post ingressum urbis munitissimæ adverterint, se esse conclusos in medio Samariæ, & captivatos ab Israel. En rursus paradoxam Syrorum militum cœcitatem! videbant apertis oculis notum sibi alias Elisæum, & non videbant; videbant apertis oculis notum sibi oppidum Dothain, & non videbant; videbant notam sibi alioquin Samariam, & non videbant; neque enim Deus sustulit illis potentiam visivam, ut nihil absolute videre possent, sed solum non concurreret cum potentia ad discernenda illa objecta, quæ ante apertos eorum oculos erant posita. O Christiani, quam deterior est cœcitas nostra cœcitate Syrorum! Elisæus juxta latinam interpretationem est *salvatio*, seu *salus Dei*. Samaria est *custodia*, seu *carcer adamantinus*, Dothain est *lex*. Syri milites inquirendo Elisæum, recedentes a Dothain,prehenderunt se in Samaria. Nos Christiani, quærendo salutem, quærendo cœlum, recedimus a Dothain, a lege Dei, &prehendimus nos tandem captivos in Samaria, in carcere infernali. Sed quæ hujus cœcitatis, & erroris causa? quia nempe, sicut Syri, apertis oculis videmus, & non videmus; videmus inculcatam toties, totiesque suam viam salutis angustam, & asperam, quæ ducit ad cœlum. Videmus dissuasam

toties, latam, & spatiosam viam perditionis, quæ ducit ad infernalem Samariam; sed videmus hæc *speculative*, non videmus *præctice*; videmus obiter, non videmus attente. Illa Syrorum cœcitas, qua videbant simul, & non videbant, accidit per miraculum, nostra autem contingit sola culpa. Declaro id exemplo duorum Christi discipulorum, qui ipsa die Resurrectionis ex Jerusalem ibant in Castellum Emmaus, tristitia miscentes colloquia de Christi morte; o rem mirabilem! apparentem sibi, simulque ambulantiem, & colloquentem Dominum, non agnoscebant. Quidam Interpretes putant, erroris hujus, & cœcitatis causam fuisse, quod redivivus Dominus tum faciem, tum vocem, & loquelam suam immutaverit. Sed hanc expositionem (prout optime advertit in hunc locum divus Augustinus) non patitur Evangelici textus proprietas, Lucæ 24. ubi causa expositionis non assumitur ex parte objecti, sed potentia; non ex parte visi, sed visus; *oculi eorum tenebantur, ne eum cognoscerent*. Hic jam oritur quaestio: si oculi discipulorum detinebantur, quomodo videbant? & si videbant, quomodo detinebantur? Resp. & dico breviter: detinebantur non quoad visum; sed quoad advertentiam. Incedebant illi duo Emmauntini (Cleophas nempe, & Lucas hanc ipsam historiam describens) suis intenti de morte Christi colloquiis, magnoque occupati mœrore, & tristibus, ac prope desperabundis immergi cogitationibus, prout indicat illa Magistri non agniti interrogatio: *Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem, & estis tristes?* Ita igitur tristium cogitationum agitatio, detinebat attentionem, & impendebat advertentiam ad objectum visum. Libero oculo Christum videbant, sed detenta, & impedita advertentia Christum pro Christo non agnoscebant; atque ita liberi, & detenti horum Emmauntinorum oculi constituebant unum paradoxum visus, & cœcitatis compositum; quod erat videre, & non videre redivivum Jesum. O quantam oculos etiam apertos vim excoecandi habet una potens cogitatio; aperti discipulorum oculi erant in via cum Christo redivivo, tristis autem

autem eorum cogitatio erat in sepulchro cum Christo mortuo, & in tantum prævaluit visioni mœsta hæc cogitatio, ut Christum viderint, & non viderint, quia viderunt obiter, & distracte, non viderunt advertenter, & attente. Atque hinc (proh dolor!) etiam in nobis nascitur primus paradoxus asceticæ cœcitatæ gradus, dum cœlestes, & Evangelicas veritates ob oculos positas videmus, & non videmus, quia illas videmus sine debita advertentia, attentione & reflexione, quas in nobis impediunt nimix circa bona temporalia curæ, atque noxiæ sollicitudines de bonis fortunæ, & corporis. Hinc fit, ut, quamvis toties videamus fortunæ inconstantiam, eam tamen non videamus, non agnoscamus volubilem, & fallacem; quamvis toties videamus corporis, & carnis nostræ delicatius enutritæ rebellionem, eam tamen non videamus; cum carnem nostram tamquam viperam fovemus in sinu, eamque ita nutriamus croceis, quasi numquam in pulverem, unde exiit, desituram. Apprime convenit ejusmodi delicatis carnis suæ rebellis fautoribus, quod olim Moyse contra populum suum querebatur: *Incrassatus est dilectus, & recalcitravit, incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo.* Deut. 32. v. 15. Denique, licet toties videamus mundanos honores evanescere, sicuti fumum, hanc ipsam tamen veritatem non videmus, quia tanta nihilominus aviditate captamus pleno ore perniciosam vanæ gloriæ mundanique honoris auram, quasi essemus aut avis paradisiaca, aut indicus chamæleon, ex quibus prior fabulose, posterior autem historice solo aere utitur pro alimento.

Alter, & quidem magis paradoxus cœcitatæ gradus est, videre ea, quæ non sunt, seu videre objecta, non prout sunt, sed prout non sunt. Sanaverat Christus quemdam cœcum tertio suæ prædicationis anno, circa dimidium Julii in Bethsaida præclara urbe Galilææ, Apostolorum Petri, Andreæ, & Philippi patria, plurimisque a Salvatore miraculis nobilitata. Modum curationis ita describit Marcus cap. 8. a v. 13. apprehensa manu cœci, eduxit eum extra

vicum, & exspuens in oculos ejus, impositisque manibus suis interrogabat eum, si quid videret? & aspiciens ait: *Video homines, sicut arbores ambulantes*; deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, & NB. *coepit videre*. Ultima hæc verba Evangelistæ: *coepit videre*, videntur contradicere illis prioribus cæci verbis: *video homines* &c. Certum enim est, quod cæcus iste, quamvis ante inchoatam a Christo curationem nihil viderit, mox tamen post sacrum sputum, suis oculis receptum, & post primam Theandricarum manuum impositionem, coeperit videre: *video homines, sicut arbores ambulantes*. Si igitur iste cæcus mox post primam manuum impositionem coepit videre homines, quare Evangelista asserit, quod non nisi post secundam manuum impositionem coeperit videre? *Iterum imposuit manus super oculos ejus, & coepit videre*. Concordia hujus Antilogiæ est facilis: prima vice cæcus iste videbat objecta *sicut non erant*, quia videbat homines *sicut arbores*. Secunda vice vidit objecta, *sicut erant*, quia videbat homines, *sicut homines*, & arbores, *sicut arbores*; videre autem objecta, *sicut non sunt*, est potius non videre, imo est argumentum majoris cæcitatatis.

Homo iste Bethsaidites, cum ante Christi curationem nihil omnino videbat, erat cæcus; sed dum post primam manuum impositionem videbat objecta, *sicut non erant*, fuit magis cæcus; quia dum nihil videret, erat privatus visu, dum autem videret objecta, *sicut non erant*, errabat visu; uti autem in intellectu peior est error, quam sola privatio cognitionis: ita in oculo peior est error, quam sola privatio visionis, & melius est nihil videre, quam videre erronee. Erravit siquidem Bethsaidites, dum primitus vidit homines, *sicut arbores ambulantes, in colore*; nam alium colorem nativum habet homo, alium arbor. Erravit in *figura*, quia homini duo pedes, & duo sunt brachia; arbores autem habent stipitem pro pede, & innumeros ramos pro brachiis. Erravit etiam in *motu locali*: quia homines ambulando procedunt, & movent se ipsos de loco in locum.

eum, arbores autem uni loco affixæ, a solo vento moventur sine loci mutatione. Idcirco Evangelista visionem eam merito non reputavit pro visione, sed potius pro grandi cæcitate; atque ideo tunc primo eum cœpisse videre asserit, quando cœpit recte, & sine errore videre. Similis plane fuit cœcitas primæ nostræ Matris Evæ, de qua ita facit textus: *Vidit mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo.* Gen. 3. v. 6. Significaverat Deus, falli, fallereque nescius, clare, & expresse, fructum prohibitæ arboris esse malum, & mortiferum: *De ligno scientiæ boni, & mali, ne comedas, in quacumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Genes. 2. v. 17. Quomodo attamen mulier vidit fructum hujus ligni esse bonum ad vescendum? nimirum: Eva apertis oculis erat tum cœca, ut non videret id, quod erat, sed id, *quod non erat.* Pomum vetitum erat malum ad vescendum, & bonum ad non vescendum, quia ejus esui alligata erat mors tum animæ, tum corporis; bonum ad non vescendum: quia abstinendo ab ejus esu primi Parentes, & pro se, & pro posteris suis conservassent innocentiam animi, & corporis immortalitatem. Quia igitur Eva, & post illam Adam in fructu vetito videbant id, *quod non erat*, ideo miserabiliter apertis oculis cœcutiebant, eandemque cœcitatem quasi hæreditariam propagarunt in posteros. Exprobrat hanc cœcitatem iisdem Isaias cap. 5. v. 20. *Væ! qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Si causam inquiremus paradoxæ hujus cœcitatis asceticæ, si non unicam, certe potissimam dixerim esse: cœcum affectum, & inordinatas animi passionēs, quæ ita oculos mentis nostræ perturbant, speciesque objectorum ita immutant, ut objecta videantur, non sicut sunt, sed sicut non sunt, adeoque illud tandem efficiunt, ut aliud pro alio videatur, bonum pro malo, malum pro bono. Quemadmodum enim in ordine physico, qui per vitra colorata aspicit, omnia ipsi videntur esse ejusdem coloris cum vitro; ita in ordine morali, qui me-

diante corde, & per inordinatos cordis affectus videt, omnia objecta ipsi apparent sub talibus coloribus, figuris, aliisque conditionibus, qualibus imbutum est cor. *Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam*; cæcus affectus excoecat oculos. Confirmat dicta libri 4. Regum cap. 3. Postquam Josaphat, Rex Juda, cum Rege Edom suppetias Joram, Regi Israel contra Moabitas laturus, exercitum suum ad ejus castra deduxisset, atque ita tres confœderati Reges in procinctu ad bellum starent contra Regem Moab, *factum est mane* (inquit Scriptura ibidem v. 20.) *quando sacrificium offerri solet, & ecce aquæ* (per Elisæum sitientibus confœderatis imperitæ de cœlo) *veniebant per viam Edom, & repleta est terra aquis* - - - *Moabitæ autem ex adverso stantes videbant illas aquas rubras, quasi sanguinem, dixeruntque: sanguis gladii est, pugnaverunt Reges contra se, & coesi sunt mutuo; nunc perge ad prædā Moab, perrexeruntque in castra Israel, porro consurgens Israel, percussit Moab.* Similiter libri Esther c. 7. ubi cum Aman, primus aulæ Regiæ Minister, ad mortem ab Assuero Rege ad instantiam Reginæ Esther destinatus, ad pedes ejusdem Reginæ in lectulo decumbentis suppliciter prostratus, contrito corde, fusisque lachrymis precatur veniam, superveniens Rex, velut insuper adulterii reum (uti Scripturæ verba innuunt) Amanum condemnat ad fatale lignum; *Sensus est itaque Aman in patibulo, quod paraverat Mardocheo, & Regis ira quievit.* Marci 6. ubi navis, qua per mare Tyberiadis absente Christo devehebantur Apostoli, ventorum furiis agitata, & fluctuum pondere oppressa periclitabatur, *& videns Jesus eos laborantes in remigando, venit ad eos ambulans super mare.* Videbant eum omnes Apostoli, sed periculo, & metu naufragii conturbati, putaverunt phantasma esse. Versio Pagnini, pro phantasmate ponit *spectrum*. Jam: & Apostoli, & Assuerus, & Moabitæ apertos habebant oculos, & tamen omnes videndo, non viderunt id, quod erat, sed videbant id, quod non erat, & omnes unum pro alio judicabant. Apostoli Christum videbant, & phantasma,

tasma, imo spectrum esse putabant. Assuerus videbat contritum Amanum in actu supplicationis, & poenitentiae, ad pedes Reginae pro impetranda venia prostratum, & attentati adulterii reum judicabat. Moabitae aspiciebant in torrente aquam, & mutuis gladiis caesorum confederatorum hostium sanguinem existimabant. Cur ita? quia inordinata, & nimia passio animi species objectorum immutaverat, & coecus affectus mentis oculos excœcaverat. Apostoli erant perturbati nimia passione timoris; Assuerus nimia passione irae, & furoris; Moabitae nimia passione vindictae, sitientes sanguinem Israelitarum. Atque ita passio timoris Christum in oculis Apostolorum deformavit in phantasma. Passio irae Amanum contritum, poenitentem, & supplicem in oculis Assueri repræsentavit sub specie attentati adulterii. Passio vindictae in oculis Moabitarum, hostilem sanguinem avide sitientium, puram aquam decoloravit in sanguinem. Credite oculis passionatis, & cœco affectu fascinatis. Omnes animi passionibus, quæ juxta computum Aristotelicum sunt undecim, reducuntur ad duas principales, amorem nempe & odium. Atque hi duo affectus sunt duo vitra ocularia, colorata, quæ dementant visum, objecta formant, pingunt, & fingunt, augent, & minuunt, creant, annihilant, superinductis, aut subtractis pro libitu coloribus, figuris, aliisque accidentibus, imo sæpenumero etiam substantiis, faciendo ex ente non ens, ex non ente ens, in grandem perniciem rei tum publicæ, tum privatæ.

Tertium demum paradoxæ cœcitatibus gradum pensitemus, qui in eo consistit: quod cœcus suam propriam cœcitatē non videat, & non agnoscat, seu, ut verbis utar Origenis, *carere sensu cœcitatibus*. Christus Matthæi 15. v. 14. inducit parabolam de duobus cœcis, quorum unus ducem egit alterius; *si cœcus cœco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt*; & dux, & ductus erat cœcus, sed quis magis? ego cœciorem fuisse dico ducem, & ductorem; quia cœcus admittens ducatum, seu ductum, videbat se esse cœcum, & egere aliena ope, & quamvis caruerit

sensu visus, non caruit tamen sensu cœcitatatis. Cœcus autem dux, alteri præstans ducatum, non tantum caruit sensu visus, sed etiam sensu cœcitatatis, dum præsumpsit agere alterius cœci ducem, ac si visu esset præditus. Cœcus carens sensu visus, est semel cœcus, cœcus autem carens & sensu visus, & sensu cœcitatatis, est bis cœcus. Talis bis cœcus erat ille Episcopus Laodicensis, cui Christus per suum Secretarium, S. Joannem Evangelistam tale scripsit capitulum: *Nescis, quia miser es, & miserabilis, & cœcus*, Apocalypf. 3. v. 17. appellat bis miserum, quia bis cœcum: duplicata namque cœcitas est, non videre suam cœcitatatem. O superlativum cœcitatatis gradum! esse cœcum, & non agnoscere suam cœcitatatem. Cœcus erat Patriarcha Isaac, sed cœcitatatem agnoscens, tangebatur manus filii sui Jacob, ut defectui visus succurreret tactus, dixitque Isaac Jacob: *Accede huc, ut tangam te fili mi, & probem, utrum tu sis filius meus Esau, an non?* Gen. cap. 27. v. 21. Cœcus erat Tobias senior, sed agnoscens cœcitatatem suam, famuli utebatur auxilio, & ductu, ut occurrere posset reduci filio, tunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via, & quasi nuncius adveniens, blandimento suæ caudæ gaudebat, & confurgens cœcus Pater ejus, *cepit offendens pedibus currere, & NB. data manu puero occurrit obviam filio suo*, Tobie cap. 11. v. 9. & 10. Cœcus erat hodiernus noster Bartimæus, cœci erant reliqui duo anonymi Jerichuntini; sed agnoscentes cœcitatatem suam, tam ille, quam isti, hanc unam a prætereunte Christo petierunt eleemosynam, restitutionem visus: *Domine, ut videam!* Cœcus etiam erat Longinus, sed etiam cœcitatatem suam non agnoscebat, erat cœcus in gradu superlativo; reliqui milites Romani erant videntes: viderunt Jesum jam mortuum, & idcirco non fregerunt ejus crura, sicut fregerunt duorum latronum, adhuc viventium, ut ex hoc crurifragio citius morerentur. Miles autem iste lanceatus erat cœcus Longinus, & tamen quasi non esset cœcus, imo quasi melius ipse videret oculis clausis, quam commilitones apertis, attentavit Christum sua lancea quasi

quasi adhuc vivum occidere : *Unus militum lancea latus ejus aperuit*, Joannis 19. O grandissimam cœcitatem! non videre, non sentire, non agnoscere suam propriam cœcitatem. Sed quænam hujus cœcitatatis causa? Primæ cœcitatatis causam dixi inadvertentiam: secundæ passionem: hujus tertiæ potissimum dico *præsumptionem*. Reflectamus mentem super eos Scribas, & Phariseos, de quibus Christus ita loquebatur ad suos discipulos: *Sinite eos, cœci sunt, & duces cœcorum*. Matthæi 15. v. 14. Si cœci erant hi Pharisei, quomodo duces cœcorum se constituebant? tanta nempe erat Phariseorum præsumptio, arrogantia, & imprudentia! Ut cœcus semetipsum constituat ducem cœcorum, duas debet habere præsumptuosas cogitationes: *unam*, qua alios judicet esse cœcos, & ductoris indigos; *alteram*, qua semetipsum non judicet cœcum, sed videntem, & capacem, qui cœcos ducat. Talis igitur erat horum cœcorum Phariseorum præsumptio, dum in aliis cœcitatem, quam non videbant, tamen judicabant esse cœcitatem; suam vero cœcitatem existimabant esse visum, & ideo semetipsos præsumptuose faciebant duces cœcorum. Stolidi profecto præsumptio est, si cœcus cœcum, & talpa velit ducere talpam; sed longe stolidior præsumptio est, si cœcus videntem, & talpa velit ducere lyncem. Et talis erat stolidissima præsumptio aliorum quorundam Phariseorum, qui apud divum Joannem cap. 9. dicebant ad Christum: *Numquid & nos cœci sumus?*

Sabbatho quodam, sub initium Octobris, in tertio prædicationis suæ anno, Christus e templo egrediens, illuminavit quemdam mendicum, a natiuitate cœcum; quem Petrus de Natalibus apud Cornelium a Lapide vocat Cedonium, seu Clidonium, qui postmodum effectus Christi discipulus adhæsit S. Maximino Episcopo, & cum eodem simul, ac cum Lazaro, ejusque duabus sororibus Maria, & Martha in Gallias venit, tandemque Episcopus Aquensis factus est. Itaque vicini, & qui viderant eum prius cœcum, dicebant ei: quomodo aperti sunt tibi oculi? at ille respondit: *Ille homo, qui dicitur Jesus,*
lutum

lutum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi: vade ad natatoria Siloë, & lava. Et abii, & lavi, & video. Et adduxerunt eum ad Phariseos, qui invidia excoecati, multis technis gloriam tanti miraculi obscurare conantes, Cedonio per vim persuadere nitentur: aut quod ipse numquam fuisset coecus; aut quod Christus non esset Messias, sed peccator; utpote non sanctificans Sabbathum, faciendo lutum in Sabbatho. En præsumptuosam coecitatem! Cedonius, a Christo illuminatus, lynx erat, & aquila, utpote agnoscens, & suam priorem coecitatem, & jam in Christo æstimans sanctitatem, & adorans Divinitatem. Pharisei autem erant talpæ, & noctuæ, & tamen nolebant agnoscere suam coecitatem, sed *præsumentes* de visu conabantur ducere, imo seducere lyncem. Præsumptuosam hujusmodi coecitatem expressit etiam Christus apud D. Lucam cap. 6. v. 39. usque ad 43. his verbis: *Numquid potest coecus coecum ducere? - - Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras? aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater, sine, ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui.* En trabalem præsumptionem, & præsumptuosam coecitatem! hypocrita iste, grandi trabe excoecatum, & totaliter a visu impeditum habens oculum, coecitatem suam non agnovit, sed quasi plene expeditos, & lynceos haberet oculos, præsumpsit videre, & educere minutam festucam ex oculo alieno. Nunc pro complemento præsentis documenti unicum subnecto signum practicum, ex quo omnes, cujuslibet status, ac conditionis homines, possint velut ex posteriori colligere, & cognoscere suam moralem, & asceticam coecitatem, nempe: *ex neglectu opportuni remedii.* Huc itaque adeste cujusvis status, ordinis, professionis, & conditionis Christiani: videtisne impressos vobis indelebiles per Baptismum, per Confirmationem, aut etiam per Ordinem characteres? videtisne status vestri Clericalis, aut Religiosi, aut conjugalis obligationes?

tiones? videtisne has vel illas proximas peccandi occasiones, hæc vel illa salutis perdendæ, & æternæ damnationis incurrendæ certa pericula? videtisne, vos actualiter in statu peccati mortalis constitutos? vel videtis, vel non videtis? si videtis, quomodo cum remedio tardatis? & si cum remedio tardatis, quomodo videtis? cæci estis; nec aliud superest, nisi, ut cum hodierno Bartimæo, & reliquis duobus anonymis cæcis Jerichuntinis, supplici corde, & ore clametis: *Jesu Fili David, miserere mei! Domine, ut videam!*

§. IV.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

Occasione Bartimæi cæci, *sedentis secus viam*, utiliter tractari potest quæstio: an quivis sedens secus viam Catholicæ fidei in sua fide salvari possit? Ad quod respondeo, & dico: non posse omnino; siquidem Scriptura reclamât, quam tamen pro certissimo Dei verbo Sectarii omnes admittunt: *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Ephes. 4. 5. *Doctrinis variis nolite abduci.* Hebr. 13. 9. *Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* 1. Corinth. 1. 10. Ergo una tantum Paulo erat fides, sicut unus tantum Deus Dominus. At quot modernarum nunc sectarum genera sunt! quomodo una, eademque fides dici poterunt, cum singulæ singulis in substantialibus articulis contradicant? *Multiplex quidem, ait Theodoretus, & varium est mendacium, simplex vero gratia veritatis.* *II*do: Si singuli in sua secta salvari poterant, ergo etiam omnes antiqui Hæretici, utpote, qui omnes in Deum, & Dei Filium crediderunt, qui tamen universi ab Ecclesia damnati sunt; ergo vel hanc dicis mendacem, vel non omnes in sua fide salvantur; alioquin non opus fuisset, ut tantis moliminibus, & impendiis contra eos hæresiarchas toties ex toto orbe Patres congregati fuissent: neque opus, ut Christiani potius exilia, tormenta, & ipsam mortem tolerare mallent, quam eorum doctrinam profiteri. *III*tio: Si quisque in sua fide salvari posset, frustra

frustra Christus homo factus, crucifixus, & mortuus est; frustra tot patravit miracula eum in finem, ut verus Messias agnosceretur; poterat enim solos Prædicatores, qui unicam in Deum fidem annuntiarent, constituere, ita Paulus ad Galat. 2. 21. *Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.* *IVto:* Fides ad salutem necessaria non debet esse qualiscunque, sed nitens sola autoritate Dei revelantis, non humana, quæ v. g. Turcam autoritate Mahometi, vel Judæum autoritate Rabbini, Lutheristam autoritate Lutheri, &c. inducit ad credendum quidem, quod Deus sit, quod Christus Redemptor sit, sed non ad credendum Deo, & Christo in iis, quæ ad salutem necessaria revelavit. *Vto:* Hoc modo non erit discrimen inter Christianos, Judæos, & Gentiles, nisi in paucis ad fidem, & salutem non pertinentibus, quod non aliud est, quam revera Mahometem, Lutherum, Christo facere æqualem, & viam sternere ad vitia, quæ etiam Turcis communia sunt, & cogere ad amplectenda ea dogmata, quæ veræ fidei sunt contraria.

§. V.

EX JURE CANONICO.

Cæcus hodiernus, a Salvatore nostro, miraculose visu donatus, atque subinde (ut nonnulli volunt) in Presbyterum, & Episcopum ab Apostolis ordinatus, occasionem præbet tractandi de titulo XX. lib. primi Decretalium, ubi ab Ordinibus, cum primis Sacris, seu majoribus, velut irregulares ex vitio corporis complures remonentur. Unde memoratus titulus ita habet: *De corpore vitiatis ordinandis, vel non.*

Qui porro nomine vitiatorum corpore veniant, colligi potest ex triplici classe, qua passim DD. eos complectuntur; in prima statuuntur *mutilati*, in altera *debilitati*, in tertia *deformes*. *Mutilati* reputantur, qui aliquo membro, seu tali parte, quæ specialem, & diversam ab aliis partibus, in corpore humano habet functionem, velut lingua, oculo
etiam

etiam uno tantum, aure, naso, pede, manu, carent; vel qui *culpa propria* se vel toto membro, vel etiam parte mutilarunt, vel mutilationem procurarunt, licet eum Ordinem, quem suscipere intendunt, non impediret, aut deformitatem inferret, quia v. g. est membrum occultum. Ratio statuendi hanc irregularitatem visa est sacris Canonibus *ſævitia* in se ipsos exercita, cap. 4. & 6. dist. 55. cap. 3. cit. Tit. quo referuntur se castrantes, vel permittentibus siue studio castitatis cap. 9. cit. tit. & cap. 1. dist. cit. vel causa servandæ vocis arg. Can. cit. & cap. 5. cit. tit. non tamen qui inviti, vel inscii aliquid simile passi sunt per c. 20. Apost. & c. 3. cit. tit.

Debilitati sunt, qui habent aliquod membrum ad sacrum Ministerium inutile, ut manum aridam, indice, aut pollice carentem, vel continuo gravi morbo laborant, ut leprosi, paralytici, lue venera affecti, epileptici, lunatici, &c. Item surdi, muti, &c. *Deformes* denique judicantur, qui enormem aliquam habent maculam exterius apparentem, vel notabilem membri alicujus excessum, defectum, contradictionem, distortionem, &c. De qualitate autem enormitatis in deformitate pertinet decisivum arbitrium ad Episcopum ordinandi per c. 2. cit. tit. jurisdictio vero dispensationis regulariter ad solum Papam, nisi vitium non adeo esset notabile, vel Episcopus specialem delegatam desuper haberet dispensandi potestatem. Hæc facerrima statuta Canonica imitantur in hac materia præcepta divina cæremonialia, olim in veteri lege obligantia: scil. Lev. 21. v. 17. & 18. ac seq. ubi Deus ejusmodi homines corpore vitiatos a Sacris arceri voluit, Aaroni ita præcipiendo: *Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus, si cæcus fuerit, si claudus, si fracto pede, si manu, si albuginem habens in oculo, &c.* Imo Lev. 22. v. 22. neque vult Deus offerri sibi animal in victimam pacificorum, quod cæcum fuerit, vel alias maculam habuerit. Unde non incongrue hæc corporalis reverentia etiam in lege gratiæ est excitata. Jam vero, redeundo ad occasionem

fionem præsentis doctrinæ, five de solo defectu in oculis loquendo, certum est tum ex dictis, tum clara ratione, quod plene cæcus ordinari non possit; item etiam ille, qui unum tantum habet oculum, alterum autem erutum, vel plene cum organo vitiatum. Quia tamen persæpe contingit, ut quis habeat quidem integrum organum unius, alteriusque oculi, sed in uno lateat impedimentum usus, & exercitii videndi, licet hoc ipsum impedimentum non appareat, altero quoque oculo vivaciter & expedite uti possit, utiliter decidendum veniet, num talis sit omnino irregularis, ut super hoc defectu dispensatione egeat, an vero, dissimulato hoc defectu aliunde non apparente, licite quis valeat suscipere Ordines, etsi oculus ille, in quo potentia videndi impedita est, esset canonicus? Nobis in hoc casu placet favorabile iudicium P. Pyrrhing in cit. tit. n. 6. qui ex Navarro, Suarez, & Avila ita loquitur: si quis privatus sit visu in oculo sinistro, qui *oculus Canonis* vocatur, est irregularis, etsi notabilis deformitas in ipso oculo non sit, nisi NB. oculus dexter tanta virtute videndi polleat, ut sine indecora faciei conversione Canonem Missæ legere possit, ad quod etiam subservire potest libri accommodatio. Consentit expresse quoad hanc decisionem P. Pichler in jure practico decisione vigesima, & pro se citat Barbosa de Potest. Episc. alleg. 42. n. 31. & Tambur. de Censur. & Irregul. c. 8. §. I. Ratio autem fundamentalis dictorum est: quia indubitati juris est: nullam dari, aut incurri irregularitatem, nisi clare in Jure Canonico sit expressa, & specificè declarata per c. 18. de Sent. Excom. in 6. atqui talem irregularitatem esse, omnino non est in jure nostro expressum, ergo. Nam talis non potest imo dici *mutilatus*, cum habeat oculum, si ve membrum competens; neque 2do *debilitatus*, quia licet oculus iste sit ad sacrum ministerium inutilis, hæc tamen ejus inutilitas non officit, quominus sit plene sufficiens ad omnia ministeria exercenda, quæ requiruntur ex parte potentia visivæ; unde cum eo, qui haberet quidem manum, sed aridam, &

& ideo omnino irregularis foret, non est paritas: hic enim non esset plene sufficiens, ad præstanda manuum exercitia, maxime competenter, & servato decore; ergo vere foret *debilitatis* accensendus. Neque 3tio posset dici *deformis*, ut hic supponitur. Accedit, quod hic *oculus* non ex eo dicatur *canonicus*, quasi per Canones ita sit necessarius, ut etiam usus ejus necessario requiratur: nullibi enim hoc constitutum legimus; sed ideo videtur dici *canonicus*, quod regulariter serviat immediate, & propinquius ad legendum Missæ Canonem, quod cum sine inconvenientia præstare potest oculus dexter, etiam dici poterit oculus canonicus, saltem per accidens, cum in tali subjecto nullus oculus sit propinquior ad Canonem legendum.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Tobiæ patri Tobias filius amissum reddit oculorum lumen, Tob. II. cæcum Jerichuntinum illuminat Dei Filius; ille postquam felle piscis liniverat oculos, hic postquam de tota passionis suæ amaritæ disseruerat.

DOMINICA I. QUADRAGESIMÆ.

EVANGELIUM: *In illo tempore, ductus est Jesus in desertum a spiritu, ut tentaretur a diabolo. Matth. 4. a v. 1. usque ad 11. inclusive. Eandem Christi per Quadragesimam jejunantis, & a diabolo tentati Historiam recensent duo alii Evangelistæ: Marcus quidem breviter cap. 1. per duos versus 12. & 13. fusius Lucas cap. 4. a v. 1. usque ad 13. inclusive.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Secesserat Christus in desertum, quadragenarium illic ante triplicem diaboli tentationem auspica-

Brev. Script. Tom. I.

R

turus

turus jejunium, anno ætatis suæ 31. eodem, quo Baptismum in Jordane a Joanne susceperat, die, qui illo anno erat sextus mensis Januarii, eo incidens illo anno Juliano septuagesimo tertio, simulque bis-sextili, in tertiam hebdomadæ feriam, quam vetere Romana phrasi *diem Martis* vocamus.

Quod autem, eodem recepti Baptismi die, Christus in desertum secesserit, clare colligitur ex contextu duorum Evangelistarum: siquidem Matthæus, & Marcus hanc in desertum secessionem immediate connectunt cum enarrata suscepti Baptismi historia. Matthæus enim post recensitum in fine c. 3. Baptismum Christi, caput 4. cum fine præcedentis his connectit verbis: *tunc Jesus ductus est in desertum a spiritu.* Et multo clarius hanc Christi in desertum secessionem cum Baptismo Marcus in 1. c. sui Evangelii connectit: *Et statim spiritus expulit eum in desertum*, ad desertum istud, Quarrentana nuncupatum. Christus neque a spiritu malo, neque instar Habacuci ab Angelo bono per aerem deportatus est, (prout aliqui utrumque somniarunt) sed per instinctum Spiritus sancti, qui paulo ante in Baptismo sub columbæ specie super eum descenderat, pedestri itinere deductus est; quod sufficienter colligitur ex primo D. Lucæ versu: *Jesus autem plenus Spiritu sancto, NB. regressus est a Jordane, Et NB. agebatur a spiritu in desertum. Si regressus? ergo non deportatus per aerem. Si agebatur a Spiritu? utique agebatur a Spiritu sancto, quo plenus erat. Spiritus intus agit.* Audiamus Greg. M. hom. 16. in Evangelia: *Dubitari a quibusdam solet, a quo spiritu Jesus ductus sit in desertum? Sed vere, Et absque ulla quæstione convenienter accipitur, ut a Spiritu sancto in desertum ductus credatur; ut illuc eum suus spiritus duceret, ubi hunc ad tentandum malignus spiritus inveniret.*

In hoc igitur vastissimum Quarrentanæ desertum a Spiritu S. deductus, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, adeoque a sexta Januarii in vesperam vergente, usque ad decimam quintam Februarii jejunavit Salvator noster, *nihil omnino manducans,*

ducans, ut testatur Lucas v. 2. quod de perfecta non tantum ab omni cibo, sed & potu abstinencia universalis semper intellexit Ecclesia. Inter præcipuas suscepti a Christo jejunii causas assignant PP. primo: ut suo jejunio illata per Adami gulam damna repararet. *Arbitror* (verba do D. Ambr. hom. 30.) *hanc causam esse jejunii, ut, quia prius Adam in Paradiso constitutus per intemperantiam gulæ gloriam immortalitatis amiserat, eandem immortalitatem secundus Adam Christus per abstinenciam repararet.* Secundo: ut, quemadmodum Moyses in lege naturæ, & antequam legem scriptam accepisset; Elias vero in lege scripta, ita Christus in lege gratiæ quadraginta dierum jejunium suo exemplo consecravimus. Observavit id Alcuinus in cap. 8. Geneseos ita scribens: *Moses, & Elias, & ipse Salvator quadragenario numero jejunium consecrarunt, tribus temporibus: ante legem, sub lege, & sub gratia.* Et quia hi duo Prophetæ strictissimo jejunio impleverunt cum Christo quadragesimam, ideo præ cæteris cum eodem Salvatore in monte Thabor transfigurati apparuerunt in gloria. Tertio: ut, sicut ante promulgationem veteris, ita & novæ legis præcederet quadragenarium jejunium. *Moses* (inquit D. Maximus) *editor erat veteris legis, Christus Conditor novi Testamenti; jejunat Moyses, ut præsentis vitæ mandata suscipiat; jejunat Christus, ut æternæ salutis Sacramenta constituat.* Quarto: ut jejunio ad instantem se præparet pugnam: *Dominus noster* (inquit D. Basilus hom. 1. de laudibus jejunii) *non prius in carne, quam pro nobis assumpserat, diaboli insultus excepit, quam carnem suam jejunio communivisset: simul, & nos erudiens, ut nosmet adversus tentatoris conflictus exemplo Palæstritarum ungamus, & exerceamus.*

Christum sic esurientem accedens diabolus (Luciferum fuisse putat Aug. in hunc locum) in assumpta visibili specie humana, ut communiter omnes volunt Interpretes; additque Carthufianus, speciem illam fuisse Viri sancti, triplici tentatione Christum infestavit.

Et prima quidem contigit in deserto, & ver-

fabatur circa materiam gulæ, ex occasione observatæ in Christo famis, his proposita verbis: *Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.* Altera in materia superbiæ, præsumptionis tentatio, quam Christus ex deserto in sanctam civitatem a diabolo per phrasim Matthæi assumptus: per phrasim autem utriusque status, experiebatur, his a tentatore verbis proposita erat: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim: quia Angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Tertia denique tentatio circa materiam avaritiæ, in idololatriam terminandæ, contigit in monte excelso valde, qui juxta descriptionem Adrichomii prope desertum Quarrentanæ situs, a Jerusalem quinque, & a Jericho tribus circiter leucis, seu horis distat; & propter hanc ultimam tentationem a Christianis hodiedum *mons diaboli* appellatur. In hunc igitur montem Christo a Jerusalem resumpto & reducto, *diabolus omnia Regna mundi & gloriam eorum* (& quidem in momento temporis, ut exponit Lucas) ostendens dicebat: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Matth. 4. v. 9. Fusius & magnificentius personatum dæmonem, Christo colloquentem ita inducit Lucas v. 6. *Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa; tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia.* Atque ex his colligitur, quod Sathan in prima, & secunda tentatione principaliter intenderit explorare hanc affirmativam contradictionis partem: *An Christus esset naturalis Filius Dei, &c.* In tertia autem tentatione desperans jam de affirmativa expiscanda, principaliter intendit negativam ejusdem contradictionis partem, nempe: an Christus non esset naturalis Filius Dei? evidenter enim judicasset, hanc negativam esse veram, si tentatus, ex impulsu avaritiæ cadens, adorasset tentatorem; sicut e contrario evidenter judicasset, affirmativam esse veram, si tentatus vel ex lapidibus panes fecisset, vel ex pinnaculo citra nocumentum sese præcipitasset.

Sed enim diabolicas hæc cornuti Sophistæ technas ea dexteritate elusit, & elisit Christus, ut transeundo quæstionem de sua Divinitate motam, solos Scripturæ textus quasi simplex homo reponeret astuto tentatori, eumque perplexum animo relinqueret. Hinc primam tentationem *gulæ* repressit textu ex cap. 8. Deuteronomii desumpto: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Quasi diceret: non est necessaria ad famem sedandam miraculosa lapidum in panes conversio: quia non solo pane, sed alia qualibet re, verbo Dei producta, & ad alimentandum hominem ordinata, nutriripotest homo. Ubi Christus alludit cum Moyse ad manna, quo Judæi sine omni pane per quadraginta annos in deserto alebantur. Item ad radices, herbas, lactucas agrestes, glandes, & alia ejusmodi alimenta, quæ citra omne miraculum inveniri poterant in illo deserto. Proinde in citato textu, per *ly verbum, ex ore Dei procedens*, usitatissima phrasi Hebraica, & per Metonymiam significantur res, per verbum Dei productæ, tamquam effectus per causam.

Similiter secundam *præsumptuosi præcipitii* tentationem repulit per textum ex cap. 6. Deut. v. 16. desumptum dicendo: *rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum*, q. d. cum nulla urgeat necessitas, nolo me præcipitare, præsumendo de miraculosa Angelorum custodia; quia sic contra præceptum omnibus hominibus datum tentarem Deum, petendo miraculum non necessarium, cum aliter ex hoc pinnaculo possim descendere. Tertiam denique tentationem, qua dæmon, promisso totius mundi dominio, a Christo adorari petebat, rejecit hoc responso: *Vade sathana, scriptum est enim (nempe Deuteron. 6. v. 13. & ibidem 10. v. 20.) Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies.* Proinde ad omnes tres tentationes opponebat Christus textus Scripturæ, & quidem desumptos ex solo quinto libro Moylis, qui Græce dicitur *Deuteronomii*, Latine autem Lex secunda, seu Lex secundo explicata: quia nempe eandem Legem Dei, quam

ante annos 308. in deserto sub monte Horeb prima vice promulgaverat, deinde ultimo ante suam mortem anno Moyſes iterum promulgavit, & explanavit in campeſtribus Moab, & ſic explanatam quinto ſuo libro literis conſignavit. Opportune igitur ad hominem (ut ajunt) ad apparentem tentatoris perſonam accommodatiſſime utebatur Chriſtus textibus, ex hoc libro legis deſumptis; quia (ut ſupra dictum ex Carthuſiano) diabolus eum tentabat in aſſumpta perſona Viri ſancti, hoc eſt: Legis periti, & Phariſæi, qui tunc fere omnes juxta vulgi opinionem pro Viris maxime Sanctis, & Religioſis habebantur. *Tunc* (conſummata ſcilicet omni tentatione, ut expreſſius ponit Lucas v. 13.) *reliquit eum diabolus, & ecce Angeli acceſſerunt, & ministrabant ei*, Matth. v. 11. adferendo ſcilicet cibum, & potum, ſimulque gratulando victoriam. D. Bonaventura cap. 14. de vita Chriſti pie credit: *cibum, & potum fuiſſe ex domo Matris Virginis allatum*. Addit Lucas citato verſu 13. *Diabolum a Chriſto reſceſſiſſe uſque ad tempus*; nempe uſque ad tempus Paſſionis, quæ poſt triennium ſecuta eſt, quo tempore quaſi totus infernus cum ſuo principe tenebrarum egreſſus eſt Hieroſolymam, infeſtaturus Chriſtum per Judæos, milites Romanos, quos omnes a dæmonibus, & quosdam quidem ab integra legione, hoc eſt, 6666 diabolis obſeſſos, & in Salvatoris odium ac necem concitados tradunt SS. PP. apud Guilielmum Stanihurſtium in hiſtoria Paſſionis. Cæterum omnes iſtæ tentationes juxta communem SS. PP. opinionem peractæ ſunt intra eandem diem, nempe decimam quintam Februarii, quæ illo anno incidit in diem Dominicam; & eadem die poſt ſumptam refectionem Angelicam regreſſus eſt verſus Galilæam, mox in Civitatibus, & Synagogis, quas tranſibat, Evangelicam prædicans doctrinam, donec veniſſet in Nazareth: ut patet ex contextu Evangelii ſecundum Lucam cap. 4. a v. 14. uſque ad 20.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Primo: Videtur primus ille Evangelii versus (*ductus est Jesus in desertum a Spiritu NB. ut tentaretur a diabolo*) repugnare Spiritui Sancto, cujus sanctitati utique repugnat, intendere diabolicam tentationem; quæ licet fieri possit sine consensu, & peccato tentati, non tamen sine peccato tentantis diaboli; quod intendere non potest divina bonitas. Respondeo: particulam *ut* in citato versu non significare intentionem, sed solam permissionem tentationis; proinde Spiritus Sanctus Christum in solitudinem deserti non duxit ex intentione tentationis, sed intentione victoriæ, quam prævidit secuturam ex permissa tentatione, ad quam diabolus erat ex se determinatus.

Secundo: Videntur Evangelistæ sibi contradicere, dum Matthæus dicit: Christum a Spiritu Sancto ductum; Marcus autem expulsus fuisse in desertum. Respondeo: nullam hic esse contradictionem: quia internæ inspirationes, & instinctus, quibus Spiritus Sanctus Christum duxit in solitudinem, & quibus etiamnum homines ducere, & dirigere solet ad bona, præsertim vero heroica opera, sunt simul impulsus; consistunt enim partim in illustrationibus intellectus, quibus *ducimur*, partim in motionibus voluntatis, quibus *impellimur* ad opera heroica.

Tertio: Videtur Evangelium contradicere bonæ Theologiæ. Hæc enim docet: quemlibet etiam infimum Angelum esse subtilioris intellectus, quam ullus sit homo. Evangelium autem proponit, diabolum (& quidem ex sensu D. Augustini Luciferum) valde stupide tentantem in materia gulæ. Si enim voluit Christi famelici orexim irritare, & inducere ad peccatum gulæ, debuisset Christo præsentare delicatos aliquos, & jam præparatos cibos, non autem duos lapides ab ipso famelico primum convertendos in panem. Respondeo: quod diabolus in hac prima tentatione directe &

principaliter intenderit explorare, an Christus esset Filius Dei naturalis? & idcirco postulavit a Christo miraculum, ex quo evidenter collegisset ejus Divinitatem. Pro materia autem, circa quam exercenda esset hæc prima miraculosa actio, opportunissime, quia ex occasione jacentium illic lapidum, & observatæ in Christo molestæ famis, designavit dæmon lapides, eosque petiit, in ordinarium panem potius, quam in alium delicatum cibum converti; ut nempe tentator non voluptuariam, sed præcise necessariam refectionem videretur suadere Christo, quem a deliciis sciverat abhorrere.

Quarto: Videntur Matthæus, & Lucas sibi contradicere in recensendo ordine, & serie tentationum; dum eam, quam Matthæus circa materiam superbæ præsumptionis, ponit secundam, Lucas ponit tertiam, & tentationem circa materiam avaritiæ in idololatriam terminandæ, quam Matthæus loco tertio, Lucas recenset loco secundo.

Respondeo: nullam hic latere contradictionem; quia Lucas solum recenset tentationum *substantiam*, non autem ipsarum *ordinem*, siquidem nulla apud Lucam invenitur vox, quæ hunc ordinem indicet; sed simpliciter unam tentationem narrat post alteram, nec eas aliter connectit inter se, nisi per particulam & ; At vero apud Matthæum multa sunt, quæ non tantum substantiam tentationum, sed ipsum etiam ordinem, a tentatore servatum, manifeste declarant; nam post narratam primam tentationem in deserto peractam, immediate subjungit Evangelista: *Tunc* (id est ab instanti primæ peractæ tentationis) *assumpsit eum diabolus in Civitatem sanctam, & statuit illum super pinnaculum templi*, ubi peracta est tentatio circa materiam superbæ præsumptionis. Rursus vero, post enarratam tentationem, subjungit: *iterum* (id est secunda vice) *assumpsit eum diabolus in montem excelsum, in quo contigit tentatio circa materiam avaritiæ*. Et cum ad hanc tentationem reposuisset Christus: *Vade sathana &c.* totam narrationem includit his verbis: *Tunc* (id est: post hoc Christi responsum) *reliquit eum diabolus, &c.* Congruit

gruit iste ordo tentationum doctrinæ, & experientię asceticæ. Quia, ut ex Cassiano, Climaco, & ex aliis eximiis Ascetis constat, diabolus ordinarie Novitios religiosos incipit tentare in materia gulæ: quam si superent, aggreditur illos per tentationem vanæ gloriæ, præsumptionis, & superbiæ. Nempe: ut ex Gregor. M. adnotavit Doctor Angelicus part. 3. q. 41. c. 1. in (6). *Diabolus hominem spiritua-lem non statim tentat de gravibus peccatis, sed incipit a levioribus, ut ad graviora perducatur.* Unde etiam tentando Evam, primo sollicitavit ipsam de usu pomi vetiti, dicens; *cur præcepit vobis Deus, ne ederetis de omni pomo Paradisi.* Secundo de inani gloria, cum dicit: *aperientur oculi vestri.* Tertio perducit tentationem ad extremam superbiam, cum dicit: *eritis sicut Dii, scientes bonum. & malum.*

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Per primam, & secundam tentationem diabolus aggressus est Christum, tamquam Deum, directe petens miraculum ad explorandum: utrum verus, ac naturalis esset Filius Dei? Hoc modo non solet diabolus tentare eos, quos certo scit, non esse Deos. Per tertiam autem tentationem aggressus est Christum, *tamquam hominem*, directe volens inducere in peccatum. Et hoc modo solet hodie dum tentare *homines* diabolus; ut proinde ex hac potissimum tertia tentatione, ejusque gloriosa victoria desumendum nobis *hominibus* sit utile, efficax, & universale, ad vincendas facillime omnes omnino diabolicas tentationes documentum practicum. Adverte.

Primus homo de terra terrenus tentatur in Paradiso, secundus homo de Coelo cœlestis tentatur in monte excelso. Primus homo Adam, tentatur in Paradiso exiguo pomo unius arboris; secundus homo Christus, in monte excelso tentatur grandissimo pomo totius mundi. Sed ecce! dum contra Adam in Paradiso tentator explodit unam parvam glandem, in exiguo unius arboris vetitæ pomo, impe-

titus isthoc globello Proto-parens sternitur, labitur, cadit: & quidem casu non sibi tantum, sed insuper omnibus, quos jam tunc in capite suo inclusos habebat, filiis ac nepotibus suis funestissimo. At vero, dum contra Christum in monte excelso idem tentator explodit grandissimum globum, in pomo imperiali totius mundi, dum nempe totum Christo promittit mundum, *si cadens adoraverit se*, tentatus nec sternitur, nec cadit, imo nec vacillat, sed immotus stat. Io victoria! Io triumph!

Sed, unde hæc secundo homini victoria! unde triumphus? quandoquidem *primus homo* tam levi impetu in casum sternitur? dicam, quod sentio: Christus, tamquam peritissimus Archistrategus, explosum contra se ex ultimo, eoque validissimo diaboli tormento grandem illum totius mundi globum admirabili stratagemate retorfit in hostem; & reciproco ictu contra frontem effrontis, quamvis cornuti, diaboli explofit, penitusque displofit per unicum illum tentationis, & tentatoris contemptum: *Vade sathana!* Arabica versio habet: *Vade retro.*

Lubet hic grata simul, & gratulabunda voce cum Apostolo 1. ad Cor. 15. v. 57. exclamare: *Deo gratias! qui nobis dedit victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.* Deo gratias! Deo, inquam, Incarnato, sapientissimo Archistratego! qui tentatus *ut homo*, quam universale, tam efficax contra omnes diaboli insultus dedit præsidium, vel in hac sola Christiana tessera: *vade retro!* Ita nempe excipiendæ sunt tentationes diabolicæ, ut has ipsas in nostram directas, & explosas perniciem, exemplo Christi, simul ac verbo retorqueamus in hostem: *vade retro!* Quandocumque, & ubicumque dæmon tentat homines, non tentat aliter, nisi vel *collective*, vel *distributive*, per *concupiscentiam carnis*, per *concupiscentiam oculorum*, & *superbiam vitæ*. Atque adeo in quacumque tentatione sua explodit adversum nos globum mundi, aut adæquate, aut inadæquate sumptum: quoniam *omne, quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* 1. Joan. 2. v. 15.

Ne

Ne igitur mundiali hocce globo in funestum prosterneamur casum, labamurque in peccatum, efficacissimo divinissimi Archistrategi nostri oportet uti stratagemate, & explosum in ruinam animæ nostræ globum, sphæramque mundi contemptim retorquere in hostem: *vade retro*. Hæc nempe, hæc tessera Christi, est illa armatura Dei, qua Apostolus omnes Christianos, veluti quadam panoplia, cupit esse instructos, & indutos: *induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli*. Ad Ephes. 6. v. 11. Et vero: stetit adversus insidias diaboli, nec pomo prostrata cecidisset Eva, si objectum a serpente pomum Paradisiacum, absque omni mora in hostem retorsisset per hanc tesseram: *vade retro*. Stetit etiam post lapsum Evæ cum tota posteritate sua Adam, & nequaquam cecidisset, si prægustati, & præmansi ab inurbana uxore pomi frustum, absque omni cunctatione repudiasset per eandem tesseram: *vade retro*. Starent etiamnum, a primo casu per gratiam Christi misericorditer erecti Adæ nepotes, nec proprio ac personali lapsu cecidissent usque ad inferni novissima, si eum, quo prostrati sunt, mundi globum in tentatorem retorsissent per eandem tesseram: *vade retro*. Neque ullus putet, magni forte opus esse moliminis, magnarumque industriarum, virium, ut evibratus a tentatore totus mundi globus revibretur, & reverberetur, & retorqueatur in perniciem, & confusionem diaboli. Nequaquam gravis, nequaquam ponderosus, sed levis, sed levissimus est totus quantus mundi globus; ut idcirco uno digiti talitro, uno oris flatu, uno verbo, una hacce tessera: *vade retro*, contemptim explodi, & displodi penitus possit. Quam veritatem nec falsarius dæmon negare potest, postquam totum illud spectaculum ostendit *in momento*, Lucæ 4. v. 5. Momentum partim brevitate temporis, partim levitatem ponderis significat. Omnia Regna mundi, eorumque gloriam diabolus ostendit *in momento*, quia ostendit talia, qualia reipsa sunt. Quidquid in mundo temporaneum & corruptibile est, non habet aliud, nisi mo-
men-

mentaneum, instantaneum esse. Quod fuit, non amplius est: quod erit, nondum est; ergo quod est, non nisi in instanti est, non nisi momentaneum, & transitorium est; ex uno instanti per instans transit in instans, sic transit gloria mundi! In momento, in ictu oculi clauduntur omnia, evanescunt omnia, tamquam somnia, mundi spectacula; vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Jam ex hac ipsa brevitate temporis concludamus de levitate, & nullitate temporis; quod in momento temporis ostenditur, quanti sit, aut non sit ponderis, ac momenti, minime dignoscitur. Rerum enim pondus dignoscitur ex motu, ex inclinatione, & depressionem stateræ. Cum autem non detur motus in unico instanti, idcirco nullius rei pondus in unico instanti, & momento dignoscitur. Nunc advertite calliditatem infernalis mercatoris, dum oblato mundi pretio, licitatur vehementer a se concupitam patrandi a nobis peccati cujusdam mortalis mercem. In una stateræ lance collocat diabolus, quam empturit, peccati mercem: in altera constituit pretium mundi; & quia suo proprio experimento novit, tantam esse gravitatem peccati, ut ipsummet diabolus, alioquin levissimum, quia corporis expertem spiritum, suo pondere ex cœlo Empyreo detraxerit usque ad centrum inferni, simulque naturali intellectus sui Angelici capacitate comprehendit, quanta sit levitas, & vanitas oblatis in mundo pretii; ecce! totum hoc mundi pretium uni lanci impositum ostendit *in momento*; ut non possit in momento, & instanti unico, & sine motu bilancis adverti, quanta sit oblatis pretii levitas, & vanitas. O levitas levitatum! o vanitas vanitatum! Cur igitur adversus technas, & fraudes diaboli non utimur stratagemate Christi? Cur levissimum, quare vanissimum mundi globum in momento temporis, *quia sine omni momento temporis*, a tentatore objectum, cur, inquam, in eodem momento, & sine omni mora (ne forte periculosa fiat quies in puncto reflexionis) hunc levissimum globum non repellimus per contemptum aut irrisionis sarcasmo mixtum

mixtum, aut indignationis affectui sociatum, per illam nempe Christi tesseram: *vade retro*. Cur diabolicum *omnia* non retundimus per Salomonæum *omnia*? dumque tentator ad peccatum allecturus *ostendit omnia Regna mundi*, cur non reponimus cum Salomone *omnia vanitas*! & dum diabolus dicit: *Hæc omnia tibi dabo*, cur non eundem cum iisdem verbis repellimus; *omnia vanitas*? Cur tam vanum, tam levem mundi globum eodem momento non repellimus uno digito? Cur non displodimus, cur non dissipamus uno oris flatu, uno verbo, una Christi tessera: *vade retro*, idque sine omni mora?

Sed fingamus tantisper, & in ficta hypothefi supponamus: divitias, delicias, dignitates, cæterasque mundi illecebras habere proprium quoddam & intrinsecum pondus momenti haud parvi, supponamus, inquam, per fictionem non tam juris, quam facti: bonis hisce terrenis, inesse verum ac realem magnetismum, qui terrenum, adeoque terrenis bonis assymbolum cor nostrum occulta quadam vi, & virtute sympathica ad se inclinare, & attrahere valeat. Dissimulemus denique, & permittamus: absque discussionis telonio transire diabolus, tamquam revera haberet potestatem, universum mundum, & omnia ejus regna, vel collectim, vel divisim dandi, cuicumque voluerit. Nihilominus stante etiam hac utraque hypothefi, facta totius mundi oblatione, debemus repudiare, & contemnere per christianam illam tesseram: *vade retro*. Si non *vade retro*, propter rei oblatæ vanitatem; si non *vade retro*, propter *diaboli offerentis* falsam *donandi potestatem*, certe propter vitæ nostræ *brevitatem*. Quid enim mihi proderit totius mundi possessio, quæ tam brevis est, ut perpetua esse non possit? Scio, & sciunt omnes, Alexandrum Magnum non nisi sex annis fuisse mundi Monarcham. Scio, multos alios Orientis, & Occidentis Imperatores, nec sex, nec quinque, nec quatuor, nec tres, nec duobus, nec uno integro anno, imo nec integro mense, nec integra hebdomada, nec integro triduo regnasse. Et ego, ego
pro

pro tam brevi mundi totius possessione peccatum committam? Ego animam meam toto mundo pretiosorem peccando commutem, & diabolo vendam? *quam dabit* (aut accipiet) *homo commutationem pro anima sua?* Matth. 16. *Vade retro sathana!* apage cum iniquissimo hujus commutationis contractu! non audio te, patrem mendacii: sed audio, & sequor infallibile primæ veritatis monitum: *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur.* Matthæi 16. v. 26.

Sed fingamus denuo, & per novam fictionem iterum supponamus: quod diabolo competat potestas non tantum donandi pro libitu omnia Regna mundi, sed insuper donatario miraculose prorogandi in complura sæcula vitam temporalem; atque hoc facto ad multos centenos, aut millenos annos perpetuandi possessionem oblatis, donatique mundi; nihiloominus stante etiam hac falsa hypothese, oblatio, & donatio diabolica esset repudianda per illam divinissimi Archistrategi nostri tesseram: *vade retro!* idque, si nec propter oblatae rei vanitatem, nec propter vitæ nostræ brevitatem, certe propter naturæ nostræ corporeæ uno duntaxat loco circumscriptæ limitationem. Cum totius mundi, etiam per mille annos fuero Dominus, & Monarcha, non licebit simul eodem tempore omnium Regnorum frui divitiis, deliciis, & honoribus. Si Wratislaviæ aulam fixero, non licebit Cracoviæ magnificentiam exercere Polonicam. Si cracoviæ, aut Vilnæ resedero, non licebit Viennæ uti Majestate Austriaca. Si Viennæ thronum posuero, non licebit Parisiis deliciari raritatibus Gallicis. Si Parisios migravero, absens Madrito honoribus carebo Hispanicis. Si Romam incoluero, Constantinopolis fraudabor illecebris, &c. En quanta est naturæ nostræ corporeæ uni loco affixæ limitatio! Deficiente igitur in limitata natura mea capacitate, pro excipiendis omnium Regnorum oblectamentis, ad quid mihi est tam otiosa oblectationum materia?

Sed fingamus ultimo, & in ficta hypothese supponamus, diabolum posse per miraculum *replicatio-*
nis

nis efficere, ut unus idemque homo omnibus mundi partibus, eodem tempore præsens, possit omnibus & singulis mundi illecebris simul, & semel prohibitu frui. Nihilominus etiam in hac hypothese homo, quantumvis de sua vita per 100000. annos duratura, deque stabili per illud tempus totius mundi possessione assecratus, & insuper beneficio replicationis omnibus mundi deliciis simul, & semel fruiturus esset, debet, inquam, nihilominus oblatum a diabolo contractum repudiare per tesseram: *vade retro!* neque pro totius mundi pretio suam vendere animam. Quare? quia anima est toto pretiofior orbe. Advertite, & audite Evangelicam Christi parabolam: *Simile est Regnum coelorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas; inventa autem una pretiosa margarita, dedit omnia sua, & comparavit eam.* Matth. 13. v. 45. Quis est iste negotiator? quæ est ista margarita? quæ sunt ista omnia, quæ negotiator dedit pro una margarita? Respondeo breviter ad has quæstiones cum Haymone, & Salmerone tom. 7. tract. 11. Coelestis ille margaritarum *Negotiator, Christus est*: pretiosa illa margarita *anima est*: illa omnia, quæ pro quavis etiam seorsim sumpta anima dedit Christus, sunt infiniti Divinitatis, & humanitatis thesauri, in unione hypostatica comprehensi, quos omnes non una tantum vice, nec uno tantum modo pro comparanda, emenda, redimenda pretiosa unius etiam animæ margarita expendit Christus: dum per Incarnationem, & Nativitatem suam, factus est animæ nostræ socius, & particeps; & per Institutionem Eucharistiæ, ejusdem animæ factus est cibus; & per Passionem ac mortem suam, factus est infinitum redimendæ ex jugo diabolico animæ pretium; ac tandem per gloriosam in Coelum Ascensionem, cuilibet fidei animæ reservat sese in præmium. En quam pretiosa sit in oculis Dei, & in æstimatione Christi anima nostra! cum Christus ad lucrandam animam nostram exinanivit semetipsum, formam *servi* accipiens per Incarnationem, formam *cibi* per Eucharisticam conversionem: formam *patibularii, latronis* per Passio-

nem,

nem, & mortem suam. Et hæc omnia pro redimenda anima! Cujus pretium, ut agnoscamus amplius, coenaculum ingrediamur. Post coenam legalem, & ante Eucharisticum epulum, Christus instituit pedilavium Joan. 13. Et *cæna facta, cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ* - - *cœpit lavare pedes discipulorum*, utique omnium. Si omnium? ergo & pedes Judæ? Quid hoc! Itane Jesus, cadens in terram, genuflectit ante pedes Judæ, jam a diabolo possessi? intravit Sathanas in Judam, & quærebat opportunitatem, ut traderet illum Luc. 22. v. 4. Itane Jesus genua flectit ante pedes Judæ, qui ipsiusmet Christi testimonio erat diabolus: Joan. 13. v. 21. *Unus ex vobis diabolus est.* Quid hoc? Quid est hoc mi Jesu? In monte excelso diabolus, in assumpta visibili divinitatis specie, oblato totius mundi præmio, te invitabat ad unam coram se genuflexionem: *Si adoraveris coram me, erunt tua omnia.* Luc. 4. Sed impetravit nihil, sed per contemptum rejectus est: *vade retro.* Cur ergo in coenaculo grandi strato, a nemine invitatus, a nemine conductus, ultro genuflectis coram Juda, bis diabolo? Judas enim non tantum erat diabolus per malitiam, sed etiam per realem, & actualem intra se continentiam. Hinc, hinc colligimus admirabile & inæstimabile cujusvis animæ humanæ pretium, totius mundi valorem incomparabiliter excedens. Christus in monte excelso, non tantum *ipsi diabolo*, sed ne quidem *coram diabolo*, omnia mundi regna offerente, voluit curvare poplitem; at in coenaculo propter unam, humili sua charitate lucranda, & ex diaboli potestate animam redimendam Judæ, suam Theandricam exinaniens Majestatem, demisit ad pedes hominis, jam diaboli, & a diabolo actualiter possessi, atque inhabitati. Pro toto mundo diabolus nec sibi (quod non miror) nec coram se (quod stupeo) obtinere potuit a Christo genuflexionem; & tamen in gratiam lucrandæ animæ, incarnatus Dei Filius, & coram Juda, & coram diabolo, genuflectit in pedilavio! o! o! o! trigesies, toties nempe repetendum, quot rotundis denariis, tri-

triginta rotundis nullis, Christum Judæis, suamque animam diabolo vendidit Judas.

Concludamus jam discursum: Si ergo anima nostra juxta veram & infallibilem Christi æstimationem toto est pretiosior orbe, ergo per veram, & infallibilem rectæ commutationis regulam, pro totius mundi pretio non est vendenda diabolo anima, quamvis diabolus (in ficta hypothese) præter potestatem dandi omnia mundi Regna, haberet insuper potestatem homini vitam prorogandi per plurima sæcula, ipsumque replicandi per omnes mundi partes, & multiplicandi eatenus sensuum capacitatem, ut idem homo replicatus omnibus mundi illecebris simul & semel frui possit. Urgeo argumentum: si ergo pro toto mundo, cum omnibus his per factas hypotheses favorabilibus conditionibus oblato, non est commutanda anima, quanta est ergo nostra vesania, quod his omnibus conditionibus re ipsa destitutum diaboli contractum acceptemus? Nec vult, nec potest nobis diabolus totum per suas tentationes donare mundum, sed exiguas duntaxat offert mundi particulas: aliquam carnis voluptatem, alicujus pecuniolæ, alicujus præmioli, alicujus hæreditatis spem, aut aliquam dignitatem, aliquem titulum sine vitulo, aliquem vindictæ gustum, &c. Nec vult, nec potest diabolus, vitam nobis prolongare in annos Mathusalemi; imo tales plerumque sunt ejus tentationes, ut, dum illis consentimus, vitam nostram eo ipso abbreviemus. Nec vult, nec potest diabolus, corpus nostrum replicare, sensuumque multiplicare capacitatem; imo per gulæ, iræ, invidiæ, cæterasque ejusmodi tentationes, sensus nostros hebetat, & corpus morbis gravatum, aut fractum lecto affigit. Quæ igitur est stultitia, & extrema insania nostra, quod in dies, & sæpe in horas singulas, per iniquissimos, & vilissimos contractus pretiosissimam animam nostram diabolo vendamus? Proh pudor! proh dolor! Dolor; quia æternis dolorum suppliciis per talem contractum, immortalem mancipamus animam; pudor: quod dia-

bolicum contractum non repudiemus per tesseram Christi: *vade retro.*

§. IV.

M I S C E L L A N E A.

Tria ex occasione Christi jejunantis tractari de jejunio fructuose possunt pro concione: Primo ex Theologia Polemica de præcepto jejunii. Secundo ex Theologia Morali de substantia, & conditionibus jejunii Ecclesiastici. Tertio ex Jure Canonico de dispensatione, & poenis absque dispensatione non jejunantium.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

Quidam in Misniacis cum Boemia limitibus, quinti Evangelii Lutheristici ministellus, post prælectum languida, rauca, & submissa voce, hodiernum de Christi jejunio Evangelium secundum Matthæum, ut, post Liberi Patris Bacchanalia, liberius debacchari posset contra quadragesimale a vera Christi Catholico-Romana Ecclesia præscriptum jejunium, solebat alto, sonoro canoroque tono tam legere, quam cantare duos, nec plures ex Evangelio secundum Marcum cap. 2. versus, nempe: 18. & 19. *Et erant discipuli Joannis, & Pharisei jejunantes; & veniunt, & dicunt illi: quare discipuli Joannis, & Phariseorum jejunant; tui autem discipuli non jejunant? & ait illis Jesus: numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu Sponsus cum illis est, jejunare? Factaque comparatione Catholicorum cum Joannæis, & Phariseorum discipulis, Hæreticorum vero cum filiis nuptiarum, subintulit: jejunium nusquam esse præceptum. Contra quod temerarium assertum clara sunt verba Prophetæ Joelis: *Verbum Domini, quod factum est ad Joel filium Phanielis: --- accingite vos, & plangite Sacerdotes, ululate in sacco ministri Altaris Dei mei, sanctificate jejunium, &c. c. i. v. i. & 13. Canite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ, quia venit dies Domini; --- a facie ejus cruciabuntur populi, omnes* (vultus non jejunan-*

nantium) redigentur in ollam. --- Nunc ergo hæc dicit Dominus : convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu. --- Canite tuba in Sion, sanctificate jejunium, vocate cætum, congregate populum, coadunate senes, congregate parvulos, & jugentes ubera; egrediatur Sponsus de cubili suo, & Sponsa de thalamo suo. Joel. 2. v. 10. 12. 13. 15. 16. Audiat hanc Joelis tubam, & determinet: utrum Sacerdotes Mosaici, universo populo Israelitico, ad templum Hierosolymitanum per suas tubas, & buccinas solenniter congregato, consueverint, urgente oraculo Prophetico, promulgare aliquid, quod a Deo non fuisset præceptum? Si igitur in lege veteri fuit jejunium a Deo præceptum; utique idem præceptum (utpote morale) urget aliquando etiam in lege nova v. g. in casu gravissimæ alicujus tentationis diabolicæ, quæ non aliter, quam jejunio superari possit, juxta illud Christi : *Hoc genus non ejicitur, nisi per orationem, & jejunium.* Matth. 17. v. 20. Est ergo jejunium alicubi, & aliquando præceptum a Deo. Quod si quispiam negat præceptum, negare saltem non potest divinum jejunandi consilium. An ergo Sectariis non sufficit Dei consilium? aut Christi exemplum? Pudeat illos, nec amicos esse, nec milites Christi, dum exemplum jejunantis Christi detrectant imitari. Profecto exemplum jejunantis Magistri imitati sunt Apostoli, quibus Christus dixit: *vos amici mei estis.* Joan. 15. v. 14. Imitatur ipsum hodiedum militans Christi Ecclesia, & quod per traditionem Apostolorum accepit de quadragesimali jejunio mandatum, constanter, & universaliter per tot sæcula observat. Nos (inquit D. Hieronymus in Epist. ad Marcellum) *unam quadragesimam ex traditione Apostolorum toto anno, tempore nobis congruo jejunamus.* Et Theophilus Alexandrinus in opere Paschali : *Habemus quadragesimam, ab Apostolis institutam & ordinatam.* Et S. Basilius universalitatem jejunii ita proponit ser. 2. de jejunio : *Non insula, non terra, non civitas, non denique locus ullus tam desertus est, ubi prædicatio de quadragesima non fuerit audita; sed exercitus, & iter*

terra marique facientes mercatores, eam similiter audiunt, libenterque suscipiunt. Quare nemo ex jejunantium catalogo se eximat, in quo omnia genera, omnis ætas, & omnes dignitatum differentie recensentur. Quam sententiam his prosequitur verbis D. Bernardus serm. 3. de quadragesima: *Jejunant nobiscum pariter universi Reges, & Principes, Clerus, & populus, Nobiles, & Ignobiles simul, in unum dives, & pauper.* Si laudantur, & præmiantur Rechabite, quod ex privato Patris sui præcepto constanter abstinerint a vino Jerem. 35. v. 18. an non laudandi, & præmiandi a Christo sunt Christiani, qui ex publico Sanctæ Matris Ecclesiæ præcepto jejunia observant? *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit; qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me,* inquit Christus Luc. 15. v. 16. Et rursus Matth. 18. v. 17. *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Et vero, præscribendum & inducendum in Ecclesia post suam in Coelos Ascensionem, jejunandi morem prædixit ipse Christus in illo ipso cap. apud D. Marcum 2. quod inutile recitabat ministellus; nam post hunc versum, quem plausibiliter adducebat: *Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu cum illis est Sponsus, jejunare,* mox versu sequenti subjicitur: *Venient autem dies, cum auferetur ab eis Sponsus: & tunc jejunabunt in illis diebus.* Inepte autem in Ecclesiastico jejunio præceptam a carnibus, ovis, & lacticiniis abstinentiam cavillantur Sectarii, tamquam Pharisaicum, Judaicum, & dæmoniacum ciborum delectum. Nonne enim Daniel de se ipso cap. 10. v. 3. ita loquitur: *Lugebam trium hebdomadarum dies, panem desiderabilem* (id est: delicatum, primum, & regium, ut exponit Div. Hieronymus) *non comedi, & caro, & vinum non introiverunt in os meum.* Nonne Joannes Baptista Matthæi 3. v. 4. Item Marci 2. v. 6. constanter ab omni delicatiore cibo abstinuit in deserto, contentus solo melle sylvestri, quæ populis Orientalibus, præsertim pauperioribus, fuerunt usitatus cibus, teste Plinio lib. 11. cap. 29. præterquam quod Lev. 11. v. 22. ponatur locusta inter escas, Judæis a Deo

Deo permissas. Denique, nonne ipsi Apostoli Actor. 15. v. 20. jusserunt, ad tempus Gentiles, ad fidem Christi conversos, abstinere a suffocatis, & a sanguine, ea de causa, ut Neophyti Judæi ab his cibis extreme abhorrentes, facilius ad Gentilium converforum, ab hujusmodi eduliis jam abstinentium, familiarem convictum inducerentur.

Neque tamen (ut calumniantur Hæretici) Ecclesia hunc ciborum delectum præcipit, quasi Legi Mosaicæ insisteret, quod solum tamquam Judaicum reprehendit Apostolus ad Coloss. 1. v. 16. Neque tamquam judicaret, aliquos cibos per se, & seclusa omni legitima prohibitione coinquinare animam, ut somniabant Pharisei, Matthæi 15. v. 11. cum plerisque aliis extra jejunia diebus christiani licite vescantur carnibus, ovis, & lacticiniis, certificati per Apostolum 1. ad Timoth. 1. v. 4. *omnem creaturam bonam esse*. Neque tamquam approbaret damnatam ab Apostolo in eodem ejusdem Epistolæ capite v. 1. doctrinam dæmoniorum, seu errorem primorum Hæreticorum, qui aliquos cibos juxta prædictionem Apostoli prohibitori erant, tamquam a dæmone, & malo Deo creatos; sed prohibet certis temporibus ejusmodi cibos Sancta Mater Ecclesia, ad mortificandam gulam, & domandam facilius carnis petulantiam, ad subtrahendum vitiis pabulum, cui prohibitioni, si quispiam protervius contraveniat filius, non carnibus, sed sua inobedientia coinquinat animam, sicut Adamus, & Eva esu pomi a Deo vetiti. Genes. 3. versu 1.

Nec recte denique arguunt contra fideles, *quod certis, & determinatis diebus* per Ecclesiam adstringantur ad jejunandum; quid enim reprehensione dignum? imo quid non laude dignissimum est in eo, quod jubeantur fideles, aut ad Paschalia Festa decentius celebranda, per quadragesimam juxta Christi exemplum: aut ante alias præcipuas Festivitates jejunare, & cum Apostolo 1. ad Corinth. 9. versu ult. *corpus castigare, & in servitutem redigere*, atque ita sese præparare ad gratias divinas *efficacior* oratione impetrandas? Siquidem etiam Danieli cap. 10.

v. 12. dictum est ab Angelo: *Ex die, quo posuisti cor tuum, ut te affligeres per jejunium, ut habetur v. 3. exaudita sunt verba tua.* Et Tobiae 12. v. 8. *Bona est oratio cum jejunio.* Et forte multi Sectarii felicius vicissent, & ejecissent Cacodæmonem, si ad orationem adjecissent jejunium, *quia hoc genus dæmonii non ejicitur, nisi in oratione & jejunio.* Matth. 17.

EX THEOLOGIA MORALI.

Ad substantiam jejunii Ecclesiastici tria requirebantur ex primæva Apostolorum, & Ecclesiæ constitutione, imo: *abstinentia a carnibus*, gressilium, & volatilium animalium; & in Quadragesima insuper ab omni eo, quod ex hujusmodi carnibus provenit; ut ova, lac, butyrum, caseus, laridum, quorum tamen nonnullorum esus in jejuniis quatuor temporum, & Vigiliarum est licitus. Secundo: *unica per diem refectio*, quæ olim, etiam extra dies jejunii, & abstinentiæ a carnibus, in usu erat Christianis, & Gentilibus. Veteres enim coenabant tantum, & non prandebant, ut testatur Isidorus lib. 20. Etymolog. cap. 2. Item Cassiodorus in Ps. 14. his verbis: *antiquis mos erat, semel duntaxat in die, & vespere quidem cibum sumere.* Idque rigide observavit Plato, qui (ut refert Cicero lib. ult. Tuscul. quæst.) ad Dionis propinquos ita scripsit: *Nullomodo placuit, bis in die saturum fieri.* Et suis Academicis tamquam rem portentosam, raram, & inauditam narrare volens dicebat: *Vide monstrum hominis in Sicilia, bis de die saturum.* Tertio: *Certa hora refectionis*, & hæc quidem olim extra Quadragesimam erat hora sexta meridiana, in Quadragesima hora nona, seu post meridiem tertia. Post hanc primo celebrabatur Missa principalis, & hac finita recitabantur Vesperæ; ac tandem sumebatur unica refectio, quæ, utpote ferotina, dicebatur *coena*. Notabilis autem anticipatio hujus horæ erat olim peccatum mortale. Imo in quibusdam regionibus invaluit consuetudo, ut non prius, quam post solis occasum, & visis, ut ajunt, *stellis*, unicam fumerent

rent refectiorem. Successu temporis multum ab hoc jejunandi rigore recesserunt fideles. Postquam indulget Ecclesia omnibus universaliter fidelibus anticipatam refectiorem horam in Quadragesima, permittendo, ut, quemadmodum in jejunio quatuor temporum, & vigiliarum, ita etiam in quadragesimalibus circa meridiem sumeretur unica refectio; quia vero post tam maturam refectiorem multi homines calidioris complexionis, vacuo stomacho somnum ægre caperent, permixta fuit vespertina collatio, in qua modicum quid de pane, aut bellariis, nihil autem de piscibus, aut aliis ferculis sumebatur. Postmodum autem in Germania admixta est etiam ex aliis eduliis collatiuncula. Item extra Quadragesimam, ovorum, ac lacticiniorum usus, traductus etiam est ad Quadragesimam.

De quantitate, qualitate ciborum in vespertina collatiuncula sumendorum: item per causas a rigore jejunii excusantibus, videri potest Layman, Busenbaum, & passim Theologi morales.

§. V.

EX JURE CANONICO.

Inter Canones sanctorum Apostolorum per S. Clementem Papam in unum congestos, & corpori juris Canonici ante Gregorianas decretales, postmodum in ordine 68. ita sonat: *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor sacram Quadragesimam Paschæ non jejunaverit, deponitor; si autem Laicus sit, communione privator.* Quem Canonem confirmavit Concilium Gangrense Art. 324. omnes Quadragesimalis jejunii transgressores excommunicando Can. 19. Et ampliavit poenam Concilium Toletanum VIII. Art. 670. dum ejusmodi transgressores non tantum Eucharistica communione Paschali privat, sed insuper ab omni esu carniū per totum annum prohibet. Ad quas poenas respiciens D. August. Serm. 62. de tempore, dixit ad populum: *Alio tempore, qui jejunat, accipit indulgentiam: in Quadragesima, qui non jejunat, sentiet poenam.* In

lib. tertio Decretal. exstat tit. 46. de observatione jejuniorum, continens tria capitula. In primo statuitur: *Si Festum Nativitatis Domini, aut Assumptionis beatissimæ Virginis, aut quodcumque aliud, habens annexum pridianum jejunium, incidat in diem lune, tunc jejunium anticipandum esse die Sabbathi*, 2do, quod in Dominicis propter honorem Dei non jejunetur. In secundo Capitulo statuitur, ut in vigiliis Apostolorum jejunetur ex præcepto, præter vigiliam SS. Philippi & Jacobi, propter reverentiam temporis Paschalis, & S. Joannis Evangelistæ, propter Octavam Nativitatis Domini. In tertio Capitulo Honorius III. ad instantiam Episcopi Pragensis declarat: quod, si Nativitas Christi incidat in feriam sextam, omnes possint carnibus vesci propter Festi excellentiam, juxta consuetudinem universalis Ecclesiæ, exceptis illis, qui aut voto particulari, aut regulari observantia, & ex vi Professionis Religiosæ, ad abstinentioniam a carnibus sunt obligati. Neque tamen reprehendendos esse alios Christi fideles, qui ex devotione voluerint abstinere a carnibus feria sexta, cum Festo Nativitatis concurrente.

Pro declaratione hujus tertii Capituli docent communiter Canonistæ, quod vovens *generaliter*, numquam per totum annum aut vitam, comedere carnes, teneatur etiam abstinere in Nativitate Domini. Dum quis autem abstinentioniam a carnibus vovit pro solis tantum feriis sextis, si neque ex causa, qua motus fuit ad vovendum, neque ex aliis circumstantiis, & conjecturis colligi possit, an vovens intenderit, aut non intenderit se obligare ad abstinentioniam feria sexta, cum Nativitate Domini concurrente? Resp. In hoc dubio eum ad abstinentioniam non teneri; atque adeo dispositio hujus capituli solum habet locum in eo, qui generaliter vovit, numquam omnino comedere carnes, ut faciunt Carthusiani, &c. non autem in eo, qui tantum vovit non comedere carnes diebus Veneris, nec expresse, nec tacite includendo circumstantiam Nativitatis Dominicæ. Ratio disparitatis est: quia prior voluit,

voluit, se privare libertate comedendi carnes, etiam in diebus alias permixtis; unde vi sui voti tenetur, abstinere etiam in Paschate. At posterior vovens abstinenciam pro solis diebus Veneris, vovit abstinenciam pro illis diebus, quibus aliunde prohibitus est ab Ecclesia esus carnum; cum ergo non sit prohibitus pro die Veneris, cum Nativitate Domini concurrente, non censetur, vovisse pro illo die abstinenciam.

Circa dispensationes in lege jejunii notandum est primo: ut Episcopus, aut alius Prælati sua auctoritate, cum uno, vel paucis dispenset in jejunio, sufficit minor, & privata causa; major autem eaque publica requiritur, ad dispensandum cum integra communitate.

Notandum secundo: Facilius dispensatur in ea præcepti parte, quæ unam tantum refectiorem, quam in ea, quæ abstinenciam a carnibus præcipit. In casu autem ægri tudinis, dum alicui per dispensationem conceditur esus carnum, videtur secundum benignam interpretationem etiam concessa duplex refectio, ut cum Lessio, Toletus, aliisque notat Layman lib. 4. tr. 8. cap. 3. non ita vero, si alia causa sit comedendi carnes, v. g. quia pisces, & alii cibi esuriales facile haberi non possunt, vel quia homo a talibus abhorret, &c. iis enim casibus, si una refectio carnum contentus esse possis, ab altera refectioe abstinere teneris. Quod tamen totum dependet a voluntate Ordinarii dantis dispensationem.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Goliathum per dies quadraginta Israeli exprobrantem in campis Judææ, funda sternit pusillus David 1. Reg. 17. Sathanam tentatorem in desertis Palæstinæ post quadraginta dierum jejunium solo verbo devincit filius David, qui vocatur Christus.

DOMINICA II. QUADRAGESIMÆ.

EVANGELIUM: *Assumpsit Iesus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Matth. 17. a v. 1. usque ad 10. Eadem transfigurationis historia describitur Marci 9. a v. 1. usque ad 9. Et Lucæ 9. a v. 28. usque ad 36.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Contigit Transfiguratio Christi in tertio prædicationis anno, die 6. Augusti, qui eo anno concurrat cum Dominica. Matthæus, & Marcus narrant, eam contigisse, post 6. dies ab illo sermone, quem prope Cæsaream Philippi habuit Christus, quærens ex discipulis: *Quem dicunt homines esse Filium hominis?* quibus dum suam passionem, mortem, & resurrectionem ibidem prædixerat, eosque ad abnegationem sui, & portandam crucem animaverat, totum sermonem his conclusit verbis: *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui; & tunc reddet unicuique secundum opera ejus. Amen dico vobis: sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.* Matth. 16. v. 27. & 28. Quem ultimum versum communiter exponunt Patres de Transfiguratione, quam coram tribus Apostolis paulo post exhibiturus erat, tamquam aliquale præambulum, & specimen futuræ gloriæ cœlestis. Mons excelsus, in quo contigit Transfiguratio, juxta communem Patrum, & omnium fere fidelium sensum, erat mons *Thabor*; nam S. Hieronymus in Epitaph. S. Paulæ directe ait: *Scandebat montem Thabor, in quo transfiguratus est Christus.* Et confirmat hanc opinionem S. Damascenus ex v. 13. Psalm. 88. *Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt.* Hermon enim

enim Jordani vicinus, in nomine incarnati Filii Dei exultavit, dum in Baptismo audivit illam Patris æterni vocem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Matth. 3. v. 17. Thabor vero in eodem incarnati Filii Dei nomine exultavit, dum in ejus gloriosa transfiguratione talem de nube vocem percepit: *Hic est Filius meus, &c.* Et venerabilis Beda in tractatu de locis sanctis cap. 17. testatur, ad perpetuam transfigurati in monte Thabor coram Moyse, & Elia Christi memoriam, ædificatas ibidem esse tres Ecclesias juxta votum Petri: *Faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moyse unum, & Eliæ unum;* additque Nicephorus lib. 8. cap. 30. & cum eo Adrichomius: S. Helenam ibidem in honorem transfigurati Domini, magnificam extruxisse Basilicam, cui postmodum accesserunt Monasteria, unum Moyse, alterum Eliæ dedicatum; estque hæc opinio conformis Evangelio ex hac etiam causa, quod Evangelium dicat Transfigurationem factam in monte excelso; mons autem Thabor *est valde excelsus*, in medio Galilææ situs, ex omni parte rotundus, & ovaliter assurgens in altitudinem, 30. stadiorum, seu quatuor milliarium Italicorum, ut testatur Josephus lib. 4. de bello Judaico cap. 2.

Transfiguratio Christi non est facta primo per phantasticam, & imaginariam illusionem, qualiter dæmon solet illudere magis, & sagis, transfigurando has in catos, illos vero in lupos, vel seipsum in hircum; &c. hæc enim opinio, quam Medina tribuit Henrico, erronea est. Retinenda enim est verborum proprietas, prout fides historiæ Evangelicæ requirit, atque adeo tenendum: Christi faciem tunc vere ac sensibiliter, & non tantum imaginarie splenduisse, &c. Neque secundo per solam mutationem visus Apostolici, quasi tantum confortati miraculose fuissent oculi Apostolorum, ut videre possent claritatem luminis, qua corpus Christi in se semper fulgebat: sicut enim S. August. lib. 22. de Civit. cap. 16. dicit: *In corpore Christi post resurrectionem adfuisse gloriosam dotem claritatis, sed coram*
oculis

oculis discipulorum fuisse absconditam; quia eam naturaliter ferre non poterat infirmus mortalium aspectus; ita aliqui existimabant, eandem gloriosam claritatis Christi dotem numquam omnino defuisse corpori Christi, mox a primo instanti Incarnationis; oculis tamen humanis fuisse occultam, eo, quod illam propter debilitatem naturalis visus intueri non possent, ac proinde docent: in Transfiguratione nullam factam fuisse mutationem ex parte objecti, seu Christi vili, sed tantum ex parte visus Apostolici, in quantum confortati sunt eorum oculi per superadditam virtutem visivam supernaturalem. Sed hæc etiam opinio (quam aliqui perperam tribuunt S. Damasceno) erronea est, utpote destruens veram corporis Christi passibilitatem; dicere enim, quod corpus Christi non tantum post resurrectionem, sed semper alias post Incarnationem fuerit dotibus gloriosi corporis præditum, licet ut tale non apparuerit, nihil aliud est, quam dicere: *Christum semper fuisse reipsa impassibilem, quamvis pati videretur*; quemadmodum acute arguit, & fuse probat Suarez p. 3. disp. 32. Sect. 1. ubi S. Damascenum ab hoc errore vindicat. Neque tertia subsistit opinio eorum, qui dicunt: novam quamdam circa corpus Christi affulsisse admirabilis luminis claritatem, qua facies Domini resplendere visa est; hanc tamen lucem non intrusisse ipsi corpori, aut faciei Christi, sed tantum aeri; ad faciem autem Christi terminatam fuisse extrinsece per suam contiguitatem; sicut multi Philosophi putant: lucem solis extrinsece tantum terminari ad speculum, aut ad alienam corporis opaci superficiem; non subsistit, inquam, hæc tertia opinio: quia Matthæus dicit: Christum esse transfiguratum, ejusque faciem *resplenduisse sicut solem*, quod ipsum etiam Lucas exponit his verbis: *Et facta est species vultus ejus altera*; qui textus retenta verborum proprietate, non possunt verificari per solam extrinsecam claritatem, nisi admittatur, in ipsa facie, & carne Christi, factam fuisse mutationem intrinsecam per aliquam qualitatem inhærentem. **Causam finalem Transfigurationis**

tionis multi assignant multiplicem : literalis est illa, quam per accuratam præsentis Evangelii ex Matthæo desumpti, cum præcedenti ejusdem Evangelii cap. 16. aliisque Canonicis Scriptoribus combinationem, eleganter, & nervose inducit Doctor Angel. part. 3. quæst. 45. art. 1. in ☉ : *Dicendum; quod Dominus discipulos suos prænuntiata sua passione, induxerit ad suæ passionis sequelam. Oportet autem ad hoc, ut æqualis directe procedat in via, finem viæ suæ, ac terminum æqualiter præcognoscere; sicut sagittator non recte jacet sagittam, nisi prius signum præfixerit, in quod jaciendum est telum. Unde etiam Thomas Apostolus dixit Joan. 14. Domine, nescimus, quo vadis; & quomodo possumus viam scire? Et hoc præcipue necessarium est, quando via difficilis est, & aspera, iterque laboriosum, finis vero & terminus viæ jucundus. Christus vero per suam passionem ad hoc pervenit, ut obtinuerit gloriam, non solum animæ, quam habuit a principio suæ conceptionis, sed etiam corporis, juxta illud Lucæ ult. Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ad quam etiam conducit eos, qui vestigia suæ passionis sequuntur, juxta illud ad Hebr. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum coelorum; & ideo conveniens fuit: ut Christus discipulis suis gloriam suæ claritatis ostenderet, quod est, ipsum transfigurari. Cui suos configurabit, juxta illud ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Unde Beda super Matth. dicit: Pia conversione factum est, ut discipuli contemplatione semper manentis gaudii, ad breve tempus delibata, fortius adversa tolerarent. Alium Transfigurationis finem literalem eruit loc. cit. Suar. in 3. part. quæst. 45. art. 1. ex his S. Leonis Papæ verbis: Ut ex cordibus discipulorum tolleretur scandalum crucis, ne conturbaret eorum fidem voluntariæ humilitas passionis, quibus revelata esset absconditæ excellentiæ dignitatis. Istud itaque (verba sunt Commentatoris Suarii) Transfigurationis mysterio gestum est, ut Apostoli in fide de Christi Divinitate confirmarentur, & Deum esse agnoscerent, quem Prophetæ prædixerant, & lux præfiguraverat:*

rat: Petrus enim Matthæi 16. Christi Divinitatem confessus est; postea vero, dum Christus suam passionem, & mortem prædicaret, Petrus vero rem hanc existimans Christo indignam, diceret: *Absit a te Domine, non erit tibi hoc*; Christus eum acriter reprehendit; utque ejus, & aliorum discipulorum infirmitati subveniret, statim cap. 17. eis suam gloriam ostendit: ut neque propter infirmitatem passionis de ipsius Divinitate dubitarent, neque propter magnitudinem Divinitatis opprobrium crucis exhorrescerent, cum istud tantæ haberet exitum gloriæ. Ita Suarius.

Quinque testes Transfigurationis suæ, duos ex veteri, tres ex novo testamento habere voluit Christus, utriusque testamenti Author, & Dominus. Juvat audire D. Thom. lib. cit. art. 3. in ☉. *Dicendum, quod Christus transfigurari voluerit, ut gloriam suam hominibus ostenderet, & ad desiderandam homines provocaret; ad gloriam autem æternæ beatitudinis adducens homines per Christum, non solum, qui post eum fuerunt, sed etiam, qui eum præcesserunt; unde illo ad passionem properante, tam turbæ, quæ sequebantur, quam quæ præcedebant, clamabant: Hosanna (latine salva quæso) salutem ab eo petentes; & ideo conveniens fuit, ut de præcedentibus ipsum, testes adessent Moyses, & Elias, & de sequentibus ipsum, Petrus, Jacobus, & Joannes, ut in ore duorum (ex Veteri) & trium (ex novo Testamento) testium stare verbum.* Sed quod illud verbum? Istud: omnes homines, tam Christum tempore præcedentes, quam eundem sequentes, per ipsius passionem ac mortem esse ad gloriam æternam vocatos. Quia vero plures ex Christum sequentibus correspondent divinæ vocationi, & salvantur, quam ex præcedentibus; ideo plures ex nova lege, quam ex veteri fuerunt assumpti testes. Cur autem hos duos, Moysen & Eliam præ aliis, ex veteri Testamento Sanctis, voluerit Dominus noster Transfigurationis esse testes? variæ assignantur rationes; prima, sed minime solida est Maldonati: quod hi duo sint futuri testes, & præcursores secundi adventus, dum
Christus

Christus venturus est ad universale Judicium in magna Majestate, cujus figuram præambulam in hac sua gloriosa Transfiguratione præmonstravit; sed hæc ratio dualitatis claudicat in Moyse, quia communiter, & fundate sentiunt omnes: Eliam cum Enoch, non vero cum Moyse venturum in fine mundi, ad perhibendum testimonium Christo contra Antichristum. Altera ratio est communis, & vel inde solida: quod per Moysen significetur lex vetus, tamquam per Legislatorem; per Eliam vero Prophetia, tamquam per Primipilum eorum Prophetarum, qui sub Regibus Juda & Israel de Christo prophetaverunt. Atque adeo hi duo ex Veteri Testamento præ reliquis in hoc mysterio adhibiti sunt testes, ut sua præsentia testarentur: Christum esse verum Messiam, Deum & Hominem, in lege, & in prophetiis promissum. Et quia unus ex his testibus, nempe Elias, assumptus fuit ex vivis, alter vero Moyses ex mortuis, idcirco ostendit Christus, habere se *potestatem vitæ & mortis*, & esse Judicem vivorum, & mortuorum, dum Moysen jam mortuum, Eliam vero adhuc viventem advocavit in testes suæ Transfigurationis, quæ simul erat præambula figura illius gloriæ ac Majestatis, in qua venturus est judicare vivos & mortuos.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: Videntur Evangelistæ sibi contradicere quoad tempus Transfigurationis, dum Matthæus, & Marcus dicunt: eam factam *post sex dies*, ab illo nimirum sermone, quo Christus prope Cæsaream Philippi suam passionem, & mortem prædixit discipulis, eoque ad portandam crucem exhortatus est: Lucas vero cap. 9. v. 28. asserit: Christum transfiguratum fuisse fere post octo dies.

Respondeo cum S. Augustino de consensu Evangel. cap. 58. Matthæum & Marcum narraſſe ſolos dies *integros, plenos, & perfectos*, qui medi interceſſerant inter ſermonem illum, & Transfigurationem;

tionem; Lucam vero narrasse etiam duos dies extremos, eosque non integros, nimirum 30. Julii, qua decurrente Christus habuit illum sermonem prope Cæsaream, & diem 6. Augusti, quo inchoato transfiguratus est in monte Thabor; & idcirco Lucas adjicit illam particulam restringentem, *fere post dies octo.*

Secunda: Videtur Transfiguratio repugnare vero ac solido humano corpori Christi: figura enim consistit in terminatione quantitatis, & juxta varios quantitatis terminos, variatur, & mutatur figura v. g. rotunda in quadratam, aut triangularem, &c. Quamvis autem corpora humida, & fluida, puta aerea, & aquea, facile, atque sine magna, & violenta alteratione transfigurentur, & immutent suas figuras: corpora tamen solida, qualia sunt terrea, nempe lapidum, arborum, brutorum, & hominum, difficillime, & non nisi per magnam ac violentam mutationem transfigurari possunt; cum igitur corpus Christi non fuerit aereum, aut phantasticum, sed verum ac solidum, non potuisset sine violenta alteratione, & mutatione sui transfigurari. Præterea facta magna mutatione terminorum, & figurarum in corpore, ac præsertim in facie humana, homo vix potest dignosci pro eadem persona, ut patet in histrionibus, qui per varias frontis, oculorum, nasi, oris ac labiorum contorsiones, figuram, & lineamenta vultus sui ita immutant, ut a spectatoribus non dignoscantur; similiter: dum terminationes quantitatis, adeoque figura, præsertim quoad lineamenta, & symmetriam vultus mutatur in hominibus, vel per ætatis excrescentiam, vel per morbum aliquem, ita alteratur, ut sæpe etiam a notissimis dignosci non possit. Fuiſſet autem contra finem a Christo intentum, & contra veritatem Evangelii, si discipuli personam Christi transfigurati dignoscere non potuissent.

Respondeo cum S. Thoma P. 3. Q. 45. Art. 1. ad 1. *Dicendum: quod, sicut Hieronymus super Matth. dicat: Nemo putare debet, Christum per hoc, quod transfiguratus dicatur, pristinam formam, & speciem per-*

perdidisse, vel amisisse corporis veritatem, & assum-
psisse corpus spirituale, & aereum, seu phantasticum,
sed quod transformatus, & transfiguratus sit, Evan-
gelium demonstrat, dicens: Resplenduit facies ejus,
sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba, sicut
nix. Proinde Transfiguratio Christi non est facta,
per intrinsecam mutationem figuræ, seu terminorum
quantitatis, sed per assumptam duntaxat gloriosam
dotem claritatis, qua Corpus Christi, ejusque vesti-
menta mirifice resplenduerunt; quia vero lux, &
claritas, respectu corporis opaci primo, ac per se
recipitur in ejus superficie, adeoque in terminis
quantitatis: omnia autem illa, quæ in superficie,
seu circa terminationem corporis opaci consideran-
tur, ad figuram reductive pertinent; ideo assum-
ptio novi coloris, aut novæ lucis, claritatis in cor-
pore, præsertim opaco, congrue dicitur Transfigu-
ratio. Atque ita Christus propter assumptam in su-
perficie, & figura sui corporis novam claritatem,
dicitur transfiguratus. Et dum Lucas dicit: quod
species vultus ejus facta sit altera, loquitur de altera-
tione per claritatem, quæ est in tertia specie qua-
litatis, non autem de alteratione figuræ, quæ est
in quarta specie qualitatis; sed jam ulterius. Du-
bitatur primo: An hæc claritas fuerit ejusdem or-
dinis naturalis, ejusdemque speciei cum claritate
solis? Resp. negative, & dico: quia fuit dos glo-
riosa Corporis Christi, semper quidem data titulo
visionis beatificæ, qua semper fruebatur Anima Chri-
sti a primo instanti Incarnationis; sed miraculose
occultata, & repressa juxta beneplacitum Christi;
proinde hæc claritas, tamquam propria dos cor-
poris Christi, ab illo, tamquam a primo fonte, &
causa exemplari omnium Beatorum derivabatur, &
permanabit ad corpora omnium Sanctorum in cælo
futura; ergo sicut reliquæ tres dotes corporum glo-
riorum, nimirum impassibilitas, agilitas, & sub-
tilitas sunt supernaturales qualitates, utpote pro-
prietates corporis supernaturaliter beati, ita etiam
dos claritatis. Dubitatur secundo: Utrum hæc cla-
ritas recepta fuerit tantum in superficie, an etiam

in ultimis partibus Corporis Christi transfigurati? Respondent aliqui cum Damasceno, & Cajetano: non tantum superficiem, sed etiam intimas partes Corporis affectas fuisse fulgore claritatis. Rationem dant primo; quia hæc dos claritatis emanabat in corpus Christi ab anima beata; ergo sicut beata Christi anima omnes corporis partes informabat, ita etiam in omnes & singulas splendorem claritatis refundebat. Secundo: Gloriosa corpora Beatorum in coelo juxta omnium Theologorum sententiam fulgebunt non tantum *extime*, in sola superficie, sed etiam *intime*, in toto corpore, sicut ignitus carbonis fulget totus, non tantum in extrema superficie, sed in omnibus intimis partibus; ergo idem dicendum est de corpore transfigurati Domini; cum hæc Transfiguratio fuerit typus gloriæ cœlestis, conferendæ corporibus Beatorum. Tertio: Juxta Evangelium facies Christi transfigurati resplenduit sicut sol; atqui sol ita resplendet, ut non tantum in extrema superficie, sed intime in tota substantia sit lucidus; ergo.

Sed probabiliter respondetur secundo cum S. Thoma & Suarez: Claritatem illam receptam fuisse in sola superficie extrema corporis Christi, quod Augustinus loco supra citato colligit ex nomine Transfigurationis; sicut enim figura, ita etiam color, & claritas est in solo termino, seu superficie corporis opaci; proinde, dum illam mutationem corporis Christi per novam claritatem Evangelista vocat Transfigurationem, satis indicare videtur, eam mutationem contigisse in sola superficie corporis. Tertio: Si illa lux, & claritas fuisset recepta in omnibus intimis partibus, & membris corporis Christi, cessasset esse opacum, & factum fuisset totum diaphanum, seu pellucidum, transparens, vidissentque discipuli omnes intimas partes corporis ejus, puta: cerebrum, cor, hepar, pulmonem, viscera, &c. cum tamen solum legantur, vidisse faciem ejus resplendentem, instar solis, & vestimenta alba, instar nivis; sicut ergo vestes Christi albæ erant, non autem diaphanæ, & pellucidæ, ut proinde per
 eas

eas caro Christi non transparuerit. Ad rationes in oppositum factas dicendum est: Christum in monte Thabor claritatem gloriæ non assumpsisse permanentem, & modo perfectam, sed transeunter tantum, & superficietenus: quia tunc corpus Christi fuit adhuc passibile & mortale; & ideo S. Thomas hic Art. 2. in (◉) ait: quod claritas gloriæ, quam Christus assumpsit in monte Thabor, non sit proprie ac strictè dicenda dos corporis gloriosi, sed quædam tantum participatio gloriosæ dotis; eo quod gloriosa dos claritatis, sit claritas permanens & stabilis, illa autem claritas in Transfiguratione, a Divinitate, & anima Christi fuerit in corpus ejusdem derivata, non per modum qualitatis permanentis, sed per modum passionis transeuntis. Proinde, licet probabile sit, quod corpora gloriosa in cælo futura sint pellucida, & transparentia instar crySTALLI, nihil tamen cogit, ut hoc ipsum dicamus de Thaboræ corporis Christi Transfiguratione.

Tertia: Videtur Christus, non adhibuisse legitimos testes suæ Transfigurationis: testes enim veritatis decet veritas, & dedecet omnis falsitas, & fictio; atqui Moyse & Elias in monte Thabor apparuerunt tantum in persona ficta, prout habet quædam Glossa extraordinaria in cap. 9. S. Lucæ dicens: nec vera, nec propria corpora; nec veras, nec proprias fuisse animas Moyse, & Eliæ in monte Thabor, sed duntaxat ex aere formata, & ficta eorum simulacra, ergo. Hanc difficultatem S. Thomas hic Art. 3. ad 2. ita solvit: *Dicendum: quod Glossa illa dicitur esse sumpta ex libro, qui intitulatur de mirabilibus S. Scripturæ, qui non est liber authenticus, sed falso adscribitur S. Augustino; & ideo illi Glossæ non est standum.* Quod autem in Transfiguratione Domini Elias in propria persona comparuerit, consentiunt omnes Scripturæ Interpretes, cum is in suo corpore vivus perseveret, & ex eo loco, in quem curru igneo delatus est, facile in montem Thabor transferri potuerit. Consentiant itidem communiter omnes, veram Moyse animam, alicui corpori conjunctam, illic adfuisse; controvertunt autem,

in quali corpore Moyſes apparuerit, & quomodo ejus anima fuerit tali corpori unita? cum dudum fuerit per mortem a proprio corpore ſeparata, juxta illud Deut. 34. *Ascendit Moyſes ſuper montem Naboth, mortuusque eſt ibi Moyſes, ſervus Domini in terra Moab jubente Domino.* In hac controverſia prima ſententia eſt S. Thomæ hic Art. 3. ad 2. quem ſequitur Lyranus, & Abulenſis, dicentes: *Moyſis animam* tunc apparuiſſe *in corpore aereo*, eique non fuiſſe unitam *per modum formæ*, ſed *per modum motoris*, ad eum modum, quo Angeli ſolent aſſumere, & movere corpora ex aere facta. Rationem dant: quod ad illam apparentiam talis modus non videatur eſſe ſufficiens, nec videatur conveniens, ut proprio corpori reſuſcitato, ſed ſtatim iterum deſerendo & morituro, fuerit anima Moyſis reunita per modum formæ. Altera ſententia eſt S. Hieronymi in c. 17. Matth. Item Authoris lib. 3. de mirabil. S. Scripturæ cap. 10. S. Damasceni in orat. de Transfiguratione ita loquentis: *In hoc monte mortuorum Reſurrectionis fides adſtruitur, ut, qui ſcilicet ex mortuis Moyſen aſſumpſerit, vivum autem teſtem Eliam adhibuerit.* Ex his duabus ſententiis probabilior videtur Suario ſecunda, propter ſequentes rationes. *Primo*: quia hoc modo ſincerior evadit veritas Scripturæ, quæ dicit: apparuiſſe illis Moyſen; non fuiſſet autem in omni rigore, & proprietate Moyſes, ſi proprio corpore caruiſſet; ſola enim anima Moyſis non poteſt proprie ac rigoroſe dici *Moyſes*. *Secundo*: quia Moyſes, & Elias apparuerunt eo fine, ut eſſent teſtes gloriæ cœleſtis; ergo non *ficte* ſed *vere* apparere debuerunt, atque adeo ſicut Elias, ita & Moyſes a deſſe debuit in proprio corpore: quia uterque adhibitus fuit tamquam teſtis oculatus, & *de viſu*, ac proinde etiam Moyſes tunc elicuit veram ac vitalem viſionem ocularem; hæc autem exerceri non poteſt in corpore aereo, & phantaſtico, cui anima tantum unita eſt per modum motoris, & non per modum formæ.

Quarta: Videtur, quod in Transfiguratione ad elogium Filiationis non fuerit convenienter adjecta

Et illa Patris æterni adhortatio, quæ omiſſa fuit in Baptismo Chriſti: *Ipsū audite*; cum enim Chriſtus ſtatim poſt Baptiſmum inceperit docere, nec tamen in Baptismo Pater ad eum audiendum diſcipulos fuerit adhortatus, minus id fieri oportebat in Transfiguratione.

Reſpondeo: Illam adhortationem convenientiſſime adjectam fuiſſe in Transfiguratione, omiſſam vero in Baptismo; quia Chriſtus paulo ante Transfigurationem prædixerat diſcipulis ignominiam crucis, & mortis ſuæ, & ſubſecuturam exinde gloriam Reſurrectionis, eosque ad imitationem ſui, & ſequelam crucis, per promiſſionem futuræ gloriæ exhortabatur; & rursus durante ipſa Transfiguratione loquebatur cum Moyſe, & Elia de exceſſu, ſeu exitu vitæ ſuæ, quem paulo poſt completurus erat Hieroſolymis per paſſionem, & mortem, ut ita intraret in gloriam ſuam. Quia vero ſermo Chriſti, ſuam paſſionem, & mortem prædicantis, diſcipulis videbatur imperceptibilis, & paſſibilitas cum Divinitate ejus incombinabilis, ut idcirco Petrus cœperit increpare Chriſtum dicendo: *Absit a te Domine! non erit tibi hoc.* Et quia ſimiliter alter ſermo Chriſti ad diſcipulos: *Si quis vult poſt me venire, (nempe in gloriam) abneget ſemetipſum, &c.* Qui enim voluerit animam ſuam ſalvā facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam; videbatur diſcipulorum intellectui paradoxus, & ſenſualitati eorum perquam contrarius; idcirco opportuna prorsus erat illa Patris æterni adhortatio, qua diſcipuli inducerentur ad credendum, & obediendum Chriſto, in monte Thabor prædicanti tam difficilia intellectui, & ſuadenti tam ardua appetitui. Cum autem baptizatus in Jordane Dominus, nihil tale prædicaverit, idcirco non oportebat tunc adjungere ejusmodi adhortationem. Aliam præterea congruam rationem adjectorum illorum duorum verborum aſſignant SS. PP. nominatim S. Leo, & Damascenus: quod nempe his verbis ſignificata fuerit abrogatio legis veteris, quaſi diceret Pater æternus: *Non am-*

plius attendite ad legem veterem, quam dedit Moyses, neque ad ænigmata aliorum Prophetarum, quos repræsentat Elias; sed audite solum dilectum Filium meum, quem constituo novum novæ legis Latorem, & Doctorem. Hinc etiam Moyses cum Elia sub ea voce disparuerunt, & discipuli neminem amplius viderunt, præter solum Jesum. Audiatur præterea Origenes: *In monte Thabor Moyses seu Lex, & Elias seu Prophetæ sunt unum, & ambo conversi in Evangelium Christi, & non sicut prius fuerunt tres, sic & manserunt, sed tres unum facti sunt.*

Quæri hic potest, primo: Quare tres Apostoli tanto timore perterriti sint in Transfiguratione ad illam vocem: *Hic est Filius meus dilectus, &c.* cum nemo timuerit ad eam vocem auditam in Baptismo Christi? Resp. cum Abulensi cap. 17. q. 91. vocem illam in Transfiguratione horribilem fuisse, instar tonitruui, uti testatur S. Ephrem in orat. de Transfiguratione, his verbis: *Ad hanc vocem proni ceciderunt in terram Apostoli: erat enim tonitruum terribile, ad cuius sonitum contremuit terra; eadem autem vox in Baptismo prolata fuit suavi, & blando sono, tantæque dulcedine (verba sunt S. Cypriani ferm. de Baptismo) ut audientium emolliverit animum, & accenderit devotionis affectum.* Præterea in monte Thabor ad elogium Filiationis adjecta fuerunt illa verba: *Ipsam audite*, quibus Apostoli senserunt compelli ad sequenda vestigia Christi, & toleranda cum, & pro ipso opprobria, verbera, & mortem ignominiosam, cuius timore vehementer fuerunt perterriti, quia peior est morte, timor ipse mortis.

Quæri potest secundo: An etiam corpora Moysis & Eliæ apparuerint in monte Thabor splendida, & claritate gloriæ rutilantia. Pro negativa videtur stare Evangelium Matthæi, ubi de solo Christo dicitur, *quod fuerit transfiguratus, & facies ejus resplenduit, sicut sol.* Si autem etiam Moyses, & Elias gloriosam dotem participassent, fuissent & ipsi transfigurati; propterea Moyses & Elias necdum erant Beati secundum animam, ergo nec illis tunc conveniebat habere corpora glorificata. Pro affirmati-

va videtur stare S. Luc. ita scribens: *Erant autem Moy-
ses & Elias visi in majestate*, quod alii vertunt in
gloria. Hinc Tertul. l. contra Marcio. cap. 22. di-
cit: Moyfen & Eliam visos fuisse *in consortio clari-
tatis*. Et Orig. hom. 12. in Exod. *apparebat Moy-
ses & Elias in gloria*. Et Damasc. in orat. de Transfig.
*Oportebat, ut tres Apostoli conservorum suorum, &
famulorum Dei, nempe Moysis & Eliæ conspecta
gloria, Domini benignitatem, & indulgentiam admi-
rarentur, atque zelum inde majorem conciperent, &
ad suscipienda certamina amplius confirmarentur*. E-
amdem præsentiam indicat Epiphanius hæresi 45.
dum dicit: Christum duxisse secum in propria gloria
Moyfen, & Eliam, eosque suis discipulis osten-
disse, ut demonstraret, ipsos quoque olim futuros
sui Regni cohæredes. Utraque sententia facile con-
ciliatur dicendo: Moysis & Eliæ corpora tunc qui-
dem non refulsisse per intrinsecam claritatis quali-
tatem, redundantem in corpus ab anima eorum, cum
eorum animæ tunc necdum fuerint beatæ; refulsis-
se tamen per claritatem extrinsecam, ex consortio,
& redundantia gloriosi corporis Christi, in corpora
Moysis & Eliæ reflexam, & ad eorum superficies
terminatam extrinsece per solam contiguitatem; at-
que adeo solus Christus, non autem Moyfes, & E-
lias tunc fuit transfiguratus; quia Transfiguratio
importat mutationem intrinsecam, per qualitatem
inhærentem figuræ, seu terminis quantitativis.

Quæri potest tertio: Quare Christus tribus A-
postolis de monte descendentibus præceperit dicens:
*Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mor-
tuis resurgat?* Resp. Varias hujus prohibitionis sup-
petere rationes; primo: ante mortem & resurre-
ctionem Christi non erat opportunum, evulgare hoc
mysterium, ne (ut ait S. Remigius) si tanta Maje-
stas Christi populo innotuisset, hic impedivisset pas-
sionem ejus, resistendo Principibus Sacerdotum,
& sic redemptio humani generis retardaretur. Se-
cundo: ne populus audita prius gloria transfigura-
ti, & postmodum visa ignominiosa ejusdem passio-
ne & morte, pateretur scandalum, opinando, al-

terutrum esse falsum: aut quod Christus non fuerit tamquam verus Dei Filius promulgatus & glorificatus in monte Thabor; aut quod non revera, sed tantum apparenter moreretur in monte Calvariæ; quam rationem indicat Hieronymus, Chrysostomus, Paschasius, Theophylactus, Beda, &c. apud Cornelium & Sylveiram. Et profecto: facilius credibilis erat gloria, & claritas Transfigurationis, post peractam, & creditam gloriam resurrectionis, in qua Christus reliquas etiam tres corporis gloriosi dotes palam exhibuit, nempe: subtilitatem, agilitatem, & impassibilitatem. Tertio: juxta Damascenum præcepit hoc Dominus ne corda aliorum discipulorum adhuc imperfectorum, & Spiritu divino nondum communitorum, qui ad spectandam Transfigurationis gloriam assumpti non erant, gravarentur tristitia, & præsertim, ne Judas proditor incitaretur ad invidiæ rabiem. Quarto: juxta Theophylactum propter humilitatem prohibuit Dominus vulgari; addit Carthus. ut doceat nos occultare propriam excellentiam, quousque in præsentī vivimus sæculo; ideo enim dixit: *Quoadusque Filius hominis a mortuis non resurgat.*

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Nuperum primæ Quadragesimæ Dominicæ Evangelium, inter cætera spectacula nobis exhibuit montem excelsū valde, situm prope desertum Quarrentanæ; hodiernum autem Dominicæ Evangelium nobis exhibet excelsū montem Thabor, situm in medio Galilææ. In monte Quarrentanæ spectavimus superbum diabolum, mendaciter transfigurantem sese, non jam in angelum lucis, sed (proh protervam impudentiam!) in ipsum Deum, cujus mentiebatur Divinitatem, ut obtineret a Christo sui adorationem: hodie in monte Thabor spectamus humilem Christum, veraci sua Transfiguratione invitantem discipulos, cæterosque fideles ad sequelam crucis, suique imitationem. In monte Quarrentanæ diabolus tentans, Christum inducere
ad

ad sui adorationem, ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei: hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. Matth. 4. v. 9. In monte Thabor transfiguratus Christus, cupiens fideles suos inducere ad amorem crucis, & imitationem sui, ostendit illis gloriam, quam amatores crucis habaturi sunt in regno cœlorum: ubi Salvator noster remuneraturus socios passionis suæ, & configuratos morti suæ (phrasi utor Paulina ad Philipp. 3. v. 10.) reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, ibidem v. 25. At ecce grande inter utriusque præmia discrimen: præmia, quæ diabolus spondet Christo, sunt regna mundi, & gloria eorum; sed hæc, & illa per meras præstigias ex condensato, & varie colorato aere repræsentata. Præmia, quæ Christus sequacibus suis promittit, sunt vera, & realia Regna cœlorum, æternaque, tum animæ, tum corporis gloria, cujus aliquale specimen, & velut breve quoddam præambulum Salvator noster transfiguratus exhibuit; gloria terrestris, quam promittit diabolus, est meris fucata mendaciis, in se vero est unum grande nihil. Gloria vero cœlestis, quam Christus, tantæ est excellentiæ, ut nullus hominum in hac vita degens de illa loqui possit congrue sine aliquali illius diminutione. Omnino inter 150. Psalmos Davidicos reperiuntur 20. qui pro titulo præfixum habent *Alleluja*, qui omnes quidem in sensu mystico, & allegorico, multi insuper in sensu genuino, ac literaliter tractant de cœlesti gloria, nominatim vero ille, qui in tota Psalmorum serie 115. & inter Psalmos *Alleluja* intitulatos ordine est nonus, in quo David suam quamdam mirabilem extasim ita describit: *Credidi, propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis*, quasi diceret: quia ante hunc meum raptum, tantum credidi per aliquam fidem obscuram multa de gloria cœlesti, profana subinde locutus sum de ejus excellentia, putans illam esse effabilem; sed postquam in raptu & excessu meo clare cognovi, illam esse ineffabilem, humiliatus sum nimis propter priores sermones meos, de gloria

ria illa cœlesti institutos, utpote deficientes a conformitate & excellentia ejusdem gloriæ; & ideo non amplius attentabo verbosam gloriæ ineffabilis explicationem, sed affectuosam duntaxat pro tanto præparatæ mihi in cœlo gloriæ beneficio gratiarum actionem. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* quasi diceret: quam condignam præstabo Deo retributionem pro ea, quam paratam in cœlo vidi retributionem gloriæ cœlestis, omnia bona ineffabiliter continentis? *Calicem Salutaris* (Salvatoris) *accipiam, & nomen Domini invocabo*, quasi diceret: quia ineffabilem excellentiam præparatæ in cœlo gloriæ nihil adæquare potest, præter calicem Salvatoris, id est, sanguinis Theandrici in passione effundendi, cujus pretio hominibus comparatum est illud præmium gloriæ, ideo hunc calicem Salvatoris offeram Deo in Sacrificium laudis, & gratiarum actionis. *Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus, pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus.* Verba mihi defunt, ad explicandam visæ gloriæ præstantiam, sola supersunt vota, & Sacrificia laudis, quæ reddam coram omni populo, palam gratias agendo pro calice Salvatoris mei consanguinei, ejusque sanguine, cujus pretio comparatum est ineffabile illud gloriæ æternæ præmium, ut exinde cognoscat omnis populus, quam pretiosa in conspectu Domini sit mors Sanctorum, & Electorum Dei; quia hæc mors aperit illis januam ad possessionem pretiosissimæ, & ineffabilis hæreditatis Filiorum Dei; & profecto tantæ excellentiæ, pulchritudinis, amabilitatis est hæc gloria, ut ipsi Prophetæ, ac Evangelistæ olim de ea loquentes magis illam obscurasse, quam illustrasse videantur, utpote utentes figuris, & imaginibus, quibus res nobis tantum proponitur secundum quid, aliter quam in se reipsa sit, & consequenter tantum a nobis cognoscitur in abstracto. Inspiciamus tantisper volumina Prophetarum: Moyse gloriam cœlestem figuravit partim in Paradiso terrestri, partim in terra promissionis, lacte & melle manante; sed quid est Paradisus terrestris? quid

prima

prima peccati sedes ad gloriam coelestem ; cujus prima prærogativa est securitas gratiæ , & immunitas a culpa ? quid infantile lac , puerile mel terræ promissionis , ad ineffabilem cœli dulcedinem ? David ante suam extasim , gloriam coelestem comparavit torrenti deliciarum : *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ , & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Psal. 35. v. 9. Sed quid est torrens subito decurrens , ad immensum oceanum æternitatis , & semper stabilium coelestium voluptatum ? quid inebriatio ad perpetuam Sanctorum sobrietatem ? Isaias coelestem gloriam assimilavit convivio : *Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium , vindemiæ convivium , pinguium medullatorum , vindemiæ defœcatæ.* Isaïæ 25. v. 6. Sed quid æternæ Beatitudini , quid perfectæ omnis appetitus satietati , omnis fastidii experti , est cum conviviis ? quæ inchoantur a fame , continuantur cum gustu , finiuntur cum fastidio & nausea ? Sed ne diutius hæreamus in Prophetis , transeamus ad Evangelium. S. Joannes Evangelista gloriam coelestem describit in Apocal. *Vidi sanctam civitatem , Jerusalem novam , descendentem de cœlo , a Deo paratam , sicut Sponsam ornata viro suo ; & audiivi vocem magnam , &c.* Apocal. 21. a v. 2. usque ad 5. Et rursus v. 9. *Et venit unus de septem Angelis , & locutus est mecum dicens : veni , & ostendam tibi sponsam , &c. &c.* Hem ! quanta est gloria in hujusce civitatis magnificentia ! quantus in auro splendor ; quantum in margaritis pretium ! quanta in lapidibus pretiosis raritas & claritas ! Judico equidem , sufficere ad excitandum in nobis coelestis gloriæ desiderium , & ad affatim præmianda exigua merita nostra , si vel talis esset illa civitas gloriæ , qualis a S. Joanne describitur ; nihilominus , si hæc descriptio revoce-
tur ad examen , censuram Davidicam nequaquam potest effugere ; quod enim dicatur in illa gloriosa civitate neque futura mors , neque luctus , clamor , dolor , nec quidquam eorum , quæ in terrena lachrymarum valle indigent strophio patientiæ , vitamque reddunt molestant ac tædiosam , est quidem indu-

indubitata veritas ; sed negativæ ejusmodi propositiones , non explicant , quid in cœlo sit , sed solum enuntiant , quid in cœlo non sit. Affirmativæ autem propositiones de muro civitatis jaspidino , de domibus , & plateis aureis , &c. sunt meræ locutiones metaphoricæ ; pulchritudo enim glorifica illius civitatis , neque ex auro coaluit , neque ex gemmis , lapidibus , &c. cum ex infallibili testimonio Pauli certum sit : nihil horum esse in cœlo , ex quibus S. Joannes constructam asserit civitatem gloriæ. Quod ipsum dilectus Christi discipulus sufficienter insinuavit , dum anticipata excusatione usus , descriptionem suam hisce orditur verbis : *Ego Joannes vidi sanctam civitatem, Jerusalem novam, descendentem de cœlo.* Ecce Joannes non vidit civitatem gloriæ , *stantem in cœlo* , sed *descendentem* : non vidit illam visione *intuitiva* , & prout ipsa in se est , sed tantum visione *imaginaria* , & per species a rebus terrenis , auro , & gemmis abstractas , & ideo vidit illam valde minoratam , diminutam & descendentem de sua sublimitate , & de gradu suæ excellentiæ. Porro in monte Thaboreo *resplenduit facies ejus, sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba, sicut nix* , inquit loco citato Matth. Profecto : si gloria Transfigurationis Dominici corporis in monte Thabor , & gloria beatorum corporum in cœlo futura , non est alia , quam quæ his verbis describitur , necesse non est , ad eam intuendam cœlum intrare , imo nec montem excelsum conscendere. Splendor enim solis quotidie , & candor nivis in hyeme in quacumque valle videtur copiose ; longe igitur alius fuit splendor , & candor Transfigurationis , quam sit sol , & nives , ut proinde S. Theresia , cui Christus iteratis vicibus per visionem exhibuit genuinam suæ Transfigurationis gloriam , asserat : eam nullis posse verbis exprimi ; splendoremque corporis , & vestimentorum fuisse tantum , tamque diversum ab omni splendore & candore , qui sub oculos , & notitiam humanam cadit , ut in ejus comparatione , nix nigra , & sol obscurus , aspectuque indignus sibi videretur. Si igitur omnia ,
quæ

quæ de cœlesti gloria scripserunt omnes, dixerunt, imaginati sunt, aut deinceps possunt, sunt meræ locutiones metaphoricæ, quid erit veritas? Et quodnam restat medium sciendi, quid aut quale sit illa gloria? Nonnisi unicum, sed quod illud? intrare cœlum. Joan. I. a v. 34. dum Joannes Baptista baptizato Domino perhibuisset testimonium, quod esset Filius Dei, duo ex Joannis discipulis audientes hoc testimonium, secuti sunt eum: *Conversus autem Jesus, & videns eos sequentes se, dixit eis: quid queritis? qui dixerunt ei: Rabbi, ubi habitas? Et respondit eis: venite, & videte.* In quem textum præclara erat Alcuini, & Bedæ apud Maldonatum commentatio: Non dixit Jesus duobus discipulatus sui candidatis, Andreæ nempe, & Joanni Zebedæo, ubi habitabat, sed illos, ut venirent, viderent, invitavit; Christus enim domicilium non habuit in terra, sed in cœlo; unde nunquam exivit, etiam quando in mundum venit. Hinc ipse Christus Matth. 8. v. 20. cuidam scribæ dixit: *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Quia igitur habitatio Christi cœlum est, & cœlestis gloria, quæ videri quidem potest, verbis autem explicari non potest, ideo nec Christus Andreæ, & Joanni explicare satis potuit, ubi habitaret, sed eos, ut venirent, invitavit; *Venite, & videte.* Omnibus igitur viribus contendamus per angustam portam & arctam viam intrare cœlum, ut videamus, & cognoscamus, quid in rei veritate sit cœlestis gloria. Et postquam auxiliante Deo in cœlum venerimus, tunc pariter videbimus, quam modicam verisimilitudinem habeant, quæ a nobis dicuntur, scribuntur, & cogitantur de cœlesti gloria. Ex eadem Arabiæ felicis regione, ex qua SS. tres Reges cum muneribus venerunt ad Christum, in Bethlehem natum, venerat dudum ante Salomonem (Christi Domini typum & figuram) cum suis muneribus Regina Saba, & videns sapientiam ejus, & domum, quam ædificavit, & cibos mensæ ejus, & habitacula servorum, & ordines ministrantium, vestes-

que

que eorum (tantam gloriam obstupefscens, animique deliquium passa) non habuit ultra spiritum. Resumpto tandem spiritu, dixit ad Regem: Non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probavi, quod nec media pars nuntiata mihi fuerit; major est sapientia & opera tua, quam rumor, quem audiui; beati viri tui, & beati servi tui, qui stant coram te semper. 3. Reg. c. 10. Si gloriam Salomonis satis credere, satisque capere non potuit Regina tam sapiens, nisi postquam venit & vidit; multo minus nos immensam cœli gloriam capere possumus, nisi intrando cœlum. Venite, & videte. Venite! sed unde, & quo? de terra ad cœlum, de exilio ad patriam, de captivitate ad libertatem, de bello ad pacem, de naufragio ad portum, de labore ad requiem, de tempore ad æternitatem, de lachrymarum valle ad excelsum montem gloriæ. Venite! unde? Ex vita misera, caduca, laboriosa, vita non vita, quam juxta S. Aug. in lib. med. cap. 21. Humores tumidant, dolores extenuant, ardores exsiccant, aer morbidat, escæ inflant, jejunia macerant, joci dissolvunt, mœrores consumunt, sollicitudo coarctat, divitiæ jactant, paupertas dejicit, juvenus enervat, senectus incurvat. Venite! quo? ad illam vitam, ad quam S. Augustinus ita ibidem cap. 22. suspirat: O vita vitalis, vita beata, segura, tranquilla, pulchra, munda, casta, sancta, vita ignara mortis, & nescia tristitiæ! O vita sine labe, dolore, anxietate, corruptione, perturbatione, vita totius elegantiae, & dignitatis plenissima! O vita beatissima! O Regnum vere beatum! ubi juvenus numquam senescit, ubi decor numquam pallescit, ubi amor numquam tepescit, ubi gaudium numquam durefcit, ubi sanctitas numquam languescit, ubi vita terminum nescit! Utinam (devotissimum est ejusdem magni Aurelii partim loco citato, partim in Manual. c. 8. idemque debet cujuslibet e nobis esse votum) utinam remissa peccatorum mole, me ultimum servorum Christi, juberet divina pietas, mox hanc carnis sarcinam deponere, ut in ejus gaudia, veram requiem habiturus intrarem; ut supernæ civitatis præclara atque speciosa mœnia, coronam vitæ de manu

manu Domini accepturus ingrederer; ut illis sanctissimis choris interesse, ut cum sanctissimis Spiritibus gloriæ Conditoris assistere, ut præsentem Christi vultum cernere, ut illud summum, & ineffabile & incircumscriptum lumen semper aspicere, sicque nullo metu mortis affici, sed de incorruptionis perpetuæ munere lætari possem sine fine, Amen.

§. IV.

EX THEOLOGIA POLEMICA.

Ex occasione vocis de cœlo delapsæ: *Ipsam audite*, Matth. 17. v. 5. opportune exponi & resolvi potest: *An sincera Verbi Dei prædicatio & recta Sacramentorum administratio*, sint præcipuæ notæ veræ Ecclesiæ? prouti Sectarii nostrorum temporum, ducibus Calvino & Luthero, eas statuunt. Quæ tamen, si bene perpendantur, genuinæ Ecclesiæ notæ esse non possunt, & signa primaria ab aliis sectis distinctiva. Nam *Primo*: Cum de fide, & Ecclesia agitur, nolunt sectarii ipsi quidquam recipere, quod scriptum non sit; nunc vero quem ipsi Scripturæ locum assignabunt, ex quo perspicuum fiat, has, quas proponunt, seu verius fingunt, esse veras notas Ecclesiæ?

Secundo: Nota, seu signum, cum debeat nos deducere in ignotæ, seu arcanæ rei notitiam, utique ea notius esse debet; siquidem minime liceat, obscurum probare per obscurius, & conclusionem deducere ex præmissis, quæ non sunt ipsa evidentiores; sed illæ notæ assignatæ ignotiores plane sunt, quam sit vera Dei Ecclesia; quia v. g. de sincera Verbi Dei prædicatione nobis constare non potest, nisi prius constet de infallibilitate interpretis, & talis interpres sit sola Dei Ecclesia, utpote quam propter infallibilitatem suam Apostolus vocat 1. Tim. 3. *Columnam, & firmamentum veritatis*; hinc certi esse non possumus de sincera Verbi Dei prædicatione, nisi prius constet nobis de vera Dei Ecclesia, quæ verbum illud interpretetur, & exponat; & sic talis Ecclesia signum potius est, quam contra.

Tertio: Sincera Verbi Dei interpretatio supponit

nit Dei Verbum : sed Dei Verbum , ut nobis tale esse innotescat, supponit Ecclesiam : ergo sincera Dei Verbi prædicatio supponit Ecclesiam, tantum abest, ut sit legitima nota Ecclesiæ, ergo. Minor probatur: quia seposito iudicio Ecclesiæ, ac declaratione liquido sciri non potest, quod sit Dei Verbum, novo præsertim Testamento comprehensum; illud namque ab Ecclesia sola accipimus. Unde S. Aug. cont. Ep. fundam. c. 5. *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret authoritas.* Non quod faciat ipsa Dei Verbum, sed tamen custos ejus fidelissima est, illud ostendit, & legitime interpretatur, & ab apocryphis discernit.

Quarto: Ecclesiæ notas oportet esse clarissimas, & exploratissimas, sed, semoto veræ Ecclesiæ iudicio, notæ assignatæ intricatissimæ sunt: quod negari primo non potest de Verbo Dei: & privatus homo, qui illud prædicat, & sensum illi assignat, hallucinationi est obnoxius, consequenter non potest esse obscurum, & dubium, utrum prædicatio, & assignatio illa verbo congruat; & multa præterea alia dubia sunt. Nam Judæi totum novum Testamentum eliminant: Lutherus librum Job, & Jacobi Epistolam: Calvinus libros Machabæorum; ergo etiam controversum erit, an sincera sit illa prædicatio. Item Dei Verbum longissimum est, etiam illud, quod communi consensione recipitur; cum ergo ad falsam prædicationem sufficiat, in una ejus errare sententia, oportebit totius ejusdem verbi interpretationem audire, & ita quidem, ut veram ubique proferri certo constet ei, qui veram investigat Ecclesiam; hoc autem quando fiet, vel factum est? si de germano sensu quatuor illorum verborum, alias clarissimorum: *Hoc est corpus meum,* valde est anxius, ob diversitatem sententiarum, quisquis immobiliter non adhæret antiquæ fidei; quid fiet, si Scripturæ totius germanam quærat intelligentiam? quoad Sacramenta etiam, de illorum numero, deque recta ratione conficiendi ea, & administrandi, gravissima est hodie altercatio, quæ non nisi longissimo tempore, labore, & spatio potest

test componi; debet tamen prius componi, si hæc ratio nota sit veræ Ecclesiæ; huic enim sese aggregare omnium interest.

Quinto: Sicut una eademque quovis tempore est Ecclesia, ita easdem notas sibi vendicat, cuius tempori accommodatas. At multo tempore fuit Ecclesia sine Verbo Dei scripto (de quo uno hic sermo est) videlicet ab orbe condito usque ad Moysem, nempe: totis 2513. annis. Nec adhuc Moyse totum verbum Testamenti veteris scripto edidit; sed duntaxat Pentateuchum, cui decursu temporis libri alii ab authoribus aliis Canonicis editi accesserunt; & post illos Testamentum ipsum novum, cui nequaquam factum est initium statim, atque jacta sunt fundamenta Ecclesiæ Christianæ, sed aliquot annis post, quibus interim labentibus, in promptu esse debuerunt legitimæ notæ Ecclesiæ, per quas dignosceretur.

Sexto: Nullum mihi cœtum dabis eorum, qui Christiani dici volunt, quantumvis spurium, qui de assignatis duabus notis, tamquam sibi propriis non gloriatur. Urget quilibet Verbum Dei, ejusque prædicationem, simulque jactat, sibi uni patefactam rationem veram administrandi Sacramenta, atque ita concludit: penes se solum esse veram Dei Ecclesiam; quid hic agat homo dubius? ad quem potius inclinabit, cum sit idem prætextus omnium?

Septimo: Ecclesia Corinthiorum vera erat Ecclesia, & tamen Apostolus in Ep. i. ad eos scribit: perperam ab iis tractari præcipuum Sacramentorum, eoque nomine reprehendit illos; non ergo dici potest rectus usus Sacramentorum esse legitima nota Ecclesiæ.

§. V.

EX JURE CANONICO.

De compellendis in sanctum Tabernaculum veræ Ecclesiæ Heterodoxis.

Tabernaculi inter tria unius nomine, quod Petrus, Ecclesiæ Catholico-Romanæ Caput futurus, in
Brev. Script. Tom. I. U mon-

monte Thabor desiderarat pro Christo, veram Ecclesiam præfiguratam fuisse Romano-Catholicam, docent nonnulli S. Scripturæ Interpretes; nunc quærendum est: utrum ii, qui propria voluntate sese ex Thaboreo hoc tabernaculo excluferunt, id est: nostrorum temporum Heterodoxi ad incolatum illius reassumendum cogi possint a Principe terræ, illi politice, & Christo spiritualiter per Baptismum subiecti? Dixi: *Illi politice, & Christo spiritualiter per Baptismum subiecti.* Nam de infidelibus, ut Paganis, Judæis, &c. certum esse videtur quibusdam, uti docet Pich. tit. de SS. Trinit. n. II. citans pro se S. Th. 2. 2. q. 10. a. 8. contra Scotum & alios, eos directe cogi non posse; cum illi per Baptismum non sint subiecti Ecclesiæ; & habetur Can. 5. dist. 45. & cap. 6. de Judæis. Eos vero, qui Principi politice, & Christo per susceptum semel Baptismum spiritualiter subiecti sunt, cogi posse, sumitur ex Can. Schismatici. cap. 33. q. 6. ubi refertur exemplum Sauli, deinde Pauli ad fidem coacti; & parabola de coena illa magna, ad quam prius Dominus iussit adduci convivas, postea cogi; *In illis ergo (inquit textus) qui primo leniter adducti sunt, completa est prior obedientia; in istis autem, qui coguntur, inobedientia coercetur.* Et infra: *Ii, qui inveniuntur in viis, & septibus, id est: in hæresibus, schismatibus, coguntur intrare.* Item ex l. 2. C. de Summ. Trin. & l. Manichæi, cap. de Hæret. ubi variæ poenæ in Hæreticos statuuntur; si ergo Princeps potest Hæreticos punire, videtur, quod eos etiam possit ad fidem cogere, qua inquilinatum figant, ac domicilium in Christi Tabernaculo. Et siquidem Saulus, postea Paulus, poena corporis coactus Evangelium intravit, ut habetur cit. Can. Schismatici C. 33. q. 6. cur non hi intrare compellendi sunt? Ratio est Zoefii de fide Cathol. n. 4. Pirhing. Extrav. de hæret. Engel. Extrav. de Judæis & Sar. de Summ. Trin. Quia per Baptismum ingressi Ecclesiam, ejus Jurisdictioni subiecti sunt; ergo tamquam rebelles subditi, & foedifragi transfugæ ad eam recipiendam cogi possunt a Principibus Catholicis; quorum est **removere scandala, tol-**
lere

lere peccata Reipublicæ pernicioſa, ulciſci injuriam Deo, & Eccleſiæ illatam. Sicut enim Princeps poteſt rebelles imperio, bello perſequi, & ad excuſſam obedientiam iterum compellere, ita & hos ſacræ Eccleſiæ per deſertionem fidei deſertores; cujus eſt arma gerere *pro Deo, & populo*. Lemma Ferd. IV. Oſtendit id exemplo ſuo, Auguſtiſſimæ memoriæ Carolus V. quando An. 1547. 24. Aprilis Heterodoxorum exercitu Deo, & Cæſari rebeli apud Mühlbergam in Saxonia victorioſe cœſo tractatum Schmalcaldicum, velut Alexander olim Nodum Gordium enſe diſcidit, cujus heroicum hunc animum Deus ſecundaviſſe viſus eſt, dum e cœleſti Angelorum exercitu unum ſubmiſit, qui, ut olim caſtra Iſrael, ita hic aciem Caroli præcederet, ut refert Sur. in Chron.

Nec obſtat primo: Quod Can. ad fidem C. 23. q. 5. dicatur: in fidem nullus eſt cogendus. Nam iſ intelligendus eſt de iis, qui foris ſunt, cum de iis non judicet Eccleſia; vel explicandus eſt, quod nemo ad fidem compelli poſſit in foro interno, hoc eſt: nemo quidem cogi poteſt, ut de vera fide Catholica recte interne ſentiat, ſi nolit, cum de internis non curet Prætor l. cogitationis, de poen. poteſt tamen, ut fidem opere externo demonſtret. Solutio ac reſponſio ſumitur ex contextu, ubi dicitur: *Si quæ leges adverſus conſtitutæ ſunt, non his beneſacere cogemini, ſed male facere prohibemini*. Rationem ſubjungens: nam bene facere nemo poteſt, niſi elegerit, niſi amaverit, quod eſt in libera voluntate; poterit tamen per poenas a malo abſtrahi, & ſic eo ipſo ad fidem veram cogi. Hinc actus quidem interni non cadunt ſub imperium Principis, juxta l. cogitationis cit. quatenus mere interni ſunt, de quibus loquitur lex. Siquidem *nemo Rex perinde animis imperare poteſt, ac linguis*. Seneca in Oedip. cadunt tamen, quatenus in actum aliquem exteriorum tranſeunt; cujus rei exemplum habetur in Can. quando, Diſt. I. de Conſecrat. Hinc

Nec obſtat ſecundo: Quod Princeps nequeat tollere liberum arbitrium; nam nihil libero arbitrio

per hoc officeretur: sicut enim Princeps prohibendo adulteria, homicidia, furta, &c. minime impedit naturalem libertatem, ut ipsos adversarios fateri oportet; sic neque hæreses puniendo, & hoc modo ad fidem cogendo, libertatem ullatenus diminuit. *Legum enim servi sumus, ut liberi esse possimus*, ait Cic. Neque majus imperium in conscientias sibi vindicat Princeps, cætera crimina prohibendo, quam si prohibita hæresi ad gremium Ecclesiæ redire cogat subditos errantes; staret proinde integra libertas, nec ulla imponeretur necessitas credendi; staret illud Lactantii lib. 5. Divin. Instit. cap. 20. *Cum nihil sit tam voluntarium, quam Religio, quis mihi imponat necessitatem credendi?* Staret perfectum dominium in conscientias, quæ minime ad actum internum arctarentur. Staret recta fides, ut bonum, & optima rectrix humanæ vitæ, justi, injustique norma, frænum in asperis, in adversis solatium, spes in dubiis, unica denique mentis Domina, ut ait Forest. in Tacit. lib. 1. nec ad bonum hoc quisquam inutiliter cogeretur, manerentque hilares datores, quales exoptare, & diligere Jesum profitetur Apost. ad Corinth. Nam si semper inviti tolerarent, inutiliter omnino cogerentur ad bonum, & fidem amplectendam; sed quia natura humana ita constituta est, ut illa, quæ in defuetudine sunt, dissipiant, quotidiana autem gaudentes amplectantur, merito ad fidem compelli possent, ut remoto hæreseos exercitio, rectæ fidei veritas tanto magis ametur, & elucescat.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Moylis ex monte Sinai descendentis cornutam faciem, populumque tanto fulgore exterritum intueri Exod. 34. & Jesum vidisti, cujus facies in monte Thabor *resplenduit sicut sol*, & discipulos itidem, qui *cecidervnt in faciem suam, & timuerunt valde*.

DOMIN. III. QUADRAGESIMÆ.

EVANGELIUM : *Erat Jesus ejiciens dæmonium, & illud erat mutum. Lucæ 11. a v. 14. usque ad 27. inclusive. Eamdem dæmoniaci sanati historiam referunt Matth. 12. cap. a v. 22. usque 32. & Marcus 3. cap. a v. 22. usque ad v. 26.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Miraculum hoc patravit Christus, sub initium mensis Julii Anno Christi 32. prædicationis 2. idque Capharnai, quæ erat Metropolis, atque Emporium superioris Galilææ, adjacens mari Geneza-reth, seu Tiberiadis, urbs amoenissima, populo, ac divitiis frequentissima, quamplurimis Christi miraculis clarissima, ac multum a Salvatore habitata; ut exin antonomastice *Civitas Domini* dicta fuerit Matth. 9. v. 2. Hodie vero vilissimum paucorum piscatorum tuguriis superstes oppidulum, secundum illud Domini vaticinium Matth. 11. v. 23. *Et tu Capharnaum numquid usque in cælum exaltaberis? (per tot admiranda illic habita prodigia) usque in infernum descendes.*

In hac itaque urbe cum esset beneficentissimus Servator, adductus est ad eum quidam, dæmonium habens, & illud erat mutum, ait Lucas; Matthæus vero asserit idipsum fuisse & cæcum, cap. 12. v. 22. dicens: *Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus*, quin & surdum simul fuisse probat Salme-ron Tom. 6. tract. 24. ex voce mutus, quod Græce Κωφός, de qua voce ita loquitur Theophylactus in Lucam: Κωφός simul mutus frequenter dicitur, qui non loquitur; dicitur autem, qui non audit; proprie vero, qui neque audit, neque loquitur; & sane, qui a nativitate non audiunt, hi etiam non loquuntur necessario; illa enim loquimur, quæ per

auditum loqui didicimus; quando autem quis non audit, non mirum, si neque loquatur; quia tamen e converso necesse non est, ut qui naturaliter mutus est, sit & naturaliter surdus, ut probat S. Thomas in lib. Aristotelis de sensu, & sensato; nam si cuti probe audiens potest esse balbutiens, ita & elinguis, mutusque omnino; inde non fat ostenditur, huncce dæmoniacum fuisse & surdum, quia mutum; præsertim, cum is non natura, aut ex morbo cæcus, mutusque fuerit, ut voluit Abulensis quæst. 50. sed a dæmone eum possidente, oculorum, linguæque usu destitutus, ut sentit S. Chrysostomus, Euthymius, Lyranus, Maldonatus. *Dæmonium illud erat mutum*; nempe: effective per metonymiam, sicuti dicitur: *Pallida mors, hyems pigra*, quia mors pallidos, hyems pigros reddit: ita & dæmonium mutum & cæcum, non quidem quod excœcaverit possessum, aut organa vocis corruperit, sed solummodo oculorum, linguæque instrumenta ab exercitio eorundem impediverit. Unde, dæmonio ejecto, citra miraculum superadditum Energumenus illico loqui cœpit, & videre. Unicum proinde in se fuit miraculum ejectio dæmonis: triplex tamen in effectu, ut præclare notat S. Hieronymus in hunc locum: *Tria signa simul in uno hoc perpetrata sunt: cæcus videt, mutus loquitur, possessus a dæmone liberatur*. Cumque miraculis Christi obstupesceretur turbæ, veluti totidem evidentibus divinæ veritatis loquentis sigillis convincerentur, Christum esse Deum, dicentes: *Numquid hic est Filius David?* Matth. 12. v. 23. id est: Messias, promissus Davidi, ex femine ejusdem nasciturus? inde Pharisei invidi, & ipso dæmonio peiores, ut loquitur S. Chrysost. hom. 41. in Matth. cum isthæc prodigia Christi humanis viribus esse majora, negare non possent; per insignem blasphemiam suaserunt populo, miracula hæc esse magica, non a Deo patrari, sed a Beelzebub Principe dæmoniorum, quem Christus veluti Magus haberet familiarem.

Porro Beelzebub Deus fuit, & idolum Accaronitarum, ut patet ex 4. Reg. cap. 1. ita dictus ab Hebræis

bræis, quasi *Baal*, *Zebub*, id est: *Deus muscarum*, eo, quod adversus muscarum pestem coleretur ab eis, qui ipse Græcis, teste Pausania, *Aponios*, id est *Jupiter muscarius* dicebatur. Hinc idolum hoc, ut existimat Cornelius a Lap. caput muscæ habuisse creditur. Hanc blasphemam calumniam, quam Pharisei per circulos in aurem populi secreto immiserant, mitissimus Servator, ut vidit cogitationes eorum, efficacissimis hisce argumentis refellere dignatus fuit. Primum refert Lucas v. 12. *Omne Regnum in se ipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet; si autem & satanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit Regnum ejus?* Id, quod hoc syllogismo exprimitur: Omne Regnum in se divisum, vel civitas secum dissidens, vel domus dissidiis agitata stare diu non potest; sed si satanas fatanam ejicit de corpore, dæmonum Regnum est divisum, & secum dissidet; ergo Regnum dæmonum diu stare non potest, sicque a se ipso destruitur; cum tamen Scripturarum vox sit: Regnum satanæ per Messiam esse evertendum.

Secundum argumentum desumitur a pari: *Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri, in quo ejiciunt? ipsi judices vestri erunt.* Matth. 12. v. 27. Filii illi Judæorum erant quidam Exorcistæ, qui dæmones per nomen *אֲרַמְלֵי*, & per exorcismos a Salomone traditos expellebant ex obsessio, teste Josepho lib. 8. antiquit. cap. 2. Et aliis apud Delrio, quales fuerunt & illi septem filii Scevæ, Principis Sacerdotum Ephesi commorantium, Act. 19. v. 14. Inde sic arguebat Dominus: iniquum esse & plenum acceptione personarum, in eadem causa non pronunciari judicium; ecurr namque in me damnatis, quod laudatis in filiis vestris? Ideo ipsi Judices vestri erunt, condemnabuntque vos injustæ invidiæ, odii in me, & blasphemiæ in Deum, quia scilicet ejektionen dæmonum, in Exorcistis vestris, in quibus nil supra hominem apparet, divinæ virtuti attribuitis; me vero, in quo illustrissima fulgent divinitatis argumenta, dæmoni adscribitis, scribæ perversi!

Tertium argumentum rursus petitur a compa-

ratis Luc. II. v. 21. *Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet, &c.* quasi diceret: qui invadit domum alicujus fortis Samsonis, aut Herculis, ut eam expoliet, id facere nequit, nisi ipsum herum fortem prius domet, & alliget, alioquin sua defendet, & spolium prohibebit. Sic & ego, qui satanæ Regnum expolio, & vasa illius diripio, dum peccatores ei subditos ad poenitentiam traduco, dum energumenos libero, necesse est, ut ipsum satanam domuerim & alligarim; hostis proinde mihi, & a me domitus est satanas, non amicus, non socius, in dæmonum ejectione. Et hoc est, quod ait S. Joan. Epist. I. cap. 3. v. 8. *In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.*

Quartum contra Scribas argumentum Christi proponitur Luc. I. cit. v. 23. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit; id, quod juxta doctrinam S. Hilarii, Hieronymi, Theophylacti, aliorumque in hunc syllogismum reducitur. Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, dispergit; atqui Beelzebub non est mecum, non congregat mecum, ut patet ex operibus utriusque; nam ille (verba sunt S. Hieronymi) cupit animas hominum tenere captivas, Dominus liberare: ille prædicat idola, hic unius Dei notitiam: ille trahit ad vitia, hic ad virtutes revocat; ergo diabolus adeo mecum non est, ut contra me sit, & non pro me, mihiq; confœderatus, ergo. Jam vero demonstrata hac veritate, Energumenos sanari a Christo in digito, & virtute Dei, seu ut habet Matth. v. 29. *In Spiritu Dei, & non ope dæmonis, Dominus ostendit parabolice, longe gravius possideri a dæmone animas ipsorum, & Pharisæorum, quam corpora Energumenorum, iis verbis v. 24. Cum immundus spiritus exierit de homine, &c.* quasi diceret: postquam dæmon per legem Dei pulsus ab homine, puta a vobis o Judæi, qui eratis populus Dei, vagatur instar exulis per loca deserta (omnis enim extra hominem, quem perdere unice gestit, illi ingrata est habitatio, & tamquam triste exilium in deserto) cumque videat, vos Dei gratiam per
me*

me oblatam contemnere, jamque sibi in vobis quasi in domo vacua, & scopis mundata locum parari, avidus ad vos recurrit, septem, id est: multis aliis spiritibus, se nequioribus assumptis, tum ut animabus vestris jucunde perfruatur, tum ut vos nequiores efficiat; blasphemos in mea miracula, carnifices in meam vitam. Ita exponunt S. Hilarius, Hieronymus, Beda, aliique; & patet ex applicatione parabolæ, cum dicit: v. 25. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*, ubi apud Matth. cap. 12. v. 45. illico subjungit Dominus: *sic erit & generationi huic pessimæ* Scribarum, omniumque obstinatorum Judæorum, qui toties ope divina liberati a tot malis, sua perfidia recidivam patiuntur. Porro domus vacua dicitur anima Phariseorum, quæ carebat Deo, Deique gratia inhabitante, scopis mundata, ex qua ejecta fuit virtus, ac pietas omnis, & fastu Pharisæico ornata; hæc enim unica mundities est diaboli, cui nil, nisi foetidum olet, nil, nisi immundum, & putidum sapit.

Dum hæc Dominus diceret, in Epilogo hujus Evangelii Mulier quædam de turba clara voce in applausum tam prodigiosæ virtutis, & doctrinæ Christi exclamavit: *Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti*, paræmia Judæis usitata, cum volunt aliquem laudibus extollere, quasi diceret: adeo magnus, atque bonus es Domine, ut vel exinde Beata sit Mater, quæ te genuit, & lacte aluit. Ferunt autem foeminam, fuisse famulam Marthæ, sanctam Marcellam, quæ ob illiusmodi liberam Christi laudem, Scribarum iras incurrit, ut ab eis paulo post Christi mortem, cum Martha, Magdalena, & Lazaro navi sine velis, & remis ad certum exitum sit imposita, sed Deo nauclero salva cum omnibus Masiliam appulit.

Porro sic applaudenti S. Marcellæ, & dilaudenti Dei Filium, Deique Matrem in solatium omnium fidelium adstantium, inque salutarem confusionem incredulorum Phariseorum subjungit Dominus: *Quin imo Beati, qui audiunt Verbum Dei, & custodiunt illud*; quo verbo, & Beatam proclamavit Di-

vam Matrem suam, quæ non modo Messiam genuit, & lactavit, sed vel maxime, quæ verbum Dei audivit, secundum illud Luc. 2. v. 19. *Conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo,* & Luc. 1. v. 45. *Beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi a Domino;* Et insuper omnes Beatos pronuntiavit, qui aderant, & verba ejus vera fide excipiebant; recte autem Scribas, & Phariseos utpote incredulos hac voce condemnavit.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Videtur primo: Beelzebub non posse dici Princeps dæmoniorum, neque infernus regnum, quod ordinem quemdam, & Monarchiam importat inter dæmones, contradicente Jobo de Regno dæm. c. 10. v. 22. *Ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Resp. Jobi textum juxta Tirinum intelligi de eo ordine, quod in limbum, in quem post fata se abiturum dixerat Job, neque ex ætate, neque ex censu, neque ex scientia, neque ex ullo certo capite, ideoque sine ullo ordine citentur mortales. Cæterum inter dæmones ordinem quemdam & Regnum inveniri patet; primo ex eodem Job. c. 41. v. 25. ubi dicitur de Behemoth: *Ipsæ est Rex super universos filios superbiæ.* Et Joan. 14. v. 30. diabolus dicitur *Princeps hujus mundi;* est etenim in illis ordo tum ex parte naturæ, qua superiores dominantur inferioribus, tum ex parte Dei creantis, de quo Apost. ad Rom. 13. v. 1. *Quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt,* tum ex iniquitate horum spirituum; nam ut magis noceant, qui intellectu prævalent, præeunt aliis ad tentandum, eosque docent, ac puniunt invite agentes.

Videtur secundo: Satanam a Satana fortiori posse ejici de loco, & tempore; inde enim inferiores subordinantur superioribus, ergo argumentum Salvatoris primum non subsistit. Resp. Cum Salmerone hic tom. 8. tract. 15. posse quidem id dæmonem superiorem respectu inferioris, numquam tamen id fu-

futurum, tum quia nulla res machinatur sui ipsius destructionem, ita nec dæmones sagacissimi sui Regni excidium; tum quia incredibili odio persequuntur homines, quos torqueri optant, non recreari.

Videtur tertio: Lucas v. 20. scribens: *Si in digito Dei ejicio dæmonia*, contradicere Matth. 12. v. 28. dicenti: *Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmonia, igitur pervenit in vos Regnum Dei*. Confirmatur: Ante Christum Exorcistæ Judæorum ejecerunt dæmonia in digito, seu Spiritu Dei, & non pervenit in eos Regnum Dei, seu Messias, ergo neque hoc est evidens signum præsentis Messiae. Resp. Ad argumentum: S. Lucam Spiritum Dei explicuisse *per digitum Dei*, secundum illud, quod Magi Pharaonis Exod. 8. v. 19. non valentes ciniphes producere, quos prodigiosa virga sua produxerat Moyfes & Aaron, dixerunt: *Digitus Dei est hic*, est namque Spiritus Sanctus digitus Dei, quemadmodum Christus dicitur manus & dextra, & brachium Dei; digitus etenim procedit ex corpore per manum, uti manus ex corpore, estque substantiæ ejusdem; sic Spiritus Sanctus consubstantialis est Patri, & Filio, & ex Patre & Filio procedit, quemadmodum Filius ex Patre. *Ad Confirm. D. Antec.* Exorcistæ Judæorum ante Christum ejecerunt dæmonia in testimonium Messiae venturi C. præsentis N. nempe: miracula, & figilla divinæ veritatis, quibus ante Christum obfignabatur fides Messiae venturi, dein vero Christi tempore clara fuerunt testimonia Messiae suam præsentiam contestantis.

Videtur quarto: Textus apud Lucam v. 23. *Qui non est mecum, contra me est*, contradicere textui Marci 9. v. 39. *Qui enim non est adversum vos, pro vobis est*. Resp. Textum S. Marci intelligi de iis fidelibus, qui re, & doctrina cum Apostolis consentiebant; ideoque cum iis, & pro iis erant, licet id explicite ob justam causam nondum profiterentur, aut iis palam sociarentur; ut facile patet legenti textum ejusdem loci; secus erat cum Scribis, & Pharisæis: qui cum primi, utpote doctiores Messiam deberent recipere, clanculum tamen adversabantur, &

& palam diffimulabant, quasi Iudices inquisituri de doctrina, & vita Christi; adeoque, qui palam atque clam non erant cum Christo, sane fuerunt contra Christum.

Videtur quinto Servator, correxisse S. Marcellam exclamantem: *Beatus venter, qui te portavit, &c.* quando adversativam illam particulam subjunxit: *quin imo beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud*; ideoque videtur, minus præclare sensisse de viva Matre sua. Resp. ly *quin imo* non esse negantis aut adversantis, sed potius aliud inferentis, quod quis magis inculcatum optat: non igitur negat Christus, Matrem suam esse beatam, ut vult Calvinus, utpote, quæ prophetice de se ipsa in Cantico suo dixerat Lucæ I. *Beatam me dicent omnes generationes*, sed solum beatitudinem hanc ulterius extendit dicendo: felicitatem Auditorum suorum magis fitam esse in obsequio verbi divini, *quando & Materna propinquitas*, ut loquitur S. August. tract. 10. in Joannem, *nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde, quam carne gestasset; beatior ergo Mariæ percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi.* Ita Aurel. de Matre aurea.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Præcipuum ex Evangelica dæmonii muti historia documentum morale adducunt Patres, per mutum dæmonium intelligendo peccatorem impœnitentem; inde namque Hugo Cardinalis textum: *Et illud erat mutum*, ita exponit: *& erat faciens mutum a confessione fidei, & peccati*; veluti commissæ iniquitatis proprium fit, os claudere, juxta Psal. 106. v. 42. *Omnis iniquitas oppilabit os suum.* Sane mercator, Parisiis accusatus, ut reus latrocinii multiplicis, sponte sibi linguam abscidit, ut ad crimina fatenda mutus redderetur; sic referente historia Ludovici XI. sub finem; excusabilis hic reus, cujus confessio erat ad mortem; at peccator, cujus confessio ore fit ad salutem, tantum abest, ut os sibi e-

lin-

lingue, & mutum reddat, ut potius illi ad peccata aperienda centum ora cum totidem linguis sint exoptanda; sed enim si quando, certe *facies homines peccatores, quasi pisces maris*, ut dicitur Habacuc i. v. 14. ad quam piscaturam idcirco pisces vocavit Apostolos Dominus, Matthæi 4. v. 19. *Venite post me, & faciam vos pisces hominum*, quorum piscatorum Princeps S. Petrus, dum in mari Genesareth primum cepit piscem, inque ore ejus aperto invenit staterem, Lucæ 17. v. 27. documentum mysterio plenum nobis exposuit; nam posteaquam Apostoli, & Apostolorum Successores, per claves Petri in Sacramento Pœnitentiæ, aperiunt linguas mutorum; semper reperiri in ore confitentium integrum thesaurum omnium bonorum, non secus ac S. Ambrosius de S. Stephano dixerat: *Cujus in ore thesaurus erat, cum Christum in confessione loqueretur*. Bona quæ sunt, aut honesta sunt, aut utilia, aut delectabilia; cumque peccatores honestas minus, plurimum vero utilitas, & delectatio commoveat, pensitemus thesaurum bonorum utilium, quæ sunt in ore aperto confitentis peccatoris. Itaque utilitas sinceræ Confessionis Sacramentalis a S. Ephrem Serm. de Pœnit. descripta audiatur. Aurum, & thesaurus amentium peccatorum, indemne Dei marsupium, est Pœnitentia; Spirituales in ea consistere usuras existimo; accipit enim pia Usuraria, quæ non dedit; repetit, quæ non est emutuata, dicens peccatoribus: *Date mihi peccatorum pondus, id mihi operis sit usura*; Pœnitentiæ proinde peccatores invitantis pretiosa hæc vox est: *Ad me Christiani, ad me accedite, qui aperiendo os vestrum thesauris illud oppleo*. Si animam vestram prodegistis, eam ego restituo salvam; si cœlum abligurivistis, illud ego reddo securum; si Deum, Deique favores in jactura numeratis, eos refero æternaturos, atque pro thesauris cœlicis aliud non exposco, quam date mihi vilissimam farcinam peccatorum vestrorum, in sincera confessione, date mihi peccatorum pondus, id mihi operis mei sit usura. Enimvero dicite: si quis vestrum lepra, podagra, calculo, &c.

cru-

crucietur, numquid dimidium opum vestrarum effunditis in Medicos, qui vos torqueant, in Chirurgos, qui vos secent, & vulnerent? Thermas, & aquas medicas inter Indos quæritis, & Garamantas. O animæ leprosæ! O conscientiæ vermibus peresæ! Si cum Naaman Syro in Jordane lavari vos deberet, numquid ad Jordanem proficisci concederet? Sed enim quid Jordanes? ecce scaturiunt Pœnitentiæ fontes in confessionalibus quolibet, cuiusque domum vestram alluit Jordanes, in quo lavemini, & mundemini; & ego pro hoc prodigio alia auri, argentique talenta non expeto, quam vestram, & vestrorum peccatorum putredinem, date mihi peccatorum pondus, &c. Animæ charæ, novistis perbelle, qui vultum Angelicum animarum vestrarum erasit, & larvam teterrimi dæmonis induxit, alium non fuisse, quam lethale peccatum; jam vero, ut lippientes oculos redintegretis, ut cancrenam, aliaque vultus vestri vitia horrida propulsetis, thesauros omnes expenditis: ut igitur Angelica forma reformemini, non gemmas, non aurum affecto, sed solam illam aterrimam inferni vestri fuliginem, quæ animas vestras defœdavit, hanc exigo, date, date mihi peccatorum pondus, id mihi operis mei sit usura. Et sane: quæ utilitas sit, aut esse possit peccatori, arcere Christum a domo sua, a corde? refer fortunatissime Zachæe, confitere: num confessio tuorum scelerum facta coram Salvatore, num dimidium bonorum tuorum dispersum inter pauperes, num restitutio tua facta in quadruplum, num hæc confessio domum tuam expilavit? sanguinem tuum nobilem dehonestavit? tuos redditus, tuaque lucra damnificavit? domum hanc tuam deplorant aliqui ut infelicem, utpote cujus granaria evacuantur inter hospitalia: cujus cassæ, fiunt cassæ inter creditores: cujus thesauri discerpuntur inter egenorum mapalia; domum, inquam, tuam desolatam; quid desolatam? subintret pusillus ille corpore, at animo gigas Zachæus, imo salvam, fortunatamque domum edicito; Lege, lege, quod domus meæ frontispicio suamet sacratissima manu

Veri-

Veritas Incarnata inscripsit oraculum: *Hodie salus domui huic facta est*, Lucæ 19. v. 9. Salvam fane domum! Sed, inquis: valde difficile est sic erubescere, prostitui in confessione, aperire omnia fensa, quæ non modo omnibus hominibus, sed etiam Angelis occluduntur; imo vero facile est, delectabile est, sic erubescere ad gloriam, sic confundi ad honorem; de his certe pœnitentibus lætabundus Propheta vaticinatus est: *Lætabitur deserta, & in-via, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium*. Isaïæ 35. v. 1. Hic scire velim, cur non germinabit sicut triticum, aut sicut vitis, sed sicut lilium? ut videlicet intelligas, nihil facilius, suavius esse Pœnitentia. Etenim & ferius maturescit triticum, & longe ferius excoquitur uva; lilium vero, ut primum ver tepuerit, promicat. Rursus ut vitis pululet, ligari debet, truncari, torqueri, lachrymari. Ut triticum crescat, tellus percinditur non semel, laceraturque, ut germinet; denique & racemus calcari debet, & teri grana, ut usui sint. At lilium sine aratro & falce in arvo germinat; utque floruerit, sine mola, & prælo fragrat, olet; quæ omnia plane testatum faciunt: nihil suavius esse Pœnitentia, nihilque promptius. Etiam rosa, ne sylvescat, putatur, & colitur; lilium nulla cultura & floret, & spirat. Impius itaque in candida confessione inter lilia resurgit, ut lilium floret, non ferro amputatus, sed rore cœli aspersus; dumque maculata fuit liliata innocentia tunica sceditate peccatorum, maculas ipsas pretiosas facit lachrymarum, hoc est: margaritarum copia superfusas. Ut autem id clarius elucescat, spectemus, in quam profundam gehennam prolapsus sit Angelus Laodiceæ, de quo Apocal. 4. v. 17. *Nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cœcus, & nudus*. Quot annorum impendiis reformari poterit tanta deformitas peccatoris! At vero; o celerem, o facilem cordis pœnitentis integritatem! *æmulare* ergo, subjungit Dominus: *& pœnitentiam age*. v. 19. *Ecce sto ad ostium, & pulso: Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo,*
E

Et ipse mecum. v. 20. ac si diceret: Ne Pœnitentiæ nomen te conterreat, scito: mihi idem esse Pœnitentiam, & epulum; ideoque qui te ad Pœnitentiam hortatus sum, ad cœnam evoco; quod scilicet revera deliciæ sint suavissimæ cordis contriti amaritudines; sapienter proinde Apostolus, cum dixisset ad Ephes. 4. v. 23. *Renovamini autem spiritu mentis vestræ*, ne quis ad nomen renovationis cohorrescat, addit v. 24. *Et induite novum hominem*. Quid enim facilius, quam vestem induere? quemadmodum ait S. Chrys. in citatum cap. 4. Ephes. *Facile est exuere vestem*, ita videre illud est etiam in induenda virtute, & deponenda malitia. Eccui credemus hanc perdifficilem veritatem? glorioso S. Aug. credemus, qui non contentus secreta suarum culparum confessione, compilando peccata in volumen integrum, confessionem suam subjecit oculis orbis universi, & omnium sæculorum, hanc requirite, exquirite, quæ, quantaque sit illa amarities, in conficienda sincera confessione, morumque pravorum reformatione; hanc prævidit, & decidit ibidem lib. 9. suarum confess. cap. 1. hoc responso: *Prius quam dirumperem catenas meorum scelerum, scitote, vestros passus sum terrores, vestrisque ampliores. Vita virtuosæ aridum mihi fuit quoddam desertum Lybiæ sine stellula solatiorum, sylva monstrorum mihi fuit absque omni radio faventioris fortunæ; retinebant me nugæ nugarum, Et vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, Et succutiebant vestem meam carneam, Et submurmurabant: dimittisne nos? Et a momento hoc non erimus tecum ultra in æternum? Et a momento isto non tibi licebit hoc Et illud ultra in æternum? Et erubescbam nimis, quia illarum nugarum murmur adhuc audiebam, Et cunctabundus pendebam. Ubi tandem Domine Deus dirupisti vincula mea, o quam suave mihi subito factum est, carere suavitatibus nugarum, Et quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat!* nota: ly: subito.

Sed enim sit ita: sit confessio amara pillula; sed hæc evacuabit dæmonia, & infernum tuum commutabit in paradysum. Si mens vestra appetit, quod demul-

demulcet, ait Magnus Gregorius : *prius bibite , quod dolet , & sic per amarum poculum confessionis pervenietur ad gaudium salutis*, fit dura, fit ardua confessio : at longe durius est, cruciari in hac flamma, & conscientię carnificina. Tertulliani hæc est animadversio lib. de Poenit. cap. 22. Si te ab exomologesi retrahis , gehennam in corde considera, quam tibi exomologesis extinguet, & poenę prius magnitudinem imaginare, ut de remedii adoptione non dubites. Pothamium confiderate, virtute, & prudentia celeberrimum Ecclesię Bracharenfis Præsulem, hunc ipsum, qui in Concilio Toletano decimus, inter 50. Episcopos ordine sedebat quartus, fueratque author præcipuus rigidissimi Canonis contra carnales lapsus Clericorum; cum ecce zelosus isthic vindex criminum, labitur ipse in scelus, sed occultissimum; dicam hic, quod dixerat Florus olim de Appio Romano Duum-Viro, *qui primus tulit Romę legem honestatis, primus illam violavit, oblitus juris, quod ipse composuerat.* Quid fecerat Pothamius? infernum, & in illo dæmonium grande ferebat, in pectore peccatum, mille in hoc inferno patiebatur latratus cerberi, cruciatus mille, conscientia a furiis noctu diuque flagellata; decrevit ergo, dæmonium hoc una cum suo inferno ejicere, & in Synodo proxima eorundem 50. Præsulum publica confessione delictum exponere, dignitatem Episcopalem exuere, & induere poenitentem anachoretam. Jamque venerabundus hic Senecio in corona primorum fiderum, & Patrum venerabilium confederat: O quis hic acerbam luctam illam Pothami cum Pothamio verbis sat exprimat! Argumenta innumera protrahebat hic in medium homo inferior, quibus Pothamius Pothamium ab hac confessione retraheret. Quid enim Pothami? disflerebat caro, quid? Authoritatem tuam illam, tot tantisque annis ab omni Curia adoratam uno hoc momento in latrinam infamię præcipitabis? Illam tuam canitiem, ab omnibus Ecclesię fideribus, veluti ipsorum & Angelorum innocentiam honoratam, uno jactu dehonestabis? Illam tuam Tiaram, tot gem-

mis decantatissimæ tuæ virtutis fulgentem, tam fordida confessione conspurcabis? Desiitne ergo pietas cœli, ut contenta non sit, occultum tuum delictum, occulta etiam poenitentia expiari? Ut quid igitur opus confessione, tam infami, tam contumeliosa? At enim, insurgibat econtra infremens, & ingemiscens sacratior spiritus Pothamii, quid? confiteri tu erubescis, quia Præsul es? Heu quam parce perspicis sacrosanctum hoc nomen Præsulis! Esse Præfulem, est pascere gregem Domini, custodire oviculas, errantesque reducere; at vero ipse tu, ovium omnium scabiosissima, omnium perditissima ovis es. Episcopi est locumtenentem Magni Dei esse; & tu elegisti esse abjectissimum mancipium inferni. O ergo abeat umbra, nomen valeat Præsulis, ubi dignitatem Præsulis jam prius abjecisti peccando! surgam, & procidui ad pedes fratrum meorum palam confitebor: *Peccavi in cœlum!* sed tamen, peccatum meum est occultum, pudet propalare! quid, inquis, occultum? eccur foret occultum, quando peccantem te apertissime spectavit æternus Pater, Filius, & Spiritus sanctus? Hem! theatrum majus mille, mille mundis spectatorum. Eccur foret occultum? numquid Angeli omnes, Beati omnes, dæmones omnes, cœlum, & infernus omnis repansis oculis inspexerunt scelus tuum fornicarium, & occultum dices? O surgam, & ibi dicam: *Peccavi in cœlum!* cohorrescis hic ad unam 50. Episcoporum Synodum collectam, & non cohorresces in supremo iudicio tribunalia omnium Sanctorum? Tuomet crimine condemnatus es ad inferni triremes, tibi demum debetur æternitas poenarum, & fugis? horres? quatuor momenta tuæ confessionis? Deus ter adorande, accipe sacrificium hoc meæ erubescentiæ? respice oculo misericordiæ Pothamium poenitentem, & oculum indignationis remove a Pothamio fornicante! non patiar deinceps in throno Episcopali residere apostatam pudicitiae, Pedum Pastorale non contaminabo deinceps capite hoc nefando, *surgam, & ibo.* Et sane surgit Pothamius, atque in medio
Con-

Concilio 50. Præfulum, plenus Spiritu sancto cadit prociduus, libellum legit sui sceleris, suæque pœnitentiæ, pro qua supplicat, inter mille stupores, & horrores sacri Senatus, dum eundem viderent accusatorem, testem, reum. Atque ita Pothamius collachrymantibus Patribus juxta Canones Ecclesiæ, Ecclesia sua Bracharenfi exuitur, simulque absolutus a crimine, ejecto dæmonio, & inferno conscientiam hætenus torquente, inter immensas cœli dulcedines pœnitentem agit eremicolam. Cœli! quos Proto-Martyr Stephanus in martyrii triumpho vidit apertos, cœli, inquam, aperite, & hodie atria vestra referate, ut cœlites omnes spectaculum hoc spectent solo cœlo dignum. En Confessorum fere Protomartyr iste, tot lapidum ictibus lapidatur, quot oculorum jactibus videtur: in hac publica confessione vultum habet rubore suffusum amplius, quam sanguine Stephanus; unde si facies Stephani, facies fuit Angeli: facies Pothamii facies est Stephani. Ita certe gloriose Pothami, triumphata Pothami! Omnis posteritas historiæ Ecclesiasticæ illustriorem gloriam non referet, quam tuam infamiam, neque facinus decantabit pulchrius, quam tuam erubescentiam, pœnitentiamque imitandam.

Atque in hoc, vulgare hujus Evangelii documentum morale, hujusque diei utilissima materies fuit nobis hodie, fuitque olim ubique in Ecclesia Dei, quando christianæ magis erant aulæ; & minus aulici Concionatores: quando minoris fiebat gratia aularum, & hi solum æstimarunt gratiam Dei: quando deducta ex Evangelio doctrina, veritates erant solidæ, & Evangelicæ, non vero discursus vani, & infructuosi: quando denique Christi Præcursorum voces ad Jordanem vocabant peccatores, eosque adducebant ad Sacramentorum fontes. Hosce salutare fontes, e prisca pietate hodie refodere placuit, utinam ad gustum, fructumque!

§. IV.

MISCELLANEUM I. EX THEOLOGIA
MORALI.*De integritate Confessionis.*

Infelicissimus vitæ hujus status, imo non status, casus, inquam, infelicissimus vitæ hujus est peccatum! & si supremo malo superius quoddam dari potest, illud est peccatum, & *mutum*; quantum portentum miseriarum, miser ille, quem in parabola nuptiarum, manibus, pedibusque ligatis, mitti fecit in tenebras exteriores, ea die, eoque loco condemnatus solus, quo salvati fuere omnes! Ecce cur? quia peccavit, & mutus fuit. Introierat Rex, obstupescens hominis indecoro habitu affidentis impudentiam: atque hic pro eo, quod culpæ suæ veniam expectare oportuisset eam confitendo, damnationem suam confirmavit obmutescendo. *At ille obmutuit*, ait Matthæus 22. v. 12. Sic est: peccare est naufragari: peccare autem, & obmutescere, est in profundum labi, manumque subtrahere a tabula, a confessione, qua possis salvari; peccare est fatuarum virginum lampades extinguere: peccare, & obmutescere, est lampades earum confringere, januamque ad cælum penitus præcludere; Matth. 25. Peccare, est diabolo introitum aperire: obmutescere, est exitum omnino præpedire. Hoc in communi hodierni Evangelii resonat allegoria, quia peccando diabolus intromisit, mutum, quia diabolus confessioni ostium præcluserit. Et quod hoc in casu fecit Christus, casum majorem fecit: *Erat ejiciens dæmonium* ait Lucas 11. v. 14. non ait: *ejecit*, sed *erat ejiciens*. Christus namque reperiebat obicem, vim, & luctam, quando nihil magis in hoc mundo resistit Deo, quam peccator mutus. Tot Dei voces resonant in auribus peccatoris, & peccator mutus; tot radii, tot lumina cœli immittuntur in oculos ejusdem, & peccator mutus; tot illustrationes in intellectum, motus in voluntatem, & peccator mutus; donec tandem Servator virtutis

tis suæ applicet omnipotentiam, ostium pulset, insistat, urgeat, perfringat, atque ita exeat diabolus, & loquatur mutus: *Cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus*, Lucæ II. v. 14. Sed unde tamen isthoc oritur infortunium? tam frequens hodie usus est confessionis, & tam rarus apparet gratiæ effectus, tamque manifestus remanentis dæmonii prodit affectus. Nempe: confessio recte facta dæmones pellit, mance facta, profundius intromittit. Cum itaque spectemus hodie magis, magisque occupatos a dæmone pœnitentes, num confessiones eorum recte factas arbitramur? fane: non tam de confessione peccatorum nos sollicitos esse oportet, quam de confessione confessionum. Est namque frequens hodie confessio, in qua loquuntur muti, sed non exit diabolus; quia in confitendo dantur homines, qui etiam loquendo sunt muti; loquuntur dicendo, & sunt muti tacendo: loquuntur confitendo, & sunt muti dissimulando. Heu quot confessiones non confessæ absolvuntur in hoc Sacramento sine absolutione! heu quot in illa die iudicii apparebunt confessi, & muti, confessi & non confessi, & condemnati! Admiratione omnino dignum est, fuismet oculis spectare multa peccata, quomodo fiant, & eadem audire in confessione, quomodo dicantur; quæ vides extra confessionem, sunt peccata, & enormia; in confessione aut desinunt esse, aut censebis virtutes; exemplo sit magni Magistri peccatum, ejusque confessio. Tractarunt quondam Hebræi Exod. 32. de comparando idolo, quod in vicem Moyfis eos traduceret per desertum. Itaque Aaronem accedunt: *Fac nobis Deos, qui nos præcedant*. v. 1. Aaron sub id temporis in Politicis, atque Ecclesiasticis supremus Præses, absente Moyse, clavum tenebat, atque exinde duplici vinculo obligatus, reprehendere, castigareque tam impium postulatum, tueri fidem sanctam, cultumque divinum viribus omnibus, vitæque propriæ impendio defendere. Sed quid? Aaron propositioni populi respondit conformiter: *Tollite*, inquit, *inaures aureas de uxorum, filiorum, filiarum-*

que vestrarum auribus, & afferte ad me. Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. v. 4. Quo viso omnium una vox resonuit: Hi sunt Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Et ne Aaron summus Sacerdos minus se ostenderet Religiosum, ædificavit Altare coram eo, & præconis voce clamavit dicens; Cras sollemnitas Domini est. v. 5. Vitulum appellando suum Dominum. Danturne blasphema magis & sacrilega? imo majora: Surgentesque mane obtulerunt Holocausta, & Hostias pacificas; & sedit populus manducans, & surrexerunt ludere. v. 6. Sollemnissimus ille illuxit dies: Sacerdotes obtulere Sacrificia, Sacrificia excepere convivium, convivium secuti sunt ludium, omnia in venerationem & laudem recentis Dei, Domini vituli. Hucusque prima Historiæ pars. Quæro nunc: quod si Aaron confiteri debuisset isthoc peccatum, putasne, habuisset materiam confessionis? Nunc ita accidit: Peccatum suum confiteri oportebat Aaronem, & vere confessus est: At notate, qua integritate? veritate? Eo momento, quo festum agebat populus, descendit de monte Moyse, videt vitulum, exardescit zelo, execratur facinus Aaronis: Quid tibi fecit hic populus, inquit Zelotes: ut induceres super eum peccatum maximum. v. 25. Confessus est Aaron peccatum suum, sed hisce verbis: Tu nosti populum istum, quod pronus sit ad malum, dixerunt mihi: fac nobis Deos, qui præcedant nos. Jam ad confessionem, quibus ego dixi: quis vestrum habet aurum? tulerunt, & dederunt mihi, & projecit in ignem, egressusque est hic vitulus. v. 24. Hæcne confessio? hæcne integritas? adedum Aaron, mecum rationes confessionis tuæ ini in conspectu Domini Dei nostri: numquid populo huic iussu, & imperio (nam iussum vocat sacer textus, fecitque populus, quæ iusserat. v. 3.) numquid, inquam, mandasti conquirere aurum, in aures aureas uxorum, &c. tibi que afferre, & nunc confitendo dicis: Solum interrogasse, quis habeat aurum? dixi illis, quis vestrum habet aurum? Amplius! numquid aurum prehendisti, liquefecisti, formasti, vitulum-

tulumque confecisti; *formavit opere fusorio, fecitque vitulum conflatilem.* Qua igitur fronte in confessione tua ais, te projecisse aurum in ignem, & idolum non tua opera, sed quasi suamet sponte exilisse; *projecique illud in ignem, egressusque est hic vitulus?* Et quid amplius? numquid aram fabricasti? eique idolum superimposuisti, & diem festum illi consecrasti? & hunc diem Domini vituli proclamasti? & holocaustum & convivium, ludos & festa dedicasti? qua tandem veritate omnia isthæc subtrices in confessione? Atque hæc confessio est in populi Dei supremo Magistro; *locutus est Aaron in eo, quod dixit, mutus in eis, quæ tacuit, locutus est mutus.* Vos nunc judicate: utrum dimidiatæ hujusmodi confessiones, ad ejiciendum, an ad profundius in animum intromittendum dæmonem sint accommodatiores? Ego de Aaronis loquor confessione, quilibet examinet suas. Quod si confessiones vestræ sunt Aaronicæ, & ironicæ, proximæ sunt damnationi: si similes sunt Joanni Baptistæ, sunt & dæmonii expultrices. Celebrem hanc fecit confessionem Baptista, de quo Evangelista, *Et confessus est, Et non negavit, Et confessus est.* Joan. I. v. 20. Mira verborum duplicatio! si jam confessus est Joannes, ecurr additur: *Et non negavit?* sique confessus est, & non negavit, cur rursum superadditur: *Et confessus est? confessus est, Et non negavit, confessus est.* Nimirum non omne confiteri, est confiteri; is confitetur solum, qui sine negatione confitetur. Heu! quot confitentur, & negant, loquuntur, & sunt muti! confessi dimidiati! quorum testes agit coronatus ille pœnitens Psal. 51. v. 3. *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Ad excusanda sua scelera, tota die clamabat; ad confitendum, tota die obmutescebat. Tacuit, ait Magnus Aurelius in hunc Psal. unde proficeret; non tacuit, unde deficeret; tacuit confessionem, clamavit præsumptionem: tacuit peccata sua, clamavit merita sua. Si clamaret peccata sua, Et taceret merita sua, innovarentur ossa ejus; modo autem remansit in vetustate, qui noluit confitendo amare novitatem. Ita certe simu-

lata confessio (verba sunt mellei Oratoris de interna domo. cap. 37.) *non est confessio, sed duplex confusio; excludit enim miserationem Dei misericæ simulatio, nec dignatio locum habet, ubi fuerit dignitatis præsumptio.* Atque exin S. Ambrosii lib. 2. de poenitentia cap. 11. hortantis sunt monita: *Ne in ipsa poenitentia fiat, quod postea indigeat poenitentia.* Dumque cap. 12. nervose comprobat, confessionem integram esse dæmonum exactricem, illico paternam cautelam repetit: *Sed cavere debemus, ne remedium nostrum sit ejus triumphus. Sane grande malum est, remediis non curari; eisdem vero insuper infirmari, malum plane intolerandum; Et si remediis infirmamur, quid tandem remedii restat?* Versamur in hoc casu: peccati remedium est confessio; sed si confessiones meæ pro eo, ut a peccatis me liberent, iisdem me magis gravent; non aliud restat remedium, quam duplicare remedium super se ipsum, ipsasque confessiones confessione expiare, secundum illud, quod Tertul. scite dixerat de relapsis, ut poeniteant de poenitentia, & conterantur de contritione.

Porro: ut hæc confessio confessionum sit istiusmodi, quam iterare non sit necesse, præsens hoc, etiam in dæmonii muti ejectione, exemplum Christi venit imitandum. *Erat ejiciens dæmonium, Lucæ 11. v. 14.* Mirum! alia miracula Christus fecit in instanti, ejectionem dæmonis patrat cum mora, & temporanea successione. Nimirum, competens, omnibusque aliis negotiis, curisque vacuum tempus requiritur, ut huic gravissimo negotiorum omnium negotio vaces totus. *Dum accepero tempus; ego justitias judicabo.* Verbum Domini est ex ore Psaltis Psal. 74. v. 3. quod si Deus ad examinandas, dijudicandasque justorum conscientias, tempus se accepturum affirmat; quomodo unusquisque conscientiam suam excutere, nisi ad hoc accepto congruo tempore, seque dijudicare queat? At inquis, tempus me deficit. Age sis, febris jam corripiaris maligna, quod equidem possibile est, nonne removenda essent omnia? ut animæ succurras, huic tempori cedere oportet tempora omnia. Quod ergo
face-

faceret febris, cur ratio id non præstet? tempus tibi sufficit pro villa, pro conversando animi gratia tempora tibi suppetunt, pro tam exigui momenti momentaneis oblectatiunculis; & rite instituendæ confessioni, quæ æternitatem operatur, tempus deest? Accepto, jam quacumque vi, vel pretio, congruo tempore, sequitur Confessarii electio: is, qui præfens miraculum operatus est, erat Jesus ejiciens dæmonium. Vices Christi, seu Dei Hominis agit Confessarius, quem idcirco oportet multum esse hominem, multumque habere Dei: *Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subicias te omni homini pro peccato.* Spiritus sancti est admonitum, Eccles. 4. v. 31. *Nolite erubescere confiteri peccata vestra.* At enim advertite, non omni homini corporis salus, quæ caduca est & temporanea, non omni medico conceditur; & animæ sanitatem, a qua dependet æternitas, cuivis exponetis? illud certe indocto committendum non est; neque tantum doctum esse sufficit, sed & timoratum esse oportet, qui noverit servare animam vestram, timeatque perdere suam. Judas Principibus Sacerdotum suum confessus est peccatum, Matth. 27. v. 4. *Peccavi, tradens sanguinem justum.* Et quæ illius absolutio? *quid ad nos? tu videris.* En Sacerdotes nec tuam, nec suam animam attendentes. Sed enim satisne doctum esse, atque timoratum? haud satis, sed & fortem ac cordatum requiro; ea nempe mentis humanæ est imbecillitas, ut in tribunali Christi quoque adorentur Magnates, & colantur cum adoratione. Philippus II. Hispaniarum Monarcha, venationi operam navans, egebat subitanea sectione venæ; itaque deficiente alio, chirurgus ex proximo accitus oppidulo, interrogatus a Rege, sciretne, cuinam venam jamjam esset incisurus? respondit, scio: *Homini incidam.* Hominem hunc, ut merebatur, magni æstimans magnus ille Rex, suæ deinceps aulæ servitio mancipavit. Sic, sic curandi veniunt etiam Summi in anima & corpore ab hominibus, qui Regem sanant, ut hominem; ad hujusmodi hominis, Deique pedes po-

fitus mutus loquatur tam veraciter, tam integre. Item de confessis & non confessis, cum seria adeo omnium peccatorum detestatione, cum tam firmo emendandi proposito, tam cordiali ob offensum Deum infinite amabilem, & super omnia amatum dolore, ut non solum dæmon ejiciatur, numquam reversurus, sed insuper per præviam veram contritionem jam sit ejectus ex anima, priusquam loquatur mutus in confessione, ut sic sua stet textus Evangelici veritas: *Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus.*

MISCELLANEUM II. EX THEOLOGIA POLEMICA.

De Confessione Sacramentali, & potestate absolvendi.

Sacerdoti potestatem absolvendi a Christo Domino esse tributam, præmissa dolorosa confessione, tradit M. Aug. Tract. 49. super Joan. c. II. de Lazaro. „ Quando contemnis, mortuus jaces, & si tanta, quanta dixi, contemnis, sepultus jaces, quando „ confiteris, procedis. Quid est enim procedere, nisi „ ab occultis velut exeundo te manifestare. Sed „ ut confitearis, Deus facit magna voce clamando, id est: magna gratia vocando; ideo cum „ processisset mortuus adhuc ligatus, confitens, & „ adhuc reus, ut solverentur peccata ejus, Magistris hoc dicit Dominus: *Solvite illum, & sinite abire.* Quid est: *solvite, & sinite abire?* nisi, quæ „ solveritis in terra, soluta erunt & in cælo? Et „ Tract. 22. Joan. clamavit Dominus ad sepulchrum „ Lazari, & quatrIduanus resurrexit; qui putebat, „ in auras processit; sepultus erat, lapis superpositus erat, vox Salvatoris irrupit duritiem lapidis, „ & cor tuum ita durum est, ut nondum vox illa „ divina te rumpat? Surge in corde tuo, procede „ de sepulchro tuo, crede, & confitere; qui enim „ credit, surrexit, qui confitetur, processit! quare „ pro-

„ processisse dicimus confitentem? quia antequam
 „ confiteretur, occultus erat, cum autem confite-
 „ retur, procedit de tenebris ad lucem, & cum
 „ confessus fuerit, quid dicetur Magistris? quod
 „ dictum est ad funus Lazari: *solvite illum. Et si-*
 „ *nite abire*, quomodo dictum est Magistris Aposto-
 „ lis Matthæi 18. quæ solveritis in terra, soluta
 „ erunt & in coelo. Atque iterum de doctrina chri-
 „ stiana Luc. 11. v. 28. Has igitur claves dedit Ec-
 „ clesiæ suæ, Matth. 16. ut, quæ solveret in ter-
 „ ra, soluta essent in coelo: quæ ligaret in terra,
 „ ligata essent in coelo. Scilicet, ut quisquis in
 „ Ecclesia ejus dimitti sibi peccata non crederet,
 „ non ei dimitterentur; quisquis autem crederet,
 „ seque ab his correctus averteret, in ejusdem Ec-
 „ clesiæ gremio constitutus, eadem fide atque cor-
 „ rectione sanaretur. Rursum lib. 20. Civit. Dei
 „ cap. 9. Vidi, inquit, sed per sedentes super se-
 „ des, ipsi Præpositi intelligendi sunt, per quos
 „ nunc Ecclesia gubernatur, judicium autem da-
 „ tum nullum melius accipiendum videtur, quam
 „ id, quod dictum est: quæ ligaveritis in terra,
 „ erunt, &c. Atque exinde thesin hanc nervose
 „ concludit M. Præsul l. 50. hom. 50. sub finem:
 „ Circumstant ergo nos præcepta recte faciendi,
 „ & exempla non tantum recte facientium, sed e-
 „ tiam ad recipiendam salutem poenitentium, quæ
 „ fuerat amissa peccando. Sed fac: incertum esse,
 „ utrum ignoscat Deus; quid perdit, cum suppli-
 „ cat Deo, qui salutem perdere non dubitaverit,
 „ cum offenderet Deum? quis enim certus est, quod
 „ etiam Imperator ignoset? & tamen pecunia fun-
 „ ditur, maria transmeantur, procellarum incerta
 „ subeuntur, & pene, ut mors evitetur, mors ip-
 „ sa suscipitur; supplicatur dein per homines ho-
 „ mini. Sine dubitatione fiunt ista, cum sit dubi-
 „ um, quo fine proveniant; & tamen certiores
 „ sunt claves Ecclesiæ, quam corda regia, & multo
 „ est honestior humilitas, qua se quisque humiliat
 „ Ecclesiæ Dei, & labor minor impenditur, & nul-
 „ lo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.
 „ Sed

„ Sed ajunt Novatiani (divi Ambrosii etiam
 „ inter ambrosiam oris est hæc oratio lib. i. de poe-
 „ nitentia cap. 2.) ajunt, inquam ego , etiam Lu-
 „ therani: se Domino deferre reverentiam, cui so-
 „ li remittendorum criminum potestatem reservant.
 „ Imo nulli majorem injuriam faciunt, quam, qui
 „ ejus mandata volunt rescindere, commissum mu-
 „ nus refugere; nam cum ipse in Evangelio suo
 „ dixerit Jesus Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum,*
 „ *quorum, &c.* Quis est ergo, qui magis honorat,
 „ utrum, qui mandatis obtemperat, an, qui resi-
 „ stit? Ecclesia in utroque servat obedientiam, ut
 „ peccatum & liget, & solvat. Hæresis in altero
 „ immitis, in altero inobediens; vult ligare, quod
 „ non resolvit: non vult solvere, quod ligavit;
 „ imo in quo se sua damnat sententia; Dominus e-
 „ nim par jus solvendi esse voluit, & ligandi. Jus
 „ vero hoc solis permisum est Sacerdotibus; recte
 „ igitur Ecclesia vendicat, quæ veros Sacerdotes
 „ habet. Hæresis vindicare non potest, quod non
 „ habet. Non vendicando autem ipsa de se pro-
 „ nuntiat, quod, cum Sacerdotes non habeat, jus
 „ sibi vindicare non debeat Sacerdotale. Ita in
 „ impudenti contumacia, impudentem cernimus
 „ confessionem. Huc spectat etiam illud, quoniam,
 „ qui Spiritum sanctum accipit, & solvendi, & li-
 „ gandi peccatum potestatem accipit; sic enim scri-
 „ ptum est: *Accipite Spiritum sanctum, quorum, &c.*
 „ Ergo qui solvere non potest peccatum, non ha-
 „ bet Spiritum sanctum. Munus Spiritus sancti est
 „ officium Sacerdotis; jus autem Spiritus san-
 „ cti in solvendis, ligandisque criminibus est.
 „ Quomodo igitur munus ejus vendicant, de
 „ cujus diffidunt jure, & potestate. Et rur-
 „ sum cap. 7. ibidem, : *Cur baptizatis, si per*
 „ *hominem peccata dimitti non licet? in Baptismo utique*
 „ *remissio peccatorum omnium est; quid interest, utrum*
 „ *per poenitentiam, an per lavacrum sibi datum Sacerdo-*
 „ *tes vendicent? unum in utroque ministerium est.* Quid
 „ clarius? plura de hac materia in particulari alibi.

§. V.

MISCELLANEUM III. EX JURE CANONICO, ET CIVILI.

De Confessione Judiciali.

Quæres primo: An reus, qui sibi ipsi injuriam fecit, confitendo crimen falsum, id revocare teneatur? dubitatio hæc non attinet reos, qui tormentorum acerbitate fracti, nihil non fatentur contra se ipsos, ut a tortura liberentur; equidem non teneri ad revocandum, quando novam torturam metuit reus, gravissimi Authores tradunt, citati apud Tanner D.4. q.5. n. 100. Nec Confessarius ejusmodi reos urgeat, ut sub extremum vitæ limitem innocentiam suam aperiant; nam secundum hujus ævi praxim, illiusmodi defensio, vel non acceptatur, præsumendo, perturbatæ mentis impetum esse; vel si acceptatur, nova tortura examinabitur, an firma sit; sicut ergo gravium tormentorum metus liberat ab obligatione revocandi criminis ante damnationem, ita etiam post. Addit Lessius cap. II. n. 48. non teneri ad revocationem criminis falso confessi, quamvis id juramento confirmasset; hoc enim non revocando apud Judicem, sed poenitendo apud Deum potest corrigi. Illud tamen cum primis cavendum: ut nemini alteri injuria inferatur; non enim, ut suæ famæ, sic alienæ quisquam Dominus est. Unde, si quis tormentorum vi proximo suo crimen falsum imposuisset, ad revocandum illico teneri, etiam cum detrimento sui honoris, & nonnumquam vitæ, docetur lege generaliter §. illud. ff. de calumnia cap. *si quis* in atrio 17. q. 4. cap. finali de jure jurando, apud Sylvestrum verbo *testis*, & alios Doctores communiter.

Quæres secundo: An judici, non servato juris ordine interroganti, reus teneatur fateri crimen? Resp. Negative; ita Less. l. 2. de J. & J. cap. 31. Lugo de Just. Dist. 40. S. 1. cum communi aliorum post S. Thomam 2. 2. q. 69. a. 2. ubi ait: *Quod aliud est, veritatem tacere, aliud falsitatem proponere; primum in*
pro-

proposito casu, alterum numquam licet. Hoc desumitur ex cap. qualiter 17. cap. cum oporteat. 19. cap. inquisitionis 21. de accusat. cum concordantiis; ubi Judex prohibetur, procedere ad inquisitionem, & examinationem reorum, nisi juris ordine servato; ergo hoc non servato, non potest reo obligationem imponere ad fatendum crimen, cum jus hanc potestatem ipsi tunc non concesserit. Ut autem censeatur interrogare juris ordine servato, requiritur: ut Judex sit legitimus; ut vel præcesserit infamia super hoc crimine, vel aliqua manifesta indicia ejus apparuerint; vel quod præcesserit accusatio, una cum semiplena probatione ipsius; ut AA. præcitati memorant. Horum aliquibus non præcedentibus, non tenetur fateri crimen; imo Judex aliter interrogando peccat, ut habet Navarr. in cap. inter verba ij. q. 3. conclus. 3. 179. Lugo cit. & alii.

Quæres tertio: An reus dubitans, si juridice interrogetur, teneatur fateri veritatem? Resp. Affirmat quidem generaliter Paludanus in 4. Dist. 19. q. 4. cum aliis; ex eo, quia in dubio obediendum est legitimis Superioribus. Can. quid culpatur. 22. q. 1. Sed hæc ratio solum procedit, quando constat de autoritate legitimi Superioris, seu Judicis interrogantis, & dubium remanet, an res præcepta sit licita, nec ne; non vero, quando dubitatur, an is habeat potestatem præcipiendi? Hinc in praxi, & loquendo pro foro externo, consultum erit, ut Judex ante denuntiet reo, quod delictum, de quo interrogabitur, adeo sit probatum, vel quod reus ipse tanta laboret diffamatione, aut tam gravibus urgeatur indiciis, ut Judici competat jus eum interrogandi, & consequenter ille respondere veridice teneatur. Quod si reus talia indicia, vel probationem semiplenam adesse negaverit, oportet, ut Judex aperiatur reo statum causæ, indicia, & probationes, ut videat, se juridice interrogari. Ita melius Less. l. 2. de J. & J. cap. 31. Lugo cit. Dist. 40. & alii. Si secus res se habuerit, poterit reus excipere contra nullitatem processus, ne sibi præjudicet cap. 1. & 2. de accusat. in 6. in dubio autem Judicis erit,
de

de horum sufficientia cognoscere. lib. si quis ex aliena. ff. de Judic.

Quæres quarto: An, & sub qua obligatione Judici legitime interroganti reus teneatur fateri veritatem? Resp. *primo*: tenetur fateri. Ita post D. Thom. cit. a. 1. Covar. Pract. Q. Q. cap. 23. n. 5. & DD. ad tit. de confessis. Nam potestas juridice interrogandi ex parte Judicis, & obligatio respondendi ex parte rei, sunt correlativa, se mutuo inferentia. Verum, loquendo de causis criminalibus gravioribus, hoc est, de illis, in quibus timetur sententia mortis, triremium, perpetuorum carcerum, confiscationis omnium bonorum, ut cit. explicat Lessius, nonnihil variant DD. Reum teneri adhuc ad fatendum, volunt D. Thomas, Cajetanus, Navarrus, & alii a Lessio citati. Oppositum tamen absque mortali peccato probabile esse, quamdiu spes est evadendi, censet idem Lessius, & Lugo cit. ac novissime Cardenas in Crisi Theologica disserta. 19. ad propos. 26. & seq. Innoc. XI. cap. 7. citans complures alios, ex hac ratione: quia præceptum Judicis de dicenda veritate debet esse accommodatum naturæ humanæ, prout de ipsismet legibus habetur c. erit autem lex. dist. 4. atqui tale non videretur esse, si reus ad præceptum Judicis illico teneretur fateri crimen, necdum plene probatum, haud obstante, quod exinde sit morte plectendus, ergo. Accedit: quod cuilibet liceat transigere, seu pacisci de crimine capitali, (excepto adulterio) sicque sanguinem, & vitam suam redimere, l. transigere c. de Transact. &c. ergo. Unde Resp. *secundo*: Reus legitime interrogatus, non fatendo veritatem, peccat mortaliter, & durante prava sua intentione negandi, non potest a Confessario absolvi sacramentaliter, ut habet May. cap. 55. Man. n. 36. In hac tamen sententia non sunt illi, qui juxta proxime dicta excipiunt causas criminales graviores, quorum sententia, utpote vere probabilis, Confessario inservire poterit, ut reum ita persuasum, non teneatur urgere ad aperiendum crimen, sed possit ipsum absolvere, ut etiam habet Sotus l. 6. q. 5. a. 2. Sa. v. judicialis actus §. de Reo.

Reo. n. 6. Layman & alii. Ratio utriusque ex antedictis patet.

Quæres quinto: An reus in conscientia obligetur, per sententiam Judicis, iniquam quidem, sed tamen secundum ordinem Juris latam? Resp. Non obligari. Ratio: quia sententia esse debet, ut unicuique tribuatur, quod suum est; hoc autem minime fit per sententiam iniquam; ergo non obligat; ac proinde nemo in conscientia tenetur cedere suis bonis, quorum privatio in sententia iniqua decernitur; neque illi, quibus sententiæ iniquitas nota est, ex istiusmodi bonis quidquam capiunt licite.

Excipiunt nonnulli beneficia & officia, quorum aliquod, si ereptum reo per iniquam sententiam, tibi collatum fuerit, retinere potes; Judex enim & Magistratus censetur absolute auferre illud condemnato propter multa incommoda, quæ ex contrario sequuntur, ut latius explicat Lessius cap. 31. dub. 4. allegans Innocentium in cap. 1. de concessione præbendæ, &c.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Ad arcæ conspectum concidit idolum illud mutum Dagon 1. Reg. 5. in Christi præsentia dæmonium fugit, quod erat mutum.

DOMIN. IV. QUADRAGESIMÆ.

EVANGELIUM: *Cum sublevasset ergo oculos Jesus. Joan. 6. a v. 5. usque ad 15. de quinque panibus multiplicatis, & duobus piscibus, quibus 5000. virorum cibavit Dominus, id, quod grande prodigium descripsere omnes quatuor Evangelistæ, & Matthæus quidem cap. 14. a v. 13. usque ad 22. Marcus vero cap. 6. a v. 32. usque ad 44. denique Lucas cap. 9. a v. 10. usque ad 17.*

§. I.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Prodigiosa hæc coena, seu panum, pisciumque multiplicatio evenit anno ætatis Christi trigesimo tertio, circa tertium prædicationis Pascha, ultima Martii, & feria sexta, ea nempe hebdomadæ die, uti censet S. Aug. & Card. Toletus, quæ ante biennium Nuptiæ factæ fuere in Cana Galilææ, idque in deserto Silo inter Tiberiadem, & Bethsaidam civitates, ut probe exhibet Cornelius a Lap. in cap. 14. Matth. Tum quia id diserte asserit Lucas c. 9. v. 10. *Secessit, (inquit ille,) seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida.* Tum quia Christus, facta hac panum multiplicatione, fugiens turbam, quæ eum in Regem unctura erat, discipulos jussit navigare Bethsaidam tamquam vicinam; de Tiberiade vero ibidem vicina meminit Joan. hic v. 13. *Alicæ supervenerunt naves a Tiberiade juxta locum, ubi manducaverunt panem, gratias agentes Domino.*

Porro in hoc desertum navigavit cum discipulis trans mare Galilææ ob rationem, quam referunt Hagiographi: ut Herodis furorem declinaret; qui sicut Joannem decollaverat, ita credens, Joannem resuscitatum in Christo, eundem rursus decollasset; præsertim cum facile suggesta fuisset suspicio a Pharisæis, ipsum venditare se Messiam, quem proinde veluti regni sui hostem peremisset, non secus ac Herodes Ascalonita ejusdem parens Christum cum innocentibus in Bethlehem occidere volebat.

Jam vero mare Galilææ, sic dictum a Provincia, quod transfretabat, fuit lacus, seu stagnum Genezareth, sic dictum, a civitate *Cinereth*, quam Herodes Tetrarcha in honorem Tiberii Cæsaris restauravit, & Tiberiadem compellavit, ut jam dictum Dom. IV. post Epiphan. pag. 152. Unde locus ille, ea parte, qua Tiberiadem alluit, mare Tiberiadis dicitur; longum universim 100. stadiis; atque ab hac ora Dominus ascensa navicula solvit, & transivit in ripam oppositam ad desertum Bethsaidæ juxta mare. Turbæ itaque partim spectantes

abeuntem Salvatorem, partim fama per omnem viciniam dispersa, excitæ, eundem insecutæ sunt pedestri itinere, circumeundo mare Tiberiadis, seu stagnum Genezareth, in desertum, magni hujus miraculi amphitheatrum. Atque inde Dominus egressus de navi, videns turbam multam, ascendit eminentiorem locum cum Apostolis sibi proximis, ex quo docebat eos, & sanabat ægrotos usque ad vesperam. Declinante ergo die discipuli monent Dominum; ut turbas dimitteret, ac fami suæ succurrerent; sic habet Matth. v. 15. *Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli, dicentes: desertus est locus, & hora (nempe comedendi) jam præterit; dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi escas.* Unde constat, desertum hoc villas, castella circumquaque habuisse. *Jesus autem dixit eis: non habent necesse ire; date illis vos manducare.* ibid. v. 16. Negant Apostoli, id sibi esse possibile, eo, quod 200. denariis panes tantæ turbæ non sufficerent; mox Christus rem proponit Philippo, tentans eum, hoc est: experimentum fumens fiduciæ ejus in Deum; idque ideo: quia Philippus præ cæteris docilis erat, & candidus, sed non ita acutus & subtilis; ideoque multa aliis manifesta rogare solitus fuit; uti Joan. 14. v. 8. *Domine, ostende nobis Patrem; & sufficit nobis;* quemadmodum observat S. Theophylactus, & Cyrillus in cap. 6. Joannis; Philippus vero idem respondit, quod cæteri, quod ducentorum panes non sufficerent. Ducenti autem denarii efficiunt præter propter nostrates florenos 35. Atque ex hinc Dominus prodigium suum luculentius patraturus, quærit: *Quot panes habetis? ite, & videte.* Marc. 6. v. 38. Responsum fert Andreas Joan. 6. v. 8. *Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas frater Simonis: est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos!* Panes hos Apostolorum fuisse, existimat Chrysostomus, melius autem Euthymius censet, fuisse venales; & pisces quidem jam cocti erant, parati in cibum, cum illico ab Apostolis jubente Domino fuerint distributi absque alia coctione; Puerum

Puerum vero illum nonnulli tradunt apud Salmer. hic tom. 6. tract. 27. fuisse domesticum discipulorum, eumque S. Martialem.

Postquam igitur constabat de defectu panis, quemadmodum in Cana de defectu vini, ad miraculum accedit Dominus; nam largitionem divinorum beneficiorum præcedere debet in homine humanæ imbecillitatis, & inopiæ cognitio. *Dixit ergo Iesus: facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco; discubuerunt ergo viri, numero quasi 5000. Joan. 6. v. 10. Matth. v. 21. addit: Exceptis mulieribus, & parvulis; de quibus omnibus præcipit Apostolis providentissimus Dominus, ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super fœnum, & discubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos, ut ait Marcus 6. v. 40. Sic dispositis omnibus*

Acceptit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus, similiter & ex piscibus, quantum volebant. Joan. 6. v. 11. Matth. habet v. 19. Acceptis panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum benedixit, & fregit. Similiter Marcus v. 41. Intuens in cœlum benedixit, & fregit panes. Atque Lucas v. 36. Respexit in cœlum, benedixit illis, & fregit, & distribuit. Ex quo more Domini benedictis panes, & gratias agentis desumptus est ille Canon: Quando autem, Dist. 44. ubi sic præcipitur; Quando autem conveniunt Presbyteri ad aliquod convivium, aliquis prior illorum versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat, & tunc secundum ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes, & per vices cibum, & potum benedicant, & aliquis de illorum Clericis aliquid de sacra Scriptura legat; post refectionem similiter Hymnum dicant ad exemplum Domini. Christus itaque hic benedixit, imprimis Deum Patrem, laudando illum, & gratias agendo, ut habet Joannes, quæ prima debet esse orationis pars, veluti captatio benevolentiae divinæ; dein ipsos panes benedixit, hoc est: Divinam gratiam eis imprecatus est, cujus efficacia panes benedictos miraculose multiplicavit, de qua miraculosa multiplicatione ele-

ganter ait S. Ambros. l. 2. in Lucam: *Vidisses incomprehensibili quodam rigatu inter dividendium manus, quas non fregerant, fructificare particulas, & in tactu frangentium digitis sponte sua fragmenta subreperere; quemadmodum vidimus, liquidis fontibus continuos fluere successus, & quidquid de illis auferas, usurario quodam reparare meatu: Similiter & ex piscibus, quantum volebant, ut loquitur Joannes v. 11. Illud mirabile: cibi hic fit mentio, sed potus nulla: cur ita? an quia Dei dona donis sunt gravida, ut reipsa det plura, quam dare videatur? atque ita panis isthic prodigiosus, similiter sedandæ fiti fuerit aptus, qui alioquin eam solet excitare? Est hæc cogitatio S. Vincentii Ferrerii ferm. 1. in Dom. Lætare ita loquentis: *Evangelium nullam facit mentionem de potione, habemus tamen dicere, ne prandium videatur imperfectissimum (quia Dei perfecta sunt opera) quod biberunt, & quod illi panes ac pisces fuerint simul cibus, & potus; non tamen legitur, quod esset ibi vinum, neque fons; itaque Dominus non fecit miraculo vinum, id quod necesse non erat, nisi ad honorem nuptiarum. Joan. 2. Unde & in deserto per quadraginta annos vinum non est datum. Fuisse autem fontes vicinos advertit Salmeron hic, ad quos pro potu turbas accessisse existimat; qui ipsi si defuissent, de aqua signo aliquo Dominus prospexisset, quemadmodum prospexit Patribus in deserto ex petra prolicito fonte. Nimirum: Deus dat cibum ad necessitatem & satietatem, non ad voluptatem, & lasciviam: sic corvus jussu Dei quotidie deferebat dimidium panem S. Paulo, primo Eremitæ, sitim autem ex vicino fonte voluit levare, teste S. Hieronymo in ejus vita, sic de aliis Sanctis; imo ab Adamo per annos 1600. usque ad Noe, qui primus vitem plantavit, homines non comederunt carnes, nec biberunt vinum, sed fructus edebant, & aquam potabant, nihilominus longævi per annos 900. nimirum: abstinentia mater est sanitatis æque, ac sapientiæ, & sanctitatis.**

Et manducaverunt omnes, & saturati sunt, Matth. v. 42. ne putes vel non omnes comedisse, vel comedisse,

medisse quidem, sed saturatos non fuisse, vel fuisse quidem, sed nihil superfuisse, idcirco dicitur Joannis v. 12. & 13. *Colligite, quæ superaverunt fragmenta, ne pereant; collegerunt ergo, & impleverunt 12. cophinos fragmentorum; tot cophinos, quot Apostoli, ut singuli haberent, quod ferrent, ficque pondus ipsum cophini fragmentis pleni, miraculum in Apostolorum mente altius imprimeret, id quod innuit Sylveira cap. 33. ubi ait: Pari cum Apostolis numero sunt cophini, ut singuli singulos bajulando laborem miraculi testem subeant, humerusque dum teritur, rei gestæ sensum ingerat.* Georgius Cedrenus in compendio historiæ suæ, quam ante 700. prope annos de rebus insignibus urbis Constantinopol. scripsit, tradit: 12. hos cophinos religiose repositos fuisse in templo 12. Apostolorum, quod ibidem ædificavit Constantinus Magnus.

Illi ergo homines, cum vidissent, quod Jesus fecerat signum, dicebant, quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum: Messias scilicet, de quo Dominus ad Moysen Deut. 18. v. 18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui. Nam sicut Moyses multa centena millia hominum manna cœli cibavit in deserto per 40. annos: ita in hoc deserto turbæ, multiplicato divinitus pane, necessitati populi tam numerosi Dominum providisse sunt experti. Sed illud mirum, quod observat Theophylactus in hunc locum: vide gulam vulgi! cum fecisset Jesus innumera miracula, & mirabiliora, non admirabatur: Et ecce propter cibum, dicunt: *Hic est ille Propheta*, non amplius eum de Sabbathi violatione arguunt, non ultra legem judicant, sed adeo illum propter panes colunt, ut eum non solum Prophetam prædicent, sed & dignum regno censeant. Itaque saturitas ventris hanc vocem extorsit a plebe; putabant etenim Judæi: Messiam eis daturum copiam frumenti, vini, & olei, auri, & argenti, ideoque eum hic Regem inauguraturi erant, non tam Christi, quam suo, quod præstolabantur commodo, atque talem Messiam expectant etiamnum rudes Hebræi, qui Salomonis instar det co-

piam frugum, & terræ. *Iesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.* Joan. 6. v. 15. Ostendens, ut ait Leontius Episcopus, quod errarent in Scripturæ de Rege mittendo intelligentia. Unde Dominus apud Aug. tract. 11. in Joan. rudes hosce ita erudit: *Audite Judæi & Gentes, audi circumcisio, & præceptum, audite omnia regna terrena, non impedio dominationem vestram in hoc mundo. Regnum enim meum non est de hoc mundo, &c.* Hoc est: non constat dominiis, gradibus, officiis, affectibus, vanitate, & voluptate; atque idcirco Dominus terrenos honores, mundanumque regnum fugiens, fugit in abruptum montem, quem ut Matth. ait cap. 14. v. 23. etiam orandi causa ascendit: *Neque enim (ait Author in catena) causæ orandi contraria est causa fugiendi; hinc Dominus docet: hanc esse nobis magnam causam orandi, quando est causa fugiendi.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: Matthæus & Marcus ajunt: præventum esse Dominum a turbis in loco deserto, & *exiens de navi vidit turbam.* Matth. 14. v. 24. & Marc. 6. v. 34. E contrario Joannes innuit: Christum fuisse jam in terra, cum venirent turbæ; ait enim v. 5. *Cum sublevasset oculos Iesus, & vidisset, quia multitudo magna venit ad eum.* Ergo Dominus prævenit turbas, ergo contradicunt. Resp. Cum Salmerone tom. 6. tract. 26. a turbis omnino præventum fuisse Salvatorem in deserto; tum quia pedestris hic turbarum circuitus erat longior, fuit tamen commodior: & abitus Christi acuit insuper populorum desiderium, ad eundem festine insequendum; tum etiam, quia Dominus moratus est nonnihil in mari, quietis necessariæ gratia, qua & ipse, & discipuli indigebant; atque ita dicitur a Matthæo & Marco, quod exiens de navi viderit turbam multam, & docebat eos, & sanabat ægrotos. Joannes vero volens omittere, quod alii dixerunt de sequela pedestri turbarum, deque

que præventionē loci, illico introducit Christum loquentem de saturatione turbarum. Ideoque oportuit aliter formare narrationem, nempe: quia sedebat, & vidit multitudinem maximam, quæ venit ad eum, id est: quæ jam antevenerat; præteriti enim est *venit*, non præsentis temporis: unde omnis sublata est contradictio.

Secunda: Matth. v. 20. asserit: *Manducaverunt omnes, & saturati sunt*; jam vero inter 5000 totidemque, aut plurium mulierum, credibile est, fuisse nonnullos impios; Ecclesiastici autem 12. v. 6. dicitur: *Non dederis impio, prohibe panes illi dari*; ergo contradictio. Resp. Ecclesiasticum plus non prohibere, quam, ne panis, vel aliud detur impio, quando prævidetur impius, vel ad suam pigritiam fovendam, vel in dantis perniciem abusus. Unde ibidem v. 6. additur: *Ne in ipsis potentior sit*. Hoc est: ne auctus beneficio tuo, illo contra utatur. Cæterum Sapiens præcipue id ait eo loco de largitione eleemosynæ, in quibus prior ratio habenda est egestatis, altera probitatis, adeoque pauperi improbo tantum quidem dandum est, quantum præfens ejus necessitas postulat, ne si plus dederis, statim male prodigat; pauperi vero pio largius tribuere convenit; sic enim præsumitur etiam eo, quod in præsentī superest, usus dein bene.

Tertia: Joan. v. 12. mandatum Domini est: *Colligite, quæ superaverunt fragmenta, ne pereant*. Cui opponitur ejusdem Domini monitum Matth. 6. v. 34. *Nolite esse solliciti in crastinum*. En discordiam! Resp. Christum Matth. citato loco adhortando suos discipulos ad vitandam sollicitudinem inordinatam de rebus temporalibus nuspiam dicere: Nolite providere in futurum de rebus ad victum, & amictum necessariis, quando & ipse Dominus providebat familiæ suæ in futurum, præficiendo ei dispensatorem, ac peculii in usus quotidianos expendendi custodem Judam. Porro sollicitudo Matth. 6. vetita, potissime consistit in duobus, primo: si potior nobis cura sit temporalium, quam Regni Dei, contra id, quod ibidem v. 33. dicit Dominus: *Quærite*

primum Regnum Dei, & Justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Secundo: si more Ethnicorum curam rei familiaris sollicitudine tam anxia obeamus, perinde ac si totius operis successus dependeret a nobis, non a Deo, uti patet ex contextu textus citati.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

De timore Dei.

Fœcundum isthoc, plenumque moralibus reflectionibus Evangelium, vel in primo prodigii sui ingressu nos detinet, dum Hagiographus S. Joannes ita historiam hanc Evangelicam orditur: *Cum sublevasset ergo oculos Jesus* cap. 6. v. 5. libet super hisce verbis cogitationes nostras attexere, præsertim, cum de ipsa multiplicatione panum morales considerationes afferendi rursum futurus sit locus super Evangelium alius Dominicæ. Itaque ad rem.

Sublevavit ergo oculos Jesus. O timete peccatores! qui hætenus putabatis, Jesum habere oculos velatos, lumina in terram depressa; qui credidistis scelera vestra, patrata in abscondito, non videri a Deo; hodie sublevavit oculos Jesus: timete Deum. Sedebat aliquando Romæ in templo Bellonæ suos inter Senatores, Proceresque Romanos in consilio Cæsarum crudelissimus Sylla, quando sublevabat oculos Cæsar, atque hoc unico nutu in vicino theatro cives Romanos fecit a carnificibus crudeliter jugulari. Conterriti Senatores, jam jam meditabantur fugam, tum Sylla indicto silentio ad Senatores: *Hoc agamus*, inquit, *Patres conscripti, pauculi quidam seditiosi meo jussu interficiuntur*; neque mentitus est Sylla, subjungit Seneca: utpote cui 7000 Capitulorum Romanorum tunc cæsarum videbantur pauca. O crudelitas! sedebant etiam in Consistorio gloriæ cœlestis aliquando Angelicæ Hierarchiæ, quando ad unicum nutum cœlestis Domini spectarunt universam Pentapolim conversam in unicum cadaver cinerum, & quatuor florentissimæ civitates non reliquerunt esse post se, nisi uni-

unicum hæredem, unicam, inquam, foetidissimam lacunam Gomorrhæam. Magne Deus! quærebant hic consternati Angeli: Quid? quid est hoc furoris Divini? Hoc agamus (dixerit Dominus) pauculi quidam seditiosi, meo jussu interficiuntur. O tremor! O horror! Veniet, veniet tandem dies illa tremenda, in qua per unicum: *Ite maledicti*, præcipitabuntur in gehennam, tot millia animarum, æternaturis incendiis adjudicatarum. Hinc enim vero quodammodo conterrebuntur Principes gloriæ suspirantes! Et quæ est ista severitas tam horrida, tremende Princeps sæculorum, Majestas divina? hoc agamus, respondebit Deus: pauculi quidam, &c. pauculi, & erunt milliones mitrarum, sceptrorum, coronarum, quæ subjicientur sempiternæ torturæ inter clatros æternitatis. Jam ergo si ita trepidat cor ipsis beatis Principibus cœli ad unum nutum oculi divini, si columnæ cœli contremiscunt: quid Deum immortalem! quid rogo facimus nos? Omnia timemus cætera, præter solum Deum, omnium oculos reveremur, & verecundamur, præter oculos solius Dei, omnia inspectantis, omnia judicantis; unum canem timemus, ne nos mordeat: araneum, ne inficiat: fungum, ne noceat; & omnipotentiam Dei, omnia ubique penetrantis, insipientis, quis timet? quis? o! obsecro, & hanc vesaniam hodie excutit iis, qui plus timent oculos hominum, quam oculos Dei: *Cum sublevasset ergo oculos Jesus.*

Dicant Philosophi: quid est timor? Timor est una vivax apprehensio imminentis mali, & quo potior est is, quem timemus, & quo gravius malum est id, quod timemus, & quo minus resistere possumus ei, quem timemus, eo gravior est timor, & apprehensio mali. O quis te non timeat Deus omnipotens? cujus nutu uno surgit mundus totus, altero cadit; quis omnipotentiam tuam non adoret? Nos stupore quodam absorbemur in unum e Divis S. Gregorium Thaumaturgum, qui verbo transfert montes; & unum Thaumaturgum Xaverium, qui vocata de cœlo lapidea pluvia, obruit exercitus ar-

matorum impiorum; evocatos e sepulchris redanimat manes. O! quis non obrigescet timore, ubi omnipotentia extenderit suum brachium forte ad nutum Omnipotentis? Præ timore congelatur mare Erythræum, petra Moyfis exsudat fontes, ruunt muri Jerichuntini, solo ictu oculi Omnipotentis sol definit lucere, mare moveri, terra stare. Ego, inquit ignis: quia Omnipotens ita mandat, jam non sum ignis, sum glacies. Ego, ait mare: quia Dominus ita mandat, non sum aqua, sum ignis. Ego, ait *homo*: quia Omnipotens jubet, sicco pede percurro mare, non naufragus, sed terrestris viator. Petrus æstu marino fertur non naufragus, sed viator, ita loquitur Zeno Veronensis Serm. de tim. O quis te non timeat Domine omnipotens! ut nos punias, non eges tempore, quo conscribas exercitus, cudas fulmina, fabrefacias secures, & enses, &c. hic, hic in flagranti, ubi pecco: in instanti, ubi erro: adest securis, fulmen, exercitus. Si vult Omnipotens, illico strangulabit me sine fune, torquebit sine equuleo, mactabit sine securi. Semel suspirat Deus, & plenos exercitus annihilat; semel manum aperit, & veluti fragile vitrum cadunt, & in mille nihila corruunt omnes Monarchiæ. O! quis te non timeat Domine omnipotens? Carceres, rotæ, patibula, tyrannorum cruces, sunt risus, jocus; supremum malorum, quod possunt, possunt liberare animam hanc a carcere mortis hujus, & posthæc non habent amplius, quod faciant. At, at Deus omnipotens, posteaquam ex oculis nostris rapuit Parentes, fratres, sorores nostras; posteaquam viximus inter infamiam, & mendicitatem, & mortui sumus inter cruces, & patibula; tunc primum occipiet justitia, incipiet, & tota æternitate non desinet ignis, qui te devorabit: non quiescet conscientia: non fatigabitur vermis, qui te rodet, & dilacerabit; o! quis, quis mihi dabit cor, animosque, viresque, ut possim hodie currere per omnia Orbis emporia, aulas omnes, omnia consilia, omnes exercitus, palatia omnia, omnes Academias, & proclamare illam veritatem Evangelicam, Lucæ 12.

v. 5. *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam; ita dico vobis: hunc time- te; hunc time- te, qui imperat mundi Monarchis: ce- dite ex throno, & illico eorumdem cadavera tra- huntur ad fimetum. Nutum indicat triumphantibus: exuite purpuram, & jam sunt mendicabula stipem rogantia per plateas. Uno nictu oculi innuit Maje- statibus: excedite ex aula, & jam sunt exules in Lybia, in Ponto. Verbulo: mandat Augustissimis, Serenissimis, Sanctissimis, Eminentissimis, omnibus Nobilibus terræ: exite e mundo, & ecce tremulæ istæ ac nudæ animæ jam stant ante tremendum Ju- dicis tribunal; hunc, hunc time- te.*

Qui nescis, quid sit timere, agedum, siste te in oculos, in conspectum grandis unius Majestatis, aut Augusti inter christianos, aut tremendi inter Barba- ros, & illico cor erit exangue, elinguis lingua, ti- mor! timor! *O! turpe, exclamat Chrysostomus: in sceleribus, Deo contempto, hominem formidamus; quis credidisset virum sapientia, animoque præditum, per unum intuitum regis offensi cecidisse, & vixisse? En duo Principes ex aula Majestatis Catholicæ capiunt mandatum a Philippo II. Hispaniarum Monarcha, Regis conspectum vitent deinceps: quia Missæ sa- crato tempore confabulando læsissent conspectum Regis. Quid agitur? alter præ dolore moritur, al- ter præ timore in insaniam vertitur, uterque præ ti- more fugit, ille ex mundo, iste ex se ipso. O tre- mende Deus! quot hodiedum extra gratiam tuam vivunt, & vident, & rident; nempe: in sceleribus, Deo contempto, hominem formidamus. Boleslaus Rex Poloniæ, mittit suorum Ducum alicui unum fusum cum lino, instrumentum inquam, ex quo an- cillæ ducunt fila, cum dicto: disceret deinceps du- cere fila, qui exercitum minus viriliter duxisset; tantum cohorrui- t Dux iste, ut illico fila contorque- ret in funem pro turpi fine suspendii sui præpudiosi. Idem Philippus Hispaniarum Rex, Generali sanctæ Crucis id unum opposuerat: Mi Generalis, vos non valetis pro me; fulmine ictum dixisses Generalem; ita extinctus est præ dolore. O Deus! o Deus! in*
sce-

sceleribus, Deo contempto, hominem denique formidamus. Ausimne repandere votum meum quodpiam, vehementer quidem erubesco, id dicere, dicam tamen: Daret, o daret hoc saltem nobis cœlum! ut tantum revereremur oculos Regis sæculorum, ac Majestatis cœli, quam timemus, horremusque unum irrisum vilis hominis. Ecquid erubescerem hæc dicere, quando non erubescit id scribere S. Paulinus: *Beata esset nostra conditio, ait S. Episcopus: si tantum præcepta Christi, quantum populi sibila veneramur, si æque Deo, ut hominibus vel displicere timere-mus, vel curaremus placere.*

Credite: non est timor inductus in mundum, quam ut timeamus immundum peccatum. Es sine offensa Dei, dormi secure cum Petro inter catenas: prande hilariter cum Daniele inter leones: calamitates omnes, si citra peccatum sunt, serpentes sunt sine veneno; vespæ sunt sine aculeo; sunt leones sine ungue, sine dente; audite ferocem lepiditatem: Nero crudelem, ut consueverat, habiturus lætitiā, prandeat aliquando in honoratissima corona amicorum, cum improvise, nemine præscio, inter horribiles fremitus, irrumpunt in triclinium quatuor leones, rictibus hiantibus, rugientes, furentes. Heu! heu! quis timor, horror convivarum! mortuas diceres, pallentesque umbras, imo vivas, periculi hujus tremendi vivacissime fugitivas; dum alii infilire menfas, alii defilire e fenestris, omnes gemere, tremere, quam sit grave, jamque inter leonum fauces expirare. Sed ecce, post tyrannicum risum Neronis, tandem admonentur, leones hosce innoxios esse absque dente, ungue, nemini nocere posse; atque ita leones, qui jamjam spectabantur, veluti viva sepulchra convivarum, facti sunt risus, jocusque amicorum. Sic est, ait S. Ambrosius: nequitia sunt dentes peccatoris, tolle hos dentes, & rugiat leo, non timebit cor christianum, quod nil timet, nisi peccatum. Tolle hos dentes peccati in morte, & Susanna non horrebit infamem mortem. *Melius est mihi absque opere in-videre in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.*

mini. Dan. 13. v. 23. Tolle dentes peccati ex inferno, & S. Anselmus vivus infiliat in rogos infernales, dummodo non in peccatum. Solius Dei offensus oculos timent Sancti, infernum timent in peccato. Sanctus ille Bethlehemi incola, S. Hieronymus, patetice describens S. Eustachio suam aulam, atque palatium, quod erat foramen unius petrae, suum cubile, lectumque, qui erat nudissima humus, suos collegas, & amatores sodales, qui erant scorpiones: *Ego, scribebat ille: manduco amaras herbas, solo jejunio conditas; bibo ex propinquo rivulo, cui refundo meas lachrymas in censum. Dicerem: nihil in me remansisse, præter rugosam pellem, nisi hæc ipsa, propter crebras tunsiones lapidum in pectore, lacera esset, & consumpta. Divido noctem, eamque non alio horologio, quam ictibus flagellorum; & si nosse cupis, quid tandem me teneat in hoc aperto carcere, in hac mei carnificina, dicam diverbio: Timor Dei, timor inferni: Ego, sic loquitur Hieronymus, ego ob gehennæ metum tali me carcere damnavi.* O si quis haberet aurem nonnihil separatam a tumultibus hujus sæculi! o quomodo audiret Echo hujus sacrosanctæ vocis D. Hieronymi resonare, & intonare per omnia Religiosorum claustra, eremos, speluncas, sepulchra, e quibus tot sancti pœnitentes inclamant: *Ego ob gehennæ metum tali me carcere damnavi.* Ite, ite, & euntes requirite, quid pleno novennio sepultus in scrobe miserrima Jerosolymitana Magnus Aquitanix Dux, S. Gulielmus, quid? requirite, quo tandem prodigio, in hac spelunca jam non prandeat amplius, quam prandium sit unius Carduelis, qui nuper unico prandio exæquabat octo Epulones. Requirite, & aurem, tremula, ac submissa voce respondentem commodate: *Ego ob gehennæ, &c.* Ite, ite ad Cœnobium S. Justi, & spectate Augustissimum illum mundi Monarcham, qui adorando suis genibus jam prope attrivit pavementum suæ cellæ; non noscitis hunc Eremicolam? est enim vir grandis difformitatis, inter vilem eremi incolam, & grandem illum Carolum V. est nihilominus ille ipse Orbis terror, quem vidistis depictum in tot tabulis, effigia-

figiatum in tot statuis, sculptum in tot metallis, expressum in tot nummis, in tot vexillis, in tot trophæis, arcubus triumphalibus; intret nunc, cui libet, ad hunc Cæsarem; ad accessum illius non jam necesse est, prorumpere per medios exercitus armorum, transire labyrinthos aularum, expugnare infinitudinem Janitorum; invenies illum sola sua solitudine affociatum: a solo suæ cellæ silentio adoratum: omnia illius sceptrata redacta sunt in unicum flagellum: omnes leges imperatoriae in unicum Psalterium: utraque India in angustum hortulum: palatia omnia in brevem cellulam, vix amplius ornata, quam sit unus carcer; vix spatium maiorem, quam sit una tumba. Non expavescite, rogate confidenter hunc mundi Monarcham: Ecce igitur sua sacratissima Majestas in tanto cursu gloriæ se exuit, spoliavitque mundis duobus, mundo novo, & antiquo, nuper Dominus utriusque? Ego, respondet Carolus cum Hieronymo, ob gehennæ metum, &c. Timor Dei, Judex Monarcharum mundi me coniecit in hanc palpitationem cordis, ut præ timore ex capite mihi deciderit corona, ex manu sceptrum, ex corde tot regna, ex mente tot victoriæ, tot palmæ, ob gehennæ metum: ita Carolus, qui in suis palatiis pinxerat columnas, inscripseratque: *Non plus ultra*, triumphantibus; in claustris Religiosis posuit columnas, &c. non plus ultra, poenitentibus.

Ergo revera tremunt, trepidantque sub potenti manu Dei ipsæ columnæ Ecclesiæ sanctæ, etiam vertices Monarcharum, & mare a facie Dei impallescit, & fugit, & cœli ex ære fusi in conspectu Dei colliquefunt, mundus totus ad unicum vocem loquentis Dei concutitur timore, & tremore? cum interea prorepit e cavernis terræ unus vermis, unus homunculus, audetque, fronte caperata insultare maximo Deo, eumque peccatis suis omnis timoris expers irritare. O Deus! non sic deinceps: sed ardentissime suspiro cum Davide Psal. 118. v. 120. *Confige timore tuo carnes meas: a judiciis enim tuis timeui.*

§. IV.

EX THEOLOGIA MORALI,
DE TIMORE DEI.

Quid est attritio ex metu gehennæ concepta?

Attritionem ex metu gehennæ conceptam, & esse honestam, & sufficere ad justificationem intra Sacramentum Baptismi, & Pœnitentiæ, docent communiter Theologi in materia de Pœnitentia. In præfenti ad documentum morale §. priore coeptum, utiliter continuandum, in conspectu sublevantis oculos Jesu, timorem Dei, etiam inquirendum est de timore inferni. Accommodum videtur esse argumentum, in quo facilem methodum ex timore inferni conficiamus purum timorem Dei, ex attritione puram contritionem, & amorem Dei; itaque ad rem. Enimvero pœnas inferni, ni fallor, horremus omnes, verum id, quod horreo ego, non est tam hoc, quod in inferno patitur homo, quam (liceat ita loqui) quam quod in inferno patitur Deus. Hem! quid hoc? nempe ter magnum Deum, immensitate sua non modo exhaurire cœlos, sed & imple-re infernos didicimus ex coronata cythara: *Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades*, Psal. 138. v. 8. At, at in inferno Deus patitur? ita est: tamquam subiectum pœnarum pati non potest, quia actus purus est; tamquam objectum injuriarum potest. Rem beatissimis ipsis mentibus perhorrescendam! damnatus patitur in inferno id, ad quod eum damnavit Deus tremendus; & Deus patitur id, ad quod damnare nequit damnatum. Videlicet: Deus imperat cordi meo, ut amet Deum, linguæ, ut laudet; at enim quantus quantus Deus, cordi meo imperare nequit, ut odio habeat Deum, nec linguæ meæ, ut blasphemet Deum, id, quod æternaturum est exercitium omnium damnatorum, æternum odisse Deum, æternum blasphemare Deum; & ego hoc meo corde æternum odiis, æternum persequar Deum, ac mea lingua æternum maledicem Deum? hoc enim est terribilium omnium terribilissimum.

simum, quod horreo, quod timeo inter horrores infernales. En timorem inferni non inferni, sed folius Dei.

Magnus ille patientiæ Magister, Hussæus Princeps, perspicacissima indagine motiva timoris inferni disquirens, hoc demum gemitu rem concludit: *Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Job. 10. v. 22. At enim credamne pœnam sensus, ignes inquam sempiternos, & pœnam damni, æternaturum scilicet exilium a visione Dei superexcedi ab uno inferni disordine: *ubi nullus ordo?* Et sane est in inferno, est enimvero ordinatissimus ordo. D. August. lib. 6. de Musica lubet auscultare: *Damnatus ibi est, & ita est, ubi esse, quomodo esse ordinatissimum est; sicut namque culpa sine pœna dissonantia summa est, ita pœna commensurata culpæ pulcherrima est harmonia.* Et quomodo dicat Rex iste Idumæus: *Ubi nullus ordo?* Dicam: totum, quod agitur, sustineturque in inferno, id agit, id sustinet Deus a creatura damnata. Quod Deus agit, ordinatissimum est, & justitia ejus mensurat pœnas, & misericordia ejus temperat pœnas, & sapientia eas ordinat, & omnipotentia easdem exequitur. Supplicia ut ut acutissima, & gravissima, suamet ipsa intensione dolorum, chorum quemdam componunt in inferno, atque harmoniam culpas inter, & pœnas prope cœlestem, certe divinam: *Consonam nempe pœnam gehennæ ignis constituit Deus unicuique*, ut loquitur S. Maximus, Antistes Taurinensis. At vero quis? o quis explicet horribilissimum illud omnium affectuum, & passionum turbatarum chaos, quod in inferno, inter fremitus, & rugitus tumultuantium blasphemiarum conflant animæ damnatorum? ubi strepunt odia, strident invidiæ, fremunt iræ, rugiunt desperationes, mille mille evomuntur injuriæ, opprobria, maledictiones in Majestatem divinam, amplius, & amplius exosam. O vere Vates Hussæus! *ubi nullus ordo.* Disordo omnibus inferni incendiis longe horribilior, intolerabilior! En rursum timorem Dei in timore inferni. Veritas hæc, est veritas Theologica S. Joannis nostri Theologi,

logi, cujus oculus Apocalypticus sub extremi iudicii diem spectavit infernum dejectum inter rogos inferni: *Et infernus, Et mors missi sunt in stagnum.* Apoc. 20. v. 14. Et quis rogo ille infernus missus in infernum? legatur sacra pagina, & docebit: infernum hunc damnatos esse, in quos supremus ille Judex fulminabit illud: *Ite maledicti in ignem æternum.* Nempe: in corde terræ unus est infernus, in quo æternum cruciantur damnati. In corde eorumdem damnatorum alter est infernus, in quo æternum blasphematur Deus. Et hic infernus missus est in infernum, de quo sublimis Propheta Regius Deo decantat illas gratias. Psal. 85. v. 13. *Quia misericordia tua magna est super me, Et eruisti animam meam ex inferno inferiori.* Infernus ignium sempiternorum est infernus superior, infernus odiorum Dei est infernus inferior; quia abyssus abyssi, infernus inferni. Qui sic timet infernum, Deum timet, fitque contritus ex attrito.

O si veri essemus Christiani, quanto amplius exhorresceremus hunc unicum dolorem odiorum Dei præ doloribus omnibus infernalium, & ardorum sempiternorum! ultima lectio, quam Magister noster in cathedra crucis, veluti in accuratissima libella dolorum, nobis prælegit, ista fuit per Prophetam consignata: *Dolores inferni circumdederunt me: præoccupaverunt me laquei mortis.* Psal. 17. v. 6. laquei mortis fuere clavi, quibus Redemptor noster affixus fuit cruci; sed quinam sunt isti dolores inferni? Gravissimi Theologi, atque cum iis Cardinalis Bellarm. censet: Christum in cruce, ut solveret poenas inferni, a nobis commeriti, poenas sustinuisse, quantum fieri licuit, poenis inferni assimilatas; & sitim quidem ardentissimam, propter quam Salvator exclamavit: *Sitio*, exhibuisse poenam ardorum infernalium, seu poenam sensus; illam vero derelictionem æterni Patris, super quam ingemuit in cruce Dei Filius: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* repræsentasse poenam damni. An igitur hi fuere dolores inferni? de quibus Dominus indolet per Prophetam, *dolores inferni circumdederunt me?* sed enim

dolores hi afflixere Dominum interius, non vero circumdederunt exterius, & qui tandem sunt illi? non exprimit id Propheta, exprimunt nihilominus Evangelistæ, expositores Prophetarum, quorum una vox est, circum Calvariæ montem stetit Scribas, Phariseos, & Principes Sacerdotum, qui tamquam juratissimi hostes oderunt Dominum, & tamquam impii, ac sacrilegi blasphemabant eum, dicentes: *Si Filius Dei es, descende de cruce*, Matth. 27. v. 40. Marci 15. v. 29. Lucæ 23. v. 37. atque hæ blasphemix, hæc odia, fuerunt dolores inferni, circumdantes, & excruciantes crucifixum Dominum super omnem pœnam sensus ac damni: *Dolores inferni circumdederunt me, &c.*

Dolores itaque inferni non jam in duas divisas esse partes, sed in tres, sacratior nos edocet Theologia coronati Vatis Psal. 10. v. 7. *Ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.* Calix damnatorum ex tribus ingredientibus componitur: igne videlicet, sulphure, & tempestate. Ignis pœna sensus est: sulphur, quod ignem reddit obicuriorem, atque ardentior, poena damni est: tempestas, seu spiritus procellarum sunt blasphemix, ac maledictiones, quos summa rabie infernus evomit adversus cœlum. Peridonea hæc similitudo, quando non modo Poetæ, sed & Prophetæ describentes tempestates, enuntiant fluctus maris ex rabie ventorum, nunc exaltari ad cœlos, nunc præcipitari ad inferos, *ascendunt usque ad cœlos, & descendunt usque ad abyssos*, inquit: Psal. 106. v. 26. quæ loquendi ratio hyperbole est in tempestate maris; at in inferno, nedum veritatem attingit, quando infernales fluctus blasphemiarum, maledictionumque ascendunt, non modo ad cœlos, sed super cœlos cœlorum, & Deum ipsum. Jam vero comparando horrorem, quam extimescendæ sunt ternæ hæ pœnæ: Prima excedit secundam, tertia infinitis incrementis supergreditur secundam. Nam non videre Deum, quæ pœna damni est, pœna mea est: at maledicere Deum, injuria Dei est; quanta igitur differentia interjacet me inter, & Deum, tanta est hæc inter gemina tor-

tormenta; si timeam infernum, ne caream Deo, timeo propter meipsum: at si timeam infernum, ne maledicam Deo, timeo propter Deum; atque hic timor inferni, non inferni, sed purus timor Dei est. Lubet rem urgere a contrario; contrarium timoris inferni est desiderium cœli; at enim purum illud diviniusque desiderium cœli non consistit in eo, ut videam Deum, sed ut æternum laudem Deum; sic namque erat desiderio cœli accensus Propheta: *Salvum me fac Domine, & Psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ meæ in domo Domini*, Isa. 38. v. 20. Cœlum suspiro, non ut videam te Domine, sed ut laudem te, & cantem Psalmos tuos per omnem æternitatem inter choros spirituum Beatorum: ita cantarunt sublimes illæ heroum cœlestium ideæ, gemini Seraphini, quos vidit Isaias c. 6. *Sex alæ uni, & sex alæ alteri; duabus velabant faciem, & clamabant alter ad alterum sine fine dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Nempe: velare oculos, & cantare Sanctus, amplius suspirare, ut laudes Deum, quam ut videas Deum, hic amor Seraphinorum est, purus Dei amor est; & quemadmodum pium, atque sublimius hoc desiderium cœli, cœlum desiderat, non ut videas, sed ut laudes Deum; sic purus, atque diviniior timor inferni, infernum timet, non quia non vides Deum, sed ne maledicas Deum; denique non videre Deum, damnatio mea est: maledicere Deum, injuria Dei est: atque hanc unam unice timere non timor inferni est, sed purus timor, & amor Dei est.

Porro, sic timere infernum, prædestinationis nostræ felicissimæ certior quædam arrha est, sic docente nos Scriptura. Viderat Vates Regius supremum orbis Judicem, manu sua præferentem calicem plenum mero partim puro atque defæcato, partim turbido, & fæculento misto: *Calix in manu Domini vini meri plenus misto.* Psal. 74. v. 9. Quid Dominus cum hoc calice? *inclinavit ex hoc in hoc, verumtamen fæx ejus non est exinanita.* v. 10. Patres atque Interpretes Scripturæ calicem hunc dixere, calicem esse inferni, de quo nuper dixerat idem Propheta: *Ignis,*

Et sulphur, Et spiritus procellarum, pars calicis eorum. Duo proinde sunt inferni calices, alter vini meri; alter vini misti. At, at calicem vini meri, quis bibiturus est? & calicem plenum misti quis? *mixtum*, atque fæculentum bibituros damnatos, claret ex eadem S. Pagina, dum ait: *Verumtamen fæx ejus non est exinanita; bibent omnes peccatores terræ, omnesque reprobi, uti in hunc locum commentatur S. Hieronymus, Hugo, & alii.* Sed quis calicem bibet *vini meri*? scrutemur Scripturas. Psal. 72. describens Propheta blasphemias damnatorum, juxta Chaldaicam paraphrasim ita proloquitur; *Posuerunt in cælum os suum, Et lingua eorum ussit Sanctos terræ.* Mira locutio! cur lingua maledicentium elevata in cœlos urit Sanctos terræ, & non Sanctos cœli? videlicet blasphemiae inferni, quantumvis fulminentur adversus cœlos, Sanctos cœli non tangunt, minus ipsum Sanctum Sanctorum Deum. At vero tangunt nihilominus, uruntque hæ maledictiones Sanctos terræ acerbissime; illis enim, qui in terris sanctiore corde feruntur in Deum, id, quod in inferno timent maxime, quod ferit utique cor eorum acerrime, non sunt incendia inferni, sed injuriæ, opprobria, quibus blasphemæ damnatorum linguæ laceffunt Deum malitia æternatura. Et quoniam defæcator, puriorque timor, nota quædam characteristicæ est prædestinatorum, exinde quotquot tam sancte timent, etiamnum in terris canonizantur nomine Sanctorum, ac Prophetarum: *Et lingua eorum ussit Sanctos terræ.* Illi proinde, qui calicem inferni bibunt, omnes peccatores terræ; ii vero, qui bibunt calicem inferni vini meri, limpidi, atque defæcati, Sancti terræ sunt, prædestinati sunt. Et lingua eorum ussit Sanctos terræ.

Nimirum, qui infernum timent ob ignis supplicia, timent ex amore sui; at qui infernum metuit ob ejus maleficia, is metuit ex amore Dei; timentem vero gehennam ex amore Dei, non potest Deus mittere in gehennam. 1. Reg. cap. 4. Heli Summus Sacerdos ad ostium templi præstolabatur nuntium super prælio, quod tunc gerebatur inter
 exer-

exercitum Israel, atque Philisthiim. Cum advenisset, qui nuntiaret: *Fugit Israel coram Philisthiim, & ruina magna facta est in populo, insuper & duo filii tui mortui sunt, Ophni, & Phinees. v. 17.* Magnanime audiit Heli hæc feralia; at ubi adjecit nuntius: *Et Arca Dei capta est: cecidit Heli de sella retrorsum juxta ostium, & fractis cervicibus mortuus est, v. 18.* disquirunt hic Interpretes: salvusne Heli sit, an damnatus? Hieronymus, Gregor. Basil. Chrysostomus, Rupertus, & Abulensis constanter tuentur salutem Heli; nam Heli quantumlibet in regimine suo gravium imperfectionum reus ageretur, gravius tamen fauciabatur per injurias illatas Arcæ, quam per funera filiorum, & vulnera propriæ naturæ; qui ergo sine Arca Dei vivere non poterat, quo pacto sine Deo ipsius Arcæ moreretur, concludit accuratissimus commentator librorum Regum? Sic est, qui timet, horretque gravius infernum injuriarum Dei, quam suamet supplicia, & tormenta, non potest esse sine propitio Deo. Cui major unquam prædestinationis divinæ facta fuit securitas, quam bono latroni in cruce, per scelera sua non minus inferni poenas commérito, quam meruerit latro secundus? Et illi tamen Dominus: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Unde obsecro indulgentia hæc adeo plenaria latroni, patibulario, malefactori? doctissime advertit Origenes: ad eum, qui increpaverat blasphemantem, dixit: *Hodie mecum eris, &c.* bonus latro prius quam supplicasset pro sua salute: *Domine memento, &c.* audiens maledictiones blasphemi focii sui in Christum, increpabat eum, atque defendendo innocentiam Salvatoris, oppilavit os blasphemum. Nempe: vir ille infami cruci affixus, inter media horridissimi supplicii tormenta, interque pericula damnationis æternæ jamjam subeundæ, dolorum omnium immemor sentit unice, indoletque ob blasphemias in Christum jactas; hic vir, hic prædestinatus est; vir hic quantuscumque peccator, plenissimam suorum peccatorum lucratur indulgentiam: *hodie mecum eris in Paradiso.*

Atque hic ipse sublimis timor firmissima est sa-

lutis nostræ spes, adversus tentationes omnes solidissimum scutum. Vetus erat veterum Patrum adversus tentationem antidotum, ut quisquis tentaretur acrius, manum, aut digitum admooveret igni, experimento probaturus, qui ardores unius digiti ferre non posset momento uno, quomodo ferret ignium infernalium ardores sempiternos? Non sic hodie animæ generosæ, non sic: quoties dæmon, mundus, quoties caro vos tentaverit, agite, exquirite ex vobismetipsis: tantumne animi habeam ego, ut æternis odiis persequar Deum? ut æternum blasphemem Deum? ut æternum maledicam Deum?

§. V.

EX JURE CANONICO.

De Rosa aurea,

Hac Dominica IV. Quadragesimæ a Pontificibus benedici solita.

Ex antiqua Sedis Apostolicæ Constitutione, Dominica IVta Quadragesimæ, quæ alias, per usum denominandi Dominicas ab initiali verbo divinæ Lythurgiæ, appellatur *Dominica Lætare*, ab aliis *Dominica Mediana*, eo quod media sit inter Dominicas Quadragesimæ; ab aliis denique propter imitationem Rosæ aureæ, *Dominica Rosæ* dicitur; hac, inquam, quarta Quadragesimæ Dominica solitus est Pontifex benedictione solenni initiare Rosam auream ramusculo confertam; initiat autem, ut habet sacrarum Cæremoniarum codex, ante divinæ Lythurgiæ sacrum mysterium collocatam Rosam supra arulam in conclavi, fundendo primo super eam conceptas preces, tum Rosam balsamo inungendo, itemque lustrali aqua aspergendo, ac thure suffiendendo, quod ex thuribulo adoletur. Rosam sic initiatam Pontifex, ad sacrificandum progrediens, manu gestat, & dilectis Magistris, cum ad facellum devenitur, committit reponendam in altari per tempus Missæ, qua expleta Rosam denuo recipit, proceditque ad S. Crucem in Jerusalem, ubi Rosam fidelibus

bus adunatis ostentat, eamque dein Orthodoxorum Principum alicui, aut loco etiam sacro, in munus honorarium transmittit.

Porro, antiquum esse hujus ritus usum, contestatur sermone de Rosa Innocentius III. qui Ecclesiam regere coepit anno natæ salutis 1198. sic orsus sermonem Dominica quarta Quadragesimæ in Ecclesia S. Crucis in Hierusalem: *Hodierna Solemnitas, Fratres, de antiqua Sedis Apostolicæ consuetudine celebratur.* Et ante Innocentium III. Alexander III. qui regnare coepit anno 1195. ep. ad Francorum Regem sic loquitur: *A Romanorum Pontificum institutione nescitur processisse; quod media quadragesima, ea Dominica, qua cantatur Lætare Jerusalem, conveniunt ipsi, florem aureum, non gratia temporalis clavis, propriis manibus annua semper revolutione gestare.* Ex his tenemus in manifesta falsitate Philip-pum Plesseum, qui p. 474. institutionem consecrationis Rosæ aureæ tribuit Urbano V. quem ait: eo primum munere donasse scēminam propudiosam, & horrendis criminibus infamem; at multo anteriores sunt Urbano V. Alexander III. & Innocentius III. quorum uterque consecrationis Rosæ tamquam per-antiquæ meminit.

Fines solemnibus hujus, tamque nobilis ritus plerosque attulit Innocentius III. cit. sermone de Rosa; sed qui in id unum consentiunt: quod Rosæ aureæ, & universæ hujus Festivitatibus institutio, propositam habeat excitationem lætitiæ, & animi erectionem in fidelium pectore, ne frangantur animis victi labore, qui in jejuniis quadragesimalibus, media jam ex parte, transacto superest, subeundus, atque perinde Dominica hæc *Lætare* dicitur, totumque diei officium lætitiis redolet, uti minutatim profequitur Guilielmus Durandus lib. 2. Rationalis c. 53. Inde organa, quæ ex antiquo usu per Quadragesimam silent, ea die pulsanter festivius. *Festivius agimus* (ait de hac Solemnitate Rupertus lib. 4. de Officiis cap. 13.) *quia spei nostræ Solemnitas est; lætatur Christiana plebs, & sicut in die solemnibus Christianus Imperator coronatur* (nempe Pontifex, qui hac

hac die Rosam auream manu gestans cum magna pompa ad S. Crucem in Hierusalem procedebat) & ludis innocentibus futuræ pacis otium, quo feriabimur in supremæ Matris sinu, meditari admonemur. His ergo, aliisque similibus lætitiæ argumentis condita Rosæ benedictæ Solennitas, merito cenferi potuit idonea ad minuendum jejunii hætenus continuati fastidium, levandos animos, instaurandasque tantisper vires ad exigendam reliquam Quadragesimam. Atque exinde jure etiam inter flores delecta est ad initiandum Rosa, quæ est lætitiæ symbolum.

Hætenus de literalis sensu hujus Rosæ aureæ, Dominica Lætare consecratæ; nunc juvat aliquam ejusdem Rosæ significationem mysticam exquirere. Urgens fane ac potens incentivum ad 40. diebus constantem jejunii decursum ingeritur fidelibus *ostentatione Rosæ*. Quod enim hominem in obeundo jejunii cursu enervat, est cura carnis, & captatio voluptatum, carnem mulcentium; nihil autem potest occurrere accomodatius, ad ingenerandum sanctum sui neglectum, quam agnoscere vitam nostram, vitæque voluptates, Rosæ caducitate esse caducas magis, & spinositate Rosæ spinosas magis. Potest etiam Rosa aurea, Dominica hac Mediana a Pontificibus benedicta, & populo ostentata, non abs re ingerere fidelium oculis, mentibusque *Rosas mysticas*, Sanctos inquam, atque præcipue Sanctum Sanctorum, Redemptorem nostrum, cujus exemplis compellantur fideles ad reliquum jejunium alacriter decurrendum. Enimvero sanctam Dei Ecclesiam esse pulcherrimum hortum Spiritus sancti, dixit S. Macarius hom. 28. in quo *Rosam auream* omnimode exhibet Salvator, sic exponente Innocentio serm. 3. de Rosa. Flos iste florem illum significat, quem se dicit in Canticis: *Ego flos campi, Liliū Convallium*. Vere flos florum, quia Sanctus Sanctorum. Juvat hanc mellitissimam de Christo imprimis passo honorificatam cogitationem verbis S. Bernardi cap. 33. de vite vera aperire: *Flos, inquit ille, in vita nostra, Rosa rubens & ardens.*
Ecce

Ecce in expositione hujus verbi necessarium habemus, Rosam passionis Rosæ charitatis conjungere: ut Rosa Charitatis in passione rubescat, & Rosa passionis igne charitatis ardescat; tantum enim dilexit nos Dilector noster, ut, charitatis ardore cogente, in ruborem passionis incideret, traderetque in mortem animam suam, mortem autem crucis. Et concludit cap. 4. Intuere, & respice Rosam passionis sanguineæ, quomodo rubet in indicium ardentissimæ charitatis. Contendunt passio & charitas: illa ut ardeat plus, ista ut plus rubeat; sat mirabiliter per ardorem charitatis fit passio rubra; quia si non diligeret, non pateretur, & in passionis rubore maxima & incomparabilis charitas ostenditur; & inde potens incentivum ducimus ad jejunandum; nam si Christus carnem suam roseam tanta pro nobis asperitate tractavit: si fella pro cibo, acetum in potum assumpsit; corpus mortis hujus, quod toties satanæ nos obcoecavit blanditiis, mulcebimus?

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

4. Reg. 4. *Elifæo vir quidam detulit viginti panes hordeaceos. At ille dixit: da populo, ut comedat. Responditque ei minister ejus: quantum est hoc, ut apponam centum viris? rursum ille ait: da populo, ut comedat; hæc enim dicit Dominus: Comedent, & supererit. Posuit itaque coram eis, qui comederunt, & superfuit. Hæc si legis; hodierni quoque Evangelii historiam jam legisti & ferme ad literam quoque; nonne enim eadem sunt: Quid hæc inter tantos? facite homines discumbere: colligite, quæ superaverunt. Id solum reperies discriminis, quod Propheta viginti panibus homines non nisi centum, Christus panibus quinque discumbentium millia quinque refecerit.*

DOMINICA PASSIONIS.

EVANGELIUM: *Quis ex vobis arguet me de peccato? Joan. 8. a v. 46. usque ad finem. De disceptatione Domini cum Judæis circa Divinitatem suam, & de lapidatione, quam Judæi intentabant Christo, veritatem prædicanti.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Anno ætatis Christi 33. & prædicationis ejusdem anno 3. cum in fine Septembris celebraretur Jerosolymæ festum Scenopegiæ, id est: Tabernaculorum fixio, quo scilicet Judæi die 15. mensis septimi, seu Thisri, figebant tabernacula intra, & circa Jerosolymam, in iisque per 7. dies habitabant, in memoriam protectionis divinæ, quæ Patres eorum, peregrinantes in deserto, & per 40. annos in tabernaculis habitantes aluerat, ad hoc inquam festum Tabernaculorum ascenderat & Salvator, sed occulte, propter odium Judæorum, tunc furentium, idque sub medium, hoc est: circa 4. diem festi, cum furor Judæorum, initio festi eum expectantium, exardescens, jam sensim per tot dies deferveret, ut notat S. Aug. Theophylactus, & Euthymius. Illic per reliquos festi dies tanta gratia concionatus est, ut ultima die, Ministri ad eum capiendum missi, ipsi caperentur divino ejus sermone, dicerentque ad Pontifices & Phariseos, a quibus missi fuerant: *Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.* Joan. 7. v. 46. Vespero vero, cum nullus invitaret Dominum ad hospitium, aut coenam ob metum Principum, & Phariseorum, jejunos ivit ad montem Oliveti, quem veluti nocturnum hospitium, imo oratorium elegit per sex menses ante mortem; cibum interea vel e vicina Bethania, submitte Martha, aut Jerosolymæ coementibus discipulis.

Ex

Ex monte Oliveti postero die Sabbathi, mane regressus in templum, adulteram, pudefactis Scribis & Pharisæis eam accusantibus, misericorditer absolvit, atque hac absoluta præsentis Evangelii doctrinam assumpsit in disceptationis materiam, exprobrando Judæis eorum incredulitatem, & pertinaciam in perfidia, ex qua nolebant credere Christum, esse Messiam.

Itaque cum duo sint, quæ Doctorem dignum fide reddunt; nempe: innocentia vitæ, & veritas doctrinæ; inde Dominus urget Judæos, cur dictis suis fidem non adhibeant; cum ipse esset ab omni iniquitate, & mendacio quam maxime alienus? *Quis ex vobis arguet me de peccato?* v. 46. Græce *arguet* ponitur ἐλεγχῖ, quis me convincet. Sive quod est, ita arguere, ut argumentis convincant; nam Judæi violati Sabbathi, & legis Mosaicæ arguebant quidem Dominum, verum non ratione, sed calumnia accusabant: at non convincebant; imo evidenti ratione Joan. 7. Dominus convicerat Judæos, sanitates, quas prodigiose conferebat ipse in Sabbatho, non esse contra Sanctitatem Sabbathi, quando ipsimet Judæi in Sabbatho circumciderent, & asinos suos adaquarent citra violatam legem Sabbathi. Jam vero ad alterum Doctoris fide digni præconium, quod est veritas doctrinæ, sic progreditur: *Si veritatem dico, quare non creditis mihi?* v. eod. Veritatem, inquam, tot rationibus, tot miraculis in conspectu vestro demonstratam, ut nemo sanæ mentis dubitare possit, quin veritas sit verissima; si ergo vita mea innocentissima est, & doctrina mea verissima; cur obsecro non creditis? at, jam genuinam causam hujus Judaicæ perfidiæ dat Dominus v. 47. *Qui ex Deo est, verba Dei audit; propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Declarat vitium non acceptandi veritatem, non a se, sed ab ipsis procedere; quia nempe: non estis nati ex Deo, sed ex diabolo; nam diaboli suggestiones, non vero Dei veracis instinctum sequimini; *quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt Filii Dei.* ad Rom. 8. v. 14. Inde nec meas veritates

tes divinas amplectimini. Hac veritate audita irritati Judæi, cum non possent innocentiae fontem de peccato arguere, convertuntur ad convitia: *Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes. v. 48.* Duplex convitium: alterum: Samaritanum esse, hominem detestabilem, semi-Judæum & apostatam a lege; cum enim Samaritani præter Deum Judæorum, colerent Deum Assyriorum, a quibus erant progeniti, fecerintque schisma a Judæis, erigentes templum in monte Garizim, veluti æmulum templo Judæorum Jerosolymis; inde ingens erat convitium, ac probrum, quempiam dici Samaritanum. Christum itaque Samaritanum appellavere Judæi; tum quod videretur legem adulterare, miscendo legem cum Evangelio, uti Samaritani Judaismum miscebant Gentilismo, quemadmodum annotavit Origenes; tum quod traditiones Majorum negligeret cum Samaritanis, uti habet Euthymius; tum quod censeretur Sabbathum destrueret, uti notat Theophylactus, tum denique, quod Joan. 4. v. 40. biduo apud Samaritanos, quibus utique non contuntur Judæi, versatus fuerit veluti transfuga, ex Judæo factus Samaritanus, uti censeret Rupertus. Alterum convitium fuit: quod dæmonium haberet, partim, ut observat Leontius, quod Christus Luciferi instar appeteret esse Deus, & gloriam divinam sibi vendicaret; partim quod delirare illis videretur, atque insanire, perinde ac lunatici, ac energumeni a dæmone agitati delirant; sic namque Joan. 10. v. 20. dicebant: *Dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis?* Atrocissima hæc fuit blasphemia, ideoque obstupescenda Christi tolerantia, ut patet ex modestissimo ejus responso: *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me. v. 49.* Duo objecerant: unam tantum calumniam Dominus rejecit, quia tacite insinuat, se nostrum esse Custodem, quod nomen Samaritani adsignificat. Audiatur S. Augustinus in Psal. 30. *Samaritanus custos interpretatur, & quis est, qui nos custodit, si ille deserit? merito, cum*
Judæi

*Judæi convitiantes dicerent: nonne verum dicimus, quia Samaritanus es, & dæmonium habes; unum respuit, alterum amplexus est: Ego, inquit, dæmonium non habeo; non dixit: non sum Samaritanus; sic intelligi volens, nostrum se esse Custodem. Sed enim sensus iste Augustini mysticus est, literalis vero, isque genuinus est apud Cardinalem Toletum docentem: Christum refutando se habere dæmonium, simul refutasse se esse Samaritanum, quando hi, utpote Apostatæ, mancipia erant dæmonis: sed honorifico Patrem meum; his probat Dominus aperte, se dæmonium non habere; nam honorem Deo, adeo non tribuit dæmon, ut conetur undique auferre; atqui manifestum erat, Christum honorare Deum, tum verbis, tum operibus admirabilibus, ergo. *Et vos inhonorastis me*, quod erat re ipsa dicere: vos dæmonium habetis, qui me, & in me Patrem meum inhonoratis; abstinuit tamen mansuetissimus Dominus a durtie hujus verbi. Hinc Rupertus Abbas ait: *Opprobrium inimicorum retorquet in caput ipsorum, vocis quidem devitans horrifonam turpitudinem, ne diceret: vos potius dæmonem habetis; rei autem retinens veritatem, nisi enim dæmonem revera haberent, Dei Filium non inhonorarent.**

Ego autem (in quantum homo) *non quæro gloriam meam, est*, (nempe Pater) *qui quærat, & judicet*; v. 50. qui vindicat inhonorantes me; quia omnis injuria facta Legato redundat in Legantem; *Existimabant*, ait rursus Rupertus, *quod ille esset sui similis, id est: quod vanam quærens gloriam de seipso testimonium perhiberet; adeo proprium malorum est, ex sua malitia alios judicare; comminatur itaque illis judicium Dei, ne sibi putent impune fore istam hanc calumniam, cujus Deus ipse erit vindex, qui in suo Legato læsus est: Amen, amen dico vobis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* v. 51. Postquam injuriis objectis satisfecit, rediit Dominus ad verbi sui, quod prædicationem, quasi diceret: vos quidem doctrinam meam calumniimini, tamquam a dæmone profectam, ego vero certissime vobis affirmo,

fi quis sermones meos Evangelicos, non dico audierit, vel crediderit tantum, uti dicunt hæretici nostri, sed *servaverit*, puta moribus, & vita, uti Homil. 54. exponit Chrysostomus, mortem non videbit in æternum, id est: non videbit damnationem, quæ est mors æterna; hæc namque sola vera mors est, quando Augustino teste Tract. 45. in Joannem; *temporalis illa somnus potius dicenda est, quam mors.*

*Dixerunt autem Judæi: nunc cognovimus, quia dæmonium habes; Abraham mortuus est, & Prophetæ; & tu dicis: si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum; numquid tu majores Patre nostro Abraham, qui mortuus est, & Prophetæ mortui sunt, quem teipsum facis? v. 52. & 54. Id, quod Psal. 63. v. 6. legitur, in his omnibus impletur: Formaverunt sibi sermonem nequam, nequissimam illam contumeliam, quam Christo intulerant, firmaverunt Judæi, prædictum convitium majori asseveratione confirmando, quasi in hunc modum arguerent: sermo tuus non est majoris virtutis, quam sermo Dei, sed ille servatus ab Abraham & Prophetis, non servavit eos a morte; ergo minus servabit tuus. Sed, ut ait S. Gregorius Hom. 18. solum carnis mortem aspicientes, in veritatis sermone caligabant; non de morte carnis, sed spiritus loquebatur Dominus, & quod ad illum attinet, Abraham & Prophetæ vivebant, quia non est Deus mortuorum, sed viventium. Respondit Jesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est, est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est, & non cognovistis eum, ego autem novi eum; & si dixero, quia non scio eum, ero similis vobis, mendax; sed scio eum, & sermones ejus servo. v. 54. & 55. Interrogarunt Judæi versu priori: quem teipsum facis? Respondet Dominus circuitu quodam: Filium Dei se facere, juxta illud Judæorum ad Pilatum Joan. 19. v. 7. *Secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit*; prius tamen repellit a se jactantiæ suspicionem: Si ego, inquit, glorifico meipsum, gloria mea nihil est, nihil, inquam, est apud vos, ut*

ut interpretatur Chrysostomus ; nam in omni tribunali nulli creditur de seipso, sed testibus pro ipso testantibus. Et hoc est, quod asseruit Joan. 5. v. 31. *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum* (id est, legitimum) *alius est, qui testimonium perhibet de me*, v. 32. ac proinde est *Pater meus*, qui glorificat me, testificando me esse talem, qualem me assero ; testificatur enim Scripturis, prodigiis, vocibus de cœlo missis in Baptismo, & Transfiguratione : *Hic est Filius meus, &c. ipsum audite.* Matth. 3. & 17. Atque exinde Christus affirmat, manifeste Patrem suum esse Deum, quem colunt Judæi ; dicuntur autem Judæi non cognovisse, tum quia ignorarunt Deum esse unum in essentia, & trinum in Personis, uti exponunt Chrysostomus, Theophylactus, & Beda ; tum quia non crediderunt, hanc veram veri Dei fuisse vocem æterni Patris de Christo, *hic est Filius meus, &c.* tum quia vixerunt impie, fueruntque ex illis, de quibus Paulus ad Titum cap. 1. v. 16. *Confitentur, se nosse Deum, factis autem negant.*

Prosequitur doctrinam suam Christus : *Abraham Pater vester exultavit, ut videret diem meum, vidit, & gavisus est.* v. 56. Post jacta fundamenta, respondet Dominus ad ea, quæ de Abraham objecerant. v. 53. *Numquid major es Patre nostro Abraham, qui mortuus est?* Ait Dominus : se multo majorem esse Abrahamo ; siquidem hic ipsius diem tamquam Redemptoris mundi videre desideravit ; jam vero quis hic dicatur dies Domini, in quæstionem venit. S. Augustinus in hunc locum intelligit *diem æternitatis*, quo Filius fuit congenitus a Patre ; vidit, inquit ille, diem meum, quia Mysterium Trinitatis agnovit ; nam *tres vidit, unum adoravit.* Gen. 18. v. 2. Chrysostomus *diem passionis* dici existimat hom. 54. Diem meum, inquit : crucem, mihi significare videtur, quem diem in arietis oblatione, & in Isaac Abraham præfiguravit ; planius tamen Barradius, Cornelius, & Tirinus noster, existimant, diem accipi *Incarnationis, & Nativitatis Dominicæ*, quasi diceret : Abraham Pater vester scivit,
me

me venturum in orbem, ut homines e servitute dæmonis eriperem, exultavit spe ad videndum hunc diem; nunc vero post 200. annos vidit, seu cognovit diem; & tempus Adventus mei, non modo ex eo, quod Simeon, qui Christum ulnis exceperat, quod Anna Prophetissa, quod Zacharias, quod Anna Mater Deiparæ, quod Joannes Baptista, qui omnes ante Christum mortui descenderunt ad limbum, annuntiaverint Abrahamæ, natum esse Salvatorem; sed insuper idipsum vidit oculis mentis, per Dei & Angelorum revelationem. *Dixerunt ergo Judæi ad eum; 50. annos nondum habes, & Abraham vidisti? v. 57.* Id quod Psal. 31. v. 4. de impio dicitur, *noluit intelligere; ut bene ageret;* optime de his Judæis dictum existimatur: noluerunt verba Christi intelligere, ut bene agerent; existimarunt, Christum significare, a se homine visum esse Abraham, dum viveret; rogare oportuisset humiliter Dominum, ut sensum verborum eis aperiret. Sed enim non interrogant, quin adversantur, & irrident eum, veluti insana loquentem: *50. annos nondum habes, & Abraham vidisti?* occurrit hic quæstio: Cum paulo plures quam 30. annos Christus tunc vixerit, cur Judæi dixerint, *50. annos nondum habes?* S. Irenæus lib. 2. cap. 39. colligit exinde, Christum tunc 40. annos excessisse, nec multum a 50. distitisse; sed hæc opinio de ætate Christi a nemine recipitur, quando communis DD. consensus est: Christum non vixisse nisi 34. annos, eosque non plenos, scilicet explexisse 33. & mortuum esse anno ætatis 34. per tres menses inchoato. Alii, ut refert Theophylactus. censuerunt, Judæos respexisse annum Jubilæi, quasi dicerent: necdum unum Jubilæum absolvisti, quomodo ergo dicis, te vidisse Abraham, qui vixit ante Jubilæos 40. Euthymius existimat, Christum ob maturitatem judicii, multamque experientiam, ob vultus & morum gravitatem, Judæis visum fuisse annorum 50. Planissime dixeris cum Salmerone, & Cornelio nostro, illos tam amplum sumxisse annorum spatium, ut minus errarent, & Christum certius confutarent.

Dixit

Dixit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. v. 58. Respondet itaque proximæ objectioni: non 50. solum annos, sed æternitatem habeo, & Abraham videre potui, & vidi, aperte indicans: se esse Deum, discere volentibus. De Abraham dixit: *fieret*, quia factus est; de se vero: *Ego sum*, quia secundum Divinitatem Christus est; qui est juxta illud Exod. 3. v. 14. *Ego sum, qui sum.* Audi S. Augustinum verba Christi promentem, & exprimentem Tract. 43. in fine: antequam Abraham fieret, intellige *fieret* ad humanam naturam, *sum* vero ad divinam pertinere substantiam; *fieret*, quia creatura erat Abraham, antequam fieret Abraham, *ego sum*, agnoscite Creatorem, discernite creaturam, qui loquebatur, semen Abrahæ factus erat, ut Abraham fieret, ante Abraham ipse erat. Et rursus Tract. 2. in Epist. S. Joannis: Optime, inquit, non ait, ante Abraham ego fui, sed ante Abraham ego sum; quod enim dicitur: quia est, ille non novit, nisi esse; secundum quod Deus est: esse novit, fuisse & futurum esse non novit; dies est sibi unus, sed sempiternus; hesterno die enim finito, incipiens hodiernus venturo crastino finitur. Ille unus dies ibi est sine tenebris, sine nocte, sine spatiis; sine mensura, sine horis, quod vis, illum dic: si vis, dies est, si vis, annus; si vis, anni sunt.

Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Iesus autem abscondit se, & exivit de templo. v. 59. Nempe: blasphemum reputabant Judæi, eo, quod præferret se Abrahæ, & conferret se Deo, dicens: *Ego sum.* Blasphemus autem jubetur lapidari Levit. 24. v. 16. Hinc apte S. August. *quo curreret tanta Judæorum duritia, nisi ad lapides.* Sed ubi lapides invenerunt? an fors ex illis, qui sparsi erant in area atrii profani? an certe, ut ait Rupertus, tulerunt lapides ex pavimento extractos; ut erat atrium lapidibus stratum, & solent seditiosi furore acti arripere quodvis obvium. Ita certe: ibi culpæ materiam inveniunt, ubi culpæ deleri debent. Nefas sane erat, in loco sacro quempiam etiam convictum

& damnatum lapidare, vel occidere, nedum illum, qui nondum sententia Judicis damnatus erat. Jesus enim, cujus hora nondum venerat, & cujus mors, non lapidatio, sed mors crucis designata erat, cedens furori illorum, abscondit se ab oculis eorum, vi divina reddens se invisibilem, atque per medios hostes exivit e templo illæsus. Ita S. Augustinus habet, quem lubet auscultare: Cum Judæi lapides tollerent, quid magnum erat, ut eos continuo terra dehiscens absorberet, pro lapidibus inferos invenirent? Non erat magnum Deo, sed magis erat commendanda sapientia, quam exercenda potentia; deferit eos quasi correctionem non suscipientes, non abscondit autem se in angulo templi, quasi timens, aut in domunculam fugiens, aut post murum, columnam divertens, sed cœlica potestate invisibilem insidiantibus se constituens, per medium illorum exivit, tamquam homo a lapidibus fugit, sed vœ illis, a quorum lapideis cordibus Deus fugit.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Primo: Judæi arguerunt Christum de peccato, Joan. 9. v. 24. *Nos scimus, quia hic homo peccator est.* Et Joan. 18. v. 30. *Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissimus eum.* Ergo discordat præsentis Evangelii initium: *Quis ex vobis arguet, &c.* Resp. Aliud est *arguere* de peccato, aliud est peccatum *imponere*; hoc est calumniatoris, quod citatis textibus fecerunt Judæi, non vero *arguerunt*, seu *convincerunt de peccato*; hoc nempe nemo poterat præstare contra eum, qui peccatum non fecit, neque facere potuit. Verbum igitur *arguere*, ut superius dictum est, non sumitur hic pro eo, quod est *accusare*, sed pro eo, quod est *convincere argumentis idoneis*.

Secundo: Joan. 5. v. 22. ait Salvator: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* In præsentī Evangelio vero v. 50. ait: *Est, qui quærat, & judicet, nempe Pater meus.* Ergo opposi-

positio. Resp. Cum S. Augustino: hic duplex est iudicium; aliud publicum, & universale, id, quod Pater commisit Filio, ut illud peragat in extremo iudicii die, & de hoc loquitur in textu primo. Aliud est privatum & quotidianum, quo Deus Pater injurias Filio, ejusque Sanctis factas in hoc mundo vindicat, sicut fecit, dum Judæos per Titum, & Romanos evertit, ob occisum ab eis Christum, idque hoc loco Evangelii tacite innuit, & prædicit Christus.

Tertio: versu 54. dicit hic Dominus: *Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est, quemadmodum dixerat Joan. 5. v. 31. Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum, & tamen cap. 8. ex quo est præsens Evangelium, ait, v. 14. Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum, ergo oppositio.* Resp. i. text. promulgasse Dominum ex opinione vulgari, ex qua sicut in propria causa Judex nemo, ita nec testis in foro admittitur, ideo alium longe locupletissimum adduxit testem Patrem æternum, cujus testimonium constat tum ex Baptismo Matth. 3. v. ult. *Et ecce vox de cælis dicens: Hic est Filius meus, &c.* tum in transfiguratione. Matth. 17. v. 5. *Et ecce vox de nube dicens: hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui,* tum in pluribus patratis miraculis, quibus veluti certissimis sigillis comprobavit æternus Pater Filii sui doctrinam.

Quarto: Lucæ 10. v. 24. ait: multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, hic vero Joan. 8. v. 56. ait: *Abraham Pater vester exultavit, ut videret diem meum, vidit, & gavisus est, ergo.* Resp. Apud Lucam *ly videre* significare oculorum visionem, uti patet ex verbis illico antecedentibus: *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis, videre inquam oculis corporeis, sicuti vos videtis, & hoc modo non viderunt.* Apud Joan. vero *ly vidit*, non de corporea visione oculorum, sed de cognitione intelligitur. Ita Jansenius, Maldonatus, Salmeron, Emmanuel Sa, Barradius.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Præsens documentum ordimur ab Epilogo Evangelii: *Jesus autem abscondit se, & exivit de templo.* Joan. 8. v. 59. Hic de templo exitus Christi, Judæorum adumbrat supplicium; mala enim subsequencia, ut observat Rupertus, probaverunt, vere de templo illo exiisse, & civitate illa abiisse Jesum, & ab utroque migrasse Angelorum præsidium; experimento per ruinas etiam regnorum clarissime comprobato, ubi sceleribus, præsertim publicis, jubetur abesse Christus, certissimam abesse omnium rerum felicitatem. Premamus nonnihil hanc veritatem. Exivit de templo Jesus, ergo e templo tuo exivit sanctitas, sine qua omne sacrarium est spelunca. Ille exivit, sine quo nec thuribula Levitarum suos deinceps spargent odores, nec sua candelabra suos diffundent splendores, nec victimæ, nec hecatombe suas deinceps gratias exorabunt; & tu, exeunte Salvatore, adhucdum rides, & plaudis? Audi infelix Jerosolyma, & contremisce; qui nunc exivit de templo, exivit & de civitate tua, & cum illo exivit nusquam ex hinc ad te reditura felicitas omnis, omnis pax, abundantia, honor, omnis libertas. Misera Jerosolyma absque Deo; ita nimirum, quando publicis, obstinatisque sceleribus fugatur Christus, meritissimo supplicio & templum perditur, & civitas, id est: & fides pessumdatur, & omnis felicitas populorum. Si quando Tribunal Dei tardat castigare publicas urbium corruptelas, si incedit plumbeo pede in puniendis scandalis regnorum, velim, ne existimetis, aut dormire Deum in expediendis causis, aut veluti *Jovem Atheniensium*, truncatum esse auribus, ne audiat scelerum clamores, *non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel*, magni in curia cœli Practici hæc est animadversio, Psal. 120. v. 4. Non est providentia cœli tam desidiosa, qualis *Demetrii Regis*, qui ubi Athenis plenum collegisset sinum libellis supplicibus, ut effugeret molestiam legendi, eos uno ja-

ctu

Et in flumen Axium effudit. Erravit Augustus Cœlius, cum dixisset: Ægyptios deplorare profugam iustitiam seu Astræam, astris vicinam, eamque sine capite; enimvero nacta est illa pro capite ipsum cœlum, proque oculis totum exercitum astrorum; numquam obdormiscentium. Unde verissimum est illud oraculum: *Iustitia de cœlo prospexit.* Psal. 82. v. 12. per tot oculos, per quot astra; si vero nonnumquam tardet, emittere fulmen in fulmine dignos, nolite fidere; quanto difficilius attrahitur arcus, tanto impetuosius is ejaculatur telum: & quanto plus ejus erit extensio retrorsum, tanto majore impetu sagitta currit in propria; quid est, quod dixi? *Quanto magis differetur iudicium, tanto majore impetu venturum est,* ita S. Augustinus super Psal. 39. Testes hic sunt Amorrhæi, & Hananei scelestorum publice scelestissimi, ut videre est Levitici 18. & Deut. 9. Quatuor sæculis accumularunt scelera, quousque tandem lapsa de cœlo supplicia gentem perdiderunt, everterunt. Audiatur super his S. Isidorus Pelusiota, S. Chrysostomi Discipulus: *Et si mora & procrastinatio quædam intercesserit, nondum in finem usque vindicta tardavit, quæ tarda quidem, sed certa secuta est; sic publica scelera non usquam suo destituuntur supplicio, sero licet, sed serio semper, ac vero.* Atque ut expulso per publica crimina Salvatore, enucleatius proponatur ruina fidei, ac felicitatis populorum, meminisse juvat duplicis illius nomenclaturæ, qua vindex Deus gloriatur. Osee 5. v. 12. & 14. *Ego quasi tinea Ephraim, ego quasi leæna Ephraim;* & sane: vindictam cœli leænæ esse, quis ambigat, qui novit ejusdem rugitus, ruinas in populis; at vero indignantem, irascentemque omnipotentiam Dei vilem, ac vermiculum *tineam* esse, id demum non satis assequor; assequemur autem deinceps; nunc rugitus leænæ nonnihil auscultemus. Refert Euthymius unum Canonem e decretalibus in hæcce verba allegatum: *qui in eodem peccato communicant, etiam in supplicio communicaturi sunt eodem, simulque ultionem sustinebunt.* Nempe, principium fidei est: in tribu-

nali Altissimi nullam sedem esse exceptioni; qui secum deliquerunt, simul ultionem sustinebunt. Nimirum idem Deus hodie scelerum vindex est, idem decretum cœli est: qui in eodem peccato communicant, etiam in supplicio communicaturi sunt eodem; ergo cecidere turre Jerosolymæ, præcipitata a justissima vindicta cœli; ergo scelera Antiochiæ referarunt portas exercitui Persarum, qui eam pessumdederunt; ergo publica delicta Africanorum evocarunt Saracenos, qui subjugarunt Carthaginem, & Ecclesias Africæ contaminarunt omnes; & civitas una aliqua, ex qua exivit Jesus, & quæ hodie dum innatat eorumdem scelerum sentinæ, metum deponat meriti flagelli? An virtutum Dominus hodie pacem iniit cum sceleribus? an legem suam revocavit? *qui in eodem peccato communicant, &c.*

Non est citra mysterium, vocem ferream, & clamorem tonitrualem attribui peccatis per Scripturas: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus est - - - descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint*, Genes. 18. v. 20. & 21. quem clamorem ait Dominus? subinquirat S. Ambrosius lib. 1. de Abrah. cap. 5. nisi forte ei, quem nihil latet, clamant omnia, clamare videntur singulorum crimina. Unde ad Cain dicitur Genes. 4. v. 10. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me; itaque velut excitatur Deus flagitiorum nostrorum clamoribus, ut aliquando vindicet, qui libenter ignoscit. Ita, ita peccatum, idemque præprimis publicum, est perfidus ille traditor, qui rapta de manu Angeli tuba apocalyptica, super turribus urbium peccatricum horridum in modum hodie dum intonat illud Psal. 70. v. 11. *Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum.* Ut quid tardatis? O hostes barbari! Turcæ atque Getæ! en desertam hanc urbem! in uno suo scelere perdidit suum præsidium, suum Ducem, *Jesus abscondit se, & exivit, &c.* Deus dereliquit eam; itaque persequimini, & comprehendite eam. Deus expulsus ab hisce urbibus, suo sudore, sanguine rigatis, vadit nunc per terras barbaras, quærens flagella, aut

aut si mavultis, fulmina, quibus scelera, scelerumque hæc tecta pessumdet. Gentes barbaræ! nunc vestrum tempus est metendi, ubi expulso Deo, urbium christianarum custode, stratae sunt vobis viæ, aperti thesauri; videte, ut segetes Christiadum fluctuant in auro, has exurite; ut vineæ turgescunt suo succo, has excutite; omnis hortus eorum est una Thessalia, hanc avellite; omne habitaculum eorum est Basilica, hanc diruite; nec lapis superfit, cui insculpi possit: *Hæc vindicta cœli*. Soli pulveri incineratarum urbium inscribatur hoc fulmen: *Deus dereliquit eam, persequimini, &c.*

Christiani! si quis vestrum autumat, hasce voces non esse clamores peccati invitantis hostium barbariem, invocantis urbium desolationes, accersentis regni ruinas, dicat, quid igitur sibi volunt verba S. Ambrosii: *Clamare videntur singulorum crimina?* quid sibi volunt voces illæ, quas Attila, flagellum illud Christiadum, de cœlo se audivisse contestatus est, hortantes ad devastationem Provinciarum christianarum? quid sibi voluit somnium crudelissimi Syllæ; in quo Dea Cappadocum fulmen ejusdem manibus inferere visa fuit, ad conterendos cultores Idolorum? quid tandem sibi volunt illa Spiritus S. oracula, ab Ecclesiastico cap. 10. v. 8. tradita: *Regnum a gente in gentem transfertur propter injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos*. Probe rem percipite peccatores: cuncta peccata sunt peccata, hoc est: sunt pestes, sunt ruina populorum; at peccata, quæ patrantur impudentius, quæ propalantur audacius, quæ multiplicantur pertinacius, sunt lapides, quibus expellitur Christus ex templo, & salus omnis ex urbe, fiuntque tubæ, quibus accersuntur calamitates omnes. Sunt enim vero hæc, non diffiteor, sunt rugitus indignantis lænæ; at amplius ego te extimesco magne Deus, quando exis de templo, quando fidem nobis tollis, quando veluti tinea arrodas, & corrodis intimam medullam animæ nostræ, fidem sacrosanctam; *Ego quasi tinea Ephraim*. O si hic liceret! quæ non dicerem, quæ quanta regna Chri-

stianitate sunt exuta, hæresi, & idolis profanata. Una mihi hic sufficis Magni Constantini filia, missella Constantinopolis, tu Roma altera, tu magnificentiæ christianæ Emporium, tu Asylum pietatis, thronus Crucifixi, quomodo hodie scabellum es Barbarorum, cathedra pestilentiae sub Alcorano? Obsecro, si Præconum verbi Dei unus aliquis, anno uno, aut mense uno, ante hæc Christianitatis Græcæ excidia, e sacro pulpito istiusmodi fulmina prædicere attentasset, numquid risum habuisset in vicem compunctionis, offensam in vicem poenitentiae? cecidit nihilominus fulmen hoc in desolatam hanc urbium reginam; nam ubi sunt nunc Christiani illi Consules, atque Magistratus Constantino-politani? Ubi Conventus illi Angelorum, carne vestitorum? Ubi tot sancta claustra sponsarum Christi? O Avi, Proavique sancti infelicium istorum nepotum! spectare hæc potestis de cælo? en! ut posterī vestri nascuntur cum inusto super fronte stigmate æternæ damnationis, ut singuli eduntur, non in lucem, sed ad flammās sempiternas. Et nos, dilectissimi Christiani, non tremimus, non perhorrescimus? adeone innocua est vita nostra, atque innocui mores nostri, ut conscientia nostra id ausit nobis polliceri? *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo, Psal. 90. v. 10.* At, at quantum metuo! ecce Deus omniscius videt, & tacet, videt, & non flagellat; verum numquid quia tacuit, semper ita tacebit? proinde exquirat S. Petrus Damianus: an non legisti: *Quia ad iudicium veniet, patientiam abiciens, humilitatem nesciens, ignorans misericordiam?* qui tot myriades animarum nobilium, eminentiumque ingeniorum tenet accatenatas inter incendia æternatura, dic mihi infelix peccator, uni tibi parcetur?

§. IV.

MISCELLANEUM I. EX THEOLOGIA
POLEMICA.

Quam

Quam infida sit Christianorum fides sine operibus.

Si veritatem dico vobis; quare non creditis mihi? quæ-
rela hæc est Sapientiæ Incarnatæ in hodierno E-
vangelio, Joan. 8, v. 46. non modo incredulis Ju-
dæis, verum & fidelibus Christianis decantata. Sic
est: nos hocce sacro Passionis tempore indignamur,
multifariam abominando crudelem illam Hebræo-
rum incredulitatem in Christum; at, at si vel hodie
ex hoc altari sacratissima Evangelii sui verba nobis
exponeret Servator Eucharisticus, numquid ex-
probraret, quod Judæis hodie exprobrat: *Si veri-
tatem dico vobis, quare non creditis mihi?* velim, pro-
be percipite verba Christi, non dicit: *Si veritatem
dico vobis, quare non creditis in me?* sed: *quare non
creditis mihi?* nempe: aliud est, credere in Christum,
& id quidem facimus nos; rursusque aliud, crede-
re Christo, id, quod faciunt perpauca. Credere in
Christum, est credere id ipsum, quod docet Chri-
stus. Jam vero Judæi neque credebant in Christum,
neque credebant Christo, & inde, quia non crede-
bant in Christum, nihil mirum, quod neque credi-
derint Christo. At enim nos, qui in Christum, Chri-
stique Divinitatem credimus, neque tamen Christo,
Christique veritati credimus; hæc enimvero admi-
rabilis illa contradictio est, quæ in nullo intellectu
habet locum, nisi in quo ratio amisit locum. Et
hoc est, quod tam studiose hodie inquit Servator:
Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? au-
deone ad hoc quare, reponere unum quia? dicam
ideo: ideo non credimus Christo, quia, si qui Chri-
stiani sumus, dimidii sumus: credimus in Christum,
sed non credimus Christo; en dimidium Christianum!
Quid enim? Christus ait: (& hoc fuit primum, quod
de beatitudine dixit) *Beati pauperes spiritu, quoni-
am ipsorum est regnum coelorum.* Matth. 5. v. 3. Mi-
rum, omnes beati esse volumus, cumque tam fa-
cile sit esse pauperem, tamque periculosum esse di-
vitem, en! nemo cupit esse pauper; ecur? quia
non credimus Christo. *Si veritatem dico vobis, qua-
re &c.* Rursus ait Christus: *Omnis, qui reliquerit do-*

mun, vel fratres, aut sorores, aut Patrem, aut Matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Matthæi 19. v. 29. Ecquis tamen tam claro pacto, & contractui divino, quis, obsecro credit? concredimus homini pecunias nostras propter unam schedam obligatoriam, a publico Notario subscriptam; & non credimus Deo, per omnes Evangelistas homini attestanti! Ita est, inquit in hunc locum S. Petrus Chrysologus, homo homini exiguæ chartulæ obligatione obstringitur: Deus tot ac tantis voluminibus cavet, & tamen debitor non tenetur; nimirum: credimus in Christum, sed non credimus Christo. Christus dicit Matthæi 11. v. 28. Venite ad me omnes, qui laboratis, &c. Tollite jugum meum, &c. Dii immortales! quis mortalium non anhelat ad quietem? unde tamen infelix illa inquietudo? confiteatur S. Augustinus lib. 4. suarum Confessionum: Non est requies, inquit ille, ubi quæritis eam: quærite, quod quæritis, sed ibi non est, ubi quæritis; Christo credite: tollite jugum meum super vos, & invenietis requiem animabus vestris; sed enim abhorrescimus jugum Domini, quia admodum durum accidit, servare doctrinam Evangelii, submittere caput imperiis Domini. Et Dominus tamen dixit; jugum meum suave est; onus horremus prægrave, quidquid dixerit Dominus, onus meum leve; ecce non credimus Christo. At si veritatem dico vobis: quare non creditis mihi? Obsecro, cur tandem non credimus loquenti veritati primæ? In mundo difficilius vix repereris, quam rationem rei dare, cujus nulla est ratio; dicam, quod possum; cur non credamus Christo, qui credimus in Christum? nimirum: fides, quæ nostræ non dolet sensualitati, facile elicitur; at fides, quam citra dolorem carnis non exercueris, perdifficilis est. Fides itaque, qua credimus in Christum, parcissime dolet, atque exinde cum mandat illa: Credite passionem Christi, facile edicimus: Credo; sed enim fides, qua credimus Christo, præcipit mortificare membra nostra super terram; O hem! quæ desolatio: Si quis vult venire
post

post me, abneget, &c. Notate: non dicit Dominus: si quis vult venire post me, *Confiteatur me*, sed *abneget*; neque dicit: *adoret* crucem, sed *portet, tol- lat*; Confiteri Christum, & adorare sanctam crucem, est credere in Christum, idque facile est; at vero abnegare semetipsum; & portare crucem suam, est credere Christo, idque perdifficile est.

Alpha fidelium, & Pater omnium credentium, Abraham fuit, cujus prodigiosam fidem decantant literæ sacræ tum veteres, tum novæ. *Credidit Abraham Deo.* Genes. 15. Jacob. 2. ad Rom. 4. Adverte, *credidit Abraham Deo.* Inde prodigium utriusque testamenti fuit fides Abrahæ; non quia credidit in Deum, sed quia Deo. Nimirum: mandaverat Dominus Abrahæ: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo Patris tui, & veni in terram, quam monstrabo tibi.* Gen. 12. v. 1. Et sane Abraham credidit Deo; credisne, tu Christicola? si Christus tibi commendet, ut patriam mutes in exilium, deferasque Patrem, Matrem, & omnem cognationem tuam? At nondum hic limes est in fide fidelium Antesignani; promiserat Deus Abrahæ filium in senectute suprema, deditque ei Isaacum, cum quo benedicendæ erant gentes omnes omnis posteritatis credentium; cum ecce veluti immemor pollicitorum suorum Deus, sub ipso flore hujus virescentis spei, imperat, jubetque Abrahamum, prehendere gladium, ignem, & ligna, crudelissimeque immolare suum unigenitum super uno montium. *Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & offeres illum in Holocaustum super unum montium, quem monstravero tibi.* Genes. 22. v. 2. Durum imperium! ut Parens tenellum filium, eumque unigenitum, unice dilectum, manu paterna contrucidet, rogo injiciat, in holocaustum exurat, id est: sic consumat, ut nec officulum supersit de filio præter nudos cineres, & lamentabile nihil. Certe ad horripilationem exhorruit natura, caro, & sanguis Abrahæ; triumphavit tamen fides: *Credidit Abraham, &c.* Et vero: Abraham credidit Deo, antequam Deus esset homo pro Abraham, ante

antequam in cruce exaltatus. O rebelles itaque Christicolæ, sanguini, & morti Christi ingrati fideles, si hodie non credimus Christo! *credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*, dicit Apostolus ad Rom. 4. v. 3. Credidit Deo, & ecce jam canonizatur, ut justus; *reputatum est illi &c.* nimirum: fides, qua credimus in Deum, est fides tum peccatorum, tum justorum; at vero fides, qua credimus Deo, solius justis fides est, hæc justificat, hæc salvat. Sane plurimi hodie dum ardent in inferno, qui crediderunt in Deum: at qui ex adultis salvus factus sit, neque credidisset Deo, in cœlis nullus est.

§. V.

MISCELLANEUM II. EX JURE
CANONICO.*De Templorum Consecratione.*

Possent hic quidem nonnulla adferri ex Dist. 7. de Consecrat. & tit. XL. libri III. Decretalium, ubi de templorum, & altarium consecratione, maxime a Commentatoribus in ea sacri Juris loca agitur; sed his, uti & de Ritibus, in ejusmodi consecrationibus adhiberi solitis, ad Pontificalia remissis, adducemus aliqua pro majori reverentia, Supremæ Majestati dicatis ædibus concilianda.

Præfigne decus fuit templi Jerosolymitani, quod fuisset solemni Dedicatione addictum Deo; primo propter Salomonem, 3. Reg. 8. postea propter Zorobabel, templi destructi reædificatorem, 1. Esdræ 6. Ac denique propter Judam Machabæum, instauratorem altaris everfi, & templi ab Ethnicis profanati reconciliatorem, 1. Machab. 4. quæ postrema Dedictio sub nomine Encæniorum memoratur a S. Joanne cap. 10. referente: Christum sua præsentia Festum tertiæ illius Dedicationis cohonestasse, ut Ribera in idem C. præclare evincit, consentientibus Toletio, & Maldonato. Sed enim decus hoc templi Salomonici non deficit templa Christiana, hoc plus habent nostræ ædes sacræ, quod Initiator
earum

earum persæpe Christus fuerit, assistens Pontifex futurorum bonorum. Sic Salvatoris sacra manu initiatum fuit templum sanctum Dionysianum, testibus Nicolao, Toletio, atque Antonio Democare, in rei fidem adducentibus exemplum leprosi sanati, cancrumate manu Dei hominis avulso, ac petrae, in quam injectum est, agglutinato, ut hodieque cerni ferunt. Sic templi beatissimæ Mariæ de Donis, apud Avenionenses, Religiosissimi, Initiatorum fuisse Christum, testatur Joannes XXII. in Diplomate dato Pontificatus sui anno primo. Et Sixtus IV. Anno 1475. Sic Basilica S. Viti Metropolitana Pragensis veterum pia traditione, ab ipsomet Servatore sacrata fuisse circumfertur. Porro initiationem templorum ab Angelis factam referunt acta S. Petri Cœlestini, & monumenta Ecclesiæ Anitienensis. De templo per S. Eduardum structo, & per S. Petrum visibiliter consecrato meminit Aelrius in sancti viri actis; & sunt, qui idem produnt de templo Audracensi apud Ruthenos, deque aliis; recte igitur non deest templis nostris decus ab initiatione petita, imo eo auctius circa Christianorum Basilicas refulget, quod & sanctioribus Ritibus peragitur, & a Pontificibus longe dignioribus, præter ea, quæ initiatores habuere de cœlo. Apte proinde hic dixeris, quod de rudi imagine templi consecrati dixerat Patriarcha Jacob Gen. 28. v. 16. 17. *Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam; pavensque: quam terribilis est, inquit, locus iste, non est hic aliud, nisi Domus Dei, & porta cœli.* Porta cœli omni terrigenarum reverentia adoranda. Sinæ certe, teste Nicolao Briccautio lib. 1. cap. 7. observant adeo Regii Palatii reverentiam, ut, cum sint in eo portæ quatuor ad omnes mundi partes obversæ, nemo earum aliquam prætergrediatur, quin ex equo defiliat, aut e curru prodeat & pedes incedat; nec fas est, equo rursus insidere, vel currum denuo subire, nisi portas omnes sit prætergressus. Persæ præ reverentia sacri Palatii negabant aditum omnibus pullatis, & luctuosum aliquid præferentibus, ut videre est ex cap. 4. Estheris. Eodem

dem spectabat remotio ægrorum, claudorum, & quomodolibet miserorum a Regis Abener palatio, uti scripsit Damascenus; hanc reverentiam majores nostri templo Dei tamquam summi Regis palatio, deferendam censuerunt; unde & sacris Ministris, utpote Palatinis cœli, peculiare vestes consignarunt, in usum duntaxat inter limites Palatii divini. Sic mendicabula, quæ est precantium, & Ecclesiæ dignitas, arceri ab Ecclesia, & ad fores operiri usus ferebat, ut Baronius annotavit ad annum Christi 57. & ita servandum edixit Concilium Mediolanense, & S. Pius V.

Perspicua hæc omnia erunt, si insuper attendamus, in templo a Salomone consecrato adjuncta decora hæc fuisse: in oraculo quidem arcam propitiatorio confectam, & in ea tabulas lapideas, itemque virgam Aaronis, & manna; in secunda templi parte, sive extra oraculum, erat paries separans, & velum ad meridiem; candelabrum, ad Aquilonem Mensæ Propositionis; in medio autem aureum Altare thymiamatis; tandem in atrio Sacerdotum erant columnæ duæ Jachim, & Booz, mare æneum, labraque ærea basibus operosissimis imposita, & altare holocaustorum, sic dictum, a digniore oblatione, quamvis aliæ quoque victimæ in eo offerrentur. Ut præteream reliquam minutionum vasorum huc pertinentium catervam, uti lebetes, forcipes, fuscinulas ad altare holocausti, acetabula, phialas, thuribula, cyathos ad mensam Propositionis, & sic de cæteris; hæc enim excutere, non est hujus instituti, sed solum innuere: solennitatem, atque ornamenta templi Salomonici longe superexcedi a templis Christianorum. Nimirum: *arcam habet templum Christi, Christum ipsum*, ait S. Gregor. hom. ult. in Ezechielem, quin & ipsam Ecclesiam Dei esse arcam sanctificationis: 4. circulos quatuor Evangeliiis, vectes vero de lignis Sethim, iisdem circulis insertos; ad arcam portandam sacris Doctores respondere eleganter profequitur Petrus Damiani Serm. 14. Est etiam *Propitiatorium*, de quo Apost. ad Rom. 3. *quem proposuit Deus*

Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, nempe Christum. *Duo Cherubin super propitiatorium sunt duo testamenta*. Ita Ribera lib. 2. cap. 7. & late Alcazar in cap. 4. Apocalyp. *Tabulas legis* arca conclusas manifeste habet Ecclesia Dei, non jam lapideas, sed carneas, ut Apostolus dixit, ad exprimendam earum mollitudinem præ duritie legis antiquæ. *Virgam Aaronis* in potestate Ecclesiastica retineri, recte docet Turrianus lib. 1. de Hierarch. Denique *manna nostrum est Eucharistia*, qua alimur in deserto hoc peregrinantes, juxta Riberam lib. 2. de templo cap. 3. *Velum, & paries* sejungens ab oraculo, sunt obstacula, & remoræ beatitudinis, quamdiu hic ambulamus. *Candelabrum septuplex* juxta Riberam lib. 2. cap. 13. indicat fontem lucis spiritualis, five doctrinæ Ecclesiasticæ. *Mensa Propositionis* typus est corporis Christi S. Cyrillo lib. 4. in Joannem cap. 28. *Altare thymiamatis* denotat spirituales viros, qui sunt in Ecclesia, ita Beda lib. de templo cap. 12. *Columnas duas* Alcazar in cap. 3. Apocal. p. 2. v. 12. Ecclesiæ sanctitatem, & doctrinam significare voluit. Ribera vero lib. 2. cap. 15. exponit eas de fortitudine Sanctorum in prosperis, & adversis. *Mare æneum* notat Sacramentum Poenitentiae ex S. Gregorio homil. 12. in Evangelia. *Altare holocaustorum* Turrianus lib. 2. de Eucharistia ex Apostolo, & Dionysio contendit significasse ipsum Christum. *Vasa* porro *minutiora* denotant, vel Sacramenta Ecclesiæ, uti de phialis sensit Ribera lib. 2. cap. 23. vel orationes Sanctorum, uti de thymiamatis habet S. Joannes in Apocalypsi. Liquere proinde potest: tanto auctiorem esse templi christiani gloriam, quam templi Salomonici: quanto spiritus præstat corpori, & coelestia terrenis. Quamquam, ne si in corporeis ornamentis sistamus, concefferit christiana Ecclesia templo Salomonico, quod unicum erat pro tota Gente Hebræa; nec enim defunt insignia ædificia sacra, mole, & magnificentia cum prius illo templo certantia. Unde de Justiniano referunt: instaurato magnificentissime templo S. Sophiæ, Salomonem effingifecisse

fecisse specie admirabundum, tamquam qui non æquatus modo in templi fabrica ab ipso Justiniano, sed & superatus esset, in cultum, & adorationem plus quam Salomonis, Salvatoris nostri.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

2. Reg. 16. *Semei Filius Gera procedebat egrediens, & maledicebat, mittebatque lapides contra David, - ita autem loquebatur: egredere, egredere vir sanguinum, & vir Belial, &c. ita Semei ad Davidem. Et Judæi ad Christum: nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes. Et rursum: tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum.*

DOMINICA PALMARUM.

EVANGELIUM: *Cum appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage. Matth. 21. v. 1. usque ad 9. inclusive. De triumphali Christi ingressu in Jerusalem, quem & reliqui tres Evangelistæ tamquam certissimum signum præsentis Messicæ a Prophetis indicatum accurate descripsere, & Marcus quidem c. 11. a v. 1. usque ad 30. Lucas c. 9. a v. 29. usque ad 38. Denique Joannes c. 12. a v. 12. usque ad 18.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Advenerat Dominus ex urbe Jericho, petens Jerusalem, in castellum Bethaniæ nona mensis Nisan, five 10. Martii, quæ erat dies Sabbathi; nimirum: sex dies ante Pascha, ut annotavit Joannes c. 12. v. 1. *& in crastinum*, ut ait Joannes ibidem v. 12. seu die sequenti, quæ fuit hodierna Dominica Palmarum, posteaquam cœnasset Salvator, & pernoctasset

set Bethaniæ, unctus in domo Simeonis leprosi a Maria Magdalena, profectus est Bethania Jerosolymam cum discipulis. Porro Bethania, nobile illud castellum Mariæ, & Marthæ sororum Lazari, 15 a Jerusalem stadiis distat, hoc est: duobus milliariibus Italicis, estque iter non plene unius horæ; nam tria milliaria Italica conficiunt unam leucam, quæ iter unius horæ est, uti testatur Tirinus. Inter Bethaniam autem & Jerosolymam, interjacebat viculus Bethphage ad pedem montis Oliveti, quem transire oportebat; nam urbi Jerusalem proxime adjacet vallis Josaphat, post vallem mons Oliveti, post montem vicus Bethphage, & inde Bethania. Jam vero *Bethphage* Hebræis idem est: quod *domus oris*, seu *in ore vallis*, *Beth* enim est *domus*, *phe* significat *os*, *ge* vallis, ut ait Pagninus apud Cornelium hic, sic dictus: quod vicus hic situs esset in ipso orificio vallis Josaphat, quinque solum stadiis distans Jerosolyma. Veteres tradunt, Bethphage fuisse vicum Sacerdotum, in eoque agnos paschales, & alias victimas ali solitas, atque hac ipsa de causa Christus ex Bethphage cum triumpho deduci voluit, tamquam Agnus, qui tollit peccata mundi, quem agni paschales hætenus figurarint. Itaque *cum venissent Bethphage ad montem Oliveti, tunc Jesus misit duos discipulos*, Matthæi 21. v. 1. S. Hilarius, Beda, & Glossa existimant, fuisse Petrum, & Philippum, verisimilius opinatur Jansenius, fuisse Petrum, & Joannem, quos ipsos post paulum præmisit ad parandum agnum paschalem, dicens eis: *Ite in Castellum, quod contra vos est*, id est: juxta Græcum textum, *ite in vicum*, qui ex opposito, seu e regione vestri est. Unde constat, per hunc viculum non significari Jerusalem, ut vult Lyranus, & Abulensis, sed fuisse vel Bethphage, cui fuit propinquus Dominus secundum Jansenium, vel certe vicum aliquem e regione Bethphage situm, ut describit Adrichomius. *Et statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea; solvite, & adducite mihi.* v. 2. Proximus Jerosolymæ, adduci jubet Dominus asinam, & pullum, quibus veheretur; cur non ante, cum magis distaret?

ret? nimirum: ut intelligeremus, Christum hic non suo commodo servire, sed mysterio, non corporis lassitudini consulere, sed adimplendæ prophetiæ Zachariæ cap. 9. v. 9. vaticinantis: Messiam Regem, asinæ, pulloque illius infidentem, Jerosolymam venturum; atque idcirco addit: *Si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus* (ita passim compellabatur Christus) *his opus habet, ad solennem inquam ingressum in Jerusalem, & confestim dimittet eos.* Arabicus legit: *mittet eos*; noluit nempe Servator, invitis auferri asinam cum pullo, sed virtute divinitatis suæ ita eorum inflexit animos, ut Apostolis asinam cum pullo solventibus, domini illius assentirentur, quin & cooperarentur. Rei hujus admirabilis, & Christo omnino inusitatæ causam reddit Matthæus: pedes iter omne fecerat hactenus Dominus, per tres annos circumcurfando totam Judæam, jumento numquam usus: nunc iter brevissimum factururus, asinam adduci jubet, & pullum, *hoc autem totum factum est, inquit Matth. v. 4. ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetam, &c.* Voluit itaque juxta Zachariæ prophetiam triumphabundus in urbem Jerusalem invehî, ut se illum esse, quem prædixit Vates, Messiam, inquam, Davidis filium, atque hæredem Judææ in Judææ Metropoli demonstraret.

Extat autem vaticinium Zachariæ cap. 9. v. 9. *Exulta satis filia Sion, jubila Jerusalem, ecce Rex tuus venit tibi justus, & Salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ, non curru aureo invectus, non purpura fulgens, ut loquitur Author imperfecti operis, non etiam feroci, metuendoque superbiens equo, belli indice, sed sedens super asinam, pacis amicam, & pullum, filium subjugalis asinæ, nempe jugo assuetæ, patientissimæ onerum, & laborum; probat exinde vaticinium hoc: Christum fuisse verum Messiam; illum vero falsum esse, quem hodie expectant Hebræi bellatorem, opibus, & equis affluentem.*

Euntes autem discipuli fecerunt, sicut præcepit illis Jesus, v. 6. Et adduxerunt asinam, & pullum, & im-

imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt, v. 7. Dubium existit hoc loco: an Dominus infederit asinæ, & pullo succedanea vice, an pullo tantum? Abulensis, Jansenius, & Salmeron arbitrantur, soli pullo infedis; tum quod Marcus, Lucas, atque Joannes Christum pullo vectum esse asserant, omissa penitus mentione asinæ; tum quod ob brevitatem illius itineris credendum non sit, duobus jumentis usum fuisse. Verius tamen Theophylactus, S. Thomas, Franciscus Lucas, Barradius, Cornelius, alique censent, & asina, & pullo vectum esse, quod est conformius testimonio Zachariæ, c. 9. v. 9. *Ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ, atque ideo Matthæo testante imposuerunt super eos vestimenta, eumque desuper sedere fecerunt, in asina nempe & pullo, quibus imposuerunt vestimenta, seu pallia quasi stragula, ad ornatum pariter, ac commoditatem sedentis. Prius asina usus est Dominus, inquit Franciscus Lucas, deinde pullo.*

Præcipue vero, mysterii causa his duobus jumentis usus est Dominus, ita testante S. Hieronymo: ut significaret, se toti mundo, sive duobus populis, quibus constabat mundus, imperaturum; Judæis nempe, Mosaicæ legis jugo affuetis, quos asina: & Gentibus, sine lege Dei hætenus viventibus, quas pullus figurabat.

Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via; alii autem cædebant ramos de arboribus (palmarum, olearum, aliisque fructiferis, quibus mons Oliveti plenus est, ut ait S. Hieronymus) & sternerant in via. Matth. 21. v. 8. Nempe: quemadmodum Regi inaugurando plateæ solent interni tapetibus, ramis, & frondibus, ad eum honorandum; sic plurima hæc turba, quæ partim ex discipulis, aliisque cum eo venientibus ex Jericho, atque Bethania, partim ex iis, qui venerant ad diem festum Paschæ instantis, jamque egressi ex Jerusalem, ei occurrerunt, collecta fuit, pallia sua Christo substravit in via; id quod permagnum fuit erga Christum observantiæ, & reverentiæ indicium, quando homines

admodum charas habent vestes, easque mundas. Unde Plutarchus in vita Catonis Puticensis, *finito, inquit, tempore, Provincia abeuntem lachrymis, & insatiabili amplexu milites prosequabantur, sternentes vestes per ea loca, quibus ipse pedibus iturus erat, manusque osculantes, genus honoris nonnisi Imperatoribus, idque perpauca eo tempore tribuebatur.* Solebant Judæi, in publicis, & solennibus gaudiis palmas in manibus gestare; sic in festo Tabernaculorum, Lev. 32. v. 40. præscribitur: *Sumetis vobis fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & lætabimini coram Domino Deo vestro.* Sic 1. Machab. cap. 13. Simon arcem ingressus est cum ramis, palmis, & hymnis. Sic 2. Machab. 10. Judæi thyrsos, & ramos virides, & palmas prætulerunt in purificatione Templi. Sic in præsentī triumpho Domini, alii in monte Oliveti ramos fregere, viamque constravere, alii juxta Jerusalem scissos attulerunt, de quibus Joan. cap. 12. v. 12. *Cum audiissent, quia venit Jesus Jerusalem, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei.* Jacob de Valentia in Psal. 117. scribit: morem fuisse Judæis, ut agnum, quem immolaturi erant in die Paschatis, decima die *primi mensis* Nisan, floribus, & ramis ornatum adducerent juxta legem Exodi 12. v. 3. & 6. ubi jubetur agnus Paschalis seligi die decima mensis primi, quæ dies anno illo erat Dominica Palmarum, atque exinde ea ipsa die, qua multa millia agnorum introierant in Jerusalem, ramis, & floribus ornata, eadem quoque die cum ramis, palmis, & olivis solemni pompa ingressus est Christus, figuratus Agnus cum sua figura in Jerusalem, post quinque dies in cruce immolendus verus Agnus, qui tollit peccata mundi; ita habet Chrysostomus, Rupertus, Anselmus, & Lyranus. Contigere autem hæc omnia 20. Martii, cum in Palæstina, utpote regione calida, arbores ramis, & frondibus virent; nam die 25. Martii passus, crucifixus est Christus, die, inquam, Veneris, quæ proxime sequitur Dominicam Palmarum.

Turbæ autem, quæ præcedebant, & sequebantur, clamabant dicentes: Osanna Filio David, v. 9. Quid signi-

significet vox *Osanna*, conversum est inter authores: optime interpretatur S. Hieronymus, sic rogatus a Damaso Papa, epist. 145. cui adhærent Theophylactus, Pagninus, Jansenius, Franciscus Lucas, Barradius, & alii, *Osanna* esse compositum ex Hebræo *Hoschia*, id est: *salva*, & Hebræo *Na*, quæ est interjectio *deprecantis*, idem quod *obsecro*, *quæso*, *age*. Unde dicendum esset *Oschiana*, vulgo tamen per synopen dicitur: *Osanna Filio David*, hoc est: *salva*, *obsecro*, *Filium David*. Erat proinde *Osanna* apud Judæos solennis formula aggratulantium, uti apud Romanos: *Io triumphas!* & apud Græcos: *Io pæan!* atque ita per *Osanna*, turbæ acclamarunt Messia, quasi novo Regi Israelis, in ejus solenni inauguratione, sicut acclamamus nos: *Vivat Rex!* Alluditur autem hic, imo & citatur Psal. 117. v. 25. *Domine saluum me fac*, quod Hebraice dicitur; *Anna Jehova osschianna*, vulgo *Hosanna*.

Benedictus, qui venit in nomine Domini! *Hosanna* in altissimis, versu eodem apud Matth. & est oratio precatoria, & pro more Hebræorum repetitio prioris dicti, idem aliis verbis declarans; per quam turbæ Regi suo precantur omnium bonorum augmentum. *Benedictus* sit a Deo Messias, Deus prosperet, & secundet regnum ejus, qui venit in nomine Domini, hoc est: missus autoritate divina *Hosanna* in altissimis, five ut habet Marcus: *Osanna in excelsis*. Hebræa est Enallage, sumiturque præpositio *in* pro *de*, vel *ex*, ut sensus sit: de cælo, ex altissimis descendat a Deo salus, & prosperitas omnis super Messiam, ejusque Regnum; ita explicat Maldonatus. Porro festivam hanc acclamationem Hebræorum, transtulit Ecclesia etiam in hymnum trisagii, quod Christo accinimus in S. Sacrificio Missæ; cum enim *Missa*, vox Hebræa sit, oblationem spontaneam, quæ manu offertur, adsignificans, & a beato Jacobo primum, atque aliis Apostolis in quemdam rituum ordinem redacta sit, nihil mirum est, si acclamationem Hebræorum Christo venienti in hostiam, ut inde corda nostra subintret, regnetque in nobis perenniter, hodiedum persolvamus, non

quidem, ut Christo per hunc applausum, sed ut nobis per Christum salutem precetur, postulando, ut & ipse in omnibus benedicatur, ac laudetur, & vicissim benedictiones, ac gratias in nos misericorditer effundat.

Atque inter hos applausus, & festivas aggratulationes Salvator tamquam Rex Israelis Jerosolymam ingressus est, spectantibus Scribis, & Pharisæis, imo & Romanis Tiberii Cæsaris militibus attonitis, perque occultam vim divinitatis Christi obstupefactis; cæteroquin non admissuris, alium Judææ Regem acclamari, quam suum Cæsarem. *Et cum intrasset, commota est universa civitas, inquit Matthæus ibidem v. 10. dicens: quis est hic? Populi autem dicebant, hic est Jesus, Propheta a Nazareth Galilææ, v. 11.* Admonuerant quidem Dominum nonnulli invidi Pharisæi super his acclamationibus plaudentis populi, imprimis in via, sic testante Luca cap. 19. v. 30. & 40. *Magister increpa discipulos tuos, quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt;* sicuti deinde in cruce factum est, quando noti ejus erant a longe, clamaverunt lapides, dum terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta; similiter cum pueris in templo eodem die adhuc clamantibus: *Hosanna Filio David*, indignarentur Scribæ, dicerentque ei: *Audis, quid isti dicunt? dixit eis Jesus: utique, numquam legistis, quia ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem?* Matthæi 21. v. 16. ita nempe Dominus triumphum suum hodiernum indemnem voluit, & undequaque defensum. Dominus vero ingressus Jerusalem, non arcem Sionis, veluti Rex Israel, & alter David, sed templum adiit tamquam Filius Dei Patris, qui in templo colebatur, utque eidem honorem a populo sibi attributum, acceptum referret, & populum de regno æterno edoceret, atque hac de causa iter suum adornavit per Bethaniam, & Bethphage, quæ erant ex opposito templi, ita ut ex Bethphage transiens montem Oliveti, inde per vallem Josaphat recta veniret ad portam auream, quæ tam templi erat, quam urbis, unde per hanc portam illico ingressus est in tem-

templum; quæ quidem porta, cum alias solet esse clausa, fertur, ad adventum Christi ultro fuisse re-ferata, sic attestante Adrichomio in descript. Jerusalem. Sub vesperam autem jam citra pompam egressus est ex urbe rursus Bethaniam cum suis duodecim, brevi insuper ignominiosissimam mortem passurus, qui hodie passus fuerat gloriosissima pompa se excipi, ut intelligant, qui pompas, & triumphos exambiunt, quam sit summum decus, summo dedecori vicinum.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: Matthæus refert Prophetiam Zachariæ his verbis: *Dicite filiae Sion, ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum, filium subjugalis.* E contra Zacharias cap. 9. v. 9. aliter habet: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem, ecce Rex tuus veniet tibi justus, & Salvator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinae.* Ecce dissonantia! Salmeron censet initium hujus vaticinii, *dicite filiae Sion*, a Matthæo desumptum esse ex Isaia cap. 62. v. 11. ubi dicitur: *Dicite filiae Sion, ecce Salvator tuus venit, ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo.* Quidquid de hoc sit: Resp. juxta alias dicta cum S. Hieronymo epist. ad Pamachium de optimo genere interpretandi: Evangelistas, & Apostolos solitos fuisse, sequi sententiam in referendis testimoniis Prophetarum, de verbis autem eorum non admodum fuisse sollicitos, quemadmodum in plerisque aliis locis tum Christus ipse, tum Evangelistæ, & Apostoli id fecisse leguntur. Sensus autem utriusque textus hic allati convenit, ut patet.

Secunda: Ubi S. Matthæus refert, applausisse turbas exclamando: *Hosanna in altissimis*, v. 9. & Marcus v. 10. *Hosanna in excelsis*, & Joan. v. 13. *Hosanna illi*; quibus Lucas omisso *Osanna* asserit, exclamasse: *Pax in caelo, & gloria in excelsis!* en iterum discordia! Resp. cum Salmerone hic, tres priores Evangelistas retinuisse Hebraicam hanc di-

tionem, *Hosanna*, ex illo, quod illa propria quædam sit ac familiaris Hebræis acclamatio, quemadmodum ab omnibus Interpretibus retinetur vox *Alleluja*, latine: *Laudate Dominum*, eo, quod peculiaris sit vox, & usus apud Hebræos ad laudes Dei provocandi. Porro vox *Hosanna* multiplicem sensum continet: nam imprimis, vox erat *deprecatoria* Judæis, in festo Tabernaculorum gestantibus ramos arborum; sicut enim nos in Litaniis ad singulam precatiunculam respondemus: *Ora pro nobis*, aut: *Libera nos Domine*; ita illi referentes multa Dei nomina, ad cujuslibet pronuntiationem succinebant: *Hosanna*, v. g. Deus Deorum, *Hosanna*, Domine Salvator, *Osanna*, &c. unde cum hæc vox in festo Scenopagiæ a Judæis, ramos arborum gestantibus identidem ingeminaretur, evenit, ut ipsos arborum ramos *hosannas* vocitarent, uti ex Chaldæo, ex Talmud, & Rabbinis ostendit Angelus Calinius Tract. de nomin. Hebr. c. 4. usque adeo, ut pueri Judæorum nostro quoque sæculo petentes palmarum ramum a Parentibus, dicant: *Da mihi unam hosannam*. D. Lucas itaque Græci sermonis peritissimus, ideoque ab Hebræis dictionibus studiose abstinens, ne ponendo vocem *hosanna*, faceret quæstionem legentibus, in quo sensu hic accipiendum sit, an tamquam vox *deprecationis*, & *afflictionis*, an vero tamquam vox *exultationis*, & *gratulationis*, quod unice hic significat, inde pro *hosanna in excelsis* scripsit: *Pax in cælo, & gloria in Excelsis*, id est: ut interpretatur Franciscus Lucas: salus, omnisque prosperitas (hoc enim Hebræis significat *pax*) descendat de cælo in Messiam, & gloria de excelsis sit Messiae nostro.

Tertia: Osanna Filio David, scribit Matthæus citato versu 9. quæ autem hæc Syntaxis, *salvum fac Filio David*? & ideo fortassis nudum *hosanna* absque adjecto *Filio David* referunt Marcus, & Joannes. Resp. cum Cornelio nostro, juxta Syntaxim Latinam omnino vertendum fuisse: *hosanna*, seu: *salva Filium David*; at enim Interpres tum Græcus, tum Latinus secutus est Hebraismum; Hebræi enim verbum

bum *Hoschia*, seu *salva*, non modo construunt cum accusativo casu, sed & plerumque cum dativo; unde si Interpres Græcus, aut Latinus vertissent vocem Hebræam *Osanna* in Græcam, aut Latinam, dandi casum non servassent, dixissentque: *Salvum fac Filium David*, sicuti Psal. 19. pro vita Regis precantes pro eodem verbo *Hoschia* dixerunt: *Domine salvum fac Regem*.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

De inconstantia hominum in bene cæptis.

Documentum hoc ultro sese fructuose nobis ingerit, ex celeberrima illa populi hujus benedictione, in abominabilem maledictionem, ipsarum palmarum in flagella, olivarum in spineam coronam, *Osanna* in *Crucifige*, post breve sextiduum in eadem urbe, de eodem Salvatore, inducta commutatione; excerpemus hic nonnulla ex diffusa alioquin materia in nostrum fructum & usum.

Veterum fuit ingeniosus ille oppositorum amor, ut sæpe in gemella fronte ejusdem nummi formas insculperent sibi contradicentes; unde quemadmodum idem Janus faciem alteram canam, atque rugosam, alteram exhibebat viridem, ac florentem: sic nummi isti hinc pulcherrimum Alcibiadem, inde deformem Æsopum: isthinc Minervam, illinc bovem quemdam præferebant. Sed enim obsecro, magisne infames hujuscemodi nummos requiras, quam sint turbæ hodiernæ? hodie ecce genuinam in illis effigiem religionis, quæ suum adorat Messiam; at cras videre licebit frontem alia figuratam impietate, quæ crucifiget Servatorem; qui hodie citra metum Magistratum Regem acclamant, verumque successorum Davidis, Filium David: cras superesserent Barabbam, postponent Christum; hodie lassantur in acclamando *Osanna*, & benedictionibus Messiae, at cras rauescent in clamando: *Crucifige*; en vivum inconstantiae Ectypon: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, hodierna vox est populi applauden-

tis Christo; obsecro: possetne incarnata pietas symphoniam concinere affectuosam magis? sed ecce jam mutata est; clamatur, iteratur: *Crucifige, crucifige.* Ab hac dissonante discordia vocum jure offensus D. Laurentius Justinianus ita hic expostulat: *Quid egit hic? quid accidit novi? ut vox sanctitatis & laudis, in vocem livoris, & blasphemice sic repente mutata sit? quid ergo egit hic? Et sane jam meminero, inquit Sanctus iste Venetorum Patriarcha, numquid hi ipsi sunt pronepotes eorum Hebræorum, quos Moyses duxit per desertum? at vero fidei commissum hujus populi est: non constare vel una hora in amicitia Dei, hæc profecto est populi hujus antiquata malitia.* ita D. ille. Jam ergo novimus, cur Dominus hodiedum infelices Judæos longe arceat a sua Ecclesia, ab altari Christianorum; sunt etenim illi, fueruntque semper, veluti pisces quidam lubrici, ita inconstantes, quos vel exinde Dominus in Levitico exclusit a victimis, & ab altari. Enimvero videte: quomodo per mare rubrum veluti pisces securissime enatent ad littus usque, & prope aquas quidem pleni devotione, pleni fervore, hymnos decantent laudis, & cantica benedictionum Deo suo Liberatori: *Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est.* Exod. 15. v. 21. Et obsecro, ne fidite: devotio hæc piscium est, non admittent quatuor passus extra aquas, & pisces hi perdit occipient intermori, atque exhinc foetere. Non auditis, ut in deserto murmurent ob defectum aquæ? inde nempe abjicitur erga Moysem reverentia, proculcatur fiducia in Deum, pessumdatur gratitudo paulo ante decantata. O Popule Vertumne! itane minima sitis aquæ obliterat tibi plena maria beneficiorum? Popule incredule! ficcine Deus ille cunctipotens, qui jam jam temet inspectante aquas in mari in tui gratiam convertit in filices, is non poterit filices mutare in mare dulcissimum ob tui gustum? O condonemus ista Hebræis! monet idem B. Laurentius, *condonemus: hæc namque est profecto populi hujus antiquata malitia.* At enim saltem tunc conticescent linguæ murmuratrices, quando eadem petra, quæ in deserto sitienti populo prodi-

prodigiose propinavit aquam, labris etiam infudit ignes charitatis erga Deum in corda Hebræorum, sic est. Sed quamdiu? vix Hebræi discessere ab aquis, e filice prodigiose elicitis, & jam rursus advertite cadavericum putorem; ajunt: *Numquid parare poterit mensam in deserto?* Psal. 77. v. 18. Vult enimvero Deus, nos fatiare aquis, majora requiramus, ut perennemus. Quam vesani fuimus, cum deseruimus ollas Ægypti! illic vivebamus ut mancipia, at isthic morimur ut pecora. Quid hic ageret Dominus cum populo tam inconstanti? coactus est coelum mutare in penuariam, pluit namque panibus in manna, & annonam volantem submisit in coturnicibus, & *manducavere, saturati sunt nimis.* Psal. 77. v. 25. O itaque jam constantiora speremus, posteaquam Dominus ipse ephebum Judæorum egit, gestando ante illos facem in columna ignis; ubi illorum pocillatorem egit, & cocum; nunc enimvero exardescant amore in Deum adeo amabilem. Crediderim id hodie; verum quid cras? audiamus: *Nauseat anima nostra super cibo levissimo.* Num. 21. v. 5. Semper manna! manna semper, panem oleatum. O bellæ cepulæ Ægyptiæ! ubi nunc estis? Nondum satis, cæco impetu mentis rapitur populus, & conflatur sibi vitulum ex auro, atque huic incensat thymiamata, huic honores, huic clamores immolant divinos. Vivat vitulus! Deus noster vivat! qui nos liberavit a tyrannide Pharaonis, vivat! *Hi sunt Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Exod. 32. v. 4. O scelerata inconstantia! antiquata malitia populi hujus; foras igitur, foras propulsetur natio infamis isthæc, procul ab Ecclesia Dei, procul a Christi adum altari? vagi exhinc este cum profugo vestro Cain, super faciem terræ, absque regno, absque sacerdote, absque honore, posteaquam ingrati, atque inconstantes elegistis vivere absque Deo.

Sed eheu! audio hæc omnia de coelo in nos re-percuti fulmina, hætenus vibrata in Hebræos; enimvero quis neget, inconstantem fuisse Israelis populum? verum, quanto obsecro Christiani sunt stabili-

stabiliores in amicitia Christi? novimus poenitentium proposita, quæ toties firmantur in Sacramento. O quam cito dissolvuntur! spectavimus pietatem, quæ pane coeli nutritur in Eucharistia. O quam velociter emoritur! quot hodie scandalis suis incendunt viciniam, qui nuper fuerant specula innocentium morum? quot impellunt innocentes ad ludos vetitos, ad crapulas, ad illicita, qui nuper incitaverant discolos ad Ecclesias, ad monasteria, ad eremos? Videntur nobis Hebræorum scelera esse inexcusabilia; & vere ita sunt: sed nemo Christiadum suo scelere hodie conculcat legem Christi? hoc enim vero judaizare est, non christianizare: *Hæc profecto est populi hujus malitia!* Cum his itaque (si lubet) peccate, sed & cum his eorundem supplicia expectate.

Non juvat hic vitreo illo scuto se obtegere, quod natura Christiadum pariter sit fragilis, ex eodem luto compacta, eidem mutabilitatis vento exposita. Ita quidem est, inquit Hussæus vates: sed ventus iste, si vultis, solidatur in adamantem ab eo, *qui fecit ventis pondus.* Job. 28. v. 25. *Pondus enim accipiunt animæ,* sic textum hunc explicat magnus Gregorius. *Ut ab intentione Dei jam non levi motu dissiliant.* Non jam juvat dicere: cymbam nostram cariosam esse, & a rabie ventorum mobilem facile ac mutabilem, hinc atque inde agitari; ita quidem est, ait S. Bernardus: sed nisi tu temet velis perditum, en promptum supremum Numen est, tuum aget nauclerum: *Gubernabit te verbum Dei, & ad portum salutis deducet te Spiritus sanctus,* inquit Mellifluus; cum interea inconstantia tua temonem eripit de manu Dei, eumque regendum committit tuomet appetitui, dumque remos ac vela porteret per medium æquor Paradisum versus recta impellere, vos hæretis radendo solum littora sensualium voluptatum; sæpius in Insulam formosam exscenditis, sæpiusque piscationi intenti ad extrahendas nugas nugarum, & vanitates vanitatum. Vidit hos errores de longe præfagiens animarum Nauclerus ille D. Ambrosius, succlamatque vobis:
Sic

Sic, sic navigate, quasi transfretantes mundum, non pererrantes, quasi naves Tharsis, ad intelligibiles portus eursum dirigatis, & convehatis divitias. Veluti admoneret: conscendite, obsecro, unam de navibus Indicis, locumque capite ad latera Navarchi, qui acum observat magneticam: inspicite cum illo mapas, quas expansas considerat, & exquirite: numquid hac ad Occidentem jacet mare Arabicum? sic est: sed rogo, cur nos non eo tendimus, piscaturi uniones? aut si altius moveamus, nonne Insulas Molucas ingrederemur? sic est: sed obsecro, cur non invisimus grandes illas sylvas cariophyllorum? si modicum flecteremus temonem, veniremus ad Insulas Fortunatas, o damna! & cur negligimus pulcherrima illa conchilia? Sed dein reponit Navarchus: commercia nostra Goam destinata sunt, Goam dirigendus temo, Goam nos nostra vocant negotia; verum enimvero, & quid tandem obefset immorari hebdomatibus aliquot in deliciosissima hac insula S. Helenæ? Vide, vide sis, ut illic resplendent plenæ sylvæ Cedrorum atque Ebenorum! numquid expedit, nonnihil quiescere inter refrigeria Insularum Hispanarum, quam per immanes hos æstus juxta filum recta procedere Goam? Subridet Naclerus ad hancce simplicitatem sic differentium. Finis certus, diceret ille, stabile negotium præfigendum est, qui abit in Indias negotiaturus, non sua damna: Goam intendimus per ventos, per æstus, per naufragia Goam ibimus, post terga relicturi refrigeria, venationes, piscationes ac delicias. Ecce, ut prudentia mundi confundit inconstantiam navigantium in cælum? Ecce unum de turba mercatorum præceptorem nostrum, qui idem docet afsecclas Christi, quod docuit nuper D. Ambrosius: *Sic, sic navigate, quasi transfretantes mundum, non pererrantes, quasi naves Tharsis.* Animæ Christianæ, aquam ingressæ estis, ut primum ad sacrum fontem baptismalem deportatæ fuistis, stipulatæque estis, per vias rectas tendere ad cælum. *Sic ergo nunc navigate, quasi transfretantes mundum, non pererrantes quasi naves Tharsis.* Verum enimvero contra-

trarium frequenter evenit ; nimirum : nummi nostri, sunt nummi Hebræorum, e quorum parte altera virga Moyſis, ex altera depluum manna ſpectare fuit ; ita eſt : inchoamus perſæpe vitam, plenam rigore Chriſtiano, plenam ſacra cruce ; ecce virgam ! at illico proruimus in delicias effæminatas : ecce manna ! Agite Chriſtiades, cruci Chriſti alligati ſimus, o ſimus ! ſed obſecro, ne filo ſerico, ſed fune ſolido, ſed clavis affixi ſimus. Glorioſus Apoſtolus crucis, S. Andreas, quot oro gemitus, quot lachrymas fudit, cum per pietatem fidelium reſolvendus a cruce ? crux ejus fuit ſeparari a cruce. Quid Andream compello ? Redemptor mi dulciſſime ! tu mihi refer, quanta crux tibi fuit, deſcendere de cruce, quando blaſphema illa ora, ſacrilege tibi illudendo acclamabant : *Si Filius Dei es, deſcende de cruce, & credimus tibi*, & adoramus te Meſſiam. Matth. 27. v. 40. Quid ageres animarum conſtantiffime Servator ? an deſcenderes, ut hoc tecum immane elideres vituperium, ut Meſſiam te probares, ut nomen hypocritæ eliminares ? nihilo minus ſtetisti in cruce conſtantiffime, & quam cœpiſti, conſummasti animarum tuarum redemptionem in cruce. Quousque ſuperfuerint halitus vitæ, ſpirabo, & exſpirabo in hoc crucis trunco. Sed enim Domine, blaſphemabunt te circumſtantes ; non moveor : non adorabunt te ut Filium Dei ; ſit licet ; ſalvæ ſint ſolum animæ, hæc mihi ſufficiant lucra ; libet pretio dolorum meorum emere amorem animarum, quæ meo exemplo deinceps etiam nolent, deſcendere de cruce obligationum ſuarum Chriſtianarum uſque ad ultimum ſpiritum vitæ. Quid ais Domine ? & nolent deſcendere ? O Salvator mi ! o nimium fidelis Amator animarum nimium ingratarum ! deſcendent illæ, ita, ita deſcendent, ad quemvis tenuem nutum voluptatis te deferent, tui oblivifcentur. Audes negare hoc mi Chriſtiane ? audi, en Chriſtiadum unus afficitur injuria, memorque fui Salvatoris, ſtatuit, alligare ſe cruci Chriſti, & inimico condonare. O ! quæ diaboli advocatorum cohors illico irrumpit in hunc Chriſtianum :

num: *venit aliquis* (sic loquitur S. Chrysostomus) *tamquam diaboli advocatus, qui humano ore verba diabolica loquitur*: exfuges tu hoc venenum tuæ infamiæ, finesque, scelestum hunc lavare illo tum os suum in tua innocentia? & fines, stigma hoc inuri tuo nomini, tuæ familiæ? Qui patientiæ languorem amat, is ad claustra eat, ad eremos, nisi imbellis, infamis audire velit, *descende de cruce*. Atque ita de manu in manum advocati diaboli, pronepotes perfidorum Rabbiorum trahunt de cruce Christi servos Christi. Et hoc est imitari Christi constantiam? hoc est compensare amore amorem crucis? Væ! væ nobis, si pari facilitate Salvator descendisset de cruce. Quis oro, quis extinxisset inferni ardores sempiternos? Emendate Christiani inconstantiam vestram, firmate, solidate fidelitatem vestram, & si oporteret nos commori cum Filio Dei, dicamus tandem animose, sed constanter cum D. Thoma Apostolo, Joannis II. v. 16. *Eamus & nos, & moriamur cum eo*.

§. IV.

MISCELLANEUM I. EX THEOLOGIA
ASCETICA.

De secundo Triumpho adventantis Domini in vallem Josaphat, sive de extremo die Judicii.

Ascetice animadvertit Cornelius noster super Exordium hodierni Evangelii, quod est v. i. c. 12. apud Matth. Ideo Salvatorem venientem ex Bethphage triumphando pertransiisse *Vallem Josaphat*, ut innueret, sub finem mundi ad eandem vallem cum longe alio admirabili triumpho se adventurum de cœlo, ad peragendum tremendum illud mortaliū omnium supremum Judicium, in hac eadem multarum lachrymarum valle Josaphat; quemadmodum describitur Joelis 3. v. 2. Jam ergo triumphabundus Messias, per hanc vallem obequitans, Ierosolymam veluti ejus Rex ac Dominus, regni sui possessionem capit, id ipsum deinde in extremo die
Judicii

Judicii gloriose consummaturus. Quam ob causam prorsus congruum est, hac triumphali Palmarum Dominica, qua vallem hanc triumphans Dominus obequitavit, extremi Judicii diei commonefacere mortales, ut in hac eadem valle olim triumphantem Dominum Benedictum, benedicant inter benedictos, non maledicant inter maledictos; in quam rem fervire possunt cogitationes sequentes, præter ea, quæ alibi de hoc judicio dicta sunt. Itane vero tandem credendum est, nos omnes, qui hic simul sumus, his ipsis oculis nostris olim spectaturos, quando dies iræ, dies illa, quæ soli Deo nota est, omnia sceptrâ orbis comminuet in frustra, omnia folia Principum suis cuniculis ejiciet in auras, ut regiæ super Reges, urbes super cives, orbis totus super orbem ruat? atque tot tantaque Regna & Imperia, quæquâ late patet mundus iste amplissimus, unadie, una hora fiant unicum orbis jam defuncti tristissimum cœmeterium, & mundi universi tumulati lamentabile sepulchrum? O quantum! quantum silentium nunc est in orbe! jam mercatores desierunt tranare maria, navigare in novos mundos: quando cadunt stellæ de cœlo, navigantium cynosuræ, mundus totus naufragatur: quis, quis nunc navigabit? Jam Judices, Præsules, Consules deseruere sua tribunalia; clausa sunt dicaſteria terræ, quando Magistratus omnes, Principes, Reges, Monarchæ omnes peremptorie citantur ad tremendum tribunal triumphantis Salvatoris. O pueri, & puellæ! herulæ! ubi jam sunt vestra folia, vestri joci, & risus, vestræ aleæ, & ludi? ubi? Sed obsecro, cum quo ego hæc loquor? quem interrogo? quem requiro? quis, quis jam respondebit? Prophetæ vox ex Habacuc 2. v. 20. *Siluit a facie ejus omnis terra*, a facie Domini in valle Josaphat triumphantis, ex ducentis quinquaginta millionibus hominum, quos solum & unicum aliquando numeravit Imperium Chinense; ex ducentis millionibus, quos computavit unica Tartaria, & non pauciores Æthiopia; ex tot & tantis, veluti formicarum cumulis hominum, per universum orbem sparſorum
infi-

infinite coetibus, non remansit vel unus, qui hodie respondeat interroganti. Et essent licet, essent vivi homines in orbe, ille tamen maris mugitus, ille tempestatum horrifonus rugitus, ille fulminum & tonitruorum horror, ille horribilis angelicarum tubarum tonus, omnibus vitam eriperet, non tantum auditum.

Domine Jesu Christe, misericordissime Servator animarum nostrarum, si ipso puncto temporis, quo loquor hic meis auditoribus, si exangue istud, & nudum cadaver tuum, affixum super hoc ligno crucis, non modo prouti hodie ingressus es Jerosolymam, triumphans super asinae pullo, sed prout nuper in monte Thabor, ita hoc momento compareret visibiliter in conspectu auditorum meorum, hic super unum globum lucis coelicae, in trabea gloriae tuae, duos soles accendens in oculis, plenum fulminum fascem vibrans in manibus, inter mille, mille coelestes custodes sacri corporis tui, inter mille, inquam, Cherubim in vicem ensium atque hastarum versantes fulgura & fulmina; tunc equidem considerem, nullum ex his praesentibus, etiam me tacente, nullum fore cordis tam chalybei, conscientiae tam rebellis, quin confusa facie prociduus super faciem terrae, oraret gratiam, & misericordiam; quin excedens ex hac Ecclesia operaretur deinceps salutem suam, in timore & tremore animae suae. Sed enim o Salvator! si tu es omnipotens, & auditores mei si sunt Christiani, spero futurum, ut citra hoc prodigium plus hodie operetur in aliis vera fides tua, quam oculus carneus, aut sensibilis phantasia. Itaque Domine, tu aperire corda, ego refero materiam ex hodierno Evangelio: *Ecce Rex tuus venit tibi.* Matth. 21. v. 5.

Incenso ergo, & in unum mare cinerum, pulverumque reducto orbe universo, tunc si nescitis, intonabit in aere sublimis Praecursor venturi Judicis Archangelus in voce tubae, suum illud ferale: *Surgite mortui, venite ad judicium!* ad cujus tubae unicum lamentabile imperium omnia maria, terrae omnes, limbus, purgatorium, infernus to-

tus, eodem momento suas repandent fauces, evo-
mentque e sepulchris, e cavernis, ex criptis, quot-
quot hactenus dormierunt mortui, mortales. Stu-
pendum! unica unius tubæ vox trahit ad nutum
suum universum orbem, mortuum atque sepultum:
ad nutum tubæ refurgit omnis creatura, sed hoc pa-
rum est, illud stupendum magis: si mecum exqui-
ras deserta Ægypti, Thebaidem Palæstinæ? si me-
cum penetres intimiores solitudinum specus & an-
tra, quid ni obstupescas? ecce in hac spelunca vi-
deo occlusum Hilarionem, in illa Pachomium, in
altera Macarium, in alia Paulum; hic Hieronymum,
illic Antonium, isthic Arsenium. In alio latere vi-
deo latere Mariam Ægyptiacam, video Thaydem,
Pelagiam, Theodoram. Viri foeminæque imbelles,
proh Deum immortalem! quid, quid hoc est? ec-
quis vos sic sepelivit vivos in hæc antra? quis vos
tumulavit inter hæc ferarum sepulchra? Respon-
debit unus omnium loco, voce terrifica S. Hiero-
nymus: *Semper mihi videtur insonare tuba illa ter-
ribilis: surgite mortui, venite ad Judicium!* memo-
ria feralis illius tubæ e mundo nos expulit, & in-
ter hæc antra contumulavit. Itane vero sola me-
moriam, sola imaginatio tubæ hujus potuit hos Di-
vos sepelire? quid ni ergo possit verus horrifonæ
tubæ illius clangor, ipsos mortuos evocare, ex-
humare? Quamquam nec hoc sit, quod admodum
mirer; illud, illud stupendum super omnia stupen-
da, quod eadem tuba, quæ tunc sufficiet ad revocan-
dos e sepulchris mortuos, nondum possit ad vitam
sanctiorem excitare nos mortales! Verum enimve-
ro revertamur ad theatrum judicii feralis.

Unitis itaque animabus singulis ad corpus singu-
lum, omnes ac singuli suo ordine procedent in val-
lem Josaphat ad locum judicii, illi quidem, qui resur-
gent in resurrectionem vitæ, procedent læti ac hi-
lares; qui vero in resurrectionem judicii, certe tra-
hent pedem, procedent tristes, & tunc prima vice
videbit se simul genus humanum universum, quot-
quot sunt, fuerunt, eruntque mortales in orbe, in hac
valle convenient omnes. Si dies illa aliunde non es-

set tam terribilis, certe pulchrum foret, atque curiosum videre omnes omnino homines ab orbe condito; Deus bone! quam varios, quam admirabiles, tot famosos, tot illustres in omni ætate, & ævo! Adverto hic, quod in perplexam admirationem nos rapere possit, possibilene, ut multitudo tam immensa, innumerus iste numerus hominum simul intret in hanc vallem? dicam: ecce homines illi, aut erunt boni, aut mali; qui boni, gaudebunt dote corporis gloriosi, quam *subtilitatem* dicimus; atque idcirco Beati stabunt omnes in loco, in quo hodie stat unicus nostrum. Qui mali, utut grandes hodie sint, atque inflati, die illa admodum tenues erunt, ac parvi; sic est: etiam unicam angustam arcam Noe ingressæ sunt species omnium animalium tam grandium, tamque ferocium, & Leo, cui tota Lybia carcer fuit; & aquila, cui universus aer fuit ergastulum; & tigris, cui omnes sylvæ fuerant angustæ; & elephas, qui seipsum in seipso vix capere potuit, stabant simul omnes in eadem arca: quomodo hoc? nempe quantumvis arca angusta esset, & arcta, tempestas tamen & desolatio temporum erat grandis, & grandior ille timor, qui grandissima animalia contraxit in breves spitamas & palmos. *Sicut autem fuit in diebus Noe, sic erit in consummatione sæculi*, ait sacer textus Matth. 24. v. 37. Ita ut homines ex solo metu judicii extremi consumantur, & exarescant: *Arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ supervenient universo orbi.* Luc. 21. v. 26. Si autem solus timor judicii sic attenuat homines, prohi Deum immortalem! quid præstabit judicium ipsum! O quantum decrescant illi grandes gigantes terræ! ut magni illi stabunt in parvo, qui nuper stare simul non poterant in uno mundo! Alexander Magne, Pompei Magne, Cæsar Magne, Otto Magne, Magne Nabuchodonosor, state jam in puncto, quibus alias unus non sufficit orbis. Universa terra cœlo comparata quid est? punctum. Et centrum terræ toti telluri comparatum quid est? punctum. Lucifer itaque magnus ille dæmonum antelignanus,

cui nuper integrum cœlum nimis angustum fuit, hodie habitat in centro terræ, in uno puncto. O Luciferi hujus mundi, quibus in vestra prosperitate terrena, omnis domus, omnis civitas, regnum omne, nimis breve, nimis arctum fuit, nunc simul stete, in parva valle, in puncto stete.

Stante itaque universo genere humano in valle Josaphat, ecce in momento repandentur siparia cœli, attollentur portæ æternales; & tunc inter omnium angelorum comitantes Hierarchias, *tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa, & Majestate.* Matth. 24. v. 30. Primumque negotium erit separare malos a bonis, *exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum.* Matth. 13. v. 49. Ut vero separatio isthæc nobis sit spectabilior, illud observandum est cum Propheta Zacharia: ante hanc separationem non stetisse omnes mixtim, atque perturbate, sed pro majori magnificentia Judicii in suas divisas fuisse classes, secundum uniuscujusque statum, & conditionem *Familie, & Familie seorsum*, ut loquitur Zacharias cap. 12. v. 12. atque ita in una parte stabunt Pontifices soli, in altera soli Reges, in alia Episcopi, Sacerdotes in alia, Religiosi in alia, & sic de aliis. Exibunt ergo Angeli, & separabunt Pontifices. Separabunt! O vox tonitralis, omni fulmine penetrantior! separabunt! horribile est, vel imaginari in hac tam divina dignitate papali, inter homines a Spiritu sancto electos, adhuc esse, qui separentur. *Et separabunt malos Pontifices de medio justorum.* O terror! o horror! Sed & Angeli ad locum Episcoporum, & *separabunt!* vox, vox, quam me exanimas! separabunt Episcopos malos de medio Episcoporum justorum. Jam vero ex subselliis Episcoporum, atque intrando innumerum hunc numerum tot Presbyterorum, tot ordines Regularium, in quibus tot, ac tanti Soles resplendent sanctitate cœlica, invenient nihilominus, quos separent: *Et separabunt.* O! quis horror linguam stringit? *separabunt malos de medio justorum.* Incipient itaque a Juda Apostolo, & separabunt! hos ego spe-

Etacu-

Etaculum in tremendo illo die tremendorum omnium censeo esse horribilissimum! Enimvero quod per latam atque spatiosam viam inferni demum perveniat quis ad infernum, est miserabile, non mirabile. Verum, quod per arctam & angustam semitam, quæ ducit ad vitam, adhuc delabatur quis in damnationem, hoc sane est omnium miserabilium longe miserabilissimum. Quod dives Epulo, purpura, & bysso se vestiendo, & epulando quotidie splendide, damnetur ad rogos sempiternos, est lamentabile; sed & merces debita delictis: at, at si sacris initiat, si Religiosus poenitentiae saccum indutus, una cum suis jejuniis, ciliciis, flagellis, clausuris, adhuc præcipitetur inter incendia æternitatis, o hoc demum est horrendum! Sed enim ex hinc contremiscite omnes animæ, vanitatibus sæculi immerse, quia *si hæc in viridi, in arido quid fiet?* si tantum naufragium patimur in portu, quid erit in alto? si Anachoretæ, si Hilariones post 70. annos poenitentiae, adhuc tunc tremunt ob tremendam illam diem; quid illi, qui præter urbium & aularum delicias norunt nihil? *Si denique justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?* I. Petri 4. v. 18.

Sed jam transeunt Angeli ad oppositam vallis Regionem, ad stationem Cæsarum, & Regum, Principum, & Ducum, nullus hic, nullus erigitur thronus, palatium nullum, nulli Palatini. Reges omnes stant in nuda humo, stant ut rei, ut vermiculi in conspectu ter adorandæ Majestatis Filii Dei, stant nudæ, & nudi. Hic nihilominus suis notis distinctos videre erit Reges: & Reges Boemiæ, & Reges Hungariæ, & Hispaniæ, & Galliæ, Lusitaniæ, Angliæ, Daniæ, Sueciæ, atque ex his Regni cujusque Regibus separabunt Angeli malos Reges de medio Regum justorum. Ita cum ruricolis, ita cum qualibet forte & gradu hominum procedent Angeli, & *separabunt*. Et separabunt adamantino nexu junctos amantes, patrem a filio; ad unam partem locabunt Abrahamum, ad alteram Ismaelem; separabunt fratrem a Fratre, separabunt maritum ab uxore, hic stabit Esther, illic Assuerus. Separabunt

amicum ab amico, & Jonathas ad partem hanc, ad alteram David. Et certe si hodie ex urbe discedere nequimus, citra intimum cordolium amantium nos, & cum spe nos invicem revidendi; o quæ laniena cordis erit tunc separari sine spe conveniendi, quousque Deus erit Deus? O separatio! quem tu non moves, is chalybem habet pro pectore, glaciem pro corde.

Facta itaque separatione malorum e medio justorum, jamque nonnihil conquiescentibus horrendis ejulatibus, & planctibus separatorum (in hoc namque ultimo æterno vale, *Plangent omnes tribus*, ut dicitur Matth. 24. v. 30.) facto demum silentio per universam vallem Josaphat, occipient examinari cujuslibet mortalium mortales culpæ, & peccata, levesque nævi. Hinc enimvero velim e cathedra descendat Ecclesiastes, ascendatque in ejus vocem, quis? non Angelus, non Propheta, non Apostolus, sed proximus unus aliquis ex ipsis damnatis ascendat. Enimvero *delicta quis intelligit?* Psal. 58. solus intelligit damnatorum quispiam, qui jam judicatus præsens aspectavit rigorem illius tremendi tribunalis, solus ille, qui jam subivit subtilissimum tentamen illud, in quo ad ultimas usque minutias revidentur conscientiæ eorum. Ille solus, qui jam vidit illam conscientiarum anatomiam tam enormem, tam minutam, ut ipsæ ponderentur atomi, mensurentur instantia, dividantur indivisibilia. Solus ille, & neque ille sat poterit exponere perhorrescendum examinis hujus rigorem.

Posteaquam ergo revisæ, disquisitæ, & exquisitæ fuerint rationes omnes totius generis humani, tum enimvero reflectet justus Judex vultum suum divinum ad partem illam felicem, ad dexteram, vultum plenum gloria & jubilo cœlesti, dicetque suis electis: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Matth. 25. v. 34. Post hæc convertens vultum Dominus adversus infelicissimam sinistram partem, plenus horrore, & Majestate terrifica, unicum jactum oculi, veluti fulmen vibrabit in reprobos: *Ite maledicti in ignem æter-*

æternum, qui paratus est, non quidem vobis, sed diabolo, & angelis ejus; quia ita tamen vosmet voluistis, ite, ite. Atque ita in valle Josaphat ultimum repandetur immensi hiati disrupta tellus, abyssus infernalis, & absorptis uno rictu omnibus damnatis, deinceps occludetur per totam, totam æternitatem. O vallis Josaphat, quam tuus hodie triumphus timores mihi movet, & curas!

§. V.

MISCELLANEUM II. EX THEOLOGIA
POLEMICA.

De honorum titulis, quibus Christi in terris Vicarius, Romanus Pontifex a SS. PP. & Conciliis sæpe honoratus fuit.

Quemadmodum hodiernus populi aggratulantis applausus Christo triumphanti grande scutum fuit adversus calumnias obtreptantium Phariseorum; ita ejusdem in terris Vicarii auctoritatem plurimum tuentur SS. PP. scita & Conciliorum tituli honorati, adversus inverecundam petulantiam, qua invidi hæretici dignitatem Pontificiam verbis impetere toties attentarunt. Itaque pro nostra perutili eruditione, plurimis lubet paucula istiusmodi ornamenta alphabetico catalogo hic attexere.

Atque imprimis audiantur tituli, quibus S. Bernardus ornavit Pontificem Romanum; *Aaron dignitate, Abel primatu, Abraham Patriarchatu* lib. 2. de consideratione cap. 2. & 8. *Antistes summæ Sedis*, sic habet S. Petrus Damianus lib. 1. Epist. 7. *Apex sublimissimus Apostolatus*. Lactantius Epist. ad Nicol. 1. *Apex supremus Ecclesiarum Dei*, S. Theodorus Studita, Epist. ad Michaellem Imperat. *Apostobatus Principatus, cuilibet Episcopatui præferendus*, S. Aug. lib. 1. de Bapt. contra Donatistas cap. 1. *Archi-Pastor Ecclesiæ, qui sub coelis est*. S. Theodorus Stud. Epist. 33. ad Leonem III. *Archi-Pontifex primus*, Justinianus ad Hormisdam.

Basis Fidei, ita S. Chrysost. hom. 2. in Psal. 50.

juxta illud Job. 38. v. 6. *super quo bases illius solidatæ sunt. Beatus & Beatissimus* dicitur juxta S. Clementem Epist. 1. Eo quod Salvator S. Petrum designando Pontificem, præfatus sit illud: *Beatus es Simon Barjona*; familiari autem auxilio ad reverentiæ plenitudinem dictus est *Beatissimus*, sicut Imperatores Romani dicuntur Divi, ac Divinissimi.

Caput omnium Christianorum, S. Petrus Damianus.

Caput Ecclesiæ, Concil. Chalcedonense, Epist. ad Leonem.

Caput Ecclesiæ, adamantis naturam firmitate superans, S. Chrysost. hom. 55. in Matth. Et inde S. Damascus in VI. Synodo Constantin. dictus est *Fidei adamas*.

Cardo, & Caput omnium Ecclesiarum, S. Anacletus Epist. 3.

Clavis cæli, Cyrillus Jerosolymit. Catech. 6.

Columna, & Stabilimen Christianæ Religionis, S. Chrys. hom. 3. in acta. *Columna & Vertex antiquissimus Theologorum*, S. Dionysius cap. 3. Hierarch. Eccles. de S. Petro. *Custos Sponsæ Domini*, S. Bernard. Epist. 49. *Custos totius Ovilis Ecclesiæ*, S. Petrus Dam. Serm. 30.

Deus in terris: ita Baldus cap. de sententiis rescindendis. Ringuntur ad hunc titulum heterodoxi, sed errore suo decepti, veluti nos veram Divinitatem arrogaremus Papæ; sed quia in terris Dei Vicarius est, qui divinas veritates infallibiliter proponit, habetque Dei assistentiam, ne docens ex Cathedra, errare possit, eatenus dicitur *Deus in terris*, nempe: *repræsentative*, quemadmodum S. Clemens Romanus lib. 2. Constit. cap. 26. universe de quovis Episcopo (nedum de Episcoporum Episcopo) ita pronunciat: *Qui Episcopus est, hic est Minister verbi, scientiæ Custos, Mediator Dei, & vestram, in iis, quæ ad eum colendum pertinent, hic est Magister pietatis ac Religionis, hic Princeps, & Dux vester, hic vester Rex & Præfectus, hic post Deum terrenus Deus; his enim & similibus agebat Deus: Ego dixi: Dii estis, & Filii excelsi omnes. Et Diis populi tui non detrahes*, hucusque S. Clemens. *Discipuli crucis,*

crucis, & Successor piscatoris, S. Hieronym. Epist. 57. *Doctor supremus orbis terrarum*, S. Damascen. in hist. Barlaam. cap. 11. *Dominus, & Pater totius Ecclesie in terra peregrinationis*, S. Anselmus de Incarnat. Verbi cap. 7. *Dominus discipulorum Christi*, S. Epiphanius Hæresi 51.

Episcopus orbis, S. Petrus Blesen. Epist. 145. *Episcopus solus universalis omnium Ecclesiarum*, S. Petr. Damian. opuscul. 23. cap. 1.

Firmamentum Ecclesie Corporis Christi, S. Isidorus de vita, & morte SS. cap. 6. *Fons perennis corruptis fontibus præeligendus*, S. Carol. Magnus lib. 2. vitæ cap. 9. *Fundamentum æternum fidelium*, S. Chrys. hom. in 12. Apostolos.

Gubernator throni Apostolici, Concil. Chalcedon. actione 1.

Hæres S. Petri, Petrus Blesensis Epist. 345. *Hæres, cui orbis Hæreditas*, S. Bernard. lib. 3. de consideratione cap. 1.

Janitor cœlorum, S. Petrus Chrysol. ferm. 127. *Judex cœli in terreno judicio judicandus*, Synodus Romana sub Nicol. I. contra Photium.

Lingua cœlorum, S. Dam. ferm. 16. *Luscinia affidue canens orbi terrarum*, S. Chrysost. in encomio beatorum Petri & Pauli.

Magister orbis terrarum, idem Homilia de Petro, & Elia. *Majestas Apostolica*, S. Bernard. Epist. 261. *Melchisedech ordine*, *Moysees autoritate*, *Noe primatu*, *Petrus potestate*, *Samuel judicatu*, S. Bern. lib. de consideratione cap. 8.

Os Apostolorum, S. Chrys. hom. 87. in Joann. *Ostiarium Ostii, quod Christus est*, Ivo Carnotensis ferm. de Cathedr. S. Petri. *Ovis primogenita Christi gregis*, S. Chrys. in 12. Apostol.

Papa universalis, ter beatissimus, VI. Synodus actione 17. *Pastor unus ovium, & Pastor omnium*, S. Bernard. lib. 3. de consideratione cap. 8. *Pater orbis*, S. Petr. Dam. opusculo 23. cap. 1. *Patriarcha universalis*, Concil. Chalced. actione 3. *Petrus temporis nostri*.

Quæstor coelorum, S. Chryf. in Enc. SS. Petri & Pauli.

Rektor Universitatis, Valentinianus Augustus inter Novellas tit. 25. de Episcopis.

Sacerdos mundi, Constantinus in Edicto. *Schola Apostolorum Romanæ Ecclesiæ*, Orientales, Epistola ad Julium I.

Vicarius Christi, S. Ambrosius lib. 10. in Lucam c. 24. & S. Bernard. lib. 2. de consideratione cap. 8. *Vicarius Crucifixi*, Petrus Blesensis Epist. 144.

Papa, antonomastice dicitur is, qui Romanæ Sedi præest, non modo a Tertulliano, & Cypriano antiquissimis Patribus, sed ab ipso S. Ignatio Martyre sic dictus est S. Anacletus. Nomen erat primitus singulis Clericis, aut saltem Episcopis commune, dein tamen usu receptum est, & Decreto Gregorii VII. Anno 1073. firmatum, ut solus Romanus Pontifex diceretur *Papa*. Porro *Papa* non derivatur a *Pappo*, carduorum flore in lanugine canescente, brevem Pontificum vitæ periodum denotante, de qua Petrus Dam. opusculo 23. hoc etenim vanum figmentum est. Neque ex monosyllabo *Pa*, quod pro Patre sumitur, ut Festus author est, ideoque *Papa* Pater Patrum esset, ut voluit Bonefius. Cum olim & Episcopi, & Clerici *Papæ* dicti sint; neque tamen fuerint *Patres Patrum*; neque ex interjectione admirantis: *Papæ!* veluti admirabile, uti docuit Gabriel lect. 23. in Concil. Verum germana notio hujus vocis *Papa* est a græco Πάπας, Patrem significat, & deducitur ex antiquo tum Græcorum, tum Latinorum usu. Blandum nimirum illud vocabulum, quo etiam teneri infantes jam olim Patrem nominare soliti sunt, usus Christianorum sensum, soli Romano Pontifici, tamquam antonomastice Patri omnium fidelium accommodavit, uti ostendit Raynaudus in corona aurea Romani Pontificis.

Pontifex Maximus. Quo Tertullianus lib. de Pudic. cap. 1. Romanum Pontificem honorat, & hodieum potissimum tota utitur Orthodoxa Ecclesia; ex ipso usu Ethnicorum desumpta notio est, apud quos

quos teste Tullio lib. 2. de legibus, super Consules authoritas fuit Pontificis Maximi, in cujus authoritatis exercitio situm erat, *Sacrum Pontificium*, si-
ve jus, & potestas statuendi, agendive Sacra. Pon-
tifex itaque, ut videre est apud Varronem lib. 4. de
lingua latina, ab eo, quod est: *posse facere*, deri-
vatur; cum cujusvis Pontificis sit facere, id est,
sacrificare juxta usum hujus vocis, non modo apud
Ethnicos, ut latissime profequitur Ignatius Bracci-
us lib. de Etymol. nominis Pontifex, sed etiam in
sacris literis, dum Christus ait: *hoc facite*, id est, *sa-
crificate*, ut tradit Baronius in Martyrologio Roma-
no 9. Aprilis, & vel maxime, quod Pontificis sit,
sacrum Pontificium, seu jus, atque Potestas supre-
ma in spiritualibus.

Servus servorum Dei, tritum illum Romani Pon-
tificis Titulum scelestus Calvinus in cap. 9. Genes.
v. 25. petitum vult ex illa Noe ad Cham Patris
Chanaan maledictione: *Maledictus Chanaan, servus
servorum erit.* Verum enimvero rudem isthanc ca-
lumniam dudum ante enervavit Rupertus lib. 4. in
Gen. cap. 31. dicens: *Noe de Chanaan: servus servo-
rum erit, quo additamento servitus extrema, imo ser-
vilis nequitia solet exprimi, nisi cum subiectio est Dei,
tum per egregiam humilitatem se ipsum profitetur quis
servum servorum Dei;* quando igitur titulo *servus
servorum* subjicitur vox *Dei*, uti fit a Pontificibus,
is titulus non consonat ei, qui a Noemo attributus
est nepoti suo Chanaan; atque adeo tota Calvinii
interpretatio evanescit. Porro origo hujus tituli
non a maledictione Chanaan, sed a sanctitate Ma-
gni Gregorii processit. Nempe: arrogantiam Jo-
annis Jejunatoris Constantinop. Patriarchæ, qui su-
perbum nomen *Patriarchæ*, seu *Oecumenici*, seu *Uni-
versalis* usurpabat, insigni modestiæ specie confun-
dere volens S. Gregorius, ut refert Joannes Diaco-
nus lib. 2. ejus vitæ cap. 1. coepit præfigere sibi ti-
tulum: *Servus servorum Dei*, quam sanctitatem se-
cuti exinceps sunt Pontifices, ut rescriptum Ponti-
ficium, quod eo titulo caret, censeatur adulteri-
um, quemadmodum annotavit Joannes de Ana-
nia,

nia, ad Proemium lib. i. Decret. Unde scite Glossa c. quoties causa i. q. 7.

*Roma tibi quondam suberant Domini Dominorum,
Servorum servi nunc tibi sunt Domini.*

Quæ cum ita sint, est, quod in suas se latebras recondant Sectarii, & lucem publicam refugiant, ausi de Romano Pontifice tam adversa Patrum sententiis tamque cum Sanctorum sensu pugnantia eloqui, dehonestantes illum infami & horrendo *Antichristi titulo*, quem lectissima S. Spiritus organa honorificentissimis elogiis tam multipliciter decorarunt.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Jehu Josaphati filio in Regem uncto *festinaverunt, & unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus ejus - - & cecinerunt tuba, atque dixerunt: regnavit Jehu. 4. Reg. 9. & Jesu Jerosolymis appropinquante plurima turba straverunt vestimenta sua in via. Alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternerant in via. Turbæ autem - - clamabant dicentes: Hosanna filio David!*

DOMINICA PASCHÆ.

EVANGELIUM: *Cum transisset Sabbathum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. Marci 16. v. 1. usque ad 7. inclusive de glorioso triumpho Jesu Christi e mortuis resurgentis. Quod ipsum triumphale prodigium tamquam e præcipuis salutis nostræ mysteriis Evangelistæ omnes lætabundi descripserunt, ut patet ex eorumdem Evangeliiis.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Posteaquam Servator noster in acerbissima passione sua excarnificatus fuisset, horas circiter octodecim;

decim ; nam Feria V. quæ erat 24. Martii, sub vespere comedit agnum, lavit pedes, instituit Eucharistiam, & prolixum sermonem habuit de charitate, ut videre est Joan. 13. atque tandem processit in villam Gethsemani, quæ omnia facile tres horas exigunt; quare sub horam noctis tertiam, quæ nostratem horam nonam tunc referebat, in Gethsemani coepit pavere, tædere, contristari, & mœstus esse usque ad mortem; inde autem, si horas omnes voces in computum, usque ad tertiam pomeridianam Feriæ VI. seu 25. Martii, qua mortuus est, horas reperies 18.

Posteaquam igitur sacratissima ejusdem anima hora tertia descendens ad inferos, seu limbum, ibidem inter sanctos Patriarchas, ac Prophetas horas circiter 36. commorata fuisset (tot enim sunt, si numeres tres horas residuas a tertia pomeridiana usque ad vespere Feriæ VI. & hora 24. Sabbathi, atque nona noctis Dominicæ) sacrum vero corpus sub vespere Feriæ VI. a Josepho & Nicodemo tumulatum quievisset in sepulchro horas 33. exinde 27. Martii sub horam nonam noctis Dominicæ ante auroram anima beatissima cum Patribus egrediens ex limbo venit ad sepulchrum, ibique sacratissimum corpus eisdem exhibens a plagis atque vulneribus undique lividum, cruentum, ac discissum, rursusque mittens Angelos, qui sacrum sanguinem in sudore sanguineo, in flagellatione, spinea coronatione, crucifixione, atque lateris transfixione, largiter effusum colligerent, eum collectum rursus indidit venis benedicti corporis; in quod anima gloriosa introiens, sibi que uniens simul animavit, simul absterfo omni livore, unguento, ac vulnere, per quatuor dotes gloriosi corporis, *impassibilitatem, subtilitatem, agilitatem, & claritatem* glorificavit. Atque ita Christus 27. Martii 1. Feria hebdomadæ, quam ab hoc glorioso mysterio resurgentis Domini, *Dominicam* exinceps vocamus, summo mane ante auroram, uti insinuat Marcus, & clare docent August. Anselm. Lactantius, Beda, & alii, Christus, inquam, dote subtilitatis suæ penetrans lapidem advo-

advolutum sepulchro, gloriose resurrexit, simulque Angelus descendit de cœlo, terræ motum excitans, lapidemque a sepulchro removens, tum ut custodes magnifice resurgentis Domini testes faceret, tum ut mulieribus adventantibus ad sepulchrum aditum pararet. Et hæc est stricta quædam series glorioſæ hujus resurrectionis, quam pro intelligendo contextu hodierni Evangelii præmittere necessum erat. Itaque:

Cum transisset Sabbathum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome, emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum, Marc. 16. v. 1. Neque enim citius, nisi transacto Sabbatho, licebat Judæis negotiari; posteaquam nimirum Jerosolymis, uti annotavit Novarinus, id e fastigio templi datum esset signum, uti incipientis, ita & finientis Sabbathi, quo signo rite omnia præstari possent, & a templi ordine res aliæ suo tempore tractarentur; vespere itaque illius Sabbathi, sive ut Græcus legit, *sero Sabbathorum*, nempe: absolutis jam prioris hebdomadæ Sabbathis, seu diebus omnibus, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata.

Porro Salome fuit Consobrina beatissimæ Virginis Dei Genitricis, uxor Zebedæi, & Mater Jacobi majoris, ac Joannis Apostoli, qui erant consanguinei Christi in tertio gradu. *Maria Jacobi* autem sic dicta est, quia Mater erat Jacobi minoris, & Judæ Thaddæi, uxorque Cleophæ, seu Alphæi, itidem Consobrina divinæ Matris, uti ostendit Tiranus in Genealogia Christi. Major vero difficultas est de *Maria Magdalene*, utrum fuerit illa, quæ Joannis 11. v. 1. soror Marthæ & Lazari dicitur; an vero alia? fuere etenim, qui plures fuisse Magdalenas docuerunt: Sic S. Chrysost. hom. 81. in Matth. opinatur fuisse duas: Origenes, Theophylactus, & Euthymius in cap. 26. Matth. censent, fuisse tres; unde Jodocus Clitoveus, & Jacobus Faber libellos scripsere de tribus Magdalenis, sed quorum errorem doctè refutavit Joannes Rosenlis. Verum:

Dicen-

Dicendum cum eximio Patre Suarez in 3. p. Tom. 2. Disp. 49. Sect. 2. unam, eandemque fuisse Mariam Magdalenam, nempe: sororem Marthæ, & Lazari, quæ Christum duabus vicibus unxit, uti narrat Matthæus, Lucas & Joannes, & in præfenti aromata emerat, tertio Jesum unctura, quemadmodum Marcus recenset; ratio hujus est: tum quia est communis fidelium, & Ecclesiæ sensus, utpote omnia in Ecclesiastico officio uni Magdalene tribuentis, quæ sparsim alias referuntur ab Evangelistis; tum quia ex Joan. cap. 11. & 12. clare elucet: Mulierem illam peccatricem, quæ Luc. 7. unxit pedes Domini, & capillis suis terfit, fuisse Mariam sororem Lazari; atque hæc ipsa nuper peccatrix mulier, fuit illa Magdalena, cui primo apparuit resurgens Dominus, sic enim Marcus v. 9. testatur: *Apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua ejecerat septem dæmonia*; ergo. Porro præter hasce pias tres mulieres adhuc plures adfuisse comites patet, ex Luc. cap. 24. v. 10. ubi sic: *Erat autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi, & cæteræ, quæ cum eis erant*. Joanna vero fuit uxor Chusæ Procuratoris Herodis, discipula Christi, cujus hostis, & illusor fuerat Herodes.

Ut venientes ungerent Jesum. Marc. 16. v. 1. Nimirum secundum consuetudinem Judæorum, ait Theophylactus hic, qui cadavera, quæ magnificabant, pluribus diebus ungere consueverant, donec humore, vi aromatum exsiccato, diu servari possent integra, & a corruptione immunia. Sed enim necdum sapiebant mulieres illæ dignitatem divinitatis Christi, neque resurrectionis ejusdem; unde S. Bernard. tractans de passione Domini cap. 2. observat: Deiparam non fuisse officiosam circa corpus Domini defunctum, quia de fide resurrectionis ejus erat certissima, & in omnibus mysteriis a Spiritu sancto edocta, estque communis Ecclesiæ sensus; D. Matrem domi gloriosum expectasse adventum Filii, ejusque ante omnes alios conspectu frui meruisse, quemadmodum idem Mellifluus Doctor ser. de Resurrectione, de eadem Diva ita attestatur:

Nulla

Nulla fruitionis gratia dignior, nulla expectationis desiderio ferventior, nulla deprecandi instantia vehementior, nulla apparenti intimior; ideo & prima Dominum vidit in forma gloriosa, & non ad confirmationem dubii, sed ad consolationem gaudii: unde & Evangelistæ eam non recensent. Jam vero Matthæus omissa unctione textum hunc ita proponit, *Venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum* cap. 28. v. 1. nimirum: ut quam deceperat arboris visus, sic interpretante Petro Chrysologo, visus repararet sepulchri: & quam prostraverat illecebrosus aspectus, salutaris attolleret.

Et valde mane una Sabbathorum veniunt ad monumentum, orto jam sole. Marc. 16. v. 1. nam unum significat Hebræis primum, ut Gen. 1. factum est vespere, & mane dies unus, id est: primus. Prima itaque Sabbathi, seu prima die post Sabbathum, puta die *Dominica*, Hebræi namque a Sabbatho, utpote sanctissimo, denominabant omnes hebdomadæ dies; sic secunda Sabbathi erat Feria secunda, tertia Sabbathi, Feria tertia, seu dies Martis, & ita de cæteris, quemadmodum est videre apud divum Hieronymum ep. ad Euod. Tota proinde hebdomada vocabatur Sabbathum, de quo etiam illud Lucæ 18. v. 12. *Jejuno bis in Sabbatho*, id est: bis in hebdomade, atque ita una Sabbathorum, seu prima Sabbathi intelligitur prima dies hebdomadæ, nempe *Dominica*, de qua S. August. serm. 251. de tempore ita habet: *Dominicum diem Apostoli, & Apostolici viri, ideo religiosa solennitate habendum sanxerunt, quia in eodem Redemptor noster a mortuis surrexit, qui ideo Dominicus appellatur, ut in eo a terrenis operibus, vel mundi illecebris abstinentes, tantum divinis cultibus serviamus, dantes scilicet huic diei honorem & reverentiam propter spem resurrectionis nostræ, quam habemus in illa; unde quemadmodum eodem D. Aurelio ibidem testante: Dominicus dies, est primus dies sæculi, in quo facta sunt elementa mundi, & Angeli creati; ita plurimorum Patrum consensu idem Dominicus dies erit ultimus sæculi, dies extremi judicii, & resurrectionis nostræ, eo quod*
Christus,

Christus, primitiæ dormientium, illa die, & Feria resurrexerit.

Et dicebant ad invicem: Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti? Marc. 16. v. 3. Nempe: spectaverant mulieres hæ ipsæ in Parasceves vespere, cum Joseph ab Arimathæa, & Nicodemus sacrum corpus Domini sepelirent, in monumento novo, quod erat in vicino horto Josephi, juxta montem Calvariæ 108. pedibus distante; spectaverant, inquam, ad ostium monumenti advolvi saxum grande, ut habet Matth. cap. 27. v. 60. Et advolvit, (Joseph cum Nicodemo, ac famulis) saxum magnum ad ostium monumenti, quod ipsum saxum die altera post Parasceven, nempe in ipso Sabbatho, Principes Sacerdotum, & Pharisei cum consensu Pilati, annulo urbis Jerosolymitanæ, vel certe magni Synedrii obsignarant, ne a discipulis furto tolleretur cadaver, sic testante Matthæo ibidem v. 66. Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum signantes lapidem cum custodibus. Cæterum lapis ille non modo erat magnus valde, & sigillo publico munitus, sed etiam ferro firmatus, traditum namque nobis est ab antiquis, inquit Nicephorus lib. 1. Hist. Ecclesiasticæ cap. 32. Judæos lapidem illum, qui in sepulchro pro operculo positus fuerat ad summum monumenti labrum, petramque interne se illi conjungentem ferramentis quibusdam fabili lapididarum arte perforasse, ferrumque ingens a fabro ex propinquo acceptum per utrumque foramen immisisse, Et in circuli forma circumegisse, atque ita firmiter capitibus commissis, omni ex parte quasi vinculum circumduxisse, ut lapis qualicumque modo revelli, loco suo removeri non potuerit, nisi arte quapiam, Et vi adhibita necessario aut ferrum constringeretur, aut petra rumperetur. Hæc ille. Videntur autem piæ mulieres ignorasse, pridie munitum sic fuisse sepulchrum, ferramentis, custodia militari, & publico sigillo; nam si id scivissent, non modo de lapide revolvendo, sed & de sigillo refigendo, atque custodia fallenda sollicitæ fuissent, itaque de solo saxo revolvendo erant anxie. Cum ecce

Respicientes viderunt revolutum lapidem ; erat quippe magnus valde. Marc. 16. v. 4. Posteaquam jam prope sepulchrum essent dictæ mulieres , ecce terræ motus factus est magnus ; Angelus enim Domini descendit de cælo , & accedens revolvit lapidem , Matth. 28. v. 2. non quidem ut resurrecturo Domino (nam hic clauso sepulchro jam ab una circiter hora surrexerat , Matrem suam , uti communis est Ecclesiæ sensus , primo invisens) sed ut mulieribus aditum in sepulchrum referaret , & ipsis Christum surrexisse ostenderet ; Christus enim sicut ex clauso Virginis utero natus est , sic & e clauso sepulchro surrexit ; audi S. August. ferm. 138. de tempore : Judæi perfidi , inquit , monumenti lapidem signaverant , ut non haberet Christus egressum ; sed quomodo de sepulchro exire non posset , qui ex incorruptis matris visceribus salva virginitate processit ? fessellit custodes , exilivit de sepulchro , apparuit discipulis januis non apertis : inde clausus exiit , huc expulsus intravit. Vere Chrysost. ferm. 74. Lapis advolutus probavit mortem , revolutus existit resurrectionis Assertor. Et Severinus Episcopus in catena : Mutatur hic ordo rerum : sepulchrum mortem , non mortuum devorat : domus mortis mansio fit vitalis : uteri nova forma mortuum recipit , reddit vivum. Surrexit exinde Christus , non statim a media nocte , ut voluit Euthymius , Gregor. & quidam alii , sed sub diluculum diei Dominicæ , quemadmodum plenus SS. PP. Senatus affirmat. S. Ignat. epist. ad Trullianos : Illucescente die Dominico , surrexit Christus a mortuis. Sic S. Augustin. ad finem Psalmi 58. Merito Resurrectio Domini diluculo fuit , ut impleretur , quod dictum est Psalmo 29. ad vesperum demorabitur fletus , & ad matutinum lætitia. Sic Hymnus S. Ambrosii ab Ecclesia receptus : Aurora lucis rutilat , cum Rex ille fortissimus , victor surgit de funere. Sic denique aperte tradit S. Marc. cap. 16. v. 9. Surgens autem mane prima Sabbathi , apparuit primo Magdalencæ.

Et introeuntes in monumentum , viderunt juvenem sedentem in dextris , coopertum stola candida , & obstupuerunt : Marci ibidem v. 5. Franciscus Lucas , & alii

alii censent : hunc Angelum fuisse Gabrielem, qui juxta nomen suum Administer est fortitudinis Dei, quæ eluxit in terræ motu, & revolutione lapidis contestante potentiam, & magnificentiam Filii Dei. Jam vero Angelus hic apparuit specie juvenis : tum quia juvenus indicat Angelorum vigorem, decorem, & robur, in quo numquam lassescunt, numquam senescunt, ut observat S. Dionys. de Coel. Hierarchia; tum quia juvenus Angelica adsignificabat pulchritudinem, ac vivacitatem ipsiusmet corporis gloriosi, quod Christus resurgens assumpsit, ut advertit Cornel. a lap. *Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix.* Matth. cap. 28. v. 3. Gabriel ergo hic inducitur, ut Mars quidam fulgurans, & fulminans, ac suo robore, quasi fulmine omnia penetrans, dissipans, afflans, & incinerans, ut milites custodes sepulchri, volentes impedire Resurrectionem Domini, percelleret; & sic quidem effulgurans solis militibus apparuit, qui exinde præ timore exterriti sunt, & facti sunt velut mortui, ut loquitur Matthæus ibidem v. 4. Mulieribus vero fulgur hoc attemperavit, ac vultum, gloriosum quidem, sed blandum, & jucundum ostendit, totus candidatus, stola inquam candida coopertus, ut habet Marcus. Candor nempe, color plane Paschalis est. Audi S. Gregor. hom. 21. in Evang. *Stola candida coopertus apparuit; quia festivitatis nostræ gaudia nuntiavit; candor etenim vestis splendorem nostræ denuntiat solennitatis.*

Qui dicit illis : *Nolite expavescere, Jesum queritis Nazarenum, crucifixum, surrexit, non est hic, ecce locum, ubi posuerunt eum.* Marc. ibid. v. 6. Nolite expavescere; naturale liquidem est homini, cum quid super naturam videt, timore percelli, inquit Christianus Druthmarus, qui sub annum Domini 850. scripsit in Matthæum : *Sed enim paveant illi, ita mentem Angeli exponit S. Greg. hom. 21. in Evangelia, qui non amant adventum supernorum civium : pertimescant, qui carnalibus desideriis pressi, ad eorum se societatem pertingere posse desperant. Vos autem, cur pertimescitis, quæ vestros concives videtis?* nimirum

rum resurgente Christo, ut advertit Chrysoſt. ſerm. 74. terrenis redditur cœleſte commercium; mulieri, cui fuerat cum diabolo lethale conſilium, cum Angelo colloquium fit vitale. Jeſum quæritis Nazarenum crucifixum? Non erubeſcit Angelus crucem, ait Theophylaſtus, in hac enim ſalus hominum, imo gratia, ac gloria Angelorum eſt. Surrexit, & non eſt hic. Ex Græco evigilavit, expergeſcitus eſt a morte, quaſi e brevi, levique ſomno juxta illud Pfalm. 3. 6. Ego dormivi, & ſoporatus ſum, & exſurrexi. Super quo S. Ambroſ. ſerm. 57. Tridui tantum temporis ſpatio, non tam in ſepulchro Chriſtus jacuit mortuus, quam velut in lectulo dormiens conquievit.

Ecce locum, ubi poſuerunt eum; ut, ſi verbis meis non creditis, vacuo credatis ſepulchro, ait purpuratus Dalmata; nimirum: mulieres vocat Angelus ad videndum, inquit S. Chryſol. ſerm. 77. Ubi ſacri corporis locus mundaret oculos, quos diabolo ſuadente vetitæ arboris macularat aſpectus.

Sed ite, dicite diſcipulis ejus, & Petro: quia præcedit vos in Galilæam; ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis. ibidem v. 7. Cauſam dat S. Gregor. hom. 25. in Evangelia, quia enim in paradifo mulier viro propinavit mortem, a ſepulchro mulier viris annuntiat vitam; & dicta ſui vivificatoris narrat, quæ mortiferi ſerpentis verba narraverat; acſi humano generi non verbis Dominus, ſed rebus dicat; de qua manu vobis illatus eſt potus mortis, de ipſa ſuſcipite poculum vitæ. Dicite diſcipulis ejus, & imprimis Petro, ut quem ſcœmina fecit negare, ſcœmina faceret confiteri; ait Drutmar. in Matth. ſed genuine magis S. Greg. hom. 21. in Evangelia: quia ſi Angelus Petrum non nominaffet, venire inter diſcipulos non auderet; vocatur ex nomine, ne deſperet ex negatione. Præcedit vos in Galilæam, dote nempe agilitatis omnes antevertens; tum quod Galilæa Chriſti eſſet patria, & Apoſtolorum, ideoque afflictiſ diſcipulis jucundior: tum quod illic ſecurior eſſet cœtus Apoſtolorum propter metum Judæorum: tum denique quod ibidem plerumque prædicaffet Chriſtus, & plurima miracula patraſſet in ſuæ doctrinæ

con-

confirmationem. *Ibi eum videbitis*, intellige, publice, familiariter, diu, ac libere. Namque in Judæa quodvis visus est, sed clam, sed breviter; certe ipsa prima die Resurrectionis sexies hoc ordine apparuit in Judæa. Primo: Beatissimæ Matri suæ, ut docet S. Ambros. lib. de Virg. Anselmus, Rupertus, Bonaventura, estque communis fidelium consensus. Secundo: Magdalenæ apud sepulcrum Joan. 20. v. 16. Tercio: Eidem cum cæteris mulieribus redeuntibus in Jerusalem in via Matth. 28. v. 9. Quarto: Apparuit Petro Luc. 24. v. 34. Quinto: Duobus discipulis, euntibus in Emaus. Luc. ibidem. Sexto: apparuit omnibus, decem inquam Apostolis, Thomas enim aberat, Judas vero se suspenderat, unde soli restabant decem. Luc. 24. v. 36. De quo apparitionum ordine plura in Antilogiis.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima est de tempore, quo piæ mulieres accesserunt ad sepulchrum. Id Matthæus sic describit c. 28. v. 1. *Vespere autem Sabbathi, quæ lucebat in primo Sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum.* Marcus vero cap. 16. v. 1. *Valde mane, una Sabbathorum veniunt ad monumentum, orto jam sole.* Et Lucas cap. 24. v. 1. *Una autem Sabbathi, valde diluculo, venerunt ad monumentum.* Difficilis hæc Antilogia; quomodo enim vesper, si jam lucebat? si valde mane? si diluculo? imo si orto jam sole?

Respondeo cum Suarez, Barradio, & Cornelio a Lap. per *vesperam Sabbathi* apud Matthæum intelligi *seram noctem Sabbathi*, quæ jam lucebat in lucem, & auroram diei Dominicæ. Ita exponunt S. Aug. lib. 3. de consensu Evangelistarum cap. 24. Theophylactus, Euthymius, S. Thomas, & alii. Sed

Urgebis: Marcus clare asserit: mulieres venisse ad monumentum orto jam sole; sed qui venit valde mane, & valde diluculo, non venit orto jam sole: ergo nondum concordia. Confirm. Joannes addit:

Venisse mane, cum adhuc tenebræ essent, atqui orto jam sole non sunt tenebræ; ergo.

*Respondet S. Petrus Chrysol. ferm. 82. de Resurrectione: solem in die Resurrectionis properantius festinasse in Judæa, ita ut summo mane, cum cæteroquin adhuc tenebras esse oportuisset, jam esset ortus; ab hora sexta, inquit, usque ad nonam tenebræ factæ sunt: ergo sol, qui præter horam, ut Domino compateretur, abscesserat, claritate, cum resurgeret Dominus, ante tempus occurrit; Et qui ut suo commoreretur Authori, ipsam meridianam suam mortificaverat claritatem, ut consurgeret Authori suo, evitis tenebris antelucanus erupit, valde mane, quia qui ante noctem fugerat, nunc ipse mortem prævenit fugaturus, ut reddat luci nox horas, quas terror Dominicæ passionis invaserat, ita ille. Meditatio hæc Barradio videtur quidem pia, sed a Suare censetur esse quædam exaggeratio, & amplificatio Rhetorica potius, quam veritas historica. Unde cum iisdem aliter *Respondeo 2do: Duobus modis dici solem oriri: altero, postquam ingreditur horizontem: altero, priusquam ingreditur, cum luce sua primum diluculum efficit; atque sub hoc secundo modo orto jam sole venisse mulieres valde mane, asserit Marcus, cum videlicet cælum ab Orientis parte jam albesceret, quod non fit nisi solis orientis vicinitate. Unde & textus Joannis conciliatur; nam sub aurora, & diluculo, radiis Solis, nondum horizontem ingressi, ad montes, vel nubes reflexis, adhuc aliquæ in aere restant tenebræ; aurora enim est confinium lucis, ac tenebrarum, quæ expositio, inquit Suarez, sicuti communior est, & tota consentanea S. Thomæ 3. parte qu. 53. art. 2. ad 3. quam sumpsit ex Augustino lib. 3. de consensu Evangel. Et eandem sequuntur Beda, Anselmus, Theophylactus, & alii in Matthæum.**

Secunda est de ordine, quo Christus mulieribus apparuit: Marc. cap. 19. v. 9. ait: Surgens mane prima Sabbathi apparuit primo Mariæ Magdalene, atqui prius apparuit Christus D. Matri suæ, ut est omnium fidelium consensus; ergo. Respondeo cum Ruperto
Abba

Abbate lib. 7. de Div. Officiis cap. 25. Christum primum apparuisse Mariæ Magdalenæ, inter testes præordinatos a Deo, juxta illud Actor. 10. *Dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo*, quos solos nominare ad Evangelistas pertinuit; quia ergo Magdalena erat inter eos, qui futuri erant testes Resurrectionis, atque etiam inter eos, quibus apparuit Christus, ad eorum fidem confirmandam; e contrario Deipara, nec futura esset testis Resurrectionis, ne ab amore Filii aliquid fingere existimaretur, neque de fide Resurrectionis fuit umquam incerta; exinde verum est: inter testes primo apparuisse Magdalenæ. Divæ Virgini enim apparuit, ut debitam honoris, & amoris significationem Filius Matri præberet; id quod confirmat B. Vincent. ferm. 1. in die Paschæ: primo visum esse Christum a Diva Matre, imo & B. Gregorio revelatum fuisse, Angelum Gabrielem missum esse ad Mariam, quam Paschali illo jubilo salutaverit: *Regina cæli lætare, Alleluja: Quia quem meruisti portare, Alleluja: Resurrexit, sicut dixit, Alleluja*; statimque adfuisse Christum, & illam ineffabili gaudio consolatum fuisse.

Urgebis primo: Matthæus ait: Magdalenam cum aliis mulieribus vidisse Christum, cum reverteretur a sepulchro: *Et ecce Jesus occurrit illis dicens: Ave. cap. 28. v. 9.* Econtra Joan. cap. 20. ait: vidisse Christum ad monumentum. *Respondeo* S. Matthæum, & S. Joannem, de diversis loqui apparitionibus; nam constat: D. Magdalenæ bis apparuisse Dominum; primo quidem soli, ut clare asserit Marcus. *Prima Sabbathi apparuit primo Mariæ Magdalenæ. v. 9.* Et est communis sensus Doctorum, atque etiam Ecclesiæ, sic cantantis de hac Sancta: *Prima meretur gaudia, quæ plus amabat cæteris*; atque de hac apparitione facta ad sepulchrum loquitur Joannes; dein vero ex imperio Christi Magdalena, cæteras mulieres abeuntes festino gradu subsequuta, & affecuta, ibi cum eisdem in via rursus vidit, & audivit Christum salutantem; de qua ap-

paritione secunda loquitur Matthæus: *Et ecce Jesus occurrit illis dicens: Ave. v. 9.*

Sed urgebis secundo: In priori apparitione facta soli Magdalene, fuit illa prohibita, tangere pedes Christi: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Joannis 20. v. 17. At in apparitione altera, facta mulieribus, Christus id reverentiæ admisit: *Illæ autem acceperunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt.* Matth. 38. v. 9. Ergo non est verisimile, adfuisse Magdalenam, quæ ad pedes Christi paulo ante non fuit admissa. Varii varie conciliant isthanc difficultatem, præsertim enodando illam insigniter intricatam causalem, quam Dominus dedit Magdalene: *Nondum enim ascendi ad Patrem meum;* cum potius, quia nondum ascenderat, tangi potuerit, sicuti ab aliis Apostolis, & mulieribus dein contractatus fuit; si namque ascendisset, contingi jam non potuisset. Præplacet hic sententia Suaris in 3. part. Tom. 2. Disp. 49. Sect. 3. quem sequitur Cornelius, Ribera, & alii sententes: Magdalenam, cum videret, Christum resurrexisse, ineffabili gaudio perfusam accidisse ad ejus pedes, ibique more sibi familiari hæerere voluisse; quare Christus eam prohibet: *Noli me tangere*, id est: noli diutius in mei complexu immorari; namque sat sæpe, sat diu, id tibi facere licebit, *nondum enim ascendi*, hoc est: non decrevi tam cito ascendere in cælum, sed dies adhuc quadraginta in terra versabor, ac me vobis videndum, tangendumque exhibebo, nunc vade, propera, & lætum nuntium Resurrectionis meæ defer fratribus meis. Magdalena proinde accelerato gressu insecuta, & affecuta mulieres socias, eisdem lætum nuntium visi Domini attulit, simulque Christum ibidem apparentem rursus vidit, adoravit, & tetigit pedes ejus, veluti in præmium Resurrectionis annuntiata; quemadmodum & duo illi discipuli redeuntes ex Emaus, & annuntiantes ea, quæ eis contigerant in apparitione Domini, illico nova apparitione Domini coram omnibus discipulis, cum fores essent clausæ, & sero esset, recreati fuere.

Tertia: De numero, & situ Angelorum: Matthæus,

thæus, & Marcus unum duntaxat Angelum a fœminis visum esse dicunt: *Respondens autem Angelus dixit mulieribus, &c.* Matth. 28. v. 5. *Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem a dextris.* Marc. 15. v. 5. Econtra Lucas duos esse visos asserit: *Ecce duo viri steterunt secus illas.* 24. v. 4. Matthæus significat Angelum fuisse extra sepulchrum, tum quia dicit sedisse *super lapidem revolutum a sepulchro*, tum quia dixit mulieribus: *Venite & videte locum, ubi positus erat Dominus.* Econtra Marcus indicat, Angelum visum esse intra sepulchrum, dum ait: *Introeuntes in monumentum viderunt juvenem.*

Respondeo cum Suare loco cit. Prænotandum esse ex S. Cyrillo Jerosolymitano cap. 24. Beda de situ Jerusalem cap. 2. & Burchardo l. de descriptione terræ sanctæ prima parte cap. 7. In sepulchro Domini duplicem fuisse speluncam, alteram *exterio-rem*, quam Cyrillus *vestibulum sepulchri* appellat: alteram *interiorem*, in qua excisum erat sepulchrum, a pavimento terræ tribus palmis erectum, atque ante hanc speluncam secundam ostium fuerat monumenti, ad quod lapis ille advolutus scribitur; hoc posito, facile elucescit responsio ad primum: de diversis Angelis loqui Evangelistas: Matthæum quidem, & Marcum de uno illo Angelo, qui a spelunca interiore revolverat lapidem, & federat super illum, adhortans mulieres, ne expavescerent, sed venirent, & viderent locum, ubi positus erat Dominus. Itaque cum ex monitu Angeli mulieres ingressæ essent specum interiorem, ipsumque sepulchrum, illic viderunt duos viros in veste fulgenti, & de his scripsit Lucas, v. 4. Similiter patet responsio ad secundum: Angelum illum, qui lapidem removerat ab ostio interioris speluncæ, sedisse super eum, positum ex parte exterioris speluncæ, ibique locutum fuisse mulieribus; quæ quia ingressæ fuerant priorem partem speluncæ, in qua viderunt juvenem sedentem a dextris, inde recte dicit Marcus, introeuntes monumentum, videlicet primam partem speluncæ, vidisse juvenem sedentem a dextris, & recte indicat Matthæus extra sepulchrum, scilicet

extra interiorem partem speluncæ Angelum sedisse super lapidem, qui sublatuſ ab ostio interioris monumenti jacuit ad dexteram partem ejusdem ostii. De qua sessione præclare ait S. Chryſol. serm. 75. *Sedebat Angelus ad docendam Resurrectionem, non ad lassitudinem. Factus est Vas Angelicæ responsionis, doctrinæ cælestis Cathedra, Schola vitæ, qui Judæis ad mortis januam, ad cineris servitutem, & triste silentium fuerat constitutus.*

*Quarta est de triduo, quo Christus jacuit in sepulchro: Apostolus scribit 1. ad Corinth. 15. v. 4. Quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas. Et Salvator ipse prædixit Luc. 18. v. 33. Postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget. Econtra Marcus aperte tradit, surrexisse mane die Dominico: Surgens autem mane prima Sabbathi apparuit primo Magdalencæ. c. 16. v. 9. Ut proinde juxta computum superius factum ex PP. inter mortem Christi, & Resurrectionem ejus, vix plures lapsæ sint horæ, quam 36. atqui 36. horæ non conficiunt unum triduum, ergo rursus antilogia. Magna iterum in componenda hac oppositione Authorum est diversitas. Ad quam dicendum cum Suare hic Disp. 48. sect. 3. ex communi SS. PP. consensu, corpus Christi tribus diebus jacuisse in sepulchro, computando dies tres ab hora mortis, vel sepulturæ usque ad horam resurrectionis per Synecdochen, hoc est: sumendo partem pro toto, ita ut dies intermedius nempe Sabbathi sit quidem integer, duo vero dies extremi, nempe Veneris, & Dominicus sumantur secundum partem. Nam in ultima parte diei Veneris desinentis Christus mortuus fuit, & sepultus; & in prima parte diei Dominicæ inchoatæ itidem sepultus jacuit usque sub auroram, sub quam resurrexit. Quem modum loquendi, utpote frequentissimum, in Scriptura amplexus est etiam S. Thom. 3. Par. qu. 51. art. 4. ad 1. his: *Restat ergo, ut hoc inveniatur illo scripturarum usitato loquendi modo, quo a parte totum intelligitur, ita scilicet: quod unam noctem, & unam diem accipiamus pro uno die naturali.* Et sic primus dies computatur ab extrema*

trema parte sui, qua Christus in sexta Feria est mortuus, & sepultus. Secunda dies est integra cum 24. horis nocturnis, & diurnis, nox autem sequens pertinet ad tertium diem.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

De quatuor Dotibus corporis gloriosi.

Nusquam fere audacius mentita est fabulosa antiquitas, quam ubi inter agros Thebanorum ex feminatis draconis dentibus pullulasse asseruit plenum exercitum armatorum, felix commentum! quando fabulosæ illæ spicæ Martiæ, in campis iis vix natæ, illico conversæ in se invicem tam semetipsas, quam totum isthoc mendacium plene interemerunt. Verius ego ad campos Ezechielis hodie provoco, quisquis vivos exercitus ex semine aridorum ossium pullulantes spectare adamat. Spectate ad unicum nutum Prophetæ: *Ossa arida audite verbum Domini!* Ezech. 37. Spectate nunc ossa arida: nunc Hectores, nunc Achilles redivivos, ad obvium cæmeterium invito; ubi sub gloriosæ illius resurrectionis suprema die, e nudis ossariis efflorescent Beatorum corpora gloriosa; nimirum hodie demum intelligere licet perdifficile illud Divi Ephrem ænigma suadentis, mortem eligi in nostram tutricem: *Mortem facito tuam curatricem*, inquit ille. Siccine, Tyranna vitæ nostræ, nostra tuetur comoda? fecundabit credo illa agros nostros, sed ex cineribus corporis nostri: rigabit segetes nostras, at nostramet sanguine: circumsepiet hortos nostros, at nostrismet ossibus. Et mortem fecero rerum mearum curatricem? Verum enimvero hac gloriosa, quæ Eusebio Gallicano contestante, magis de sepulchro radiavit, quam de sole refulsit, hac demum die mortem veneror, ut nostram Curatricem. Enimvero videte supra tumbam Salvatoris federe sollicitam, milleque curis distentam mortem osseam; videte, ut illa anxie enumerat omnes venulas, ossa omnia, quæ proximo die Parasceves sibi concredi-

ta

ta accepit in sacrosancto corpore occisi Servatoris : ut illa solícite numerat, & computat omnes pilos, omnes sanguinis guttulas, & eccur ista? videlicet Eusebio Gallicano adstipulor: *Mors ipsa in sua regione captiva expavit subito talem mortuum, & quæ debitorem suum putabat, atque exactorem esse cognovit.* Sancto Ephrem assentior. *Mors per mortem Christi facta est nostra curatrix, tutrix nostra.* Sic est: corpora justorum morti dantur in tutelam, non in rapinam, restituenda nobis in die illa extrema, etiam cum fœnore, etiam cum lucro. Nimirum, quando morimur, in & cum Christo, mortui concredimus nostrum cadaver sine sensu, sine motu; at pro hoc ipso mors restituet corpus agile, ac gloriosum: damus morti cadaver exanime, exangue, mors vero pro eo ipso tenetur restituere corpus vivum ac immortale: concredimus morti cadaver informe, horridum, turpe, at mors restituit corpus super stellas, super solem clarum, ac luminosum: seminamus denique cadaver unum grossum, atque corporeum; verum ex hoc corpus metemus subtile, ipsis spiritibus in æmulationem.

Lubet igitur spectare corpus gloriosum unius Beati. Quam, quæso, arbitramini erit corpus hoc impassibile, ac immortale? putatisne Beatum vivere in sua gloria, quemadmodum vixere Beatissimi in suo Pontificatu: S. Damascenus quidem annos 19. S. Leo annos 20. Alexander III. annos 21. Adrianus annos 23. O brevis Beatissimorum beatitudo! Aurelium auscultemus: *Quod beatus accepturus est, finem non habet.* O! quid erit in fine fine fine? ibi non modo impassibilitas, nuda omni dolore, sed & plena immortalitas, plena gaudio æternaturo. Ibi plenitudo omnium voluptatum sine omni satietate, una immortalis fruitio, & indefinens gaudium oculorum, aurium, narium, pedumque. Pro oculis o quot mille scenæ! pro naribus o quot veri odores! pro palato quam exquisiti, quam varii sapores! per manuum tactum quam mira voluptas! & quis hic mihi explicet vel unicam melodiam, qua inebriantur aures Beatorum? quis? At, at alterum fœ-

foenus, lucrumque mortis Justorum confidero. Dabimus ergo foeneratori, morti, cadaver nostrum, idque prægrave ac offeum, sine motu, sine sensu, putridum quoddam lutum, & recipiemus corpus agile, habile, ac mobile ad omnem nutum. Enimvero si per hoste aspectabiles orbes cœlorum daretur communis veredarius quispiam, aut cursor ordinarius, cujus ope liceret cum Dædalo percurrere nobilissimas hæce regiones stellarum, & provincias cœlorum; o quot peregrini, quot exteri curiositatem dignissimam illic pascere commendo! Exquirite nunc agilitatem corporis Beati: o quam tardæ sunt fulminis alæ! quam segnes sagittæ! celerrima lux plumbea est agillimi corporis felicitati. Utque veritatis hujus umbram nonnihil elucidem, edicite mortales, quid vestri de hac cœlorum vastitate edicunt Astrologi? quid Ptolomæi, quid Tychones, quid Clavii vestri? numquid concordi calculo a planetarum rege, sole inquam, qui oculo nostro globi cujusdam lucidi mediocritatem non excedit, universam hanc sphæram terraqueam 160. excedit amplitudine sua solari? numquid Clavio vestro sic edocente, terrestris isthic globus a firmamento dissidet octoginta millionibus milliarium, adeo, ut si nostrum unus aliquis vitam prorogaret quatuor annorum millibus, perque dies vitæ singulos via recta cœlum scanderet per milliaria centum, post quatuor millia annorum nondum haberet pedem super firmamento; quoties attoniti hæremus, quando a Mathematico aliquo erudimur, quamlibet stellam, quæ est in linea æquinoctiali, horis quibuslibet suo motu emetiri quadraginta duos milliones milliarium; Id quod tantumdem est, veluti cursor quispiam hora una bis millies circumcurfaret universam hanc molem terræ. Quoties rapimur in extasim admirationum, quando computum solis legimus, in quo sol per quosvis horæ quadrantes cursu suo enumerat millionem unum, & 40. milliaria millia. Atque hæc obstupescenda solis celeritas, hæc pernicitas stellarum, quis credat? non est nisi stertens quædam pigritia, lentitudo, ac tarditas testudinea,
fi

fi agile corpus Beati attendas. Ut caro illa beatissima e terris incendat cœlos, ex Oriente volet in Occasum, ex Zenith rapiatur in Nadir, minus requireret, quam unicum motum palpebræ, quam oculi ictum. *Ubi volet spiritus*, inquit Aurelius, *ibi pertinet & corpus*; volet spiritus, & in momento erimus in sole, in quolibet planetarum: sub momento in meridie, sub momento in septentrione; ubi volet spiritus, *ibi pertinet corpus*. Ecce quam pulchræ species virescunt in finis nostro! Ecce præmium, quod promittit fides observantibus legem Christianam. Deplorandi igitur Ethnici, qui veluti massa plumbea ruent in centrum terræ, impotes vel recipere pulcherrimos orbes cœli. Atque huc, huc colligentur & ii christiani, quorum gravatum cor est, nec sapiunt, quæ sursum sunt, sed solum, quæ super terram. Huc, huc pertinebunt Christiani dum illi, qui relinquunt cœlum cœli Domino, terram autem exposcunt sibi filii hominum. O vermes terræ! o scarabæi! in lecto, & immundi mundi sordibus confepulti. At vos beatæ animæ, quibus os sublime dedit, cœlumque tueri cœli Conditor, quoties cœlum contuemini, illud velim revolvite; *Fulgebunt iusti in conspectu Dei, & tamquam scintillæ in arundinetis discurrent.* Sap. 3. v. 7. Si quando durum accidit, stringi præceptis divinis, si durum est, claudi pariete domestico, ut caveatur peccandi occasio; cœlum contueamur, & illam cautelam cœli propheticam observemus: *Assument pennas ut aquilæ, volabunt, & non deficient.* Isaïæ 40. v. 31. Super solem, super lunam spatiabimur, & pavimentum pedum nostrorum erunt stellæ, erunt gemmæ cœli. Recolite memoria illud solo cœlo dignum dictum, factumque Thomæ Mori, jam jam morituri pro fide in regno Angliæ, qui cum ductus ad ferale theatrum, pedibus inlisteret infirmis, & afflictissimis, conscendens ultimam scenam, baculo, quo nitebatur, inter plebem abjecto, pedes suos hisce allocutus est: *Eja pedes, adhuc tantillum tentate: post sex horas ambulabimus super astra.* Eja, inquam, christiani! dirigite gressus vestros in viam
man-

mandatorum Dei, recedite a viis pessimis, post sex horas, post brevem vitæ hujus labilis ætatem, ambulabimus super astra.

At, at quid jam de sublimitate, quid de claritate corporum Beatorum, quid dicemus? corporum tam sublimium, ut spiritum æmulentur secundum illud Apostoli 1. ad Cor. 15. v. 44. *seminatur corpus animale, surget corpus spirituale*; corporum tam illustrium, ut vel unica manus corporis Beati in absentia solis abundaret, ad illuminandum mundum universon. Si Deus loco solis poneret corpus gloriosum, inquit zelofus Verbi divini Præco S. Vincentius Ferrer. *Magis illuminaret mundum, quam sol*; contrahere necesse est amplitudinem hujus thematicis, viciniusque accedendum ad documentum morale. Itaque notate christiani, post hodiernam gloriosam resurrectionem Salvatoris nostri, *omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur*; ad Cor. 15. v. 51. Omnes resurgemus, veritas Catholica est; at omnesne surgemus gloriosi? Anima mea, quid si tu illa, illa tu infelix esses anima, quæ alligata ad hoc purulentissimum, foetentissimumque cadaver per totam æternitatem putores hosce perferas. Id enimvero in tua nunc est potestate, nunc *delige, & dilige corpus*, quod tota optas æternitate; nunc cogita, si vera foret, quæ etiam est falsissima, Origenis sententia, docentis: animas omnes sub principium mundi esse simul creatas; si iisdem tota fuisset optio, feligendi quale luberet, corpus inhabitare in hoc mundo, numquid insensatam, stultamque proclamares animam, quæ corpus sibi expeteret verminosum, morbidum, debile, deforme, vivum quoddam hospitale morborum? nonne sapientes animæ quævis contenderent pro corpore Saulis, pro pulchritudine Davidis, pro Majestate Assueri? O quam opportune exclamat hic August. *Ecce omnes nos Argi sumus, toti oculi, tota prudentia, ne deligamus corpus claudum, mancum, luscum, turpe, ac infelix, atque hanc electionem adeo accuratam instituimus, pro temporis portiuncula perbrevis, pro vita hac pauculis momentis mensurata; Consultamus pro titulis,*

tulis, quibus mors nos exuat: pro corporis elegantia, quam vermes corrochant. *Ah disce!* voces sunt magni Aurelii, *disce, ubi sit prudentia, ubi sit intelligentia, ubi sit lumen oculorum, & pax.* En habe tibi ex parte ista tot Angelica pulchritudine formosos spiritus, quot in littore maris habes arenas. Ex parte altera totidem carnifices, & tortores inferni. Hic civitatem illam, novam Jerusalem stratam auro, & gemmis; ibi latrinam, plenam sordibus totius inferni. Hic æternitatem unam gaudiorum, illic unam perpetuitatem tormentorum. Discite, Aurelium repeto, *ubi sit prudentia, ubi intelligentia?* Habe hic tibi iterum corpus gloriosum hominis beati, omni crystallo nitidius, mille solibus illustrius; & illic habe cadaver hominis damnati super omnem turpitudinem, & horrorem horribilius. Quæro ex te verbis Isidori Pelusiotæ: *Cur esse malis corporis ad momentum fucati, quam in æternum beati: ad horam libidinosi, quam in sempiternum gloriosi?* O rudis, rudis prudentia mortalium! tam circumspectorum in vita temporanea, tam inconsultorum in æterna! Magne Augustine! effunde hic dolorem tuum adversus cæcam isthanc insipientiam Christianorum: cum sic ametur ærumnosa hæc vita, quomodo erit amanda æterna? Et quid tandem etiam habes, aut habere potes, quod te maxime delectet in hac vita? spatium, & exinde fatigari: manducare, & deinde nauseare: dormire, & idipsum dein fastidire: navigare, & ædificare: thesaurizare, & hæc tandem omnia reprobare: nec coelum, nec mare, nec terra novitate sua nos afficiunt; verba recito S. Greg. Nazian. *Nec quæ fixa sunt, nec quæ in orbem volvuntur, instabile gaudium sunt.* Horum proinde fastidio jam fatemur, aliam nobis esse patriam, aliumque mundum reservari. O igitur salve patria beatissima! munde nove vitæ novæ salve; tu solus mihi mundus es, cui mundus præsens omnibus sepulchris patet immundus: mortui deinceps erimus mundo isti, tu vero munde nove, vita nova eris nobis sic mortuis sepulchrum gloriosum, quando ab hinc cum Apostolo ad Col. 3.

v. 3. *Tota vita nostra abscondita erit cum Christo, & in Christo.*

§. IV.

MISCELLANEUM I. EX THEOLOGIA MORALI.

De Agno Cereo, Pontificia Benedictione in Paschate consecrato.

Quædam Dubia moralia.

Dubitatur primo: Liceatne sacros Agnos Dei in ignem vel aquam conjicere? ratio dubitandi est: quia videtur id esse contra reverentiam rei adeo sacræ, & tot piis ritibus ab ipso Christi Vicario benedictæ. Sane, qui vestem Sacerdotalem, aliquidve sacræ suppellectilis igni traderet, sacrilegus haberetur. *Respondeo primo:* Ex congrua aliqua necessitate, posse Agnos sacros in ignem, vel aquam conjici absque culpa; imo pie, & sancte; patet id ex usu sanctæ Ecclesiæ: *Respondeo secundo:* Posse Agnos sacros in ignem conjici, si quo casu illi plane extabuiſſent, & mundi non essent, cineres vero eorum reponendi sunt in locum sacrum; cum in simili eventu, idem circa Eucharistiæ sacras species corruptas præstare liceat, prouti diserte sancitum est in Concilio Aurelianensi, ex quo id refert Pœnitentiale Romanum Titulo 5. cap. 9.

Dubitatur secundo: Fasne sit, cereos Agnos Dei consecratos vendere, aut emere? *Respondeo cum S. Thom. in 4. Distinct. 25. Qu. 3. art. 2. quæstiunc. 3. & cum communi consensu Theologorum:* Agnos cereos consecratos vendi posse, tam ratione laboris, & industriæ in eorum artificiosam efformationem impensæ, quam ratione materiæ, anteceden-ter annexæ spiritualitati; ratio est: quia illiusmodi venditio, nec est illicita ex jure positivo, nec ex natura rei. Non primum: quia constitutio Gregorii XIII. *Omni certe studio, &c.* quæ sola adduci solet, solummodo prohibet abusum pingendi Agnos

Brev. Script. Tom. I.

E e

sacros,

facros, & sic depictos vendendi; quia esca ad pingendum erat major vendibilitas materiæ exornatæ, ut ergo hanc pingendi illecebram tolleret Pontifex, interdixit venditionem quamcumque Agnorum sic depictorum, non vero Agnorum pure, ac nude acceptorum, quem fuisse communem sensum illius Constitutionis affirmat Suar. lib. de Simonia cap. 14. n. 10. Sed neque ea venditio illicita est ex *natura rei*; quia agni cerei ratione substantiæ suæ, ac naturalis conditionis, tum etiam ratione laboris, ac industriæ in Agnos conficiendos impensæ, sunt pretio æstimabiles; hunc autem valorem non amittunt per consecrationem; ergo ratione illius valoris possunt licite vendi, emique.

Dubitatur tertio: Possitne cereus Agnus affigi stabulis, aut de collo brutorum animantium suspendi? Negativæ favere videtur, quod lædi videatur reverentia, sacris hisce cereis debita, si adhibeantur ad tam vilem usum; quis vero non videt, in hac sacrorum sigillarium ad bruta & stabula appensione, excitari facile posse scandalum, ut vel hoc solo titulo vitandus esset hujusmodi usus sacrorum Agnorum, tametsi nec ex natura rei, nec jure positivo esset illicitus. Affirmativa tamen præplacet cum Gretsero lib. 2. de Benedictionibus cap. 36. Nam ex rituali Romano liquet: cereos Agnos jam olim solitos accendi ad suffitum expiatorum pro quacumque necessitate, quæ etiam ad pecuina extendi potest, quando ex fide, & pietate adhibentur Agni sacri, ad avertendas calamitates pecorum in damnum herorum cessuras; sic certe S. Theodorus panem, & fructus benedictos præbebat feris laborantibus, ut habent ejus acta. Virum item sanctissimum Affraathem equo laboranti aquam benedictam, ac oleum quoque benedictum adhibuisse testatur Theodoretus. Proinde non apparet, unde hæc sacri Agni asservatio in stabulo, ejusque suspensio de collo bruti tantopere vitietur, dummodo prudenter caveatur scandalum, quod in eam posset obrepere; sed hoc incommodum æque potest quodvis pium exercitium intercludere, atque id-

circo

circo est per accidens ; nos autem non spectamus, nisi quod per se loquendo licitum esse potest, seclusis dehonestationibus ab extrinseco per accidens interventuris.

Dubitatur quarto: Fasne sit, cereum Agnum in vineas, aut agros abjicere, aut de arboribus suspendere contra pruinas aut tempestates. Azor Tom. 1. lib. 9. cap. 9. q. 2. & Gretserus lib. 2. de Benedictionibus cap. 36. negant licere, moti prohibitione lata in Concilio Mediolanensi V. Præsidente S. Carolo, titulo de sacramentalibus, ubi interdicitur affixio horum Agnorum in arboribus, vel suspensio e ramis; quæ prohibitio quamvis non injiciat universalem obligationem, cum non sit lata, neque confirmata a summo Pontifice pro tota Ecclesia, tamen a Coetu Episcoporum, quibus summus Antistes præerat, sit inducta, non esse magni ponderis. Nihilominus nolim dissimulare, quæ in oppositum occurrunt: nimirum Agni cerei consecrati Romæ, uti in Ord. Rom. habetur, ad eos ipsos usus assumebantur, ad quos extra urbem deserviebant particulæ cerei Paschalis, atque de his partibus, quantum sacris, & benedictis, diserte affirmat Ordo Romanus, quod cerei accipiantur a fidelibus ad suffumigandum in domibus suis, seu ponendum in agris, vel vineis propter illusiones diabolicas, sive contra fulgura & tonitrua. Ergo.

§. V.

MISCELLANEUM II. EX JURE CANONICO.

De Origine, & Consecratione Agni cerei in Paschate.

Sunt quidem ritus sacri omnes, eo ipso, quod sacri sint, & Ecclesiæ judicio probati, admittendi summa cum Religione, absque novitatis, & vetustatis discrimine. In his quippe, ad fidei substantiam non pertinentibus, potest esse novitas, & profectus Ecclesiæ, ut optime notat Vincentius Lyriensis, in Aureolo Commentario cap. 24. patetque

experimento tot sæculorum, quibus videmus accessionem factam multorum sacrorum rituum, quam per singula christiana sæcula digestam dedit Theophilus Raynaudus in Breviario christianæ Chronologiæ Part. I. Nihilominus diffiteri non licet, admodum placere ritus illos, quos antiquitas commendat; qualis est præsens ritus sacer Agnorum cereorum.

Testis hujus vetustatis locuples, est Ordo Romanus, qui liber juxta Genebradum, exponentem S. Dion. Liturgiam c. 5. Authores habet ipsos Apostolos. In eo libello, cum agitur de cerei Paschalis benedictione, mentio fit confectionis, & distributionis Agnorum cereorum, non tamquam rei, quæ esset novi instituti, sed ut antiquæ, & pridem usu receptæ. Sic ergo habet Ordo post descriptam Paschalis Cerei benedictionem, prout refert Amalarius l. I. de offic. cap. 57. agens de Vigilia Paschæ: *In Romana Ecclesia intra urbem mane primo Sabbathi venit Archi-Diaconus in Ecclesiam, & fundit ceram in vase mundo, & miscitat in ea oleum; inde benedicit ceram, & ex ea fundit similitudinem Agnorum, & servat eos in loco mundo, in Octavis vero Paschæ dantur ipsi Agni ab Archi-Diacono in Ecclesia post Missas, & Communionem populo, ad fumigandum in domibus suis pro quacumque eis necessitate eveniente.* Ex his habemus materiam, formam, & effectricem causam Agnorum sacrorum juxta veterem ritum, qui ipse subsequenter sæculis nonnihil variatus est; materiæ enim supra aquam, & ceram additum est oleum, & balsamum, seu Chryisma, quemadmodum diserte attestantur prisci illi versus, qui nomine Urbani V. ad Imperatorem Orientis cum tribus Agnis cereis missi feruntur.

*Balsamus & munda cum cera chrysmatis unda,
Conficiunt agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum per mystica sanctificatum.*

Præterea olim Archidiaconus quotannis in Sabbatho sancto benedicebat, formabatque Agnos cereos, nunc benedictio Agnorum fit a solo summo Pontifice, non quotannis, sed primo duntaxat anno ini-

tæ

tæ Pontificiæ Sedis, & deinceps quolibet tantum septennio.

Sic breviter expeditis aliis cerei Agni causis, hærendum est in finali causa institutionis hujus sacræ ceremoniæ; nimirum: Cerei hi Agni symbola sunt Christiani hominis, qui per Baptismum factus est Filius Dei; nam Agnum symbolum esse Filii Dei conjicies ex illo Cantico Ang. *Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris.* Et ex clausula Litaniarum: *Agnus Dei, qui tollis, &c.* Ubi Christus denominatur *Agnus Dei*, id est: Filius Dei, imitatione S. Baptistæ, qui digito suo indicans, Christum esse verum Messiam, & naturalem Filium Dei, dixit: *Ecce Agnus Dei*, id, quod ex usu Hebræorum petatum est; utpote qui rei pecuariæ valde addicti, pusiones suos præ teneritudine *Agnos* dicere soliti sunt; quia igitur Christiani per Baptismum, qui seclusa necessitate in solis Paschalibus solenniis conferebatur olim, fiunt Filii Dei adoptivi; exin Christianus Baptismo initiatus merito dictus est *Agnus Dei*, ejusque accommodatum symbolum est Agnus cereus, adhibitus ad id ex Ecclesiæ institutione, de qua narrat Baronius super annum Christi 58. n. 76. cum Romæ in hebdomada Paschali baptizarentur Catechumeni, iisdem in solennitatis Paschalis clausula, quæ est Dominica in Albis, postquam deposita esset vestis alba, quæ erat insigne recens suscepti Baptismi, appensum fuisse omnibus e collo hujusmodi Agnum cereum, ut videlicet memoria Baptismi non abjiceretur cum veste baptismali, sed pendente per colla hoc sancto monumento, viva semper tanti beneficii recordatio perficaret. Sicut ergo cereus Paschalis in universa Ecclesia imago Baptismi emblematica est; ita cereus Agnus, Romæ consecratus, memoriæ Baptismi refricandæ institutus est; quamvis usui huic primario Agnorum, veluti corollarium accesserit ex precibus, ac benedictionibus Ecclesiasticis, quibus ad acceptiorem usum Agnorum interpellatur Deus, ut pleraque bona utentibus conferat, & ab iisdem mala avertat.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Ne signum hunc in diem aliud petas, *nisi signum Jonæ Prophetæ; sicut enim, inquit Christus ipse Matth. 12. v. 40. Fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.*

DOMINICA IN ALBIS.

EVANGELIUM: *Cum sero esset die illa, &c. Joannis 20. v. 19. usque ad finem cap. cujus priorem partem etiam descripsit S. Lucas cap. 24. a v. 36. usque ad 47. inclusive, quamvis nonnihil diferte, ut videre erit in Antilogiis.*

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Dominica in Albis, sic dicta est, a festiva commemoratione vestium albarum, quibus olim Neophyti induti fuerant, veluti Candidati felicitis æternitatis obtinendæ per Baptismum, quem aut Sabbatho sancto, aut ipsa Dominica Paschæ suscipere consueverant, easque vestes albas usque ad Dominicam proximam, quam idcirco in *Albis* dicimus, gestabant. Hac igitur Dominica, Ecclesia Dei instituit annuam memoriam Resurrectionis nostræ, per Baptismum collatæ, eamque subnexuit celeberrimæ festivitati Paschali de Christi Resurrectione; cujus sane diei Missa appositissime exprimit Baptismum. Sic Introitus Missæ: *Quasi modo geniti infantes, rationale sine dolo lac concupiscite.* Sic Epistolæ initium: *Omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Sic Evangelium continet Christi insufflationem, quæ juxta S. Cyrillum lib. 12. in Joan. cap. 56. & S. Ambros. serm. 10. in Psalm. 118. Typus fuit regenerationis mundi per Baptismum. Porro Evan-

Evangelium hoc refert sextam, eamque ultimam apparitionem Christi redivivi, prima Resurrectionis die factam, quam eandem describi a Luca cap. 24. & S. Joanne cap. 20. perspicuum est, quamvis modo dispari; nam Joannes præteriit aliqua, quæ annotavit Lucas; & Lucas tacet nonnulla, quæ memoriæ prodidit Joannes; ac præsertim, eam apparitionem, quæ octava die post Pascha, Dominica, inquam, in Albis, præsentē Thoma facta fuit. Itaque

Cum sero esset die illa, una Sabbathorum, inquit Joannes cit. cap. 20. v. 19. prima nempe Sabbathi, seu Dominica gloriosæ Resurrectionis circa horam secundam, vel tertiam noctis, conclusis in cœnaculo discipulis, apparuit Dominus; prorsus tunc, cum discipuli reversi Emaunte recenserent apparuisse sibi Dominum in via (*dum autem hæc loquerentur, stetit Iesus in medio eorum. Luc. 24. v. 36.*) eumque agnitum fuisse in fractione panis, id, quod factum fuerat ad vesperascente, & inclinata jam die. Emaus vero teste Luca distat Jerosolymis 60. stadiis, hoc est: duabus leucis cum dimidia, quæ, post vesperam inchoatam, confici non poterant in reditu, nisi sero venirent Jerosolymam, sub horam circiter secundam vel tertiam noctis.

Et fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati, propter metum Judæorum v. eodem. Calvinus ait: Christum fores clausas aperuisse, ne compellatur penetrationem duorum corporum admittere, uti in Eucharistia totum Christi corpus est in loci puncto; attamen clausas fuisse fores, asserit Evangelista; ut indicet, clausas fores penetrasse Dominum, quemadmodum penetravit clausum Virginis uterum, nascendo, & lapidem sepulchri, resurgendo; ita censent sancti Patres omnes. Sic certe S. August. tract. 121. in Joannem: *Moli corporis*, inquit, *ubi Divinitas erat, ostia clausa non obstiterunt; ille quippe, eis non apertis, intrare potuit, quonascante virginitas Matris inviolata permansit.* Clausæ vero erant fores propter metum Judæorum, sævientium in Christum mortuum, & Apostolis im-

putantium furtum corporis de sepulchro ; nondum enim cor Apostolorum obsignatum erat Spiritu S. quo adveniente , non solum aperuit fores , sed etiam ora sua , & corda , Christum redivivum publice , ac intrepide prædicando.

Venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. vers. eodem. Repente, nihil tale opinantibus discipulis, neque pulsatis, neque referatis foribus, stetit se Dominus, & visibilis omnibus apparuit in medio Apostolorum, solita salute salutans: *Pax vobis*; salute nimirum Hebræis usitata, qua salutatis omne bonum comprecantur, apprecando pacem; quemadmodum iisdem discipulis præceptum dederat Dominus Luc. 10. v. 5. *In quacumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui.* Stetit autem in medio, nempe situ, corpori glorioso connaturali. Unde ex Scriptura patet: Dominum a Resurrectione sua stetisse semper, quam etiam ob causam & nos a Paschate ad Pentecosten usque inclusive stantes oramus ex constitutione Ecclesiæ, & præscripto Concilii Nicæni Can. 20, ut eo ipso situ resurrectionem Domini contestemur.

Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus, & latus. v. 20. Ex hinc liquet: Christum redivivum, in corpore suo glorioso servasse quinque vulnera, non solum cicatrices, quæ speciem clavi, aut cuspidis lanceæ haberent, uti factum esse in stigmatibus S. Francisci narrat S. Bonav. sed vera foramina, in quæ deinde Thomas suum digitum, & manum immittere iussus est. Servavit autem ea, non quod eadem delere non valuerit, uti calumniantur Gentiles, sed speciali quadam dispensatione, tum ut certos redderet Apostolos de eodem corpore fuscitato adversus hæreticos, dogmatizantes, Christum resurrexisse in corpore alieno; tum ut ea essent velut certissima obedientiæ suæ erga Patrem signacula, & nostræ redemptionis apertissima testimonia; tum ut essent veneranda nostræ causæ patrocinia, nostræque spei, ac fiduciæ, quæcumque a Deo impetrandi, firmissima pignora; tum denique, ut essent nostri amoris reciproci æterna incitamenta.

Porro

Porro speciali Dei miraculo factum est, ut illa vulnerum foramina in Christo non impedian, quo minus nervi, & arteriæ continuæ sint, optimeque dispositæ, tum ad continendum sanguinem, tum ad omnes actiones, & motus vitæ a Christo ob-eundos.

Dicit ergo eis iterum: Pax vobis: sicut misit me Pater, & ego mitto vos. v. 21. Cur iterum? nempe iteratio confirmatio est, inquit interlinearis; dat eis pacem super pacem, sicut promisit per Prophetam, jamque post Resurrectionis suæ veritatem confirmatam, suam illis functionem, & officium injungit: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, veluti diceret: Ego perfunctus legatione mea redeo ad Patrem, a quo missus sum in mundum, ita & ego mitto vos, ut legatione Evangelii perfun-gamini in orbe universo; idcirco dixi iterum, ite-rumque: *Pax vobis*, ut sicut ego ex obedientia Pa-tris mortem sustinens, pacem dedi vobis, ita ego mitto vos, ut pacem annuntietis verbo, & per Sacramenta conferatis facto, de quo deinde dixit Apostolus 2. ad Cor. 5. *Dedit nobis ministerium re-conciliationis*; atque his verbis, (inquit Cyrillus,) ordinavit Christus discipulos orbis Doctores, & divini ministerii ministros; quando his ipsis ver-bis collata iis est authoritas prædicandi, & pretio-sas Christi divitias per Sacramenta dispensandi. Ru-pertus, Chrysof. Theophylactus censent: insuper Christum iisdem verbis suum officium, & autho-ritatem, five omnem potestatem Ecclesiasticam iis-dem communicasse, consequenter eos creasse hic Episcopos, ad regendam Ecclesiam; super quo S. August. in quæst. novi, ac veteris Testamenti quæ-
stione 97. ait: *Ipse enim, priusquam in coelos ascen-deret, imponens nomen Apostolis, ordinavit in Epi-scopos.*

Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit eis: Acci-pite Spiritum sanctum. v. 22. Nimirum hoc intelligi voluit, inquit S. August. l. 13. de civitate Dei cap. 24. *Quod Spiritus sanctus non tantum sit Patris, ve-rum etiam Unigeniti ipsius Spiritus; idem ipse quippe*

*Spiritus, est & Patris, & Filii, cum quo est Trinitas Patris, & Filii, & Spiritus sancti, non creatura, sed Creator; neque enim flatus ille corporeus de carnis ore procedens, substantia erat Spiritus Dei, atque natura, sed potius significatio, qua intelligeremus, Spiritum sanctum Patri esse, Filioque communem. Itaque insufflatio hæc Christi non fuit ipse Spiritus sanctus, sed fuit signum ejus, quasi diceret: accipite per hanc insufflationem, tamquam per quoddam signum, donum Spiritus sancti. Porro Apostoli acceperant quidem in Baptismo, & sacra synaxi Spiritum sanctum, per cujus gratiam justi erant, & Sancti; ejus vero plenitudinem ex Christi promissione accepturi erant in Pentecoste; nihilominus Spiritum sanctum, quem jam habebant Apostoli, dedit iis Christus ad alium usum, & effectum, quem necdum habebant, videlicet ad remittenda peccata: *Accipite Spiritum sanctum. Hoc est: Accipite potestatem per Spiritum sanctum remittendi peccata.* Ita exponunt Theophylactus, Euthymius, Rupertus, & alii. Jam vero, quantumvis eadem potestas remittendi peccata communis sit toti sanctæ Trinitati, præcipue tamen appropriatur illa Spiritui sancto, sicut & bonitas, & amor, atque omnia opera sanctificationis eidem attribuuntur; Patri vero potentia, & Filio sapientia, ejusque opera.*

Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. v. 23. Christus itaque hoc loco instituit Sacramentum Pœnitentiæ, in quo Sacerdos, tamquam Judex, vere remittit culpas pœnitentium, seque per confessionem accusantium; patet id ex ipsis verbis Christi, quæ omnia significant potentiam judiciariam remittendi, aut retinendi peccata in foro, ac tribunali conscientiæ. Id, quod declaravit quoque Concilium Tridentinum Sess. 14. cap. 1. *Dominus, inquit, Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum e mortuis excitatus insufflavit in discipulos suos dicens: Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, &c.* quo tam insigni facto, & verbis tam perspicuis potentiam remittendi, & reti-

nendi

nendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis, & eorum legitimis successoribus communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit; prouti Domin. 3. Quad. jam dictum est. Rogat hic S. Chrysoft. hom. 86. in Joan. Cur omnibus aliis congregatis abfuerit solus Thomas? respondetque, consentientibus Theophylacto, & Euthymio: Thomam eadem Dominica Resurrectionis, qua cæteri Apostoli redierant ad coenaculum, ubi cum Christo ultimum coenaverant, reversum fuisse, ideoque duos discipulos, illo vespere redeuntes Emaunte, audivisse, uti & mulieres, & Petrum testantes, se vidisse redivivum Salvatorem; id namque innuit Lucas cap. 24. dum ait: *Regressæ a monumentis nuntiaverunt hæc omnia illis undecim*, ergo aderat & Thomas, & solus duodecimus Judas aberat, utpote jam suspensus. Quare Lucas ibidem v. 11. cum profequitur: *Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista*, videtur specialiter notasse Thomam, qui ob incredibilem sibi illiusmodi narrationem putatur discessisse; veluti abire solemus, cum sermo cujuspiam nobis displicet.

Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum, ille autem dixit: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam, v. 26. Unde obsecro, noverat Thomas clavorum foramina, latusque apertum retinuisse Christum, cum dicat: *Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum?* &c. S. Chrysol. ferm. 84. ait: Prophetico spiritu id cognovisse; at melius censet Baradius: ab Apostolis accepisse Thomam, vulnorum foramina splendida permanisse in carne Christi; peccavit exinde Thomas incredulitate, atque pertinacia; super quæ S. Aug. ferm. 159. de temp. *Manus, inquit, quærebat & latus, & dum curiosus existit in vulneribus, mortem incurrit in fide; voluit Dominus, ut videret, ne incredulitate animam perderet*. Cæterum ex hac dubitatione Thomæ fides Christi egregie fuit roborata, de qua D. Gregor. hom.

hom. 19. in Evang. *Minus mihi Maria Magdalena præstitit, quæ citius credidit, quam Thomas, qui dubitavit; ille etenim dubitando vulnerum cicatrices tetigit, & de nostro pectore dubitationis vulnus amputavit.*

Et post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, & Thomas cum eis, venit Jesus januis clausis, & stetit in medio: & dixit: Pax vobis. v. 26. Octava die a Domin. Resurrectionis, seu Dominica hodierna in Albis, iterum erant discipuli ejus intus in cœnaculo Jerosolymis, & rursus adfuit Dominus; mira Christi dignatio, qua Thomam incredulum convertere satagit! sed cur non statim, cur post dies octo apparet Thomæ? ut interim Thomas se disponderet, ac precibus, & aliorum instructione erudiretur, Dominique visione dignus redderetur: Venit Jesus januis clausis, cujus rei rationem si exquiras, audi S. August. ferm. 158. de tempore: O homo! si rationem a me poscis, non erit mirabile; si exemplum quæris, non erit singulare. Credis nempe Dominum Christum super aquas maris firmis gressibus ambulasse, credis utique, dicis igitur mihi: si per ostia clausa Christus intravit, ubi est corporis pondus? recedant paulisper modus, & pondus; ille hæc fecit, cui nihil est impossibile. Christus, qui carnem suam potuit de sepulchro producere, non potuit clausis januis ad discipulos introire? Stetit autem in medio, inquit Salmeron, quia Mediator est omnium, & veritas Resurrectionis non quærit angulos.

Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. v. 27. Ecce clementiam Christi, qua per omnia ad ea, quæ postularat Thomas, se dimittit, ejusque votis obsecundat. Duo petebat Thomas: videre, & tangere vulnera; utrumque offert Christus; infer, inquit, & vide. Dubium hic est: an vere tetigerit Thomas vulnera Christi? Euthymius censet præ reverentia non tetigisse: Videns Thomas, inquit, vestigium clavorum, & latus apertum, continuo credidit, non expectans, dum contrectasset. Ex adver-
fo

so potior Patrum pars censet, vere tetigisse: sic S. Aug. tract. 121. *Videbat, inquit, tangebaturque hominem, & confitebatur Deum, quem non videbat, neque tangebatur, sed per hoc, quod videbat, atque tangebatur, illud jam remota dubitatione credebatur.* Sic S. Ambros. in cap. ultimum Lucæ: *Tactu suo debuit me docere Thomas, sicut docuit & Paulus.* Sic S. Gregor. hom. 26. in Evang. *Egit miro modo superna clementia, ut discipulus ille dubitans, dum in Magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera janaret infidelitatis; plus enim Thomæ infidelitas ad fidem, quam fides credentium discipulorum profuit; quia dum ille ad fidem palpando reducitur, nostra mens omni dubitatione postposita, in fide solidatur.* Et S. Leo Papa ferm. de Resurrectione: *Quis dubitet, a morte rediisse Salvatorem, cujus præsentiam agnovit oculus, attrectavit manus, digitus perscrutatus est.* Et exinde digitus ille S. Thomæ religiose asservatur Romæ in Basilica S. Crucis in Jerusalem, qui ob hunc attactum vulnerum Christi speciali cultu honoratur; quemadmodum digitus, quem S. Joannes intendit, ut indicaret Christum, dum diceret: *Ecce Agnus Dei*, in Oslecensi Cœnobio in Boemia peculiariter coli, & asservari dicitur. Ex eo vero, quod Christus ait: *Affer manum tuam, & mitte in latus meum*, collige, vulnus lateris Christi fuisse ingens, & immane, utpote in quod totam manum suam mittere potuerit Thomas.

Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus! v. 28. Quo tardior, eo excellentior fuit Thomæ confessio; peculiari namque fidei lumine illustratus, posteaquam tactu explorasset vulnera, exclamavit: *Dominus meus, & Deus meus!* voce: *Dominus*, confitens humanam in Christo naturam; voce: *Deus*, divinam; veluti diceret: Ego, qui non credebam, te esse Deum, inde non credidi, te resurrexisse; nunc, quia resurrexisse te video, & palpo, credo te pariter esse Deum. *Resurrexisse enim per se ex mortuis in vitam, nisi natura Dei, non potuit, & creditæ Religionis fides hoc est professa, quod Deus est,* inquit S. Hilarius l. 7. de

de Trinit. Hisce verbis ergo Thomas Christo adorationem patriæ exhibuit, ait Suarez.

Dixit ei Iesus: quia vidisti (id est ; tetigisti, & tangendo certo cognovisti) me, Thoma, credidisti: Beati, qui non viderunt, & crediderunt. v. 29. Lætificat valde: (ait D. Gregor. hom. 26. in Evang.) Beati, qui non viderunt, & crediderunt; in qua sententia nos specialiter signati sumus, qui Christum, quem in carne non videmus, mente retinemus; nos signati sumus, sed si fidem operibus sequimur; ille enim vere credit, qui exercet operando, quod credit. Hæc ille. Neque vero Thomam non esse beatum, voluit asserere Christus, utpote cui quoque dixerat Luc. 10. v. 23. Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis; sed eos voluit consolari, qui ipsum non videntes crediderunt, de quibus 1. Petri cap. 1. dicitur: Quem cum non videritis, diligitis, in quem nunc quoque non videntes creditis. Cum ergo dicit aliquis (verba sunt Euthymii) Beati, qui temporibus illis fuerunt, ac Christum viderunt; consideret: quod Beati, qui non viderunt, & crediderunt.

Petes hic. Quomodo corpus gloriosum, subtile, ac penetrabile palpari possit? Respondeo cum S. Thoma 3. part. qu. 54. art. 1. ad 2dum: Quicumque habet corpus glorificatum, in potestate sua habet, videri, quando vult, & quando non vult, non videri. Liber videlicet relinquitur Beatis usus dotis subtilitatis; unde si velint, non penetrantur, sed resistunt, vel si non resistant, saltem per qualitates tactiles (neque enim corpora Beatorum desinunt esse ejusdem naturæ, licet sint alterius gloriæ, ut loquitur S. Gregor. hom. 26. in Evang.) sensum tactus immutant, & sic sentiri, ac palpari possunt; si nolint, non possunt.

Multa quidem, & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. v. 30. Signa fecit tum per totam vitam, tum potissime post Resurrectionem suam, in confirmandum mysterium Resurrectionis, & hæc quidem fecit coram solis discipulis, cætera vero coram populo, & turbis. Videtur exinde Joannes Hagio-
gra-

graphus hoc Epilogo finire librum Evangelii de Christo, Christique vita, morte, & Resurrectione, ait S. August. Tract. 127. in Joannem; nam quæ sequuntur cap. ultimo, non tam ad fidem Resurrectioni Christi reconciliandam apud Apostolos, utpote, qui illam jam credebant, quam ad mysteria Ecclesiæ, & primatum Petri pertinent, ut scilicet ostendatur multiplicatio fidelium in Ecclesia, quibus Christus abiens in cælum præfecit Petrum.

Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus (Messias, inquam, & mundi Redemptor) Filius Dei, & ut credentes vitam (gratiæ & gloriæ) habeatis in nomine ejus. v. 31. Ita nempe, scopus est, & prædicantis, & scribentis Evangelium, Christi gloria, & credentium vita æterna, quibus nihil potest esse majus, aut sublimius, sicuti scriptore Joanne nihil est illustrius, aut excellentius.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima est Calvini, & Neotericorum: verba illa, *quorum remiseritis peccata, &c.* non videntur indicare tribunal pœnitentiæ, sed ministerium prædicationis juxta illud Lucæ ultimo v. 47. & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, ut sensus sit: quibus prædicaveritis Evangelium, credentibus illud, per fidem remittuntur peccata; ergo nova oppositio.

Respondeo cum Salmerone hic: expositionem isthanc Calvini clare esse ineptam, contortam, ac violentam; nam hæc duo: *prædicare Evangelium: & remittere peccata*, sunt prorsus diversa; prius etenim est opus *Apostoli prædicantis*; posterius est opus *Judicis judicantis*. Unde sicuti per prædicationem Baptismi, de qua Marci ultimo v. 15. *Euntes in mundum universum, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* non excluditur Sacramentum Baptismi, quod institutum est pro renascentibus in Christo; ita neque per prædicationem pœnitentiæ excluditur Sacramentum pœnitentiæ, quod regenitis non minus neces-

necessarium est ad salutem, quam Baptismus nondum initiatis.

Secunda: Si Thomas non erat cum eis, quando Dominus Apostolis contulit potestatem Ordinis remittendi, & retinendi peccata, uti perhibet Joannes, Thomas numquam habuisset potestatem absolvendi a peccatis, sequela est falsa; ergo.

Respondeo: Beatum Cyrillum jam olim hanc dubitationem & novisse, & dissolvisse; ita enim lib. 12. in Joan. cap. 16. censet: absentem Thomam una cum aliis præsentibus Spiritum sanctum accepisse, & potestatem Ordinis; quando Dominus verba illa protulit: *Accipite Spiritum sanctum*; quemadmodum Numer. 11. Eldad & Medad absentes spiritum Prophetiæ acceperunt. Verisimilius autem est, quod judicat Barradius, Spiritum sanctum, & potestatem hanc datam esse Thomæ, posteaquam Christum credidit resurrexisse.

Tertia: Joannes cit. cap. 20. v. 29. refert loquentem Christum: *Quia vidisti me Thoma, credidisti*. Et non dicit, quia tetigisti me, credidisti; ergo est antilogia. Confirmatur: Christus ait: *Vide manus meas*. v. 27. ergo Thomas eas vidit, & non tetigit.

Respondeo cum Suarez, Barradio, & aliis: Verbum videndi usitata significatione non tantum de aspectu, sed etiam de omni experimento sensibus facto dici solere; id, quod patet ex superioribus verbis ejusdem Evangelistæ: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas*; nam inferre digitum, non ad visum, sed ad applicationem tactus pertinet. Videre ergo, aliud in præsenti non est, quam sensu experiri. Ita Cyrillus, Chrysof. Gregor. Tertul. & August. qui tract. 121. in Joannem non modo affirmat Thomam tetigisse, sed etiam per hoc, quod videbat, atque tangebatur, remota dubitatione credidisse. Inde patet responsio etiam ad confirmationem. Visus nimirum utpote e sensibus nobilissimus pro quolibet sensu accipitur, vide cap. 20. v. 10. ubi dicitur: *Populus videbat voces*.

Quarta

Quarta: ad Hebr. II. v. i. dicitur: *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Et inde S. August. Tract. 40. in Joannem: *Fides est credere, quod non vides; ergo antilogia est, dicere: Quia vidisti me Thomas, credidisti; Beati, qui non viderunt, & crediderunt;* five secundum tropum hebræum, in quo positivus usurpatur pro comparativo: *Beatiore, qui non viderunt, & crediderunt.*

Respondeo cum communi Theologorum, explicando Apostolum: fides est argumentum non apparentium per actum fidei, & motivum fidei C. non apparentium per concomitantem actum scientificum, & motivum scientiæ N. Ant. D. simil. Conf. & N. Conf. Mysteria fidei nostræ five ea sint evidentia, five inevidentia, non creduntur a fidelibus propter evidentiam, sed præcise propter loquelam Dei veram. Et sic fides ex essentia sua non est de apparentibus per fidem. Idem dicendum ad textum S. Augustini, & aliorum Sanctorum Patrum. Cæterum genuinus sensus S. Pauli in præsentia est: quod fides sit fundamentum spei, & quædam prælibatio, aut argumentum beatitudinis cœlestis, quæ viatoribus non apparet in se, apparebit autem comprehensoribus. Id, quod non pugnat cum textu Evangelii: *Quia vidisti me, credidisti.* Quo tamen sensu vera sit hæc causalis Christi, laborant sancti Patres, cum nulla visio, aut sensatio, qua talis, possit esse motivum fidei; atque inde bene id exposuit S. Gregor. *Thomam aliud vidisse, & aliud credidisse,* hoc est: ut observat Card. de Lugo. Aliud habuit motivum volendi credere Resurrectionem, & aliud motivum credendi illa. Motivum volendi credere, fuit visio humanitatis Christi redivivæ, per quam inductus est Thomas ad volendum credere Resurrectionem; ipsum motivum vero credendi Resurrectionem, non fuit visio, sed revelatio Salvatoris, ante mortem sæpius attestantis, se resurrecturum tertia die.

Quinta: Ex his sequeretur, beatiore nos esse Thomam, & aliis Apostolis, quos etiam videntes Christus beatos pronuntiat Luc. v. 23. *Beati oculi,*
Brev. Script. Tom. I. F f *qui*

qui vident, quæ vos videtis, & aures, quæ audiunt, quæ vos auditis, sequela autem est falsa, ergo. Respondeo cum Salmerone hic D. M. sequeretur beatiores esse nos Apostolis, secundum quid C. simpliciter N. M. Fides nempe nostra est sine iis adminiculis miraculorum, & experientia ad credendum iuvante, quam habuerunt Apostoli, atque ideo fides hæc plus habet obedientiæ, & humilitatis, magisque captivat intellectum in obsequium Christi; id, quod est sublimius, & magnificentius sentire de Deo, illique sine pignore mutuari. E contrario beatiores fuere Apostoli, tum propter maiorem charitatem, qua arserunt in Deum, tum quod eis in carne Christum videre fit datum, quod omnes iusti exoptarunt; tum quod confirmati in gratia, sublimissimis donis gratiarum coelestium fuerint plenissime referti.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

De vera pace animi, quæ afflictione paratur.

Tam frequentata in præsentī Evangelio a Salvatore: *Pax, pax vobis*, congruam ingerit cogitationem inquirendi sub præsentibus tractatibus pacis, quos christiana Europa hodie meditatur, quænam tandem nobis optanda sit, quæ quærenda animi pax? inquiramus.

Equidem sic existimabam hætenus, in terris nostris non superesse palmum terræ, in quo fabricatur templum pacis, adeo sanguine humano exundant plagæ omnes. Enimvero effodite fundamenta erigendæ huic Basilicæ opportuna, effodite; sine vulnere eviscerabitis tellurem? promovete structuram marmore, & quovis lapide insignem; an præstabitis id sine montium, atque latomiarum exoffatione? ornate muros penicillo Apellæo; an hoc sine pugna lucis, & umbræ? statuas, & quidquid artis Phydææ servit pacis trophæis excindite, exculpite; an sculpetis sine hostili ferro scalprorum, malleorum? nimirum in coelo, una, ac sola est pacis

cis Basilica, ubi beata illa est Jerosolyma, *visio pacis*; *ibi, ibi posuit fines tuos pacem*; Psalm. 147. v. 14. atque exinde vobis solis, gloriosi cœlorum Genii, beati Angeli, vobis solis concessum est, verum, vivumque de cœlo in terras apportare templum pacis, Christum Salvatorem, dum quondam insonuistis Canticum Angelicum illud gloriosum: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax!* At, e qualibus, quantisque, obsecro, vulneribus Angelicum isthoc erectum est templum pacis? sane si fidem habemus Hagiographis, primum lapidem, eumque fundamentalem templi hujus jecit paupertas in Bethlehem, *quando non erat eis locus in diversorio*, Luc. 2. v. 7. secuta est tentatio hanc fabricam in lapidibus, *dic, ut lapides isti panes fiant*. Matth. 4. v. 3. Sed & accesserunt lapidei operarii Pharisei, *quando tulerunt lapides, ut jacerent in eum*. Joan. 8. v. 59. Quantum ad structuram hujus templi collaborarunt clavi, & lanceæ, mallei, & terebræ, reliquaque atrocissima Domin. Passionis supellex! utque tandem consecratio templi pacis solennis ageretur in Calvarix monte, quis defuisse dicat cruces rubricantes sanguine Salvatoris pretioso, cum desideratissima orbis inscriptione: *Ipse est pax nostra*, ad Ephes. 2. v. 14. Atque hanc ipsam duram veritatem contestaturus hodie Servator: *Stetit Jesus in medio discipulorum, & dixit eis: Pax vobis*, oculari experimento ostendens, vulnera, esse templi pacis securissima fundamenta, *quando ostendit eis manus, & latus*. Joan. c. 20. v. 20.

Sic est: Unusquisque mortalium mundo sacra-
torum suum sibi fabricat idolum pacis, ac felicitatis ad placitum, gustumque suæ pravitatis: avari illud locant super Regum folia: lascivi immergunt inter deliciarum lacunas; *O infelices!* succlamat S. August. *Pax una, ac sola est bonum unum, ac solum, in quo includitur omne bonum*; & cur igitur sectamini scintillas boni huius fugacissimi, pacis terrenæ? *Aurum tuum pax* (verba sunt Aurelii) *argentum tuum pax, prædia tua pax, vita tua pax. O dic tandem etiam! Deus tuus pax.* Mi Christiane crede,

claves pro referenda pacis, ac felicitatis tuæ janua aliæ non sunt, quam clavi Christi; si irasceris, & vindictam spiras in hostem, qualem, obsecro, arripis clavim parandæ tuæ pacis? qualem, nisi ferrum, de quo Ezechiel. cap. 27. v. 19. dicitur: *In nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum.* Ferrum videlicet nundinaris, quo sanguinem exhaustas inimici, & tuum exsatis dulcissimum spiritum vindictæ. O vefane! D. Bernardinum sanctæ spirantem vindictæ de cœlo ausculta, eumque imitare: *Quoties, ait ille, bullientem sensi sanguinem in vindictam, illico ad pedes Crucifixi illatam injuriam provolvi, eoque clavo sanguineo Salvatoris, veluti clavi aurea meum mihi reſeravi templum dulcissimæ quietis: clavis penetrans factus est mihi clavis reſerans.* Sed jam voluptarius in templum pacis inquirit portam, & portam exquirat templi Salomonici, portam, inquam, *speciosam*, at solo nomine *speciosam*, quando eam undequaque incingit lamentabile hospitale claudorum, cæcorum, infirmorum. O Adam! quantorum luctuum janua facta est posteris Eva tua, quam in pomo vetitæ voluptatis credebas, fore ostium ad obtinendam plenissimam Divinitatem: *Eritis sicut Dii*; nunc facta nobis es ostium longissimæ infelicitatis. Audiant hic ambitiosi, qui super excelsis montibus dignitatum, super supremis apicibus honorum, portam quærent templi pacis, suæque quietis, audiant Dominum per Prophetam Oseam cap. 2. v. 15. stipulantem: *Dabo ei vallem Achor ad aperiendam spem.* Symmachus, & Pagninus legunt: *Dabo ei vallem afflictionis in ostium spei.* O quantum deflectitis ab ostio pacis! vos consolationem animi suspiratis super alpium cacuminibus, & Dominus eam collocavit in vallibus humiliationum: *Dabo vallem Achor, vallem afflictionis in ostium spei.* Huc etiam adsint, quotquot potentes mundi, aureos sibi internunt pontes ad ingressum, januamque verorum gaudiorum; adsint, & spectent desertum illum, egenumque exulem Patriarcham, Jacob profugum a facie Esau: spectent Patriarcham alia benedictione non benedictum, quam quæ de

rore

rore coeli est, & de pinguedine terræ; quando nimirum dormiendo sub aperto coelo, & super nuda humo, duroque lapide abundanter levatur rore coeli & humore terræ; sed dum sic dormientem spectatis Jacobum, simul purpuratum Dalmatam auscultate: *qui talem pulvillum habebat*, inquit Hieron. *in quo refrigerabatur, vidit visionem Dei, vidit, inquam, scalam pertingentem ad coelum.* Edisserat nunc Patriarcha ipse, quando paternos inter magnificos lares, inter amplissima famulorum ministeria, post opulenta prandia, & pingues coenas dormiebat super plumas cygnorum, num scenam hanc umquam vidit coelestium Geniorum, & Paradisi? nunc exul sine domo, peregrinus sine viatico, fessus absque lecto, famelicus absque cibo, numquid deliciatur dulcedine coeli, & ingreditur atria Paradisi? nempe: qui talem pulvillum habebat, in quo refrigerabatur, *vidit visionem Dei.* Itaque, si quando virtuosum aliquem afflictæ fortunæ casibus viderimus exerceri, illud Hieronym. succurrat animo: *Qui talem pulvillum habet, videt visionem Dei.* Si Stephanum spectaveris, in grandinem saxorum labascentem: noveris, qui talem pulvillum in faxis habet, videre visionem Dei: *Ecce video coelos apertos.* Act. 7. v. 55. Si divam Franciscam Romanam, ex gemino funere mariti, atque filii afflictam, gementemque intuebere, simul memineris, Franciscam inter afflictiones videre visionem Dei, quando lateri suo adstantem vidit Angelum, afflictæ lachrymas detergentem. Si tandem nosse desideras, unde immania illa Sanctorum vulnera tam amabiles flores visi sint, & deliciae Martyrum, D. Chrysost. consule: *videbant Martyres*, inquit ille, *infra se tormenta, & enumerabant super se bravia.* Coelum, coelum oppone oculis tuis, veluti chrySTALLINUM quoddam trigonum, & tormenta quælibet, atque cruces hujus sæculi gemmæ tibi videbuntur esse, ac rosæ.

Aristotelis peripatetica doctrina fuit: voluptates, atque dolores considerandos esse abeuntes, non præsentes; agite Christiani, Christianam veri-

tatem a Magistro Gentili condiscamus; atque ita statuamus in medium geminos mortales. Alterum: qui omnem vitam traduxit in voluptate; alterum: qui in dolore; illum pro exemplo dicamus esse Julianum Imperatorem, istum Simeonem Stylitam. Hi igitur sub finem vitæ suæ constituti, Magistro Aristotele, considerent voluptates suas, & dolores suos jamjam abeuntes, erigant in sublime cogitationes suas excelsas ambo, iisque omnes retroactæ vitæ suæ annos perquirant ambo. Quid obsecro, videbit Simeon? videbit primos vitæ suæ annos transactos esse in quodam lectulo florido pleno rosis, ac liliis innocentiae primævæ, in quo deliciari consuevit Sponsus Virginum, qui pascitur inter lilia, & exinde Simeon ridentes oculos tollet in cælum cum mille gratiis, quia *justus, si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Sap. 4. v. 7. Quid videbit Julianus? videbit primæ ætatis suæ teneram plantulam inter turpissimos æstus libidinum fœde emarcuisse, exaruisse. Et exinde plenus rubore, ac confusione peccator Julianus, *videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet.* Psalm. III. v. 10. Videbit Simeon suam gloriosam honorum fugam, veluti fugam Joseph, relinquentis pallium, ac thesauros in manu meretricis Babylonis, quæ est vita hujus sæculi; & videndo gloriose superatam hanc luctam, Simeon justus in dulcissimo refrigerio erit. Sed & Julianus videbit, quot, quantisque lustris adorans mundus sacrificaverit hactenus Juliano tot suas genuflexiones: videbit Imperium universum pendulum ab unico Juliani nutu: opes, fortunasque omnes ad omne Juliani votum; & videndo finiri tandem hoc ludibundum drama, claudi hanc ultimam scenam, evanescere omnia; item Julianus peccator *videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet.* Videbit Simeon, jejunia sua longissime protracta inter steriles herbas: videbit columnam suam, melius nidum avium, quam hominis habitaculum: catenam suam videbit tot annis alligatam pedi, jamque videndo herbas illas insipidas germinasse florem gloriæ, columnam poenitentiae

tentiæ versam esse in trophæum coeli, catenam contextuisse sibi plenissimam, eamque auream æternitatem, Simeon lætitia exundans in cœlesti refrigerio erit. Verum videbit & Julianus, ut sylvæ integræ devastatæ sint pro conviviiis Juliani: montes eversti, & complanati in palatia Juliani: tot concatenatæ nationes, & populi subjecti sceptro Juliani: atque jam videndo grandia hæc gaudia, veluti tenues nivium flocculos diffluere, evanescere, ad unicum aspectum justitiæ solis dissolvi, Julianus *videbit, & irascetur, dentibus suis &c.*

Videbit Simeon, hætenus nusquam refluoruisse ver pro suo odoratu: nullum autumnum fructificasse pro suo palato: nullum theatrum instructum pro suo visu: nullam musicam pro suo auditu: sed universam vitam, veluti perpetuam viam triumphorum de sua carne, percurrisse asperrimam; & hæc videndo Simeon in admirabili refrigerio erit. Et rursum Julianus videbit, aulam suam fuisse unam scholam magnam: suos carceres innocentium claustrum: sua tribunalia unam cavernam Polyphemi: suas catastas, patibula, & cruces rubuisse semper sanguine Christianorum; & videndo sanguinolenta isthæc vestigia, videbit viam suam, viam regiam ad barathrum cruciatuum æternorum. O quam Julianus *videbit, & irascetur, &c.* Denique Simeon corpus suum fervile, flagellis, ciliciisque lacerum, jam in vermes computrescere; atque idcirco videbit vermes hosce lapidescere in gemmas: putredinem vulnerum pullulare in balsamum cœleste. O igitur in quanto Simeon refrigerio erit! sed & denique videbit Julianus, a lancea coelitus demissa inflictum vulnus suum, jamque evomendo spiritum suum Apostatam, evomet animam blasphemam, mille inter maledicta, nempe: peccator *videbit, & irascetur, &c.* Viden, ut sapienter Philosophus, voluptates, atque dolores considerandos esse abeuntes, non præsentis.

Verum enimvero illud observatum hic velim, geminas esse classes vulnerum, duas familias dolorum: altera est vulnerum tolerantium pro Christo,

& cum Christo; atque hæc sunt genuinæ portæ templi pacis; altera est dolorum, laborumque in mundo, mundique obsequio exantlatorum, verissima atria miseriæ æternaturæ; & hæc tamen quæruntur, illa negliguntur; quid hoc? non fugerentur profecto, si spectatores esse licuisset triumphi Salvatoris, inter gloriosa vulnera cælum subingredientis; audivissemus sane primam beatorum Spirituum cœli Vigilum quæstionem: *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum?* Zachar. 13. v. 6. simulque responsum divorum Patriarcharum (Comitum) audivissemus ex D. Petro Damiani serm. de Assumptione Virginis: *Sunt monumenta charitatis, sunt testimonia obedientiæ, sunt pretium redemptionis humanæ. Atque tunc demum reſeratis amplissime portis cœli, Monarcha sæculorum audit ab Angelo: Quis est iste Rex gloriæ, cœlorum innuere palatia, & tota supercœlestis domus profusis gaudiis inundavit, hucusque Damian.* Ad hanc interrogationem responsum apparet: quis portas cœlorum subintraturus sit; nimirum: revertimur ex hac vita, quæ militia est super terram; & quis nostrum erit sine vulnere? audies exinde inquiri ad januas cœli: quid sunt plagæ istæ? si fueris *Franciscus Assisias*, parata erit responsio; Respondent enim pro te vulnera tua iisdem verbis Christi. *Vulnera mea sunt monumenta charitatis.* Si fueris *Achatius*, adeo obediens feniculo tuo, simulque severissimo spiritus Magistro, ut neque verberibus, neque vulneribus amoveri possis a nutu Superioris; in ipsis vibicibus scriptum afferes responsum: *Vulnera mea sunt testimonia obedientiæ.* Si denique fueris ex candidato illo beatissimorum Martyrum exercitu; respondebunt tuamet vulnera, plagæ istæ, commixtæ sanguini Regis Martyrum sunt pretium redemptionis humanæ. Denique & iusti, & peccatores suos patiuntur dolores, sua ac vulnera, suas afflictiones. Id unice in votis est: det benignissimum Numen, o det! ut plagæ istæ generis humani in vobis omnibus sint pretia redemptionis humanæ, sint currens moneta, qua aliquando auream nundinemur æternitatem.

§. IV.

MISCELLANEUM I. EX THEOLOGIA
POLEMICA.*De Baptismo mortuorum, sive Baptismo pro
mortuis suscepto.*

Dominica hæc in Albis, quæ Resurrectionis nostræ per Baptismum collatæ annuam memoriam recolit, inter quæstiones de Baptismo, etiam præsentem sibi vendicat: de Baptismo mortuorum, super illud Apost. 1. ad Cor. 15. v. 29. *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis? Marcionitæ, inquit Theophylact. si quis non baptizatus apud eos moreretur, sub mortui lecto viventem quempiam occultantes, accedunt lectum, interrogantes mortuum, num velit baptismo tingi? atque eo respondente, qui latitabat, quod velit; sic loco mortui eum baptizant; deinde ob id accusati defendunt, se se hoc Apostoli loco, affirmantes Apostolum hoc dixisse; hæc Apostoli verba producit stolidi homines: sic ille. Quin & Petrus Cluniacensis contra Petrum de Bruis ad cap. 5. existimat loco citato, de Catholicis locutum fuisse, qui videlicet bona fide censerent, Baptismum a se suscipi posse pro amicis, qui sine Baptismo excessissent, ex quo Apostolus Resurrectionis fidem deduxit. Verum cum error iste sit pinguissimus, existimare mortuum sine Baptismo juvari posse, per Baptismum ab alio susceptum, nullatenus concedendum est, Apostolum ex eo errore, quem sola bona fides apparentium excusaret, argumentum traxisse ad probandam veritatem Resurrectionis. Error proinde hæreticorum fuit, ex verbis Apostoli depravatis, & in extraneum sensum distortis, male haustus, ut sæpe factum, vivente ipsomet S. Paulo ab instabilibus, & indoctis, uti admonuit S. Petrus. Quid vero voluerit S. Apostolus, si hoc non voluit, variæ sunt sententiæ, quas late recensent, & excutiunt Interpretes, atque præprimis Suarez Tom. 2. in 3. partem D. 50. Sect. 1. l. 1. Bellarm. de*

Purgatorio cap. 4. aliique. Maxime genuina expositio ea esse videtur, quæ Baptismum in præsentī, non pro Baptismo aquæ, sed poenitentiae sumit, per opera poenalia, & satisfactoria pro mortuis suscipienda, eo modo, quo Christus dixit Matth. 20. v. 22. *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Baptismo, quo ego baptizor, baptizari? Et Luc. 12. v. 50. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur?* ita sentit Hugo, S. Ephrem, Tertullian. & alii. Igitur baptizari pro mortuis idem est, quod pro mortuis satisfacere per opera poenalia; quod supervacaneum esset, si nulla spes esset Resurrectionis, ut expresse dicitur 2. Machab. 12. *Misit Judas Jerosolimam offerri pro peccato sacrificium, bene, & religiose de Resurrectione cogitans; nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum, orare pro mortuis.* Cum itaque Judæi complures jejunarent in gratiam defunctorum suorum, juxta antiquum, & apud Synagogam receptum morem, exinde collegit Apostolus, animas esse immortales, & corpora esse resurrectura; alioquin enim frustra se afflixissent, qui pro mortuis sublevandis se cruciabant. Quare Apostolus nulla ratione adstipulatur ludicro illi mortuorum ludibrio, quod aliqui Montanistæ, Marcionistæ, aliique nonnulli Hæretici, & ex obtorsione verborum ejus æque ridicule, ac inutiliter sunt commenti.

§. V.

MISCELLANEUM II. EX JURE
CANONICO.*De longa dilatione Baptismi.*

Viguit olim in Ecclesia quoad personas, Baptismo initiandas, luculenta quædam pietatis anomalia; ex qua multi, donec urgeret periculosus morbus, vel necessitas ineundi Sacerdotii, aut Episcopatus, Baptismo non initiabantur. Et alii quidem causabantur, periculum fallendi fidem Deo datam in Baptismo, si baptizaretur vel ante mortem naturalem, vel

vel ante civilem, seu professionem monasticam, cui aliqui statim a Baptismo nomen dabant propter tutandam innocentiam in Baptismo comparatam. Alii vero causabantur, perfectum animæ nitorem ex susceptione Baptismi conciliandum, cum hinc excedendum esset ex hac vita; unde evasio Purgatorii, & subita gloriæ coelestis adeptio citra moras in ignibus emendatoriis injici solitas. Sed enim hic erat manifestus abusus longe damnosissimus, qui multis fiebat in ruinam, tum quod interdum ante occuparentur morte, excederentque inexpiati; uti Archiæ illi contigisse, memorat Gregor. Nissenus orat. in differentes Baptismum; tum quod multi spe consequendæ per Baptismum veniæ, & universæ rubiginis peccatorum, eo modo extergendæ, licentius peccabant; uti expostulat Tertullianus l. de poenitentia cap. 6. Quamobrem sæpe, atque prolixè Patres adversus hanc Baptismi retardationem exclamarunt, & esse perutile, Baptismo mature initiari, fortissime demonstrarunt. His vero, utpote jam abrogatis, prætermisissis, superest quæstio de Baptismo adulti etiam in præsentī Ecclesiæ statu: num expediat, eos infideles, qui ob crimina morte plectendi sunt, posteaquam edocti sunt christianā mysteria, non prius Baptismo initiari, quam ad ipsum patibulum pervenerint, ubi sacris profusi laticibus, illico agantur in furcam? Hanc namque esse iudicium consuetudinem, iis, quos superius retulimus, prætextibus nixam, refert Joannes Sanchez D. 40. parte 1. qui e contrario statuit: rectius acturos iudices, si prius sacris undis reum tingi faciant, prius quoque divino Eucharistiæ pabulo cibari. Ad hæc

Dicendum omnino, præstare Baptismum conferri prius; quantum enim commodi ex ea mortis, & cœli vicinia poterit succrescere, ubi per angores mortis præpedita fuerit fructuosior dispositio, baptismo opportuna. Nec quidquam proclivius est, quam ut turbo vehementis tentationis concutiat, atque disjiciat reum, tunc primum aggregatum eorum coetui, per quos morti se tradi videt. Itaque si antè Baptismo initietur, & Eucharistia muniatur

in carcere, longe certior erit spes, quod reus sit in pace occubiturus.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Josephum magni Jacobi filium tibi imaginare medium inter fratres suos nimio timore perterritos, ac fraterna nimium voce bis adeo ingeminantem: *Ego sum Joseph - nolite pavere* Gen. 45. hic Jesum redivivum vide in medio discipulorum, qui propter metum Judæorum clausis latebant foribus, & semel, atque iterum dicentem audi: *Pax vobis. Et gavisi sunt discipuli viso Domino: & Josephi fratres post hæc ausi sunt loqui ad eum.*

DOMINICA II. POST PASCHA.

EVANGELIUM: *Ego sum Pastor bonus.* Joann. 10. v. 11. usque ad 17. & quidem unice ex S. Joanne; nemo enim Evangelistarum alius parabolam hanc proposuit.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Anno tertio prædicationis Christi, qui fuit annus 33. ætatis Christi die 23. Mensis תשרי Thifri, quæ dies apud nos esset septima Octobris; posteaquam Servator noster cæcum a nativitate (sanctum, inquam, Cedonium, deinde Aquensem Episcopum) oculos luto ex sputo oblinens, illuminasset in Sabbatho, & Pharisei eundem, ob Christi fidem e Synagoga, veluti ex ovili Dei ejecissent, ostensurus: adeo nihil nocituram huic ejecto fidem Christi, ut absque illa nemo sit vel legitimus Pastor, vel proba ovicula; idcirco duplicem hoc 10. capite Joannis inducit parabolam: alteram *ostii ovilis*, five de fide in Christum, per quam cæcus ille, veluti per ostium ingressus esset in veram Dei Ecclesiam, scilicet Christianam; & hæc parabola proponitur in Evangelio Feria tertia Pentecostes; alteram vero *Pastoris*

storis boni, de qua hic, quo titulo suavissimo Pastoris boni utens Dominus cæcum natum, a Judæis excommunicatum, eo quod Jesum Prophetam, ac Dei Filium & credidisset, & palam confessus fuisset, extra ovile Ecclesiæ non esse demonstrat; sed ut maxime intra ovile, eo quod Christus esset & ostium, & Pastor, per quem quicumque intraverit, eique, ut Pastori suo, se regendum tradiderit, non poterit non esse salvus.

Quia vero omnis parabola juxta S. Hieronym. est rerum natura discrepantium sub aliqua similitudine comparatio, per quam in Scripturis sacris res sensibiles ad explicanda spiritualia mysteria Regni Dei assumuntur; ea vero explicatio juxta Salmeronem consistat imprimis: ut recte percipiatur *scopus* parabolæ, deinde observetur cortex parabolæ, seu similitudo illa sensibilis, quæ adhibetur; ac demum notetur fructus, ac medulla parabolæ, sensus, inquam, spiritualis per parabolam intentus; idcirco ea ipsa in præsentī veniunt inquirenda: Et *scopus* quidem hujus parabolæ insinuat^{us} est paulo ante, videlicet: quia Scribæ, ac Pharisei, perinde, ac si veri pastores essent, potestatem sibi in plebem Dei vendicantes, molestissime ferebant, quod imperita plebs in Christum crederet, eumque ut oves Pastorem sequerentur; quemadmodum supra, fidem Christi palam confessus fuerat cæcus ille natus, & ob hanc fidem extra Synagogam ejectus; idcirco Dominus ad confusionem falsorum illiusmodi pastorum, hac parabola discrimen pastoris boni, & pastoris mali, qualis est mercenarius, assignat; tum ut se *bonum Pastorem* a Deo, per Ezechielem cap. 34. promissum Messiam comprobet; tum ut Scribas, & Phariseos mercenarios fuisse declaret; utpote qui nonnisi ad sua lucra captanda sacros Magistratus inirent. Cortex vero hujus parabolæ proponit discrimen commune pastorem inter, & mercenarium; ut nimirum Pastoris boni sit stare pro ovibus suis, etiam ingruente periculo; mercenarii autem veniente lupo fugere. Fructus denique fuit agnitio veri Messiae, qui vere Pastor bonus

bonus vitam suam dedit pro ovibus suis. Nunc ad textum:

Ego sum Pastor bonus. Joan. 10. v. 11. quod græce significantius cum articulis effertur: *Ego sum ille Pastor, ille bonus.* Imo teste S. Petro 1. cap. 5. v. 4. *Princeps Pastorum.* Et teste S. Paulo ad Hebr. ultimo v. 10. *Pastor magnus.* Titulus proprius Salvatori, cui sicut summo modo competit, *esse: Ego sum*, quia habet esse independens, dans omnibus esse; ita summo modo ei competit, *pascere: Ego sum Pastor*, quia non egens pastu, omnia pascit, & quia *nemo bonus, nisi solus Deus*; Luc. 18. v. 19. idcirco proprie Domino congruit: *Ego sum Pastor bonus*; atque inde fuere illa de Messia Prophetarum vaticinia, Isaïæ 40. v. 11. *Sicut Pastor gregem suum pascet in brachio suo, congregabit agnos, & in sinu suo levabit, foetas ipse portabit.* Ezechiel. 34. v. 23. *Suscitabo super eas pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David* (puta Christum, Davidis Filium) *ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem.* Inde figura Christi in magnis Patriarchis, qui fuere pastores ovium; uti Abel, Abraham, Isaac, Jacob, & Moyse, qui pascendo oves, didicit pascere, & regere homines, ut ait Philo; inde & Homerus Agamemnonem, Regem Græcorum passim compellat *Pastorem populorum*; inde denique pia antiquitas Servatorem nostrum pingere consuevit, ut Pastorem, humeris suis ovem bajulantem; quemadmodum hodiedum videre est in picturis vetustissimis, quæ extare dicuntur Romæ in Lateranensi Basilica, in Ecclesia sanctorum Cosmæ & Damiani, in cryptis, & cœmeteriis sanctæ Priscillæ, S. Laurentii, S. Sebastiani, & aliis.

Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. v. eodem. Probat itaque assertum suum: atque imprimis adducendo genuinam boni Pastoris notam; bonus namque Pastor vitam suam dat pro ovibus suis, quemadmodum Salvator animam suam posuit, quando reliquit *nonaginta novem in deserto, ut quæreret, & salvum faceret, quod perierat.* Luc. 15. Et ut ipse testatus est: *Non sum missus, nisi ad oves,*
quæ

quæ perierant domus Israel. Matth. 15. v. 24. Non solum congregando illas verbo prædicationis, & pascendo Evangelistarum doctrina, sed etiam cibum suimet corporis in suprema coena instituendo, demumque demisso capite, quasi portaret super humeros ovem perditam, in cruce moriendo; suscitatus vero a mortuis providit de successione bonorum Pastorum, tum quando Joan. ultimo gregem suum commisit Petro: *Pasce oves meas*; tum quando ad Ephes. 4. v. 11. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores.* Et fane Pastori animarum ex officio incumbit, vitam suam temporalem periculis objicere pro vita spiritali, & salute suorum fidelium: sic tempore pestis tenetur eis assistere, vel de alio idoneo providere, qui ægrotis Sacramenta ministret; sic certe Apostoli omnes pro fidelibus suis martyrium obire, æque ac omnes pene Pontifices Romani, a S. Petro usque ad S. Sylvestrum per 800. annos, de quibus est illud Ruperti in cap. 10. Joan. *Aspersa sunt ovilia sanguine Pastorum, maduerunt campi, cruentata sunt pascua, ditatum est cælum animabus, quas Pastores pro ovibus posuerunt.* Horum omnium Dominus fuit Christus, qui solus pro ovibus suis dedit vitam, in redemptionis lytrum & pretium, cum cæteri omnes id fecerint ad fidei speculum duntaxat, & virtutis exemplum.

Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupo venientem, & dimittit oves, & fugit, & lupo rapit, & dispergit oves. v. 12. Atque ita Servator se esse Pastorem bonum probat secundo: Eo, quod proprietates sui oppositi, nempe mercenarii sibi non congruant. Porro *mercenarius* dicitur, qui mercede conductus, pascit alienas oves; & hujusmodi sunt duplicis sortis: Alii quidem boni, qui mercede conducti, res Domini diligenter accurant. Et tales erant Apostoli, de quibus dictum Luc. 15. v. 17. *Quanti mercenarii in domo Patris mei abundant panibus*, ut B. Ambrosius lib. 2. in Lucam exponit. Et Dominus
Matth.

Matth. 20. v. 8. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Et Abrahæ dictum Gen. 15. v. 1. *Ego Protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Alii vero mercenarii sunt, ut loquitur S. Gregor. hom. 14. in Evang. *Qui locum quidem Pastoris tenent, sed lucra animarum non quærunt; terrenis commodis inhiant, honore Prælationis gaudent, temporalibus lucris pascuntur, impensa sibi ab hominibus reverentia lætantur.* De quibus S. August. tract. 46. super hunc locum Joan. *Sunt quidem Ecclesiæ Præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit, sua quærentes; non quæ Jesu Christi; quid est sua quærentes? non Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda sectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes; hæc quando amantur, & propter hæc servitur Deo, quisquis est talis, mercenarius est, inter filios Dei se non computet.* Discriminat proinde Dominus mercenarios hosce improbos, qui non sunt pastores, & quorum non sunt oves propriæ, quales esse Phariseos hic indigitat; suis emolumentis, ac lucris propriis inhiantes; de quibus *Væ!* inclamat Propheta: *Væ pastoribus Israel! qui pascebant semetipsos, nonne greges a pastoribus pascuntur?* Ezechiel. 34. v. 2. Hos, inquam, discriminat a mercenariis justis, qui Dei gratia pastores sunt, easque animas sibi commissas, quæ cæteroque tum jure creationis, tum jure redemptionis, Christi propriæ sunt, affectu dilectionis, & Domini designatione, sibi proprias faciunt, & fideliter pascunt.

Ita est: *Mercenarius, ut videt lupum venientem, dimittit oves, & fugit.* v. eodem: *Tranquillitatis enim tempore, ait S. Gregor. hom. 14. in Evangel. plerumque ad gregis eustodiam, sicut verus Pastor, sic etiam mercenarius stat; sed lupus veniens indicat, quo quisquis animo super gregis custodiam stabat. Lupus enim super oves venit, cum quilibet injustus, & raptor, fideles quosque humiles opprimit; sed is, qui pastor esse videbatur, & non erat, relinquit oves, & fugit, quia tum sibi ab eo periculum metuit, resistere ejus injustitiæ non præsumit.* Inde & lupus rapit, & disper-

dispergit. Lupus autem dæmon, tyrannus, hæreticus, & quisque sceleratus dicitur, qui oves Christi verbo vel exemplo pervertere studet; de quibus Dominus Matth. 7. v. 15. *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Et Paulus in Actis cap. 20. v. 29. *Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.*

Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus. v. 13. Reddidit Dominus causam turpis fugæ ex ipso nomine *mercenarii*; quia mercedem, quia lucrum amat, non oves. *Et non pertinet ad eum de ovibus.* Vatablus legit: *Oves non sunt ei curæ; mercedem curat, & lucrum, non oves.* Et hæc sola causa est, pergit S. Gregor. hom. 14. in Evang. cur mercenarius fugiat. *Quia mercenarius est; ac si aperte diceretur: stare in periculo ovium non potest, qui in eo, quod ovibus præest, non oves diligit, sed lucrum terrenum quærit; dum enim honorem amplectitur, dum temporalibus commodis lætatur, opponere se contra periculum trepidat, ne hoc, quod diligit, amittat.*

Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ. v. 14. Identidem inculcat Dominus, se esse Pastorem bonum; tum quod non fugiat cum mercenario, sed animam suam ponat pro ovibus: tum quod oves suas cognoscat, & cognoscatur ab illis. Porro per oves hic intellige non solos prædestinatos, quod voluere S. August. & Beda, sed quosque fideles, qui sunt in ovili Christi, seu Ecclesia Dei; homines itaque cognoscit Christus non tantum Divinitatis suæ, ut ait Cyril. hic, sed & humanitatis suæ providis, benignisque oculis, notitia non tantum speculativa, sed vel maxime practica, & approbationis, amando, ac sedulo curando eas, imo omnibus suis donis, & gratiis cumulando, secundum quod Psal. 102. v. 14. dicitur: *Ipse cognovit figmentum nostrum.*

Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis. v. 15. Similitudine hac utitur Dominus; ut ostendat, quantum

ipse scientia imprimis practica cognoscat oves, & ab ovibus cognoscatur. q. d. Sicut me novit, diligit, & gratissimum habet Pater meus coelestis, ita ego scientia approbationis, & cum singulari dilectione, cognosco fideles meos, atque ideo animam meam pono pro ovibus meis; & vicissim me sic cognoscunt, amantque oves meae, sicut ego agnosco, & amo Patrem meum; ubi particula *sicut* similitudinem proportionis, non vero aequalitatis adsignificat; nam Pater amore increato, ideoque infinito diligit Filium, aequè ac Filius Patrem, Filius vero ut homo diligit fideles suos amore creato, simili-que dilectione diligitur ab iisdem.

Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient. v. 16. Alias oves suas vocat, per anticipationem, nempe futuras, quæ non sunt ex hoc ovili *Judæorum*, sed ex ovili Gentium, & illas oportet me adducere in ovile Ecclesiæ meae; prædicit itaque hic Dominus vocationem, & conversionem Gentium, quæ promptius quam Judæi vocem Domini audient, loquentem per ora Apostolorum, illisque credentes obedient.

Et fiet unum ovile, & unus Pastor. v. eodem. Unum ovile Ecclesiæ ex duobus populis, ex Judæis, & Gentibus, quorum Pastor unus est Christus, secundum illud ad Ephes. 2. v. 14. *Ipsæ enim est pax nostra, qui fecit utraque unum*, ut duos condat in semetipso, in unum novum hominem, ibidem v. 15. atque exinde monstravit Dominus, Ecclesiæ principatum esse monarchicum: *Fiet unum ovile, & unus Pastor.* Unus Pastor unius ovilis Christus, Ecclesiæ Monarcha. Ascendit autem in cœlos hic unus Pastor, inque locum suum rursum suffecit unum, qui uni ovili præsit Vice-Christus in terris Pontifex Romanus, cui Dominus in Petro Joan. 21. v. 17. *Pasce oves meas.* Non has, aut illas, sed omnes, quas orbis habet. Unum certe ovile Ecclesia Dei, quæ uno capite regitur, una lege eruditur, uno Baptismo renascitur, uno pane altaris reficitur, ab uno Deo Patre adoptatur.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: Rationi dissentaneum est, ponere nobilius pro ignobiliore; sed vita hominis nobilior est vita cujuslibet animantis; ergo antilogia est in textu: *Bonus Pastor ponit animam suam pro ovibus: Quid?* quod stultitiam saperet Pastoris, qui pro ovibus mortem oppeteret; sic enim vitam simul amitteret & oves.

Respondeo: Christum isthic metaphorice loqui de Pastore hominum; vitam enim temporalem morte alterius spirituali, atque æterna in discrimen adducere, rationi, & æquitati, ut plurimum est consentaneum; imo subinde ex debito justitiæ necessarium; ut dictum in Comment. Literali. Nimirum magis bonum censi debet æterna salus ovium, quam Pastoris vita brevis, quæ felici æternitate præmiatur.

Secunda: Etiam Pastor bonus subinde fugit adveniente lupo; sic Christus ipse quandoque se subtraxit a volentibus illum præcipitare, aut lapidare; quin & Apostolis dixit Matth. 10. v. 23. *Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam;* ergo rursum antilogia in facto, & dicto. **Respondeo:** Dist. Ant. etiam Pastor bonus subinde fugit, *cum Ecclesiæ, aut fidei necessitas fugam exigit.* C. ubi e contrario fidei, justitiæ, & ovibus ex fuga creatur salutis periculum N. A. & Conf. Nimirum: Christus, Apostoli, sancti Patres fugerunt aliquando non timendo passionem, ut loquitur Beda in citatum cap. 10. Matthæi, sed declinando, ut tribulationis occasio seminarium fieret Evangelii; ne scilicet, Prædicatoribus occisis, succideretur prædicatio fidei, atque per illiusmodi fugam Pastor non dimittit oves, sed eas etiam absens curat; quemadmodum Paulus per sportam dimissus, & Petrus ab Angelo e carcere eductus. Unde dictum illud Christi: *Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam,* præceptum, idque Juris naturæ, ac divini est; scilicet: **quando Ecclesiæ, aut fidei necessitas fugam exigit,**

uti habet S. Athanas. lib. de fuga sua ; si enim ipse non fugisset rabiem Arianorum, hæresis in Oriente de Fide Homousii triumphasset ; alias fugere est illicitum, si videlicet fidei, justitiæ, atque Sacramentis accedat detrimentum, ovibusque salutis periculum ; quemadmodum contingit mercenariis hoc loco a Christo perstrictis, quorum fugæ unica causa est, ne temporalia amittant. Pulchre itaque S. Bernard. ferm. de Conversione ad Clericos : *Persecutio quidem indubitanter mercenarios a Pastoribus segregat, & discernit ; quomodo enim transitoria damna non timeat, qui temporalia lucra sectatur ? quomodo terrenam sustineat persecutionem propter justitiam, qui terrenam mercedem plus quam justitiam quærit ?*

Tertia : Christus in præsentî Evangelio v. 12. ait : *Et lupus rapit, & dispergit oves*, cum interim eodem 10. cap. Joan. v. 28. promittit de iisdem : *Non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Ecce antilogia !

Respondeo : Explico secundum textum : non peribunt in æternum, defectu tenente se ex mea parte, & nemo rapiet eas de manu mea invitæ, ac nolentes C. non peribunt, defectu tenente se ex parte earundem perversæ voluntatis, uti perire voluit Judas, & nemo rapiet volentes N. A. & Conf. *Ego vitam æternam do eis*, dicebat dominus eodem v. Quantum scilicet ex me est, quia & vitam æternam sincere, ac serio eis promitto, & meam operam, ac gratiam ipsis offero ; non peribunt in æternum, nisi ipsi velint ; id proinde non mea, sed ipsorum est culpa, qui gratiæ meæ cooperari renuunt, si lupus rapit volentes ; ita exponunt Cyrillus, Theophylactus, Leontius, Maldonatus.

Quarta : v. 16. hic ait Dominus : *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere.* Econtrario Matth. 15. v. 24. protestatur idem Dominus : *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierant domus Israel :* ergo antilogia.

Respondeo : Explico secundum textum : non sum missus præsentia corporali, ac sensibili ad prædicandum, & signa edenda, nisi ad oves, quæ perierant

rierant domus Israel C. *præsentia spirituali*, atque vicaria in Apostolis N. A. & Conf. Nimirum Christus solis Israelitis, quasi ovibus pascendis, a Deo promissus erat Messias, ea ratione, ut præsentiam sui Evangelii, ac miraculorum gratiam eis ipse exhiberet; quam ob causam etiam a Paulo ad Rom. 15. v. 8. Christus vocatur *Minister circumcisionis*, seu *Doct̃or Judæorum*, uti observat S. August. Tract. 31. in Joan. nihilominus, & alias oves habuit, nempe Gentiles, quorum Messias, & Salvator fuit, de quibus in Evangelio: *Et vocem meam audient*, Ipse etenim ipse est, qui ad eas per Apostolos locutus est, uti testatur S. Paulus: *An experimentum quæris ejus, qui in me loquitur Christus?* 2. ad Cor. 13. v. 2. Et Dominus ipse Luc. 10. v. 16. *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.*

Quinta: Christi verbum est: *Fiet unum ovile, & unus Pastor.* Econtrario ex Scriptura, & Jure Canonico certum est; Pastores esse tot, quot Episcopos in Ecclesia, ergo non unus Pastor; ergo antilogia.

Resp. explico 1. partem Ant. In Ecclesia Christi fiet unum ovile, & unus Pastor *supremus*, ac *universalis* C. unus Pastor *subordinatus*, ac *particularis* N. A. sic D. alteram partem, & N. Conf. *Supremus Pastor ex cœlo pascens oves*, unus est Christus, sed & in terris Pastor supremus totius ovilis unus est Vicarius Christi, Petrus, ac Petri successor; multi vero, ad quos peculiares ovilis hujus partes pertinent, Episcopi sunt, & reliqui, quibus pascendarum ovium cura est demandata, atque exinde Christus a D. Petro *Pastorum Princeps* dictus est 1. Petri 5. *Cum apparuerit Princeps Pastorum*, si-ve ut Græca legit: *Apparente Archi-Pastore*; quo verbo plures Pastores peculiares clare connotantur.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Præsentis Evangelii parabolam de ovibus, quæ vocem Domini audiunt, S. Augustin. & Vener. Beda censent, intelligendam esse de solis prædestinatis,

natis, qui vocantis Dei voci sic responsuri sunt, ut perseverent in gratia, & vitæ æternæ sint hæredes. Unde perutile est, hodie de prædestinatione ovium meditari Documentum quoddam Morale v. g. hujusmodi.

Pericles, Dux ille non minus sapientia, quam fortitudine bellica clarus, dirigebat aliquando, suos in ordines, exercitum, ad jamjam ineundum cum hostibus conflictum, cum repentinum horribili cum fragore de cælo dejectum fulgur oculos, & corda militum adeo superstitioso terrore perstrinxit, ut jam non cum hominibus, sed cum cælo ipso pugnandum rati milites, fugam meditarentur omnes, nisi Pericles, celeri consilio in ruptos ordines equo invehctus, inspectante universo exercitu, suamet manu apprehensum chalybem collideret cum filice, & collidendo scintillas coram eliceret, cum hoc gravi adjecto verbo: *O! quod portentum putatis esse isthoc, milites, quod corpus collisum cum altero corpore erumpat in flammam tam sonoras? id, quod fieri spectastis in meis manibus, chalybem inter, & filicem, longe amplius fieri credite, in prægrandibus illis corporibus tonantis cæli; atque his paucis scintillis Pericles simul errorem excussit ex mente militum, simul horrorem ex corde. Tonitru sane horribilissimum visum fuit semper etiam sapientissimis orbis Doctoribus, unica illa vox: Prædestinatio! O vita! columnæ Theologiæ contremiscunt ad vocem fulgurantis hastæ in præsentī Evangelio: Oves meæ vocem meam audiunt! quis scit, (ita ingemiscebat cum suis Monachis S. Bernard.) quis scit dilectissimi fratres, an omnium, quos hic video, nomina scripta sunt in libro vitæ, & in catalogo prædestinationis notata? O! si inter sacratioris scientiæ Magistros suppeteret nobis vel unus Pericles, qui solida sua doctrina, commune hoc animorum tormentum, & fulgur horribile leniret! sed enim mactæ animis fideles animæ! metum discutite, lumen captate, succlamat Ruspensis Præsul, S. Fulgentius: Prædestinatio vestra decreta est in cælis, sed ita, ut ejus consummatio fiat in terris. Noscere cupitis, quid conclusum*

sum sit in cœlis? vestrasmet manus inspicite, & dispicite, quid agatis in terris? non *aliter*, inquit Fulgentius Epist. ad Monimum, *Deus perfecit in opere, & tempore, quam in sua æterna voluntate sit dispositum.* Prædestinatus esse vis? vide, num manus tua, cum divina manu operando merita condigna, te inscribat in librum vitæ? præscitus esse metuis? vide, manusne tua operando perverse tibi met sententiam formet capitalem? Chari Christiani! ecquid opus est, ingredi illam abyssum, illa incomprehensibilia judicia Dei? quid investigare illa decreta in æternitate sæculi? manum duntaxat vestram lustrate. En misericordissimum Numen semper est paratum! Tu adjuuge manum manui divinæ, & salus tua erit, si opereris bene; quemadmodum damnatio tua erit, si opereris male; hoc est vocem vocantis Pastoris audire, vel certe non audire.

Ita fane est: gratia vocantis Dei, mysteriosa illa columna ignis est, quæ nos deducit in terram promissionis: quisquis eam sequeris, in ejus pretiosa luce habes ducem; si eam contemnas, in ejus flammis supplicium experieris. Dixit id erudite Clemens Alexandrinus: *Ex columna flammam capite, quod est simul gratiæ, & terroris indicium; si obedieritis, lucem, si non obedieritis, ignem expectate.* Jam vero, si quando isthæc columna in deserto progressa fuisset ad dexteram, Israelitarum autem aliquis sponte, neglecta columna, flexisset iter ad sinistram, sicque aberrando non pervenisset in illam terram, lacte, ac melle manantem, obsecro, quem immanis jacturæ hujus reum egisset Hebræus iste? An columnam ignis? an non suammet proterviam? Et audes negare Christiane, quam studiose Deus tuus Ministrum tuum agat, præcedendo semper te cum grandi face? cum ignea quadam columna? tot etenim lumina concionum, tot usus Sacramentorum, tot, tantique cumuli beneficiorum, numquid ardentes faces sunt, viam tibi planam designantes ad cœlum? *Si ergo obedieritis, lucem, si non obedieritis, ignem expectate.* Et tu interea rejecta fidissima duce tua, gratia Dei, sequeris unam vanissimam

noctilucam terreni honoris, sequeris piceam unam, putentemque faculam lascivi amoris; atque, ubi ignibus hisce fatuis seductus, hæres in viis, luctaris in præcipitiis, volveris in ruinis, mergeris in abyſſo; columnam ductricem erroris argues? Deum culpabis? Crede S. Hieron. non columnæ, non lucis divinæ, sed tua, tuorumque oculorum culpa maxima est; quia ipsi rebelles fuerunt luminibus, ut loquitur Purpuratus ille Bethlehemita, & si tibi Hieronymus non sufficit, Deum unum ipsum 2. Paralipom. 24. v. 20. loquentem ausculta: *Dere- liquistis Dominum, dicit Dominus Deus, ut derelin- queret vos.* At, at a columna ignis, quæ populi Hebræi ductrix fuit, utilius ad nonnulla particu- laria descendamus. Audi igitur infelix Jerosoly- ma, nuper Sacrarium Sanctitatis, Sedes Pontifi- cum, Mater Sacrificiorum, tu scena miraculo- rum, tu theatrum triumphorum Verbi Incarnati; nunc scorpionum habitaculum, & mancipium o- mnium nationum, infelix, inquam, Jerosolyma, a facie Dei abjecta, quam tandem calamitatis tuæ accusabis scaturiginem, ac fontem? quod populus Hebræorum, inquis, populorum omnium sit infe- licissimus, facile claret; at non, quod populorum omnium sit sceleratissimus. Peccavit equidem mul- tum, sed non solus; & sane, si supremum Numen in æterno prædestinationis suæ decreto non sele- git efficaciter Hebræos in pretiosos lapides, ad æ- dificandos muros cœlestis Jerusalem; si divinus il- le arbiter, ille dispensator æternitatum, ut loqui- tur Eusebius Gallicanus, ab æterno, priusquam mi- feri Judæi vel oculos haberent ad intuenda sua ma- la, vel linguam ad supplicandum; si Dominus ex suo puro beneplacito, oculos suos amabiles firma- vit super Jacob, non super Esau; si Petrum respe- xit, non Judam; si Gentiles elegit, non Judæos, idque non ex merito electorum, sic confitente Pau- lo: *Non est volentis, neque currentis, sed misipientis Dei.* ad Rom. 9. v. 16. Quid agerent infelices Ju- dæi, nisi ut nascerentur tamquam zizania ad com- burendum, tamquam vasa in contumeliam? quid agerent

agerent misellæ hæ arbores, nisi, ut præstolentur securim ad radicem, excindendæ, & abjiciendæ in ignes sempiternos, quando in Paradiso Dei nostri nec terræ palmus relictus fuit, ad transplantationem earundem?

Gratiæ ergo defectum incusas Synagoga rebellis? agedum, statuamus te assistere in sacro-sancto illo Augustissimæ Triados Consistorio, toti generi humano suas gratias ordinantis, ac dispensantis; statuamus tibi exhiberi chartam mundam, ut ipsamet tibi consignes eas gratias, ea auxilia amplissima, quæ optas. Obsecro te, an umquam ausa fuisses supplicare, ut Verbum divinum ex tui amore luto tui corporis induatur? utque Messias ille, neglectis nationibus nobilissimis universæ terræ, ad portas unius Bethlehem nascatur, omnium Magnatum totius mundi sanguine præterito, tuo soli Judaico misceatur sanguini, natus mundi Salvator? Et veluti insanires Synagoga, si solem velles reflexum de cœlo, solam tuam Palæstinam circumire, ita non potuisti velle tu, ut incarnatus Deus, veluti totius terræ oblitus, omnem suam vitam incarceraret intra unius Palæstinæ fines. Et tamen totum hoc, quod petere, fuisset suprema temeritas, te non rogante divina charitas jam subscripsit. Quid amplius desideras pro assecuranda magis tua salute? Si supplicas: Filius Dei tuum aget Magistrum: tuum in tuis cathedris Professore publicum, ac ordinarium: curret per vicos, & villas usque ad sudorem catechizando plebem tuam, proles tuas, mancipia tua; num hoc sufficiet ad te salvandum? quid adhuc optas? ut in conspectu tuo operetur prodigia & portenta? & nonne operatus est? ut ante oculos tuos ejiciat etiam legionem dæmonum? & vero ejecit verbo; ut visum reddat cæcis? & reddidit cæco etiam nato; ut mortuos revocet ad vitam? & revocavit etiam quadriduanos.

Apagite supplices Hebræi, nimis parce rogatis; dicam, quas gratias supplici libello vestro sponte superadjecerit Pater æternus. Pro vobis, & a vobis trucidabitur meus Unigenitus; adorandus

sanguis ejus eluet vestra prætoria; commiscebitur luto platearum vestrarum; totum irrigabit Calvariae montem. Ut Deus vester corda vestra illuminet, sol obscurabitur, petrae scindentur, monumenta aperientur, universa agonizabit natura. Chara Jerusalem! aut convertere ad Dominum Deum tuum; aut certe ediffere, quid est? quod potui ultra facere vineae meae, & non feci! tu nequis respondere prae confusione, respondebit tuo nomine Cantuariensis Archiepiscopus S. Anselmus lib. Cur Deus homo: *Tanta fuit (inquit ille) in hac gente gratia, quae sublata ab ea mundum universum Deo reconciliare sufficeret.* Enimvero, quem obsecro Apostolorum labores, qui deinceps sejuncti converterunt orbem, unitim in unam Judaeam impensi, fructum retulerunt? imo quem ipse Filius Dei, Palaestinae Missionarius, cujus vel jactus oculi magnes erat 1000. mundorum attrahendorum, quem oro Missionis tam arduae fructum legit? quem? nisi dum vestros sanavit aegrotos Medicus, ipse a vobis necaretur?

At enim gemitum tuum recoquis Synagoga: gratia efficax mihi defuit, cui ego consentirem: O viperæ ingratae! quam gratiam optaretis, in locum ipsiusmet gratiarum Auctoris? nempe id forte tibi in votis adhuc fuit, carnem ut assumerent tam Pater aeternus, quam Spiritus sanctus, ne forte tuus mons Libani, aut Oliveti invideat monti Calvariae, possesque gloriari a te crucifixam esse totam Sanctissimam Trinitatem. Animae christianae! nolim credatis, verba haec unice attinere Hebraeos, etiam nos ferit sententia Anselmi: *Tanta fuit in hac gente gratia, quae sublata ab ea mundum universum Deo reconciliare sufficeret.* Vide, vide innumeram illam frequentiam Sacramentorum, illam multitudinem Ecclesiarum, illam abundantiam concionum. O quot viri Religiosi verbo, & exemplo te inflammant ad sequelam Christi! quot confessarii te invitant ad redintegrandam amicitiam cum Deo! Portentum rerum! ut Franciscus ex mercatore transeat in Seraphicum, sufficit unica unius Evangelii auditio.

auditio. Ut Ignatius ex milite exurgat Patriarcha Sanctorum, una fatis est lectio libri spiritualis; ut tot tantæque meretrices induant innocentiam columbæ, una sæpe fecit exhortatio. Et te tanta Evangelii auscultatio, tot lectiones, conciones verbi divini, dicam, meliorem, an pejorem relinquent? Deum immortalem! unicus Religiosus S. Francisci, S. Dominici, S. Augustini, S. Ignatii, raptus suo zelo trans maria in novum orbem, sæpe sæpius integras Provincias, Regnaque integra deduxit ad legem Christi, vitamque æternam. Et tot millia Sacerdotum, tanti greges Concionatorum non sufficiunt ad unicam reconciliandam suo Creatori? nempe, veritas est Anselmi: *Tanta est in hac gente gratia, quæ sublata ab ea mundum universum Deo reconciliare sufficeret.*

§. IV.

MISCELLANEUM I. EX THEOLOGIA
POLEMICA.

Utrum S. Paulus fuerit totius Ecclesiæ summus Pastor, & Romanus Pontifex una cum S. Petro?

Sapientiæ incarnatæ Evangelica veritas est: *Fiet unum ovile, & unus Pastor.* Quod ipsum oraculum coeli impugnarunt multis modis Hæretici, dum pro afferenda æqualitate Apostolorum omnium cum S. Petro laborarunt, id, quod præstare sollicitissime connixus fuit ille homo Apostata, Antonius de Dominis, de quo habet Raynaudus in suis miscellaneis, nominatim urgens: S. Pauli paria, interdum etiam potiora fuisse, quam S. Petri decora. Sed & assimile figmentum e Catholicis attentavit quispiam in Gallia, sub Innocentio X. Ecclesiæ universalis Pastore, qui retenta Pontificiæ dignitatis in Romanis Pontificibus majestate, quam Antonius ille Apostata, cæterique Heterodoxi per illam S. Pauli cum S. Petro exæquationem cæteroquin volunt pessumdatam, eam iste auctam esse voluit, & adlectione S. Pauli ad S. Petrum in fastigium Pastoris

storis summi. Ita ut ambobus ex æquo participantibus Pontificiam dignitatem, ambo unius Ecclesiæ unicum Pastorem constituerint, ratione cujus sicuti Ecclesia Christi ex Judæis, atque Gentibus facta est ovile unum, ita per sanctum Petrum in Hebræos, & per S. Paulum in Gentiles factus sit Pastor unus. Verum adversus hanc opinionem prodiit a sanctissimo D. Innocentio X. definitio fulminans, ac damnans Hæreseos supremum S. Pauli Pontificatum. Cujus damnationis justitiam nonnihil hic disquiremus.

Et sane, fuit S. Paulus vera ovicula S. Petri, eique ut Pastori subjecta, æque, ac Apostoli cæteri omnes, uti fere exhibet Bellarmin. lib. 1. de Pontific. cap. 27. optimeque Wicleffum hac super re refellens Thomas Waldensis lib. 2. Doctrinæ Christi. cap. 3. Quin & suppetit e Scripturis, unde eam S. Pauli ad S. Petrum subjectionem ipsius Pauli testificatione adstruamus. Refert enim vero ad Gal. 1. se post tres annos a vocatione sua, cursu prædicationis interciso, abiisse Jerosolymam videre Petrum. Et cur ita? uno verbo rem expedit S. Chrysostr. hom. 87. in Joannem, delatam S. Petro totius Ecclesiæ præfecturam expendens. *Os (inquit de Petro) os erat Apostolorum, & Princeps, & vertex solius cætus; propterea & Paulus, eum præter alios visurus, ascendit.* Utique, ut ab eo ore reportaret oraculum, in confirmationem doctrinæ suæ coelitus haustæ. Tradit diserte hunc Pauli scopum in ea peregrinatione Tertullian. lib. 4. contra Marcionem cap. 2. affirmans: *Paulum adiisse Jerosolymam ad Petrum, quia auctoritatem fidei, ac prædicationis suæ optabat.* Adstipulatur Theodoret. scribens in hæc verba ad S. Leonem: *Si Paulus Prædicator veritatis, & Spiritus sancti tuba ad Petrum accurrit, ut iis, qui Antiochiæ de vivendo secundum legem Moysis disceptabant, definitionem, & explicationem ab eo ferret, multo magis nos, qui pusilli sumus, & viles, ad solium vestrum Apostolicum accurremus, ut a vobis medicinam ulceribus Ecclesiarum feramus.* Egregie quoque Gregor. Nissen. in Encomio Apostolorum de Paulo, cæte-

rorum

torum Doctore, Petri ex necessitate Discipulo his verbis affirmat: *Salvator Trinam Petri confessionem Præfecturæ commissione statim confirmat, ex quo ea dignitas Petro venit, qualis nulli alteri. Et licet Paulus ad Christum in cœlum ascenderit, ut disceret, quæ scire, & alios docere decet; attamen Petrus eundem, jam cœlo delapsus, præsentem habebat, & quæ faciendæ essent, & quæ non, exponentem, sibi que ovium præfecturam tradentem coram audiebat.* En Paulum Petro *Apostolorum Doctori* (sic enim a S. Chrysostomo in Encomiis SS. Petri & Pauli denominatur Petrus; & eodem recidit, quod Cassianus lib. 3. de Incarnatione cap. 12. Petrum *Magistrum Magistrorum* compellet) non cœqualem Magistrum, sed ad modum discipuli accedentem; quandoquidem doctrinæ suæ comprobationem a Petro expectat, fide apud Auditores vacaturus, si comprobatio defuisset.

Deinde nullas Capitis partes obiisse Paulum, nullamque exercuisse functionem, ex qua summam illam in Ecclesia regenda auctoritatem prodiderit, produnt Scripturæ; hujusmodi abunde subministrant de Petro; nam & cum agendum fuit de substitutione unius alicujus discipulorum in locum, de quo prævaricatus erat Judas. Act. 1. & cum dandum fuit initium prædicationi Evangelii post acceptum Spiritum sanctum. Act. 2. & cum tractanda fuit causa Gentium circa observationem legalium. Act. 15. primæ semper fuerunt S. Petri partes, eique gravissimorum illorum negotiorum directio, tamquam Præsidi, omnia moderanti incubuit. Nihil illiusmodi suppetit pro S. Paulo magis, quam pro aliis undecim Apostolis, quos tamen nemo exornat titulo supremi Pastoris Ecclesiæ, nec vero possunt; ergo.

Quid, quod S. Petrus jam a Christi resurrectione fuerit constitutus supremus Pastor Ecclesiæ, S. Paulus vero non nisi multo post conversus sit ad Christum; nempe: septennio a Passione Domini, ut habet Nicephorus lib. 2. Historiæ cap. 3. aut certe anno secundo post Ascensionem Dominicam, uti refert Martyrologium Rom. Monstrum vero esset,

si corpori jam habenti caput, alterum succresceret tempore procedente, præsertim nullo ex Patribus, nullo ex sensu Ecclesiæ fundamento suppetente, ad id confingendum. Quæ ab Adversariis pro Pontificatu S. Pauli afferri solent, nihil evincunt: nam sollicitudo illius omnium Ecclesiarum 2. ad Cor. II. v. 28. non fuit ex iustitia, sed ex charitate, & si fuit ex iustitia, fuit subordinata S. Petro. Quod autem ipse reprehenderit S. Petrum, nihil arguit superioritatis in S. Paulo: sicut dum Concionatores, & Consiliarii subinde reprehendunt facta Principum, neque tamen ea propter evadunt iis Superiores. Denique (missis aliis) quod Deus cooperatus sit Paulo inter Gentes ad Gal. 2. v. 8. nihil pariter probat: nam etiam aliis Apostolis cooperatus est, qui tamen non erant æquales Petro. Libet hic pro coronide annectere verba Hugonis de S. Victore serm. 64. de SS. Petro & Paulo. *Petrus, inquit, cæteris eminet excellentia potestatis. Paulus excellentia prædicationis; Petrus Sol, Paulus Luna. Petrus sol per collatam sibi divinitus potentiam, Paulus luna, per collatam sibi coelitus sapientiam. Quamvis autem Paulus Doctor fuerit Gentium, quamvis electionis vas, quamvis omnibus plus laboraverit, quamvis ad tertium coelum raptus, non me tamen arbitror, sublimitati ejus derogasse, dum ipsum Lunæ, Petrum Soli comparo; cum Petro soli dictum esse constet: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: Petroque soli inter, & præ cæteris principaliter injuncta sit cura Pastoralis: Pasce Agnos meos. Non video, quomodo expressius, & distinctius everti possit Pauli primatus, qui certe non eget illiusmodi ornamenti auctario, & commentitio honore, quo gravatur potius, quam ornatur. Nam si Cassiano l. I. de Incarnatione credimus, non minoris erroris est, etiamsi honor videatur, Domino Jesu impropria addere, quam propria derogare. Quidquid enim de illo non ita dicitur, ut est, injuria est. Idem de S. Paulo, & SS. omnibus statuitur.*

§. V.

MISCELLANEUM II. EX THEOLOGIA MORALI, ET JURE CANONICO.

De Simoniaca Beneficii Ecclesiastici captatione, & Pœnis Simoniacæ.

Inter Mercenarios, quos in præsentî Evangelio acriter perstringit Pastor bonus, ii præcipue censendi sunt, qui lucris temporalibus inhiantes, beneficia Ecclesiastica simoniace captant, & obtinent; de qua mercenariorum fœda nundinatione, ingemiscit S. Bernard. ferm. 6. in Psalm. 90. *Nunc quidem (ait ille) pax a Paganis, pax ab Hæreticis, sed non est pax a falsis filiis: multiplicasti Gentem Domine Jესu, sed non magnificasti lætitiā. Omnes Christiani, & omnes fere, quæ sua sunt, quærunt, & non quæ Jესu Christi. Ipsa quoque Ecclesiasticæ dignitatis officia, in turpem quæstum, & tenebrarum negotium transivere, nec in his salus animarum, sed luxus quæritur divitiarum; propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Ecclesias, Missas celebrant, Psalmos decantant. Pro Episcopatibus, & Archidiaconatibus, Abbatibus, aliisque dignitatibus impudenter hodie decertatur, ut Ecclesiarum redditus, in superfluitatis, & vanitatis usus dissipentur.* Hucusque aculeata Apicula ex Clara Valle. Cui, ne Censiores agere videamur, nihil superaddimus; pœnas duntaxat Simoniacis debitas paucis attingimus. Porro commune hoc malum, quia admodum periculosa subtilitate probos quoque Beneficiarios non numquam inficit, ac decipit, ut amplius evitetur:

Prænotandum: Pure mentali Simoniacæ nullam constitutam esse pœnam c. ultimo de Simonia, ubi Barbosa ad illa verba textus, & ad significationes ita habet: hic textus probat, Simoniacum mentalem non teneri ad resignationem, aut restitutionem. Nec pure conditionali, & non completæ; Canones enim, ubi de Censuris Simoniacæ loquuntur, dationem, acceptionem, ordinationem, aliamve realem

lem executionem exprimunt, ideoque solam realem Simoniam, quæ rei corporalis, & spiritualis traditione completa est, poenam mereri, communis Doctorum sententia est; sola autem Simonia, quæ committitur in ingressu Religionis, in Ordinibus, & Beneficiis, Juris poenas incurrit *ipso facto*, uti tradunt Suar. cap. 55. n. 5. Lessius 23. dubio. Layman. Tanner. & alii.

Quæres hic primo: An Simonia, quæ completa est, traditione rei spiritualis, nondum persoluto pretio, mereatur poenam? *Respondeo:* Non mereri; tum quia juxta regulam Juris: *Pœnas non extendere, sed restringere convenit*; tum, quia multi, & magni Juris Interpretes ita sentiunt. Covarruv. in *Regula peccatum*. Parte 2. §. 8. Binsfeld. in Rubrica de Simonia, Notabili 15. Observatione 3. Ugo- linus, Armilla, Lessius, Petrus Navarrus, & alii.

Quæres secundo: Quænam poenæ sunt statutæ pro Simonia completa? *Respondeo;* pro simoniaci ingressu Religiosi, ab Urbano IV. poenam excommunicationis decretam esse, tam dantibus, quam accipientibus. Extravagante 1. de Simonia. Item Conventui, seu Capitulo poenam *suspensionis*, quarum utraque Sedi Apostolicæ reservata est. Lessius tamen N. 131. censet: isthanc Constitutionem receptam non esse; & quamvis recepta esset, essetque in ingressu Religionis commissæ Simonia, nisi sequatur Professio ipsa, nondum est poenæ locus propter imperfectionem actus.

Respondeo secundo: Pro Simonia completa in Ordinibus, statuta est *Excommunicatio* Pontifici reservata, tam respectu Ordinantis, quam Ordinati. Extravagante de Simonia, Quod extendunt aliqui etiam ad primam tonsuram, quia communiter loquendo per eam ordinari dicimur, & in Ordine Clericorum constitui. Imo Navarrus lib. 5. Consilio 59. de Simonia, & Avila Parte 3. de Censuris, Simoniam commissam in dimissorialibus literis, eodem referunt, utpote quæ instrumenta sunt, & præviæ dispositiones ad collationem Ordinum. Præterea: Ordinans incurrit *suspensionem* Juris a collatione

tione omnium Ordinum per triennium Jure antiquo, cap. poenæ de Simonia. Ulterius per Bullam Sixti V. suspensus est a collatione quorumcunque Ordinum, atque adeo ipsius tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium. Denique interdicitur illis ingressus Ecclesiæ, & reservantur hæc censuræ Sedi Apostolicæ, quamvis Simonia occulta foret. Ordinatus vero simoniace suspenditur ab Ordinibus, non tantum, quos male suscepit, sed ab omnibus simpliciter cap. 2. de Simonia.

Respondeo tertio: Qui Simoniam completam in beneficiis commisit, *eligendo, præsentando, confirmando, aut instituendo*, incurrit excommunicationem Sedi Apostolicæ reservatam. Extravagante 2. de Simonia.

Præterea: omnis simoniace facta *Electio, Præsentatio, Confirmatio, Collatio*, & quævis alia dispositio ad dignitatem, Personatum, Officium Ecclesiasticum, aut aliud quodvis beneficium, irrita est, nullumque jus per eam acquiritur, neque provisorius facit fructus suos, sed ad eorum omnium restitutionem obligatus est. Extravagante 2. & C. *Matthæus*, de Simonia. Idem dixeris de officiis, & beneficiis regularibus, puta *Generalatus, Prioratus*, & ejusmodi. Exceptis Officiis Ecclesiæ temporalibus, puta Procuratoris, Advocati, Syndici, Ædilis, Sacristæ, & similium, ita Suar. lib. de Simonia cap. 57. Nec prodest ignorantia ejus, qui simoniace eligitur, aut instituitur, quo minus irrita sint acta. Ita Abbas cap. penultimo de Electione.

Excipe primo: Nisi quis in fraudem eligendi ignorante ipso pecuniam largiatur, ut illum inhabilem reddat: non enim convenit, ut hæc hominis malitiosi fraus, innocenti obsit cap. *vobis fuit*. de Simonia. Excipe 2. Si electus, aut institutus expresse contradixit, & prohibuit, ne simoniaca largitio interveniret, quæ nihilominus contra voluntatem, & scientiam ipsius facta est; quod si eandem factam postea ratam habeat, probabile est, non infirmari propterea Collationem ante senten-

tiam Judicis, quæ semel valide peracta fuit; neque si Simonia in Confirmatione commissa est, propterea electio benefacta irritatur. Navar. Confilio 10. de Simonia, Suar. cap. 38. n. 7. Lessius cap. 35. Dub. 25. & alii communiter.

Quæres tertio: Quis in allatis poenis Simoniae possit dispensare? *Respondeo primo:* Quoad excommunicationem latam contra Simoniacos in ingressu Religionis, in Ordinibus, & beneficio Ecclesiastico absolutio summo Pontifici reservata est, nec dispensatio in illa locum habet. Idem de suspensione, idem de interdicto, quod in duobus solum casibus invenitur. *Primo:* Contra Ordinantes simoniace, qui ab ingressu Ecclesiae prohibentur. *Secundo:* Contra Cardinales, Episcopos, ac similes Prælatos, recipientes beneficia quaecumque, vel pensiones, in confidentiam. Reservantur enim hæc omnia Sedi Apostolicæ, in generali tamen concessione Jubilæi censentur inclusa.

Respondeo secundo: Inter poenas, duplex inhabilitas numeratur: altera ad retinendum idem beneficium, quod simoniace obtentum fuit, & in hac solus quoque Pontifex dispensat, nisi forte beneficiatus ignarus fuisset simoniacæ impetrationis, & beneficium sit simplex; tunc enim post liberam resignationem poterit Episcopus dispensare. Altera inhabilitas est ad alia beneficia; & in hac posse dispensare Episcopum, post voluntariam resignationem, censet Abbas, & Felinus. Bene tamen notat Piaffecius p. 1. cap. 1. n. 58. cum Simonia scienter commissa est, in Ordinibus Episcopum dispensare non posse, stante prohibitione Sixti V. Quam licet Clemens VIII. ad terminos Juris communis reduxerit, illam tamen quoad hunc casum reservavit, ut patet ex ejusdem Bulla.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Pastorem prorsus egregium in Jacobo habuit Labani domus. Gen. 30. Pastorem bonum, imo optimum in Christo habuit, habetque Ecclesia.

DOMI-

DOMINICA III. POST PASCHA.

EVANGELIUM: *Modicum, & jam non videbitis me.* Joan. 16. a v. 16. ad v. 22. inclusive.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Hæc, quæ in præsentis Dominicæ, atque sequentium quartæ, quintæ, sextæ Dominicæ post Pascha, quin & ipsiusmet Pentecostalis Dominicæ Evangelio, afferuntur, sunt cuncta desumpta ex prolixo illo atque divinissimo sermone, quem Christus moriturus, valedicendo discipulis habuit in ultima cœna, quemque solus S. Joannes a cap. 14. usque ad 18. exacte descripsit; recte autem hic sermo a Salmerone dicitur *sigillum, & vertex totius Evangelicæ doctrinæ*, utpote continentis in se suprema mysteria legis novæ, puta sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, Passionis, Resurrectionis, Adventus Spiritus sancti, supremarumque studium virtutum, fidei, spei, dilectionis, tamquam mandati novi, patientiæ, & istiusmodi. Atque hujus sermonis pretiosa doctrina constat quoque præsentis Dominicæ Evangelium, cujus principium:

Modicum, & jam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me; quia vado ad Patrem. Joan. 16. v. 16. Nimirum: mœstos de suo abitu Apostolos solaturus Dominus, brevitatem suæ absentiae inducit; *modicum*, hoc est: *paulisper*, ut habet Syrus; *pusillo tempore*, ut legit Euthymius; sive, post paucas horas capiendus sum a Judæis: passurus, & in cruce moriturus, moxque sepeliendus; & tunc enimvero triduo clausum in sepulchro, *jam non videbitis me.* Sed iterum *post modicum*, post triduum, inter mille animi exultantis delicias, gloriose redivivum, per quadraginta dies *videbitis me*; quia per mortem & resurrectionem meam *vado ad Patrem*, ascendendo super omnes cœlos, sessurus ad dexteram Patris; ita exponunt Chrysost. hom. 78. Cyrillus, Leontius, Euthymius, Ribera, Toletus,

Cornelius a Lapide, quem sensum utpote genuinum proposuit quoque S. August. tract. 101. in Joannem, cum: *Quod discipulis fuit obscurum, nobis est manifestum; post paululum enim passus est, & non viderunt eum; rursus post paululum resurrexit, & viderunt eum.*

Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis, modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me; & quia vado ad Patrem? Dicebant ergo, quid est hoc, quod dicit modicum, nescimus, quid loquitur? Joan. 16. v. 17. & 18. Ænigma hoc visum fuit discipulis, exsuperans intellectum eorumdem; tum quia sermo in se omnino obscurus erat, ut est compertum; tum quod discipuli mœstitia essent prægravati, ac veluti oppressi; ut censet Chrys. tum, quod necdum caperent resurrectionis mysterium, nec certo crederent, Christum die tertia a mortuis resurrecturum, ut existimat Rupert. prædixit igitur Dominus mysterium isthoc Passionis, atque Resurrectionis suæ, obscuris, & tectis verbis, ut videlicet mœstos novitate hac phrasidis involutæ erigeret, explicatione vero ejusdem mœstitiam quadantenus leniret.

Cognovit autem Jesus, quia volebant eum interrogare. v. 19. Cognovit id Dominus, non solum ex Apostolorum vultu, murmure, gestibus, aut nutibus, sed vel maxime vi Divinitatis suæ, introsipientis cor, & arcana cordis; ut igitur ostenderet, se esse Scrutatorem cordium, ideoque esse Deum, exinde prævenit eorum interrogationem, quam mœsti, ac pavidi proponere non audebant, secundum quod recte dictum est Sapientiæ 6. v. 14. Sapientia præoccupat eos, qui se concupiscunt, ut prior se illis ostendat.

Et dixit eis: de hoc quæritis inter vos, quia dixi: modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me: Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. v. 19. & 20. Respondet itaque Dominus Apostolo-

stolorum voluntati; neque tamen perspicue explanat ænigmaticum illud *modicum*, eo quod res ipsa mox esset voculam hanc declaratura, cum post horas paucas discipuli visuri essent, Christum capi, crucifigi, mori, sepeliri; & hæc videntes *plorabitis, & flebitis* (Arabicus legit: *ululabitis vos. Syrus: lamentabimini vos*) *mundus autem, Judæi, inquam, gaudebunt, quod me scelerum illorum insectatorem morte mulctarent: Ecce primum modicum Passionis, quo non videbitis me! sed enim post paulum tristitia vestra vertetur in gaudium, cum me tertia die redivivum læti spectabitis: En alterum modicum Resurrectionis, quo me videbitis! Et hic quidem præcipuus, ac genuinus hujus voculæ sensus est; quamquam & hisce simul indicet Dominus, futuras Apostolorum persecutiones, suis similes olim tolerandas pro fide; unde in altero sensu S. August. Beda, & Maldonatus per ly *modicum* totam præsentem vitam, Apostolorum afflictiones, & mundi eos affligentis gaudia intelligunt; sed quæ sub finem hujus vitæ (o breve modicum!) mutua vicissitudine commutabuntur, Apostolorum tristitia in gaudium, & mundi gaudia in desolationem. *Vicibus res disposita est*, ita eleganter Tertullian. lib. de spectaculis cap. 28. in hæc verba Christi commentatur: *Nunc illi lætantur, nos conflictamur: sæculum, inquit, gaudebit, vos tristes eritis: Lugeamus ergo, dum Ethnici gaudent, ut cum lugere cœperint, gaudeamus; delicatus es Christiane, si & in hoc sæculo voluptatem concupiscis, imo nimium stultus, si hoc existimas voluptatem; quæ enim major voluptas, quam fastidium ipsius voluptatis, quam sæculi totius contemptus? quam vera libertas? quam conscientia integra? quam mortis timor nullus? Profecto difficile, imo impossibile est, verba sunt S. Hier. ad Julianum: ut & præsentibus quis, & futuris fruatur bonis: ut & hic ventrem, & ibi mentem impleat: ut de deliciis transeat ad delicias: ut in utroque sæculo primus sit: ut & in cœlo, & in terra appareat gloriosus. Id ipsum, 700. ante annis, graphice descripsit Isaias cap. 54. v. 7. verba Domini referens:**

Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te, in momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui.

Mulier, cum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus; cum autem peperit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. v. 21. Apposita parabola confirmat Dominus sua dicta, dum Passionis, ac mortis suæ tempus comparat parturienti, Resurrectionem vero gaudio post partum; nam imprimis Christus in Passione cruciatus fuit doloribus, & angoribus parturientis instar; at peracto partu, quo fideles omnes, moriens in cruce in lucem vitæ æternæ edidit, mirifice gavissus est a morte redivivus. Ita exponunt S. Chrys. Cyrillus, Theophylactus, Euthymius. Unde & illa S. Chrysologi ingeniosa nota est serm. 74. de Resurrect. *Mutatur hic ordo rerum: non mortuum devorat hic sepulchrum: domus mortis mansio fit vitalis: uteri nova forma mortuum concipit, & parit vivum. Quia natus est homo in mundum: non dixit puer, inquit S. Chrysost. sed homo, ut resurrectio Christi denotetur; Christus enim per resurrectionem renatus est, non puer, sed homo, sed vir perfectus.*

Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis. v. 22. Hæc est postparabola, seu applicatio parabolæ ad suum scopum, fructumque intentum: *nunc tristitiam habetis ob meum discessum ad mortem, non secus ac mulier parturiens; sed hoc est modicum; & gloriose refurgens, ac veluti ex sepulchro renatus videbo vos, tuncque mirè gaudebit cor vestrum, quemadmodum brevis ille mœror, (verba sunt Euthymii in hunc locum) qui mulieri in partu laboranti provenit a partus doloribus, magnum parit de edita prole gaudium, ita vobis temporalis de morte mea mœror perpetuum generabit de resurrectione mea gaudium, tam fixum, tamque permanens, ut gaudium vestrum nemo tollat a vobis. Eccur nemo tollet? quia gaudium eorum, respon-*
det

det. S. August. tract. 101. in Joannem, *est ipse Jesus*, secundum illud, quod dixit Apostolus ad Rom. 6. v. 9. *Christus resurgens a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: In præsentī Evangelio dicit Dominus: *Jam non videbitis me, quia vado ad Patrem.* v. 16. Econtra Matth. v. ultimo asseverat: *Et ecce: ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*: ergo antilogia.

Respondeo: Explicando cum S. Chrysoft. textum Matthæi: *Ecce, ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi invisibiliter*, tum per præsentiam moralem, constantem opem, & auxilium ministrando de cœlo, tum per præsentiam corporalem in Eucharistia. C. *visibiliter* N. A. & Conf. Nimirum: prius mundus hic definet, quam Christi in Ecclesia definet opitulantis præsentia; cum Apostoli, & Apostolorum Successores regunt visibiliter, eam Christus regit, ac protegit invisibiliter, *qui usque ad consummationem sæculi se cum discipulis futurum promittit*, ait S. Hieronym. hic, *Et illos ostendit semper esse victuros (in suis posteris) Et se nunquam a credentibus recessurum.*

Secunda: In hoc Evangelio verbum Dei obscurum est Apostolis: *Quid est hoc, quod dicit modicum?* v. 18. Econtra Deuteron. 30. v. 11. dicitur de verbo Dei: *Mandatum hoc non supra te est, sed juxta te est valde, hoc est: ad manum tibi est, admodum facile, & clarum est*; ergo oppositio.

Respondeo: Textum hunc Deuteronomii esse de solo Deuteronomio, seu legum illarum divinarum catalogo, quæ omnem populum concernebant; sed quid hæ tantillæ ad omnes reliquas scripturas? quæ, ut numero plurimæ sunt, ita plurimis locis admodum obscuras esse, ipsi quoque hæretici tot, tamque variis suis commentariis aperte demonstrant. Audiatur Lutherus in Præfatione super Psalmos: *Notum, inquit ille, ab ullo id de me præsumi, quod*

nullus adhuc præstare potuit, etiam Sanctorum, & Doctissimorum, id est, Psalterium in omnibus suo legitimo sensu intelligere, & docere. Sat est: aliquos Psalmos, & eosdem ex parte intellexisse. Multa sibi reservavit Spiritus sanctus, quo nos semper discipulos habeat; multa solum ostendit, ut alliciat, multa tradit, ut afficiat. Scio, esse impudentissimæ temeritatis eum, qui audeat profiteri, unum scripturæ librum a se in omnibus partibus intellectum: En salutem ex inimicis nostris!

Tertia: Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cælo, verba sunt Ecclesiastæ cap. 3. v. 1. ergo & gaudium Apostolorum transivit; ergo antilogia.

Respondeo: Explico antilogiam: Universa bona corporea & terrena transeunt sub cælo. C. bona spiritualia ac cælestia. N. A. & Conf. Tametsi igitur hominum actiones, & negotia terrena tempus opportunum habeant, quo suis horis a Deo constitutis transigantur, id, quod Ecclesiastes cit. cap. 3. quatuordecim exemplorum paribus declarat: Tempus nascendi, & tempus moriendi, tempus plantandi, & tempus evellendi, &c. Loquendo tamen de donis, & beneficiis spiritualibus, quæ Deus peculiari benevolentia confert homini, ea tam stabilia, divinoque decreto firmata manent, ut ab invidio, vel inimico nullo tolli possint; & de his dicebat Christus Apostolis: Gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis. v. 22.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

De pretio modici temporis.

Moriturus Dominus inter pretiosa, quæ Apostolis suis, cæterisque fidelibus, veluti dilectissimis filiis, reliquit pro patrimonio, fuit *unum modicum*, pusillum illud tempus, quo jam non videbimus Dominum usque in transitu ex hac vita. Hujus pretiosæ hæreditatis thesaurum, hujus, inquam, temporis modici grande pretium, opportune hodie discutiendum venit. Aures animumque advertite. Ecquis

Ecquis nesciat lamentum illud mortalium communissimum, choro plenissimo insonare ubique? *Breves dies hominis sunt.* Job. 14. v. 5. O ut brevis gyros dierum nostrorum est! quando ipsi auroræ nostræ immiscetur vesper: ipsis cunis junguntur tumbæ; nempe naturæ id vitium est, adeo avaræ temporis, ut nescias, fimusne progeniti in hunc mundum, ad capiendam vitam, an potius ad mortem tolerandam. Huic, huic communi querelæ de brevitate vitæ, suas nobis commodet metaphoras Princeps Hussæus, Job sanctus: Dabit ille *florem*, qui ad omnem halitum oris conteritur, *qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra.* Job. 14. v. 2. Dabit *paleam*: Dabit *favillam*, quæ ad omnem auram rumpitur, dispergitur; *Erunť sicut paleæ ante faciem venti, & sicut favilla, quam turbo dispergit.* Job. cap. 21. v. 18. Dabit *sibillum* auræ lenis, ac tenuis, qui simul nascitur, & simul moritur. Job. cap. 4. v. 16. O si annorum paupertas hæc eam virtuosam in nobis excitaret avaritiam! quæ parcissima fit, in deperdenda vel minuta particula temporis nostri modici, ut pauculos eos vitæ nostræ dies, pretiose impenſos, converteremus in gemmas, mole quidem sua parvulas, & gyro suo angustas; at pretio prægrandes, secundum illud Sapientis Romani: *Ut quemadmodum pretiosa rerum, sic vita nostra non multum pateat, sed multum pendat.* Seneca epist. 53.

Jam vero, priusquam modici nostri temporis thesaurum perscruter, date locum Angelo, misso ad nos de cœlo; quis ille fit? lustrate oculis Divi Joannis Theologi Apoc. 10. *Et vidi Angelum fortem, descendentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat ut sol, & pedes ejus tamquam columnæ ignis; & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram, & clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit* (silentium! audiamus in timore, quid rugiat leo iste!) *levavit manum suam ad cœlum, & juravit per viventem in sæcula sæculorum: quia tempus non erit amplius.* v. 1. usque ad 6. Hoc fulmen horrificum!

veniet tempus, in quo non erit amplius tempus, non erit amplius *tempus miserendi*. Psalm. 101. v. 14. Exsiccata jam fere omni vena divinæ commiserationis, non amplius erit *tempus visitationis*. Luc. 19, v. 44. præclusa jam via inspirationum Divinarum: *Non erit amplius tempus acceptabile*. 2. ad Cor. cap. 6. v. 2. Obserato jam omni aditu ad vitam immortalem, subsistamus tantisper hic, & priusquam superveniat tempus, ubi non erit amplius tempus, obsecro, edicite: num satis percipimus nos, quid Deus nobis tollet, cum tempus sustulerit? tollet profecto thesaurum, tollet pretiosissimum patrimonium, quod unicum, ac solum possideri potest in hoc mundo; enimvero, si quod magis rarum, magis charum, magisque pretiosum est; & quid tempore rarius? *nullius rei, ut temporis, penuria laboramus*, ingemiscebat sanctus Nilus Parænesi 21. Auri mineras, argenti fodinas, unionum, coralliorum, adamantum, & quidquid gemmæ opulentiae est, habemus in terris; quædam in mari, quædam in scopulis, alia in montibus, alia in sylvis efflorescunt; at pretiosissima vena temporis, non nisi in cœlo recondita est. Ex cœlo tantum, duntaxat habemus, quantum favet cœlorum, ac sæculorum Rex; nimirum: quemadmodum Philosophus ille, an Poeta magis? apud Platonem dicere solebat: Adamantes, Rubinos, Saphyros, Carbunculos, cæterasque gemmas pretiosas, esse quædam minuta segmenta stellarum, de cœlo decidua: ita certe dicendum est: dies, horas, momenta singula, esse pretiosa frustula temporis, de manu Domini de cœlo demissa; dumque hæc frustula colligimus in menses, menses in annos, & veluti gemmas ligamus in pretiosum torquem; numquid resplendent illa, veluti resplenduit illud Rationale super pectore summi Sacerdotis, duodecim gemmis in quatuor ordines distinctum, quando id ipsum gemmeum Rationale non aliud referebat Sancto Hieronymo, quam pretiosam catenam unius anni in duodenos menses, & quatuor stationes divisi?

At enim quam pretiosum temporis nostri modicum est, tam fugax illud bonum est. O quis Alchimicorum figet hunc mobilem Mercurium? quis sistet rapacissimum hunc currum Ezechielis? *volantem in similitudinem fulguris coruscantis?* Ezechiel. i. v. 4. Currus Ezechielis temporis symbolum est, a quatuor animalibus, quatuor, inquam, anni stationibus raptatus, nec alia stabilitate firmatus, quam in rapidissimis rotis, in gyris sæculorum; uti observat Tertullian. de Trinit. cap. 8. *Et rotæ subjacent, inquit ille, tempora scilicet, quibus omnia semper mundi membra volvuntur.* Gloriamur aliquando 60. 70. 80. annis vitæ nostræ, sed oro, quam, aut quantam hujusmodi annorum partem censes esse tuam? Num, quod præteriit? id certe hodie tuum non est; evanuit. An quod futurum est? & ipsum nondum tuum est, & vix erit. An certe, quod præsens est? hoc enimvero unicum momentum est; & quod ipsum momentum, dum captas, fugit, disparet; una trium literarum syllaba (*est*) tempus tuum præsens enuntiat; quam dum pronuntias, literam secundam non attingis, nisi terminata prima, neque tenebis tertiam, nisi finita secunda; jamque cum litera tertia, tota syllaba evanescit. *Et tu, dies tenes, qui unam syllabam non tenes?* quærit ex te ingeniosus Aug. in Psalm. 38. Fateamur, obsecro, quod est, cum morali Philosopho; *nec, quod futurum est, meum est: nec, quod fuit; in uno puncto fugientis temporis pendeo.* Videlicet: perfectæ sphaeræ fumus nos, quæ tangunt planum in puncto; sic spatia temporum tangimus in minuto; veluti vita nostra, quæ ab uno halitu Numinis, inspirantis spiraculum vitæ, vivere cœpit, ita in suo decursu non fit amplius, quam unicum suspirium, unum temporis punctum. Si igitur, quanto fugacius, tanto rarius, & quanto rarius, tanto carius, ac pretiosius bonum est tempus modicum, velim observemus, quam divite patrimonio spoliet nos Dominus, dum modicum tempus eripit, *quia tempus non erit amplius.*

At, at pretiosissimus thesaurus hujus modici, patrimonium nostrum non erit, meritorium sit illius nisi gaudii, quod nemo tollet a nobis. Scio mi Christiane: Josue non es, qui solem captives, tempusque fugitivum; at enim potes prodigio vix minore, ne fugacis temporis tui quidquam deperdas; fugiat tempus: in tuo arbitrio est, *imponere ventis pondus*, ut loquitur Job 28. v. 25. tuum est, pondus meritorum imponere horis, & bono usu tardare fugaces dies. Docuit id nos perbelle Rex Ezechias celeri illo suo horologio, in quo decem gradibus retro cessit umbra, umbra non tam solis, quam admirabilium mysteriorum; spectate cum Purpurato Dalmata præsigne illud artificium: eo artificio erectum erat horologium in domo Achaz, Patris Ezechiae, ut iidem essent gradus ascendentium ad Regiam, iidem gradus essent lineæ horarum sub umbra solis: ita *extructi erant gradus arte mechanica*, verba sunt Hieronymi in cap. 38. Isaiae, *ut per singulos umbra solis descendens, horarum spatia terminaret*. Atque ita universum horologium illud serviebat oculis pro regula distinguendi horas, simul pedibus pro via ascendendi ad regiam Aulam. Ecce gradus, ecce dies, & annos modici temporis tui, per quos ascendis ad Regiam coelorum; pauci anni, pauci dies, & horæ paucæ, scalam nobis fabricant Jacobæam, supra quam, uti spectavit Propheta Zacharias cap. 14. v. 16. *Iusti ascendunt ab anno in annum, ut adorent Regem Dominum exercituum in coelo*. Nimirum: sit licet, sit tempus nostrum modicum, sit brevissimum, in tuo certe arbitrio est Christiane, ex frustulis hujus modici conficere semina totius æternitatis; id, quod de cineribus corporum Justorum dixerat Præsul Mediolanensis, S. Ambros. serm. 14. O quam opulentam messem referet, vel modica sementis temporis probe impensæ! Nescio, quantam fidem mereatur, quod notavit Aristoteles de campis Pyeriis in Thessalia: seminari illic auri fragmina, in minutissimos pulveres contrita, eaque, ex admirabili illa benignitate foli, agere radices in agris, pullulare in frutices, cresce-

fcere in segetes, maturefcere in fpicas, ac demum colligi in melle puriffimi auri. Illud fcio: quæquæ momenta modici temporis, utut contrita in pulveres, apud probos Chriftianos fementem effe auream, aureæ æternitatis. Illud fcio: noftrum poffe effe ifthoc myfterium, quod Phantafus in fomno exhibuit Pincernæ Regis Ægypti Gen. 40. v. 10. *Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, crefcere paulatim in gemmas, & post flores uvas maturefcere.* Pro declaratione hujus fomnii, audiit fomnians ab Interprete adolescente, a Iofeph veritatem propheticam: *tres propagines, tres adhuc dies funt.* v. 12. Et audiit cum fortunato eventu: post triduum namque reftitutus aulæ eft præpofitus Pincernarum Regis. Ita profecto conclufi in carcere, in corpore mortis hujus videmus citra fomnium, de vita, velut de vite noftra germinare horas, dies, menses, fane teneros palmites; O felices nos! fi propagines fructuofæ fint operationum chriftianarum, quisque ramusculus fpem confert aulæ cœleftis; quisque fruticellus germinat opulentam illam vindemiam, qua gaudet domus Dei, cujus incolæ *inebriabuntur ab ubertate domus tuæ Domine.* Pfalm. 35. v. 9.

O! fi hic problema illud, ab Angelo propofitum Efdrae, Doctori legis: *Revoca diem, quæ præterit.* 4. Efdrae cap. 4. O! fi poffet verificari in damnatarum animarum una aliqua, revertente ad hanc vitam; quæ, ac quanta præftaret illa pro momento unico tot annorum elapforum! Eam in rem adeffe hic velim omnis temporis prodigos filios; advertite, & aufcultate gemitum Epulonis in inferno rogitantis, ac mendicantis ex finu Abrahæ vel unicam ftillulam aquæ. Stillulam aquæ? rogate, obfecro, fapientius fitientem Epulonem: ecquid daret ipfe pro impetranda non ftilla aquæ, fed temporis ftillula unica? omnia, omnia regna mundi pro ftilla temporis, pro momento. Amplius ego jam fciscitor ex vobismet ipsis Chriftiani: quæ, ac quanta existimatis in illa temporis ftillula, in unico horum minuto operaretur Epulo in fuam falutem?

tem? audite me: Jonas inobediens Domino, absorptus a tempestate maris, sepultus in ventre ceti, post triduanas angustias vivus ejectus super terram. Jonæ 2. v. 11. Emundata jam culpa inter aquas, an Jonas festinat, prædicatque pœnitentiam in Ninive juxta verbum Domini? Rem miram! *Ninive erat civitas magna, itinere trium dierum.* Jon. 3. v. 3. Jonas prædicando, quanto rogo tempore eam transcurrit? tonabat ille in solemnioribus urbis foris, minitando iram Numinis; ingerebat in vicis, ac compitis ingruentes pœnas, & ruinas; in omni loco invitabat ad cineres, ad jejunium, ad pœnitentiam; & tamen cum tot, tantisque concionibus obivit urbem universam die uno, cum stupore admirantis Hieronymi in hunc locum; videlicet: *superioris naufragii memor, viam trium dierum, unius diei festinatione complevit.* Illa rabies tempestatis maritimæ, etiamnum insonans auribus; ille fremitus æquoris, adhuc contundens pectus; illa mortis imago obversans oculis in ventre ceti, velocitatem fulguris impressit pedibus Jonæ, robur tonitruorum suggessit voci; fulminum celeritatem ingessit animo Prophetæ. O Deus! o cœlum! quanto alius venter ceti, est infernus! quam diversum mare, est Oceanus ignium sempiternorum! O si reverti daretur Epuloni temporis momento, o quæ! superioris naufragii memor, quæ ageret! sed enim fulmen irrevocabile est: *Quia tempus non erit amplius.* Cave mi Christiane, ne id fulmen te quoque tangat hoc momento. Si itaque modicum annorum, quod vivis, tuum esse velis, Christiane, Sesostris Ægyptiorum Regem, regna, & imperia dilatantem, imitare. Quot Provincias, quot terras virtute sua victoriosa acquisiverat, tot columnas, victoriam Sesostris referentes, in Provinciarum limitibus erexit. Proficis in annis tu, excrefcis ætate, moneo, ut annorum tuorum Dominus sis, totidem columnas erige virtutum, ac meritorum tuorum augmentis insignes. Neque enim aliter Apostolus Gentium vitæ suæ numerabat annos, quam eos, quibus erigeret columnam, illis suis meri-

meritis conscriptam: *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus.* ad Gal. 2. v. 20. Nimirum: illud solum fuit vivere Paulo, quod erat vivere Christo: totum vitæ Paulinæ reliquum, non fuit vita Pauli: omnes menses reliquos & annos ex vita Pauli expunxit penna Procopii, dum in cap. 12. Exod. ita scripsit: *Retroacta tempora sine mensibus, & annis vixerat Paulus, quia sine virtute Christi vixerat.* Lustra nunc modicum vitæ tuæ anima christiana: o quam modicum reperies in hoc tuo modico! nam omnia retroacta tempora sine mensibus, & annis vixisti, quia sine virtute Christi vixisti.

§. IV.

MISCELLANEUM UNICUM, EX
JURE CANONICO.*De Jure Sepulturæ.*

Postquam modicum vitæ nostræ transeginus, domum æternitatis anima subeunte, corpus exanime terra, communis mater nostra, humili casa excipit, quam, utpote tenebrosam, & nulla pulchritudinis specie insignem, *sepulchrum* quasi *secluso pulchro*, & sepulturam compellamus; de quo hodiernum quoque Evangelium intelligendum esse diximus §. I. dicente Domino: *Modicum, & jam non videbitis me*; triduo nempe jacentem in sepulchro. Ea opportunitate utile visum est, jura sepulturæ in præsentī nonnihil exponere. Itaque

Quæres hic primo: Quis locus est sepulturæ? Respondeo primo, Locum deligendum esse ab Episcopo, atque dedicandum, ut pro Religioso habeatur. C. abolendæ. de sepult. Innocentius in cit. C. abolendæ. Respondeo secundo: Communi Jure locus sepulturæ Ecclesia Parochialis, vel ejus cæmeterium est. C. certificari. de sepult. ubi videndus Abbas; nam ubi per Baptismum renascimur, & per verbum Dei, usumque Sacramentorum pascimur, ibi convenit reponere exuvias, defectaque membra. Clementina. dudum. §. verum de sepult. Primis certe sæculis, antequam Mendicantium Ordinum subsidia Parochis accessissent, de alio cæmeterio nemo cogitasse videtur.

detur. Nunc autem, quemadmodum peregre intrantes urbem, ubi cuique placet, diverforio recipiuntur; ita sepulturæ suæ locum morituri recipiunt. *Respondeo tertio*: Intra Ecclesiam humari primis Christianis ignotum, & illicitum fuit. *C. nullus. C. quibus. C. præcipiendum. 13. Q. 2.* Constantinopolitani Imperatores, ait S. Chrysoſt. in orat. *quod Christus Deus est*, magni æſtimabant, corpora ſua non prope Apoſtolos, ſed extra eorum veſtibula ſepeliri. Et hom. 66. ad populum Antiochenum dicit: Conſtantinum Imperatorem magno honore affectum, quod præ foribus Piſcatoris corpus ejus humatum fuerit, factusque ſit Conſtantine Piſcatoris Janitor. Sed iſta piorum Principum Religio non diu propria fuit, permiſſumque paulatim eſt, cauſis ex ipſa Religione erutis, ut ſub initium Præſides Eccleſiarum, ac Prælati, dein Presbyteri, tandem Laici quicumque intra templi limites ſepulturæ mandarentur; ut clare videre eſt. *C. cum liberum. de ſepult.*

Quæres ſecundo: Quid ſit de jure ſepulturæ?

Respondeo primo: Ordinarius eſt Epicoſopus, & ab illo animarum curæ præfecti, a quibus petatur ſepulturæ locus, etiam intra Eccleſiam Cathedralem, aut Parochialem. Abbas in *C. certificari. de ſepult.*

Respondeo ſecundo: Poſt illos, Religioſi privilegium habent recipiendi tam in cæmeterio, quam Eccleſia propria. *Clementina. dudum.* *Respondeo tertio*: Famuli domeſtici Mendicantium Ordinum, qui intra limites Monafterii obeunt, in Eccleſia, vel cæmeterio ejusdem, humari poſſunt. Ita Molina diſp. 214. Rodericus tom. 2. Q. 68. A. 2. *Respondeo quarto*: Alii ſunt, qui habent *familiare*, alii, qui *hæreditarium* habent ſepulchrum. *Familiare* dicitur: quod quis ſibi, & familiæ ſuæ conſtituit, quorum jus non tranſit ad cognatos, vel affines, ſi non inſtituantur hæredes. *L. jus familiarum. C. de Relig. & ſumpt. funer.* Hæredibus tamen, licet extraneis, competit. *L. is conſequenti. ff. Familiæ Erciſcundæ.* *Hæreditarium* eſt: quod nobis & hæredibus comparamus. *L. 6. ff. de Relig. vel quod Paterfamilias jure hæreditario acquiſivit.* Molina diſp. 188. Val-

lenſis

lensis lib. 3. tract. 28. §. 4. addens: non licere pactum, ne in facello aliquo sepeliatur alius, præter posteros Fundatoris. *Respondeo quinto*: Si in diverso sepulchro conditus fuerit Avus, & Pater, Filius cum Patre, non cum Avo sepelietur; eo quod viventium unio, & affectio morte non solvatur; major autem esse solet inter Patrem, & filium, quam inter Avum, & nepotem, ergo. *Respondeo sexto*: Neque jus sepeliendi, neque locus sepulturæ dedicatus, aut consecratus vendi, vel emi potest absque Simonia: C. *abolendæ. de sepult.* Terra autem, seu locus nondum consecratus, pretio comparari potest. C. *aurum. 12. q. 2.*

Quæres tertio: Qui sint sepeliendi sepultura? & qui non? *Respon.* In loco sacro humandi sunt omnes sacro Baptismate abluti. C. *nullus. 13. Q. 2.* nisi obstet excommunicatio, interdictum, prohibitio, consuetudo, vel impœnitentia. Exinde. *Respondeo secundo*: Ecclesiasticam sepulturam negari primo, non baptizatis. Item hæreticis. Secundo: Excommunicatis, ne mortuis communicemus, quos vivos execrati sumus. C. *ex parte. h. t. Clementina prima. eod.* Intellige de majori excommunicatione. Tercio: Usurariis publicis, notoriis. C. *quia in omnibus de usur. C. quamquam. eodem in sexto*: Intellige; post latam condemnationis sententiam. Quarto: illis, qui sibi ex proposito, ac sponte impias manus, mortemque intulerunt. C. *placuit. 24. Q. 5. C. quibus 13. q. 2.* nisi pœnitentiam egerint. Quinto: interfectis in duello vel hastiludio; ubi est probabile mortis periculum. Conc. Trid. sess. 25. cap. 19. Sexto: Blasphemis impœnitentibus. C. *statuimus. de malefic.* Septimo: Raptoribus non satisfaciētib. C. 2. de *raptor.* Octavo: Furibus, & latronibus, in flagranti delicto occisis, non vero, si comprehensi, & rite confessi fuerint. C. *fures, & latrones. 14. q. 2.* Nono: Nominatim interdictis. Clementina prima. de *sepult.* Decimo: Qui tutorem Presbyterum in testamento constituunt. C. ult. disp. 88. Undecimo: Qui ne semel quidem in anno confessi sunt; quique Paschali tempore Eucha-

ristiam non sumpserint. C. *omnis utriusque sexus*. de poenit. & remiss. Duodecimo: Monachi, qui post mortem deprehensi fuerint cum peculio, ac proprietarii. C. *cum ad monasterium*. §. *quod si proprietas*. de statu monach. Denique omnibus illis deneganda sepultura est, quos de vita turpiter, & scelerate acta nullam egisse poenitentiam constat; quemadmodum Romæ fit meretricibus in foeditate sua miserabiliter extinctis. C. *pro obeuntibus* 14. q. 2.

Horum si aliquis in loco sacro sepultus fuerit, præter excommunicationem sepelientibus pcfitam. C. *quicumque*. de hæret. in 7to. exhumandus est, cum fieri commode potest. C. *sacris*. de sepult. Ecclesia tamen non ideo polluta censetur, neque reconciliatione indiget, nisi in ea conditus fuerit infidelis, aut nominatim excommunicatus; quo casu etiam parietes radi deberent. C. *Ecclesiam*. 2. dist. 1. de consecrat. Si in aliqua Ecclesia sepultus fuerit, qui ad aliam jure pertinet, exhumari, & restitui debet cum omnibus oblationibus, si petantur. C. *ex parte*. & C. *cum liberum*. de sepult. Barbosa tamen notat, corpus non restitui per viam attentati, sed per sententiam in ordinario judicio latam. Denique *interdicti tempore* omnibus sepultura denegatur, excommunicatione indicta sepelientibus, exceptis Clericis, & Regularibus, quibus speciali privilegio permittitur. C. *quod in te*. de poenitent. & remiss. C. *alma*, de sent. excommunicationis.

§. V.

V. T. CONCORDANTIA.

Quale gaudium mihi erit, aiebat moestus Tobias ad Raphaellem, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video? cui consolator Angelus: Forti animo esto, in proximo est, ut a Deo cures. Tob. 5. Promissio ferme simili adflictos Christus discipulos recreat: modicum & videbitis me.

DOMINICA IV. POST PASCHA.

EVANGELIUM : *Vado ad eum , qui misit me.*

Joan. 16. a v. 5. usque ad 16. exclusive.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Ex eodem prolixiore sermone aureo, quem, uti innui Dominica priore, §. I. valedicens Dominus habuit ad discipulos in cœna ultima, desumptum est isthoc Evangelium, in quo Dominus abitus, & obitum suum mœstis Apostolis annuntiat, simulque in mœstitiæ medelam declarat admirabilem illum fructum abitus sui, missionem, inquam, Consolatoris optimi, Spiritus sancti, quem licet alias pollicitus fuisset, hic tamen copiosius de eo, deque fructibus illius discipulos instruit, dicens: *Vado ad eum, qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, quo vadis?* Joan. 16. v. 5. q. d. Vado per crucem, & mortem, per viam universæ carnis, ad Patrem meum, qui in terras misit me. Nec, inquit, vado ad crucem, ad mortem, sed ad eum, qui misit me: dulci nimirum nomine tegens crucis ignominiam; simulque indicans, ut observat Salmeron, mortem piis omnibus non esse mortem, sed transitum ad meliorem vitam; crucemque, quæ mundo scandalum est, piis esse rectum iter ad Patrem, ad gaudia cœli. Cumque in discessu soleant, qui manent, illum qui discedit, requirere, quoniam abeat? mirum quantum est, quod nemo vestrum in hoc discessu meo me interroget, quo vadis? tacite exinde Christus reprehendit Apostolos, quod non diligentius exquirant, ad quæ gaudia discedat, ad quam gloriam, ad quod præmium, quod iisdem paraturus erat; hæc enim mærorem eorundem, si non elisissent; plurimum fane minuisissent. Ita sentit S. Chrys. *Apostoli*, inquit ille, *Ep. ad Olympiam, triennio cum fuissent cum Jesu, & semper eum interrogantes, quo vadis? ita extincti sunt tristitiæ tyrannide, ut ab eo hæc ultra non quærerent. Et*

idcirco increpans eos Christus dicebat: audistis, quia vado ad eum, qui misit me, & venio ad vos, & nullus ex vobis interrogat me, quo vadis?

Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. v. 6. Syrus legit: Hæc enim dixi vobis, & venit ægritudo, implevitque corda vestra. Pagninus: mœstitudo implevit cor vestrum. Nimia videlicet, ac vehemens tristitia, mentem Apostolorum absorpserat, & linguæ usum eripuerat, uti Job, percussus a Deo, per septem dies mutum reddidit. Job. 2. Ac proinde, paterne eos incitat, carpitque, quod adeo se mœrori ob suum abitum immerferint, ut nec linguam, nec animum haberent interrogandi id, quod summe esset consolationi, & gaudio; scilicet: quod iret ad Patrem, missurus ipsis Spiritum sanctum, eisdemque paraturus locum in coelis. Sed enim spiritualem nondum habentes consolationem, quam per Spiritum sanctum fuerant habituri Apostoli, id, quod exterius in Christo videbant, omittere metuebant. Et quia se amissuros esse, illum vera denuntiantem, dubitare non poterant, contristabatur humanus affectus, quia carnalis desolabatur aspectus. Ita S. August. tract. 94. in Joannem.

Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis, ut ego vadam; si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos. v. 7. S. Chrysost. hom. 22. & S. Cyrillus lib. 10. cap. 39. Iy veritatem opponunt hic gratiæ, & blanditiis, q. d. non ad gratiam vestram loquor, ut vobis blandiar; sed quantumcumque contristemini, audire vos oportet: vos, ut adestem, velletis, sed usus aliud postulat; diligentis autem est, dum utilitatem cognoscit, non permittere, ut ea privetur dilectus. Verum genuino sensu Christus veritatem non opponit gratiæ, sed tristitiæ, volens mœstitiam discipulorum lenire, utilitate discessus sui: veluti diceret: vos tristamini de meo abitu, quasi de summo vestro malo; sed in veritate scitote, vos admodum errare, certumque esse: maxime expedire vobis, ut ego vadam; nam inde Spiritum sanctum Paraclitum, seu Consolatorem optimum mittam ad vos: Non-

*Nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus non-
dum erat glorificatus, ut dicitur Joannis 7. v. 39.
Intellige, in tanta copia, & effusione, quanta in
Pentecoste; Apostoli namque etiam ante Penteco-
sten habebant gratiam Dei, adeoque Spiritum san-
ctum, habitantem in se.*

*Quæres hic: Cur Spiritus sanctus ante Ascen-
sionem Domini non sit datus visibiliter, eaque co-
pia, qua deinde in Pentecoste? Respondet primo S.
Leo ferm. 2. de Pentecoste: Domini Ascensio, dan-
di Spiritus fuit ratio. Ut nempe hæc effusio cogno-
sceretur esse fructus Passionis, & testimonium A-
scensionis Dominicæ in cælum, secundum illud D.
Petri Act. 2. v. 33. *Dextera igitur Dei exaltatus, &
promissione Spiritus sancti accepta a Patre, effudit
hunc, quem vos videtis, & auditis.* Ut ergo proba-
retur, illum, quem Judæi cruci suffixerant, in cœ-
lo summam, divinamque habere potestatem, misit
Spiritum sanctum de cœlo. Respondet secundo S. Au-
gustin. tract. 94. necesse fuit, Christum per mortem
in cælum discedere, & a discipulis, præsentia ejus
corporali nimium addictis, separari, ut capaces Spi-
ritus sancti fierent. Hunc sequitur S. Bernardus
ferm. 3. de Ascens. *Apostoli, ait, adhuc carni Do-
minicæ inhærentes, Spiritu sancto repleti nequiverunt.*
Idem docuit S. Gregorius, & utraque Glossa.*

*Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato,
& de justitia, & de judicio. v. 8. arguet, græce, con-
vincet mundum.* Arguturus nempe dicitur Spiritus
sanctus mundum, id est: Judæos æque, ac Genti-
les infideles reprehendet, & argumentis convincet,
potissime de tribus: *de peccato, de justitia, & de ju-
dicio*, ita, ut palam pateat, ipsos esse convictos.
Id, quod coram Regibus terræ præstiterunt omnes
Apostoli, præstantque hodiedum Viri Apostolici
coram Gentibus in toto orbe. Super quo S. Bernard.
in parvis ferm. 21. *Spiritus sanctus arguit mundum
de peccato, quod dissimulat; de justitia, quam non or-
dinat, dum sibi, non Deo eam dat; de judicio, quod
usurpat, dum tam de se, quam de aliis temere ju-
dicat.*

De peccato quidem, quia non crediderunt in me. v. 9. Græcus, Arabicus, & Syrus legit: Quia non credunt in me. Arguet itaque Spiritus, & convincet mundum: Judæos imprimis, de grandi illo peccato infidelitatis; quia auditis tot Scripturarum testimoniis, ac tam efficacibus rationibus, tantisque miraculis a Christo patratis, & tot vitæ ejusdem illibatæ pulcherrimis exemplis, adhuc noluerunt credere, quantumlibet agnoscerent vel inviti, verissimum de doctrina Christi esse illud Davidicum: *Testimonia illa credibilia facta sunt nimis.* Psalm. 92. v. 5. Ea certe evidentia credibilitatis, de qua Richardus a S. Victore lib. 1. de Trinit. cap. 2. protestatus fuit: *Domine, si error est, a te decepti sumus; nam ista in nobis tantis signis, & prodigiis confirmata sunt, & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt.* Atque hoc est illud peccatum antonomasticum, de quo Dominus Joan. 15. v. 22. *Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo, scilicet incredulitatis.*

De justitia vero, quia vado ad Patrem, & jam non videbitis me. v. 10. Arguet de justitia; quomodo hoc? justitia profecto laudis, non reprehensionis thema est; atque idcirco recte notat Salmeron: vocem hanc necessario intelligendam esse de justitia falsa quapiam, & imperfecta; aut certe de perfecta quidem, sed a mundo prætermissa. Genuinus proinde sensus, isque literalis est D. Chrysostomi: convincet Spiritus sanctus mundum de justitia, existimantem se esse justum, uti Judæi ex operibus, & ceremoniis suæ legis, Gentiles vero ex operibus suis naturaliter honestis, justos sese reputabant; Christum vero hac de causa ab utrisque contemptum, & inter iniquos reputatum, ostendet fuisse justissimum, atque sanctissimum; cujus rei rationem dat: *Quia ad Patrem vado; nimirum vixi in mundo irreprehensibiliter, cujus signum habete, quia vado ad Patrem; ita Chrysostomus. Et jam, five ut Syrus legit, & posthac non videbitis me, intellige: cum hac ignominia, & abjectione, uti interpre-*

terpretatur Euthymius: Nam quod dicit: posthac non videbitis me, prosequitur Theophylactus, æternam ejus apud Patrem conversationem manifestat.

De judicio autem, quia Princeps hujus mundi jam judicatus est. v. II. Tertia hæc est convincens re-dargutio, in qua mundus videat, damnatum se esse in suo capite, & principe, in diabolo, quem colebat hætenus, & imitabatur; quando videlicet Apostoli in nomine Jesu ejecerunt dæmonia per orbem ex templis, & idolis, & mentibus, & corporibus humanis, regnum dæmonis ubique subvertendo; nam si Angelis peccantibus non pepercit Deus, etiam mundo peccanti non parceret. Audiatur S. Augustinus in hunc locum: Judicatus, inquit ille, id est: judicio æterni ignis irrevocabiliter destinatus est. Et de hoc judicio mundus arguitur, quia cum suo Principe judicatur, quem superbum, & impium imitatur. Credant itaque homines in Christum, ne arguantur de peccato infidelitatis, quo peccata omnia detinentur. Transeant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia eorum, quos justificados non imitantur. Caveant fatuum judicium, ne cum mundi Principe damnentur, quem imitantur.

Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. v. eod. Quænam illa multa? Vultis forsitan scire, inquit S. August. tract. 99. in Joan. Sed quis nostrum audeat eorum se dicere jam capacem, quæ illi capere non valebant? ac per hoc nec a me expectanda sunt, ut dicantur, quæ forte non caperem, si mihi ab alio dicerentur. Et infra: Sed quænam sunt ista? temerarium est, velle præsumere, & dicere: nam & mori pro Christo nondum erant idonei tunc Apostoli, quibus dicebat Joan. 14. v. 36. non potestis me sequi modo. Unde primus eorum Petrus, qui hoc jam se posse præsumpserat, aliud expertus est, quam putabat. Et tamen postea & viri, & mulieres, pueri, & puellæ, juvenes, & senes, senes cum junioribus innumerabiles martyrio coronati sunt; & posse, inventæ sunt oves, quod tunc, quando ista Dominus loquebatur, nondum poterant portare Pastores. Hæc ille. Nihilominus Salmeron, Cornel. alique ea adhuc multa, quæ Do-

minus Apostolis, tamquam totius Ecclesiæ Magistris, dicenda habebat, censent fuisse de pluribus fidei mysteriis, nondum explanatis, de Gentium conversione, de fundatione Ecclesiarum, & gubernatione, deque toto ordine Hierarchico in Ecclesia Dei instituendo; sed quæ omnia non poterant Apostoli corde, & animo capere in præsentis rerum statu, tum, quia eorum mentem mœstitudo tanta occupaverat, quæ non sinebat, eam ad tam multa, tamque grandia assurgere, & attendere; solent namque vehementiores affectus animi usum rationis multum præpedire; quemadmodum Job cum Deo differens confitetur cap. 9. v. 39. *Neque enim possum metuens respondere, ex sensu nempe acerbissimorum dolorum, & divinis terroribus perculsus; tum etiam, quia adhuc imbecilles erant, rudibus, ac carnalibus Judæorum ritibus etiamnum assueti, & idcirco ad sublimia minus apti, ut observavit Didymus lib. de Spiritu sancto tractans præsentem textum: Adhuc enim typo legis, & umbræ in imaginibus servientes, non poterant veritatem, cujus umbram lex portabat, inspicere; unde nec spiritualia sustinere.*

*Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. v. 13. Græcus legit: Ducet re-
ctavia ad veritatem. Syrus: Deducet vos in omnem veritatem. Secundum quod oravit Psalter coronatus Psal. 85. v. 11. Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua. Atque hinc disce: Apostolos, & Ecclesiam Dei sensim in cognitione mysteriorum fidei profecisse, crevisseque, quemadmodum solis lumen crescit a diluculo pedetentim usque ad meridiem. Unde Ecclesia progreditur quasi aurora consurgens; ut dicitur Cant. 6. v. 9. & de quolibet justo verum est illud Proverb. 4. v. 18. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.* Certe Spiritum sanctum in Pentecoste mox omnia non docuisse, patet ex actis c. 10. ubi diu post S. Petro revelavit, Evangelium prædicandum esse, non solum Judæis, sed & Gentibus, ac imprimis Cornelio Centurioni. Et Act. 15. Gentes non esse circumcidendas, nec obligandas ad servandam legem Moyfis.*

Non

Non enim loquetur ex semetipso, sed quæ audiet, loquetur, & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. v. eodem. S. Ambrosius lib. 2. de Spiritu sancto cap. 12. S. Augustinus, S. Thomas, & S. Bonaventura ita exponunt: Non loquetur ex semetipso, id est: non loquetur sine meo, & Patris mei arbitrio, quia non ex se est, sed ex Patre, & ex me est. Cum ergo loquitur, non loquitur a semetipso, sed quæ a Patre, & Filio accipit, simul cum Patre & Filio docet. Verba sancti Ambrosii accipe: Non enim loquetur a se, quia non sine mea, & Patris communione. Neque enim divisus, ac separatus est Spiritus, sed quæ audit, loquitur; audit autem per unitatem, substantiam, & proprietatem scientiæ. At enim docebit vos hic Spiritus omnem veritatem, non modo præteritam, & præsentem, quæ vos, vestrumque officium concernit, sed & quæ ventura sunt, nuntiabit vobis. Id quod in consolationem discipulorum dictum fuit, quod Spiritus sanctus non tantum orbis Doctores, Apostolos, & Evangelistas, sed & Prophetas, indendo eis donum Prophetiæ, formaturus esset, quemadmodum constat ex Act. cap. 11. v. 25. & cap. 20. v. 29. & cap. 21. v. 11. Apostolos prophetasse. Quid, quod Apocalypsis divi Joannis aliud non sit, quam continua Prophetia.

Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. v. 14. Arabicus: Ille me glorificabit. S. Hilarius: Ille me honorificabit. Tertius hic nempe effectus ex adventu Spiritus sancti dicitur. Primus namque erat mundi redargutio de peccato, justitia, & judicio. Alter fuit doctrina omnis veritatis. Atque tertius tandem clarissima est manifestatio Filii Dei per prædicationem, & prodigia Apostolorum in orbe utroque. Quia scilicet diffundendo in credentium cordibus charitatem, spiritualesque faciendo, declaravit eis, qualiter Patri Filius esset æqualis, quem secundum carnem prius tantummodo noverant, & hominem sicut homines noverant. Vel certe, quia per ipsam charitatem fiducia repleti Apostoli, & timore depulso annuntiaverunt hominibus Christum, ac sic fama diffusa est toto orbe terrarum; quod enim fa-

Eturi erant in Spiritu S. hoc eundem Spiritum dixit esse facturum. Ita S. Augustinus tract. 100. in Joan. Causalem addit Salvator: quia de meo accipiet, meam essentiam divinam, ut ait Nazianzenus Orat. de fide, atque idcirco meam quoque scientiam, & voluntatem, quam annuntiabit vobis, uti exponunt S. Chrysostom. & Cyrillus. Ex quo loco Patres, ipsumque Concilium Florentinum Sess. 25. probant Divinitatem Christi, & processionem Spiritus sancti a Filio æque, ac Patre.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: V. 5. præsentis Evangelii dicit Dominus: *Nemo ex vobis interrogat me, quo vadis?* Cum tamen Petrus interrogaverit, Joan. 13. v. 36. *Domine, quo vadis?* Et Thom. Joan. 14. v. 5. *Domine nescimus, quo vadis, & quomodo possumus viam scire?* ubi latenter de fine, & via petit audiri. Quomodo igitur dicit Dominus: *Nemo ex vobis interrogat me, quo vadis?* numquid Antilogia? Respondeo cum Cyrillo, Euthymio, Maldonato, & aliis: Apostolos quidem inquisivisse nonnihil in abitum Domini; responsum tamen Christi obscurum, inter hos præsertim motus tristitiæ, neque intellexisse, neque instituisse, urfisseque Christum, ut illud, ejusque rationem, & modum profectionis explicaret. Et idcirco ait Euthymius: *Oportuit eos iterum rogasse; nam qui quærendo desistit, priusquam quæsitum teneat, perinde est, ac si nihil quæсивisset.* Et inde est illud: *Nemo ex vobis interrogat me, quo vadis?*

Secunda: v. 8. dicitur: *Arguet mundum de peccato*, nempe incredulitatis, ergo sola infidelitas damnat, & sola fides salvat, quod docuit Lutherus. **Resp. N. C.** Certe Petrus Act. 5. reprehendit Ananiam de violata promissione: *Cur tentavit sathanas cor tuum mentiri te Spiritui sancto?* v. 3. Et aperte Apostolus etiam 1. ad Cor. 6. v. 9. *Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores regnum Dei possi-*

possidebunt. Peculiari tamen cura scelus infidelitatis infectatur Spiritus sanctus, utpote, quod radix sit omnium peccatorum, & pejor omnibus peccatis. Ita S. August. tract. 95. in Joan. *Hoc peccatum, inquit ille, quasi solum sit, præ cæteris posuit Dominus, quia hoc manente cætera detinentur, & hoc discedente cætera remittuntur.*

Tertia: v. 12. dicitur: Adhuc multa habeo vobis dicere. Interea paulo ante dixerat Dominus: *Omnia, quaecumque audiui a Patre meo, nota feci vobis.* Joan. 15. v. 15. ergo Antilogia. *Resp.* cum Tirino explicando primum textum distinguendo A. multa habeo vobis dicere, quæ *statum*, & *regimen* tangunt totius Ecclesiæ. C. quæ *statum salutis vestræ*, ejusque *consecutionem* concernunt. N. A. Nam hæc omnia nota feci vobis, quæ ad salutem necessaria sunt. Quin imo S. August. tract. 106. in Joan. existimat, more prophetico positum esse præteritum pro futuro: *Nota feci vobis, pro faciam*, idque propter certitudinem prophetiæ, ut quod nondum fecerat, tamquam fecerit, describatur. Nempe juxta phrasim Scripturæ, qua Joan. 17. v. 4. utitur Dominus: *Opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam.* Necdum tamen consummaverat, quia nondum erat in crucem exaltatus.

Quarta: v. 13. dicitur: Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Quis autem vivens in hoc corpore, quod corrumpitur, & aggravat animam, possit omnem cognoscere veritatem, cum dicat Apostolus 1. Cor. 13. *ex parte cognoscimus.* Hanc Antilogiam movet S. Aug. tract. 96. in Joan. *Resp.* cum S. Cyrillo, Theophylacto, & Euthymio, explicando textum: docebit vos omnem veritatem, *quam in hac vita scire convenit*, tum ad vos ipsos, tum ad omnes Gentes ad viam salutis dirigendas, C. *omnem simpliciter* N. Nam omnem omnino veritatem non in hac vita, sed in cælo eos docturus erat, uti observat August. & Beda.

Quinta: Cum venerit ille Spiritus veritatis. Quomodo possit venire, qui ubique est, & omnia implet? numquid Antilogia? Secundo: quomodo dicatur

catur venisse, qui jam dudum locutus est per Prophetas? en altera Antilogia. *Resp.* ad primam, & dico: sicuti verbum dicitur venisse in carne, operando incarnationem, ita Spiritus sanctus dicitur venisse in forma sensibili venti vehementis, & linguae igneae, operando novos affectus in mentibus Apostolorum, ad quos venit. Ad secundam dico: Spiritum sanctum in omnibus esse per essentiam, potentiam, & praesentiam, ut Deus est, quemadmodum Pater, & Filius est; sed peculiariter in omnibus justis per gratiam; singulariter in Prophetis per donum Prophetiae, quo annunciabant futura; singularissime denique venit in Apostolos per excellentiam, & multa nova dona, quibus eos ornavit ad praedicandum Evangelium, & ad Ecclesiam Dei gubernandam.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

De morte Justorum solatiis plena.

Valedicentis Domini promptissimus abitus ad mortem, expressus primis illis Evangelii verbis: *Vado ad eum, qui misit me.* Joan. 16. v. 5. Exemplum, atque exemplar fuit mortis justorum, ad quam justii prompte, atque ultro vadunt, cum interea impii ad mortem trahantur inviti. Exinde congruum erit, hodierna Dominica solatia eorum, qui in Domino moriuntur, nonnihil expendere.

Ad describendam in Canticis mortem justorum a Sponsa, equidem rebar, quod genuinam ejus imaginem desumeret vel ab illustri planeta aliquo, quando ruit sub eclypsim, & mœstum obscuratur; vel a nobili fecundaque arbore, quæ onusta largissimo suo autumno fatiscit, & corrui, sub duplici pondere fructuum suorum; vel a flumine argenteo, quod quo opulentiùs turgēt aquis, eo festinū magis immergitur in mare. Credebam accursuram Sponsam ad rogi Phœnicis, pretiosis flammis fūantem; ad currum Eliæ igne, & turbine, terrifice gratiosum; ad mare Moyse, divisum ab aquis, & germi-

germinans in profundo. Sed enim imagines illiusmodi, visæ sunt animæ sanctæ, plusquam horrificæ; amœnitas itaque assumpsit symbolum ex majalibus hortis, adeo, ut mori justos, aliud ei non sit, quam in Majo colligi florem ab amica manu: *Dilectus meus*, inquit illa, *descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat.* Cant. 6. v. 1. *Repræsentate vobis* (ita in hunc locum commentatur Cyrensis Episcopus, beatus Theodoretus) *repræsentate Ecclesiam, & hortum deliciarum Dei, tot floribus vernantem, quot animabus florentium virtutum.* O quot illic lilia virginæ candoris! quot rosæ ardentis charitatis! quot violæ poenitentiae pallentis! atque in istum Paradisum decendit Sponsus delicias inter flores; cumque pulchriorem conspicit quempiam, manum extendit, levandoque animam de corpore, velut lilium colligit de spinis: *De spinis colligit lilia*, inquit Theodoretus lib. 3. super Cantica, *id est: animas de corporeis sollicitudinibus levat.* Jam si lilia intellectu prædita forent, numquid gestirent decerpi ex luto terræ, spinisque inimicis? ecurr igitur non ultronee vadant justis e spinosa isthac terra, e corpore tam lutofo?

Enimvero si solertius pensitent præsentem vitam, terram, uti revera est, maledictam in opere suo, plenam tribulis, spinisque; quam dulce solamen justis esse possit, vel memoria mortis, utpote quæ tot malorum sit unica medicina, jam dudum primis parentibus ab ipsomet Numine porrecta. Nimirum vestierat Dominus nuditatem Adæ, & Evæ pellibus mortuorum animalium, posteaquam perdata esset pulcherrima illa chlamys innocentiae primævæ. At vero, si manu Domini herbis semper viridibus vestiuntur prata, si floribus animantur campi, frondibus decorantur sylvæ, luce inauratur cælum, plumis colorantur volucres, cur igitur pellibus mortuorum pecorum amicitur unus homo, universi hujus Princeps? an forte in poenam affectatæ similitudinis cum Diis, in pellibus similis factus est jumentis? an certe compassio hæc divina fuit,

fuit, quam observat Salaminæ Episcopus, D. Epiphanius, idque in levamen tantorum malorum, ad quæ Proto-parentes fuerant condemnati? ut videlicet optabilis illa mortis memoria, cujus imaginem gestabant in pellibus, esset solatio, scientibus in morte corporis morituras miseras omnes vitæ hujus: *Veluti mortalitate ipsos amixit Deus*, verba sunt Epiphanii lib. 2. de hæresibus, hæresi 64. *quod per corporis mortem, omne in eis factum malum moreretur.*

Et obsecro, quæ tandem pœna Justis videri possit mors, si vivere iis est supplicium? an pœna sit Danieli, exire e lacu leonum, a quibus obfideatur? an supplicium Jonæ, ejici ex ventre ceti, quo est conclusus? an lamentabile pueris Babylonæ, egredi e fornace ardente, in qua sunt incarcerati? an durum Josepho, exsolvi vinculis, quibus est catenatus? numquid moeret Phœbus, dum terminato suo cursu occumbit, illustrior resurrecturus? nec luget granum, dum sepelitur in fulcis, ut fructuosius revirescat; nec miles plangit, quod prælium finierit; nec peregrinus, quod patriam attigerit; nec Nauclerus, quod portum invenerit. Atque ad spectandam similem festivam lætitiā invitāt nos Byzantinus Præsul, D. Chrysostomus, dum ad moribundum Patriarcham Jacob, ejusque morientis mysterium nos evocat. Parum est, quod capularis Senecio iste, inter lamenta sua nec lachrymulam perdat: parum, quod in ipso agone vultus sit tam serenus, & manus tam vegeta, ut supra unumquemque de 12. filiis porrigat singularem benedictionem: parum, quod claudendo oculos corporis, oculos mentis gerat adeo vividos, ut videat occultissima sæculorum venturorum, prophetet, & oracula fundat. Id unum spectate, monet Os aureum, ut Patriarcha iste exspirans colligit pedes suos super lectulum Gen. 49. v. 32. sive, ut ipse legit, *sublevavit pedes*, veluti finita navigatione, lætitiis incedens, exiliret ad littus. *Vide mortem Justi miraculo plenam*, inquit Chrysost. hom. 67. in Gen. *sublevavit pedes in lectum suum, quasi cum*
vo-

voluptate rem aggredieretur. Nimirum: finita sunt tædia navigantium, superati insultus tempestatum, infidiæ scopulorum, pericula naufragiorum; lætus idcirco Jacob exscendit ex mari; & fortunatior Scipione in famoso illo lapsu, dum in Africam exscenderet, basiat terram; felicior celebri Columbo, qui post enavigatum vastissimum oceanum uno saltu e naviprehendit possessionem novi mundi. *Sublevavit pedes in lectum suum, quasi cum voluptate rem aggredieretur.* Amplius, D. Affer Carthaginensium Antistes, Cæcilius Cyprianus alterum felicium hujusmodi Navarchorum exhibet, qui saltui lætitiæ etiam cantum superaddit. Est hic S. Seneccio Simeon, dum stringendo brachiis infantem Salvatorem, emoritur, & cantat. *Nunc dimittis servum tuum Domine in pace.* Post tam diuturna maritolerata fastidia, en tandem portum! jam in oculis Divini hujus Pufionis meam video stellam polarem, & inter tenella brachia tranquillissimum meum litus. Contrahite vela o dies mei, & anni! sat longum confecimus æquor; nunc teneo anchoram salutis, quietum littus. Recipe me in pace mors Sancta, quæ exhinc facta est Divina, posteaquam Deus ipse, ut mori possit, factus est mortalis. Veni Auster, surge Aquilo, date, ut ultimus halitus vitæ meæ spiret, & exspiret super hortulum floriduli hujus Nazaræi, *Et fluent aromata illius.* Cant. 4. Ita ille, probans scilicet, atque contestans, tunc esse Dei servis pacem, quando de istis mundi turbationibus extracti, sedis, ac securitatis æternæ portum petimus. Hæc Cyprianus lib. de mortalitate.

Promoveamus nunc gressum a miseriis, quas mors Justorum deferit, & mors Sanctorum ingreditur. O! quod illud, quamque dulce solatium fit fideli animæ, post paucula momenta præmium præstolanti immortale! *Dicite Justo, quoniam bene.* (Ita Justo moribundo acclamabat Propheta Isaias cap. 3. v. 10.) *quoniam fructum adinventionum suarum comedit.* Videmus, & palpamus commune isthoc mortis dominium, in omnem regionem viventium dilatatum esse; in omnem campum emittit illa falcem;
ex

ex omni horto legit flores; ex omni minera exfugit gemmas, & aurum. Quid exinde Justo dicemus? *Dicite Justo, quoniam bene.* Dicite: mortem Justorum, mortem non esse, sed fertilissimam messem, in qua fructus, qui seminabantur in lachrymis, nunc colliguntur cum exultatione; *quoniam fructum adinventionum suarum comedet.* Videmus, omnibus, ac singulis occurrere mortem, cumulatam terroribus, stipatam doloribus. Quid novi dicemus Justo? *Dicite justo, quoniam bene.* Dicite: ut dulcedinem suæ mortis prægustet, quoniam sub amaro isthoc mortis cortice dulcissimus jacet nucleus; in ore hujus leonis reperiet favum mellis: *Quoniam fructum adinventionum suarum comedet.* Videmus, mortem appropinquare uti latronem, ex improviso adoriri mortales, & diripere, quidquid doctrinæ est, quidquid divitiarum est, quidquid bonorum est in hac vita. Itane eveniet, & meo Justo? *O dicite Justo, quoniam bene!* Dicite: thesaurum meritorum esse extra omnia jura mortis; eadem illa manus, quæ justum levat e terris, eadem illum levat in coelos: *Quoniam fructum adinventionum suarum comedet.* At vero audiuntur quoque, ut plurimum sub confinio mortis, infernalium armorum strepitus, hostes tartarei, hic insultus, hic pugnae, hic clades: Quid Justo dicemus? *Dicite Justo, quoniam bene.* Dicite: ipsum perfruiturum tunc ea pace, quæ posita est in finibus Jerusalem, quæ visio pacis est; Justo etenim dictum est illud Psalm. 147. v. 14. *Posuit fines tuos pacem.* *Quoniam fructum adinventionum suarum comedet.* Dulcissimus nempe fructus vitæ bonæ, ac timoratæ, cordi moribundi Justi ipsum implantat Paradisum, præstatque, ut dies ille transitus ex hac vita, Justo transitus sit Paschalis, gaudiosissimum Pascha. Ita videlicet nos edocet magnus Aurelius tract. 55. in Joan. super illud: *Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus, quoniam venit hora ejus, ut transeat de hoc mundo ad Patrem.* Bona nova fideles, ita nos animat Augustinus, *spes membris data est in capite. Postquam dies mortis Christi, facta est dies Paschatis, sperent*

rent *Iusti quoque Pascha fore diem suæ mortis.* Et quidni dies hæc, dies esset lætissimi Alleluja, ubi a labore ad requiem, a servitute ad regnum, e miseriis ad delicias fit transitus? At enim, numquid & impii die obitus sui Pascha celebrant? *Numquid enim & ipsi transeunt?* inquit Augustinus. Et sane: transeunt divites cum thesauris suis, nec fecus atque montes illi arenariis in desertis infelicis Arabiæ, qui congregati a ventis, mane sunt altissimi Appenini, vesperi ab iisdem dispersi, sunt profundissimæ valles; de quibus testatus est Vates Regius Psal. 36. v. 36. *Vidi impium superexaltatum, transivi, & ecce non erat.* Transeunt ambitiosi cum honorum pompa veluti cometæ, qui scintillant, sed luce mendace, donec dissoluti expallescant, evanescant. Transeunt voluptuarii cum suis deliciis instar fluminum cum aquis dulcibus, quæ fluunt semper, ac præterfluunt, donec cum modica sua dulcedine sepeliantur in falso mari. *Transeunt plane & ipsi.* Sed aliud est transire cum mundo, pergit Aurelius, aliud transire de mundo, aliud transire ad Patrem, aliud ad hostem. Impii transeunt cum mundo, & cum mundo habent pro termino abyssum. Non sic Iusti, qui de mundo transeunt in Paradisum. Et Ægyptii, & Israelitæ transivere mare rubrum, sed heu quam dispare transitu! illis, via hæc perditionis fuit atque ruinæ; istis, semita salutis, & via regia ad Regnum: *Et Ægyptii transiverunt,* prosequitur subtilis Afer, *non tamen transiverunt per mare ad regnum, sed in mari ad interitum.* Ita est: communis de hac vita transitus bonorum est, atque malorum; omnes ingrediuntur profundum hujus abyssi; at enim bonis, servit illa ut florens semita ad vitam æternam, malis vero, ut horridum sepulchrum ad mortem numquam morituram. Atque in hac tam grandi spe immortalis gaudii non sit Iustis obitus lætissimus, ac Paschalis?

Et eo quidem amplius, quo viciniore illi adstant Paradiso. Enimvero jam præsentunt Iusti in agone admirabilem illam fragrantiam deliciarum æternarum, non fecus, ac, qui navigant in Ara-

biam felicem, priusquam vel pedem inferant terris, jam a vicino littore odorantur balsama patriæ illius beatæ.

Sed & audiri in morte Justorum amabiles modulos beati illius chori cœlici, attestatur auris magni Aurelii in Psalm. 41. *De illa æterna, & perpetua felicitate*, inquit ille, *sonat, nescio, quid canorum, & dulce auribus cordis*. Quis scit, an harmonia ista non sit, de qua locutus est Hussæus Vates c. 38. v. 37. *Concentum cœli quis dormire faciet?* Nolim, existimetis, (ita commentatur in hunc locum D. Gregorius) concentum hunc moveri de ea symphonia, quæ ex concordi illa sphærarum cœlestium mortuorum discordia in auribus Pythagoræ effloruit; alia isthæc musica, alia harmonia, digna solis auribus Justorum, ex hac vita decedentium; canticum novum, immortale alleluja ex domo Dei. Morientium cygnorum voces, illa desideria, illa vota Paradisi, o quis nobis satis exponat? Quis tenerum illum sensum vel unius Ferdinandi Magni Castellæ, & Legionis Regis, tam avidi mori, ut exequias præveniret in vita? Ingressus ille Ecclesiam, uti refert Baronius ad annum 1065. ornatus cultu regio, trabea super humeros, sceptro in manu, diademate in vertice, primorum regni ministrorum societate stipatus, qui veluti hesperi suum comitabantur occiduum solem. Isthic Ferdinandus regalem chlamydem, sceptrum, & coronam convoluta in fascem unum deponens ad pedes Crucifixi, inter ploratus populi, aulicorumque lachrymas: Tibi ter magne Deus, agebat, terrenæ Majestatis spolia hæc regia, a quo eadem habeo, restituo; tua illa sunt, quia tua est potestas, tuum est regnum. Depono omnem florem hujus pompæ inter pretiosas spinas tuas, ut exinde mihi germinet fructus mortis desideratæ. Tamdiu suspiravi vitam æternam: O fave illam ex hac arbore vitæ, ex ligno crucis. Fave, ut cum spoliis hujus mundi spoliū quoque deponam mortalis hujus vitæ. Clavi ipsi, qui mihi aperuerunt vitam redemptionis, nunc claves sint referentque janua Paradisi.

Ocla-

O clavi! o Crux! o Deus! his suspiriis oppressus Rex post paululum beatissime exspiravit.

O pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus! Psalm. 115. v. 15. Quis mori dicat, sic mori? sic mori est gyrari cum stellis circa polum, quæ ut loquitur Greg. 1. 2. *Moralium c. 16. se vertunt, non tamen occidunt.* Ita Justorum corda concludunt quidem circulum hujus vitæ, sed non sentiunt mortis detrimenta. Illud certe, quod definivit Magnus Aurelius lib. 1. de visit. infirmorum cap. 6. *Bene mori, cum Christo vivere est.* Quidquid mortis habet mors, id perditur in Christo; non secus, atque annotavit Divus Ambrosius de nonnullis animalibus, quæ cum in terris maxime nociva sint, innoxia tamen sunt in mari. *Quæ timemus in terris, inquit ille 1. 5. hexam. cap. 2. amamus in aquis; etenim noxia in terris, in mari innoxia sunt; ipsi angues sine veneno, leo terribilis in sylvis, dulcis in fluctibus. Nescit lupos agnus timere.* Enimvero quale monstrum in terris hominibus infestum magis est morte? serpens est, contra quem nullus Moyfes est, ut eum transformet. Leo est, adversus quem nullus Samson est, qui eum discerpat. Ursus est, contra quem nullus David est, qui eum suffocet. Monstrum tam horrificum in terris, ecquale erit in mari? Nimirum posteaquam in mari rubro sanguinis pretiosi, atque divini visa fuit mors, nil morti ultra nomen mortis remansit. Exinde mors facta est Justis occasus solis, qui refurgit illustrior; facta est transplantatio floris, qui germinat amœnior; facta est somnus quietis, unde evigiles serenior.

§. IV.

MISCELLANEUM I. EX THEOLOGIA POLEMICA.

Quenam animæ Defunctorum fructuose juvari possint.

Post expensam mortem Justorum, congruum erit, inquirere de iis inferiis, quas defunctis exhibere catholice assuevimus, deque earum fructu, & usu.

Prænotandum autem est: de animabus jam cœlo conclusis, deque damnatis quæstionem hanc non procedere. *Nam Beatorum quidem animæ*, ut dicit S. Bernardus serm. 5. in festo omnium Sanctorum, *plenæ sunt, & bonorum nostrorum non egent.* Quoad damnatas vero, si ageretur de juvamine ad evadendum poenas inferni, plane certum est ex fide, juvari non posse; dignissime siquidem Ecclesia detestatur Origenem, ut loquitur S. Augustinus lib. de gestis Pelagii cap. 3. Censuit quippe Origenes, damnatos omnes tandem aliquando salvos fore, atque ita *æstimavit abyssum quasi senescentem*, ut dicitur Job. cap. 41. v. 23.

Illæ itaque solæ animæ juvari a nobis post corporum casum possunt, quæ distinentur purgandæ in purgatorio, eo quod supersit in eis reatus aliquis temporalis, vel ex peccatis ante mortem remissis quoad culpam, vel ex levibus peccatis hinc exportatis. Verum enimvero, an certo & infallibiliter juventur animæ illæ, pro quibus suffragia expendimus? sunt, qui negant, præsertim recentiores. Affirmativam tamen tenent communiter Doctores; Suarez quidem tom. 4. in 3. p. disp. 48. S. 3. fatetur: si æstimentur firmamenta rationum, & sacrae auctoritates, rem non ita clare; addit tamen: longe credibilius, & divinæ in nos benignitati, ac dignitati, charitati, ejusque unioni, quam inter fideles procreat, congruentius esse, ita sentire; præsertim, cum ita ferat communis consensus fidelium. Similiterque Valentia in 3. p. disp. 7. q. 14. puncto 4. statuit, ut communem Orthodoxorum sententiam, contra errorem Wicleffi ac Lutheri, quod unus alteri ex divina promissione possit suffragari, acceptante Deo, ex generali pacto nobiscum inito, quod quisque nostrum pro alio ejusdem mystici corporis membro ad reatus temporalis exsolutionem obtulerit. Interdum tamen potest esse aliqua exceptio ob speciale demeritum, quo anima se hac in vita reddiderit indignam tali levamine per suffragium. Est in hanc rem luculentum exemplum

II. P. Chronici, Ordinis Minorum lib. 3. cap. 22. & passim alibi.

Quæres hic primo: Quid fiat iis suffragiis, quæ per sæpe offeruntur pro animabus, levaminis hujus incapacibus, vel quia jam cælo adscriptæ sunt, vel quia omnino damnatæ? *Respondeo:* Imprimis suffragatorem eo adjutorio sibi plurimum prodesse; id, quod optime profequitur S. Joannes Damascenus Oratione de defunctis: *Ne quis existimet Fratres, ea, quæ Deo cum fide offeruntur, non cum magno scenore referri. Quemadmodum enim, qui oleum sanctum ægroto admoveere cupit, primum ungitur ipse, atque ita ægrotum ungit; sic, quisquis pro salute proximi laborat, primum sibi ipsi, ac deinde proximo utilitatem affert. Neque enim injustus est Deus, ut boni operis obliviscatur, quemadmodum Apostolus loquitur. Enimvero, ut censet Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 48. sect. 8. fructus ille satisfactorius committitur communi thesauro Ecclesiæ, quemadmodum superfluxæ Sanctorum satisfactiones, juxta communem sensum Doctorum, ibidem reconduntur.*

Quæres 2do: Num persona juvans mortuos, debeat esse in gratia? *Resp.* Quædam peccatoris suffragia mortuis esse utilia, quæ ex opere operato fructificant defuncto; quale est sacrificium Missæ, quod ut fructuosum sit, nihil est necesse celebrari a Sacerdote, qui sit in gratia; is namque, licet sacrilege, & nefarie, tamen valide sacrificat; esto ratione operis operantis præoptanda sit boni Sacerdotis Missa. Deinde: orationem, cæteraque opera bona a malo homine fusa, certum est, non esse usquequaque inutilia; quia quodammodo de congruo meritoria, super quo vide Suarem lib. 1. de orat. cap. 12. At si ageretur de transfusione propriæ satisfactionis in defunctum, sic negandum est, prodesse; non enim potest peccator plus aliis prodesse, quam sibi: at non posse peccatorem, quamdiu in mortali est, satisfacere pro pœna temporali, peccatis ante dimissis debita, communior est Theologorum sententia in 4. disp. 15. favente Tridentino sess. 14. cap. 8. ubi non aliter statuit de satisfactione,

dependentem a Christo, in quo vivimus per gratiam, quam fecerat prius sess. 6. de merito, dependentem a Christo, & gratia ejus sanctificante; hæc autem dependentia meriti plane necessaria est, ergo & satisfactiones. Ita docet S. Thomas 3. p. q. 82. A. 6. & cum multis, Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 27. S. 2.

§. V.

MISCELLANEUM II. EX THEOLOGIA MORALI.

Utrum sublevatio animarum purgatorii sit necessaria ex præcepto?

Secernenda hic est obligatio ex titulo *justitiæ* ab obligatione ex titulo *charitatis*. Et quidem:

Quæritur primo: An titulus *justitiæ* urgeat quoad juvandos consanguineos, & speciales amicos? *Resp.* Ita sane communis sensus mortalium ferre videtur. Sane S. Augustinus de cura pro mortuis cap. 18. id valde commendatum fuisse notat. Sibillanus de ca- de prima cap. 3. id esse debitum ex *justitia* docet, propter bona, quæ relinquuntur hæredibus cum hoc tacito onere, cum quo vivi introeunt in labores eorum; & inde fortasse Veteres, quæ mortuis honorandis, ac sublevandis præstabant, vocabant *Justa*, quod ex obligatione *justitiæ* debeantur.

Quæres 2do: An titulus *charitatis* obliget quoad externos defunctos sublevandos? Negativam tenent nonnulli. Contraria tamen sententia ut verior amplectenda est; pro qua Dionysius Carthusianus l. de judicio animarum, Art. ult. varias rationes accumulatur, quarum duæ sunt præcipuæ: Prior ducitur ex præcepto, quo jubemur, diligere proximum, sicut nos ipsos; nemo autem spectata naturali inclinatione recta, velit sic abjici, ut in tanta necessitate respuat solatium quodpiam, ac levamen; ergo: Et inde est illud suspirium Job. 19. v. 21. *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei.* Altera ratio deducitur ex gravissima illa, atque etiam extrema necessitate hujusmodi animarum; nemo enim

enim est, qui si conspiciatur quempiam, tametsi omnino ignotum, quin & inimicum, jacere in medio fornacis jamjam incendendæ, & posset ei præstare opem, v. g. absque magno suo incommodo, amovendo pessulum, ut is e tanta miseria emergat; nemo, inquam, est, qui non censeret, se tunc obstrictum ex lege charitatis ad succurrendum. Atqui multo major necessitas est animarum in purgatorio detentarum, & est in potestate nostra, per Dei benignitatem recludere ostium, quo inde evadant; igitur tenemur ad id præstandum; & nisi velimus gravem inhumanitatem censere, sceleris puram, debemus culpam agnoscere in neglecta animarum purgatorii sublevatione. Adhibet hoc argumentum Author sermonum 44. ad fratres in eremo, inter opera S. Augustini: *Clamant quotidie, qui jacent in tormentis; clamant, & pauci sunt, qui respondeant. Ululant, & non est, qui consoletur eos. O quam grandis crudelitas fratres mei! o quam grandis inhumanitas! ecce enim infirmus jacet, clamat, & a medicis consolatur. Clamat porcus, & omnes cum eo clamare non cessant. Cadit asinus, & omnes eum sublevare festinant. Sed clamat in tormentis fidelis, & non est, qui respondeat. Ecce vestra inhumanitas fratres! Vide sis, an non idem senserit S. Bernardus ferm. de triplici genere bonorum, ubi sic: *Hæc est lex naturalis societatis, ut omnia, quæcumque nobis fieri volumus, aliis impendamus. Sicut ergo debemus sanitatem corpori, puritatem cordi, sic & fratri pacem. Sed & illis, qui non in perfecta pœnitentia exierunt ex hujus mortalitatis carcere, compassionem debemus, & orationem propter similis naturæ consortium, ut pius Pater auferat scoriam eorum, & in beneficia flagella commutet; & sic tandem eos consignet ad beatæ gaudia civitatis.**

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Postquam Raphael Angelus illum maritorum interfectorem dæmonem in Ægypti desertum abegerat; Tobiam juniorem salvum reduxerat; Seniori

cæcitatem abstulerat, domumque ejus totam omni felicitate cumulaverat; *tempus est*, aiebat, *ut revertar ad eum, qui me misit*. Tob. 12. Nec aliter ille magni consilii Angelus Christus devicto dæmone, illuminato mundo, gratiis totque tantisque cumulado, discipulis jam valedicit suis: *vado ad eum, qui misit me*.

DOMINICA V. POST PASCHA.

EVANGELIUM: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Joan. 16. v. 23. usque ad 31. inclusive.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Continuatur in hoc quoque Evangelio pretiosus ille sermo Domini, discipulis valedicentis, eosque consolantis post cœnam: Nam in novæ consolationis argumentum appromittit hic Apostolis: nihil omnino eis defuturum in absentia Christi, sed omnia, quibus eguerint, & a Patre in nomine Christi petierint, impetraturos. *Amen, amen dico vobis*, id est: certissime, & verissime promitto, imo & juro vobis juxta S. August. nam *ly amen* idem valet, ac juramentum. *Bis dicitur amen*, inquit Card. Lugo in hunc locum, propter duplicem certitudinem; homines enim, in promissis solent dupliciter decipere; aut omnino non reddendo promissum, aut diminuendo. At Deus, quod promittit, solvit; & etiam ultra promissum reddit.

Si quid (græce quæcumque) *petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. v. 23. Singula verba habent emphasim, quam lubet expendere. Hoc, quod ait: *Si quid* (verba sunt Sancti August. in Joan.) non quodlibet intelligitur, sed aliquod, quod non in beatæ vitæ comparatione sit nihil; in isto enim bono petendo perseverantes Sanctos suos nequaquam misericordia Divina defraudavit. Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur; non quia nulla res est, sed quia in tantæ rei comparatione, quidquid aliud concupiscitur, nihil

nihil est. Qui igitur petit rem illicitam, aut noxiam, puta vindictam de inimicis, nihil petit; peccata namque nihil sunt, & terrena bona vix aliquid. Unde rursum S. August. serm. 53. de verbis Domini: *Quando petitis temporalia, cum timore petite; illi committite: ut, si prosint, det; si scit obesse, non det.* Quid autem oblit, quid profit, medicus novit, non ægrotus. *Petieritis:* videlicet *humiliter, reverenter, ardentem, fideliter, perseveranter,* quemadmodum Chananæa pro filiæ suæ salute deprecata est Matth. 15. Et Dominus in parabola petentis tres panes nocte ab Amico suo Lucæ II. indicavit: *Quoniam oportet semper orare, & non deficere.* Lucæ 18. v. 1. *Patrem:* quo verbo fiducia in petendo necessaria detegitur. Inde principium id orationis Dominicæ: *Pater noster.* Si Pater est, non potest non amare: si amat, nisi quod bonum est, dare nescit; negat Patrem, qui de Patris suspectus est largitate; ignorat se filium, quem data paterna sollicitant; totum, quod est pietatis, excludit, quia salutare non credit, quidquid dederit Pater. Ita Ravennatum Archi-Episcopus, Petrus Chrysol. serm. 55. *In nomine meo,* per merita videlicet Christi, & dignitatem ejus; atque exinde salutaris mos, ut loquitur Rupertus lib. 17. in Joan. & Catholica, more sanctæ Ecclesiæ orandi regula est, ut in omni oratione, quam ad Patrem dirigit, subjungat: *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, &c.* Quia secundum hujus Unigeniti Filii Dei nomen, necessarium universæ orationis est vehiculum, quo in cœlum directo cursu perlata, consistat ante Patris conspectum, salutemque de sinu ejus, & gratiam sugere valeat remissionis peccatorum. *Dabit vobis:* cum videlicet opus fuerit ad Dei gloriam, ac vestram salutem. *Accipit autem, qui ut debet, petit,* ait S. August. in hunc locum, quando debet accipere; quædam enim non negantur, sed ut congruo tempore dentur, differuntur. Deinde *non habeatis pro magno, exaudiri ad voluntatem,* monet idem Aurelius serm. 53. de verbis Domini, *habete pro magno, exaudiri ad utilitatem.* Ad voluntatem etiam

dæmones auditi sunt, & ad porcos, quos petierunt, permitti sunt. Nolite ergo pro magno habere, ad voluntatem exaudiri: aliquando Deus iratus dat, quod petis, & Deus propitius negat, quod petis.

Usque modo non petiistis quidquam in nomine meo. v. 24. Nam, ut ait Rupertus, discipuli adhuc ignorabant virtutem nominis Christi. Hinc Cyril. lib. II. in Joan. c. 7. ita scribit: hic orandi modus priscis omnino fuit ignotus, constituitur autem modo a Christo, quando emendationis tempora effulserunt, & omne nobis bonum per ipsum concessum est. Nam sicut nihil a lege consummatum fuit, sicut justitia ejus semper imperfecta, sic & orandi modus mancus in ea inveniebatur. Licet ergo Apostoli, invocato nomine Christi, dæmonia ejicerent, & ægrotos sanarent, numquam tamen id usurpabant ad petendum a Deo Patre. *Petite, & accipietis*, v. eod. Hanc securam largitatem impetravi vobis a Patre, ut proinde non sit, quod contristemini de meo discessu, quando, me quoque absente, vobiscum manet virtus nominis mei, omnia impetrans. Inde idem S. August. lib. de salutaribus monitis cap. 28. *Oratio justī, clavis est cæli, ascendit precatio, & descendit Dei misratio.* Inter petere, & accipere nihil mediat: *Petite, & accipietis.*

Ut gaudium vestrum sit plenum v. eod. Varii sunt sensus hujus gaudii pleni. S. August. tract. 102. in Joan. & cum eo Beda, Rupertus, gaudium hoc referunt ad *petite*. q. d. *petite* gaudium coeleste, quod unicum, ac solum plenum est, & perfectum. S. Cyrillus lib. II. in Joan. cap. 7. refert ad *accipietis*: si petatis, & oretis, accipietis gaudium plenum, nempe remissionem peccatorum, & copiam gratiarum. Genuine, atque communiter intelligitur hoc gaudium pro effectu petitionis, ut sensus sit: *petite* in nomine meo gratias omnes, quibus egetis, sic fiet, ut illas impetrantes a Patre, gaudium fortiamini plenum atque perfectum.

Hæc in proverbii locutus sum vobis; venit hora, cum jam non in proverbii loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis. v. 25. Nimirum: quæ hucusque

usque iis visa sunt ænigmata, exinceps patebunt clarissima: quando palam & aperte annunciaturus erat illis, tum per seipsum, 40. diebus post Resurrectionem aperiendo illis sensum Scripturæ, uti locum hunc exponunt S. Chrysof. hom. 28. Theophyl. & Euthym. tum maxime per Spiritum sanctum in Pentecoste, docendo eos omnia, uti sentiunt Aug. tract. 102. in Joan. Beda, Maldonatus, &c. tum denique plenissime in cœlo, cum facie ad faciem videbimus Deum, uti de hoc textu loquitur Gregorius Magnus. lib. 30. Moral. cap. 5.

In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis. v. 26. Asseveraverat Dominus superius Joan. 14. v. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis.* Quare tunc rogavit Patrem pro discipulis, nihil tale petentibus, nec cogitantibus; at nunc sub adventum Spiritus sancti, qui eos docturus erat, rogare Patrem in nomine Christi, per merita Christi efficacissima, non erit opus rogatione Christi, ejusque precibus, quas in terris præsens ad Patrem pro iis fuderat, sed sufficit Apostolorum oratio in virtute nominis Christi ad impetrandum quodlibet.

Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis, quia ego a Deo exivi. v. 27. Confirmat Dominus, quod dixerat: in illo revelatæ gratiæ, & salutis die, quo adveniens Spiritus sanctus docebit vos omnia, non est necesse, ut ego rogem pro vobis, quando rogantibus vobis in nomine meo, omnia concedet Pater: *Ipse enim amat vos.* Ratio: *quia vos me amastis, me sequendo.* Sed qui ipse amor discipulorum, erat donum amantis Dei secundum illud August. tract. 102. in Joan. *Prorsus donum Dei est, diligere Deum; quoniam ipse, ut diligeretur, dedit, qui non dilectus dilexit.* Displicentes amati sumus, ut esset in nobis, unde placeremus. Amorem itaque nostrum pium, quo colimus Deum, fecit Deus, & vidit, quod bonum est. Ideo quippe amavit ipse, quod fecit. Sed in nobis non faceret, quod amaret, nisi, antequam hoc faceret, nos amaret. Ratio ulterior: & credidistis, fide formata charitate, quia

quia a Deo, a Patre exivi per generationem æternam verus, & unicus Filius Dei vivi. Exivisse a Deo, nihil aliud est, inquit S. Cyrillus lib. II. cap. 9. nisi natum esse, effluxisseque ex substantia Patris. *Exivi a Patre, & veni in mundum. Iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* v. 28. *Exivit a Patre*, ita commentatur S. August. tract. 102. *quia de Patre est, & in mundum venit, quia mundo suum corpus ostendit, quod de Virgine assumpsit. Reliquit mundum corporali discessione; perrexerit ad Patrem hominis ascensione, nec mundum deseruit providentiæ gubernatione.* Est igitur summa fidei christianæ, cum Apostolis laudatis credere, Christum a Deo exivisse per generationem æternam, & in tempore exiisse per Incarnationem, jamque per Passionem, & mortem iterum relinquere mundum, atque per Resurrectionem, & Ascensionem redire ad Patrem.

Dicunt ei discipuli ejus: ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis. v. 29. Vatablus, & Syrus: *Nunc aperte loqueris.* Discipuli, qui sub hoc valedictorio sermone, ex tristitia veluti muti erant effecti, auditis sermonibus Domini tantopere consolatoriis, tum ex promisso Paraclito, tum ex iterata visione ipsius, tum ex efficacia impetrandi omnia a Patre in nomine ejus, tum ex fide ipsorum erga se, animatiores facti, respondent tria: *Primum*: modum loquendi promissum a Domino sine parabolis jam impleri: *Ecce nunc palam loqueris.* Quia quod obscure dixerat: *Modicum, & jam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me,* nunc aperte dicit: *Exivi a Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* *Secundum*: profitentur eum omnia scire: *Nunc scimus, quia scis omnia, & non est opus tibi, ut quis te interroget, in hoc credimus, quia a Deo existi.* v. 30. Arabicus: *Certe scimus, quia sciens es omnia, & non es indigens.* Quia Dominus in hac consolatoria admonitione omnes eorum tetigerat affectus, dubiis omnibus satisfecerat, omnia ad vitam Spiritus, & gaudium internum spectantia pollicitus fuerat, exinde confitentur: *Nunc scimus,*
quia

quia scis omnia, etiam arcana cordium; & non est opus tibi, ut quis te interroget; cum enim velle-
mus te de illo modico interrogare, tu id perspici-
ens, prævenisti constitutionem nostram, & dubi-
um exposuisti. Unde respondent tertium: *In hoc credimus, quia a Deo existi.* Per hoc firmitus cre-
dimus, te esse verum Dei Filium, quia omnia per-
vides, etiam secreta cordium, quod solius Dei est.
Ita Cyrillus.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

*Prima: Usque modo non petiistis quidquam in nomi-
ne meo. v. 24.* Cum interea ex contextu Evan-
gelii constet, multa fuisse petita; sic namque pe-
tierunt Apostoli *augmentum fidei*, Luc. 17. *Domine
adauge nobis fidem.* Sic Philippus Joan. 14. v. 8. *O-
stende nobis Patrem, & sufficit.* Sic Matthæus 13. v.
36. *Domine, edissere nobis parabolam, &c.* ergo An-
tilogia. Respondent primo Theophyl. Beda, Maldo-
natus: Apostolos hucusque petiisse nihil, quia ni-
hil spirituale, sed sola terrena petierant. At enim
augmentum fidei petierant, quæ sane spiritualis est.
*Respondet secundo D. August. tract. 102. in Joan. Us-
que modo non petiistis quidquam*, quia in comparatio-
ne rei, quam petere debuistis (nempe vitam æter-
nam) pro nihilo habendum est, quod petiistis. Sed
enim Apostoli, edocti a Christo, dicebant Oratio-
nem Dominicam, in qua multa, & magna petun-
tur, spectantia ad vitam æternam. *Resp. itaque ter-
tio* cum S. Cyrillo, Leontio, Euthymio, & reli-
quis communiter: multa quidem hucusque etiam
salutaria petiisse Apostolos, sed nihil in nomine Chri-
sti, & per merita ejus. Apostoli etenim, a pueri-
tia assueti orare more consentaneo legi Moyfis, qui
petebant a Deo, non petebant in nomine Christi,
& in virtute meritorum ejus, donec in coenaculo
edocti essent a Christo, ubi hic modus orandi pecu-
liariter institutus fuit, ut virtus nominis Jesu ma-
nifestaretur.

Secunda: Petite, & accipietis. Ita habetur c. 24.
Verum,

Verum, numquid multis negantur multa, quæ petuntur a Deo? ergo contradicitur huic promisso. *Resp.* N. C. Affirmativæ enim promissiones in scripturis requirunt certas condiciones, sine quibus non habetur earum effectus. Atque ita in præsentî docet S. Jacobus in sua Canonica cap. 4. v. 3. *Petitis, & non accipitis, eo, quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis.* Inde Deus, quia agnoscit postulata sæpe futura nobis noxia, aut non æque utilia, ea non concedit. Sic Paulum orantem, liberari a stimulo carnis, non exaudivit, quia hic illi utilior erat ad humilitatem, & ad continuam victoriam; unde audivit: *Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur.* 2. ad Cor. 12. v. 9. Quid? quod oratio precantium sæpe non sit humilis, sæpe sine magna fide, & fiducia, sine contritione, & perseverantia, quæ ad orationis efficaciam passim requiruntur a Scripturis.

Tertia: Non dico vobis: quia ego rogabo Patrem de vobis. v. 26. Dixerat tamen paulo ante. Joan. 14. v. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis;* ergo Antilogia. Quin & sequentibus contradicit: nam paulo post Christus oravit pro illis Joan. 17. v. 11. *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos mihi dedisti,* ergo. *Resp.* cum S. Cyrillo lib. 11. in Joan. cap. 9. S. Hilario lib. 6. de Trin. verba illa v. 36. *Non dico vobis. &c.* dixisse Christum, ut consolaretur eos ostendendo eximiam illam æterni patris charitatem erga illos, ut opus non sit sua in terris præsentia, ad orandum pro illis more hactenus consueto. Hinc tamen non licet inferre, Christum pro ipsis non orasse in illa die post Resurrectionem, etiam in coelo, quando pro hac re aperta sunt testimonia Scripturarum.

S. III.

DOCUMENTUM MORALE.

In summis malis fiducia summa per Orationem advenit.

Desperatissimam spem discipulorum, mœstitudine obrutorum, per universum hoc Evangelium erige-

rigere nititur Dominus ad summam fiduciam erga Patrem, cujus annisum imitabimur in hoc documento, ostendendo: tunc per orationem spem oportere esse summam, quando omnia sunt desperata summe, quæ in his præcipue fundatur: *Deus potest, Deus scit, Deus vult, adjuvare te, rogatus a te.*

Atque imprimis, *Deus potest.* Condonemus hic Regi Dario errorem, solo idolorum mancipio dignum, dum appropinquans lacui, in quo Daniel cum leonibus latitabat, dubitavit de potentia magni Dei, qua innocentiam servaret Danielis: *Daniel serve Dei viventis, inclamabat Rex, Deus tuus, cui servis semper, putasne, valuit te servare a leonibus?* Dan. 6. v. 20. Habetne Deus fræna, quibus ora leonum constringat, vincula, quibus fauces eorum captivet, catenas, quibus ferocientem famem eorum coerceat? Potuit Deus tuus exarmare ungues eorum, enervare dentes eorum, jubas inflectere, capita humiliare, ut Daniel habitet inter leones, velut sol inter monstra? At, at dubitet ea super re Idolomaniacus, non dubitabis tu anima fidelis. Defendere te contra inimicos, putasne valuit Deus tuus? nempe unico jactu oculi opus est, ut dissipentur inimici tui: *Aspexit, & dissolvit gentes.* Habacuc. 3. v. 6. Sanare desperata morborum tuorum exitia, putasne valuit? videlicet unius verbi halitu afflat salutem, & vitam: *Misit verbum suum, & sanavit eos.* Psalm. 106. v. 20. Sublevare extremam egestatem tuam, putasne valuit? scilicet unica extensione manus opus est, illius manus, de qua Proverb. 3. v. 16. *Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiæ, & gloria.* O quantà potentia! quæ nullo circumscripta est loco, nullo tempore mensurata, nullis arctata finibus, nullo limite definita! Si manum extendit ad prodigia, sistit solem; & ex sole constituit facem, quæ luceat præliantibus. Josue 10. Ex aere columnam ignis efformat, quæ dux sit peregrinantibus. Exod. 13. Ex vapore aereo excoquit manna, quod serviat famentibus. Exod. 16. Ex petra aquas prolucit

cit in dulcissimum gustum sitientibus. Num. 20. Ex monstris marinis templa erigit in asylum naufragantibus. Jonæ 1. Armat pauperes ad victorias gigantum. 1. Reg. 16. Mulieres mittit ad delendos exercitus. Judith. 13. Muscas ad prosternendas integras legiones armatorum. Exod. 8. *O Deus! vere potens Deus! qui & miseras ipsas fecisti potentes!* ita confiteri, & exclamare libet cum Aurelio, Cassiodoro lib. de anima. Maeste itaque animo magnanime Christiane, ubi exutum te videris omni subsidio per tuam pauperiem, oppressum honorem tuum per calumniam, morbis exercitum corpus tuum ad vitæ usque exterminium sine consilio omni humano: O quantam tunc spem concipies, quando hac ipsa calamitate tua redactus prope in nihilum, longe aptior es ad recipienda majora & majora opera ter adorandæ potentiaë divinæ. Observa obsecro D. Chrysost. tota mente absorptum in unicam illam voculam, quæ a Verbo incarnato ad Chananæam dicta, multiplicem echo elicuit in aure hujus S. Præfulis. Supplici huic mulierculæ pro sanitate filiaë, a dæmone male tortæ, posteaquam sæpius una cum precibus suis rejecta fuisset, tandem respondit benignitas Domini: *Fiat tibi, sicut vis.* Matth. 15. v. 28. *Fiat*: resumit Os aureum. Hæc vox gemella est illi primo *fiat*, quod ex abyssu nihili tot, ac tanta protraxit naturæ prodigia, quot, ac quantæ cum mundo omnes creaturæ hujus mundi. Itaque videte ex abyssu miseriarum, in qua prope annihilata fuerat Chananæa, quæ solatia extrahat, quæ portenta. Erat enim vero illa, erat veluti sepulta mœroris sui tenebris; quid igitur petat, numquid lucem? *Dixitque Deus: Fiat lux.* Gen. 1. v. 3. *Fiat tibi, sicut vis.* Et ecce jam serenatur Chananæa, jam solem refert in vultu, serenissimam quietem in corde. Erat illa, erat instar terræ aridæ deserta, ac plena spinis pungentium dolorum; quid igitur opus? nonne ut germinet herbam virentis spei? *Dixitque Deus: Germinet terra herbam virentem.* *Fiat tibi, sicut vis.* Ecce Chananæa jam viret, jam floret in flore jucunditatis suæ, & fructu
sani-

sanitatis filiae suae. Erat illa, erat quoddam mare lachrymarum; quid ergo rogaret Dominum, nisi ut cessent hae inundationes aquarum? *Fiat, fiat tibi, sicut vis.* Et inde sanata filia exsiccat mare Chananææ, exarescit omnis amaritudinis abyssus. Ecquid amplius oret hæc Syrophæenissa? oret, & exorabit, quidquid sic fidenter orat; ita pollicetur cit. Chryf. hom. 53. in Matth. *Fides quidem tua*, inquit ille, *majora, quam hæc, posset impetrare; verumtamen fiat tibi, sicut vis.* Hæc vox affinis est illi, qua dictum est: fiat coelum, & factum est coelum. Jam vero annihilatæ numquid estis animæ fideles in imo, in profundo depressissimæ fortunæ vestræ? ac inde super vos expectate omnipotens id *fiat*, ad cuius sonum undique prodigia efflorescunt. Suffertis forte onera innocentissimi Iosephi, venditi a fratribus, empti a barbaris, perditum a calumniatoribus, innocenter damnatum ad cisternas, ad carceres, ad catenas, inter mille vitæ misérias, & mille angustias mortis. Confidite, & sperate: etiam super vos audietur illud *fiat*, quod Iosephum locupletavit in ipso somno aurea luce solis, & stellarum: quod mentem ejus replevit lumine, os Prophetiis, manum sceptro, frontem diademate, & coronatum Vice-Regem Ægypti, mundique Salvatorem salutavit.

Confligitis cum morbis, cum doloribus Jobi? in quovis membro suffertis plura vulnera, & in quovis vulnere plures mortes? rapta vobis sunt sub idem tempus, uti Jobo, & sanitas, & filii, & fortunæ? confidite, & sperate: etiam super vos enunciabitur illud prodigiosum *fiat*, quod Jobum induit nova valetudine, novis divitiis, novis honoribus cum auctario scænoris centuplicati.

Jam vero non modo *Deus potest*, sed & *scit Deus*, novitque sic disponere pauperiem tuam, morbos, persecutiones, ut extrema infortunia tua, non sint nisi femina florentissimæ fortunæ. Inquirat inimicus homo horas desertas, tempora nocendi accommoda, profunda noctis, ad superseminanda tristissima zizania innocentibus mortalibus in ruinam.

Inquirat: An poteritis subterfugere vigilantem oculum omnia providentis, innocentium Patris, ac Patroni? nimirum: *Malus numquam non stultus*, ita sapienter in hunc locum commentatur S. Petrus Chrysologus ferm. 97. Esto, quod oculos fervorum sopor clausit post laborem; numquid & Dominantis oculos ulla vicerat lassitudo? Inimice lucis refuga, vigilasti, laborasti, sed non latuisti; nam dormientibus fervis Dominus ipse te vidit: Deo perire non potest, quod ipse custodit. Deus itaque videt omne consilium hostium nostrorum, machinationem omnem; & dum prævidet, numquid & providet? velim consideretis immensos istos labores, quibus cudunt arma Goliath gigantis; sudant plures Vulcaniæ, fatigantur plures Cyclopes, plures ferrifodinæ depauperantur; pondus loriciæ ejus 5000. siclorum æris erat; & ocreas æreas habebat in cruribus, & clypeus æreus tegebat humeros ejus, hastile autem hastæ erat quasi liciatorium texentium, ipsum autem ferrum hastæ ejus 600. siclos habebat ferri, ut referunt Fasti Regii 1. Reg. cap. 17. v. 5. 6. & 7.

Atque hic portentosus apparatus armorum contra unicum Adolescentulum, contra Pastorculum conceditur, elaboratur. Miselle David! super hoc ferro carnes tuæ porrigentur hodie volatilibus cæli; sub hoc ense cades victima in escam bestiis terræ. Ita credebat Goliath: at non ita ordinabat Deus. Spectate in campo pugiles: inermis David absque casside, quæ caput custodiat; absque lorica, quæ pectus protegat; absque scuto, quod funera avertat. Goliath autem ex ferrea sua munitione clypeo fulgurat, hasta fulminat, voce tonat. Verum enimvero pro quo tandem militat corpus, vivum isthoc armamentarium, turris hæc ferrea? O providum consilium Providentiæ divinæ! Goliath jumentum idem erat, quod bajulabat arma, quibus David victorias demeteret. Nam uno lapillo impacto in frontem gigantis, prostrata est hæc machina mavortia, & erectus est colossus Israeli triumphanti. Audiatur inter armorum strepitus Basilus Selevci-

levciensis Orat. 8. *Cum Goliath arma fabricaret, id se in usus David facere, & proprii jugulatoris bajulum in adversarii habitu Davidi venire subsidio ignorabat.* O quot Goliath! quot persecutores fabricando arma in excidium innocentium, suammet exinde fabricaverunt ruinam, proprii jugulatoris bajuli facti.

Si quondam ista, num hodie *abbreviata est manus Domini, ut salvare nequeat?* opportune pusillanimes nos increpat Evangelicus Propheta Isaias c. 59. v. 1. Verum: An forte dubitabimus: *Deus, qui potest, qui scit, is nollet juvare?* O sentite de Domino in bonitate, qui eo dives magis est in miserationibus, quo miseriæ nostræ sunt desperatiores. Bonitas divina scribit leges cuivis exercitui ærumnarum, ut exinde unusquisque oppressus calamitatibus, contestari possit cum Vate Hussæo: *Pœnæ militant in me.* Job. 10. v. 17. Sane censerī poterant adversa illa enormia, quibus oppugnabatur patientia Jobi, latronum titulum meruisse, non militum; tanta fuit conjuratio cœli, terræ, exterorum, domesticorum, hominumque, dæmonumque, in damna hominis unius innocentis Job. At enim milites dixit Job, non latrones, probavitque hoc mysterium Purpuratus Bethlehemita. Enimvero, quis novit insultus latronum? numquid fiunt sine ordine, sine lege, sine disciplina militari? non ita pœnæ Job, *pœnæ militant in me*, ordine nempe militari, veluti militia cœli. Voluntas eos digerit in ordines, deducit in prælium, omnis obsidio, insultus omnis, pugnæ omnes fiunt secundum imperium ejusdem ducis. Ita habet D. Hieron. in cit. cap. Job. *Pœnæ autem militantes dicuntur, inquit ille, quia per quemdam malorum ordinem succedentes officium sibi commissæ crudelitatis exercent. Inter tot, tantasque cohortes suppliciorum, nullum tamen est, quod transgrediatur præscriptas leges.* Si igitur morbi, si lites, si persecutiones sunt militia Dei, quæ rigida disciplina observat nutum imperantis Dei, quis ausit ambigere de voluntate divina, quæ suo tempore canet receptui, facietque, ne umquam ærum-

næ nostræ transfiliant officium sibi commissæ crudeli-
 litatis? Dubitabitis? posteaquam in securitatem
 propensæ voluntatis divinæ, tot memoratos fide-
 jussores, quot beneficia hætenus accepta compu-
 tatis. Qui fidem habet, confidat; *Deus potest, De-
 us scit, Deus vult subvenire rogatus.* Huic triplici
 anchoræ innitatur spes nostra, & in quantacum-
 que tempestate non desperet; & neque diffidat quis-
 piam, si imploratum benignissimum Numen non-
 numquam tardet succurrere; providum Medicum in
 eo veneremur infirmi, qui *dat escam illorum in tem-
 pore opportuno*, Psal. 144. v. 15. prorsus tamquam
 reficiens ægrotum in opportunitate, uti eleganter
 commentatur Augustin. enarratione super hunc Ps.
 „ Quando debet accipere, tunc dat, & quod de-
 „ bet, hoc dat: itaque aliquando desideras ab illo,
 „ & non dat, novit horam dandi, qui curat; qua-
 „ re ista dico fratres? ne quis, quando forte non
 „ fuerit exauditus, aliquod justum petens a Deo,
 „ non minuatur animo, non deficiat; expectent
 „ oculi ejus ad escam, quam ille dat in opportuni-
 „ tate; quando non dat, ne obfit, quod dat; non enim
 „ injustum petebat Apostolus, quando rogabat, ut ab
 „ eo auferretur stimulus carnis; & tamen rogavit, &
 „ non accepit, quia tempus adhuc erat exercendæ in-
 „ firmitatis, & non escæ opportunitatis. *Sufficit,*
 „ inquit, *tibi gratia mea*, nam virtus in infirmita-
 „ te perficitur. Petiit Job tentandum diabolus, &
 „ accepit; attendite fratres mei, magnum myste-
 „ rium discendum, repetendum, tenendum ani-
 „ mo, numquam obliviscendum propter abundan-
 „ tiam tentationum in hoc sæculo. Quid dicam,
 „ revera comparandus diabolo Apostolus; Aposto-
 „ lus rogat, & non accipit; diabolus petit, & ac-
 „ cipit; sed non accipit Apostolus propter perfe-
 „ ctionem suam, accipit diabolus ob damnationem
 „ suam. Denique ipse Job accepit sanitatem in op-
 „ portunitate, ditatus est; ut probaretur, & diu
 „ sedit in pulvere, & multa dixit, & rogabat De-
 „ um, ut auferrentur ab eo ista, & Dominus non
 „ aufer-

„ auferebat; citius diabolus exaudivit ad eum ten-
 „ tandum, quam ipsum Job ad sanandum. Discite
 „ ergo non murmurare adversus Deum, & quan-
 „ do non exaudimini, non deficiat in vobis, quod
 „ supra scriptum est: per singulos dies benedicam
 „ te. *Oculi omnium in te sperant, & tu das escam il-
 lis in opportunitate. Etsi non das, aliquantum das,
 tamen das in opportunitate. Differs, non aufers, &
 hoc in opportunitate.* Hucusque Aurelius. Atque si,
 quod refert Muretus lib. 1. variarum lectionum, c.
 2. quotquot olim nascebantur, eum naturali signo
 anchoræ in latere, censebantur progenerari ex regia
 stirpe Zelevci; sic profecto cor signatum isthac an-
 chora spei, ac fiduciæ in Deum, in causis pluri-
 mum desperatis, bene censeretur potest de familia Dei,
 de filiis prædestinatis in vitam æternam.

§. IV.

MISCELLANEUM I. EX JURE
CANONICO.

*Quis dies rogationum instituerit? quis Litaniam
 majorem in festo sancti Marci.*

Inter Processiones pro calamitatibus publicis aver-
 tendis institutas, duæ potissimum in Ecclesia
 eminent, quarum altera per triduum ante Ascensio-
 nem Domini nomine *Rogationum*, & in ordine Ro-
 mana *Litania Minor* dicitur; altera *Litania Major*
 passim nominatur. De Auctore, & fine Rogatio-
 num hæc tradit Gregorius Turonensis lib. 2. histo-
 riæ Francicæ cap. 24. ex Alcuino Avito, Viennensi
 Episcopo. Refert Avitus in quadam homilia, quam
 de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes,
 quas ante Ascensionis Dominicæ triumphum cele-
 bramus, a Mamerto ipsius urbis Viennensis in Gal-
 lia Episcopo sub annum Christi 452. institutas fuis-
 se, dum urbs illa multis terreretur prodigiis; nam
 terræ motu frequenter quatiebatur, sed, & cervo-
 rum, atque luporum feritas portas ingressa, totam
 urbem oberrabat. Cumque hæc agerentur, appro-
 pinquante Ascensione Majestatis Dominicæ, indi-
 xit populis jejunium, instituit orandi modum, &c.

cessantibus quoque exinde terroribus, per cunctas Provincias dispersa facti fama, cunctos Sacerdotes imitari commonuit, quod Sacerdos fecit, quia nunc nunc in Christi nomine per omnes Ecclesias in compunctione cordis, & contritione spiritus celebratur: Hæc ex Alcuino Gregorius.

Quamvis autem S. Mamertus dicatur Rogationum Auctor, verisimile tamen est, non tam fuisse Auctorem, quam Restauratorem, id, quod manifeste patet ex his Sidonii Apollinaris verbis lib. 5. cap. 14. Erant quidem prius (quod salva fidei pace dictum sit) vagæ, tepentes, infrequentesque, utque sic dixerim, oscitabundæ supplicationes. Ex his Sidonii verbis apparet, inquit Baronius in notis Martyrologii ad 25. Aprilis, S. Mamertum Episcopum non tam instituisse, quam restituisse, & in meliorem formam reduxisse sacras Rogationes. Sane S. August. qui tempore præcessit S. Mamertum, de iisdem Rogationibus non obscure meminit serm. 173. de tempore in Vigilia Ascensionis, cujus exordium est hujusmodi: *Scire debemus, & intelligere fratres charissimi, quia dies compunctionis, & poenitentiae celebramus.* Circa finem autem sic: *Sine dubio peccatorum suorum vulnera diligit, qui in istis tribus diebus jejunando, orando, & psallendo medicamenta sibi spiritualia non inquirat.* Quibus quidem eundem de sacris Rogationibus verba facere, nullum est dubium. Hæc Baronius. Porro, quæ pietatis specimina in Rogationum diebus olim ederentur, his quatuor verbis satis superque indicavit Sidonius cit. loco: *jejunatur, oratur, psallitur, fletur.*

Litania Major, five altera solennis Processio agitur die S. Marci 25. Aprilis, cujus meminere pleraque martyrologia, puta Romanum, Bedæ, Usuardi, Adonii, Rabani; dicitur *Litania Major*, ut distinguatur ab illa, quæ vulgo *Minor* vocatur, instituta a S. Mamerto in triduo Rogationum. Porro a quo Litaniæ hæc Majores primum institutæ fuerint, fatetur Baronius, adhuc esse inexploratum; vetustissimum sane morem fuisse in Ecclesia Litaniæ peragere, certissimum est. Unde, cum nonnulli dicunt,

dicunt, institutas fuisse a S. Gregorio, sic intelligas: non ut ipsas S. Gregorius primus invenerit, sed quod ad S. Petrum eas primus induxerit, de quo exstat hoc programma in Regeſto S. Gregorii, initio lib. 2di: *Solemnitas annuæ devotionis nos filii dilectissimi admonet, ut Litaniam, quæ Major ab omnibus appellatur, ſolicitis, ac devotis debeamus mentibus celebrare, per quam a noſtris exceſſibus, ejus miſericordiæ ſupplicantes, purgari aliquatenus mereamur.*

§. V.

MISCELLANEUM II. EX THEOLOGIA
POLEMICA.*De cultu ſanctæ Crucis in diebus Rogationum.*

Rogationum dies veteri phraſi vernacula *hebdomada Crucis* compellari aſſuevere, eo quod in ſupplicationibus, per illud triduum inſtitui ſolitis, præferantur hæc ſigna noſtræ ſalutis, Cruces Dominicæ, quas in Proceſſionibus jam olim prælatas narrant Socrates, Nicephorus, Caſſiodorus, & alii, præſertim Conſtantinopoli, ubi ductu S. Joannis Chryſoſtomi contra Arianos inſtitutæ fuere ſupplicationes per urbem in laudem SS. Trinitatis, iisdemque Cruces argentææ religioſe prælatæ.

Diſplicuit hoc Chryſoſtomi factum Joanni Bren-
tio Ubiquitariorum Coryphæo, dum in c. 6. Epist. ad Gal. ita loquitur: *Majores noſtri uſi ſunt Crucibus in Proceſſionibus. Hi ritus, ſi pro puerilibus rudimentis obſervati fuiſſent, tolerabiliter ſe habuiſſent.* Fateris ergo hæretice, te a Majoribus deſciviſſe, cum Proceſſiones una cum Crucibus ſuſtulisti. At vero ſanctius eſſet, Majoribus eſſe ſimilem, qui, quo propius ab Apoſtolico ævo abſuerunt, eo melius, quid factu opus eſſet, perſpexerunt. An igitur judicio tuo Crux puerile rudimentum, quod S. Joan. Chryſoſtomus, quod tota Conſtantinopolitana Eccleſia Orthodoxa habuit in more? *Non eſt ſentiendum, inquis, quod talis lignea Crux ſit adoranda, nec eſt de ea gloriandum, quia nihil adfert nobis utilitatis. Vox dæmonis, non hominis,* (bene ex-

clamat Jacobus Gretserus lib. 2. cap. 30. de sancta Cruce) nam dæmonibus nihil, hominibus plurimum emolumentum parit imago Crucis, ut omnes libri omnium sæculorum christianorum recitant. Sed ad propositum revertamur: & sane sic gestatas a multitudine christiani populi Cruces ex antiquo usu est. Sic Justinianus Novella 123. cap. 32. ait: Sacerdotes supplicatum egredi cum Crucibus. In actis quoque S. Cunegundis cap. 12. *Crucem sequi*, dicitur pro eo, quod est interesse Processioni. Idem habetur in ordine Romano, servatumque est in Processione a S. Porphyrio Gazensi instituta ad obtinendam pluviam, uti scribitur in ejus actis apud Suri-um tom. 1. præferri igitur in sacris supplicationibus Crucem, non est novi sed antiqui moris. Quin & Processionis a Deo indictæ Josue 6. exhibetur typus, ubi religiosa urbis Jericho circuitio, & circumgestatio Arcæ fœderis, Sacerdotibus arcam præcedentibus, obeunda per septem dies mandatur. Quod exemplum in typum nostrarum Processionum recte expendit Dionysius Carthusianus lib. de modo agendi Processiones. A. 2. & 3.

Ex quibus perspicuum fit, ab hæreticis, pias hasce supplicationes mordentibus, non tam nos carpi, quam Majores nostros, qui ante mille, & amplius annos vixerunt in vera Ecclesia Dei. Atque exinde a vetustissimis Christicolis hæc Rogationum hebdomadas, ut superius innui, *hebdomas Crucis* appellata est; non utique quod dies illi Crucis honori dicati sint, sed quod in Processionibus, & Litanis tunc institui solitis Cruces præferantur, exemplo Majorum nostrorum, quos idcirco satius est, nos hac in parte imitari, quam inimicos Crucis, quorum Deus venter est, finis interitus, & gloria in confusione.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Salomon postquam supremum Numen plurimis honoraverat hostiis, sequenti nocte secundum quietem divina voce compellatur largiter monente: *Postula,*

stula, quod vis! 2. Paral. 1. Et ille, qui plusquam Salomon, pridie quam pateretur, grandeque illud sui Sacrificium in cruce faceret, discipulis promittit suis: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

DOMINICA VI. POST PASCHA.

EVANGELIUM: *Cum autem venerit Paraclitus, &c.* Joan. 15. a v. 26. usque ad 5. Capitis sequentis exclusive.

Evangelica hæc lectio, est rursus pars pulcherri-
mi illius sermonis, referti admirabilibus my-
steriis, prophetiis, & doctrinis, quo Christus in
ultima coena ante Passionem suam valedicens disci-
pulis suis, instruxit eos in fide, erexit ad spem pro-
missionis cœlestis gloriæ, hortatus est ad observan-
tiam mandatorum, inculcavit dilectionem Dei, &
proximi, incitavit ad fructus Deo dignos, quibus
clarificetur Pater suus; stabilivit pace, & concor-
dia ad Patrem affectu plenissima, quam refert idem
Evangelista cap. 17. Ex his itaque incumbit no-
bis aliquid pro instituto declarare ex præsentī Evan-
gelio, pro quo sit:

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

C*um venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a
Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit,
ille testimonium perhibebit de me.* Joan. 15. v. 26. In
his verbis reflectit Dominus super odium, & per-
tinaciam Judæorum, contradicentium doctrinæ suæ,
multis manifestis signis confirmatæ, sicut præmise-
rat a v. 22. *Si non venissem, & locutus fuisssem eis,
peccatum non haberent.* Hoc itaque supposito, dicit
Dominus: licet abunde Judæis demonstraverim Di-
vinitatem meam, perspicue eos docendo, & irre-
fragabilia patrando miracula, quæ sunt signa infal-
libilis veritatis, ut proinde sint excusabiles a pec-
cato incredulitatis, & odii; adhuc tamen demon-

strabo magis per adventum Spiritus S. qui, cum sit Spiritus veritatis, adeoque mentiri, & fallere nequeat, amplius testificabitur de me, quis ego sim; nempe verus Messias, verusque Christus, descriptus, ac promissus in lege, & Prophetis: ita ex communi interpretum Cornelius a Lapide, & Jansenius, Gandavenſis Episcopus. cap. 135. Dicitur autem Spiritus sanctus *Paracletus*, hoc est, primo: *Advocatus*, seu *Intercessor*, & *Orator*: quia *postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* ad Rom. 8. v. 26. Quo sensu, etiam Christus est *Paracletus*, juxta illud Apostoli: *Advocatum habemus apud Deum Patrem, Jesum Christum.* Hinc ipse dicit supra cap. 14. v. 16. *Ego rogabo Patrem, &c.* Secundo dicitur *Paracletus*, hoc est: *Excitator*, *Adhortator*, & *Impulsor*. Tertio: *Consolator*, ut vertit Syrus. Quæ duo maxime intendit Christus tum hic, tum cap. 14. cit. Dicitur præterea: *Spiritus veritatis.* Primo: Quia est Spiritus Filii, ut vult Cyrillus, procedens a Filio, cui appropriatur sapientia, & veritas, juxta illud cap. 14. v. 6. *Ego sum via, veritas, & vita.* Secundo: quia dignus est fide, ut ait Chrysost. & quia integerrimæ veritatis Doctor, ac Largitor est, docens nos omnem veritatem ad salutem necessariam, secundum illud infra cap. 16. v. 13. *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.*

Quem ego mittam vobis a Patre, qui a Patre procedit. Ubi notat Jansenius: Christum paucis verbis complexum esse mysterium Trinitatis, dum Spiritum dicit *mittendum, se missurum, & a Patre.* Dicit porro se missurum a Patre primo: quia approbante Patre, & simul mittente, ut explicat Theophylactus. Secundo: Quia Filius a Patre habet essentiam divinam, & consequenter vim spirandi, & mittendi Spiritum sanctum, ita scilicet, ut cum Patre eadem spiratione spiret, ac eadem missione mittat Spiritum sanctum.

Et vos testimonium perhibebitis de me; quia ab initio mecum estis. Tales testes fuisse imprimis diligendos, qui ab initio semper fuissent cum Christo, &

& per se patet, & dictum est a Petro in electione Mathiæ Act. i. *Oportet, testem resurrectionis fieri unum ex istis. Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini.* Joan. 16. v. 1. Euthymius, & Beda pronomen *hæc* referunt ad Spiritum sanctum, de quo proxime sermo fuit; q. d. hæc de Spiritu sancto in vos venturo prædixi, ut, cum videritis, vos persecutionibus agitari, non scandalizemini, sed iis generose insistatis, cogitantes: Spiritum sanctum vobis opem allaturum; quem sensum Cyrillus lib. 10. in Joan. c. 34. & Maldonatus referunt ad odia, & persecutiones, quas paulo ante prædixit Christus, ut præmuniret Apostolos; mala enim improvvisa percellunt etiam fortes, prævisa vero minus feriunt; ait itaque: *Hæc prædixi vobis, de odiis, & persecutionibus, ut non scandalizemini, hoc est: ne iis perturbati, & fracti deficiatis a fide, & mentis constantia.*

Absque Synagogis facient vos; sed venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur, obsequium se præstare Deo. v. 2. Quia Dominus in præcedentibus mentionem fecit persecutionum in genere, descendit nunc ad species duas, juxta duplex malorum genus. Est enim aliud malum *calumniæ*, & *ignominie*, aliud *pœnæ*, & *supplicii*. Ad calumniæ, & ignominie malum pertinet illud: *Absque Synagogis facient vos;* pro quo D. Augustinus clarius legit: *Extra Synagogas*, alienos a Synagoga, seu excommunicatos; quæ dictio jam supra a Joanne adhibita est. c. 9. v. 22. Ad malum pœnæ, & supplicii spectat pars altera: *Sed venit hora, &c.* ubi obscuritatem aliquam adfert conjunctio adversativa *sed*, cui subroganda potius videtur particula copulativa *&*; unde Syrus vertit: *Venitque hora.* Cornelius utrumque conjungit in hunc sensum: non tantum ejicient vos, sed & occident. Huic declarationi concordat Jansenius, dum ex vi verbi græci pro *sed*, substituit *quin imo*, vel *quin etiam.* *Arbitrentur obsequium se præstare Deo.* Hoc arbitrium erroneum non excusabit persequentes, quia continet errorem, non invincibilem, sed vincibilem,

bilem, imo crassam, & affectatam ignorantiam; unde Christus cap. præced. v. 22. dixit: excusationem illos non habere de peccato suo. Et tale factum, ac reprobum obsequium Deo se exhibere, putabant Judæi in lapidatione S. Stephani Act. 7. Putabat etiam Paulus, dum adhuc esset persecutor; scribit enim ad Gal. i. v. 13. *Quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.*

Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me. v. 3. Dominus dat causam persecutionum, refundens etiam in errorem, & ignorantiam persecutorum, non ut illos excuset, & simul consoletur Apostolos; q. d. causa, cur eos Judæi persequantur, est: quia nesciunt, imo scire nolunt, me Filium esse æterni Patris, quod tamen ego tot miraculis, & rationibus eis probavi, vosque probabitis. Quare hæc ignorantia peccatum eorum non tollit, aut minuit, sed potius aggravat, quia est crassa, & affectata; vobis vero in persecutionibus solatium erit, quod me, & Patrem agnoscat, colatis, ac ametis, & pro utroque patiamini.

Sed hæc locutus sum vobis, ut, cum venerit hora, eorum reminiscamini, quia dixi vobis. v. 4. Adversativa conjunctio *sed*, quæ & hic videtur dure posita, refertur ad tristitiam, quæ in Apostolis causari posset ex prædictione imminentium malorum, significatque, non ob ingerendam tristitiam hæc illis dicta a Domino; unde Cyrillus lib. in Joan. cap. 13. hunc locum sic explicat: non hæc ea de causa dixi, ut vigor vestræ mentis enervetur, & antequam pericula veniant, formidatis; sed ut recordati, hæc vobis a me prædicta fuisse, magis admiremini, & in ipso tempore periculorum certior ab eventu rerum, stabiliorque in me fides efficiatur. Pressius Rupertus apud Cornelium: hæc facient vobis, sed vos consolamini: nam idcirco nunc ea prædico vobis, ut, cum venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

Prima: Joan. 15. v. 26. dicit Christus de Spiritu sancto: *Quem ego mittam vobis.* Vicissim Isaiaë 48. v. 16. dicitur in persona Christi: *Et nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus ejus.* Atqui in Divinis non datur mutua missio, quia non datur mutua processio; ergo vel Filius non mittit Spiritum sanctum, quod est contra primum textum; vel Spiritus sanctus non mittit Filium, quod est contra secundum, ergo Antilogia. *Resp.* primo cum Janfenio: explicando Isaiaem de missione Filii secundum humanitatem. Certum enim est: Christum fuisse missum a Spiritu sancto, ad prædicandum, & docendum, juxta illud Isaiaë 61. v. 1. *Spiritus Domini super me, ad annuncians mansuetis misit me.* *Resp.* secundo cum distinctione ejusdem textus: Spiritus ejus misit me *improprie*. C. *proprie*. N. Persona divina duobus modis potest dici *mittens*: Primo *proprie*, ita ut persona mittens intelligatur, esse etiam principium processionis Personæ missæ; & Persona non mittitur ab ea, a qua non procedit. Secundo: potest divina Persona dici *mittens improprie*, nempe ex eo: quod sit principium effectus, secundum quem aliqua Persona, quæ missa dicitur, incipit esse alicubi. Et sic bene potest Persona etiam mitti ab ea, a qua non procedit, atque adeo a seipsa; quia ille effectus communis est omnibus Personis. Ex hoc jam conciliari possunt diversæ sententiæ circa modum loquendi de missione Personarum divinarum, ut notant August. & Ambrosius.

Secunda Antilogia videtur colligi ex verbo *mittam*. v. eod. Sic enim arguitur: missus est minor mittente, atqui in Divinis una Persona non est minor alia, ergo, &c. *Resp.* D. maj. missus *moraliter*, nempe: per *imperium*, aut *consilium* est minor mittente, cum imperans sit potentior, & consilians sapientior. C. missus *physice*, & *mere per originem* sui Physicam, sicut divina Persona, est minor, nego

nego maj. & C. min. N. consequentiam. *Missio non est inæqualitas, sed ordo naturæ*, inquit August. lib. 3. contra Maxim. cap. 14. Plura de hoc videri possunt apud Theologos.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Absque Synagogis facient vos. Joan. 16. v. 2. His verbis denunciatur malum calumniæ olim ferendum a discipulis, & inferendum a Judæis; unde sponte sua nascitur hæc ad mores recte conformandos plurimum pertinens propositio; *Calumniæ ferenda, non inferenda*; quam in præsentī declarare erit operæ pretium. Frequentissima est illa, & hujus loci propria, quæ alteri falsum crimen, ut probum inique imponit. Hoc sensu loquitur S. August. serm. 37. in Psalm. 118. ad illud: *Redime me a calumniis hominum.* Si vera, inquit ille, illi homines crimina objiciunt, non calumniantur; si falsa, quid est, quod se redimi desideret a calumniis; id est: a criminibus falsis, quæ illi nocere non possunt? Crimen quippe falsum, quod est calumniæ, reum non facit hominem, nisi apud Judicem humanum; ubi autem Deus Judex est, nullus falso crimine læditur; quia non cui objicitur, sed objicienti potius imputatur; sicut autem August. calumniam in his verbis accipit *passive* pro falso crimine, sic eandem Ambrosius *active* sumit pro falsa criminatione. His igitur de genuina calumniæ notione prænotatis, progrediamur ad thema propositum.

PARS PRIMA.

Calumniæ ferendæ.

Calumniæ conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius. Eccl. 7. v. 8. An igitur, adversus alium hostem infracta, hic succutietur fortitudo? an succumbet calumniæ? succumbet utique, si conturbata fuerit sapientia. *Calumniæ conturbat.* Aquila vertit, *seducet*; Chaldæus: *decipit*; Pagninus: *insanire faciet*; Tigurin. *ad insaniam rediget.* Hæc lectio-

lectionum varietas, inquit Cornelius a Lapide, gnomē istam valde illustrat, & amplificat, ut excitatus ea sapientis animus non decidat a præcelsis cogitationibus, quibus firmetur robur cordis sui, ut resistere possit doloribus impressis a calumnia. *Vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbaverunt spiritum ejus.* Psalm. 105. v. 32. & 33. Moyses? quantæ vir sapientiæ, adhuc ad calumniæ scopulum aliusus est, & confractus corde? objiciebatur illi a Core, Dathan, & Abiron, quod ambiret principatum sibi, & Pontificatum Aaroni fratri suo; hoc telum adeo profunde penetravit cor innocentis, ut exacerbaverit spiritum ejus, teste Propheta Regio. Quid de Jeremia dicam? de Propheta, quem Deus consecravat in matris utero Jerem. 1. v. 5. quem sapientiæ suæ verbo instruxit: *Ecce dedi verba mea in ore tuo*, v. 9. quem usque adeo roboravit, ut nihil queat cogitari fortius: non aliud profecto, quam illud Ecclesiastis: *Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.* Hinc illi gemitus ejusdem Prophetæ cap. 20. a v. 8. *Factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die.* Ecce Calumniam! Tulerunt tamen, & pertulerunt gravissimas etiam calumnias non pauci, ii nimirum, qui totum hoc negotium robustæ sapientiæ commiserunt, firmantes animum suum, consideratione rationum invictarum, quas in præsentī juvabit decurrere.

Primam suggerit Cyprianus epist. 55. ad Cornelium n. 79. ubi sic scribit: *Non qui audit, sed qui facit convitium, miser est: nec qui a fratre vapulat, sed qui fratrem cædit, in lege peccator est; & cum nocentes innocentibus injuriam faciunt, illi patiuntur injuriam, qui facere se credunt.* In eandem sententiam loquitur Author Orat. de Joseph. quæ male tribuitur D. Chrysoft. Joseph, inquit, innocentia reus est, non culpa, castitate, non adulterio offendit; eat licet in carcerem justus, conjiciatur in vincula, in custodiam relegetur, injuria injuriosus est, non innocentis; pœna lædētis est, non læsi; supplicium si merui, patior, si non merui, ille patitur, qui irrogavit; reus, quem

pecca-

peccatum, non pœna castigat, spectat suum supplicium; adeo tormentum, quod irrogas, pateris; quod tribuis, sentis; quod infers, ipse torqueris. Hæc putatus Chrysoft. Audiamus verum Chrysoft. hom. 2. ad populum, ubi sic statuit: Contumelia non a contumeliantium sententia, sed a patientium affectu constituitur, vel destruitur; si contumelias deseris, si verba non susceperis, & vulnere superior sis, contumeliam non es passus. Quemadmodum si corpus adamantinum haberemus, etsi innumeris undique telis percuteremur, non tamen vulnera reciperemus: non enim a manu, tela torquente, sed a corporibus patientibus vulnera fiunt; sic & hic, non a contumeliantium infania, sed a patientium contumelias imbecillitate injuriæ constituuntur.

Interponamus Sanctorum dictis discursum hominis Gentilis quidem, sed ultra Gentilem scribentis; audiamus Senecam in consolat. ad Helb. cap. 13. ubi sic habet: Ignominia tu putas quemquam sapientem moveri posse, qui omnia in se reposuit, qui ab opinionibus vulgi recessit? plus etiam, quam ignominia, est mors ignominiosa; Socrates tamen eodem illo vultu, quo aliquando solus 30. tyrannos in ordinem redegerat, carcerem intravit, ignominiam ipsi loco detracturus: neque enim poterat carcer videri, in quo Socrates erat. Altera ratio, quæ firmare potest sapientis animum adversus calumniam, est: quod calumnia fumus quidam fit, & nebula, quæ vento dispelluntur; fit quædam nox & caligo, quam in momento abstergit: Nihil est opertum, quod non revelabitur, & absconditum, quod non sciatur, inquit Dominus Matth. 10. v. 26. Quæ verba Chrysostomus hom. 33. sic explicat, loquens in Persona Christi ad Apostolos: Sufficere vobis debet illa consolatio, quod me quoque Magistrum similibus injuriis, & contumeliis lacerarunt. Si vero adhuc dolore vexamini, quod male audituri propter me sitis, illud dolorem vestrum sedet, quod non multo post ab omni suspitione liberamini; cujus enim rei gratia graviter fertis contumelias? an gravis injuria est, quia Magos, & Seductores vos vocant? Certe: non multo post, Salvatores vos,

vos, Benefactoresque totius orbis terrarum prædicabunt. Tempus enim, quod obumbrata omnia declarat, ac detegit, & illorum adversus vos e mentita verba redarguet, & veritatis vestræ splendorem accendet; parum est, quod dies, tempusque mendacia dissipet, ac necet, fortius est solatium, quod capitur ex temporum Domino, ex quo, qui est ante sæcula: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Psalm. 5. v. 7.

Et hæc sit tertia ratio, qua se erigebat vir sapientissimus D. Basilius gravi calumnia appetitus. Quo putas (inquit ipse epist. 86.) *animum meum dolore affecit fama calumnie illius, quam mihi effuderunt quidam, non metuentes, Deum Judicem perditurum omnes loquentes mendacium?* tanto videlicet, ut prope totam noctem insomnem duxerim; ita ipsa cordis mei penetralia concepta mœstitia occupavit; revera, namque, ut Salomon ait: *Calumnia virum humiliat.* Et nemo ita stupidus est, qui animo nullam sentiat molestiam, & ad terram usque non dejiciatur, si incidat in ora ad mentiendum proclivia; ita se concussum fatetur Basilius, & prorsus ingenue. Audiamus nunc, qua consideratione se roboret? At, inquit, *neesse est, ut omnia feramus, omnia patienter toleremus, ultionem ipsorum Domino committentes, qui non despiciet nos: nam qui calumniatur pauperem, factorem illius ad iracundiam provocat.*

Quarta ratio consolandi se, & confirmandi adversus calumniam, est Christus crucifixus. Ita docet nos August. in Psalm. II. ferm. 26. ad illud Prophetæ Regii: *Non calumnientur me superbi.* Omnium, inquit, *calumnie superbiorum tanquam colubrorum venena vincuntur, cum vigilantissima, & diligentissima pietate Christus crucifixus attenditur; propter quod præfigurandum, Moyse, Deo miserante, ac jubente, exaltavit in eremo similitudinem serpentis in ligno, ut similitudo carnalis peccati crucifigenda præfiguraretur in Christo; hanc intuentes salutiferam crucem omne calumniatorum superbiorum virus expellimus.*

PARS SECUNDA.

Calumniæ non inferendæ.

Hoc facile cavet sapiens, rara avis in terris, sed stultorum infinitus est numerus; utinam erudiri possent! magnam esse fæditatem in peccato calumniæ, & malum plane atrox, constat primo ex epitheto, quod ei passim tribuunt SS. Patres, dum vocant *peccatum diabolicum*: *Calumniari est uti diaboli moribus*, inquit S. Athanasius in apologia ad Constant. *Falsis testimoniis, detractionibus, & calumniis gravantes proximum, habent os apertum a diabolo*. Chrysost. hom. 59. in Matth. appellat calumniatores filios diaboli. Quem modum loquendi sumpsisse videtur ex Scriptura. 3. Reg. cap. 21. ubi narratur historia innocentis Naboth circumventi calumniis. Et duo calumniatores vocantur *fili Belial*, v. 10. item *fili diaboli*, & *viri diabolici*, v. 13.

Secundum argumentum, ad ostendendam calumniæ malitiam, sumi potest ex diffusionem illius, ad quoslibet infestandos; ita ut calumniator sit hostis quidam universalis ab omnibus semper metuendus, a nemine umquam satis cavendus: furtum in divites tantum committitur paupere inoffenso; invidia, abjectis intactis, solos invadit sublimes. Cædes non est nisi corporum, nec concupiscuntur, nisi visu pulchra; & sic de reliquis. Ita nempe pleraque peccata quamdam quasi sphaeram activitatis habent limitatam, ac determinatam, dum ad certum genus passionum restringuntur; at calumnia æque in omne personarum genus grassatur; non distinguit inter bonos, & malos, inter superiores, & inferiores, inter locupletes, & egenos, inter superstites, & vita functos.

Tertium argumentum in detestationem calumniæ suppeditat ejus acerbitas, qua innocentem perfundit. Porro acerbitas doloris, & afflictionis metienda est ex magnitudine mali, ejusque sensu; constat autem, malum, quod irrogat calumnia, esse tantum, ut multorum opinione inter humana mala nullum majus sit: *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ*, inquit sapiens Prov. 22. v. 1, ergo etiam peior est

est jactura boni nominis, quam opum; ergo etiam dolor ex infamia acerbior est, quam ex inopia.

Consonat merito effatum illud: Acerbiora sunt linguæ, quam manuum vulnera. Unde Theophylactus in locum illum Joan. 7. v. 20. *Dæmonium habes*, inquit: Contumeliose, & audacter dicunt: *Dæmonium habes*, eo, quod putabant, animam ejus contumeliis cruciari; noluerunt sibi manus inferre, arbitrati: magis se illum afflictuos lingua. In eandem rem audiatur & S. Chrysost. hom. 88. in Matth. In patibulo pendentem omnes amaris impetunt verbis; quæ rebus ipsis graviora dixerim, & acerbiora videntur. *Venite cogitemus*. Jerem. 18. v. 18. & ex scelerata illa cogitatione, quænam exiit sententia? *percutiamus illum lingua*, inquiunt: nihil enim, ut ait Didac. Nissen. Fer. 3. post Dom. III. Quadrag. intolerabilius esse putabant.

Id singulare Act. 5. v. 41. *Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati*. Annon & flagris concissi estis, & alapis percussi? annon cruorem ubique stillastis? Ita est: Verum sidera sunt hæc, quæ in sole injuriarum non emicant; exprobrarunt, irriferunt, conspuerunt; in his gloriamur, & exultamus. *Olive L. 4. Strommat. hic.*

§. IV.

MISCELLANEA EX THEOLOGIA MORALI.

Hactenus quædam dicta sunt de calumniis tum ferendis, tum non inferendis; quod thema, si deducamus ad Theologiam moralem, pluribus quæstionibus materiam præstat. Ex quibus pauculas hic libet proponere, ac resolvere.

Queritur itaque primo: An liceat calumniam, seu probrum falso impactum ut verum agnoscere? Resp. primo: Nullatenus licitum esse falsum aperte suscipere, ejusque reum se profiteri; hoc enim non fieret citra mendacium, quod est intrinsece malum. Nec refert, quod aliquis annuat prætextu humilitatis; humilitas namque (siquidem est vera virtus) non pug-

nat cum virtute veracitatis. *Resp. secundo*: Licitum est, ita se gerere, ac si revera reus esset; unde licet, non excusare se, poscere poenitentiam peccato, cuius arguitur, commensam, vel impositam non petenti, humiliter suscipere, veniam etiam rogare, sed petitionem ejus dirigendo ad alia, in quibus deliquerit.

Quæritur secundo: An liceat calumniam rependere per calumniam? *Resp.* non esse licitum falsum crimen calumniatori imponere. Ratio responsi est: quia qui ponit actionem alteri graviter noxiam, ad quam ponendam ipse non habet jus, & ad quam prohibendam alter habet jus, hoc ipso, quod habeat jus suæ famæ, is alteri infert damnum injustum, graviter peccaminosum; sed qui imponit crimen falsum, ponit actionem, alteri graviter noxiam, & ad hoc non habet jus; ergo.

Quæritur tertio: An liceat impingere calumniatori verum probum? *Resp.* Si quis infametur, nec possit infamiam alia ratione avertere, potest occultum aliquem defectum, aut delictum infamantis aperire, ne ipsi fides habeatur; ita communis sententia apud Lessium lib. 2. de justitia. cap. 11. n. 131. de quo pluribus Theol. Moral.

S. V.

EX JURE CANONICO.

De Calumniatoribus.

Quæritur Imo: Quid sit Calumnia, quid Calumniator?

Respond. Calumnia est delictum, quo quis falsum crimen alteri in judicio scienter, & dolose intendit, id est: contra alterum proponit: Calumniator vero est is ipse, qui facit; ac proinde non ille solum, qui aliquem scienter falso accusat, sed & alius quicumque, qui falsum crimen contra alium proponit, poenisque subjacet. *L. ab Accusat. 6. §. fin. ff. S. C. Turpil.* Quare: qui alterum accusat de crimine, quod probare non potest, Calumniator præsumitur, juxta communem; eo quod paratas habere debeat probationes, qui alium vult accusare, vel denuntiare, in quibus cum deficiat, censetur falso, & dolose, adeoque calumniose movisse litem, uti bene advertit Gloss. recept. in 6. 2. h. 1. y.

Calu.

Calumniari. quamquam præsumptio talis non sit juris, & de jure, consequenter adversus eam pro innocentia adpromittatur probatio. *Abbas. cit. c. 2. h. 1.*

Pariter: Qui judicialiter, sed non ex officio denunciat, *Calumniator* est, & præsumitur, poenasque Calumniatoris incurrit, scienter false denunciando, aut in probatione deficiens, ut proinde Accusationis, & Denunciationis effectus quoad poenas (Talionis excepta) sint idem. Patet ex claro textu cit. c. 2. h. t. ubi Denunciator tamquam *Calumniator* habetur, & puni-
tur, donec canonice suam purgaverit innocentiam, scilicet: quod non calumniandi animo ad hujusmodi crimina proponenda processerit; ubi ratio etiam subjungitur: Ut cæteri simili poena perterriti, ad infamiam suorum facile non profiliant. Notanter dicitur; non ex officio, qui enim ex officio denunciat, *Calumniator* non præsumitur, nec poenas incurrit, licet deficiat in probatione; nisi scienter falso denunciaret; quia officii obligatio excusat eos a præsumpta, secus a vera calumnia.

Quæritur 2do: Quænam sint pænæ Calumniatorum?

Resp. Esse plures. *Primo:* Calumniator tenetur Reo expensas litis refundere, & omne damnum eidem secutum resarcire. *Farinac. in Praxi Crim. qu. 16. n. 10.* quod tamquam certum asserit, extenditque non solum ad veros, sed etiam præsumptos Calumniatores, hoc est: in probatione deficientes. Et merito: cum enim hanc debeant sustinere etiam, qui civiliter in accusatione deficiunt, multo magis subjacebunt criminaliter accusantes; utpote qui ob majus periculum, cui subicitur accusatus, cautius procedere debent. Hinc Carolus V. statuit, ut Accusator idoneam cautionem præstaret, quod delicto non probato, expensas litis refundere, & omnia damna secuta resarcire vellet; relinquatur autem iudicio Accusati, an præterea apud Judicem Ordinarium, vel apud eum, coram quo criminaliter fuit accusatus, instare velit.

Secundo: Incurrit infamias juris, sed tunc primum, cum per sententiam, tamquam Calumniator quis condemnatus est; attendendum autem ad verba iudicis sententiam proferentis; nam siquidem ita pronunciaverit: non probasti, pepercit ei; sin autem

pronunciaverit, *calumniatus es*, condemnavit eum. L. I. §. 4. ff. ad S. C. Turpil. Quapropter evadit etiam irregularis, ita, ut neque Ordines suscipere, neque susceptos exercere valeat; ac inhabilis ad Beneficia, & dignitates Ecclesiasticas.

Tertio: Accusans Calumniator de jure incurrit poenam Talionis; hæc poena licet consuetudine contraria sit abrogata, & in arbitrariam commutata, tamen a Pio V. *Constitut. cum primum*, denuo renovata est respectu verorum Calumniatorum, qui videlicet innocentem scienter, falso accusasse confessi, vel convicti fuerint.

Præter has enumeratas poenas, Clericus alium Clericum calumniose accusans, beneficio, & officio suo privari, & verberibus castigatus in exilium mitti potest. *c. i. h. i.* Et quamvis verberatio Clerici per longam consuetudinem non amplius sit in usu, teste Claro §. *fin.* tamen de jure fieri potest; modo absque sanguinis effusione, & moderate fiat. Clerus *loc. cit.* Dian. *in Tract. Crimin.* Si autem Calumniator non est capax poenæ Talionis, ea commutanda est arbitrio judicis in aliam proportionatam. *arg. c. i. h. i.* Plura vide apud Canonistas.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

i. Reg. 3. Samuel prædicit Heli, quæcumque Dominus in eum, & ejus domum decrevisset mala; audit iste, atque divinæ voluntati totus acquiescit.

Sic & Christus discipulos de eventuris præmonet malis, quæ invicto dein illi tulere animo.

FINIS TOMULI PRIMI.

O. A. M. D. G.

INDEX

INDEX MATERIARUM,

quæ in primo hoc Tomulo pertractantur.

A.

ACTIO. Quomodo placeant Deo *Actiones Heroicæ* ostenditur exemplo S. Theresiæ, & S. Stephani. Pag. 119. seq.

Juvant plurimum ad eminentem Sanctitatem consequendam. 121

AGNUS. Utrum liceat sacros, ut vocamus, *Agnos Dei* conjicere in ignem, vel aquam? 433

An liceat eosdem vendere. ibid.

An licet eosdem appendere stabulis, caulis, aut collo pecorum? 434

Item: defodere in agris, vineis, hortis contra magicas præstigias, & aeris tempestates? 435

De consecratione Agni cerei in Paschate. 435 seq.

ANGELI intercedunt pro hominibus apud Deum. 140 seq.

ANIMA hominis est pretiosa margarita in conspectu Dei. 271

Pro ea lucranda Christus se abjecit ad pedes Judæ. 272

Non est vendenda diabolo pro totius mundi thesauris. 273

Quantum sit solatium *animæ* fidelis præmia vitæ æternæ expectantis. 511 seq.

An, & quæ *animæ* defunctorum juvari possint vivorum suffragiis? 515 seq.

Item: an ex præcepto justitiæ? an charitatis? 518 seq.

ANNA Prophetissa ætate provecta centum sex annorum erat, dum Christus in templo fuit præsentatus. 71

Triplici castitate per suam vitam floruit. 80

Plura illius encomia adducuntur. 81

APOSTATÆ gravibus conscientiae angoribus exagitantur. 219

Qua ratione deveniatur ad *Apostasiam*. ibid.

AQUILA. Cur inter animalia immunda reputetur? 7

Index Materialium.

- ARCA**, figura Christi. 92. 336
ARUNDO. Cur Christi dexteræ fuit inserta? 29
Est symbolum inconstantiae humanæ. *ibid.* seq.
ASCENSUS Christi in Jerusalem describitur. 237 seq.
AUDITOR. Non excusantur auditores propter malum exemplum Prædicatorum: quando hi vera & bona prædicant, etsi male vivant. 227 seq.
Steriles, & nullius frugis sunt auditores, qui quærunt Prædicatores, a quibus fabulas audiant, & in auribus mulceantur: eos vero devitant, qui vitia carpunt, & verbo Dei castigant. 228 seq.
AUGUSTUS Cæsar post mortem Herodis Judæam in quatuor Tetrarchias divisit; quas diversis gubernandas tradidit. 51
Habuit oculos fulgurantes. 58
AURUM pretiosissimum est metallum; sed obtusum edens sonum, humilitatis est symbolum. 44 seq.
- B.
- BAPTISMUS** S. Joannis in sola ablutione consistebat. 52
Fuit dispositio ad pœnitentiam. 53
Recens baptizatis dabatur lac & mel. 67
Cereus paschalis est imago emblematica *Baptismi*. 437
Agnus Romæ consecratus est institutus ad recolendam *Baptismi* memoriam. *ibid.*
Olim conferebatur Sabbatho sancto, vel in Paschate. *ibid.*
Baptizati induebantur vestibus albis; quas gestabant usque ad Dominicam sequentem, quæ vocabatur a Christianis *Dom. in Albis*. 438
De *Baptismo* mortuorum, sive pro mortuis suscepto 457
Quomodo intelligendus S. Paul. Apost. 1. Cor. 15. v. 29. de Baptismo mortuorum loquens. *ibid.* seq.
De longiori dilatione *Baptismi*. 458 seq.
Hanc damnabant Ecclesiæ Patres, tanquam abusum. 459
BETHANIA duplex: una cis, altera trans Jordannem. 36
Cur

Index Materialium.

- Cur S. Joannes pro Baptismo elegerit *Bethaniam*,
quæ est trans Jordanem. ibid.
Quantum distet *Bethania* a Jerosolyma; inter quas
interjacet vicus Bethphage. 385
C.
CAIPHAS, fuit Pontifex toto tempore, quo Pila-
tus præfuit Judææ. 54
CALUMNIA ferenda, non inferenda. 542 seq.
An licitum sit calumniam falso impactam, ut ve-
ram agnoscere? 547
An licitum sit calumniam per calumniam retun-
dere? 548
An licitum sit Calumniatori objicere verum ali-
quod illius probrum pro sui defensione? ibid.
Quid sit Calumnia & Calumniator? ibid. seq.
Quæ pœnæ maneant Calumniatorem? 549 seq.
CALVINISTA. Error Calvinianorum de prædesti-
natione refellitur. 85 seq.
CANIS. Duo a Lycurgo educati canes symbolum
sunt educationis prolium. 27
CASTITAS. Triplex hortus fabulosus symbolum
triplicis castitatis: Virgineæ, Conjugalis, Vi-
dualis. 78 seq.
Castitatis laus, & exempla. 80 seq.
Castitas longævitatis est causa. 83 seq.
CHARITAS. An vera sit, probatur ex bonis ope-
ribus. 212 seq.
CHERUBIN. Custos est Paradisi; huic comparatur
vir perfectus. 8. 9
CHRISTUS. Quomodo dicatur flos de Radice Jesse,
& simul Radix Jesse? 63
Quomodo stat Christus in signum populorum? ib.
Quomodo est Clavis David? 64
Christus est Sol Justitiæ, modo prorsus admirabili XII.
signa Zodiaci decurrens. 65. 66
Quomodo est positus in signum, cui contradice-
tur? 69
Quomodo dicatur filius Joseph? 72
Quomodo crevit Sapientia? 74 95 96
Cur orante pro lapidantibus S. Stephano, Christus
aperto cœlo steterit? 120

Index Materiavum.

- Cur Christus tangendo & loquendo mundaverit leprosum? 129
- In parabolis aperiens os suum, adumbratur in Salomone, qui locutus est tria millia parabolas. 182
- Cur ad objectam a Judæis duplicem calumniam Christus unam refutaverit, ad alteram vero tacuerit? 364
- Quomodo intelligenda sunt illa Christi verba: *Abraham Pater vester exultavit, ut videret diem meum; vidit, & gavisus est?* 367
- Quid sit credere in Christum: & quid credere Christo? 377
- Eodem die, quo baptizatus est Christus, secessit in desertum. 258
- Christus* secundo anno Præfecturæ Pilati in Judæa baptizatus; Quinto vero ejusdem anno crucifixus est. 51
- Erit Aspectus ejus in extremo judicio terribilior inferno. 57 seq.
- Quali triumpho deductus est Christus ex Bethphage in Jerusalem? 384 usque 391
- Qualibus honorum titulis Romanus Pontifex supremus in terris Christi Vicarius a SS. Conciliis, & Patribus appellatus fuerit? 407 seq.
- Qualenam Mysterium in se continent illa Christi verba: *Modicum & jam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me?* 483 seq.
- Christus* ut ostenderet summam se habere potestatem in cœlis, post Ascensionem suam misit Spiritum sanctum visibiliter in terram super Apostolos, & credentes Jerosolymæ congregatos. 500 seq.
- CÆCITAS.** De triplici mirabili, & miseranda Cæcitate humana: 1. Apertis oculis non videre ea, quæ sunt. 2. Videre ea, quæ non sunt. 3. Apertis oculis non videre hanc ipsam miserandam suam cæcitatem. 242 usque 253
- COELUM.** Quid sint virtutes cœlorum: & quomodo commovebuntur ante diem judicii 2
- Cur cœlum ante terram conditum? 99
- Nulli datur gratis, & absque merito. 100 101 seq.

Quanta

Index Materialium.

- Quanta sit gloria cœlestis urbis Jerusalem. 297
usque 302
Cœlum intuentibus, cruces & afflictiones hujus sæcu-
li, apparent esse gemmæ & rosæ. 453 seq.
COGNITIO. Difficilis, & necessaria est homini cog-
nitio sui. 40 seq.
CONFESSIO. Externa fidei etiam cum vitæ pericu-
lo est facienda. 47. 48
Confessio peccatorum jam in lege veteri fuit instituta :
Quam in lege nova Christus ad rationem Sacra-
menti elevavit. 48. 49
Quid senserint Gentiles de externa Confessione
peccatorum. 49
Hæc effecit, ut Judas reliquis fratribus in benedi-
ctione a Jacob data præferretur. ibid.
Judæ Iscariotis Confessio sui peccati cur fuerit in-
fructuosa. 50
Confessio Rei coram Judice sæculari est ad mortem :
Confessio vero peccatoris poenitentis coram Sa-
cerdote est ad salutem. 417 usque 323
De Confessionis Sacramentalis integritate. 324 seq.
De Potestate absolvendi sacramentaliter confiten-
tes peccata. 330 seq.
De Confessione judiciali extra Sacramentum : An,
quomodo, & quando obligetur Reus ad eam fa-
ciendam. 333 seq.
S. Thomæ Apostoli Confessio fuit nobis profi-
cua. 445
CONJUGIUM. De Præstantia Status Conjugalis, &
triplici ejus bono, nempe : Sacramenti, fidei,
& prolis. 125 seq.
CONSTANTIA in rebus arduis perferendis com-
mendatur exemplo S. Joannis Baptistæ. 28 seq.
Constantiam Christiano dignam docet nos Christus
suo exemplo in cruce usque ad mortem perseve-
rans. 398
Ad firmandam Apostolorum constantiam prædicit
illis Christus venturas persecutiones varias. 539
CONTRITIO alia perfecta, alia imperfecta expli-
catur. 190

CON-

Index Materialium.

CONVIVIUM. apud veteres præsertim Judæos convivium plerumque vesperi celebrabantur. 132

COR. Capacitatem cordis humani solus Deus explere potest. 11

CREATURA. Ex contemplatione creaturarum tamquam medio, quærendus est Deus, tamquam finis. 7 seq.

CRUX qualis apparebit in cælo, quando Dominus ad judicandum venturus est? an etiam alia Passionis ejus signa apparebunt? 3

Crux, quæ mundo est scandalum, piis Christianis est iter ad cœlestem Patriam. 499

D.

DÆMONIUM. Quo tempore, & quo loco Christus ejecit mutum dæmonium? 309

Dæmoniacus ille non tantum erat mutus, sed etiam cæcus & surdus. ibid.

Quid Beelzebub Princeps dæmoniorum significet? 310

Quibus argumentis blasphemiam Phariseorum calumniam refutaverit Christus; quod non in Beelzebub, sed in digito Dei ejiciat dæmonia. 311 seq.

Quæ fuit illa mulier, quæ post ejectum dæmonium mutum extollens vocem clamabat: *Beatus Venter*, &c. 313

Quid *digitus Dei* significet, in quo ejecit Christus dæmonium mutum? 315

Exorcistæ Judæorum ante Christum ejiciebant dæmonia in testimonium venturi Messiae. 311. 315

Quid per dæmonium mutum intelligatur in sensu morali? 316 usque 324

DAVID, Goliathum funda sternens, figura Christi; qui solo verbo sathanam tentatorem devicit. 281

DECIMÆ, solvendæ præcipiuntur tam in lege nova, quam veteri; imo & jure positivo humano. 32. 33

Decimas negare, ac defraudare grave est peccatum. 215

DENARIUS apud Hebræos erat merces diurni laboris. 193

De diversitate operariorum conductorum, & mercede denarii eis reddita quid sentiendum? 193 seq.

DOMI-

Index Materiæ.

DOMINUS. Quanam obligatione teneantur Domini
erga servos : & vicissim servi erga Dominos ?

141 seq.

DOMUS. Magnificentia Domus Dionysii Syracusani,
Neronis Cæsaris, & Salomonis Regis, compa-
rata cum Domo cœlestis Jerusalem, quam vilis
sit.

99 seq.

E.

ECCLESIA. Arca Noe fuit figura triplicis status mi-
litantis Ecclesiæ.

124

Ecclesia Christi a primo sui exordio partim a Tyrannis,
partim ab hæreticis pressa & impugnata, nun-
quam potuit vinci, & opprimi.

158 seq.

Semper fuit visibilis, & super candelabrum posita,
errores hæreticorum detegens.

179

Ex parvis initiis maxima accepit incrementa.

182 seq.

Non sunt veræ notæ Ecclesiæ Christi, quas com-
miniscuntur hæretici.

303

An illi, qui a vera Christi Ecclesia discesserunt, co-
gi possint a supremo terræ Principe ad eam rur-
sus ingrediendam ?

305 seq.

Utrum S. Paulus Apostol. una cum S. Petro fuerit
æque summus Christi Ecclesiæ Pastor, & Re-
ctor ?

475

ELISÆUS, figura Joannis Bapt.

35

Christi, lepram curantis.

149

Christi, quinque panibus quinque hominum millia
reficientis.

361

EUCCHARISTIA. Leo Samsonis fuit figura SS. Eu-
charistiæ.

66

Quo tempore Christus instituit Eucharistiam ?

413

EXCÆCATIO mentis est duplex: alia culpæ, alia
pœnæ.

222

F.

FERMENTUM. Evangelica doctrina comparatur
fermento.

184

Doctrina sectariorum similis est fermento Phari-
sæorum.

187 188

FERVOR in bonis actionibus quantum placeat Deo.

119 seq.

FIDES

Index Materialium.

FIDES Abrahæ, in sacris literis celebrata, nobis in exemplum proponitur. 379

Fides sine operibus mortua est. 211 seq.

An quivis sedens secus viam Catholicæ Fidei salutem consequi possit? 253 seq.

An Fidem neget, qui de ea interrogatus tacet; vel citatus propter eam, non vult se sistere coram Tyranno? 48

Quænam sit summa Fidei Christianæ? 524

FILII tenentur honorare Parentes, exhibendo illis: obedientiam, reverentiam, & gratitudinem, declaratur id exemplis. 106 usque 112

G.

GNOSTICI Hæretici docebant: licitum esse, ad vitandam mortem & tormenta, abnegare fidem ore, dummodo hæc retineatur corde. 47

Detestandum errorem Gnosticorum secuti sunt Priscillianistæ. ibid.

Damnavit hunc errorem Christus Matth. 10. Paulus Apostol. ad Rom. 10. Refutavit Tertullianus in Scorpiaco. ibid.

Gnostici damnabant etiam Nuptias, tamquam rem pessimam, contra apertas Scripturas. 122

GRATIA sufficiens ad salutem omnibus datur a Deo: neque Synagoga Judæorum conqueri potest de defectu gratiæ. 470 usque 475

GRATITUDO. Hanc debent filii suis Parentibus 109 seq.

H.

HENOCH. Ante extremum Judicium prædicabit poenitentiam, convertet Gentes ad Christum, occidetur ab Antichristo, & tandem suscitatus a mortuis assummetur in coelum. 13. 14

HERODES. Quo tempore patravit cædem infantium in Bethlehem? 72

Occidit omnes seniores magni synedrii Judæorum. 54

HOMO. Utilissima homini est scientia, nosse quid sit homo. 40 seq.

HORTUS triplex fabulosus, triplicis castitatis, virginæ, conjugalis, & vidualis est symbolum. 79 seq.

HUMI-

Index Materialium.

HUMILITAS. Exemplo S. Joannis Baptistæ commendatur: ejus laus, & utilitas varie adumbratur. 44 seq.

I.

JACTANTIA. Hujus symbolum est lampas, &c. 46
JEHU, in Regem uncti triumphus, figura Christi, Jerosolymam ingredientis. 412

JEJUNIUM. Suscepti a Christo Quadragenarii Jejunii quatuor causæ assignantur. 259

Falsum est quorundam hæreticorum assertum: Jejunium in sacris literis nunquam præceptum fuisse. 274 seq.

Jejunium Quadragesimale ab Apostolis institutum fuisse docetur. 275

Male cavillantur hæretici in Catholicorum Jejunio delectum ciborum, præsertim abstinentiam a carnibus. 277

Ad observantiam Jejunii ab Ecclesia præcepti tria requiruntur: 1. Abstinentia a carnibus. 2. Una per diem refectio. 3. Certa hora refectionis. 278

De pœnis violantium jejunia. 279

De feriis, quibus jejunandum, vel non jejunandum. 280

De dispensatione jejuniorum. 281

INCONSTANTIA. Nihil in orbe terrarum inconstantius corde humano. 230 seq.

De *Inconstantia* humana in bene cœptis. 393 seq.

INFERNUS. Dolor de peccatis ex metu pœnarum inferni procedens est honestus, & sufficiens ad justificationem intra Sacramentum. 351

De pœnis inferni tam sensus quam damni: Item de dolore ex earum timore concepto, qualis esse debeat, ut sit fructuosus, & salutaris. 352 seq.

INTENTIO. Qualiter per rectam intentionem omnes actiones humanæ ad Deum sint dirigendæ, ac elevandæ; variis doctrinis, exemplis, & similitudinibus ex Scriptura, Patribus, &c. declaratur. 6 usque 12

JOANNES BAPT. An dubitaverit de Christo, utrum sit Messias? 19 seq.

Mittis

Index Materiarum.

- Mittit Joannes suos discipulos ad Christum, ut ipsum Messiam esse credant. 20
- Quomodo Joannes dicatur a Christo major omnibus Prophetis? an major ipso etiam Moyse. 22 seq.
- Utrum Joannes Bapt. solo Christo fuerit minor. 24
- Præfigurabatur in persona Elisæi. 35. Eliab. 50
Jonæ. 67
- JONAS prædicans poenitentiam, figura Joannis Baptistæ. 67
- Navigans, figura Christi. 153
- JORDAN. Interpretatur *Fluvius Judicii*; ubi baptizatus est Christus a Joanne. 52
- JOSEPH quomodo dicatur Pater Christi Domini? 72 seq.
- JUDAS. Quare Jacob, benedicens filiis, promiserit Judæ non auferendum ab eo sceptrum? 49
- JUDÆI non credunt extremum Judicium. 12
- Convincuntur autem testimoniis Prophetarum. 12 seq.
- Cur Judæi tolerentur a christianis Principibus & populis. 15
- Quædam Christianis Jure prohibita sunt circa Judæos. 16
- Quædam privilegia Judæis concessa a Clemente III. & aliis Rom. Pontificibus. 17
- Cur Judæi Joannem Baptistam putaverint esse Christum? 36
- Judæi sperabant Messiam venturum opulentum, & gloriosum. 70
- Ob quam causam Judæi voluerunt lapidare Christum. 369
- Exitus Christi e templo fuit prodromus excidii & ruinæ Judaici Populi, Synagogæ, & Templi. 372 seq.
- JUDICIUM extremum quomodo futurum est improvium? 4 seq.
- In quonam extremi Judicii potestas, & Majestas apparebit? 6
- Peccatoribus erit horribile. 57 seq.
- Extremi Judicii exacta, & accurata descriptio. 174 seq.
- In

Index Materiarum.

- In tremendo illo Dei Judicio materia examinis erunt præcepta Decalogi. 207 seq.
- Quo magis difertur Dei Judicium, eo cum majori impetu veniet. 372 seq.
- De triumpho adventantis Christi Domini in vallem Josaphat ad judicandum orbem terrarum, de initio, progressu, ac fine strictissimi hujus Judicii. 399 seq.
- JUSTITIA.** Quomodo Spiritus sanctus arguet mundum de Justitia, & Judicio? 501 seq.
- L.
- LACHRIMÆ** aliæ calidæ, aliæ frigidæ, pœnitentiæ sunt symbolum. 190
- LAMPAS** fabulosa castigatæ vanæ jactantiæ symbolum. 46
- LEPRA** contagiosus morbus: ab hoc Boemi immunes. 128
- LUTHERUS**, quam acerbe convitietur, & proscindat Ecclesiæ Doctores, & SS. Patres. 103. 104 seq.
- Quomodo per Germaniam Lutherus bono semini superfeminaverit Zizania. 178
- Quomodo Lutheri doctrina similis fuerit fermento Phariseorum nequitiae, & malitiae. 187. 188
- M.
- MARIA**, Dei Genitrix redemit suum Primogenitum 5. Siclis. 68
- Qualis gladius pertransivit animam Mariæ Matris Domini, juxta Prophetiam Simeonis. 69
- MATRIMONIUM.** De ejusdem triplici bono. 125 seq.
- MERCES** operariis absque dilatione solvenda. 214
- & 215
- Defraudatio mercedis quam grave peccatum. ibid.
- MERCES** humana, quantum distet a divina. 216
- MERITUM** non tam ex opere, quam ex intensione & fervore operis æstimatur. 201 seq.
- Meritorum diversitas significatur in Evangelio per diversitatem fructus ex semine bono collecti. 220
- MIRACULUM.** Quomodo conversio aquæ in vinum primum Christi miraculum fuerit? 117
- Miracula* sunt signa, sive testimonia credibilitatis doctrinæ a Christo traditæ. Patrantur etiam defacto, *Brev. Script. Tom. I.* N n ubi

Index Materialium.

- ubi Christi fides inducitur. Item apud thaumaturgas Icones. 31
- Dilema S. Augustini de miraculis factis in confirmationem Doctrinæ Evangelicæ. ibid.
- MORS.** Paucis contingit bene mori, qui non bene vixerunt. 134
- Mortis meditatio* est optima bonæ vitæ magistra. 135 seq.
- Qui in Christo moriuntur, illis mors non tam prædo est vitæ, quam tutrix, & curatrix cum fœnore vitam redditura gloriosam. 427 seq.
- Diversitas mortis inter voluptatis studiosum, & inter adversa pro Christo tolerantem in exemplo Juliani Imp. Apostatæ, & Simeonis Stylitæ proponitur. 454 seq.
- De morte justorum multiplicibus solatiis plena prolixius differitur. 508 usque 515
- MOYSES,** figura Christi Judicis, dum in *monte* quidem pro populo deprecabatur; at in *valle* ejusdem populi scelus ulciscabatur. 17
- Item figura Christi in monte Thabor transfigurati. 308
- Quomodo sit major & minor Joanne Bapt. 22
- MUNDUS.** Ejus excidium prædictum fuit a Christo, & signa. 2
- Quam vana, fœda, transitoria, adeoque contemptibilia sint bona, quæ *mundus* offert, pluribus docetur argumentis. 265 seq.

N.

- NABUCHODONOSOR** ob superbiam Throno regio dejectus in bestiam migravit. 45. 46
- NAZARETH** Christi Patria quantum distaret a Jerusalem. 93
- NEGLIGENTIA** Pastorum in Spiritualibus, præsertim circa curam animarum quam sit damnosa. 178
- NERO** quam infano amore suam Poppæam deperiverit. 100
- NUPTIÆ** quo tempore factæ sunt in Cana Galilææ? ubi sita hæc Cana? Quis fuerit hic sponsus, quæ sponsa? 114

Triplex

Index Materialium.

Triplex error hæreticorum 1. damnantium simpliciter. 2. Prohibentium Viduis. 3. Præferentium Virginitati Nuptias refutatur. 124

O.

OBLATIONES fidelium debentur Deo, & proprio Parocho. 34

OCULUS. Quare oculi stultorum dicuntur in finibus terræ? 9

An ob latentem in alterutro oculo defectum maneat quis irregularis, etiamsi defectus externe non appareat? 256

OPERARIUS. Quomodo intelligenda est Christi parabola de operariis successive vocatis in vineam; & reddito omnibus æqualiter denario? 193

usque 201

OPUS. Non tam opus, quam fervorem operantis Deus præmiat. 201 seq.

ORATIO. Quomodo intelligenda sunt illa Christi verba: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo;* dabit vobis. Joan. 16. 520 seq.

Quare multi orantes non accipiunt, quod petunt; licet petant in nomine Christi? 525 seq.

In oratione ad Deum maxima fiducia habenda est, etiam in rebus desperatis. 526 seq.

Quis instituit dies Rogationum, quæ dicuntur Litania minor: Item quis instituit Processionem in Festo S. Marci, quæ dicitur Litania major? 533

534

De cultu S. Crucis in diebus Rogationum. 535

P.

PANIS. Quo tempore? & quo loco Christus multiplicavit quinque panes? Joan. 6. 337

Sicut Moyse cibavit populum manna in deserto; ita Christus cibavit multiplicato pane turbas in deserto. 341

PARABOLA. Ad intelligendum genuinum Parabolarum Evangelicarum sensum 3. Regulæ traduntur. 169 170

PARENTES quomodo suas Proles educare debeant. 26 seq.

Index Materialium.

- Quomodo vicissim Proles suos Parentes honorare teneantur. 106 seq.
- Qualem potestatem habeant Parentes in suos filios? & quamdiu hæc potestas duret? 112 113
- Quam gravi obligatione teneantur Parentes ad bonam educationem Prolium. 127
- PASTOR.** Quænam fuerit occasio Parabolæ a Christo Domino prolatae, de *bono Pastore*. 460 461
- Christo proprie convenit res per nomen *boni Pastoris* significata. 462
- Quodnam munus est boni Pastoris, ut distinguatur a Mercenario. 463 seq.
- Quænam sunt oves illæ, quas bonus Pastor habere se dicit, & non sunt de ejus ovili. 466
- An S. Paulus fuerit universalis Pastor totius Ecclesiæ sicut fuit S. Petrus? 475 usque 479
- PATIENTIA** quam necessaria sit omnibus ad salutem. 154 seq.
- PAUPERTAS** Christi, & Apostolorum qualis fuerit? 152
- PAX.** Vera animi *Pax* inter afflictiones, & tribulationes hujus vitæ temporalis quærenda, & adinvenienda proponitur. 450 seq.
- PECCATOR.** Hujus magna cæcitas. 5
- Divitiis, & voluptatibus abundans peccator, ut saginatum pecus reservatur a Justitia divina ad victimam. 157
- Synagoga, & quilibet peccator gratiæ defectum frustra incusat. 473 seq.
- PECCATUM.** Qui communicant in peccato, communicabunt etiam in supplicio. 373 seq.
- Peccato* merito in sacra Scriptura attribuitur clamor. 374
- PHARISÆUS.** Quis? & quando fundavit sectam Phariseorum? 70
- PILATUS** quot annis præfuerit Judææ? 51
- POMUM.** Ex sententia sapientis Xenodæ *pomum pistrinum* est symbolum corruptæ Reipublicæ ad pristinum vigorem reducendæ. 26
- PONTIFEX.** Cur Annas & Caiphas apud S. Lucam Evangelistam dicuntur Principes Sacerdotum, seu

Index Materiarum.

- seu Pontifices? cum juxta legem veterem unus tantum debuerit esse summus Sacerdos, seu Pontifex. 53. 54
- PRÆDESTINATIO.** Mysterium Prædestinationis salvandorum proposuit Christus in parabola operariorum conductorum in Vineam. 191 seq.
- PRÆDICATIO** verbi Dei, quod debitum fructum non ferat, defectus aliquando se tenet ex parte auditorum; non raro ex parte Prædicatorum; aliquando ex parte utrorumque. 217 seq.
- Prædicationis munus cuiusnam competat & cui non? 233 seq.
- Mittere ad prædicandum verbum Dei principaliter competit Deo; & hæc missio est extraordinaria, quia communiter adjuncta habet signa & miracula, tanquam testimonia authentica missionis divinæ. Secundo, & ordinarie competit summo Pontifici. Tertio Episcopis. 234 seq.
- R.
- RELIGIO.** Diversitas inter propagationem veræ & catholicæ Religionis, & inter propagationem falsæ ac hæreticæ pseudo-Religionis. 188 seq.
- RELIGIOSUS** status quam laudabilis & sublimis. 175
- Quam horrendum, si quis in Religioso statu damnetur. ibid.
- Qua ratione non pauci a Religioso statu deficient. 219
- RESTITUTIO.** Naufragantium bona non fisco applicanda, sed naufragantibus restituenda sunt. 167
- RES** parvæ non sunt contemnendæ. 185 186
- RESURRECTIO** Christi gloriosa quomodo acciderit describitur. 413 seq.
- De quatuor dotibus corporis gloriosi post resurrectionem universalem. 427 seq.
- Cur post resurrectionem Domini ex ritu Ecclesiæ fideles stando orant per totum tempus paschale? 440
- Cur Christus resurgens a mortuis fervare voluit in corpore glorioso præcipuorum quinque vulnorum cicatrices. ibid.

Index Materialium.

- Unde noverat Thomas Apostolus cicatrices Christi Domini; qui nondum viderat, nec credebat eum a mortuis surrexisse. 443
- An Thomas Apost. vere tetigerit, & palpaverit cicatrices vulnerum in Christi corpore? 444. 445
- Quomodo Corpus Christi gloriosum adeoque subtile, & penetrabile post resurrectionem tangi, ac palpari potuit. 446
- REUS** an teneatur revocare crimen, quod false sibi imposuit? 333
- An teneatur fateri crimen interrogatus a Judice non servato juris ordine? ibid. seq.
- An teneatur fateri veritatem, si dubitet, num interrogetur ex juris ordine, five juridice? 334
- An, & sub quali obligatione teneatur Reus Judici legitime interroganti respondere, & fateri veritatem. 335
- An Reus in conscientia teneatur se accomodare sententiæ judicis licet iniquæ, sed tamen secundum ordinem juris prolatae? 336

S.

- SACERDOS.** Munus Architryclini in conviviiis Judæorum gerebat Sacerdos. 117
- SALOMON,** qui locutus est tria millia parabolas, figura Christi. 182
- SALUS.** Quærere animarum salutem est omnium negotiorum præstantissimum, & proprium ipsius SS. Trinitatis. 98
- SANCTI.** Hos non esse colendos aut invocandos docuit Vigilantius, & Manichæus: hunc errorem moderni Sectarii ab iis mutuarunt: sed refelluntur. 139 seq.
- SAUL** quomodo dicitur 1. Reg 13. unius anni fuisse, quando regnare cœpit: Quomodo item duobus annis tantum regnasse? 203
- SEMEI,** maledicebat David, sicut Judæi Christum. 384
- SENECA.** Hujus aurea doctrina de constantia in adversis. 29
- SERPENS.** Symbolum est rectæ intentionis. 6

SEPUL-

Index Materialium.

- SEPULTURA.** Quis locus sit sepulturæ Ecclesiasticæ, & a quo designandus? 495
Quinam sunt sepeliendi sepultura Ecclesiastica, & qui non? 497
- SERVUS.** Quænam debeantur servo a suo Domino: & vicissim quænam debeantur Domino a suo servo? 141 seq.
- SIGNUM.** Quomodo Christus tanquam Sol in duodecim signis Zodiaci considerandus. 65 66
Quomodo Christus juxta Simeonis Prophetiam positus est in signum cui contradicetur? adferuntur variorum expositiones. 69 seq.
- SILENTIUM** quando est peccaminosum, dum interrogamur de nostra fide? 48
- SIMEON** Christum in ulnis gestans an fuerit Sacerdos? 68
Fuit etiam Pharisæus. 70
- SIMONIA.** De Simoniaca captatione Beneficii Ecclesiastici; & de poenis Simoniae. 479 seq.
- SOCRATES.** Hujus quanta fuerit animi fortitudo & constantia in adversis. 29
- SOMNUS** corporalis multis fuit exitio; sed somnus spiritualis longe nocentior esse solet. 178
- SPES.** Quali spe, & quanta fiducia debeamus ferri in Deum. 163 seq.
- SPONSUS** in Cana Galilææ quis fuerit? 115
- STELLÆ** quomodo de coelo cadent ante extremum judicium? 3. 4
- SUM** est nomen proprium Dei. Homo illud sibi usurpans efficitur similis superbo Lucifero. 43
- SUSURRO.** Seminatur discordiarum Zizania, ut scindat amicitiam, convenit cum detractore. 179 seq.
Susurro est Deo maxime odibilis. 180
Susurratio quanta sit malitia pluribus declaratur. 180 181

T.

- TEMPLUM.** Hierosolymitani excidium a Christo prædictum. 1. 2
Etiam Christiani quandoque ex Templo, quod domus Dei est, faciunt domum negotiationis, & speluncam latronum. 43

Index Materiarum.

- Judæi virilis sexus obligabantur ter per annum adorare Deum in Templo Hierosolymitano, quando? & qua de causa? 92
- Quam laudabiliter ædificentur, aut restaurentur Tempia cultui divino sacrata, probatur variis argumentis & exemplis. 147 seq.
- Decus & majestas consecrationis Templi Hierosolymitani umbra est respectu consecrationis & Dedicationis Templorum apud Christianos. *ibid.*
- Item. 380. seq.
- TEMPUS.** De pretio modici etiam temporis, omni thesauro pretiosioris; quod multi homines irreparabili suo damno turpiter perdunt. 488 usque 495
- Temporis ordinem invertere est abuti tempore.* 42
- TENEBRÆ** ante extremum Judicii diem quamdiu duraturæ? 2
- TENTATIO** est Cos, & lapis Lydius veræ, & constantis virtutis. 230
- De triplici Christi tentatione in deserto a diabolo: quomodo Christus eas vicerit. 259 seq.
- Variæ falsæ hypotheses, sub quibus tentamur a diabolo, proponuntur. 265 seq.
- S. THERESIA.** Quam magnam complacentiam Deus habuerit in unico actu heroico hujus Sanctæ. 119
- Eidem exhibita fuit gloria transfigurationis Christi. 300
- TIBERIUS** Imperator volebat Christum inter Deos referre. 51
- THOMAS MORUS.** De invicta ejus constantia. 30
- TIMOR DEI.** Quam Sanctus, & salutaris sit timor Dei variis doctrinis moralibus ostenditur. 344 seq.
- TRANSFIGURATIO CHRISTI** quando, & ubi est facta. 282
- Fuit vera, & non per phantasiam. 283
- Christus in suæ Transfigurationis testimonium quinque testes adhibuit: duos ex veteri, & tres ex novo testamento. 286
- Quare Apostoli tantopere sunt perterriti ad ea verba: *Hic est Filius meus dilectus.* 294
- Utrum

Index Materiarum.

Utrum in Transfiguratione Christi corpora Moy-
fis, & Eliæ fuerint etiam splendida, & glorifi-
cata? ibid. seq.

Quare Christus prohibuit Apostolis ne ante Resur-
rectionem a mortuis visam Transfigurationis
gloriam cuiquam manifestent. 295

Quanta sit diversitas inter Christum transfigura-
tum, & diabolum se transfigurantem: variis
doctrinis moralibus hoc illustratur. 296 seq.

V.

VERBUM DEI in parabolis propositum. 182 seq.
De iis, apud quos auditum verbum Dei non fru-
ctificat. 217 seq.

De triplici fructu verbi Dei. 220

Cui competat prædicare verbum Dei. 232 seq.

VERITAS exemplo Simeonis libere profitenda. 75 seq.

Qui veritatem non audit, Deum a se repellit. 363

Quomodo intelligenda sunt illa Christi verba: *Cum
autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos
omnem veritatem.* 504

Quomodo recta in Deum intentio varie præfigure-
tur in virga? II. 12

VIRGINITAS Statui conjugali est præferenda. 124

VULTUS Christi in extremo Iudicio damnatis horri-
biliores futurus est ipsis inferni tormentis. 57 seq.

X.

XENADAS. Reformationem collapsæ Reipublicæ a
bona educatione prolium inchoandam eleganti
symbolo docuit. 26

I N D E X

ANTILOGIARUM APPARENTIUM

cum sua Concordia.

I. **M**atth. cap. 24. *Stellæ cadent de cælo.* Astrono-
mi demonstrant: singulas stellas orbe terra-
queo esse majores. 3. 4

N n 5

II.

Index Antilogiarum.

II. Matth. cap. eod. dicit: Diem Judicii futurum subitum, & *inexpectatum* hominibus.

Lucas autem ait: visis signis *expectaturos* homines ea, quæ supervenient orbi. 4. 5

III. Matth. cap. 11. Christus de Joanne dicit: *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista.*

Deuter. cap. 34. dicitur: *Non surrexit ultra Propheta in Israel sicut Moyses.* 22

IV. Matth. cap. eodem: *Non surrexit major Joanne Baptista.*

Eodem mox infra: *Qui minor est in regno cælorum major est illo.* 23

V. Joannis cap. 1. Interrogatus Joannes Baptista: *Elias es tu? dixit: non sum.*

Matth. cap. 11. Christus de Joanne Baptista affirmat: *Ipse est Elias, qui venturus est.* 38

VI. Joan. cap. eod. interrogatus Joannes Bapt. *Propheta es tu? Respondit: non.*

Lucæ cap. 1. Zacharias Pater Joannis Baptistæ de suo filio enuntiat: *Et tu Puer Propheta Altissimi vocaberis.* 39

VII. Lucæ cap. 3. dicitur: *Sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha, &c.*

Ex lege autem veteri constat: apud Judæos non duos, sed tantum unum debuisse esse Principem Sacerdotum, seu summum Pontificem.

53. 54

VIII. Lucæ cap. eod. dicitur: *Videbit omnis caro salutare Dei, id est: videbit omnis homo Christum Salvatorem suum.*

Cum tamen multi nec viderint, nec visuri sunt Christum. 55

IX. Lucæ cap. 2. dicitur: *Erat Pater ejus, & Mater miserantes super his, quæ dicebantur de illo.*

Missale vero Rom. sic habet: *Erat Joseph & Maria Mater ejus mirantes, &c.* 72 seq.

X.

Index Antilogiarum.

X. Ea, quæ dicebantur de Puero Jesu prius revelata fuerunt tam Josepho, quam Mariæ Matri ejus per Angelum.

Quomodo ergo super his, quæ dicebantur de illo, mirati sunt? 73

XI. Luc. cap. eod. dicitur: *Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia. Syriacus legit: replebatur sapientia.*

Quomodo crescere & repleri potuit sapientia; qui a primo conceptionis suæ momento ita plenus fuit gratia & sapientia, ut nullius augmenti capax fuerit? 74

XII. Lucæ cap. eodem dicitur: *Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia.* Item S. Paulus Apostol. ad Coloss. 2. de Christo absque discrimine ætatis ait: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei.

Quomodo ergo juxta eundem Lucam Evangelistam cap. eod. v. 52. dicitur: *Jesus proficiebat sapientia.* 95. 96 seq.

XIII. Joan. cap. 2. dicitur: *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, convertendo nimirum aquam in vinum.*

Cum tamen ex communi traditione Christus vix adhuc trimestris Ægyptum ingressus plura ibidem miracula patrauerit. 117. 118

XIV. Matth. cap. 8. dicitur: *Cum introisset Jesus Capharnaum, accessit ad eum Centurio, &c.*

Lucæ cap. 7. ita habetur: *Cum audisset Centurio de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret, & salvaret servum ejus. Quomodo misit, si ipsemet accessit?* 132. 133

XV. Lucæ cap. eod. habetur: *Domine noli vexari; non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres.*

Quomodo ergo misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret, si deprecabatur, ne veniret sub tectum illius? 133. 134

XVI.

Index Antilogiarum.

XVI. Matth. cap. 8. dicitur : Christo dormiente in navicula tempestatem exortam fuisse in Mari Galilææ.

Lucas autem ait eam tempestatem exortam esse in stagno Genezareth. Mare autem & stagnum sunt valde diversa. 151. 152

XVII. Matth. cap. 8. Christus de se ait: *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.*

Marci cap. 4. de Christo dicitur : *Erat ipse in puppi super cervical dormiens.* 152

XVIII. Matth. cap. 13. Seminans bonum semen in agro comparatur Regno Cœlorum : & ibidem, idem seminans comparatur cum Rege Cœlorum Christo , non est ergo cohærentia parabolæ.

171. 172

XIX. Matth. cap. eodem fit mentio Zizaniorum, quæ veniens inimicus homo superfeminavit tritico.

Marci cap. 4. in eadem Parabola nulla fit mentio Zizaniorum. Ergo non cohærent Evangel. 172

XX. Matth. cap. 13. Granum sinapis dicitur minimum omnibus feminibus.

Experientia constat dari minora semina , ut papaveris, rutæ. 184

XXI. Matth. cap. eodem , per *tria sata farinæ* intelligunt PP. & interpretes genus humanum per totum orbem diffusum. Sed quatuor sunt orbis partes ab hominibus habitatæ, ergo debuissent poni in Parabola a Christo prolata quatuor sata farinæ. 185

XXII. Matth. cap. 20. Paterfamilias (Deus) conducit successive operarios in Vineam suam.

Sed decreta Dei vocantis homines ad gratiam, & gloriam non sunt successiva, verum æterna. Ergo Parabola de operariis repugnat veritati. 195

XXIII. Matth. cap. eod. ex operariis ultimi conducti sunt hora undecima ; quæ est penultima diei.

Quo-

Index Antilogiarum.

Quomodo ergo juxta eandem parabolam una tantum hora laborarunt usque ad Vesperam; cum laboraverint hora penultima, & ultima diei?

195. 196

XXIV. Actorum cap. 10. v. 34. S. Petrus ait: *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus.*

In parabola autem operariorum quoad retributionem denarii videtur Deus esse acceptor personarum: quia inæqualiter conductis, & laborantibus eandem mercedem retribuit.

196. 197

XXV. Fides docet: merita justorum inæqualia præmio inæquali a Deo præmiari. Contra Jovinianum, & hodiernos Novatores, juxta Trident. Sess. 6. cap. 16. & Can. 32.

Quomodo ergo juxta Parabolam operariorum inæqualiter laborantibus æqualem mercedem cœlestis Paterfamilias dari mandavit?

198

XXVI. In Parabola operariorum Primi, qui diutius laboraverunt, & portaverunt pondus diei, & æstus, murmurabant adversus Patremfamilias; quod eos fecisset cum novissimis una tantum hora laborantibus in recipienda mercede æquales.

Sed justī, ac beati in cœlo non sunt capaces murmuris: omnes enim contenti sunt præmio vitæ æternæ.

199

XXVII. In Parabola operariorum verba illa: *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi*, non videntur cohærere cum verbis mox sequentibus: *multi enim sunt vocati, pauci vero electi.*

200

XXVIII. Lucæ cap. 8. Christus ad Apostolos ait: *Vobis datum est, nosse mysterium Regni Dei; cæteris autem in parabolis; ut videntes non videant, & audientes non intelligant, &c.*

Quomodo ergo Deus habet sinceram, & seriam voluntatem salvandi omnes; si doctrinam salutis aliquibus proponat sub ænigmatibus, & obscuris parabolis, quas nec videant, nec prout oportet ad salutem intelligant?

221 seq.

XXIX.

Index Antilogiarum.

XXIX. Lucæ cap. 18. Ubi Christus ascendendo Hierosolimam de passione, & morte sibi imminente Apostolos erudiebat dicitur: *Et ipsi nihil horum intellexerunt, &c.*

Matth. vero cap. 17. ita habetur: *Filius hominis tradendus est in manus hominum, & occident eum, & tertia die resurget, & mox subditur: contristati sunt vehementer.* Ergo intellexerunt verba, quæ a Christo dicebantur. 239. 240

XXX. Lucas & Marcus Evangelistæ ajunt: unum cæcum Jerichuntium secus viam sedentem, illuminatum fuisse a Christo.

Matthæus vero asserit duos fuisse cæcos illuminatos, dum ait: *Egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa, & ecce: cæci duo sedentes secus viam, audierunt, quia Jesus transiret, clamaverunt dicentes: Domine miserere nostri, Fili David!* videntur contradicere sibi Evangelistæ. 240. 241

XXXI. Matth. cap. 4. *Ductus est Jesus in desertum a Spiritu (sancto) ut tentaretur a diabolo,* videtur hoc repugnare Spiritui sancto: cui repugnat intendere tentationem diabolicam. 263

XXXII. Matthæus ait: Christum a Spiritu sancto ductum in desertum. Marcus autem expulsum esse in desertum memorat, videntur loqui opposita. ibid.

XXXIII. Minimus Angelorum subtilioris est intellectus quam homo. Quomodo ergo subtilissimus lucifer obtrudebat Christo esurienti lapides convertendos in panem, ut famem sedaret? ibid.

XXXIV. Matth. tentationem Christi circa superbam præsumptionem ponit secundo loco: Lucas eandem recenset tertio loco. Ergo discordant Evangelistæ. 264

XXXV. Matthæus & Marcus dicunt: Transfigurationem accidisse post sex dies a Christi sermone, quem habuit cum discipulis prope Cæsaream Philippi.

Lucas Evangelista vero eam recenset factam esse post octo dies. Ergo discrepant Evangelistæ. 287

XXXVI.

Index Antilogiarum.

XXXVI. Transfiguratio videtur repugnare corpori solido, quale habuit Christus: & quæ transfigurantur, ita mutant formam, ut agnosci non possint: Christus autem agnitus fuit a discipulis, quos secum assumpserat. Ergo transfiguratus re ipsa non fuit. 288 seq.

XXXVII. Glossa extraordinaria in cap. 9. S. Lucae ait; Moysen, & Eliam in propria persona non fuisse præsentem Transfigurationi, sed tantum apparenter. Ergo Christus non adhibuit veros testes suæ Transfigurationis ex parte veteris testamenti. Quod est contra expositionem sensus literalis. 291. 292

XXXVIII. In Transfiguratione post contestationem Patris cœlestis: *Hic est Filius meus dilectus, &c.* adjectæ fuerunt particulæ adhortantes: *Ipsam audite.* Post Baptismum iisdem vocibus prolatis: *Hic est Filius meus dilectus, &c.* non fuerunt adjectæ particulæ adhortantes: *Ipsam audite.* Cum tamen Christus mox post susceptum Baptismum inceperit docere. 293

XXXIX. Lucae cap. 11. Beelzebub non recte dicitur Princeps dæmoniorum. Nam Job. cap. 10. in inferno nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat; ubi autem nullus ordo, ibi nulla subiectio, nullus subditus, nullus Princeps. 314

XL. Si inter potestates tenebrarum est subordinatio aliqua, poterit fortior satanas ejicere inferiorem subordinatum. Ergo argumentum Christi propositum in Evangelio caret robore. ibid.

XLI. Ante Christi adventum Exorcistæ Judæorum ejiciebant dæmonia in Digito, sive Spiritu Dei; ad quos tamen non pervenit Regnum Dei seu Messias. Quomodo ergo stat argumentum Christi pro Messiae adventu arguentis: *Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmonia, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* 315

XLII. Mulierem exclamantem de turba: *Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti.* Respondens Christus: *Quin imo beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud, videtur redarguere*

Index Antilogiarum.

guere & reprehendere sic beatificantem, quod non convenit cum pietate filii in matrem, cujus venter eum portavit. &c. 316

XLIII. Matth. cap. 14. de Christo legitur: *Et exiens de navi vidit turbam*, per quod significatur, quod Christum præcesserint turbæ in desertum. Econtra Joan. cap. 6. dicitur: *Cum sublevasset oculos Iesus, & vidisset, quia multitudo magna venit ad eum*, ex quo colligitur, quod Christus præcesserit turbas in desertum veniendo. Hæc oppositionem involvunt. 342

XLIV. Matth. cap. 20. dicitur: *manducaverunt omnes, & saturati sunt*, videlicet turbæ in deserto; ubi nonnullos fuisse impios credibile est. Econtra: Ecclesiastici cap. 12. prohibentur dari impio panes. Est ergo oppositio. 343

XLV. Apud Joannem Evang. mandatur a Christo: *Colligite fragmenta, ne pereant*. Econtra apud Matth. ab eodem Christo præcipitur: *Nolite solliciti esse in crastinum*. Ergo contraria sunt ejus mandata. ibid.

XLVI. Joan. cap. 8. Christus ad Judæos dixit: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* quasi diceret: Nullus ex vobis me arguet de peccato. Et tamen Joan. 9. arguebant eum dicendo: *Nos scimus, quia hic homo peccator est*. Et rursus Joan. 18. dicebant: *Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum*. Ergo Christus arguebatur a Judæis de peccato. Quomodo ergo subsistunt verba Christi. 370

XLVII. Joan. cap. 5. Christus ait: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*. Econtra Joan. 8. Christus iterum ait: *Est, qui quaerit, & judicet, nempe Deus Pater*. Ergo Christus sibi contradicit. ibid. & seq.

XLVIII. Joan. cap. 8. Christus ait: *Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum*. Rursus Joan. cap. 5. ait: *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum*. Videtur esse contradictio manifesta. 371

Index Antilogiarum.

XLIX. Luc. cap. 10. Christus ad Judæos loquens, ait: *Multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt.* Econtra Joan. cap. 8. itidem ad Judæos loquens diferte ait: *Abraham Pater vester exultavit, ut videret diem meum; vidit, & gavisus est.* Quomodo hæc posteriora Christi verba cohærent cum prioribus?

371

L. Matth. cap. 28. dicuntur Mulieres Maria Magdalena, & altera Maria venisse ad videndum Christi sepulchrum Vespere Sabbathi, &c. Econtra Marci cap. 16. dicuntur eædem mulieres venisse ad videndum Christi sepulchrum valde mane una Sabbathorum orto jam sole. Vesper autem & mane sibi opponuntur.

421. 422

LI. Marci cap. 19. Christus post suam Resurrectionem dicitur primo apparuisse Mariæ Magdalænæ. Atqui secundum consensum omnium fidelium, & convenientiam, Christus primo omnium apparuit Mariæ Matri suæ. Ergo.

422. 423

LII. Matth. & Marc. Evang. memorant unum Angelum vidisse mulieres circa Christi sepulchrum. *Respondens autem Angelus, dixit mulieribus, &c.* Matth. 28. *Introeuntes in monumentum viderunt Juvenem sedentem a dextris,* Marc. 15. Econtra Lucas cap. 24. diferte ait: *Ecce duo viri steterunt secus illas.* Ergo.

425

LIII. Christus Feria sexta, five die Veneris est mortuus & fero eadem die sepultus. Die Dominica autem valde mane, five sub primam auroram resurrexit, ut hoc ex Evangelica narratione manifestum habetur, adeoque inter sepulturam & resurrectionem Christi vix intercesserunt 36. horæ.

Quomodo ergo sicut Jonas triduo fuit in ventre Ceti, ita Christus triduo in visceribus terræ seu sepulchro, & quomodo secundum scripturas tertia die resurrexit.

426

LIV. Verba illa Christi Joan. 20. *Quorum remisistis peccata, &c.* Non videntur indicare collatam esse Apostolis potestatem tribunalitiam absol-

Brev. Script. Tom. I.

O O

ven-

vendi vel ligandi peccata : sed potius potestatem ministerialem prædicandi poenitentiam : ut vult Calvinus, & passim novi Evangelici juxta illud Lucæ cap. ultimo v. 47. Prædicari in nomine ejus poenitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Ergo. 447

LV. Joan. 20. S. Thomas Apostolus non erat cum reliquis tunc præfens, quando Christus contulit potestatem remittendi & retinendi peccata hominibus : ergo hanc potestatem non habuit ; cum nullibi legatur eam postea accepisse. Hoc falsum & erroneum est ; ergo etiam id unde deducitur. 448

LVI. Ad Hebr. cap. 10. dicitur : *Fides est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium.* Unde S. August. tr. 40. in Joan. ait : *Fides est credere, quod non vides.* Quomodo ergo Christus dicere potuit Joan. cap. 20. v. 29. *Quia vidisti me Thoma, credidisti.* Fides namque juxta S. Paulum ex auditu est, non ex visu. Ergo. 449

LVII. Joan. 10. Christus ait : *Bonus Pastor ponit animam suam pro ovibus.* Hoc videtur contra ordinatam charitatem esse, ut quis velit propriam vitam perdere pro fervanda aliena : Inconveniens autem est, ut Pastor pro ovibus, quæ pecudes sunt macello alioquin destinatae, vitam suam neci exponat. Ergo. 467

LVIII. Joan. eod. cap. dicitur : *Mercenarius, ut videt lupum venientem, dimittit oves, & fugit.*

Sed etiam bonus Pastor adveniente lupo subinde fugit : juxta illud Matth. 10. *Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam.* Ergo. ibid.

LIX. Joan. eod. cap. Christus ait : *Et lupo rapit, & dispergit oves.* Econtra eod. cap. idem Christus ait : *Non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Hæc non videntur cohærere. 468

LX. Joan. eodem cap. Christus ait : *Et alias oves habeo, quæ non sunt de hoc ovili ; & illas oportet me adducere.* Id est, non tantum oves ex circum-

cumcisione , five Israelitas habeo ; sed etiam oves ex præputio , five gentes ; quas oportet me adducere. Econtra Matth. 15. idem Christus ait : *Non sum missus , nisi ad oves , quæ perierant , Domus Israel.* Ergo Christi verba sunt sibi contraposita. 468

LXI. Joan. eodem cap. Christus ait : *Fiet unum ovile , & unus Pastor* , nempe in Ecclesia. Econtra juxta S. Paulum Apostolum , & SS. Canones : plures ordinati sunt Episcopi , qui tanquam Pastores regant Ecclesiam. Ergo est contrarietas. 469

LXII. Joan. cap. 16. Christus ad discipulos ait : *Jam non videbitis me , quia vado ad Patrem.* Econtra apud Matth. Evang. idem Christus asserit : *Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Videntur hæc opponi. 487

LXIII. Joan. cap. 16. Christus ad Apost. ait : *Nemo ex vobis interrogat me , quo vadis ?* Econtra Joan. 13. interrogat Petrus Christum : *Domine , quo vadis ?* Quomodo hæc conciliantur ? 506

LXIV. Joan. cap. 15. Christus ait : *Omnia , quæcunque audiivi a Patre meo , nota feci vobis.* Econtra : Joan. 16. idem ait : *Adhuc multa habeo vobis dicere.* 507

LXV. Joan. cap. 16. Christus ait : *Cum venerit ille Spiritus veritatis , docebit vos omnem veritatem.* Postquam Spiritus veritatis jam advenerat , S. Paulus Apostolus scribens ad Corinthios diserte fatetur : *Ex parte agnoscimus.* Ergo prior locutio non est verificata. 507

LXVI. Spiritus ille veritatis , qui jam olim loquebatur per os Prophetarum , replet universum orbem. Quomodo ergo venire , vel primum a Christo mitti potuit ? nonne hæc sunt sibi adversantia. ibid. seq.

LXVII. Joan. cap. 16. Christus ad Apost. ait : *Usque modo non petiistis quidquam in nomine meo.* Cum tamen petierint Apostoli augmentum fidei , Luc. 25. *Domine adauge nobis fidem.* Philippus petiit , Joan. 14. *Ostende nobis Patrem ,*

Index Antilogiarum.

- Et sufficit*, Matth. 7. petierunt a Christo erudiri :
Ediffere nobis parabolam, &c. 525
- LXVIII. Apud Joannem Christus ait: *Petite*, & *accipietis*. Cum tamen multi petant, & non accipiant. Ergo effectus non respondet promissioni. 526
- LXIX. Joan. cap. 14. dixit Christus ad Apostolos: *Ego rogabo Patrem*, & *aliud Paracletum dabit vobis*. Joan. 16. autem ad eosdem ait: *Non dico vobis: quia ego rogabo Patrem de vobis*. Ergo Christus rogavit, & non rogavit Patrem pro suis discipulis. ibid.
- LXX. Joan. cap. 15. Christus ait: *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis*. Econtra Isa. cap. 48. in persona Christi loquitur: *Et nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus ejus*. Quomodo hæc cohærent; cum in Divinis non datur mutua Missio, ut idem sit missus & mittens respectu ejusdem. Quemadmodum non datur in Divinis mutua processio. 541
- LXXI. Qui mittitur minor est illo per quem, & a quo mittitur: ergo Spiritus sanctus aut non est missus a Christo; aut si missus est, minor est eodem. Utrobique incurritur in errorem. ibid.

Breviarium scripturisticum in dominicalia totius anni Evangelia, ... Opus
omnibus verbi divini praeconibus utilissimum

Bd.: 1. A dominica I. adventus usque ad dom. VI. post, Pascha inclusive. -
550 S., 15 Bl.

Augusta Vindelicorum u.a. 1772

Liturg. 1453 z-1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10593428-5

VD18 12002488-001